In nomine domini nostri ihesu christi. Incipit liber uitas sanctorum patrum orientalium. Hic .i. prologus

Benedictus dominus qui uult omnes homines saluos fieri et ad agnitionem ueritatis uenire. Qui etiam iter nostrum direxit ad egiptum et ostendit nobis mirabilia magna ad posteritatis memoriam profuturam, ex quibus non solum nobis causa salutis oriretur, uerum et istoria salutaris atque doctrina pietatis aptissima conderetur. Que uiuendi iter agere uolentibus gestorum precedentium fide amplissima tramite pandit. Quamuis ad [illegible] rerum narrationem minus idonei simus nec dignum uideatur ingentium rerum exiguos ac paruos fieri auctores, perfusique uti [illegible] humili natiue sermone. Tamen quoniam fratrum karitas eorum qui in monte sancto Oliueti commanent hoc a nobis frequenter exposcit ut egiptiorum monachorum uitam uirtutesque animi et cultum pietatis atque abstinentie robur quod in eis coram uidimus explicemus,

Precibus ipsorum qui hoc imperant [illegible] me credens aggrediar non tam ex stilo laudem requirens quam ex narratione rerum hedificationem futuram legentibus prebens.

Sperans dominum gestorum uniuscuiusque inflammaturum exemplis omnes [illegible] quod sit illecebras seculi, sectari uero quietem et pietatis in uirtutibus exercitia. Vidi enim et uere uidi thesaurum christi in humanis absconditum uasculis. Quem thesaurum repertum nolui tamquam inuidus occultare, sed quasi pluribus inuentum proferre in medium et facere commune. Certus ut quanto plures ex eo fuerint ditati, tanto mihi amplius adquiretur muneris [illegible]. Ego enim fiam locupletior cum aliorum salus ministerii mei fuerit quesita mercimoniis. In principio igitur narrationis mee adesse nobis precamur gratiam domini nostri ihesu christi cuius

uirtute communia omnia hec pietatis exercitia apud egipti monachos habentur. Vidimus enim apud eos multos patres celestem uitam in terra positos agentes, et nouos quosdam prophetas tam uirtutibus animi quam uaticinandi officio suscitatos, quibus ad testimonium meritorum nec signorum quidem ac prodigiorum deerat efficatia merito. Cur enim hii qui nichil terrenum, nichil carnale cupiunt, non acciperent celestium potestatem? Nonnullos namque eorum ita ab omni malicie cogitatione uel suspicione uidimus defecatos, ut nec si aliquid mali adhuc gereretur in seculo meminissent. Tanta in eis erat tranquillitas animi, tantusque inoleuerat eis bonitatis affectus, ut merito de eis dictum est: Pax multa diligentibus nomen tuum. Commanent quoque per heremum dispersi et separati cellulis, sed caritate conexi. Ob hoc autem distinguuntur habitaculis, ut silencii sui et quieti intentione mentis diuina sectantes, nec uox aliqua nec occursus ullus aut sermo aliquis ociosus obturbet. Intentis igitur in suo unusquisque loco animis, uelud boni patres filii expectant aduentum, aut tamquam miles paratus in castris imperatoris presentiam, uel fidelis ad uenientem dominum sustinet libertatem sibi pariter et munia largiturum.

Omnes igitur hii nullam cibi aut indumenti aut ullius horum sollicitudinem gerunt. Sciunt enim scriptum esse quia hec omnia gentes cogitant. Ipsi uero regnum et iustitiam dei requirunt, et hec omnia secundum promissionem saluatoris apponuntur eis. Denique plurimi eorum si in aliquo forte necessariis ad usus corporis eguerint, non ad humana perfugia sed ad dominum uersi, et ab ipso tamquam a patre poscentes que poposcerint consequuntur. Tanta namque in eis fides est que etiam montibus ut transferantur ualeat imperare.

Vnde et nonnulli eorum irruptiones fluminum inpetu [illegible] uicinarum regionum conantes omnibus suis repulerunt. Et pede incedentes aluos eius profunda digressi sunt et immanes ex beluas peremerunt, et plurima atque innumera signa que et a prophetis et apostolis antiquitus gesta fuerant consummarunt.

Vt dubitari non debeat ipsorum meritis adhuc stare mundum. Sed et illud ualde mirum [illegible] obtinuit quoque tanta sint edificia [illegible] in illis tamen utrumque pariter euenisse, et ut [illegible] immensi sunt et uirtutibus incomparabiles. Sunt

(c) Real Academia de la Historia

enī alii in sub urbanis locis. alii per urbem. plu-
res aūt egregii per heremū dispsi. et uelud q̄dā
celestis exercit' in procinctu positi. et in tabna
clis degens ad obedientiā preceptor' regis sēp in
tenti. armis orōnū pugnās. et scuto fidei ab
inimico insidiātę protecti. regnū sibi celeste
cōqrit. Sic ḡ ornati morib'. q̄dā lenes. mī
tes. et caritatis uīclo. uelut q̄dā germani
tate cōstricti. ad emulatōnē ū uirtutū. certa
men īgens gerentes et agonias. Studēt enī
unusquisqȝ devotior altero. humilior et be
nignior. ac paciētior īueniri. Siqs aūt sa
pientior ceīs fuit. hic ita cōmunis erga
omīs. et mediocris existit. ut sc̄dm mādā
tū dn̄i oīum minimus. et oīum seruus eē
uidēat. Ita ḡ dī munē donati m̄ ē ut
uidēm eos. et interesse cōuersatōni eor'. de
singlis iā nc̄ que ad memoriā dns ad-
duxit. enarrare temptabo. Ut ex hiis eos q̄
nō uider' ī corpore. opa eor' discētes. uitāq;
pfectā lectōnis indicio colligentes. ad e
mulatōnē scī opis incitent. et pfecte pa
cientie palmā reqrant. Incipit uita
uł obitus scī pauli thebei.

Inter multos sepe dubitatū est. a q̄ pre
potissimū monachor' heremus habitari
cepta sit. Quidā eī alci' repetentes. a beato
elia et iohe principia sūpser̄. Quor' et elias
plus nob' uider' eē q̄m monachus. et iohes
ante pphare cepiss q̄m nat' ē. Alii aūt
inq̄ opinione uulg' om̄e cōsentit. asser̄
antoniū huiꝰ ppositi fuisse caput. qd ex
parte uerū ē. Nō enī tā ipse ante omīs fu
it. q̄m ab eo om̄a incitata sūt studia.
Amathas uō et macharius discipli antonii
fuer̄. e quib' superior corpꝰ magistri sepeli
uit. Quidā etiā nūc adfirmāt pauliū quēdam
thebeum. principem rei istiꝰ fuisse. nō nōis.
Quā opinione nos quoqȝ pbam'. Nōnulli
hec et alia. prout uoluntas tulit iactitant
dicētes subterraneo specu crinitum calcane
tenꝰ fuisse hoīnē. et multa que psequi ocio
sum ē incredibilia fingētes. Quor' quia
impudens mēdaciū fuit omisimꝰ. nec re
ferenda quidē sentencia uidet̄. Igitr̄ quia

de antonio tā greco q̄m romano stilo dili
gent̄ memorie traditū ē. pauca de pauli
principio et fine scribere disposui. Magis q̄a
res omissa erat. q̄m fretus ingenio. Qm̄ aūt
ī media etate uixerit. aut quas sathane p
tulit insidias. nulli hoīnū cōpertū habetur.

Sub decio itaqȝ et ualeriano psecutorib'. quo
tpe cornelius rome. ciprianus cartagine felici
cruore dāpnati sūt. multas apd egiptum
et thebaidā ecclās. tēpestas seua depopulata
ē. Uoti tūc xp̄ianis erat. p nōīe xp̄i gladio per
cuti. Uerum. hostis callidꝰ. tarda ad mortē
supplicia conqrēs. aīas cupiebat iugulare
nō corpora. Et ut ipse qui ab eo passus ē cip
rianus ait. Uolentib' mori nō pmittebatur
occidi. Cuiꝰ ut crudelitas notior fiat. duo
memorie causa exempla subiecimꝰ. Perseuan
tē ī fide martirē et int̄ eculeos laminasq;
uictorē. iussit melle pungi. et sub ardentis
simo sole religatis post tergū manib' repo
ni. Scilic; ut muscar' aculeis cederet. q̄ igni
tas sartagines ante supasset. Aliū ī iuuenī
li etate florētē. precepit in amenissimos or
tulos adduci. ibiqȝ int̄ candētia lilia et ru
bentes rosas cū leni iuxta murmure ser
peret riuus. et molli sibilo arbor' folia uentꝰ
agitata stringeret. sup̄ stratū plumis lectu
lum supinari iussit. et ne se inde posset ex
cutere. blandis sertor' nexib' irretitū relī
qui. Quo cū recedentib' cunctis meretrix spe
ciosa uenisset cepit delicatis stringere colla eiꝰ
cōplexib'. et qd dictu quoqȝ nefas ē. manib'
adtrectare uirilia. ut corpore in libidine ex
citato. se uictrix inpudica meretrix sup iaceret.
Quid ageret miles xp̄i. quo se cōuerteret. quē tormē
ta nō uicerāt. supabat uoluptas. Tandē ce
litus inspiratꝰ. precisam morsibꝰ linguā in os
culantis se faciē expuit. ac sic libidinis sē
sum succedēs doloris magnitudo calcauit.

Per idem ḡ tempꝰ quo talia gerebantur. apd
inferiorē thebaidā. cū sorore iam tradita.
post mortē ambor' parentū. in hereditate
locupleti paulus relictus ē annor' circiter
sedecim. Litteris tā grecis. q̄m egipciacis
ad plenū eruditꝰ. mansuetudine animi

(c) Real Academia de la Historia

dominum ualde amans. Et cum persecutionis detona-
ret procella: in uilla remociori secretiorique fuit.
Verum quid pectora humana non cogis. auri sacra
fames. Sororis maritus cepit prodere uelle quem
celare debuerat. Non illum uxoris lacrime. non
communio sanguinis. non expectans cuncta ex al-
to deus. cum ab scelere reuocauerunt. Aderat. insta-
bat. crudelitatem quasi pietate urgebat. Quod
ubi prudentissimus adolescens intellexit. ad mon-
cium deserta confugiens. dum persecutionis finem prisco-
latur. necessitatem in uoluntatem uertit. Ac pau-
latim procedens. rursusque idem sepius iter fa-
ciens. tandem repperit saxeum montem ad cuius
radicem haut grandis spelunca lapide clau-
debatur. Quo remoto ut est cupiditas hominum
auidius occulta cognoscere: animaduertit intus
grande uestibulum. quod aperto desuper celo patu-
lis diffusa ramis uetus palma contexerat.
Fontem lucidissimum ostendens. cuius torrentem foris ea-
continuo quem genuerat terra sorbebat. Sunt
preterea per saxeum montem haut pauca ha-
bitacula. in quibus scabre iam incudes et mallei.
quibus pecunia signabatur uisebantur. Hunc locum
egiptiorum littere ferunt. furtiuam monete offici-
nam fuisse. ea tempestate qua cleopatre
iunctus antonius est. Igitur adamato quasi a deo
sibi offerretur habitaculo: omnem ibidem duxit eta-
tem. Cibum et uestimentum. palma prebebat. Quod
ne cui inpossibile uideatur. ihesum testor et sanctos an-
gelos eius. in ea parte heremi. que iuxta siriam
sarracenis iungitur. et uidisse me monachos et
uidere. E quibus unus triginta iam per annos clau-
sus ordeaceo pane. et lutulenta aqua uiuit. Alter
in cisterna ueteri. quam gentili sermone siri
gubbam uocant. quinque caricas per singulos dies
sustentabatur. Hec incredibilia uidentur eis qui
non credunt. Omnia possibilia sunt credentibus.
Sed ut ad id redeam. unde digressus sum. Cum iam
centesimo tercio decimo etatis sue anno. beatus
paulus celestem uitam ageret in terris. et nonage-
narius in alia solitudine antonius moraretur.
et ut ipse asserere solebat. hec in mentem eius cogi-
tacio incidit. nullum ultra se monachorum in
heremo consedisse. Atque illi per noctem quiescen-
ti. reuelatum est esse alium intrinsecus multo se melio-

[margin: i. grecia] [margin: i. uetuste] [margin: heremi] [margin: orationibus et solitudine]

rem. ad quem uisendum pergere deberet. Statim ergo
prima luce. uenerabilis senex. infirmos artus
baculo regente sustentans: cepit ire uel-
le quo nesciebat. Et iam media dies coquente
desuper sole feruebat. nec tamen a cepto itinere
deducebatur dicens. Credo in deum meum quod ser-
uum suum quem michi promisit ostendet. Nec
plura his conspicatur hominem equo mixtum:
cui opinio poetarum centaurum uocabulum indi-
dit. Quo uiso. salutaris inpressione signi.
armat frontem. Et heus tu inquid. qua in par-
te dei seruus hic habitat? At ille barbarum
nescio quid infrendens. et frangens potius uerba quam
proloquens. inter horrentia ora setis blandum
quesiuit alloquium. Et cum dextre manus proten-
sione cupitum indicat iter. ac sic patentes
campos. uolucri transmittens fuga. ex oculis mi-
rantis euanuit. Verum hec. utrum diabolus ad ter-
rendum eum simulauerit. an ut solet heremus
monstruosorum feras animalium. istam quoque gi-
gnerit bestiam. incertum habemus. Stupens itaque
antonius. et de eo quod uiderat secum uoluens.
ulterius progrediebatur. Nec mora inter saxosa
conuallem haut grandem homunculum uidet
aduncis naribus fronte cornibus asperata:
cuius extrema pars corporis in caprarum pedes
desinebat. Et hoc antonius inspecto. scutum et lo-
ricam fidei. ut bonus preliator arripuit. Nichi-
lominus memoratum animal. palmarum fructus
fingens ad uiaticum quasi pacis obsides offere-
bat. Quo cognito. gradum pressit antonius. et
quis nam esset interrogauit. Hoc ab eo responsum
accepit. Mortalis ego sum et unus ex accolis he-
remi. quos uario delusa errore gentilitas
faunnos. satirosque ac incubos colit. legatio-
ne fungor gregis mei. Precamur ut pro no-
bis communem deprecaris. Salutem mundi olim
uenisse cognouimus. et in uniuersam terram exiit
sonus eius. Talia eo loquente. longeuus uiator
uberrimi faciem lacrimis rigabat. quas magni-
tudo leticie indices cordis effuderat. Gaude-
bat quippe de christi gloria. et de interitu sathane. si-
mulque admirans. quod eius posset intelligere ser-
monem. et baculo humum percuciens. aiebat. Ve
tibi alexandria. que pro deo portenta ueneraris. Ve

(c) Real Academia de la Historia

[illegible] ciuitas merer. [illegible] toius orbis demoni
a coluere. [illegible] es. bethe xpm
fa[illegible] die ĩmbus suis cru
[illegible] eni ada cõpleuãt. 7 pennige
ro uolatu petulcũ animal aufugit. Hoc ne
cui ad incredulitatis scrupulũ moueat.
sub rege cõstancio. uniuˢo mũdo teste defe
ret. Nam alexandria istiusmodi homo pouc
tus uiuus. magnũ ppl'o expectaclm pbuit. Et
postea cadauer ex anĩe. ne a calore estatis
dissiparet. sale infusum. 7 antiochia. ut ab
imperatore uidet'. adlatũ ẽ. S; ut ppositũ pse
quar. antoni⁹ cepta regione pgebat. ferarũ
uestigia tantũ intuens. 7 heremi latã uasti
tatem. qd ageret. quo uerter gradum. iã alt'a
fluxat dies. Restabat unũ. ut deseri se a xpo
nõ posse cõfideret. Pernox secundas in oõne
exegit tenebras. 7 dubia adhuc luce. haut
pcul intuet' lupã sitis ardoribs anelantem.
ad radicẽ mõtis prepe. Qm secut' oclis iuxta
speluncã cũ fera abijt. Et accedens. cepit ĩtro
spicẽ. nichil curiositate pficiente. tenebris
arcẽtibs uisum. Verũ. ut scriptr'a ait. Perfecta
caritas. foris mittit timorẽ. Suspẽso gradu. 7
anelitu tẽpato. callid⁹ explorator ingressus ẽ
ac paulatim pcedens. sepiusq; subsistens
sonũ aure captabat. Tandem p cece noctis
orrorem. pcul lumĩ intuit'. dum auid⁹ pro
pat. offenso pede lapidem in strepitu cõcita
uit. Post cui⁹ sonitũ. beat' paulus ostiũ qd
patebat recludẽs. sera obfirmauit. Tũc uero
antoni⁹ pforibs corruẽs. usq; ad sextã 7 eo ã
plius horã. aditum pcabat' dicẽs. Qui sim. 7
unde cur uenim nosti. Scio me nõ mereri
cõspectũ tuũ. Tam nisi uidero nõ recedã. Q
bestias suscipis. hominẽ cur repellis. Quesi
ui 7 inueni. Pulso. ut apiat' m. Qd si nõ in
petro. hic moriar ante postes tuos. Certe se
pe lies uel cadauer. Talia psistebat memorans.
fixusq; manebat. Atq; ei responsum. paucis
ita reddit ubis. Eros. nemo sic petit. ut mi
net. Nemo cũ lacrimis calũpniã facit. Et mirã
ris si nõ apiã. cũ moriturus aduẽnis. Sic
adridens. patefec' ingressum. Quo apto. dũ
in mutuos miscunt' amplex⁹. ppriis se salu
tauere nominibs. Et iacie dño. icõmune re
ferunt. Et post scm osclm. residẽs paulus cum
antonio. ita exorsus ẽ dicẽs. En. quẽ tãto la
bore quesisti. putridis senectute mẽbris opit
inculta canicies. En uides hominẽ puluen
mox futurũ. Verũ quia caritas oĩa sustinet.
narra m qso. ut sese habeat hominũ gen⁹.
An in antiqs urbibs. noua tecta cõsurgãt. Quo
mũdus nũc regat' imperio. an supsint aliq
qui demonũ errore rapiunt'. Inẽ has ser
mocinatões. suspiciũt habitẽ coruũ in ra
mo arboris cõsedisse. Qui inde leniter subuo
lans. integrum panẽ ãn mirãtiũ hora de
posuit. Post cui⁹ abscessum. eya iqd paul⁹.
Dominus nb prandiũ misit. Vere pi⁹. uere
misericors. Sexaginta iã anni sũt. qd dim
diũ sẽp panis fragmen accipio. Verũ ad ad
uẽtũ tuũ. xps militibs suis duplicauit
annonã. Igit'. dño grãz actione celebrata.
sup uitrei margine fontis. uterq; cõsedet. hic
uo qs pos frãget panẽ. oborta ẽ cõtẽcio 7
pene dies fluxit in uespũ. Paulus. more
cogebat ospitis. Antoni⁹. iure refellebat eta — i. refutabat
etatis. Tandẽ cõsiliũ fuit. ut adphenso pane.
dũ ad se qsq; mitit' traheret. pars sua cuiusq;
remanẽret imanibs. De in paululũ aque
pno ifonte ore libauũnt. Et imolãtes deo
sacrificiũ laudis. noctẽ trãseger' uigilijs. Cũq;
iã eẽt tris redit' dies. bẽs paulus ad anto
niũ sic loquut' est. Olim te frat'. istis re
gionibs habitare sciebã. Olim cõseruũ mm.
m pmiserat dñs. S; qa iam dormitionis
tps aduenit. et qd sẽp cupierã dissolui 7
ẽẽ cũ xpo. pacto cursu. supest m corona iu
sticie. Tu missus a dño es. q humo corpus
culũ mm tegas. imo trẽ trãm reddas. His
antoni⁹ auditis. flens et gemẽs ne se dese
reret. atq; ut comitẽ talis itinis acciper p
cabat'. At ille. Non debes m qd que tua sunt. — querere
s; que aliena. Expedit qdẽ t' sarcina carnis
abiecta. xpm sequi. S; et cetis expedit fribs.
ut tuo adhuc instituãt' exẽplo. Qm obrem.
pge qso si molestũ nõ ẽ. 7 palliũ qd t' ata
nasi⁹ eps dedit. ad uoluctũ corpusclm mm
defer. Hoc aut' btissim⁹ paul⁹ rogauit. nõ

(c) Real Academia de la Historia

quo magnopere curaret utrum tectum putresceret cadaver an nudum. Quippe qui tanti temporis spacio contextis palmarum foliis vestiebatur. Sed ut a se recedens memor suae mortis relevaretur. Stupefactus ergo Antonius quod de Athanasio et pallio eius audierat, quasi Christum in Paulo videns, in pectore eius deum venerans, ultra respondere nichil ausus est. Sed cum silentio lacrimans, exosculatis eius oculis manibusque, ad monasterium quod postea a Sarracenis occupatum est regrediebatur. Neque vero gressus sequebantur animum. Sed cum corpus inane ieiuniis seniles etiam anni frangerent, animo vincebat etatem. Tandem fatigatus et anhelus ad tabernaculum suum confecto itinere pervenit. Cui cum duo discipuli qui ei iam longo tempore ministrare ceperant occurrissent dicentes: Ubi tam diu moratus es pater? Respondit: Ve michi peccatori, qui falsum nomen monachi fero. Vidi Heliam, vidi Iohannem in deserto, et vere in paradiso Paulum vidi. Ac sic ore compresso et manu verberans pectus, e cella pallium protulit. Rogantibusque discipulis ut plenius quidnam rei esset exponeret, ait: Tempus tacendi et tempus loquendi. Tunc egressus foras et ne modicum quidem cibi sumens, per viam qua venerat regrediebatur. Illum sitiens, illum videre desiderans, illum oculis ac mente contemplans. Timebat enim, quod evenit, ne se absente debitum Christo redderet spiritum. Cumque iam dies illuxisset alia, et trium horarum spacium iter remaneret, videt inter angelorum catervas, inter prophetarum et apostolorum choros, niveo Paulum candore fulgentem in sublime conscendere. Et statim in faciem procidens, sabulum capiti super iactavit, plorans atque eiulans: Cur me Paule dimittis? Cur vadis insalutatus? Tam tarde notus tam cito recedis? Referebat postea beatus Antonius tanta se velocitate quod reliquum erat vie cucurrisse, ut ad instar avis pervolasset. Nec inmerito. Nam ingressus speluncam videt genibus complicatis, erecta cervice extensisque in altum manibus, corpus exanime. Ac primo et ipse vivere eum credens pariter orabat. Postquam vero nulla ut solebat suspiria precantis audivit, in flebile osculum ruens intellexit quod etiam cadaver sancti deo cui omnia vivunt officio gestus precaretur. Igitur obvoluto et prolato corpore foras, psalmis quoque christiana traditione cantatis, contristabatur Antonius quod sarculum cum quo terram foderet non habebat. Fluctuans vario mentis estu et secum multa reputans: Si ad monasterium revertar, triduum iter est. Si hic maneam, nichil ultra proficiam. Moriar ergo ut dignum est, et iuxta bellatorem tuum Christe ruens, extremum anhelitum fundam. Talia eo animo volvente, ecce duo leones ex interioris heremi parte currentes, volantibus per colla iubis ferebantur. Quibus aspectis primus exhorruit, rursusque ad deum mentem referens, quasi columbas videret mansit intrepidus. Et illi quidem directo cursu mansueti ad cadaver sancti Pauli substiterunt. Adulantibusque caudis circa eius pedes accubuere, fremitu ingenti rugientes, ita prorsus ut intelligeret eos plangere quo quomodo poterant. Deinde haut procul ceperunt humum pedibus excavare, arenamque certatim egerentes unius hominis capacem locum effoderunt. Et statim mercedem quasi pro opere postulantes, cum motu aurium cervice deiecta ad Antonium perrexerunt, manus eius pedesque lingentes, ut ille animadvertit benedictionem eos a se deprecari. Nec mora, in laudationem Christi effusus quod muta quoque animalia sentirent, ait: Domine sine cuius nutu nec folium arboris defluit nec unus passer ad terram cadit, da illis sicut tu scis. Et manu innuens ut abirent imperavit. Cumque illi recessissent, sancti corporis honere seniles curvavit humeros. Et deposito eo in fossa, desuper humum congregans, tumulum ex more composuit.

Postquam autem dies illuxerat alia, ne quid pius heres ex intestati bonis non possideret, tunicam sibi eius vindicavit, quam in sportarum modum de palmarum foliis sibi ipse texuerat. Ac sic ad monasterium reversus discipulis cuncta ex ordine replicavit. Diebusque sollempnibus pasce vel pentecosten semper Pauli tunica vestitus est. Libet in fine opusculi interrogare eos qui patrimonia sua non ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui uno filo villarum insuunt precia. Huic seni nudo quid umquam defuerit? Vos gemma bibitis, ille concavis manibus nature satisfecit. Vos in tunicis aurum texitis, ille nec vilissimi quod mancipium vestri indumentum habuit. Sed e contrario illi pauperculo paradisus patet, vos auratos gehenna suscipiet. Ille Christi vestem nudus licet servavit, vos vestiti sericis indumentum Christi perdidistis. Paulus vilissimo pulvere opertus iacet resurrecturus in gloria, vos operosa saxis premunt sepulcra cum vestris opibus arsuros. Parcite queso vobis, parcite saltem divitiis quas amatis. Cur et mortuos vestros deauratis obvolvitis vestibus? Cur ambicio

(c) Real Academia de la Historia

mi̅ luctu. lacrimasq; nõ cessar& dũ cadauera
diuitũ. nisi i sirico putrescẽ nesciũt. Obsec
tracq; uos q̃cũq; hec legitis. ut iheronimi pec
cris meminitis. Cui si dñs obtionẽ daret. mł
to magis eligerẽ tunicã pauli cũ mitis ei?
quã regũ purpuras. cũ regnis suis;

Incipit actus uel uita sci̅ silueitri pape romensis.

SAYCTUS eusebius cesaree palestine
eps̃. duodeci decadas scribsit. ⁊ um
cuiq; decade .x. ĩposuit. Prima de
cada: euãglica dicit̃ de dño nr̃o
ihu xp̃o ⁊ de aplis ei? sũpsit initiũ. Secũda:
euprepia. Tercia: deammon. Quarta: epitrep
tice. Quĩta: fonnismen. Sexta: ortodoxa. Sep
tima: ingẽa. Octaua: epomene. Nona: men
sabrotre. Decima: dision. Undecima: eletau.
Duodecima: mecalopriepia. Istoriographus
nr̃ eusebi? cũ istoriam ecc̃liasticã scriberet:
pretermisit ea que sũt ĩ aliis opusclis. uł q̃
se meminit retulisse. Nam uiginti libros
idest duas decadas omñiũ pene prĩuciarũ
passiones mr̃m. ⁊ epõrũ cõfessorũ scãrũq;
mulierũ. ⁊ ũginũ cõtine fec̃. Deinde secut?
ab aplõ petro. omñiũ epõrũ noĩa ⁊ gesta cõscrib
sit. ⁊ earũ urbiũq̃ arcẽ põtificat? p aplicas
sedes tenẽ noscunt̃: urbis rome. antiochie.
ihr̃lime. efesi: alexandrie. earũ urbiũ epõrũ.
omñiũ p̃itorũ usq; ad tp̃s suũ greco sermo
ne cõscribsit. ex quorũ numero unũ ep̃m
urbis rome scm̃ siluestrũ me de greco ĩ la
tinũ trãsferre p̃cepisti. Domne scẽ ac bẽãtis
sime pat̃ unde obsecro te cũ scõ suo sucçe
sore. ut tuis orõnib? ĩpetres ne qui c̃lpã
cõtẽptiuẽis fugio. p̃sũptionis ĩcurram. Nam
cert? sũ qd̃ in hoc transferendi studio. siqd
usurpatõnis extitit: audacia tue iũo orõ
nis culpa nõ erit. Siluester g̃ eps̃ in ĩfã
cia sua cirino p̃sbitero exhibebat officiũ. cui?
tã ũbo q̃m exẽplo ĩstruct?. ospitalitatẽ to
ta animi diligẽtia exhibebat. Unñ fcm̃ ẽ ut ue
nientẽ ab antiochia scm̃ uirũ nõine timo
theũ religiosũ: xp̃m publice p̃dicãtẽ. tp̃r
p̃secutõnis ospitẽ susciper&. qd̃ facẽ etiam
ip̃i pontifices formidarẽt. Siluester ũo nõ

solum se eũ suscepisse gaudebat: uerum
etiam timore abiecto tã totam uitã q̃m
p̃dicatõnẽ ei? suis laudib? cõmẽdabat. Qui
timotheus cũ p unũ annũ ⁊ aliq̃ntos mẽses
dictũs ũitatẽ xp̃i. multos ab errore cõũtisset:
tent? a tharquinio urbis rome p̃fecto. ⁊ lõga
carceris custodia macerat?. cum sacrificare
idolis noluiss&; tercio cesus. tercio grauissimi?
suppliciis ad tract?: sentenciã excepit. Cui?
corpusculũ occise medio noctis tp̃r raptum.
ad domũ suã siluester adduxit. qui scm̃ mel
chiadẽ ep̃m. rogans uenire fec̃. Qui cũ oĩb?
scĩs p̃sbit̃is ac diachonib? p totã noctẽ in
dĩ laudib? p manẽs: ei? triũm dedicauit.
Quedã aut̃ xp̃ianissima theone. habẽs oratĩ
iuxta scm̃ aplm̃ paulũ. rogauit memo
ratũ papã ẽ suo sũptu in suo orto basili
cã hedificãs sibi scĩ timothei corp? exceṗit.
Qd̃ scm̃ ualde placuit omñib? xp̃ianis: ut
huius nõminis martir. idest timothe? aplõ
paulo p eo qd̃ eũ discplm̃ habuerat: hereret.
Post hec tarquini? urbis p̃fect?: existimãs qd̃
aliq̃s timothe? diuicias habuisset: teneri
fec̃ siluestrũ. cui et dix̃. Timothei ñ dederis
facultates. ⁊ diis nõ sacrificaueris: diũsis penis
te interficiã. Cui scs̃ siluẽr ait. Scias te eãna
decollatõne multandũ: sin celeri? dñm. di
filiũq; credideris ihm̃ xp̃m. Quo audito tar
quini?: iussit eũ cathenis grauiorib? uictũ
in ima carc̃is recipi. Siluestro in carcere
orante: ⁊ tarq̃nio in mensa prandente:
ulcio diuina manifestata ẽ. Denique dum
manducaret: os piscis in eius guttur ĩfla
tum est. nullis in cantationib. nullis me
dicorũ artib? eripi potuit. Unde factum
est ut ab hora prandii. usq; ad noctis
mediũ dolore uexatus: scdm̃ uerbũ qd̃
scs̃ siluẽr p̃dixerat exp̃irauerat. Sic factũ
ẽ. ut uno tp̃re tarq̃ni? feretro de domo
sua lecto mortali dejectus: cũ luctu du
ceretur ad tumulũ. ⁊ siluẽr a xp̃iano
pplo ejectus de carcere: cum gaudio
ad domũ epi adductus. magnã exhibe
ret cõstantiã xp̃ianis: ũ gentib? confu
sione p̃ uolatẽ aduenientẽ. Denique pene

(c) Real Academia de la Historia

omīs qui in in iuriam sci' uiri illsi tanquā
ministri extiterāt: genibus ei' puoluti. ro
gabant ut oraret p eis. neq; illi simile
eoꝝ iudiciis eueniret. Tantaq; illi dns
grām contulit: ut a xpianis 7 a gentib' in
uno diligeret' affectu. Qui cū esset iuue
nis. tricesimū annū gerens etatis sue: dia
chonus factus omni grā in clero. Nichil
enī arrogancia. nich superbia de ei' morib'
usurpabat: s; omnibus beniuolus in tīra
positus celestib' abtū se morib' ostendebat.
Erat enī aspectu angelic'. sermone nitidus:
ope scs. corpore integer: ingenio obtimus.
consilio magnus: fide catholic'. spe pacīe
tissim': caritate diffusus. Verū quia ad oi
um opum ei' narratonē. nec littera potest
nec sermo sufficere: ad ea que gesta sunt
accedamus. Scō g' melchiade epō migrante
ad dnm: omnium cliroꝝ. ac laycoꝝ uocib'
siluest' eligit' ita ut nullus in his omīb'
inueniretur: q nō in eius electione cla
maret. Scs uero siluē etatis sue excusato
nem opponēs. qnto se adstruebat indignū
tantū dignus: ab omnibus clamabatur.
Quo multa' actore dō leuatur eps etiam
cotidiana doctrīa ipsos inuitabat ut ad
pdicatonē ei' copiosa turba incurreret. qn
in illo tpre eufroni' eps pamphilie romā
ueniens. ob hoc tantum ut aploꝝ limina
adoraret: ut qd se etiā in infancia uouisse
memorabat: senes iam eps impleret.
Hunc etiā uirtutū commutabat' officiū:
ut siqs quacūq; infirmitate detentus
ab eo uisitat' esset: illico sanaretur: 7
a demoniis obsessos: xpi nominis mun
daret imperio. Erat enim uir di q p nom
ne scō. exiliū fuerat passus 7 penā. hic
qndo sacrificiū dō offerre opportunitas
exigebat: habebat unū colobiū. qd scī
iacobi apli fuisse phibebat. hoc indue
bat qndo dictum ē do sacrificij ministeri
um exibebat. Dicebat enī hanc a sacer
dote reuentiā obseruandā: ut dum sa
crificat sacrificiū iusticie: animā mun
dam. corp' mundū. simul 7 candidam

ueste circūferebat. Hic factū est ut
[ebat: written above the line]
sacerdotes colobiis fruerent': s; qm brach
oꝝ nuditas exprobabat': a qbusdā dalmatī
ce dicte sunt: magis quā colobia suenire.
Ferias uero habere clerū. pmi' siluester ad
scripsit: dicēs illō psalmografi. uacate 7
uidete qm ego sum dns. Et illō aplicum.
nemo militās dō: implicat se sentenciis
secularib'. Ex eo colitur ergo. ut licet uiaoso
qntum apd gramaticos sermone: dies in
feria mutaret'. Nam sic calende ul tenene
singulare nō recipiūt nomī: sic quoq; et
ferie. sic' dixi ad uacandū dō in uentus ē
ferialis dies. omni religioni xpiane: cui
nō licet nec negociū nec militiā exercere
Sola ergo religio nrā scdam feriā accepit ex
eo uocare: 7 terciam et quartā 7 qntā et sex
tam. sabbatum ex ueteri testamto suscipiēs.
7 dnicum diē deuotio accipiens quē dni
ca resurrectō dedicauit: 7 luminis natha
lem instituit. quia ipō die dix' ds: fiat
lux. Et facta ē lux. hec dicta sunt scī silu
estri. Nam 7 disceptatio longa grecoꝝ
hic orta ē cum latinis quo sabbatū ieiu
nantib' latinis. grecis placet cū iudeis.
comedere 7 prandere. Scs ergo siluester
statuit sabbm ieiunandū: 7 qntā feriam
sic diem dnicam obseruandā. Asserens
sabbō die: dnm in sepulcro positū. oms ei'
discipulos ieiunasse. Dnica uero die do
minū resurrexisse: 7 tantū dnicam diē
accipe gaudij. quantū sabbatū accepit
luctus: 7 ideo sabbatū ieiunandū cui sit
possibile. a nemine enī ds qd nō potest
querit. Quinta ergo feria qm ascensus
est xpi. resurrectonis ei' diei computanda
ē. Additur etiam qd eadem die scm cris
ma conficit': in ipā die corp' xpi in sacrifici
um sumpsit initiū. in ipā die penitēti
confessio consecratur: in ipā die carceri
claustra patefaciunt. Sunt itaq; ista. ex
doctrina ei' pauca memorata de multis nūc
aliqͣ e mirabilib' que p eū fecit dns: ad
laudē sui nominis referamus. Erat ora
co in mansionis īmōte carpeio inq est

10

(c) Real Academia de la Historia

capitoliū collocauit. ad hoc ꝑ trecentos sexagi
ta ⁊ quinq; gradꝰ [illegible] infernū magi. cum
uirginibus sacrilegis descendebāt semel in mese. cū
sacrificiis et lustris ex q̄bꝰ esca poterat tanto dra
coni inferri. Hic draco ex impulso subito ascē
debat. ⁊ licet nō egrederet̄. flatu tamē suo tocius
urbis rome uiciabat aerē. ex quo mortalitas
hominū ⁊ maximus luctus eueniebat infātū.
Sēs itaq; siluester cū haberet cū paganis ꝑ ūi
tatis defensione cōflictū. ad hoc euenit ex al
tercatiōne intentiōnis partis diuise. ut dicēnt
ei descende ad draconē ⁊ fac eū in nomine dī
tui uł uno anno ab infectiōne generis huma
ni cessare. ut credamus xp̄m tuū diuinitatis
habere uirtutē. Quibus sēs siluester ait. Xp̄s q̄d
nīs diuinitatis uirtute plenus hostendere
dignabit̄ in hac parte uirtutē suā. sȝ utā ingo
crudelitas alia sibi ad inueniet. que pos
sent nō ditati eī esse ɔtraria. sȝ uris utilita
tibus inimica. Tunc conuocatis scīs ac
spiritalibus uiris p̄dicauit triduanū omi
ecclie ieiuniū ⁊ orōnis instantiā. ut dig
naretur dn̄s ih̄s xp̄s saluti hominū in
hac parte cōsulere. ⁊ sui nominis poten
ciā demōstrare. Tercio itaq; die expleto
constituti ieiunii. apparuit ei sēs apl̄s pe
trus in uisione dicens. Assume tecū theodo
rum ⁊ dionisiū. cū felicissimo p̄sbito. ⁊
honoratū ⁊ romanū diachonē. ⁊ in ingre
ssu ip̄o p̄riquā ad drachonē uenias. cū
his ibi offeres sacrificiū dō. Post hec anti
me catenā ⁊ cum descenderis inuenies eū
biaculū. in quo draco cōmoratur. in quo s̄
ianue ere habentes circulos. Sibi ut de
scenderis in uocato nomine dn̄i ih̄u xp̄i.
ad duces ad te ianuas. ⁊ in circulis earū in
duces catenā ⁊ cū clauseris dices. hec di
cit apl̄s xp̄i petrus. Iste ianue non ape
rientur. nisi in die iudicii. Claue uero ca
tene ubi uolueris subtrahis. Tunc paga
ni discedentes a scō siluestro. putabāt se ei ti
morem incutere. Ille autē cōstans ⁊ intre
pidus descendit ⁊ impleuit oīa que ei a
scō aplō petro fuerāt impata. et libata est

ip̄a ciuitas a flatu draconis. ex illa die et
deinceps. Transacto autē uno ⁊ secundo anno
oīs ministri draconis ꝓbantes apd̄ se q̄d
uere supatus eēt draco. ⁊ clausus. ꝓsternentes
se scō siluestro crediderūt xp̄o ⁊ baptizati sūt
In illo tp̄re exiit edictū. ut xp̄iani ad sacrifi
candum idolis cogerent̄. Vn̄ factū ē ut secedēs
sēs siluēr ab urbe. in mōte siraptim latibulū
cū suis clericis collocaret. Cōstantinus aūt ma
ximianā diocleciani impatoris filiā uxorē
habens. cū multos xp̄ianos occidisset. elefancia
⁊ lepra. in toto corpore uulnatus ē. Huic magi.
arioli. incantatores. marsi. medici. cū nulla
possēt ratiōne mederi. exierūt pontifices capi
tolii. qui dicēnt piscinā deberi fieri in ip̄o
capitolio. que innocētū puerorū sanguine reple
ret̄. in quo calente ac feruēte sanguine lo
tus posset absolui. Vn̄ factū ē ut missi ꝑ pui
cias multitudinē puerorū adducēnt. Igitur
cū cōstituto die ingrederet̄ impator. uet ad capito
liū. iā parati eēnt q̄ occidēnt pueros. occur
rit multitudo matrū quarū resolute crines
⁊ mamille nudate. dantes uniū mugitum
⁊ ululatū. ⁊ fletū orribilē nimiū. augusto
simul ⁊ uniūsis potestatibus. In cursorēs ꝑ
cōtaret̄ impator. que nā cause multitudinem
mulierū lamentabili interpellatiōne cōpulerint.
⁊ dicitur istas matres eē occidēdorū infantiū.
Vicit crudelitatē p̄ncipū pietas romanorū
impii. ⁊ prorūpēs in lacrimas impator. clara
uoce dixit. Romani ipii dignitas. de fōte nās
cit̄ pietatis. ut me natū ex eodē fonte hos
tendā ⁊ cōprobē. ꝓponā saluti mee salutē ipsi
inocētis. ⁊ ab effusione innoxii sanguinis se
tencia crudelitatis exclusa. filios matribus pi
etas romana restituat. Melius ē enī ꝑ salute
inocētū mori. q̄m ꝑ interitū eorū uitā recupa
re. q̄d incertū ē cū certū sit q̄d sit recuperato
ip̄a crudelis. Reddant̄ matribus filii. ut dul
cedo reddita filiorū amaritudinē maternarū
lacrimarū obdulcet. Et hec dicēs iter q̄d assi
piebat eundi ad capitoliū deserēs. ad pala
cium redit. Nō solum autē filios reddidit.
uerū etiā ⁊ uehicula ⁊ annonas ⁊ deducto

(c) Real Academia de la Historia

res et sumptus uniuersis iussit impendi.
ut que flentes uenerant eugentes. alacres
ad propria cum gaudio reuerterentur. Eadem igitur nocte
uisione imperator uidit. in qua apparuerunt ei sancti
apostoli dicentes. Nos sumus petrus et paulus qui missi
sumus a deo dare tibi salutis tue consilium hoc. ut
mittas ad siluestrum episcopum qui propter persecutionem
tuam in speleo montis seraptim latet. hunc
cum honore adte facias peruenire. Cui si mo
nita eius audieris. ostendere tibi potest piscinam
pietatis in qua cum lotus fueris. omnium de
lebit tuorum uulnerum sordes. et sanissimus reddi
tus uitam consequeris. quam tu in nocenti
bus reconasti. In his dictis euigilans adsta
tem sibi medicum uidit cui solitum erat
pigmentis agere curam eius uulnerum. etiam in no
centibus medicinam. Cui ait. Non michi iam
humane artis medicina succurret. sed manus
dei omnipotentis auxiliabitur. Et hec dicens
iussit ut iret ad montem seraptum et sic
in mandatis acciperet cum summa reuerentia sanctum
siluestrum faceret exhiberi. Quo ingrediente
surgens augustus prior eum salutauit dicens.
bene te uenisse gratulemur. Cui siluester res
pondit. Pax tibi de celo. et uictoria ministre
tur. Tunc augustus ait ad eum. Obsecro te. si
habetis deos aliquos petrum et paulum. Cui sil
uester ait. Quem colimus deus unus est. qui totum
mundum fecit ex nichilo. id est celum et terram cum
uniuersis que sunt in eis. Petrus autem et paulus
dii non sunt. sed sunt serui dei qui illi per fidem
placentes hoc consecuti sunt. ut arcem teneant
sanctitatis. et sint in numero sanctorum omnium primi.
Ad deum igitur apostoli facti. ipsi primum diuinitatem domini nostri
ihesu christi filii dei gentibus predicauerunt. et omnis
ecclesia ab ipso sumit initium. Qui in expleto
apostolatus officio. ad palmam martirii per
uenerunt. et sunt modo amici omnipotentis
dei. Quod cum gratanter audisset. dixit.
Precor te siluester episcope. ut si est tibi illorum
effigies nota illorum michi liniamenta exp
mas. ut possim noscere si ipsi sunt qui se
ad me a deo missos esse dixerunt. Tunc sil
uester dixit diacono suo. ut eorum ymaginem

i. similitudines

clam ian ferret. Quas cum uidisset impera
tus clamare cepit et dicere. michi nemo est
quod has ymagines fieri preciperet effigies quorum
uultus in uisione conspexi. Hii ergo sunt di
xit. Mitte ad siluestrum episcopum qui tibi ostendet
piscinam pietatis. in qua cum lotus fueris. omni
mox consequeris tuorum uulnerum sanitatem. Cui
siluester ait. Piscina pietatis tibi ostendi
se nouis. si deum esse christum ex toto corde credi
deris. Cui augustus respondit. Ego nisi credi
dissem. ad te peritus non misissem. Tunc silue
ster episcopus dixit. Exigit a te ipso in hac una ebdoma
da ieiunium. et deposita purpura intra in cu
biculum tuum. ibique in ueste humili preteritum
errorem. et sanctos dei per ignoranciam occidisse peniteat.
et in hac una ebdomada templa urbis claudi
et cessare omnia sacrificia. debitores fisco
pauperes relaxa. carceratos dimitti precipe. in exiliis et
in metallis aut in quibus cumque tribulationibus
constitutis. indulgentiam dari constitue. Iube
etiam per totam ebdomadam elemosinas fieri. be
neficia postulantibus libentissime ad quiesce.
et ydoneos qui hec exequantur constitue. hec
et hiis similia dum se augustus implere proposu
isset. imposuit sanctus siluester manum suam sup
caput eius. et benedicens eum cathecuminum abiit.
Tunc conuocatis omnibus presbiteris et diaco
nibus cunctisque religiosis ieiuniis et oratio
nibus instanciam predicauit dicens. Si nu
nitite in predicatione ione per triduanum
ieiunium iram dei offensamque prouerit
debitam euaserunt. quanto magis nos in
predicatione domini nostri ihesu christi persecutio
nes euadimus. et lucramur animas.
Pacem ecclesiis dei adquirimus. et ydolatri
is finem imponimus. hoc autem facimus
si ieiunio et orationibus hoc a deo impetre
mus. factum est omnium unanimitate
ieiunium. omnium pro possibilitate elemo
sina. et die sabbato in quo claudendum
erat consti tutum ieiunium uespertino
tempore. dixit regi. Audi me rex. omnis
aqua que sub celo est per inuocationem
sancte trinitatis et ministeria sa tuum ut

tate recipit. Et sic exterius corpus a sor
dibus [illegible] intrinsecus a sordibus
peccatorum diluitur. Et ideo ingredere in hoc la
vacrum piscine balnealis. quod cum susceperis:
divinitatis virtute sacramenti recipies ab
luenda crimina et universa peccata. Et his
dictis: benedixit aquam et levacrum (l. lavacrum) intrante
augusti cum eum mergeret subito quasi ful
gur lux intolerabilis splendore emicuit.
et ecce sonus factus est in aqua quasi sarta
ginis stridentis. Unde surgens augustus totus
mundus et sanus factus est. totam illam aquam
quasi crustis piscium plenam reliquit. et in
aqua manum de celo venientem se contigisse
ipse constantinus ea hora vidisse confessus est.
Qui indutus vestimentis albis prima die
babtismatis sui hanc legem dedit. ut qui
christum blasfemasset aut christiano fecisset
iniuriam: omnium bonorum suorum medieta
tem amitteret. atque ut omnibus notum
fieret quod ex toto corde fidem domini susce
pisset intra palacium suum

accepto manu sua bidente
ipse terram aperuit. et constituit mensuram
in qua basilica domini ipso fieret eius nomine
consecrata. Post hec edictum proponi iussit
in quo legebatur ut siquis pauper christianus
fieri voluisset de facultatibus regis sumptus
et vestimenta acciperet. et ne temptationibus ca
rere liceret: his consequebatur hec dona qui
christianorum fuisset aliquorum discussione pro
batus. Unde factum est ut eodem anno duo
decim milia virorum exceptis mulieribus et
parvulis baptizarentur. Sicque ex uno latere
domini populis crescebat gloria: et ex alio paganis
confusio nascebatur. Igitur cum senatorum ca
therva ad fidem christi nollet accedere: nec ob
hoc irasci alicui augustum papa permisit.
Precepit sibi in basilica ulpia in excelsum tri
bunal statui. Illucque omnem substanciam
senatum et populum romanum his verbis ad lo
cutus est. profane dissensiones mencium. ideo
nulla racione salubre consilium sumunt:
quia profunde ignorancie caliditate caligi

ne nullus eas clarus ac serenus splendor illumi
nat. aperienda ergo sunt lumina sacri
acti oculi animorum et diligenti examinatio
ne cernendum hos deos nec dici debere nec credi.
qui ab hominibus facti noscuntur. et lesi
ab hominibus restaurantur. Unde coniec
turam sumens me ipsum omnibus ad cultu
ram dei vivi exhibeo. Nisi enim ipse esset
deus qui me fecit dum non eram: non umquam factum
ab alio restaurare potuisset. Debitum itaque
iam finem habeant hii errores. abdicetur
ista supersticio quam ignorancia concepit
et genuit et stulticia nutrivit. et [illegible]
sed adoretur deus qui vivit et regnat in celis.
desinamus colere. a quibus salvari non possu
mus. et quos lesos: ipsi salvamus. a quibus custodiri
non possumus. Set nos eos si rapi nolumus:
custodimus. hactenus surdis si diximus ut
audiant surdi sunt aut si diximus ut vi
deant: ceci sunt. Sit gratum omnibus quod sum
a christo quem negabam pristine restitutus sanita
ti. Et quoniam prudencia romanorum non fallitur
illum deum suscipiatur excolendum. a quo ipsa cus
todiatur non quem ipsa custodiat. Ut autem
notum sit omni seculo. me vero deo inclinasse
cervicem. intra palacium meum. ecclesiam consti
tui construendam. Ne ulla preteriti erroris
vestigia. noscantur in meo pectore rema
nsisse. Tunc omnis pene populus romanus una cum
senatu. christus deus est quadragies clamave
runt. Iterum clamatum est decies christicolis pateat:
clamatum est vicies qui christum non colunt: augusto
rum hostes sunt. Ad clamatum vicies: qui
salvabit augustum verus deus est. Ad cla
matum est quadragies. qui christum non colunt: ab
urbe pellantur. Factum est immo impa
to silencio. augustus dixit. Inter divina
humanaque servicia. hoc interest quod hu
mana coacta sunt: divina voluntaria.
Deus enim mente colitur et sincero humano
animo veneratur affectu. quod de re non necessita
te coactos: sed iudicio liberos fieri volu
mus christianos. Nec humano metu ad dei cul
turam accedere: sed pro racione considerem ma

Ad clamatum est quin quagies [illegible] qui christum colit semper vincat.

gis

expetere. ut christianorum numero sociarentur. Iterum
in variis laudibus clamor populi factus diu-
tissime vix quievit. Revertente autem
augusto ad palacium. cereis ac lampadibus
hinc inde accensis. choronata est tota civi-
tas. erat enim gaudium omnibus quod lex talis
emanasset: que nullum a cultura proprie volun-
tatis abstraheret. Fit vox leticie et exulta-
cionis per universas ecclesias. honorantur omnia
sepulcra sanctorum. omnes confessores qui carce-
rati ad diversa fuerant tracti exilia: cum
laude et honore ad patrias proprias revoca-
ntur. et amici facti sunt regis. Cetera vel
facta vel que dicta sunt propterea neglecta sunt.
ne fastidium legentibus generaret. Sunt enim ali-
qua pluriora et utiliora que preteriri non
debeant. Exigit autem hec ystoria ut ele-
na mater augusti narracionis textus accedat.
Hec audiens cum cum esset in bethania:
cum nepotibus augusti constante et constantino
hoc modo scripta direxit. Domino et semper augusto
filio constantino. mater helena semper
augusta.

Veritatem sapientis anima non recusat. nec fi-
des recta aliquando fallitur. quamquam iactura be-
nivolentie divine reputare debemus. quod
meruisti simulacrorum figmenta deserere. Sed
errori adplicamus. quod ihesum nazarenum. credere
voluisti unum esse in celis et dei filium extimas
qui iudeus erat oriendo et magus ac-
cusatus sententiam crucis accipiendo defecit.
Pietati autem tue ideo est sanitas restituta. Deus
enim verus qui est deus iudeorum ut ostenderet illos
quos recusati non esse veros deos fecit te sal-
vari: ut deposita formidine simulacrorum.
probes eos nec sanitatem prestare posse propri-
os: nec iratos auferre. Hunc errorem deserere
te deserviit pietatem tuam infirmitas. Nunc
ad dominum omnipotentem accedere ut verus commutabi-
tur. ubique superari non possit. Quem dum ceperis
colere obtinebis davidicum regnum et salo-
monis imperium. Erunt tecum prophete cum quibus
locutus est deus omnia per eos que poposceris im-
petrabis. Vale domine augustorum pater semper
auguste prosperis ad vota successibus p...

[Q] le. Domine semper auguste matri helene
vi moderantur secula et disponit totius mundi
suffragia: quibus augemur et sustentamur et
sumus. presque decet spiramenta munificat. Sed per
totam principatum suis vicia seculi indicat. Quan-
to igitur excellenciorem locum tenemus: tanto omnes
tanto omnium patimur divinum. Itaque morta-
lium oculi omnium iudicia: omnium vota: nostrum
velle. nostrum nolle considerant. Et ideo domina
augusta non solum inreprehensibile: sed eciam
laudabile debet esse quod volumus. Hec autem
que dixerint in actibus nostris intima. Do-
mina vero intellige super intellectum nostrum
eminere: quo recessit nisi ausus perscrutacio:
aut iudeorum aut christianorum pontifices. nobis
presentibus mutuo certent altercacionis con-
flictu ut intellectus noster pervenire valeat ad
imaginem veritatis: ac sic ex voluminum
sacris tum sibi invicem quam eciam nobis verita-
tem ostendant: ad cuius utramque culturam una no-
biscum omne seculorum invitemus. vale domina semper
augusta: et prosperis ad vota successibus polle.
Tunc universi rabbites iudeorum convenientes
ordinaverunt eruditissimos viros: qui cum augus-
ta elena dirigerentur ad urbem romam. Eodem
tempore hysachar tenebat sacerdocium principa-
tum: qui simulata infirmitate se quidem ab hac
profectione subtraxit. Misit autem duodecim
scribas phariseorum magistros: et principes:
qui non solum hebreo sed greco. latinoque sermo-
ne eliminati altercacione proposita idonei
probarentur. Constantino itaque quarta et iterum [presentia]
quarta die iovis augustarum facta est congregacio
iudeorum et christianorum in urbe roma. in qua diver-
sarum provinciarum erant episcopi numero viginti et
quatuor. Iudeorum vero sacerdotes centum viginti
in quibus erant principes disputacionis huius:
id est abiathar et ionas. rabbites. godolias.
et annas. scribe. dohec et cusi. didascali. beno-
in et aruhel. Interpretes legum iobal et pha-
riseorum maiores sileon et zanbri. Presbiter iu-
deorum zabu autem quamvis extitus rerum edoc-
tus. magnus artificiosissimus erat: in quo sibi con-
fidere videbantur quod possint victoriam obtine-
re. Sed confidencia in homine posita: in ruinam

ꝯfusa ē. Spes ū silūri in dō posita: et trophe
ū. obtinuit et triūphū. Deniq; cū dicerent
duodecī disputatores in eadē debere altercatio
ne cōfligere: obstitit silūr. ꝛ dix. Nō in multi
tudine cōfidim⁹ hominū s; de sola dī potē
cia ꝑsumētes. Vn⁹ ē enī cui dicim⁹: exsurge
dn̄e iudica causā tuā. Victi aūt humanis
minime auxilijs tātū iuuam̄ diuinis. Pri
m⁹ ad hec abiathar dix. Hāc sententiā nr̄ ꝓ
pheta cecinit. Si qd̄ uīe partis: de fincionis
ꝓferre uis nō de nr̄is s; de tuis ꝓferre libe
bis. Cui scs̄ silūr dix. Oīa hic hodie de
nr̄is libris ꝓferenda st̄ ad ūs⁹ uos: sic hic
cōtrario a uob̄ ad ūsū nos de nr̄is. Tunc eī
racionabilit̄ uidet̄ pars diuiso subsistens.
cū suoꝝ fuerit auctoritate ꝯuicta doctoꝝ.
Iōnatoꝝ dix. Iuxta difinicio ē q̄ cōpellit̄:
un⁹ q̄sq; sue religionis auctoritate cōuicta.
Abiathar: dix. Cū oīpotēs ds̄ nr̄: suo ore di
x: uenite ꝛ uidete: qm̄ ego sū dn̄s: et nō
ē: ali⁹ pt̄ me. Quomodo isti dicūt tres de
os ēē: colendos. patrē quē nos credim⁹. fili
ū quem parētes nr̄i crucis patibulo dāpna
uer̄: Terciū ū spm̄ scm̄. Cū ḡ tres deos is
tos colūt: isti q̄ se unū dicē ꝓbat̄ offen
dūt. Silur dix. Nos unū dm̄ colim⁹ et fa
tem̄. S; in tāta sollicitudine diuinitatē ēē
dicim⁹: ut gaudiū [illegible] nō habet filiū c⁹
them. Deq̄ ꝓpha ūr dix. Et spū oris e⁹ oīs
ūt⁹ eoꝝ. Filiū illū dicim⁹: cui ꝓpham uīm
clamat pat̄. filī⁹ m̄s es tu: ego hodie genui
te. Ds̄ ē enī et erās: s; semꝑ hodie hab;:
q̄ temp⁹ nō hab; Sicut ḡ sine inicio ds̄ ē:
ita sine inicio pat̄ ē. Et sic̄ sine inicio pat̄
ē: ita sine inicio ē: ecīā ille cui⁹ pat̄ ē. Nā
cū dix ds̄: faciam⁹ hoīem ad ymaginē
ꝛ similitudinē nr̄ām. Nā si dicēt ad yma
ginē et similitudinē meā: dicēr solitu
dinis sue indicasse uestigia. Nunc aūt
cum dix: ad ymaginē nr̄ām: euidentē
ꝛ filiū ꝛ eq̄litatē ostendit. Ille eī recip
tus mag⁹ q̄ certis incremēta nō nouit:
aliqd̄ potest suscipe de incremēto: q̄ nes
cit ꝛ minuit. Scds̄ iobal rabbi dix. Racio
ni hominū nō commēda: fides. q̄ iam nē

suades credi: q̄ ꝛ unū dm̄ patrē ꝛ filiū: ꝛ
spm̄ scm̄ cōfiteris. Silūr dix. Cū legas in tu
is libris de patre qd̄ dicat fili⁹ m̄s es tu: q̄re
q̄i nouū aliqd̄ nos extimas: in hac scā trinita
te adserere. Nā spū scō audi ꝓpham narrātē.
Spm̄ scm̄ ne auferas a me. Et aliū ꝓpha dicē
te. Spū oris e⁹ oīs ūt⁹ eoꝝ. Ad hec respōdēs
cōstantin⁹ august⁹ dix. Miro iudeū suis scp
tis ex omi parte superatū: uelle aliq̄ ꝯt̄ ue
ritatē inq̄rere. Vnde q̄ de patre ꝛ filio ꝛ
spū scō: satis factū ē: si q̄s alia ꝓferant̄.
Tercius godolias dix. Nos de illo agim⁹ de
q̄: in eūglijs eoꝝ scribit̄: creuisse etate ꝛ sa
piencia temptatū a diablo. Post ea ꝑ uenū
dacionē discipli sui traditū. temptatū. tractū
in lusū. flagellatū. cibatū felle. potatū
aceto. spinis coronatū. spoliatū. crucifixū
uestimēta e⁹ in sorte diuisa ēē mortuū ꝛ
sepultū. Silur dix. Hec oīa ꝑdicta ēē in x̄
nr̄is hodie docem̄: uoluminib⁹ cōtineri.
Nā cum nascitur ū ex uirgine: scs̄ ysayas hoc ordi
ne ꝑdix. Ecce ūgo in utō accipiet: ꝛ pariet
et filiū: et uocabit̄ nomē e⁹ emanuhel.
Qd̄ aūt int̄ hoīes cōuisat⁹ sit: audi ꝓpham dicē
tē. Hic est ds̄ nr̄ ꝛ nō estimabit̄ alius pt̄ eū.
Qui ostendit uiā salutis iacob puero suo: ꝛ isrl̄
dilecto suo. Post hec in t̄ris uisus est: ꝛ cum
hominib⁹ cōuisat⁹ ē. Nam cum temptand⁹ eēt
a diabolo ut uicēt diablm̄. scs̄ scs̄ ꝑ zachariā
ꝓpham dic̄. Vidi hominē magnū sacerdotem
et stabat diabls̄ a dext̄is e⁹: et dix ad eū. In
crepet dn̄s in te sathā: ꝛ increpet dn̄s in te
q̄ elegit ihrl̄m. Nā qd̄ cōphēs⁹ eēt: sapi
encia dī ꝑ se loquit̄. Dixer̄ inq̄d impij cō
ꝑhendam⁹ iustū q̄ inutilis ē nob. Nā qd̄
a discipulo tradend⁹ eēt dic̄ salmograph⁹. Qui
edens panē meū ampliauit ad ūsū me sub
plantacōem. Nā qd̄ spoliand⁹ eēt: ut res
in sorte cederēt ꝑ dix scs̄ dd̄ ꝓpha dicens.
Diuiser̄ s̄ uestimēta mea: et s̄r uestē meā mise
r̄ sortē. Nā qd̄ a fallis testib⁹ accusand⁹ eēt
idē ꝓpha ꝑdix. Qm̄ insurrexer̄ in me tes
tes iniq̄: et mentita ē iniq̄tas s̄. Nā qd̄
spinis coronand⁹ eēt: ꝑdix scs̄ ꝓpha ihe
remias. Dic enī. spinis peccatoꝝ circūdedit

(c) Real Academia de la Historia

me ppls. Nã qd escha fellis cibandꝰ erat.
aceto potandꝰ. p dix̄ scs Ihieremias dic̄s.
Illusione factꝰ sū ppło huic. Nã qd uinct
us eẽ alligādꝰ erat & crucifigendꝰ in lig
no audeas dic̄ esdra. Inuenisti me non
sic patrē q̄ liberauit uos de t̄ra egypti: cla
mantes an̄ tribunal iudicis humiliastis
suspensū. suspensū ligno mortis tradidis
tis me. Nã qd sepeliendꝰ erat: scs Ihieremias di
c̄. In sepultura eiꝰ reuiuiscent mortui. Tpr̄e
enī q̄ dns nr̄ ihs xps in passione emisit
spm: monumēta apta s̄: & multa corpora
scōꝝ resurrexer̄. Hec si poteris oīa uide
pbare q̄a autē pphis p̄dicta s̄ tuis corde
si mīs nō credis: & pba uera eē que dicta
sr̄. Qīa si hoc illos mentitos fuisse credis:
religionē tuā tu ipe destrues. Si uera di
xisse cōfessꝰ fueris et uos & pphas uros ad
strues: & x̄ nrm̄ conuictꝰ adorabis. Constan
tinꝰ augustꝰ dix̄. Si hec uris libris tenetur
scripta sr̄ tua excusacione passionis x̄ au
deas opponere q̄m tm̄ cōstat a pphis p̄dicta. suo
ore ad impleta in x̄: uri si qua sr̄ alia pfe
rant q̄ hec finita sr̄. Qīrꝰ au nã dix̄. Oīa
que p̄dicta sr̄: ut iustissime teneret ut cō
tumelijs afficer̄: et mortuus sepeliret̄. Sil
ur dix̄. Necesse ē nob tuas & scripturas
opponē: uri in pꝰ ē: ut fateamis tuas eē
scripturas et ueras eē et nullā penitꝰ falsitatē
habē. Iunā dix̄. Vere oīa que p̄dixer̄ nemo
q̄ nesciat: s; tu ad alia dicta alia dicis. Si
ur dix̄. Ergo dabis aliū aliquē q̄m uirgo
cōcep & pepit: dabis aliū q̄ gentē ad suā
legē adduxit: dabis aliū aliquē q̄ felle cibatꝰ.
aceto potatꝰ spinis coronatꝰ. crucifixꝰ et
mortuus & sepultꝰ. Cōstātinꝰ augustꝰ dix̄.
Si alterū nō ostēdis scias te eē euidentissime
supatū. Quo dohec dix̄. Silur p̄misit.
causas istas natiuitatis & temptacionis & pas
sionis exponē. Vnī pars ē: ut pmissiōis sue
ostendat effectum. Silur dix̄. Q̄a uera eē
que sr̄ p̄dicta dixisti. Confitemini g̃ hoc
q̄ uere uirgo cōcepit: et pepit qui hemanu
hel uocatr̄ hoc ē nobiscū ds. Et cū taceret do
hec: cōstātinꝰ augustꝰ dix̄. Nō taceret do

hec: si haberet aliq̄ cont̄ que pferret. Vn̄ ag
noscer̄ et hec uera eē que assereret. Silur eps
dix̄. Si q̄ sr̄ alia pferant. Secūdo cusi didasca
lꝰ dix̄. nō ē habē: ut causā nob patrꝰ uirgini
tatis exponat. Silur dix̄. Legistis in scriptu
ris uris qd de limo t̄re ds fecit pmū hominē:
Cusi dix̄. Hoc nullꝰ ignorat. Silur dix̄. Scptū
legis: & hoc qd suasu serpentis mādūcare meur
rerit. et eiectꝰ sit: de paradiso deliciaꝝ di
ut in labore ederet panē suū. Cusi dix̄. Ita
ē. Silur dix̄. Ergo exhabitꝰ ē adā ppuarica
tiōem q̄no in de foris missꝰ ē. ū delicijs af
fluebat. Cusi dix̄. Ita ē. Silur dix̄. Dic m
t̄ra de q̄ factꝰ ē adā: incorrupta erat an
corrupta? Cusi dix̄. Incorrupta erat. Silur
dix̄. Benedixisti incorrupta: q̄m uirgo erat.
Cusi dix̄. Q̄m uirgo erat? Silur dix̄. Incorrup
ta erat: et uirgo erat. Cusi dix̄. Ignoro ad q̄m
partē incorruptā aut uirginē t̄ram dicas. Sil
ur dix̄. Tu nō legis dn̄m dixisse ad chayn
corruptā eē t̄ram que apuit os suū & bi
bit sanguinē frīs tui. Cusi dix̄. Legit̄. Sil
ur dix̄. Virgo erat antea t̄ra: q̄no nec ma
ledictionē spinaꝝ acceperat: et sepultꝰ in
corpore hōis mortui nō habebat. si nec ser
penti data fuerat ad edendū. Cusi dix̄.
Ita ē. Silur dix̄. Si ita ē: ymo ita ē. Oportu
it ex uirgine matre nouū adā fieri qui ser
pēte ipe uinceret: & hōiem de eiꝰ captiuita
te auferret q̄ deuictor extitit in paradiso
ipe temptator factꝰ dn̄i in paradiso. & uiceat
manducantē adā: uincer̄ a dn̄o ieiunātē.
Nā sic manducatū ē ab adā diablo suadē
te et oēs eiꝰ genus q̄ nasceret in t̄ra: ab adā
morti adicti sr̄. ita ieiunatū ē a dn̄o & oēs
q̄ p eū renascunt̄ uite eterne restituunt̄. Nē
g̃ sic mortē nō inuenit: nī q̄ fuerit ex
carne et sanguine. Ita et uitā nō inueni
ent: nī q̄ renati fuerit ex aq̄ et spu scō. et
carnē x̄ et sanguinē sue carni sociauerit.
q̄ uicat diablm paradisū reddidit. & uite
eterne ianuas patr fec. Tūc cōstantinꝰ augus
tꝰ cū uniuersis in laudē clamauer silurī. Sep
timꝰ extitit: benium dicens. Ad huc tēpꝰ lau
dis silurī nō ē. Sūt enī plurima que obiciant̄

(c) Real Academia de la Historia

Cum igitur de uniuersis satisfactum fuerit. et ipsi
manus dantes in laudibus et uictoria persiliui
mus. Siluester dixit. Consuetudo illorum quorum uir
tus defenditur: talis est ut dilationibus stude
ant. Sed quia contra in eo solacium iustitiae: dif
ferre uictoriam. Dic igitur que uoluerunt agnos
cas sanctum spiritum paraclitum habere in corde nostro
responsum. Beniamin dixit. Cum non de sola nati
uitate christi uirtus: sed de inlusione et tradictione.
et passione et morte eius interrogatis sis. Et de
sola natiuitate uisus es aliquid intimasse.
et ideo necessarium dei est ut decenter astruas.
Ideo dixi debere laudem differre uictoriae. cum
plena extiterit. Siluester dixit. Si res est ut confitea
ris ipsum natum uirtute definisse: ut cum in toto
fuerit uictoria mea de natiuitate: post ea tamen
de sola tecum eius passione confligam. Constanti
nus augustus dixit. Iuxta definitionem probatam
istes. Fatere igitur debes de his que iam dicta sunt.
si benedicta sit ut non eadem tamen consuetudinem
inueniatur. Beniamin dixit. Bene quod de dicta po
tuerit digesta. Que sequuntur sicut non leserit.
Siluester dixit. Dic igitur que sequuntur? Beniamin dixit.
Ergo filius dei a diabolo temptari potuit ut in
in fame panes ex lapidibus urgeret. in in
celsitudinem templi leuaretur. in in precepis a
geretur. Modo adorandum ipsum diabolum: pos
tensas diuitias suaderet. Siluester dixit. Oblitus
me dixisse ille quod per manducatum adam uic
toriam cepit. quod christi ieiunantis sit superatus et
uictus. Si enim ideo te uicit quod ab adam auditus
est: constat igitur te superatus: quia est christo ieiunante
contemptus. Nos autem filium dei temptatum non di
cimus. Sed filium hominis: in quo plenitudo filii dei
consistebat. Nam sicut in eo plena diuinitas
constabat. sic in eo plena erat humanitas.
Vere enim erat christus ihesus quod dedit semetipsum te
mptationem pro omnibus et sicut per ceteris temptari pote
rat: hoc quod erat filius dei: ita plenissime tem
ptationis agonem agebat ille quod erat filius ho
minis. Si enim perfectus non uincerit illum quod perfec
tum hominem uicerat uictoria nobis prodesse non po
terat: sed docere poterat. ad proditionem huma
no genere obfuisse. Christi uero uictoriam non potu
isse prodesse. Sed sicut filius uirginis natus homine

facere

perfectum prostrauit. sed diabolum et omnes natos
eius mortis sententia cepit. ita a filio uirginis ma
rie homine perfecto superatur. Omnes receptos per eum
uite eterne muneris restituit. Ideo ipse dominus noster
ait. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto: non
habebit uitam eternam. Nam una igitur est in homine ter
rena natiuitas que nascitur morti: et alia spiri
tualis que nascitur uite perpetue. quam natiuitatem
nobis christus nullo tempore contulit: quando temptante se
diabolum uicit. Noli igitur temptatum attendere deum. Sed
inspice diabolum superatum. Nam diabolus semel
uicerat adam. In christo uero triplici est uictoria sup
eratus. Sufficerat itaque hoc ut quod ideo uicerat
quam persuasioni eius adam pater omnium renascentium
manducando consensit. Et duplicatur ymo
triplicatur in temptatione uictoria: ut quod semel
uicerat triplicatur uinceretur. Nam sicut prima tempta
tione elatum per ieiunium extollentia stimulus pur
gebat: ut quod uictor per ieiunium extitit:
per semetipsum uictoria ieiunii uideretur extol
lentie. quia uictor angelorum ministeria sibi promis
sa exigens in suo proposito comprobauit: sed ut
daret: sue formam uictorie. ut quamuis sup
atum aliquod diabolus per ieiunium gaudeat. ex
tolli omnino non debeat. Dignum huiusmodi tum
phum loca christus obtinuit in quo non sibi sed nobis
omnibus credentibus uicit. Tertium quem superauit dia
bolum per extollentiam contemptus diuitiarum, secuta
est gloriatio. His enim duabus uictoriis cele
bratis diuine glorie humane superedatur.
Nisi sic ab eo poterit obtineri quod adulatori cor
extiterit: quia monetur esse contemptor. Nam qui
cumque famosissimus per sua sanitate extiterit:
inceperit et simul reges honorem cum nobilibus
eabe hic ipse per occasionem sublimium personarum
amori fuerit captus pecunie. non enim lucrabi
tur in eis fuerit contra iustitiam adulatus. et eos
quos scit pollutionem et luxuriam et malitiam
et iniustitiam intra se habere diabolum. non solum
exercetur et augetur: uerum etiam flectens ceruice
adorat et suscipit. Et hoc quod triumpho
sue dimicationis dominus noster ihesus christus obtinuit.
dicens diabolo: offerenti diuitias et adulatio
nem inimicam iustitie exigenti ut per eum quem
pessimum noluerat: propalatis diuitiis adora

ret

uade retro post me sathana. Scriptum est enim. Dominum
et deum tuum adorabis et ipsi soli seruies. Ecce
tibi omnem temptacionis causam exposui. Sed et
iam uides ut possis per eum qui uicit temptacionem
euadere. et nobiscum istas tres uictorias celebra-
re. Michil hominus in laudibus eius simul
cum augusto uniuersi prorumpunt iustis clamoribus dicentes
In moram. facta iterum audiencia siluestro. Octauus
tunc aroel principes in uocem dixit. Excodia-
bus suis adfirmat omnia cum hoc promiserit
siluester quod nos ex nostris superaret scriptis. Siluester
dixit. Memoratus augustus et omnes iudices tex-
tum omnem dominice natiuitatis et passionis de
uotis meis assercionibus protulisse. Sed hoc modo
a uobis obiectum est ut si uero de christo nostro ista pre-
dicta essent racionabili sermone exsoluerem.
et causas omnes audiencium ad sermonem mons-
trarem. Constantinus augustus dixit. Aroel in-
memor factus eorum que iam dirimata sunt tempore
suo. uel presentis altercacionis reuocare stu-
duit. Quod si inpericia facit indulgendum est.
Si calliditas prouenit dum unum iustum iudicamus
ut sileat. cum ad loquendum aut stulticia a-
ut calliditas impulerit. Nonus iubal phari-
seus dixit. Cum de sola temptacione siluester explica-
uerit uerbum ——— miror uiam pruden-
ciam qui iam de omnibus explicauerit partes da-
re uictorie. Cum ingens obiectionum nostrarum re-
manserit summa. dicimus enim per uenundacionem
discipuli traditum. temptatum. in ludum spolia-
tum. coronatum spinis. adfixum cruci. mor-
tuum et sepultum. Siluester dixit. Memor esse uide-
debes me dixisse dei filium passioni penitus
subici non posse. Sed in hominem perfectum ihesum
nazarenum quem promiserat deus dicens habra-
he. In semine tuo hereditabo omnes gentes. Et de
quo promiserat dicens. De fructu uentris tui
ponam super sedem meam. hunc fuisse temptatum
ut diabolum cum omnibus temptacionibus uinceret.
passus est ut mortis imperium subiceret. Iubal dixit.
Ergo duos filios dei unum quem uirgo peperit et
alterum quem deus omnipotens generauit. Siluester dixit. Dei
filius unus in christo est. Qui sic uere est dei filius inuisibi-
lis tamquam uisibilis christus. Est ergo inuisibi-
le hoc quod est deus. et est uisibile illud quod homo

est. Perfectus enim deus perfectum hominem induit
ut perfectam salutem omnibus exiberet. Iubal dixit.
Et quomodo fieri potest ut pateretur iste homo qui
adsumptus est sine passione eius qui eum adsupserat
Siluester dixit. Doce potius aliquo exemplo duo in
unum posita unus incurrat iniuriam alter eua-
dat. Iubal dixit. Hoc modo tu nulla racione
ostendere potes. Siluester dixit. Iudaica animi ge-
ris ideo ante quam audias non posse osten-
di a me asseris. que me polliceor osten-
surum. Iubal dixit. Inpossibile hoc modo racio
humana persuadet in uno esse duos. unum si-
mul subsistere. simul teneri. simul crucifigi et
unum sine altero passionis huius sustinuisse in-
iuriam. Siluester dixit. Cum qualecumque exemplum et
racionis humane hostendero. dicant presentes
iudices te superatum. Constantinus augustus
dixit. Certum si non uult per hunc consensum. iudi-
candus est. cum ipse duas substancias in uno po-
sitas ostenderit. unam sine alia sustinere passio-
nis iniuriam. Siluester dixit. Ut prius presentes
purpure regis ... exemplis lana fuit hu-
ic filo sanguis accedens colorem purpu-
reum prebuit. Cum ergo teneretur digitis et torque-
retur in filo quod torquebatur quod regie dign-
itatis color est an hoc quod lana extiterat an-
tequam eam artifex purpuraret. non utique color
profert regie dignitatis ornatus. sed uilis la-
na quam natura protulerat. Quod cum ita sit compa-
ratur lane ad similari hominem et purpureo
colori ad similari deum. qui simul in passione
simul in tradicione simul fuit cum pateretur
in cruce. Sed passioni deus in nullo potuit
subiacere. Constantinus itaque augustus cum
uniuersis in laude clamantibus ad sermonem exem-
plum quod simul sicut color simul etiam torquetur
lana cum pene omnes simul omnes dicerent simul
quidem esse sed solam lanam passioni posse. non
etiam posse subiacere colorem. Siluester dixit. Ob-
secro uos filioli prestate silencium audientes
ut exemplum proferam cum uideris contra re non
possit. Et adiecit. auditui potest fieri. Sil-
uester dixit. Cum arbor inciditur. non uidistis qui-
bus ferientes ferri splendore solis exci-
pit prius quam contingat ad lignum. Sed splendor

(c) Real Academia de la Historia

solis cum ibi sit: nec potest nec incidi nec
adolante separari. Sic itaque diuinitas nec
separari a suscepto corpore potuit nec in
cidi illius ac passioni subiacuit: quod sic
ligni elegari poterat et teneri. Tunc uniuer
si simul xpistiani et iudeorum populi in eius laudibus
ad clamabant. Et cum uellet augustus finem da
re certaminis: Siluester dixit. Sileon et zambri
soli remanserunt. Quibus si (negata) fuerit aliquis ut
debuit a nobis timore potius declinare. Unde
cum ad hec sileon: dixit. Bene facis puerum
apposicione et tante obuiacionem. Et ideo si de xpisto
uiuo. prophete nostri uaticinati sunt: causas tante
ignominie tante immissionis tante nobis passio
nis et mortis expone ut ipsum esse xpistum qui
promissus est etiam nos uideamus: pariter factam.
S iluester dixit. Ista inquisicio sollicitos audito
res expectat. Unde rogo uos omnes filii karissimi
intentos diligenter audire. Non enim tantum
huic interrogacioni. satis facturus sum: sed gra
tia omnium salutis causa: iam tractaturus a
biniciо itaque seculi. ex quo homo de paradisi
est amenitate proiectus: et hanc in conuallem
lacrimarum et mortis exiliatus est. Deuota huma
ni generis massa: habraam sanctus et fidelis. tunc
in hoc actu promissum meruit ut in semine eius
luctaretur omnis gens. Sic enim in eptatico legitur cum
diuideret excelsus gentes et dispergeret filios adam.
statuit fines gencium secundum numerum angelorum
dei. Et facta est porcio domini iacob: funiculus he
reditatis eius israel. Ad adiecit. Si ita est sicut hoc
sileon dixit. Ita est. Siluester dixit. Cum enim solus habra
he generacionem elegisset: per meritum fidei eius
et habraam genuisset sanctum ysaac et ysaac
sanctum iacob. Atque hii tres tam fideliter deo seruis
sent: ut in nullo culpabiles extitisset. Deus
omnipotens peculiari dignacione. nomen suum in his
nominari uoluit dicens. Ego sum deus habraam
et deus ysahac et deus iacob. Hoc nomen michi me
moriale in seculum seculi. exitum sane cause quis
nunc memorare prolongum est: ut et filii habra
he deuenirent in terram egipti et essent sub pha
raonis imperio. Sed memor promissionis sue deus
eduxit illos inde: in manu forti et brac
hio excelso. Ita ut eos faceret medium siccis

pedibus transire per mare. Ipsum pharaonem in
conspectu eorum cum omni exercitu suo fluctibus
marinis oppremit. Et tunc dedit eis legem per sanctum
moysen sacrificiorum. id est in uitulis. in thauris.
in ouibus. in edis. in hyrcis. in turturibus. in
columbis. Et hec omnia et his similia. diabolus
ad festat etiam suis idolis quos adorabit. Unde fac
tum est ut nasceretur xpistus ex uirgine. qui agnus inma
culatus dictus uocaretur. qui ipse est pro totius seculi immo
landus offensa. Hic enim natus est ut nos a diaboli
captiuacione liberaret. Tentus est ut nos peccatorum
uinculis dimitteret. Venundatus est ut nos redi
meret. Captus est ab omnibus: ut nos a demonum
captiuitate seruaret. Spoliatus est ut nudi
tas primi hominis: per quem mors ingressa est tegeret.
S pinis coronatus est: ut spinas ac tribulos: a nobis
prime maledictionis auferret. Felle cibatus
aceto potatus est: ut nos faceret in terram lac et
mel fluentem intrare. Costriumi in altare cru
cis sacrificatus est. ut totius mundi peccata dele
ret. Hic argumentum diaboli defecit. ut dixit ui (uitulum)
tulum: et hyrcum dixit hyrcum: agnum non inmaculatum
contra agnum inmaculatum inuenire non potuit.
M ortuus est: ut mortis imperium captiuaret. Se
pultus est: ut sepulturam: sanctorum benediceret. Re
surrexit ut mortuis uitam redderet. Ascendit
in celos: ut non solum paradisum quem amise
rat restitueret: uerum etiam celorum ianuas ap
periret. Sed et nunc ad dexteram patris sedet:
ut p̄albꝰ ardenciam adnuat uenturus iudi
care uiuos et mortuos: ut reddat unicuique
secundum opera sua. Hec est fides nostra quam tenemus
quam predicamus et credimus. Si quid minus tibi uidetur
dictum putas interroga. Sileon dixit. Fateor in
satis esse: de omnibus factum. Nam primus sermo
tuus et medius et ultimus. ita racione firmatus est:
ut iam olim debuissemus nos xpisto credere. Mani
festum est enim nichil nouum agere perfidia nostra.
que semper probatur sue utilitati fuisse contraria.
Z ambri tunc exsufflauit in faciem eius et dixit.
M odo situacionis humane argumentis siluester ex
superat nos relictum sum patris: leges.
hominem magnum illum quem patres nostri uno consensu commun
dampnauerunt. Sed audiat me clementissimus im
perator iubeat thaurum perduci ferocissimum.

... t hostendam

ut hostendã hodie in cõspectu e9 ũtutẽ
di omĩpotentis. Nolo eni cũ isto cõtẽ
dẽ ũbis: s; aliq̃d actib9 adpbare. P'cum
taurũ exiberi petiss;: extant hetenes uir
illustris q̃ dicẽt nõ longe ab urbe roma
abẽ se taurũ in armẽto. qui uix possit
a centũ uiris fortissimus coartari. Tunc sil
uẽr obsecrare cepit augustũ et om̃s q̃ simĩ
aderãt ut ad ducẽt'. Q' cũ iuberet eũ addu
ci: in spacio cuntũ ac tedenciũ: siluẽr cum
zambri: q̃d hui9 rei altacacõem exerauit. q̃
inq̃reret ab eo a q̃ uis taur9 iste ferocissi
m9 querẽt'. dit ũ zambri q̃d eẽt malefi
c9 dix' q̃ nomẽ di nr̃i nulla ũo sufferẽt p̃
ualet. Nam iores nr̃i cũ in sacrificio thauros
feroces offerẽt: hoc nom̃ di in aure dum
dicerẽt: statim mugitũ gemituq; reden
tes: simĩ etiã spm̃ exalabãt. Nulla enim
ũo hoc audiẽs nom̃ et uiuẽ potest. Sil
uẽr dix'. Et tu q̃m̃ hoc nõ audiẽs didicisti:
Zambri dix'. Ergo putas q̃d audiẽdo hoc di
dicerint. q̃d nulla racõe potest audit9
human9 uel uolocrũ: pecuduq; sufferẽt. Sil
uẽr dix'. Vel dño rerũ augusto insinua. q̃
ordine hoc nom̃ sine auditu didiceris.
Zambri dix'. Nõ ẽ tuũ nosse misteriũ: qui
iudeoz inimic9 es. Dix' ei august9. Ergo le
gendo hoc nom̃ didicisti. Zambri dix'. Non
carta nõ mẽbrana nõ ligna nõ lapides. hoc
nom̃ possũt habẽ. cõscriptũ. Nam statim
7 q̃ scripserit mõ' ea 7 ubi scriptũ fuerit: dis
soluẽt'. augustus dic̃ ei. Dic g' simplici
t' hoc nom̃ queãdmodũ didicisti. Zãbri
dix'. Septẽ dieb9 ieiuniis uacaui. P9 hec
in concha argentea noua q̃ nũq̃m ull9 us9
ẽ: missa ẽ de fonte aq̃: 7 magist' m̃s. lit
tãs scripsit eandẽ aq̃m bibi 7 uix potui
retinẽ. in corde m̃o. Scs̃ siluẽr uoce clara
ait. Audite pncipes. intelligite potentes.
Agnoscite dñm ihm xp̃m q̃ cecos illumina
uit. surdis auditũ reddidit. mutis recu
pauit sermonis officiũ: paraliticos cura
uit. 7 mortuos in suo nomine suscitauit.
Vñ aparet hoc nom̃ dñi dĩabli ẽẽ nõ di. qui

uiuẽtẽ taurũ occidit. s; occisũ resusci
tare nõ potuerit. Est ei hic saluti9 inim
c9 qui uiuũ mortificare p̃ualuit. s; un
mortuũ suscitare nõ poterit. Tunc za
bri excidit uestimẽta sua 7 dix'. Dñe cle
mentissime impator semp auguste. Sil
uẽr. hunc q̃m ũbis supare null9 p̃ualu
it: ego in di omĩpis nomine supaui. Jus
tũ ẽ: ut nõ ei dẽt' potestas loquendi: q̃
noua et aduersa que cont' dm̃ loquẽt' ad in
uenit. 7 grauat ũbositas e9 ueritatẽ uerm.
Cui siluẽr ait. Audire iudei assercionib9 tuis
ueritatẽ. inde uero nomo ip̃e dñs loq̃t'
dicẽs. Videte uidete q̃m ego sum dñs 7
nõ ẽ ali9 p't me. Ego occidam 7 ego uiuẽ
faciã. Pcuciã et ego sanabo. Cui g' inuoca
t9 fuerit: oportune occidit 7 oportune iã
uiuificat. Jn uoca g' illũ ad alt̃am aurem
e9: ut dum suscitat9 fuerit: possim9 credẽ
om̃s in nõie e9. Tũc zãbri dix'. Nõ ẽ diu
dñe clemẽtissime impator. q̃ siluẽrm in
ũbis nemo supat: Vñ iubere ei digna
re: ut aliq̃d nõ loquẽdo s; faciẽdo decla
ret. Siluẽr ep̃s dix'. Vix g' ut ego susci
tẽ in inuocacõe dñi nr̃i ihu xp̃i hunc tha
urũ: Zambri dix'. Hoc nõ facies: si pẽ
nis etiã possis uolare. Constantin9 august9
dix'. Miror uidẽ importunitatẽ tuã. di
xisti cessẽt ũba et aliq̃ se hostendat facẽ
q̃d pmisit: q̃d tu petit9 ut asseris imple
re nõ poteris. uñ pars ẽ ut fatearis huc
uerũ dm̃ ẽẽ: q̃ mortuo suscitare poterit.
Jllũ autẽ dĩablm̃ q̃ occidẽ potest: uiuifica
re nõ potest. Tũc zambri deuotare se ce
pit: p salutẽ augusti: ad sciẽs q̃d si siluẽr
tibi amorte exerit: om̃s iudaicã legẽ
dimitẽt 7 x̃pane se relegiõni tradẽt. Tũc
siluẽr expandit man9 suas fec' orõnem cũ
lacrimis. et postea q̃m diutissime genib9
positus dm̃ exorauit. erigẽs man9 suas
expandit et dix'. Ego nom̃ tuũ uoce publi
ca inuoco dñe ihu xp̃e. ut sciat om̃s is
tẽ pp̃ls q̃m taur9 iste q̃ in nõis diablici i
uocacõe occis9 ẽ: sig̃ tui nõis inuocacõe reuiuat'

Lat

(c) Real Academia de la Historia

Et r̃do audi me seruū tuū erigit eū tem
p⁹ ut uirtute nōis tui omnib⁹ pandas.
Et rido deprecor pietatē tuā ut exeat iste
taur⁹ a potēti dextā tua. Tūc accedens
ad taurū dix̃ ad eū cū ingenti clamo
re. In nōie dn̄i nr̄i ihu x̄. qͣ iudei sub
poncio pilato preside crucifix⁹ ē: in
ip̄i⁹ nōie exurge et sta cū omi mā̄sue
tudine. Et ꝓtin⁹ cōmouit se totū et c̄
omi mansuetudine surrex̃. Et accedēs ad
eum scs̄ siluẽr: soluit omīa uīcla de
cornib⁹ ei⁹: et dix̃ ad eū. Vade c̄ oī mā
suetudine ad armētū. un̄ adduct⁹ es:
nullū ledens. a nullo eū poteris ledi:
nec occidi s; post annoꝝ tuoꝝ finem
defines. Et hec dicēs fec̃ ei fieri spaci
um: et dimisit eū euntē cū omi mā
suetudine. Tunc oms̄ iudei pedib⁹
ei⁹ ꝓuoluti rogabāt ut oraret ꝓ eis:
neq̄d eis euenisset; ad usū. Ipa autē
elena agusta publicis se aspectib⁹
eleuatis aulcis: exuit. in cōspectu
omiū genua ei⁹ exosculās. rogabat
locū s̄ penitēcie dari. Verū q̄ longū
ē ad ea que gesta s̄t: ab elena reuoca
ta. articlm cum sit in istoria ecc̄lastica
diligent̃ exposita: hoc qd̄ ds̄ ad gl̄iā
sui nōis dignatus ē. facē memoriam
in finē. Eadē deniq; hora multi demo
nes ex obsessis: corporib⁹ egressi s̄. c̄
siluẽm hoc s̄ implesse memorabāt:
oms̄ autē dato nōie q̄ int̃ inicia mar
cij mensis hec gesta s̄: uniūsi bapti
zati s̄ in pascha: et ex ea cepit ab oīb⁹
ꝑmiti⁹ magnificari nom̄ dn̄i nr̄i ihu
x̄. Cui ē honor et potestas in scl̄a sclōꝝ
amen;; Item dicta de ciuitate consta
tinopolim: ——— . . . ———

Post hec constātin⁹ habuit bellū cythia
rum. Deniq; uictoria celebrata. cū eēt
in palatib⁹ tracaꝝ in ciuitate que bizā
cium uocabatur: uidit uisiōem mag
nificā dormiēs. In q̄ obl̄a ei fuerit: mu
lier: anicl̄a et iā mortua: et dicebat

ei scs̄ siluẽr eps̄. fac orōnē et suscitabis
eā. Orante autē cōstātino imperatore: il
la anicl̄a surrex̃ et facta ē iuuēcl̄a pul
cherrima: et placuit oclis cōstātini: is
ta cōtemplacio. Et induit eā clamide
sua: et diadema qd̄ obtimū abebat
posuit sr̃ capd̄ ei⁹. Elena autē mat̃ ei⁹ di
cebat. hec tua erit: et nō mouet̃ nisi ī
fine mundi. Euigilās at̃ enarrauit uni
ūsis amicis suis uisiōem: et omīa que ex
cogitabat erāt accepta aurib⁹ ei⁹. Tunc
posuit se cōstātin⁹ in orōne et ieiunio
dicēs ad dōꝝ. Nō cessabo ieiunare et orare
te x̃: fili dī: donec uisiōem qm̄ ꝑ famu
lum tuū siluẽm ostendisti m̄ aperias.
Septima at̃ die ieiunij sui: ad ē illi in ui
siōe siluẽr dicēs. dn̄⁹ ne repta: hec ē ciui
tas in q̄ tu moraris: nōie bizanciū. cui⁹
muri iam ꝑ uetustate cōsumpti: et pē
ne omīa ei⁹ menia corruer̃. Ascende ita
q; illum equū tuū in q̄ baptizato in albis
sedēs in urbe roma apploꝝ mīm limi
na et hunc sedens: tene lauacrum tuū
quod signo xp̄i ex auro et gemis ē pictū.
Hoc lauacrū tenens in dext̃a tua. Dimitte
frenū equi: ut quo eum duxit angl̄s dī
illuc eat. Tu autē ipsam cuspidē lauari ī
tra dimitte et sic trae eum in semitā faciat
transitu sui. Et qm̄ semitā exieris: facies
muros. et hāc ueterenā ciuitatē q̄ pene
mortuā iuuēclam suscitabis et tuū no
mē uocabulo sortiet̃. ita ut reginā fa
cias omiū urbiū. Erit enim in ea nom̄
dn̄i: ihu xp̄i magnificatū et erūt in ea
templa dī ad onorē omiū scōꝝ et reg
nabūt in ea. Euigilās autē cōstātin⁹:
statī ad eccl̄am ꝑrex̃ indicansq; ep̄o ci
uitatis: uiro scō nōie sisinnio. sōpniū
qd̄ pri⁹ uiderat. Et offerēs dō munīa et
communicās sacmētis dn̄i: accedēs equū et
ꝑrex̃ quo eū dux̃ angl̄s dn̄i. usq; ꝑ semi
tā lauari: fūdamīta faciens exiuit. Appella
ta ē at̃ ciuitas cōstātini: q̄ greco sermone dī
q̄re: qd̄ interꝑtat̃ cōstātinopoli usq; ī hodier

Quinū die aū.

(c) Real Academia de la Historia

.x.

Incipit epistola euagrii presbiteri.

Euagrius innocencio karissimo filio: in domino salutem. Ex alia in aliam linguam ad uerbum expressa translacio sensus operit. et ueluti leto gramine sata strangulat. Dum enim casibus et figuris seruit oratio. quod breui poterat indicari sermone longo ambitu circumacta. uix explicat. Hoc igitur ego uitans ita beatum antonium te petente transposui. ut nichil desit ex sensu cum aliquid desit ex uerbis. Alii sillabis occupentur et litteris: tu queso sententiam prosequere.

Incipit translatio eiusdem de greco in latinum de uita sancti antonii.

Incipit liber sancti atanasii episcopi de uita sancti antonii.

Episcopus atanasius ad peregrinos monacos. Optimum fratres in istis certamen aut equari egipciorum monachis. aut superare nitimini uirtutis instancia. Etenim apud uos iam plurima sunt monasteria. Monacorum quoque nomen celebre est. Et hanc uoluntatem uestram iuste quisque mirabitur. orantibus quoque uobis optatum deus tribuet effectum. Quoniam igitur exegistis a me. ut uobis scriberem de conuersacione beati antonii: uolentibus discere quemadmodum cepit. quid ue fuerit: ante sanctum propositum. qualem gratiam habuerit terminum uite. et si uera sunt ea que de ipso fama dispersit. ut ad eius emulacionem ad que exemplum uos instituere possitis: magna cum leticia suscepi uestre caritatis imperium. Etenim michi ingens lucrum est. atque utilitas: hoc ipsum quod recordor antonii. Et uos cum admiratione audientes scio eius propositum cupere sectari. Et fecit et siquidem ad uirtutum uiam: antonium scire quis fuerit.

Ergo ut breuiter dicam ex omnibus que de eo referentium sermo iactauit credite. et minima uos extimate audisse de maximis. Quia non ambigo hec eos omnia potuisse cognoscere. cum et ego exhortatus a uobis quanta cumque per epistolam significauero: non equalia sint eius meritis narratur? Sed et

uos omnes hinc nauigantes: studiose per contamini quod singulis quisque nouerit referentibus congrua dignaque tanti nominis relacio compleatur. Disponebam itaque primo leccione litterarum aliquos ad me monachos inuitare. et eos maxime qui crebro ad eum ire consueuerant. ut plenius aliquid ad discens. mittam uobis maiora transmitterem. Sed quoniam et nauigacionis tempora labebantur. et litterarum portitor uehementissime festinabat: idcirco ipse nouerant frequenter et cum uisitaui. et que ab eo didici. quia prebenda ei aquam non paruo tempore cum eo feci. uobis conabor indicare properanti. Utrobique curam ueritatis habens ut neque plus aliquis audiens miraculorum congestione non credat. nec rursus meritis eius inferiora cognoscens: non putet dignum esse miraculis tanti nominis uiro.

Incipit uita sancti antonii monachi.

Igitur beatus antonius nobilibus religiosisque parentibus natus. egipto oriundus fuit. Tanta suorum cura nutritus. ut nichil aliud preter parentes domumque cognosceret. Et cum iam puer esset non se litteris erudiri: non ineptus infancium uigili passus est fabulis. Sed dum omni desiderio fraglans. secundum quod scriptum est: innocens habitabat in domo. ad ecclesiam quoque cum parentibus sepe conueniens. nec infantium lasciuias: nec puerorum negligentiam sectabatur. Sed tantum ea que legebantur absultans: utilitatem preceptorum uite instructione seruabat. Non suis ut soler illa etas puerilis et delicatis cibis: uel querulo fuit. Non esce blandicius molliciam sectatus est. His solum que dabantur contentus. nichil aliud requisiuit. Post mortem autem parentum annorum erat circiter decem et octo seu uiginti. cum sorore admodum paruula derelictus. et domus et sororis honestam curam gerebat. Necdum uero sex fluxerant menses quibus ad ecclesiam ut solebat occurrens: recordabatur quomodo apostoli omnibus spretis secuti fuissent saluatorem. Et multi subactibus apostolorum facultatibus suis uendentes: precia ante pedes eorum detulissent. et gentibus parerentia. Quae ue ac quanta spes eis reposita esset in celis: talia

(c) Real Academia de la Historia

secum uoluens mittit memoria. Et accidit ut
tunc euangelium legeretur in quo dominus dicit ad diuitem.
Si uis perfectus esse. uade uende omnia que habes
et da pauperibus et ueni sequere me. et habe-
bis thesaurum in celis. Quo audito quasi diui-
nitus huiusmodi ante memoriam recepisset et
uelut propter se hec esset scriptura recitata do-
Lectio iii minicum ad se traxit imperium. Statimque egressus
possessiones quas habebat. arure autem erant ei ter-
cente uberes et ualde optime. uicinis lar-
gitus est ne in aliquo aut sibi aut sorori moles-
tia gigneretur. Cetera uero inmobilibus posside-
bat uniuersa uendidit. Et congregato non
exiguo precio indigentibus dedit. Paruis
pro sorore reseruatis que sexu et etate ui-
debatur infirmior. Rursus autem ecclesiam ingres-
sus cum audisset dominum in euangelio dicentem. Noli-
te de crastino cogitare. derelictam quoque por-
cionem pauperibus distribuit. Neque se ul-
tra passus est domi. sed sororem fidelibus ac no-
tis uirginibus commendat. ut ad earum nutriretur
Lectio iiii exemplum. Ipse iam omnibus seculi uinculis liberatus
asperum atque arduum arripuit institutum. Nec
dum uero tam crebra erant in egipto monasteria.
neque omnino quisquam uiam solitudinis nouerat. Et
quicumque in Christi seruitute sibimet prodesse cupie-
bat. haud procul a sua uilla separatus institue-
batur. Erat igitur in agello uicino senex quidam
a prima sectatus etate uitam solitariam. Hunc an-
tonius emulatus est ad bonum. et primo quidem
incipiens. etiam ipse in locis paululum a uilla
Lectio v remocioribus commanebat. Exinde autem si quem
uigilantem in hoc studio comperiebat. procedens
querebat ut apis prudentissima. nec ad ha-
bitaculum suum ante remeabat. nisi eum quem cupie-
bat frueretur aspectibus. ac sic tamquam munere
mellis accepto abibat ad sua. Tali itaque
instituto eruditus. quo patres singulos ita
animum roboraret. ut nec opum patriarum
nec suorum meminisset. sed totum omne etiam
desiderium ac sollicitudinem erga id quod cep-
at exerceret. Operabatur manibus suis. sciens
scriptum esse. qui non operatur non manducet. et mer-
cedem sane operis sui pro panis excepto ege-
Lectio vi ntibus largiebatur. Orabat frequenter quippe qui

didicerat quod oporteret sine cessatione dominum
orare. Audicioni etiam scripturarum ita studium com-
modabat. ut nichil ex eis animo laberetur. sed uni-
uersa domini precepta custodiens. memoriam pro libris
habebat. Sic suam uitam instituens ab uniuersis
fratribus puro diligebatur affectu. et omnibus ad quos
studio pergebat obediens. per has singulorum gra-
cias auriebat. huius continentiam iocunditatem illius
sectabatur. istius lenitatem. Illius uigilias. alterius
legendi emulabatur industriam. Illum ieiunantem.
istum humi quiescentem mirabatur. Alterius pacienci-
am. alterius mansuetudinem predicabat. Omnium
quoque circa se tenens caritatem. atque uni-
uersarum uirtutum partibus irrigatus ad sedem propri-
Lectio vii am regrediebatur. Ibique secum uniuersa pertractans.
omnium in se bona imitabatur exprimere. Neque uero
ad iras quoquam mouebatur aliquando. sed ea
tantum flamma egregio uiro ardebat in pe-
ctore. ne secundus cuiquam in predictis operibus inue-
niretur. Et hoc ita faciebat. ut cum omnes in gloria
antecederet omnibus tamen carus esset. Illa etiam uicini
monachi ad quos sepe ueniebat. Antonium ui-
dentes. deicolam nuncupabant. Indutusque na-
ture uocabulis. quidam ut filium alii ut fratrem
diligebant. Dum que hec ageret Antonius. quibus
omnium in se prouocaret affectum. inimicus nominis
christiani diabolus in pace ferens tantas in ado-
lescente uirtutes. ueteris eum adgressus est frau-
dibus. Et primo quidem temptans si quomodo posset ab
Lectio viii arrepto eum instituto deicere. ingerebat
ei memoriam possessionum. sororis defensaci-
onem. generis nobilitatem. amorem rerum. libi-
dinis fluxam. seculi gloriam. esce uarie delectaci-
onem. et reliqua uite remissioris blandimenta. Pos-
tremo uirtutis arduum finem et maximum perue-
niendi laborem. necnon corporis fragilitatem.
etatis spacia prolixa. Postremo maximam ei cogi-
tacionum caliginem suscitabat. Postquam autem ora-
tionibus eius ad dominum per passionis fidem se intelle-
xit elisum. consueta ad usus eius adolescentes arma
arripiens nocturnis eum inquietabat illecebris.
Die etiam tam aptis in eum tediis irruebat.
ut nullus ambigeret quod aduersus Antonium diabolus di-
micaret. Illa et ille cogitaciones sordidas
cogitabat inserere. et hic eas oratione sub-

(c) Real Academia de la Historia

uebat assiduo. Ille titillabat sensum natura-
li carnis ardore: hic fide hac ieiuniis cor-
pus omne uallabat. Ille per noctem in pulcher-
rime mulieris uertebatur ornatum nulla omittens
figmenta lasciuie: hic ultrices gehenne flam-
mas et dolorem uermis mordacis cogita-
tiones libidinum obuiabat. Ille lubricam a-
dolescentie etatem ad ruinam facilem proponebat:
hic eterna futuri iudicii tormenta considerans il-
lesam animi puritatem per temptamenta seruabat.
Ista autem omnia ad confusionem diaboli fiebant. Etenim
qui se similem deo fieri posse existimabat:
nunc ab adolescentulo ut miserrimus deludeba-
tur. Et qui contra carnem et sanguinem magna
exultatione gloriabatur ab homine carnem gestante
superabatur. Adiuuabat autem dominus seruum suum
qui nostri gratia carnem suscipiens uictoriam corpo-
ri contra diabolum largitus est: ut singulis ita cer-
tantibus apostolicum liceret proferre sermonem. Non
autem ego sed gratia dei mecum est. Ad postremum
cum nec hoc argumento destruere posset an-
tonium: draco terribilis et uideret se semper
ab eius cogitatione repelli: sicut quod scriptum
est. Stridens dentibus: et eiulans qualis est men-
te. talis apparebat: et uultu. puer horridus
ac niger ad eius genua se prouoluens huma-
na uoce deflebat dicens. Multos seduxi
plurimos decepi. Nunc autem sicut a ceteris sanctis.
ita et a te sum labore superatus. Quem cum interroga-
ret antonius quis nam esset qui talia loqueretur dixit.
Ego sum fornicationis amicus. Ego multimo-
da turpitudinis ad uersus adolescentes ar-
ma suscepi et spiritus fornicationis uocor. Quan-
tos pudice uiuere disponentes fefelli. Quos in
bono opere tenuiter incipientes ad sordes
pristinas reduxi persuasionibus. Ego sum propter quem
propheta lapsos increpat dicens. Spiritu fornicati-
onis seducti estis. Per me enim et il-
li fuerunt supplantati. Ego qui te ipsum sepe temp-
taui: sed semper repulsus sum. Cum hoc christi miles
audisset: gratias agens deo et largitori. aduersus
inimicum confortatus audacia ait. Mul-
tum ergo despicabilis es: multumque contemptus.
Nigra et obscuritas tua: et etas infirmitatis
signa sunt. Verum nulla mihi iam de te cura est.
Dominus mihi auxiliator est: et ego exultabo super ini-
micos meos. Et statim ad uocem canentis: fan-
tasma quod uidebatur euanuit. Hec autem
antonii contra diabolum fuit prima uictoria.
Immo uero antonio saluatoris. qui peccatum in carne
condempnauit. Ut iustificatio legis in nobis
compleretur qui non secundum carnem ambulamus:
sed secundum spiritum. Sed neque antonio securitatem
dedit hic triumphus nec diaboli semel fra-
cte defecere uires. Nam et iste ut leo rugiens.
querebat aditum per quem posset irrumpere:
et ille scripturarum doctus eloquio: non ig-
norans multas esse demonum captiones.
sollerti proposito laborem seruabat. Consid-
erans quia posset sathanas in carnis colluctati-
one superatus: nouarum ad usum se argumentorum machi-
nas commouere. Ideo magis ac magis sub-
iugabat corpus suum: ne uictor aliorum in ali-
is uinceretur. Disponens ergo durioris se uite
lege constringere: cum omnes infatigabilem
adolescentis mirarentur instantiam. Sed in to-
lerantia ferebat laborem: quia uoluntarie serui-
tutis longi iam dudum operis studii consuetudi-
nem uerterat in naturam. In edie autem et uigi-
liarum instantia tantus erat: ut crudelitatem
uinctus uinceret. Pernoctabat in oratione sepis-
sime edebat semel in die post solis occa-
sum. Non numquam biduo triduoque sic permanens.
quarta demum die reficiebatur. Sumebat uero
panem et salem: potumque aque per paruum. De car-
nibus enim et uino tacere melius puto. Quando quidem
quia dicere: quando nec apud plurimos qui de mo-
nachorum isti modi aliquid reperiatur. Ut enim autem
membra sedes: iunco contexto atque aliquo
utebatur. aliquotiens etiam super nudam humum ia-
cebat. Unguenta penitus repudians: dicebat
minime posse iuuenum: et precipue iuuene-
num corpora roborari: si oleo essent lenitate
mollita. Oportere ergo econtrario asperos carnis
labores imparari: secundum apostoli preceptum dicen-
tis. Quando infirmor tunc fortior sum. Assere-
batque sensum anime sic posse uiuacem esse: si
corporei fuissent impetus fatigati. Unde nec
temporis longitudine laborum merita pensa-
bat. sed amore et famulatu spontaneo semper

(c) Real Academia de la Historia

tamquam in principiis constitutus ad perfectum
divini metus desiderium concitabat. Sicut
que cupiens augere preterita: super memorati doc-
toris sermonem recordabatur qui ait. Preteri-
ta obliviscens: et in futurum convalescens. Me-
minerat quoque Helie prophete dicentis. Vivit dominus
cui adsto hodie ante ipsum. et discernebat cur ho-
die esset adpositum. Nam non computabat heli-
as preteriti tempus: sed tamquam cotidie in certa-
mine constitutus talem se prebere cupiebat: qua-
lem sciebat dignum dei esse conspectibus. Puri
corde: et paratum obedire voluntati eius. In-
gerebat. seque reputans. oportere dei famulum ex
institutis dicere: magni Helie exemplum capere.
Ad illud speculum vitam suam debere componere.
Ad speluncam haut longe a villa constitutam
se contulit. Uni fratrum cognitis mandans: ut
statutis diebus alimenta deferret. Et cum in mo-
ne more supradicto frater eum clausisset: solus i-
bidem morabatur. Metuens ergo diabolus. ne acces-
su tempus heremum quoque habitare faceret: ita
eum aggregatis satellitibus suis. variata cae-
de laceravit: ut doloris magnitudo et
motum auferret et vocem. Nam ut ipse postea
referebat. Vulnera fuisse tam gravia: ut u-
niversa hominum tormenta superaret. Sed dei
providentia que numquam in se sperantibus de-
est: alia die quem supra diximus frater advenit.
cibos deferens ad suetos. Invenitque eum:
fractis foribus in terra iacere. Quem mortuum et
humeris impositum ad villule domicilium
reportavit. Quo audito: ingens vicinorum
atque ad funus multitudo concurrens: et te
in medio positum: funeris reddebat officium.

Et iam media noctis parte transacta: gravis
per vigiles omnium oculos vicerat sopor. Cum
antonius anima paululum redeunte suspirans
elevavit caput. Et postquam cunctos alta quiete
prostratos: eum aque delatus fuerat vigilare
conspexit: nutu ad vocans obsecravit. Ut nul-
lo penitus excitato: ad pristinum se referret
habitaculum. Relatus ergo: iuxta morem: solus
ibidem permanebat. Et stare quidem propter recentes
plagas: non poterat. Orans vero prostratus: post
orationem clara voce dicebat. Ecce hic sum ego

antonius. non fugio vestra certamina. Etiam si
maiora faciatis: nullus me separabit a cari-
tate Christi. Psallebatque: Si consistant adversum me cas-
tra: non timebit cor meum. Talia eo dicente
bonorum hostis diabolus admiratus: quod post tot ulce-
ra ausus fuisset reverti: congregatis canibus suis et
pro furore se lanians videns ait. Quia nec
spiritu fornicationis: nec corporis dolore supera-
tus est. Insuper audacter lacessat. Omnia arma cor-
ripite: acrius a nobis impugnandus est. Sentiat:
sentiat debet scire quis provocat. Hec postquam
dixit. Et ad orationem vocem audientium turba con-
sensit: que innumerabiles diabolus habet artes
nocendi. Sonitus ergo repentinus increpuit. ita
ut loco fundito agitato et parietibus patefac-
tis: multifaria demonum exinde turbas ef-
funderet. Nam et bestiarum et serpentium formas
induentes. omnem penitus locum repleverunt fan-
tasmate. Leonum. Taurorum. luporum. aspidum.
Serpentium. Scorpionum. Necnon et pardorum atque
ursorum. Et hec singula: secundum suam fremebant
naturam. Rugiebat leo. accedere volens. Tha-
urus mugitu: et cornibus minabatur. Serpen-
tes sibilum personabant. luporum impetus inhia-
bant. Pardus discolori tergo. auctoris sui cal-
liditates varias indicabat. Truces omnium
vultus videbantur et voces crudeles dirus audi-
ebatur sonus. Antonius flagellatus atque confossus. Sen-
ciebat quidem asperiores corporis dolores:
sed intrepidus durabat mente pervigili. Et licet ge-
meret vulnera carnis exprimeret: sensu tamen
idem manens: quasi deridens inimicos loqueba-
tur. Si vestrum aliquid habetis: sufficeret unus ad
plurimum. Sed quoniam domino vos expugnante fragi-
mini: per multitudinem temptatis inferre terrores.
Cum hoc ipsum infirmitatis indicium sit: quod
irrationabilium formas induistis bestiarum.
Rursusque confidens aiebat. Si aliquid valetis:
si vobis in me dominus potestatem dedit. ecce presto
sum. devorate concessum. Si vero non potestis:
cur frustra nitimini: Signum enim crucis et
fidei nobis ad dominum. inexpugnabilis murus
est. Multa contra eum minitantes. fremebant den-
tibus suis: quod nullo certamine: sequeretur
effectus. Sed maxime convitio gigneret il-

(c) Real Academia de la Historia

lusio. Ipso oblitus his collectationibus serui
sui: eadem pertractor factus. Denique cum alleua
ret oculos: uidet de super culmine aperiri: et de
ductis tenebris. radium ad se lucis influere.
Post aduentus splendoris aduentum nec demonum
aliquis apparuit: et corporis dolor extemplo
deletus est. Hedificium quoque quod paulo ante dis
solutum fuerat instauratum est. Illico presen
ciam domini intellexit antonius: et ex imo pectore
trahens longa suspiria: ad uisionem que ei
apparuerat loquebatur. Ubi eras ihesu: u
bi eras. quare non a principio ad fuisti. ut sa
nares uulnera mea. Et uox ad eum facta est.
antoni hic eram: sed expectabam uidere certam
tuum. Nunc autem quia dimicando uiriliter non
cessasti: semper auxiliabor tibi et faciam te in
omni orbe nominari. His auditis: exur
gens in tanto roboratus orabat ut intelli
geret plus se recepisse uirium: quam ante perdi
derat. Erat autem tunc antonius annis natus quinque
triginta. Et hinc cum esset uoluntas pro tempore me
rita religiosa subcresceret: uadens ad supra
dictum senem: precabatur ut in deserto pariter
habitarent. Causante illo senile euum rei no
uitatem ferre non posse: solus contendit ad mon
tem. Et herem adhuc monachis in noctem
habitacionis tanto metu: iam conatus est pan
dere. sed nec tunc cessabat infatigabilis ad
uersarius. Nam impedire: eius propositum uolens:
argenteum discum immane proiecit. Quem uiso an
tonius: callidi artificis cognouit astucias.
Stansque intrepidus et discum turbidis intu
ens oculis: doli auctorem in fantasmate
obiurgabat argenti. talia secum reputans.
Unde hic in deserto discus? auium hoc iter est.
Nulla sunt uestigia commeancium. lapsus de sarci
na pro magnitudine latere non potuit. Sed et
si quis perdidat reuersus ob solitudinem locorum
inuenisset profecto quod fuerat perditum. Hoc
inquid artificium diaboli tuum est: non impedi
es uoluntatem meam. argentum tuum tecum sit
in perdicionem. hec illo dicente. discus ut
fumus a facie ignis euanuit. Deinde non

ut ante per fantasiam: sed ingentem massam au
ri: iacentem immane conspexit. Utrumne hanc u
trum diabolus simulauerit: ad antonium com
probandum: an quia neuerit opibus in esca
re. uirtus celestis ostenderet: ignoratur.
Hoc tantum agnouimus: quia quod uisum est: au
rum fuit. Ille magnitudinem admiratus
radiantis metalli: rapido cursu quasi quod
dam uitaret incendium: ad montem usque
peruenit. Ubi flumine transuadato. in
uenit castellum desertum plenum ob tempus
solitudinis uenenatorum animalium. in quo
se nouus ospes constituit habitare. Sta
timque ad eius aduentum ingens turba
serpencium: quasi persecutorem passa profugit.
At ille obstructo lapidibus introitu: pa
nes mensium sex. ut thebeis mos est: secum
recondens. Nam crebro panum incorrup
ti durare solent. necnon et aque exiguum
habens. solitarius permanebat. Nusquam in
de procedens: numquam aliquem suscipiens.
interim ut ei bis in anno per tectum de
super panes acciperet: nullum cum deferenti
bus habere colloquium. multi igitur uidendi
eum desiderio et studio requirendi. ante hos
tium pernoctantes. audiebant uulgi uo
ces ad uersus antonium. tumultusque dicen
cium. Quid tu nostris ingeris habitaculis? Quid
tibi et deserto? Abscede a finibus alienis:
Non potes nostras insidias sustinere. Et primo
qui deforis erant extimabant aliquos ho
mines scalis positis introisse. ibique
contendere. Postquam autem per cauernam intro
inspicientes nullum uiderunt: demones
esse cum intellexerunt contendere. et nimio
perterriti metu. Antonii auxilium fla
gitabant. At ille hostio propinquans ad conso
landos fratres ne timerent. atque ut inde
recederent precabatur. Trepidantibusque atque
assertantibus a demonibus incutii metum: sig
nate uos inquid: et abite securi. Istosque
semetipsos sinite deludere. Itaque illis
recedentibus: hic remanebat inlesus: nec

(c) Real Academia de la Historia

usque in certamine lassabatur. Haec eadem cum enim augmenta profectum vel debilitatem repugnantium maximum cum continentiae levamen adderet et animo constantiam suggerebat. Rursusque ad eremum venientibus turbis quem iam mortuum se extimabant reperturos ille psallebat in interiori. Exsurgat deus et dissipentur inimici eius et effugiant qui oderunt eum a facie eius. Sicut fumus minuitur deficiens ut liquescat cera a facie ignis ita pereant peccatores a facie dei. Et iterum. Omnes gentes circuierunt me et in nomine domini uindicaui in eis.

Sic annis uiginti solitarius transactis atque ab omnium segregatus aspectibus cum magna hominum frequentia et propositum imitari cupientium et notorum multitudo adveniret noctu et patientium infinita sedatio glomeraretur. Tandem pene iam foribus evulsis quasi ex aliquo celesti habitu consecratus apparuit. Obstupuere universi oris gratiam et corporis dignitatem. (quod nec per dignitatem) Nec per quietem intumuerat nec ieiuniis demonum certamine macies vel pallor obsiderat. Sed et contrario quasi nichil egisset antiquus hostis membrorum decorem perseverabat. Et quibus tantum miraculis quae in illo animi puritas fuit. Numquam plantitate nimia resolutus in risum est. Numquam recordatione peccati tristicia ora contraxit. Non magnis stupentium se elatus est laudibus. Non enim nullo mentis sollicitudo. Nichil asperum contraria cum hostibus bella contulerant. Temperata mens equali cuncta ferebat examino. Plurimos ergo a bspiritibus inmundis et infirmitatibus variis dei gratia per eum non liberabitur. Sermo eius sale conditus consolabatur mestos. docebat inscios. Concordabat iratos. omnibus suadens nichil amori christi esse preponendum. Proponebatque cum oculos bonorum magnitudinem futurorum et dei gratiam et beneficia recenebat indulta. Quod proprio filio suo non pepercerit sed pro nobis omnibus salute eum tradiderit. Et ex mora plures audientium ab humanarum rerum contemptum. Hec eius suasit oratio et habitandi heremum istud exordium fuit. Quod sane etiam arsenoitarum oppido gestum sit non transibo silentio. Nam cum fratres vellet instruere et nimium illis quod corcodrillis et multis aliis plenus erat bestiis transnadare vero necesse erat cum omnibus suis transiverunt illesi. quam inde redeunt incolumes. Rursusque in pristinis laboribus perseverans. novos atque monachos operate vel tempore pari moderabatur affectu.

Quodam autem die cum congregatis fratribus rogaretur ut isdem institutoria largiretur precepta cum prophetica fiducia exaltans vocem aiebat. Ad omnem quidem mandatorum disciplinam scripturam posse sufficere. Sed et hoc optimum fore simul invicem fratres sermonibus consolarentur. Et vos ergo in quod ut pater refertur que nostis. Et ego que per longam etatem consecutus sum quibus filiis indicabo. Hoc sit autem cunctis in commune mandatum. Nullum in arrepto proposito vigore lassescere. sed quasi incipientem semper augere debere quod cepit. Presertim cum humane vite spacia eternitati comparata brevissima sint. Ita exorsus paululum siluit. Et admiratus dei nimiam largitatem. Rursus adiecit dicens. In presenti hac vita

equalia sunt per rerum commutatione commercia. Nec maiora recipit ab emptore quam vendidit. Promissio autem vite eterne vili precio comparatur. Scriptum est enim. Dies vite nostre septuaginta anni. Si autem multum septuaginta. Et quod reliquum est labor et dolor est. Quando vero octuaginta aut centum aut multos annos laborantes in dei opere vixerimus non pari tempore regnaturi sumus in futurum. sed pro annis supradictis omnium nobis seculorum regna tribuentur. Non terram hereditabimus sed celum. Corpusque quod corruptum reliquerimus in ipsum incorruptione recipiemus. Ergo filioli non vos aut tedium defatiget aut vane glorie delectet ambicio. Non sunt enim condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que revelabitur in nobis. Nemo cum desperaverit mundum reliquisse se arbitretur ingentia. Quia omnis terra ad infinitatem comparata celorum brevis ac parva est. Si ergo universo orbi renuntiantes dignum aliquid habitaculis possemus compensa-

(c) Real Academia de la Historia

re celestib'. se qq; unusqsq; considet. et
statu intelliget paupu ruris z parietu
uel modica auri porcione corrupta. nec
gliari se debe. qui magna dimiserit.
nec credere qui parua sit recepturus. Ut rei
comparat aliqs unam heram dragmam ad dra
gmas centum auritas coaeqrelis. ita etiam q
toc' orbis dnium dereliqt: centuplum de me
liorib' pmiis in sublimi sede recipiet.
Ad summum illud pspicere debem'. qd z si nras
uelim' recuperare diuicias lege mortis
abipis diuellam' inuiti. ut in libro ecclesi
astes: scptum e. Cur g. nō facim' de necessitate uirtute? Cur nō ad lucranda regna ce
lestia. ultro relinquim'. qd lucis istius fine
pdendum e. Nichil eorum cura sit monachis.
que secum afferre nō possunt. Illud pocius
debem' expetere: qd nos ducat ad celum. Sapi
enciam scilz; castitatem. Sensum puigilem.
Precipuum autem. fidem & robustam. dignimur ite
uictorem. atq; ospitalitatem crebre. Hec psse
sectantes: mansionem nob' in celo secundum euan
gelium pparabunt. Considem' dnm ee nos fa
mulos: et seruitutem debere ei aq creati sum'.
Ut e g seruus p tenui gra famulatur. psens
aut futurum nō corrumpit impium: nec audet
asserere: qd ex labore transacto instantis
opib' opis habe debeat. libtatem. Sz ma
gis studio ut in euglio scptum e. candem se
pferibeat seruitutem. ut dno placere possit
z metum: lucrem ex uba. Sic et nos debem'
cogitus patrie pceptis: scientes qd eqlux
ille retributor: in quacumq; inuenerit in eo
sit iudicaturus. qd pphta p ezechielem lin
gua testatur. Nam z iudas ppt unius noctis
impietatem: omni pterita apls labore p
uatus e. Ideirco tenendus e. continuus inst
tituti rigor: habentib' dnm auxiliato
rem sic scptum e. Ora hominum pmoneri bonum.
et dns qui opabatur. Admettam aut calcaldam:
apli pcepta replicalo. qui' se mori co
tidie testabatur. Similiter z nos humane
condicionis uitam accipite retractantes. nō
peccauimus. Cum enim et excitati a sopno ad
uespam nos puenire dubitem'. et qui
corpora concedentes. deluas nō confidam
ad uentum. Ubiq; naturae ad uite incerte
memores: ai nos intelligam' puiden
cia gubnari. Nō modo nō delinquim'
aut aliq fragili cupiditate captiuim'.
Sz ne irascam' qde ad usus aliquem nec ter
nos congregare thesauros ambiam'. Ea
poci' metu cotidianum uersi: et se iugi
corporis iugi expectacione. oia caduca calca
bimus. Cessabit mulierum amor. libidinis
extinguetur incendium. Inuicem nob' debita
nra donamus. dum oculos semp abentes: ulti
me retribucionis aduentum. Ea maior formi
do z penarum amor omnis et lubrice carnis
incendia dissoluit. et ruere animam. qui cera
ha rupe substernat. Ideoq; pcor. ut ad fi
nem ppositi. omi labore tendam'. Neno post
tergum respiciens: lot imitetur uxorem. Sic
sertum ai dns dixerit. Nullum ponentem ma
num sup aratrum et respicientem retrorsum. dig
num ee regno celorum. Respicere aut retrorsum:
nichil aliud e q. in eo penitere qd cepis. et
mundanis rursum obligari desideriis. Nō
ut queso uirtutem tamq; impossibilem miretur
pare. Nec peregrinum uob' aut procul posi
tum uideatur: hoc studium qd certius pendet
arbitrio. Huius operis hominis inserta natura
e et huiusmodi res e: que manum tantum expe
ctat uoluptate. Greca studia transmarina
sectantur: et in alieno orbe constituta man
um literarum querunt magistros. Nob' nulla
pficiendi nulla transfretandi fluctus necessitas
imminet. In omni sede terrarum constituta sunt
regna celorum. Uni z dns ait. Regnum di:
intra uos e. Uirt' que in nob' e: mente ta
tum: requirit humanam. Cum enim dubium nō est
qd naturalis aiae puritas: si nulla fuerit
extrinsecus sorde polluta. fons sit et origo
uirtutis: bonam ei eam necesse e ee. sicut eam cre
auit bonus auctor. Qd si fecere cunctabimur audia
m' ihm filium naue: ppl'o dicentem. Rectum
facite cor uestrum: ad dnm dm isrl. Nec io
hes dissonam tulit de uirtute sentenciam.
Rectas facite pdicans semitas uras. Sz qd e
hoc rectam ee animam: cum ei' pncipalis inte
gitas:

nulla uicio͛ȝ labe maculat͛. Q͛d si natu
rā forte mutauerit. p̄u͛sa ē͛ dr͛. cōdi
cio si seruet͛. Virtus ē aīaȝ nr̄aȝ q͛d
mandauit nob͛ ds͛: seruem͛ p͛posituī
quale accepim͛. Nemo causari potest
extrinsec͛ sitū q͛d in se nascit͛. factuaram
suā q͛ fec͛ agnoscat: op͛ suū inueniat
ut creauit. Suffic͛ bon͛ naturalis oma
tu͛. Ne ne deturpes homo: q͛d ē largicio
diuina cōtulit. Opa di immutare uelle:
polluere ē. Illud etiā sollicite puide
debem͛ ut tirannicā ire supem͛ in sa
niā. Q͛a scptū ē. Iracūdia uiri: iusti
ciā di nō opat͛. Et itm̄. Desideriū cō
cupiēs: parit pctm̄. Q͛d pfecto: mors
gignitur. Diuine p͛cepti uocis ē. ut
iugi custodia tueat͛ aīa. Et ad pfec
tū cū omī cautela et astucia pducam͛.
Q͛a exercitatos ad supplātandū habem͛
inimicos. Demones scilic; contr͛ q͛s nb͛
scd̄m aplicā contestacionē pugna sine
fede ē. dicit eīi. Nō ē nob͛ cōluctacio ad
ūs͛ carnē et sanguinē: s; adūs͛ pnci
pat͛ ꝛ potestates. huī͛ mūdi. adūs͛
spālia neqcia in celestib͛. Ingens turba
eoȝ p͛ pisti uolitat aerem. Nō paul anb͛:
hostiū. certena discernit. Et diūsitate
q͛dē eoȝ. nō ē mee paruitatis expone
s; hāc maiorib͛ cōcedo racionē. Q͛d in
p͛mū ē. ignorare nō expedit. Dolos
scilic; eoȝ ad ūsū nos cōpositos. breuit͛
indicabo. hoc p͛mū mentib͛ debem͛
ad fige. nichil deū fecisse q͛d malū ē.
nec ab ei͛ cōstitucōe demonū cepisse
p͛ncipiū. Puersitas ista: nō nature. s;
uolūtatis ē uiciū. Boni ē ut pote ad
dn̄o cōditi: ex p͛pio mētis arbitrio: ad tēnas
ruere decchs. Ibiq; in cetu sordib͛ uo
lutati: genialitatis inpias constitue
re culturas. Et nc̄ nr̄i torquet͛ inuidia.
atq; uniūsa āima cōmoūe nō cessāt.
ne pristinis eoȝ sedib͛ succedam͛. Diūsa
ar͛ eoȝ ꝛ paruita neqcia ē. Q͛dam eī
eoȝ ad sūmū nocendi uerticē puen
iunt. Alij ex cōparacōe peioȝ. uidē

ē͛ et leuiores. Atq; oms p͛posibilitate
uiriū diūsa cōtra singulas causas sū
sere certamina. Ideo: necessariū ē. do
nū spiū discernēdoȝ a dn̄o petere. ut pos
sim͛ tā fraudes eoȝ q̄m studia puidē
tes ad ūs͛ dispare pugnā. unū dn̄ice
crucis eleuare uexillū. hoc munē pau
l͛ accepto docebat dicens. Nō eīi igno
ram͛ astucias ei͛. Ad cui͛ exēplū nos
oport͛ ē͛ exhisq; passi sum͛ mutuis nos
inuicē instruere sermonib͛. hostile il
lis cōtr͛ omēs xp̄anos maxime ū contr͛
monacos hodiū ē. Eoȝ semitis laque
os ptendūt: eoȝ mētes impijs atq; ob
scenis cogitacōnib͛ incitur eīie. s;
nichil in hoc uob͛ tivus incicāt. si
delib͛ eī oroīb͛ atq; ieiunijs ad dm̄:
stati conuiūt nec tam̄ si paululū cessa
uerit: plenā rursus extimētis eē uic
toriā. Solet͛ sauci grauī͛ uulnare et
mutata arte pugnādi. cū in cogitacio
nib͛ nichil egerit pauorib͛ terret. Ad
sumēte nūc mulierū. nūc bestiaȝ ꝛ
serpentiū formas. Nec nō et ingencia
q͛dā corpora et usq; ad tectū porrechi
capit͛. infinitas species ꝛ militū catter
uas. Que omīa ad p͛mū quoq; signū cru
cis cita nesciūt. his q͛q; agimus. falla cia
rū modis incipiūt p͛sagare: ꝛ futuroȝ
dierū euēt͛ uelle pdicare. Cūq; et in
his cōtēpti fuerit: ipm iā neqcie p͛ncipē.
hac toci͛ mali summitatē. ad subsidium
sui certaminis uocāt. Cerbro denuq; an
toni͛ talē a se uisū diablm asserebat:
qualē et iob bs. dn̄o reuelāte cogno
uerat. Oculi ei͛ ac si species luciferi. Ex
ore ei͛ pcedūt lampades accēse. Crines
q͛q; incendijs spargūt͛ et narib͛ ei͛ fum͛
egrediebat͛ q͛i fornacis extuātis ardore
carbonū id ē anchi͛. Aīa ei͛ ut pru
na. flāma ū ex ore ei͛ glomerat͛. Cū hu
i͛modi tēorib͛ uis͛ demonū p͛nceps: In
q͛d antoni͛. sic ingēcia ut sepe iā di xi p
mites: impietatis sue de fuere lingua
magniloq͛. deq͛ dn̄s triumphauit ad iob
dicēs.

(c) Real Academia de la Historia

Arbitratur enim ferrum ut paleas. Eramentum ut lig-
num putridum. Maria ut terra. Tartharum
profundi tamquam captivum extimavit. Abis-
sum deambulatorium. Per prophetam etiam iac-
tat dicens. Persequens comprehendam, et omnem
orbem terrarum manu mea obtinebo, ut nidum,
et ut ova derelicta auferam. Sic iniquus
fingit has et omnes voces: bene viventium ex
proposito insidias aliquas frequenter illaque-
at. Sed nos nec pollicitationibus eius credere:
nec minis formidare debemus. Fallit enim
semper: nichilque verum promittit. Nam si non men-
dacia cuncta loqueretur: quomodo talia et tam infi-
nita promittens hamo crucis ut draco adduc-
tus a domino est: et capistro religatus ut iumen-
tum: et tamquam mancipium fugitivum. Victus
circulo et armilla labia perforatus: nullum
omnino fidelium devorare permittitur. Nunc
miserabilis ut passer ad ludum irretitus
a Christo est: nec contra sui qui scorpiones et ser-
pentes: calcaneo christianorum se subiectos ge-
munt. Ille qui universa maria a se deleta pla-
udebat. Ille qui orbem terrarum manu sua tenere
pollicebatur: ecce a vobis vincitur. Ecce me ad-
versum se prohibere pelli disputantem non potest.
Contempnenda est filioli penitus eius mendacibus ver-
bis: superba iactatio. Fulgor ille coruscantem
se simulat: Non veri splendor est luminis.
Sed quibus assuetus est indicat flammas. Nam dicto
citius ardens: suarum secum fert simulacra pe-
narum. Solent etiam cum modulatione non appa-
rentes psallere. pro nefas et impuro ore sa-
cra scripturarum eloquia meditantur. Frequenter
etiam legentibus librum nobis quasi echo contra ad ex-
trema verba respondent. Dormientes quoque excitant
ad orandum: ut totius noctis sompnum eripiant.
Plerosque etiam in monachorum nobilium habitu
coherent: et prestine equalibus occasione peccata im-
putant. Sed spernende sunt eorum increpationes:
et ad monitiones ieiunandi. Vigiliarum quoque
fraudulenta suggestio: obid eis familiares
nobis species adsumunt. ut ad infirmitatem vi-
tium noces facilius virus inferat: et inno-
centes quosque per speciem honestatis elidant.
Impossibile postea durumque hoc studium p-

dicantes. Ut dum honerosum videtur esse quod
ceptum est. fit desperatione tedium: et exitio
succedat ignavia. Idcirco propheta missus a
domino luctuosa denuntians: sublimi voce
dicebat. Ve qui potat proximum suum subversio-
ne turbida. huiusmodi enim exortamenta depravatoria
peccatoria sunt tenens. quod ducunt ad celum. Ideo
que cum venisset ad terras dominus: et vera de eo in-
viti demones predicarent: vere eis dicebant.
tu es filius dei. Vociferantium hora claude-
bat: qui vinctas hominum solverat lin-
guas: nec cum preconio veritatis: perversita-
tis venena miscerent. Nos ut eius exemplo
etiam si profutura suadent: in nullo his ad-
commodaremus assensum. Neque perfecto non con-
gruit post libertatem a deo concessam: et scrip-
turarum precepta vitalia: a diabolo vivendi ca-
pere consilium: qui suum deserens ordinem. sacrum ex-
temptavit imperium. Propterea cum etiam dominus
describens loquentem libertatem: qui peccatori
dixit deus. Quare tu enarras iustitias meas
et assumis testamentum meum per os tuum. Omnia
demones simulant. Colloquuntur sepe cum
fratribus et eos sepe conturbant. Inconditos ex-
citant sonos: mane ad prehendunt. Sibilant
et insipienter cachinnant. videntur ut vel impul-
to pectore: cum iam perculsi inveniant. Cumque ab
universis fuerint expulsi: ad extremum de-
bilitatem suam lamentatione testantur. Et dominus
quidem qui deus. et sue conscius maiestatis. ob-
mutescere his imperabat. Nos autem sanctorum
vestigiis inherentes. eandem gradiamur viam:
qui memoratas subdolas fallacias providens
canebat. Cum consisteret adversum me peccator:
obmutui et humiliatus sum et silui a bonis.
Et iterum. Ego vero tamquam surdus non audiebam: et
sicut mutus non aperiens os suum: factus sum ut
homo non audiens. Ipsis silentium imponit
ut dum nos nichil credamus et vivamus. Si
orare compellunt: si ieiunare suadent: non
ex eorum nos monitu: sed ex nostra consuetu-
dine dirigamus. Denique etiam si irruentes
mortem nobis inferre videantur: ridendi sunt
potius quam timendi. Quia cum sint debiles: mi-
nantur cuncta: nec faciunt. Fratres quidem de istis

castitate dixisse memini. Id tamē
nūc eadē fallacie explicāda nobis sī
tac⁹. q nō mediocrē affert repetitio ca
utelā. Id ueniente dn̄o destruct⁹ ē in
imic⁹: et omē ei⁹ penit⁹ robur elangu
it. Ppt̄ qđ p̄stine uirtutis memor qui
tirann⁹ iā se exercuisse cū uisse se uideat
impugnare cessat humanā: nec tam̄
potest: firmū do pectus. cogitacionū:
t certiā: fraudū arte p̄uertere. Ilā
luce clari⁹ est. Qm̄ adūsarij nr̄i cū
nec humana carne sit septi: causari
ualeāt. Idcirco nos a se nō posse supa
ri: qr clauso ostio introire nō ualeāt.
E t enim si fuisset hoc fragili corpore
obligati. obstructo introitu: hisdē nega
ret accessus. Cū aūt diximus hoc impedimto
sint liberi: t obstructa penetrēt atq; i
omī licentē uoluerint agere: manifestū ē.
O b incitacioēm eoꝝ p manie: scelie eoꝝ
p⁹ in Iesū. Deniq; satellites impij cū
p̄ncipe suo diabolo. quē saluator in e
uāglio. homicidā t patrē. dixit eo ma
nete fuisse firmabat: nob ad ūsū se
ferentē dimicantib⁹. nullom̄ occisset: si
nō potestas eoꝝ fuisset ablata. Ilā si
mētior: cur nob sathanas parcis. q
ubiq; discurris: Cur q nullo claude
ris loco ad ūs⁹ te bene uiuentiū. et dis
putanciū nō potes labe fedare constan
ciā. S; fortasse nos diligis. q̄s cotidie
conaris obruere: aut credibile ē te eē
bonitatis magistrū. t fauere magis ob
tinis q̄m nocē: Et qđ tā karū potest
ē eē. q̄m ledē: maxime eos q tuis sce
lerib⁹ uiriliter repugnāt: qr ab homini
cio ē. p̄ietas peccatori. Cuius tā ad maliciā
fecūdū possidet pectus. q̄s tā meditatas im
plere cupit insidias: Scim⁹ in pudissimū
cadauer. sam⁹. q̄m idcirco uiuim⁹ xani.
t oī te. nob ē. secura congressio q a in
firmatores a dn̄o. Iđ te: tuis cōfodis
iaculis: qr minitacioēm nō sequitur ef
fectus. Quod si fallim̄: aut cōterrore simu
lato, aut cū magnitudine corpoꝝ. nr̄a

ad grediens fidē: Si uoluntatē sequi
ē possibilitas tām ē uelle sufficiat.
H is enim potentie mos ē. nō extranea falla
cie ad iuncta conquirere: s; sua uirtute i
plere qđ cupiat. Ad nūc: dū te atali mu
tacioē formaꝝ: quasi rudē in scenā scene
mittens simulatione deludē: exhaustas
uires manifestius probas. Numqđ nā uer⁹
ille angls contra assirios missus adiuo.
aut p̄lioꝝ eriguit societatē aut son
tū quesiuit aut plaus⁹ et nō potius ta
cita exercens potestatē centū octoginta
q̄nq;: ostiū mīha sermone uelocius iux
ta iubentis dn̄i p̄strauit impiū. Vos
ū cū fragiles sitis in uirib⁹ p̄ceditis: uos
cōsequentē interit⁹? S; dicit aliqs. Cur ḡ
diabolus egrediens ubi iob omē in ruinā de
pulit domū: Cur opib⁹ ei⁹ dissipatis. pa
rentū. q̄q; fundamenta subūtens. unū nu
merosę: subbolis q̄ aceruauit sepul
cū: Cur ipm̄ ad extremū diri uulneris
nouitate p̄cussit. Qui hoc opponit audiat
e diūso. Nō diabolum hoc potuisse s; dn̄m
aq̄ potestas ei ad ūsū nos duplicatē da
tā: uel ad penā si delinqm⁹. uel ad gl̄i
ā si p̄bam̄. Qm̄ potius et hoc animaduertat.
nec cōtra unū qdē hominē diabolum quicq̄m
potuisse: si nō potestatē accepisset a
dn̄o. Nullus ei qđ sue dictionis ē: ab
alio depcat. S; qđ iob memoro q̄m nec
experiri potuit euidē nec cōtra iumēta
q̄d ē eis: s; nec contra sues in euāglio sine
consensu dn̄i p̄priū robur exercuit: sicut
scriptū ē. Demones autē rogabāt eū di
centes. Si eicis nos: mitte nos in gregē por
coꝝ. Quēadmodū ḡ: q porcoꝝ expe
tunt mortes ymaginē di: hominē. et
tā karū conditoris animal: suo ualebūt:
uire p̄ūtē: Magna dilectm̄ ad ūsū demo
nes arma s: uita sincera et intemerata
ad dn̄m fides. Credite experto p̄mesces
sathanas bene uiuentiū uigilias, orōnes.
ieiunia: mansuetudinē uoluntariā pau
p̄tatē: uane glie contemptū. Humilitatē.
misericordiā. ut dn̄m. Et p̄cipue puritā erga

(c) Real Academia de la Historia

xpistianorum amore. Sicut enim ceterimus serpens ex
precepto domini sub uictorum se iacet uestigiis:
quia ait. Ecce dedi uobis potestatem ~~clar~~ calcare
super serpentes et scorpiones et super omnem uirtutem ini-
mici. Si autem et diuinationem se habere si-
mulantes uenturos hostes nuntiauerint et adfu-
erint quos uenire predixerint: nec sic fides
est commodanda mendacibus. Ob id enim precessis-
se uenientes ut credulitas sit parat[ior] ex
nuncio. Et postea aduentus ex credulitate fal-
latie. uerum in hoc nullum xpistiano debet esse
miraculum cum non tantum quod leuitate nature pro
cuncta discurrunt ualeant preuenire gradientes
et homines quoque chorum uelocitate profecti
nuntiant ad futuros. Non enim eaque nondum cepta
fieri cepta sunt: referunt. que deus soluet esse: commea fu-
turorum: sed chorum conspiciunt in actu iniciam
eorum que tamquam futuros iniudicant notionem. Nam
quantos nunc ita uariis uelocitate puerili et itinerum
tum unusquisque contra se: sermones in relatu ali-
cuius hic posita longe manentibus indicare.
Quod dico his perspicuum fieri potent exemplis.
Si quis a thebaida aut alicuius regionis op-
pido cepit proficisci. et hunc iam demones
initiantem uiderint ambulare: facultate me-
morata possunt predicare uenientem. Ita et de
nili inundatione solent cum multas in e-
thiopia uiderint pluuias equibus fluuius in-
tumescens. ultra alueum effluere consueuit.
Facurrentes ad egiptum. nuntiant aguis ad uen-
tum. Hoc autem et homines si in his: celeritatis
esset natura: facile nuntiarent. Ut enim spe-
ad iniciem culator beati dauid loca celsiora ascendens
prior quam hi qui in terram erant prospicientes uenien-
tes: non quendam incertam de futuris. sed de his
que uenire ceperant: nuntiabat. Sic et aerii
demones cum per uigilii omnia consideantes:
rapido se inuicem indicant cursu. Sed et si for-
te contigerit ut domini nutu ad finem cepta:
non ueniant: hoc est si aut uiator emedia
regrediatur uia: aut suspense e nubibus aque
ad alium celi cardinem deferantur: te decipien-
tium uanarum credentibus error aperitur. Hec gen-
tilitatis fuere principia. his presagorum do-
nis apud delubra demonum. Condam crede-
bantur oracla. Que in aduentum domini nostri ihesu
xpisti indicto sibi silentio: obmutuerunt suosque pro-
diderunt captiuos. Rogo: quis autem mediam ex
obseruatione morborum cum ante carnem
incendia: dum uenarum pulsu leui digito-
rum scrutantur ad tactu diuinam arbitrantur ha-
bere notitiam: Quis gubernatorem nauigacionis sue
uiam inter celi sidera requirentem. magestatis
ore uenerentur: Quis agricolam aut de ardoris
estatis ardoribus. aut de hyemali aquarum largi-
tate uel frigore disputantem. Non potest capi-
entem laudat. quam deus consecrat munere. Ue-
rum ut conatam paulisper uera demones.
nuntiare: respondeat mihi queso: quis fructus
est nosse uentura. Numquid aut sciens hec
aliquando laudatus est. aut punitus est nesci-
ens: In hoc unusquisque sibi preparat: seu tor-
menta. seu gloriam. si uel negligat scriptura-
rum mandata: uel faciat. Nullus ob id nostrorum
hanc arripiat uiam ut habeat prescientiam fu-
turorum: sed ut preceptis dei obediens: annuens in-
cipiat esse de seruo. Curandum est non prescire quod
ueniant sed implere que iussa sunt. Nec insti-
tutis bonis hanc flagitare mercedem cum ma-
gis debeamus uictoriam contra diabolum ab
auxiliatore domino postulare. Sed si forte ali-
quis hoc libenter adsumit: ut futura cog-
noscat habeat puritiem. Qua credo: ani-
mam deo seruientem. si in ea perseueret integri-
tate qua nata est: plus scire posse quam de-
mones. Talis erat anima helisei: que ali-
is incognitas uirtutes uidebat. Nunc
iam certas uobis demonum explicabo fallacias. So-
lent nocte uenientes angelos dei se fingere.
Laudare studium. mirari perseuerantiam.
Futura premia polliceri. Quos cum uideri-
tis tam uos: quam domos uestras crucis ar-
mate signaculo: statim soluentur in ni-
chilum. Quia metuunt illud tropheum. in
quo saluator aerias. expolians uirtutes e-
as fecit ostentui. Solent porro uariis sal-
tacionibus ludibria torquere: et uanis pro-
capitur offerre se uisibus ut mentem pauore
corporis horrore concutiant: sed et in hoc fides
domino tuta fugat eos qui infirma ludibria

Nō ē aūt difficilis bonorū spirituū malorūq;
discretio que sic d'o tribuente pandet̄.
S ermo anglorū amabilis & tranquill' as
pect' ē. Qui nō contendūt neq; clamabūt
neq; aliqs audiet uoces eorū. Verū ta
men leniumq; operātes: gaudiū & exulta
tionē & fiduciā mentib' infūdūt. Siqui
dē cū illis ē dn̄s. q̄ fons ē & origo le
ticie. Tūc mēs nr̄a nō turbida s; lenis
& placida anglorū luce radiat̄. Tc aīa
celestiū ꝑmiorū auiditate fraglās e
fracto si poss; humani corporis domici
lio & mēbris ex honerata mortalib':
cū his q̄s uidet festinat abire ad celū.
H orū tanta benignitas ē: ut siqs ꝓ co(n)di
cioē fragilitatis humane. inito fue
rit eorū fulgore ꝑterrit': oīne co(n)tinu
o: ex corde auferāt metū. Ita gabriel
cū zacharie loqueret̄ in templo: et an
gli cū diuinū uirginis partū pastori
b' nūciarēt. et q̄ dn̄ia corporis age
bāt: excubias securis uidenciū se mē
tib' hostidētes. ne metuerēt imꝑabāt.
M et' enī nō tantū ex pauore aīm: q̄ntū
nō ex humanarū rerū sepe co(n)cutit̄ as
pectu. pessimorū uero: uult' truces.
S onit' o(r)rēdi: & sordidi cogitat'. pla
us' mot' q̄: adolescenciū uel latronū.
E quib' co(n)festi(m) timor aīe: sensib' cor
por incutit̄. hodiū monachorū: me
ror tediū suorū recordacioē. incot' mor
tis. cupido nequie. Lassitudo uirtutis.
Et cordis ebetacio. Si ĝ p' timorē oriu(n)
te co(n)ceptu successerit gaudiū: et ad d(eu)m
fiducia. atque in effabile caritatis
uenisse. sciam' auxiliū q(ui)a securitas
aīe: ꝑsentis indiciū ē. Sic nāque
et habrahā patriarcha uidēs dn̄m: gaui
s' ē. Et iohēs cū mariā sup uenisse
sentiret. que in sacro uētris ospicio.
uinū secrets gestabat parēte: exul
tauit nec dum nat' in gaudiū. Sin
aūt inculcata formido ꝑmāserit: ostis
ē q̄ uidet̄. Q(uonia)m nec refouē nouit ut
gabriel pauētē uirginē nec ut nō ti

meat̄ iubet: sicuti pastores: uiciq; (con)so
lati s̄. Q(ua)m imo pauorē duplicat: et
usq; ad ꝓfundū impellit impietatē. Ex
in misera gentilitas diuine intellectiōis
ignara: falsos demones deos opina
ta ē. Xp̄ianorū aūt ꝑplim his fallacijs
inuitari nō pass' ē dn̄s: qui diabl(u)m
in (con)siglio audacīt sibi principatū omi
ū ꝑsumēte(m) repulit dicēs. Vade retro
sathana. Scriptū ē ei. Dn̄m d(eu)m tuū ado
rabis: et illi soli seruies. Horū ul(tim)orū
gratiā nob' ē: tributa licēcia. Q(ui)a ideiro
locut' ē talia: Vt similitudo temptam(en)
torū: auctoris nr̄i fragat̄ eloquijs. Il
lud q̄q; mi kmi amoneo ut uite ma
gis q(ua)m signorū sollicitudo sit nob':
null' ex uob' hec faciēs. aut ipse supbia
intumescat. aut despiciat eos: q̄ fa
cē nō possūt. Conuersaciōem magis scru
tamini singulorū. In hoc & imitari
uos: Que ꝑfecta s̄ (con)ueniunt et implere q̄;
desūt. Signa facē nō ē nr̄e s; diuī po
testatis. Q(ui)a ad discipulos gl(or)iātes in euā
gelio ait. Ne gaudeatis. q(ui)a demones
uob' subiecti s̄: s; q(uo)d noīa ur̄a scripta sīt
in celis. Nominū eī in libro uite (con)scrip
cio: testimoniū ē uirtutis et meriti. Ex
pulsio aūt sathane: largicio saluatoris
ē. Vn̄ his q̄ nō iuuitē labouib' s; in p
digijs exultabūt dicēt̄: nōne in tuo
noīe uirtutes multas fecim': respōdit
dn̄s. amē amē dico uob': nō noui uos.
N ō eī nouit dn̄s uias impiorū: hoc ĝ mag
nope postulem': ut donū spirituū discer
nēdorū mereamur accipe: et scdm sēten
tiā scripturarū: oīni spui nō credam'.
Volueram quidem iam finire.
sermonē & silencio p(re)mire: quecūq; me
acciderāt paruitati. S; ne putetas: me
frustra. commemorasse: que euenire nō
possūt. Ideirco licet i sipiēs fiā: tam d(e)
mur' q̄ secretorū mētis inspector ē: nouit
nō me causa iactancie facē: s; ur̄i gr(aci)a
ꝓfect' pauca: replicaso de plurimis.
I nocēs me minus laudib' efferre conati

(c) Real Academia de la Historia

s. cum autem in nomine domini maledicta recep
erit. Quociens augmenta mihi furiarum dixere
cum autem audirent et hoc ad uitam quod pertinet
curam. Quociens minitantes ut milites
armati: scorpionibus equis bestiis et uari
is serpentibus circumdederunt me: et domum in
qua eram repleuerunt. Cum ergo hec cepissent psallerem:
hii in curribus et hii in equis nos autem in nomine
domini dei nostri magnificabimur. Statim christi mis
ericordia fugabantur. Quodam autem tempore cum inge
nti uenientes luce dixerunt. Venimus ad te an
toni nostrum tibi prebere fulgorem. Ego clausis
oculis: quia lucem diaboli dedignabar as
picere orabam. Et dicto citius impiorum lumen
extinguebatur. Post menses autem paucos.
cum me coram psallerent tanquam surdus non au
diebam. commouerunt aliquando monasterium et
ego mente immobili dominum precabar. Se
pe strepitus. sepe saltaciones. sepe sibilos.
ingesserunt et me psallente sonus eorum in uo
ces flebiles uertebantur. Credite michi filioli
quod dicturus sum. Vidi aliquando diabolum
celsum corpore: qui se dei uirtutem et prouide
nciam ausus est dicere. Et ait ad me. Quid uis
ut ad me tribuam [donet] antoni. Ac ego sputa quam
maxime in ore eius ingeminans. totum me
in christi nomine armatus ingressus et statim il
le procerus aspectu inter medias manus eua
nuit. Ieiunanti etiam mihi uisus est ut monachus
panes offerens his que sermonibus sua
debat. ut uescerer dicens. Hinc aliquid
indulge corpusculo. Et tu homo es: et hu
mana fragilitate circumdaris. Labor pa
ululum conquiescat ne egritudo subripiat
Illico lubricam faciem serpentis agnoui. et
cum ad consueta christi munimina confugerem:
tanquam per fenestram fumus labens euanuit.
Auri quoque decipulam mihi in deserto: frequenter
ostendit. quod ideo offerebat. ut aut
uisu inficeret aut tactu. Sum uapulare
autem: nam sepe me a demonibus non denego:
ubi beatum canebam: nullus me separabit a
karitate christi. Ad cuius uocis auditum in se
inuicem desevientes: non meo sed domini fugaban
tur imperio. Vidi sathanam qui ful

gur cadentem de celo. Hec ego filioli apostolica
memor eloquii in me transformaui.
ut propositum uitam: nec demonum terror. nec
aliqua lassitudo dissoluerit. Sed quoniam ob uestram
utilitatem multa memorando insipiens fac
tus sum: et huius rei ubi impartire. cupio no
ticiam: quam ueram esse nullus ambigat: au
dientium. Pulsauit aliquando hostium mo
nasterii. Egressus uideo hominem enormi
sublimitate protractum. cum ad hoc quis nam esset
inquirerem ait. Ego sum sathanas et ego. Quid
inquam hic queris? Respondit. Cur me frus
tra inputant monachi. cur me omnes christiano
rum populi maledicunt? Inquio. Et iuste faci
unt. Tuis enim frequenter molestantur insidiis.
At ille ait. Nichil ego facio: sed ipsi se inui
cem conturbant. Nam ego miserabilis factus sum.
Rogo non legisti. quod defecerunt inimici fra
mee in finem et ciuitates eorum destruxisti:
Ecce iam nullum habeo locum. Nullam possideo
ciuitatem. Iam mihi nulla sunt arma. Per omnis na
ciones cunctasque prouincias christi personat
nomen. Solitudines ipse: monachorum stipan
tur choris. Sequetur tueantur: et me sine causa non
lacerent. Tum ego domini gratiam cum alacritate
miratus: sic ad eum locutus sum. Non tue uirtu
ti ueritatem ad scribo sententiam. Nam cum fal
lacie caput sis: hoc sine mendacio coac
tus es confiteri. Vere enim ihesus: tuas funditus
subruit uires et honore nudatus: an
gelico: uolutaris in sordibus. Vix dum
uerba compleueram: et ille sublimis salua
toris nominacione deletus est. Hec ergo fi
lioli iam potest reside cunctacio que trepi
dacio manebit ulterius? Quis nos poterit
eorum turbo compellere? Securus sit animus
singulorum. Non sibi fingat cogitacio hu
mana discrimina. Non aliquis timeat:
a diabolo sublatum: ad perpetua: se posse
deferri. Pellatur omnis anxietas. Dominus enim
qui nostros prostrauit inimicos: Manens ut
promisit nobiscum auariis nos sathane mu
niuit incursibus. Ipse enim diabolus quia huiusmo
di cum suis satellitibus exercet astucias
nichil se posse contra christianos fatetur. Iam

(c) Real Academia de la Historia

aut monachorum sit ne peccatorum in cruciatu ... ius demonibus praebeant. Nam quales nos et mentes reperierit cogitationes, tales se nobis praebere consueverunt. Et sic quod in pectoribus male mentis et pavidos senem invenerit, quasi latrones qui deserta obsident loca, ceptos cumulant timores et crudeliter immentes infelicem puniunt animam. Sin autem alacres fuerimus in domino et futurorum bonorum nos cupido succenderit, si semper omnia manibus dei commitamus, nullus demonum ad expugnandum valebit accedere. Magis autem ut cum munitum in Christo pectus conspexerit, confusi revertuntur. Ita et iob firmatum diabolus fugit, et infelicissimum iudam spoliatum fide, iniqualis captivitatis incurrit. Una est igitur ratio vincendi inimicum, leticia spiritalis, et animae semper dominum cogitantis iugis recordatio que demonum ludos quasi fumum expellens. Et sequitur ad versarios potius quam timebit. Non est enim nescius sathanas ignium futurorum et estuantis gehenne copiosa non ut incendia. Sed ut mea iam claudatur oratio, illud in fine commemoro, cum aliqua se vobis obtulerit visio, audacter requirite quis sit ille et unde, quod venerit hac sine mora. Si sanctorum fuerit, revelatio angelica consolatione timorem vertet in gaudium. Si vero diabolicum fuerit oblata temptatio, fides animae percontationibus manescat. Quia maximum est securitatis indicium requirere quis nam est et unde sit. Sic et filius naue filius adiutorem suum interrogando cognovit. Nec daniele percontante latere potuit inimicus. Porro cum antonius audiendi finem fecerat, cunctis [illegible] virtutis cupido exardescebat. In aliis infirma nutriebatur fides. Ex aliorum fides mentibus falsae opiniones ... Simulque universi cum iam demonum insidias contemnerent, mirabantur in antonium tantam gratiam spiritu discernendorum quam domino tribuente perceperat. Erantque in monte monasteria tamquam tabernacula plena divinis choris legentium, psallentium, orantium, ieiunandi et vigilandi

ardore cunctorum mentibus sermo eius afflaverat, ut futurae spei auctoritate ad caritatem mutuam et misericordiam indigentibus exhibendam iugi studio laborarent. Qui infinitam regionem quandam et oppidum a mundana conversatione seclusum pietatis atque iusticie videbantur incolere. Quis tantum monachorum agmen aspiciens, quis illam unitatis concordie [illegible] nullius nocens nulla detractio susurronis, sed multitudo abstinentium et certamen officiorum erat, non in hanc statim erupit vocem: Quam bone domus tue iacob et tabernacula tua israel, tamquam nemora obumbrancia, tamquam paradisus super fluvios, tamquam tabernacula que fixit dominus.

Tamquam cedri circa aquas. Dum hec ita agerentur, quibus in diebus vite studium crescebat, antonius mansionum in celo positarum recordans et presentis vite despiciens mansionem, quicquid iam gesserat, separatus a fratribus instituebat. Cumque cibum sive somnum indulgere corpusculo aut ad alias nature necessitates cogeret humana condicio, nimio afficiebatur pudore quod tantam anime libertatem ... videbatur tam ut potest homo. Sepe solus, sepe cum fratribus.

Et cum hec inita ut predixi ageret, compassione animi ad [illegible] magnopere diligentiam pro sua debuit dicens. Nec corporis esse penitus necandum nec [illegible] voluptatem [illegible] dissolvendum. Ob id omne studium anime conferendum, ne vicijs superata corporeis ad eternas inferni tenebras detruderetur. In primo indultum sibi in carne imperium iudicans domicilium suum, ut apostolus paulus ad celum tertium sublevaret. Asserebatque hoc esse a salvatore predictum in quantum: Nolite solliciti esse anime quod manducetis, aut corpori quod induamini. Neque sitis quod manducetis aut quod bibatis. Quia hec omnia gentes querunt. Scit autem pater noster quod indigetis his omnibus. Querite primum regnum dei et hec omnia adponentur vobis.

His rebus ita transactis, cum persecutio maximiani furore vesano vastaret ecclesiam dei, sanctis martyribus alexandriam perductis, et ipse monasteriis relictis secutus est, futuras [illegible] victimas dicens: Pergamus ad gloriosos fratrum

[Margin note: modici carnis timuit ... Nam frequenter cum fratribus sedens ... qui fuerunt ... memoria esce spiritalis ...]

triumphos.

xvii.

triumphos ut aut ipsi congrederentur aut ex-
pectarent alios preliantes. Et amore quidem iam
martyr erat. Sed cum tradere se ultro non uel-
let. et ministraret confessoribus in metallis
uel in carceribus constitutis: magna cum cu-
ra et libertate intrantes ad iudicem exorta-
batur ne terrore impiorum subacti dominum ne-
garent. Jamque sertis coronatos exultans
quasi ipse uicisset usque ad locum felicis sangui-
nis prosequebatur. Cum ob rem motus iudex
antonii sociorumque eius constantiam. precepit nullum pe-
nitus monachorum aut obseruare iudicium
aut in ciuitate uersari et ceteris quidem omnibus
in illa die placuit abscondi. Antonius autem
ut paruum neglecto persecutoris imperio.
lauit uestimentum suum et alia die stans in quo-
dam eminenti loco candentem pannis uestem pre-
ferentem iudicem suo prouocabat aspectu flagrans
cupiditate martyrii. Ostendebatque ubi contempto-
re penarum et mortis in christianis animum persecuta-
retur. Jn tantum ut contristaretur quod uolenti pati pro nomine
christi martyrium non dabatur. Sed dominus qui suo gregi pa-
rabat magistrum. seruabat antonium. ut insti-
tuas sicuti factum est monachorum non solum ora-
ne eius sed et conspectibus firmaret. Nunquam tamen
a confessorum uestigiis separatus est. Cum autem cir-
ca eos cura et caritatis uinclis colligatus. Magis
autem patiebatur inclusis. Postquam autem persecutio-
nis turbo defluxerat. beato episcopo petro iam ob
martyrii gloria coronato. ad pristinum monasterium
regressus cotidianum fidei ac conscientie martyrium
merebatur. acrioribus se ieiuniis uigiliisque con-
ficiens. Vestimento intrinsecus cilicino de super pel-
liceo utebatur. Nunquam corpus lauans nunquam pedibus
sordes abluens. nisi cum per aquam transire necessitas
compulisset. Nullus denique antonii corpus nudum
antequam moreretur uidit unquam. Quodam autem tempore
cum ab omnium se remouisset oculis et clauso mo-
nasterio neminem omnino susciperet.

Martinianus quidam multum prepositus: cuius filia ——— inmundus spiritus infe-
stationibus quatiebatur: pulsans ostium ob-
secrabat. ut suo pignori subueniret. Et exiens
dominum pro filia precaretur. Tum ille quidem aperire mi-
nime uoluit. Prospiciens uero de super ait. Homo quid
meum precis auxilium? Mortalis ego sum: et tue
socius fragilitatis. Si autem credis domino cui deseruio:
uade et secundum fidem tuam ora dominum et sanabitur.
Confestim ille credens abiit. Et inuocato ihesu
filiam reduxit incolumem. Multa et alia mira-
cula per illum dominus operatus est. Qui merito. Qui enim pro-
misit in euangelio. petite et dabitur uobis in uen-
to quem merebatur accepit: suam potentiam non nega-
uit. Nam plures ingratorum cum monasterium
eius clauso interim dormientes: fidelibus pre-
cum ad dominum precibus purgabantur. Hec illi mul-
titudo uenientium desideratam solitudinem au-
ferens: tedio fuit. Metuens itaque ne signorum
copiosa congestio: aut suos animos extolleret:
aut alios plus de se quam uidebant in ipso cre-
deret extimare. ad superiorem thebaidam pergere
cogitabat: ubi nullus eum agnosceret. Et a fratri-
bus acceptis panibus sedebat super fluminis
ripas: transitum nauis obseruans. Illo talia
cogitante: uox ad eum de super facta est. Antoni
quo pergis et quare? At ille intrepide. quasi con-
suetam uocem loquentis agnosceret: respondit.
Quoniam non sinunt me quiescere populi. ideirco ad supe-
riorem thebaidam ire oportunum duxi. Precipue
quia et ea exigunt que ultra uires mee possibilitatis
excedunt. Et uox ad illum ait. Si ad thebaidam
uadis et ad pastoralia ut cogitas pergas:
maiorem ac duplicem sustinebis laborem. Si
autem uere quiescere cupis uade nunc ad interius deser-
tum. Cumque antonius diceret: et quis mihi locum aut iter
poterit ostendere ignarus eius sum locorum. Confesti-
m his qui loquebatur sarracenos indicauit qui
mercandi gratia egypto uenire consueuerant.
His ad propinquans antonius rogauit. ut se pa-
riter aduherent in desertum. Nullus obnixus est.
sed tanquam a domino missum comitem suscipientes
amplexi sunt eius societatem. Tribus autem diebus
et noctibus confecto itinere: inuenit montem ual-
de excelsum ad cuius radices. fons aque dul-
cis alebatur. et campus autem magnus terrarum abi-
ens montem. qui palmis per paucis: et his
neglectis consitus erat. Huc antonius locum:
quasi ad sibi offerret amplexus est. His ei

(c) Real Academia de la Historia

erat quē s ad fluminis ripā sedem. q̄ loq
batur ostendebat. Et primo quidē accipiēs ab
miculis panes. solus remāsit in mōte. nul
lo alio cū eo cōuersāte. Quasi ppriam eū
domū agnoscēs. habebat locū illū. Sar
raceni quoque uidentes eius fiduciā. obla
to precio transitu. panes eidē cū leticia deffe
rebant. Etiam nō palmarū mediocri leuab.
adtamē aliquāto solatio refouebatur. Ex
in cū fr̄s agnito loco. tamquā ad patrem
filii solliciti. alimēta trāsmitterent. uidēs
antonius. quod ob suū refugiū. multis
honerosus. labor indiceretur. et parcens
in hoc etiam monachis rogauit unū
de ad ueniētibus ut sarculū s bis acutū
et frumēta defferret. Quibus ad latus ar
cuiens mōtem aut grādē cultum. aptū
repperit locū. ad quē diriuata aqua de fi
potari influere. Ibi seminauit atque ex
inde. annuū s panē laborans. gaude
bat quod sine cuiusque molestia. ex ppriis
manibus uiueret in deserto. Sed cū rursus
etiam illuc quidē uenire cepissent. in
sertus ē lassitudini eorū et olus in paruo.
... despite coluit. ut per aspiū iter aliq
uenientes solacio foueret. hoc primū refuge
riū et paruulā messem bestie que ppter
aquas illuc descendebant. depascere. Equulum
unū adprehendēs. dixit omnibus. Cur me leditis nichil a me lese. Abite et in nomine dn̄i.
ne huc adppietis ulterius. Quis credat post
hanc denūciacionē. quod timentes numquā il
luc bestias adppinquasse. Sic antonio in
penetrabilia mōcium. et deserti intesti
na captante. orationibus etiā dedito in uene
uiuentes fr̄s. magnis uis precibus exorsi sunt
ut oliuas et leguminū et oleū. quod post mē
ses. aliquotiens ministrabunt. dignaretur acci
pere. et senili modicū laxaret etatem. O
quantas ibi cōuersans expertus ē luctas. ue
re secundū quod scriptū ē. nō illi ad uersus carnē
et sanguinē fuisse colluctaciones. sed aduersus principes et potestates. ab his qui ad
eū ingrediebantur agnouimus. Immo enim tu

multum et uocis ipsi armorumque sonitus pre
plenū mōtem demonū multitudine se in
duisse referebant. Ipsum etiā qui contra inimi
cos palā resistentes. fortiter colluctantē. q
etiā et aduenientes suo refouebat oratu.
Et flexis genibus armisque oracionū. omnem sa
thane pstrabat exercitū. Admirationē pla
ne dignū in tam immane solitudine. u
nū hominem nec demonū cotidianas expa
uisse congressiones. Nec etiam bestiarū.
quadrupedū siue serpentiū diuerse cessis
se feritati. Iuste de eo canitur. Qui confidunt in
dn̄o sicut mons syon nō cōmouebitur. Ita et
ille immobilem atque tranquillam. retinens animi
firmitatē. et demones fugabat et feras si
cut scriptū ē. secum pacificabat. Sed et diabolus
ut superdictus ipse ait. obseruans eū fre
debat dentibus suis. Et ille saluatoris
auxilio ab innumeris tutus pseuerabat
in studiis. Quadam ergo nocte cum peruigil
obsecraret dn̄m. tantos in monasterium
eius bestiarū greges. quod accederunt. ut omnes
heremi beluas cum se aspiceret. Que cum
rictu oris. morsus corporis minarentur dia
boli intellexit astuciam. dixitque. Si a dn̄o in
me ubi est ad tributa liceat. deuorate
concessū. Si maior demonū hic uenistis
impulsu. abite quoniam tocius xp̄i famulus
sum. Ita factū ē. Et cum iubentis uoce omnis
bestiarū multitudo quasi maiestatis uerbe
re cederetur aufugit. Non multi post
hec fluxerant dies et alia oritur cū eo
de hoste temptacio operante illo. Nam se
per ut uenientibus pro his que sibi detulerant. ali
quod munusculum rependeret. laborabat.
Tandem quadam sportellam quam texebat trahens.
siue funiculum ad cuius motum exurgens ui
det bestiam pubetenus humanam faciem
preferentem. que exinde in asinum fine
bat. Hic cum aspectum. uexillum crucis
in fronte sua depingens. hoc tantum
ait. Xp̄i seruus sum. Si a me es missa
nō fugio. Nullum in medio spacium.
et statim in fauore prodigium. dum cor

(c) Real Academia de la Historia

cum satellitum turba fugit in medio cor
ruens extinctum est. Ista autem explosi
oris atque necati prodigii demonum erat
communis intuitus. Vero omni studio labora
tes antonium educere a deserto non ualuerunt.
quia iam dicenda plus miranda succedunt;

Grande post ista tempus excesserat et
tantarum uictoriarum hostem perpetuis uincat.
A monachis enim rogatus ut eos dignaretur
inuisere una cum his profectus est. inposi
tis camelo aqua et panibus quia nusquam preter
monasterii lacum ex quo hauserat putealis
aqua patientem uiam repperiebatur. Verum
in medio itinere bibendi subsidio defecit.
Ardor nimirum estus intolerabilis, mortem
cunctis minitatur. Circum eunt queren
tes collectam pluuiis lacunam. Nichil
prorsus remedii nichil occurrit penitus ad
salutem. Camelus quasi peritarus et ipse
dimittitur estuque pectus exurens. sitis
desperatione torpescat. Mouet senem fratrum
secum commune discrimen: et uehementis
sime contristatus ingemuit. Deinde ad
solita precum auxilia confugiens: paulu
lum ab eis secessit. Ibique genibus fixis.
supplices manus tetendit ad dominum. Nec
mora et ad primas rogantis lacrimas in
orationis loco fons ebulliens erupit. Ibi ex
tincta siti et plenis utribus inuentum po
tauit camelum. Accidit enim ut fune cir
ca lapidem obuoluto teneatur. Tandem con
fecto itinere: ad monachos qui inuitauerant
peruenere. Tum uero quasi patrem. omnes obui
am occurrunt: et honorifice salutatum:
more oscula eius et amplexus certatim ruunt.
Apposito feruenti gaudet antonius: electami
bus de aduentu suo cunctis: quasi exenia ex
monte de portans. spiritalia inpertit
alimenta. Laudat ueterum studia: ortatur
nouorum. Sororem quoque iam uetulam uirginem ui
dens et aliarum puellarum magistram miram e
xultatione substollit. Exin qui diu ab
sens ab eremo: rursum festinauit ad mon
tem. Plurimis iam ad eum euntibus. cum e
tiam uexati demonibus malo necessitatis
quoque audent deserta penetrare. Quos
ille consolans. et monachis in commune
precipiens: aiebat. Credite in dominum fideliter.
mentem a malis cogitacionibus. carnem ab in
mundiciis seruate puram et iuxta eloquia
diuina. ne seducamini in saturitate
uentris. Fugite quoque uanam gloriam. Orate sepe
pissime. psallite uespere et mane. Man
data scripturarum reuoluite. Recordamini
gestorum que sancti quoque fecerunt: ut exempli me
moria: animam in atter. ad uirtutem: et refre
net a uiciis. Suadebat eis iugi medita
cione. retinendum apostoli sermonem in quo ait.
Sol non occidat super iracundiam uestram. Non tam
en autem super iracundiam solem. occidere non debere
interpretabatur: sed super omnia delicta hominum. ne
prauorum unquam nostrorum. aut in nocte luna
aut in die sol testis accederet. Illud quoque
admonebat preceptum. quod dicitur. Diiudicate
uos metipsos. et probate ut racionem diei
noctisque facientes si in se delictum deprehen
disset. peccare desisteret. Sin autem nullus
error decepisset: perseuerantes instarent po
tius incepto. quam arrogancia tumidi. aut
alios contempnerent. aut se iusticiam uendica
rent: Iuxta super dicti doctoris eloquium di
centis. Nolite iudicare ante tempus: magis
debere eos. ei cui soli occulta patent: serua
re iudicio. Multas esse. ut scriptum est uias.
que hominibus uidentur iuste: sed fines earum ad
profundum respiciunt inferni. Sepe nostra non pos
se nos intelligere peccata. Sepe falli in racci
one iustorum. Aliud esse dei cernentis cuncta
iudicium. qui non ex superficie corporis: sed ex
mentium intus dicat archanis. Sequi autem esse
nos nobis compati et in uicem honera nostra por
tare. ut concesso examine saluatoris: pro
prias consciencias diiudicantes nos metipsos
intueamur. Nec non preponebatur magnum esse
adiutorium nostram si singuli uel obseruarent quod
gererent uel uniuersas mentium cogitaciones
fratribus referrent. Non posse aliquem peccare. cum
relaturus esset ad alium quecumque peccasset: et su
biret pudorem in publicum turpia proferendi.
Denique nullum peccantem coram altero peccare:

(c) Real Academia de la Historia

etiam si potuerit testem vitandum putat. Mentiri ma
gis et negare et veterem delicti novo in fici
ari augere delicto. Igitur qui sub oculis age
bat nostris et cogitationum confunderentur et actu
um si omnia referremus fratribus. Multo autem ma
gis si peccata nostra fideliter describentes digera
mus in ordinem. Tum vero ad noticiam delictorum
fratrum videbitur oculis. timentes peccata cartas
ipsi nos arguent apices. Et quemadmodum meretricibus
membra miscentes confunduntur ad presentiam
ceterorum ita nos erubescimus ad litteras.
Sed hec agamus et virtutis gladium una et cor
pora membris sub iugantes. pernitiosasque
diaboli contereremus insidias. Tali ergo sermo
num cotidianis venientes ad se monachos in
citabat ad studium et patientibus condolebat.
Plurimosque eorum per antonium dominus liberavit. Illud
quoque tamen aut in columitate curatorum est in fla
tus ad gloriam aut contristatus de obsessis ad
huc corporibus murmuravit. Magis autem
eodem semper animo et vultu manens gratias domino
referebat suadens occupatis ut correptio
nem qua vexabantur patienter ferrent. Non enim an
tonii aut cuiusquam omnino hominum hanc esse
medicinam. sed dei solius qui et quibus vellet et quo
vellet tempore daret sanitatem. Ita ut consola
tione sua et vexatos equanimiter ferre tempta
tionem et iam liberatos non sibi sed domino gratias refer
re doceret. Fronto autem quidam
ex palatinis qui in festissimo demonio ve
xabatur nam et linguam eius laniabat dentibus
et oculorum intuitu lumen extinguere pervenit
ad montem. Rogavitque beatum senem ut pro
se dominum rogaret. Oravit antonius dixitque
ad eum. Vade et curaberis. Illo incredu
lo sibi et violenter ibidem contra preceptum re
morante eadem geminabat antonius. Hic
curari non potes regredere. Et calcata egip
to statim tibi misericordia consequetur. Tandem
credidit et profectus est. Vacuaque visa egipto secundum
promissionem senis quam ei dominus oranti revelaverat
infestatio cessavit inimici.
Virgo vero quedam que atripolitane
regionis civitate ibidem venerat in au
ditis ac flebilibus morbis laborabat. Et

Virgo vero quedam que atripolitana regionis
civitate ibidem venerat

cum oculorum lacrime narium purgamenta aurium
putridus humor in terram cadens confestim in ver
mes vertebatur. Augebat calamitatem corpus para
lisi dissolutum. Oculos quoque contra naturam habens.
Hanc parentes cum ad antonium monachos ire vi
dissent. ferunt credentes in domino qui per patientem sanguinis
fluxum in evangelio tactu fimbrie stare precepit
rogaverunt ut miserabilem filie comitatum sus
ciperent. Illis renitentibus eam usque ad antonium
perducere remanserunt parentes foras montem cum filia
debili apud beatum confessorem et monachum pafnu
cium qui ettoloso pro tribus oculis sub maximiano perse
cutore tali de honestissimo corpus pluri
mum gloriabatur. Ut venerunt autem ad antonium mona
chi cumque de puelle morbo facere disponerent
relationem eorum senis sermo prevenit et omnem
debilitatem et itineris usque ad sanctum pafnucium
causam qui ipse inter fuisset exposuit. Roga
tibus autem eum monachis ut parentibus cum filia
permitteret ingressum non consensit sed ait. Ite et
invenietis puellam si non est mortua curatam.
Nullus debet ad meam humilitatem venire quod lar
gitio curationum non est humane misericordie sed
ihesu christi qui ubique in se credentibus prestare con
suevit auxilium. Quam ob rem et illa per qua
petitis suis precibus liberata est. Et cum ego
orarem ad dominum michi prescientia sanitatis eius
indulta est. Dixit et ilico eius puelle incolu
mitas consecuta est. Namque exeuntes foras ad
beatum pafnucium et filiam sospitem et parentes
letos reperiunt. Non multos autem post ~~…~~ dies
cum duo fratres ~~euntes~~ irent ad antonium aqua in itinere
defecisset et uno sit mortuo alter iaceret
in terra mortem expectans. antonius sedens
celeriter ad se duos monachos ad se con
vocat qui forte ibi sunt reperti et festinato
precepit ut lagenam aque ad sumentes in
vadent iter quod ducit ad egiptum. Duorumque unus
fratribus huc ad venientibus modo migravit
ad dominum. Alter si non occurritis ad[?]detur.
Hoc ei in nocte oranti revelatum est sicut ait. Et iux
ta preceptum eius monachi festinantes extinc
ti corpus invenerunt. Terraque cooperientes al
terum resocillatum suo pristino comitatum.
Erat autem spacium itineris unius diei. Fortas
sis

XVIII

aliqs hoc queat cur nō an̄ q̄ moreret̄ antoni' dixerit. Jn cognito p̄sb' ammis arguimto. q' nō antonii s; di fuit iudiciū.
Q' 7 de uiuētē reuelare dignat' ē. 7 de recedente q̄ uoluit sententiā tulit. Hoc tam̄ in antoniū mirabile ē q' in monte remotissimo sedens. corde puigili cuncta peul posita dn̄o indicāte cognoscēt.
Alio rursus tp̄e cum sederet in mōte. et oculos subito tetendiss; ad celū. uidit nescio q̄. aīam letantib' in suo occursu anglis ad celū pgere. cui' expectaculi nouitate stupe factus. bos dixit scōr choros.
O rauitq; ut s' rei p̄sentis agnicio pādet̄. Et statim ad eū uox facta ē in qes. Jstā ē amōs monachi aīam q̄ in nitrie morabatur. Erat at̄ amos uir grandeuus. q' pseuerantia apueritia usq; ad senectutē sancta te uixerat. Dietū quoq; tredeci itinere ātinera loco in q̄ sedebat antoni' diuidebāt. Videntes g' eum admirātes monachi. q' uenerat̄ depcati s̄. ut causā ylaritatis ediceret. Quib' ait. Modo amos q'euit s. Que ipr' frequēter ei' ad antoniū commeatu 7 ipr' celeritatē in multor' ei a dn̄o signor' obtime nouerat. De qb' etiā hoc ... n cesse ei fuit ut fluuiū nomine licū. aliqn̄o subitis aquis inundatū trāsuadaret. Rogauitq; teodor' q' cū ipo erat ut paululū a suo separaret̄ aspectu. ne nuditatē in uicē corporis. utiq; cōspiceret. Secessit theodor' nichilhominus ille ipm̄ secū nudare uellet erubuit.
C ogitātēq; eū in alterū ripā uiri diuina transposuit. Rursq; theodor' uir 7 ipse do deuot' transiēs ad senē mirari cepit. q' tam uelocius fluuiū transuadasset. Cumq; nichil humoris in pedib'. nulla in uestib' ei' aque signa conspiceret. rogauit eū ut tam incredibilē trāslatonē q̄i filio patr̄ exponeret. Nolēte illo dicē que acciderāt amplexus ē. pedes ei' rogauit q; eū nō se prius dimissurū q̄ s' id quod celabat̄ referret. Videns g' senes cōtemptiose uincē uolentē fr̄m exegit uicissim

ab eo ut nulli hoc an̄ suā mortē indicaret atq; ita confessus ē se subito in alterā ripā fuisse transpositū. Neq; ū omnino undis impssisse uestigia. ad similitudinē dn̄ica corporis. hoc tātum̄ puilegium asserens. et eor; qb' ipse aut aplo ptro donauerit ut aquar; leuitati humanū corpus insistet. Hec autē theodor' pmisso tp̄e post ei' obitum retulit. Monachi g' quib' dixerat antoni' de morte amos notauer̄ diē 7 uenientib' de nitria fr̄ib' post dies triginta sciscitantes repperer̄. illo die illaq; hora dormisse amos. q' aīam ei' ferri senes uiderat. Vtriq; g' puritatē mentis in antonio mirati sunt. q̄m in rei tā longe geste ad eū fuiss; statim p̄lata cognicio. Arcelaus quoq; comes cū eū inuenisset in exteriore mōte rogauit ut oraret p̄polignā ... que in laudocia erat. admirabili 7 x̄p̄ dedicata uirgine. Paciebat̄ ei pessimos stomachi 7 lateris dolores. q's ieiuniis nimis uigilijs q; cōtraxerat. 7 erat penitus tota debilis corpore. Orauit antoni'. Et diē q̄ oratio fuerat facta ad notauit arcela'. Rediit ad laudociā. inuenit uirginē incolumē.
F cōtat̄ uirginē diē sanitatis. repperit tempus medel' eā ad notacioē cōgruere. Nomis admirati s̄. agnoscentes eo tp̄e illam adn̄o fuisse. adolorib' liberatā. q̄ orando antoni' p̄ ipa bonitatē dn̄i inuocauerat.
S epe etiā ad se uenientiū an̄ dies 7 mēses. 7 causas pdixit 7 tp̄a. Nā q̄sdā uidendi eū tantū desideriū. alios imbecillitas. nō nullos ob sessa ademonib' corpora p̄trahebant. Nemo tam̄ unq̄ uexationē aut detrimentū laboriosi itineris cōquestus ē.
R egrediebat̄ o's spali cibo plenū. At ille p̄cipuē clat nō sue laudi hanc admiracioē abeis ad plicari debē s; dn̄o q' sui nocioe hoib' pcapacitate mortalitatis indulserit. Eodam aut̄ tempore cū exiss; ad exteriora monasteria ā rogat' eēt a fr̄ib' ut in nauim quādā cū monachis pficiscentib' oraret ascendit. Et solus ex oīb'

Deus immense pietatis
dicis ... abbatis

odorem sensit teterrimum. Asserebant autem
hi: piscium et salsamentorum in navi positorum
hunc esse putorem. Ille alterius rei fetorem
se sentire adfirmabat. Adhuc autem illo
loquente: adolescens quidam possessus a de
mone: qui precedens iuxta carinam se na
vis absconderat. repente exclamavit.
Qui statim per antonium in nomine domini ihesu cu
ratus: intellexerunt universi diabolum illum
fuisse putorem. Alius quoque ad eum
vir inter suos nobilis demoniosus addu
citur: tanta oppressus insania: ut non sciret
se esse apud antonium: necnon et corporis
sui superflua comederet. Quam ob rem ro
gatus senex ab his qui eum adduxerant: ut
pro illo dominum oraret: infantium iuvenem mi
seratione condoluit: ut tota nocte cum eo pervigi
lans: adversus pacientis insaniam labora
ret. Sed cum iam lucesceret et obsessus adolescens
impetu in antonium facto: vehementer eum
impulisset: irasci ceperunt qui eum adduxerant
cur senem fecisset iniuriam. Quibus antonius
ait. Nolite alienam culpam: misero iuveni
adscribere. Furor iste obsidentis est non ob
sessi. Ideo autem in hanc prorupit dolens os
tis audaciam: quia dominus ad aridam regionem ire
eum iussit et expulsi sathane indicium:
iste adversum me impetus fuit. Nulla post
verba mora: et adolescens recepto sensu et gratias
agens deo: et locum ubi esset: agnovit et
totum antonium amplexans deosculatus
est. Innumera et alia istiusmodi signa fecit.
que monachorum concordi sepe relatione cog
novimus. Verum non tantus in his ad hebeten
dos est stupor: quia miraculo plus que sequuntur con
dicione mire flagitantis excedunt.

Ora autem circiter nona: cum ante cibum ora
re cepisset: raptum se sensit in spiritu et ab an
gelis in sublime ferri. Prohibentibus autem
transitum aeris demonibus ceperunt angeli contra
dicentibus requirere: que esset causa retinen
di. nullis in antonium criminibus. Illis
vero ab exordio nativitatis replicare: pra
vitatibus: Calumniosa angeli ora clauserunt
dicentes. Non debere eos a nativitate eius

delicta narrare: que iam christi gratia bonitate
sopita. Si qua autem scirent ex eo tempore: quo factus
esset monachus et deo se consecrasset licere profer
re. Accusabant demones multa procaciter men
cientes. Et cum deessent probamenta fallaciis:
liber antonio concessus ascensus est: et statim re
diens in eo loco unde stare ceperat: hoc se
rursum vidit esse quod fuerat. Tunc vero obli
tus est esce. Et ex illa hora. noctem cum gemi
tu ac lamentatione transegit. Reputans se
cum humanarum hostium multitudinem et col
luctationem tanti exercitus et laboriosum per
aerem iter ad celum. Et hoc apostoli esse dictum
quod ait. Adversus principem potestatis huius a
eris. Qui sciens aerias potestates ob id
semper temptare et luctare. contendit ne
nobis liber transitus esset ad celum: hortabatur
monens. Assumite arma dei: ut possitis
resistere in die mala. Ut nichil mali ha
bens quod de nobis dicere: possit inimicus con
fundatur. Nos autem apostolica sermonis recor
dantes dicamus. Sive in corpore sive extra
corpus nescio. deus scit. Sed et paulus quidem
usque ad celum tercium raptus est. ubique audiens
verbis ineffabilibus descendit. Antonius autem
usque ad aerem sublatus: post conluctationem li
ber apparuit. Habebat etiam istiusmodi do
num sic huius rei sedens in monte. Ignarus
fuisset: et huius secum inquireret notionem:
oranti ei a domino revelabatur: et erat secundum
quod scriptum est: a deo doctus. Denique cum a
fratribus haberetur iste tractatus: et a deo sedu
le: contestaretur quemadmodum se post corpo
rum statum anima gereret: que ei locus post
exitum conderetur: proxima nocte vox de su
per nominavit eum. Inclamantis ait. Antoni: exur
ge. exi et vide. Qui egressus sciebat enim quibus
respondere deberet. Et elevans ad celum oculos:
videt quendam longum atque terribilem. caput us
que ad nubes tollentem. Videt etiam pinna
tos quosdam advolare cupientes: atque illum
extensis manibus: prohibere transgressum. Et qui
busdam alios ad prehensos elidebat ad terram:
alios frustra tenere nitens. dolebat super
se ad celestia transvolare: et maximum

gaudium mixtum cum merore: uicti uictoresque deuehebantur. Statimque uox ad eum facta est dicens. Animaduerte quod uides. Tunc excepit illuminato corde. intelligit animarum esse conscensum et diabolum phytonem qui eas retineret obnoxios: et sanctorum quos decipere non poterat. cruciaretur uolatu. His uisionum incitatus exemplis: cotidie ad meliora crescebat. Neque uero id quod sibi fuerat reuelatum. causa iactancie fratribus indicabat: sed cum orans diu uigiliis dei laudaret auxilium ab interrogantibus compellebatur edicere. nec spirituales filios puram in christo animam occultare quoquam uolebat. presertim cum eiusmodi signorum relacio et amorem ministraret proposito laboris ostenderet. Nunquam ille aut ira subita concitatus pacienciam rupit. aut humilitatem extra ingnitam. Nam omnes clericos usque ad ultimum gradum ante se orare compellens: episcopis quoque atque presbiteris. quasi humilitatis discipulus. ad benedictionem capud submittebat. Diachones uero qui ad eum utilitatis causa ueniebant. cum pro adiutorio eorum eis presentibus disputaret. ad orandum dominum preponebat. non erubescens et ipse discere. Nam et interrogabat eos frequenter: cum quibus erat et si aliquid ab eis. necessarium audierat se: fatebatur adiutum.

Habebat autem et in uultu magnam gratiam et admirabile a saluatore graciam munus acceperat. Si quis ignarus eius inter multitudinem monachorum eum uidere desiderasset: nullo indicante ceteris preteritis ad antonium currebat et anime puritatem agnoscebatur ex uultu et per speculum corporis graciam sancte mentis intuebatur. Nam semper hylarem faciem gerens: liquido ostendebat se de celestibus cogitare: sicut scriptura ait. Corde letante uultus floret. In merore constituto tristatur. Ita et iacob agnouit. laban socerum suum. insidias sibi machinantem dicens ad filias eius? Non est facies patris uestri sicut heri et nudius tercius. Sic samuel agnouit dauid. leticiatos ei habebat oculos: et dentes quasi lac candidos. Similiter agnoscebatur antonius qui semper eadem facie inter prospera et aduersa tenens. nec secundis extollebatur. nec frangebatur aduersis. Erat autem in fide pietate mirabilis. Nunquam enim scismaticorum se miscuit communioni. antiquam eorum sciens prauitatem atque transgressionem. Nunquam manicheis. aut aliis hereticis saltem amicabilia uerba largitus est. nisi tantum ea que eos possent ab iniquitate erroris reuocare. Denuncians talium amicicias atque sermones perdicionem esse anime. Sic etiam arrianos detestabatur ut omnibus diceret nec iuxta eos quidem esse accedendum. Nam cum uenissent quidam arriomanite. reperta eorum post examinacionem infidelissima secta effugabat eos de monte dicens. Multo serpentibus deteriores horum esse sermones. Mentientibus autem arrianis. aliquando autem antonium ita ut se credere: admiratus eorum audaciam et iusto dolore ira commotus est. Rogatusque ab episcopis atque ab uniuersis fratribus: alexandriam descendit. Ibique arriomanitas sermone publico condemnauit. Ultimam esse hanc heresem et precursorem antichristi adfirmans. Predicabatque in populos filium dei non esse aliam naturam. non ex nullis extantibus sed proprium et unius cum patre substancie. Nec creaturam poterat aut ad obitum aut appellacio uidetur. impium esse dicens uel mente concipere.

Erat quando non erat cum uerbum dei quod est semper pater sit coeternus qui ex eo natus est patre qui semper est. Unde aiebat. Sed arrianis nulla sit uobis coniunctio. Que enim societas lucis ad tenebras? Vos fideliter credentes christiani estis. Illi enim uerum filium qui ex patre deo est creaturam docentes nullo interuallo a gentilibus separantur qui seruiunt creature potius quam creatori qui est benedictus in secula.

Ipsa michi credite. uniuersa elementa et omnis contra arrianum furorem secundum apostoli dictum congemiscit creatura quod sibi dominum suum per quem omnia et in quo omnia facta sunt uideat aggregari. Hec tanti uiri predicatio exprimi non potest quantum ad

(c) Real Academia de la Historia

fidem populos roborabit. letabantur omnes
quasi pro ostile esset et xpo inimica here anathe
matizari. ab ecclesie columna: nulla et
etas nullus sexus domi remansit. Tactu de
xpianis pagani 7 ipsi ydolorum sacerdotes ad
dominicum conuolabant dicentes. Precamur ut ho
minem dei uideamus. Dicentes quod hoc apud
uniuersos erat nomen antonij. Ambiebant
quoque saltem fimbriam uestimenti eius ad
tingere. Multi se 7 tactu porre credentes:
qui a diabolica obsidione 7 varijs infirmi
tatibus liberati. quia simulacris erepta se spoliata.
Qui ita ab errore gentilitatis retracti: xpo
iuncti sunt gregi. Tanta cerneres ut paucorum
dierum numero ex idolorum superstitione conuersi.
omnem per annum credentium uinceret turbam. Re
uerentia cum intueretur multitudinem comites rep
pellerent. existimantes tedio illi conuentum.
ipsi fore. ipse tranquillo animo dicebat.
Nunquid hic cetus demonum maior est turbis:
Nunquid obsequentium multitudo colluctatorum.
in monte nivium catherius est numerosior.
Accidit etiam ut cum eum redeuntem circa
porta prosequerentur. a tergo quedam mulier
clamitaret dicens. Expecta homo dei: filia mea
atrocissimo uexatur demonio. Expecta ob
secro expecta. ne et ego currens interam.
Hoc audito uenerabilis senex. ambo ad mo
nitus uolens tamen 7 ipse paululum subsistat.
Cumque appropinquaret mulier puella ia
ctat explosa orauit tantum ihm: 7 ad nomi
nationem eius statim spiritus impurus egressus est.
Puella incolumis. populis in laudibus dei ma
net in gaudio fuit. Ipse uero letabatur. quia ad
desideratam solitudinem repedabat. Erat
autem ualde sapiens 7 hoc in se mirum habe
bat: quia cum litteras non didicisset: inmobi
lis homo 7 mansuetus erat. Aliquando enim
philosophi duo uenerunt ad eum gentiles esti
mantes antonium: se posse temptare. Erat
uero in exteriore monte quos sui uidisset: pa
ganos intellexerit uultu. Et procedens ad eos
per interpretem ita cepit. Quare tam longe ad
stultum hominem sapientes se uexare uoluerunt:
Illis dicentibus non esse illum stultum: sed nimium
sapientem atque uigilantem respondit. Si ad stul
tum uenistis: superfluus uester labor est. Si autem pu
tastis me: sapientem esse 7 sapientia bona est.
imitamini que probatis quia bona conuenit
imitari. Si ego uenisse ad uos: uos imi
tarer. Sed quia uos ad me: qui ad sapientem ue
nistis. estote sicut 7 ego xpianum. Abscesserunt
filosofi mirantes 7 acumen inge
nij 7 demonum expulsiones. Alios quoque
similiter mundi sapientes qui eum irridere
capiebant quia litteras ignorabat. tali dis
putatione colligauit dicens. Respondete michi.
quod prius est sensus aut littere: et quod cuius exordium est.
Sensus ex litteris aut littere oriuntur ex sensu. Il
lis asserentibus quod sensus esset. auctor atque in
uentor litterarum ait. Igitur cui sensus incolu
mis est: hic litteras non requirit. Quis presentium
post hanc colligationem non exclamauerit: cum
obstupuerint 7 ipsi qui uicti sunt: tantam in perito
litterarum sagacitatem animi admirantes. Neque
enim ut in solitudine aut in montibus degens.
atque ibidem etatem exigens uitam agrestis 7 ri
gidus erat: sed iocundus atque affabilis sermo
nem. secundum apostoli preceptum diuino condi tum sa
le proferebat. Ita ut inuidia careret 7 a
more omnium potiretur. Inter hec quasi parum
esset bis gentilitatem fuisse superatam 7 alio
uenerunt uiri omnis seculi prudentie nube cecati.
atque uniuersis filosofie artibus suorum existima
tione doctissimi. Hij cum rationem ab eo e
xigerent fidei quam in xpo haberent: 7 niterentur
arguta sofismatum interrogatione de diui
na cruce. eum illudere: intra silentium paulu
lum uoce compressa primum eorum miseratus erroris
est. Deinde per interpretem qui eius uerba diligentissi
me in grecum solebat exprimere: sermonem
ita exorsus est dicens. Quid pulcrius est quod ue ho
nestius: crucem colere: an adulteria parri
cidium uel incestum. his ad signare quos co
litis: Cum in altero contemptus mortis. insigne
uirtutis sit: in altero turpis religio sit ob
scenitatis magister. Quod melius dicere quod dei
uerbum manens ut erat ob salutem nostram.
humanum corpus ad suscepit. ut societatem
mortalitatis nos: ueheret ad celum. Par

ceptisque

(c) Real Academia de la Historia

natē efficē: an ut ipi assertis diuine mē
tis hauštū ad terrena ueneratā submittē. et
pecudū atq; serpentiū. formis celeste nu
mē includē. Quo ore crudelitatē xrīanorū au
detis arguē dicentiū xp̄m filiū dī. sine sui
detrimento cepisse ēē qd nō erat et mansisse
qd fuerat. cū ipi aīam de celestibus decida
dentes. Nō tantū hōium sȝ et pecudū so
ciatis sepire corporibus. Xp̄iana crudeli
tas. p salute mundi dn̄m suū uenisse tes
tatū. Vos uero innatam aīam pdicantes:
ultro citroq; transfertis. Xp̄iana fides
que omipotentiā dī. clementiāq; ueneratē.
consequēter incarnationē dicē eū fuisse pos
sibilē. Ita tamē ut nō euacuauerit: dig
nacio dignitatē. Vos q aīam desplēdidis
simo dī fonte manātē turpitē decidisse
iactatis. q mutabilē et corruptibilē. plus sui
diminucionē audetis asserere. Iam illā
quoq; naturā diuinam scelorū pame cōtume
lias impia lingua teneratis. Imago ei
que scdm uos naturalē similitudinē
sui retinet: auctoris cui una ē: ex quo
defluit. eadēq; substantia. humilitates
ppas: et iniurias cōsequēt: ad suā origi
nē remittit. Igitur aīa ad ultra cōtume
lias aīarū ad patrē: ut appellatis eam
p uiam blasfemiā redundare. auctorē
nīī nob ingerit. Rogo que hec est re
ligionis obscenitas. Nōne potc ē auctē
aut alicui generis morte ab hominibus
inlatā pacienter sustinē. qm insidiis
plange post rim uagos incestosq; dis
cursus. Pudeat queso uos in sidiarū ti
poris. Pudeat saturni fuge et deuora
cionis crudelissime liberorum. Erubescite par
ricidiū iouis et incestū. Erubescite rap
tū eius: et coitū mulierū atq; puerorum.
Ille sicē uri fingit poete. ad explendū in
manissime libidinis furorē: molles de
dit in amore mugitus. Ille in diane fiu
xit sui. Ille amator et pauū. Ille modulat
alis ledeos expetiuit amplexus. Ille in
aquilam xerū seruiens: regiū puerū: minis
tris auibus polluit. Hec uos creditis: hec

colitis hec sunt uiorum ornamenta templorum. ad
quod despicere: puta salute. nr̄a dicta pēsa
te iudicio cuncta aut nichil libris cre
denda sunt xpianis. Si nichil nec ciuas
quoq; cui deitatis nomē agnoscatis. Si
uniuersa credenda sunt cur cū isdem libris
ciuas resurrectio copulet. Passionē dī
uinā stoico laceratis eloquio. et nō statī
iungitis cecorum uisū. Surdorum auditū.
claudorum cursū. lepre emundacionē. Ser
uitis ambulanti dō suo mare. Demonū
fugas. Resurrectionē mortuorum et defūc
torum ab inferis reditus. Hec oīa scripturis
quas inspolatis scripta sunt. et hisdē uolumini
bus cōtinentur: preconia magestatis et
mortis. Quam in obiectē odio q imbuti estis
abiecto: inuenietis illico et dīm uerū ēē
et hōm. Quod salutis humane gratia fragi
lem ad suscipisse naturā. Vrām tamē nob
sino pudet naturate religioēm. Sȝ quas
error infelix potuit efferre culturas de
tanta rerum fertate atq; uecordia. Si for
te ut audio fabulosas assertas deorum uio
rum obscenitates et crudelitates et mortes
allegoricis uelaminibus mineruā etiam
semeledū uulcanū et debilē ignē. Iu
nonē aerē. apollinē. solem. dianā. lunā.
neptunū. maria. et libidinū priapē io
uem. et interpretantes nec post hāc excusa
cōis peccatē dīm: sȝ creaturas cōtempto
creatore suscipitis. Quod si pulchritudo uos
elementorum ad suā traxit ueneracionē modum
fas erat custodire et oportebat mirari
tantum nec colere nec facture ueneratio
creatoris ēēt iniuria. Illa ista modi qm
nos sequimini racionē prosterā et a recte
ctā honor migrauit ad domū. et medica
ad remedia sciētie cōferunt: oīm quoq; ar
tificū merita uel laudes ad opa trans
ferūt. Quod ad hec dicatis: agnosco scām que
sit ciuas ydiclē nob ignominia ōfes

Hac disputatione cōuertētibus Alio.
inter se philosophis oculis simulq;
musitantibus: subridens antonius rursū
p interptem ait. Clemēta quē ut memo
rauit.

ex ipso conspectu suam comprobat servitutem. Sed quoniam vos observatione dialectica necessaria ut putatis queque colligitis hoc quoque artificio etiam nos nostram religionem compellitis adfirmare. Respondetur in cognitione dei quemadmodum manifestius adprobatur: per collationem verborum an per operationem fidei. Et quod antiquius est. Operatio fidei an disputatio per argumenta procedens. Illis autem respondebimus firmiorem sermonibus operationem esse: et hanc liquidi de deo cognitionem bene eos et qui ex dixisse consensit quia operationem que ex fide descendit animi generat affectus. Dialecticam vero ex artificio componentium supposuisse oppositionis exordium. Cum igitur aut operationem fidei animosam quis habuerit superflua erit verborum compositio per quam conceptam consensu nostro credulitatem temptatis evellere et tam sepe mentis explicare intelligentias non valentis. Ita solidiora sunt mentis opera quam sophismatum fraudulenta conclusio. Nos etiam testimonium vite nostre non in sapientia mundi habemus repositum: sed in virtute fidei que nobis a deo attributa est per Christum. Hanc orationis mee veritatem: rerum cotidie que geruntur ordo commendat. Nobis imperitis: et litteratorum virorum eloquentia ignaris: ad dei cognitionem eius solum verba sufficiunt. Ecce nos tot gentilitatis gregibus abstractis in universum orbem cotidie per paganismum: nos vero post ad verbum domini nodose sophismatum deserere versutie. Ecce nos simplicem ex fide docentes ydolatriam debellavimus: et per predicationem ignominiose crucis aurea templa ceciderunt. Vos si potestis ostendite quam contextione verborum gentilitatem ex sua opinione suaseritis. Fatemini iam tandem verum dei filium Christum esse agnum. Nichil eloquentia sophismatum nichil disputatio phylosofie multa tantum potest obesse credentium. Crucifixi nominamus: et universi demones quos vos ut deos colitis: tremunt. Atque ex obsessis corporibus ad primum dominice crucis signum fugantur. Ubi sunt illa fabulosa

oracula. ubi egyptiorum incantaciones que per fecit magorum carmina. Scitote tamen vastata sunt omnia: cum de sua cruce Christus mundo intonuit. Nichil omnino prætermissis debilitatorum cantibus: gloriosam ihesu mortem irridere conamini. Illud autem quale est: quod numquam in festatione regali conculcata gentilitas: immo seculo cura et hominum presidiis fulta iam corruit. Familiaris quoque plus premitur: eo magis ad surgunt: et florent. Ita simulacrorum ornatus quondam septa parietibus: iam vetustate compulsa sunt. Ex vero doctrina que vobis stulticia videtur et ludus. licet rusticana: persequentium principum temptamenta pervicit: licet variis sit incursata terroribus: nullo tamen tolerare cessavit. nullo gentilium barbarorum fine prohibetur. Quomodo ei divine scientie tanto splendor illuxit: Quomodo tot simul in se convenere virtutes: Continentia in matrimonio. virginitas in ecclesia floret. Martirum pro domino suo gloriosa constancia. Quorum omnium crux est principium est. Cum inter vos inter tantos virtutum choros sillogismorum. tecta tenditis: et verum lumen tenebrosis conamini argumentationibus obvolvere. Et nos ut dixit doctor noster. non ingeniali persuasione. sed in fide aptissime suademus. que verborum ad firmatione pervenire consuevit. Ad deum quippe. pacientes a demonibus vexati. Quos cum in medio produxisset: verba repetiit dicens. Nunc vos cum lectionibus vestris: et quibus vultis malefico carmine deos vestros quos putatis expellite. Sin autem non potestis: victas submittite manus. deo ex trophea confugite: et statim crucifixi credulitatem maiestatis potencia prosequetur. Dixit et invocato nomine ihesu cum vitale signum in sacro numine intentas prefixisset in frontibus. universis expulsis demonibus vana presenciam phylosophorum confutata sapientia est. Expavere cum stupentes hominem cui prius tantum ingenium affluerit signorum divina largicio. Tollens universa que curat ad scribens usus est affatu intrepido et ait. Nolite me putare hiis sanitatem dedisse. Christus per servos suos facit ista miracula.

(c) Real Academia de la Historia

xvii

Credite et vos et videbitis quia devota deo fides non eloquentie vanus tumor talia signa meretur. Confugite ad crucifixi legem. Hos quoque eius imitamini discipulos, et hoc scientie contenti, nulla deinceps sectantes in prudentie argumenta queratis. Hec eo Antonio dicente, mirati philosophi stupore perculsi, et cum honorifice salutatum ab eo recedentes, multum eius se fatebantur profuisse conspectu. Hoc mihi vero credibile est ut hominem in extremo mundi limite conditum et favor principum et omnis celebraret aula regalis.

fine

Nam et Constantinus augustus et eius filii Constans et Constantius talia cognoscentes crebro ad eum quasi ad patrem missis litteris obsecrabant, ut epistolis eos scriptis exhilararet. At ille eiusmodi manens qualis et antequam littere ad eum venirent fuerat, nec salutatione principum movebatur, et tamquam non acceptis litteris convocans monachos aiebat: Reges seculi epistolas ad nos miserunt, que hic christianis admiratio est? Licet enim diversa sit dignitas, ad tamen eadem nascendi moriendique conditio est. Illa sunt veneratione omni percolenda, illa toto affectu animi retinenda, quod deus hominibus legem scripsit, quod per filium suum proprius ecclesias dictaverit eloquiis. Quis in monachis est ratio cum epistolis regum accepimus litteris quibus consueta nesciamus reddere salutationis obsequia? Igitur rogatus ab universis fratribus ut christianos reges suis litteris refrigeraret, ne scilicet per silentium eius exasperentur, ad susceptas epistolas convenientia rescripsit. Laudavit primum quod Christum colerent. Deinde salutaria persuasit, ne magnum putarent regiam potestatem, nec presenti carnis imperio tumentes et se homines esse nescirent, et iudicii diem quandoque obliviscerentur. Ad postremum clementie circa subiectos et iustitie cure quoque inopum admonuit, atque unum esse sempiternum regem omnium seculorum Ihesum Christum epistolis testatus est.

His principes susceptis vehementissime letabantur. Sed quoque apud plurimos eius flagrabat opinio, ita ut cuius se filios cuperent nominari. Magna et enim cum advenientibus affabilitate omnium in se studia convertebat.

Postquam igitur gentiles confutati, reges admoniti, fratres ab eo sunt consolatione relevati, ad interiorem montem et ad rigorem solitum regressus est. Ibique sepe cum in conventibus deambulans ac rediens stupebat. Sicut in Daniele scriptum est, et inter loquendum orantium spatia consequentia respondebat, ut intelligeretur aliquid revelationis vidisse secreta. Nam in monte positus ea que in Egypto longe gerebantur previdens episcopo Sarapioni ubi consistebat narravit. Lamentabilis sequitur visio et omni lacrimarum fonte plangenda.

Cum enim fratribus iuxta se sedentibus operaretur, intente defixit oculos in celum gemens atque suspirans. Et post aliquantum revelationis incepte nimio dolore contremuit, et statim fixis genibus ad deum multum provolutus oravit, ut clementia sua futurum averteret scelus. Succedunt orationi lacrime, metus ingens invadit presentes. Obsecrant ut tante calamitatis exponeret visionem. Singulos accepit vocem.

Lingua fletibus impeditur, et in medio conatu sermo gemitu interrumpitur. Vix tandem cum vociferatione luctuosa ait: Melius erat o filioli impendentis piaculi ante mortem tuerari. Sic incipiens rursum lacrimis vincitur, et integra suspiria tandem pectori commodans vocem: Magnum inquit quoddam et universis populis inauditum imminet nefas. Magno fides catholica turbine subvertetur, et homines iumentis similes Christi sancta diripient. Vidi enim altare domini malorum circumdatum multitudine, que crebris calcium ictibus omnia dissipabant.

Hec est causa gemitus quem audistis. Et facta vox domini dicens: Abominabitur altarium meum. Hec mora visionem sequitur effectus. Nam post annos duos seva Arrianorum erupit insania. Tunc ecclesiarum rapine. Tunc divinorum temeratio vasorum. Tunc pollutis et iniquorum manibus sacra polluta sunt misteria. Tunc paganorum opificum presidia ad usus Christianorum comparata, cum adsumptione palmarum quod idolatrie apud Alexandriam insigne est gentium, ad ecclesiam pergere compellebantur ut Arrianorum

(c) Real Academia de la Historia

ipsi crederetur. Post scelus ouit animus re
plicare que gesta sunt. Virginum matronarumque
corporis est pudor. Sanguis ouium christi in ipso tem
plo effusus uenerandi respersit altaria. Bap
tisterium per uoluntatem genitalium pollutum est.
Nichil defuit uisioni ueritatis monstrauit
effectus. Nam calcitrationem mulorum indisciplina
tio arrianorum erat impietas. Sed ista tristicia
consequenti reuelationis prosperitate consolatus est.
et ait. Nolite filioli nimium merori uos permit
tere. Ut enim iratus est dominus: sic rursum mise
rebitur: et suum decus recipiunt ecclesia. Iam eos
qui in persecutionibus fidem domini seruauerint: so
lito uidebitis fulgore relucentes. Reuer
tur ad foueas suas serpentes: et religio lon
gius propagabitur. Tantum uidete. ne fidei uestre
sinceritas arriana labe sordescat. Non a
plorum sed demonum et patris eorum diaboli est ista
doctrina. Ob id pro insipientia iumentorum et si
milis pecudum eorum corporis est animus. Huc
usque antonius. Sed nos minime conuenit
diffidere. tam grande miraculum per hominem po
tuisse patrari. Saluatoris enim promissio
est ista dicentis. Si habueritis fidem sicut gra
num sinapis: dicetis huic monti transfer
te. et transferetur et nichil impossibile erit
uobis. Et iterum. Amen amen dico uobis. omne quod petie
ritis a patre meo: in nomine meo dabitur uobis.
Petite et accipietis querite et inuenietis
pulsate et aperietur uobis. Ipse enim suis dis
cipulis et omnibus credentibus nunc subseca
tionem demonum nunc uariarum infirmitatum
pollicens curationem ait. Gratis accepis
tis: gratis date. Nunquam se sue uirtutis im
perio: curabat antonius. Nunquam sue pos
sibilitatis arbitrabatur esse quod fecerat: Ora
tionibus non preceptis demones morbosque cesser
et ad christi nominationem sepe uniuersa perfec
ta sunt. Nemo sapientium sanctitatem ad mira
tionem ad scripsit antonio. Sed domino ihesu qui
solita erga creaturas suas exhibens be
niuolentia: nunc quoque per electum famulum
suum in deserto nectar exercuit. Antonius tan
tum orabat: et ob uitam eius merita dominus cunc
ta largiebatur. Sepe autem et contra uoluntatem

ad exteriorem montem a fratribus perducebatur. Et
cum iudices qui ad interiora austerium propter aspi
ritatem itineris: et obsequentium multitudinem et
cotidianam solitudinem. ut non possent: peccati pos
cerent. ut eius fruerentur aspectibus. Hec impe
trare posset quod molestissime ferebat
uexationem discursus. Ipsos cathenatos quos
aut crimen aut rigor publicus constrin
xerat ad eum destinabant: scientes tales ab an
tonio non posse contempni. quorum fletibus supera
tus prorahebatur ad exteriorem montem. Agno
noscens laborem suum utilem miseris fore.
Suadebatque iudicibus: quos cum inuitauerat
ut in sententia proferenda et hodio et gratie di
timorem ante ponerent. Nec ignorarent eos
dehere quod scriptum est. In quocumque iudicio
iudicaueritis: in eodem iudicabitur de uobis.
Et tamen inter medios sermones caro si... bi
solitudinis recordabatur. Postque dulces pre
ces et quod uerum est miserorum fletus exaudierat: post
salutaria monita. postque reorum commendatio
nem. cotidianam uiam et absolutionem postulans.
Iudicia ut paulo largius eidem suam presentiam in
dulgeret ait. Non posse se ibidem diucius
morari. Grato huius exemplo. quod sicut pisces
ab aqua extracti: mox maritima terra mo
riuntur: ita et monachi si cum secularibus retarde
tur. humanis statim resoluuntur colloquiis
omnibus. Ob id ergo in quid conuenit ut sicut
pisces ad mare: ita et nos ad montem festina
re. ne tardantibus nobis aliqua proposita suc
cedat obliuio. Per tanta hominis sapientia:
dux miratus: uitam de contulit ueraque sen
tencia dicens. Vere istum esse dei famulum nec
in rustico homine posse tantam aliquando inesse
sapientiam nisi diuino amore regeretur.
Preterea cum balacius quidam nestorio profecto
alexandrie dux egypti fuit: homo arriane
iniquitatis studiosissimus fautor: ita christi eccle
siam persequeretur ut animo uesano uirgines
monachosque nudatos uerberaret in publicum.
Ad eum antonius litteras misit quarum ista sen
tentia est. Video iram dei uenientem super te: desi
ne persequi christianos: ne te ira occupet. que
prouenitur iam minatur et mittitur. Legit in se

hic epistolam contempsit atque eam exscreans
proiecit in terram. Portitores quoque multis
afficiens iniuriis: Antonio talia renun-
tiare precepit. Quoniam cura tibi tantopere mona-
chorum est: etiam ad te mox veniam. Nam scilicet
disciplina. Sed confestim minitatorem oppres-
sit supplicium et post quinque dies effrena-
tum ultio divina compescuit. Egrediens enim
cum ad primam mansionem alexandrie que ap-
pellatur cereu. cum supradicto egypti prefecto ne-
storio. vehiuntur equis quos inter omnes: balacius
cuius erant mansuetissimos nutriebat. Sed igitur
parte solito semper equi ad ludentes: mi-
tior quo nestorius vehebatur. morsu repenti-
no balacium dissaltavit in terram. Hac sic in
eum irruens. femora eius laceravit atque cor-
rosit. ut statim delatus ad civitatem post
tertium diem moreretur. Universique agnoscebant
minarum ab antonio predictarum effectum quem
coactus consequentem digno persecutoris fine
completo. Ceteros ad se venientes. multa cum
modestia admonebat. ut oblita seculi dig-
nitate remotioris vite beatitudinem ad pete-
rent. Si qui autem maiore potestate premeban-
tur: nec poterant obtinere iusticiam. ita eos ob-
nixe defendebat. ut ipse pro illis pati vide-
tur iniuriam. Multis utilis fuit predicari
sensus oratio. Multi magnis ducis: talarium
gradum milicie derelicto: eius heserunt curri-
culis. Fuit in summa brevi sermone comprehen-
dam: bonum egypto medicum christus indul-
serat. Quis non tristiciam apud antonium muta-
vit in gaudium? Quis non iram vertit in pacem?
Quis orbitatis luctum. non ad eius temperavit as-
pectum? Quis non merore paupertatis quo preme-
batur abiecto: statim et divitiarum despexit o-
pulencias et in suam letatus est paupertatem?
Quis pro lassitudine monachus non eius vegeta-
tus oratu est? Quis non adolescens. etatis ar-
doribus ferviens non exercet ad montem pudi-
cicie amator fuit? Quis vexatus a diabolo. si-
ne medela rediit? Quis iniquis cogitacio-
nibus distractus non certa tempestate sopita se-
reno regressus est animo? Sciebat enim quod quis-
que laboraret in quantum ex vite mentis discre-

cionem spirituum agnoscens adhibebat illorum p-
ut erat utilia sanitatem. Unde effectum est ut
post eius doctrinam omnis dubii panderentur in-
sidie. Multe quoque ad eius conspectum dis-
posite puelle. ab ipso pene thalamo rece-
dentes: in ecclesie matris gremio consederunt.
Quid plura? Tocius orbis homines ad eum confluebant
et universarum gencium varietas bellicosissi-
mum contra demones virum conspicere gestiebant.
Nullus se frustra illuc venisse conquestus est.
Omnibus delectabile atque iocundum laboris com-
mercium fuit. fatigacio quidem itineris: emolu-
mentum viatici reportabat sicut res probavit
effectus. Nam post resolucionem eius. quasi com-
munem universi orbitatis excepto proprio sin-
guli lugerent parentem. Qualis autem finis vite eius
fuerit: dignum est et me commemorare et vos
cum delectatus audire. quia et hoc in eo imita-
bile cunctis fuit. Iuxta consuetudinem ad
visendos fratres qui in exteriori monasterio e-
rant venit. Ibique divina providencia de sua
morte commonitus ita exorsus est. Ultimam fi-
lioli patris audite sentenciam. Non enim arbi-
tror quod in hoc seculo iterum nos visuri simus.
Cogit condicio nature. ut post centenarium nume-
rum. quem annis quinque supergredior iam resol-
var. Ita loquentis: audiencium pectora contris-
tavit. Gemitus lacrimeque dicta mesticia con-
secute sunt. Amplexabantur eum universi qui iam
de seculo recessuri. Ille tamquam aliena dese-
rens: ad propriam patriam proficisceretur mag-
na cum leticia. Precipiebat: desidiam in institu-
to non debere subrepere: sed tamquam cotidie mo-
rituros: ut animam proiciant a sordidis co-
gitacionibus animam custodire: et omnem
emulacionem ad sanctos quosque convertere. A me-
lecianis vel scismaticis: nec ipse quidem
accede. Scitis enim aiebat eorum antiquam pro-
fanitatem. Neque cum arrianis in commune vi-
gamini quia impietas eorum iam omnibus ma-
nifesta est. His etiam illud addebat: non
debere christianum cum seculi videritis potestates pro
arrianorum simulacionem (?) pugnare ne-
cia: quia veritati dicere veritate. mortali-
um illam esse defensionem nec diu fallacem p-

marie posse fantasiam. Et ipse aiebat.
Custodienda est pia fides in xpo: et pa
trum religiosa tradicio. quam septuaginta lec
ne et crebro me per auctoritatis didicistis ad
monitum finito sermone. fratres cum uehe
mentissime retardabant: glorioso patris
cupientes termino decorari. Sed multas ob
causas. quas in silentio demonstrabat. pre
cipue tamen ex ipsa tanta egypti consuetu
dine contradixit. Mos enim egyptijs est.
nobilium precipue bonorum mortuorum corpora lin
teamine quidem obuoluere: et studium fu
neri solitum non negare. Terra uero non abs
condere sed super lectulos domi posita reser
uare. Hunc honorem descendentibus reddi
inueterata consuetudinis uanitas tra
didit. De hoc antonius sepe episcopos depreca
tus est: ut populus ecclesiastica contestatione cor
rigeret et laycos uiros ac mulieres rigi
dius ipse conuenit dicens. Nec legitimum
hoc est nec deo placitum. Et ipse cum patri
archarum et prophetarum sepulcra: que ad nos
usque perducerent. hec facta commonerent.
Domini quoque corporis exemplum: oportet in
tueri iubebat. quod in sepulcro positum
lapide: usque ad resurrectionis diem tercium
clausum fuerit. atque his modis
monuit circa defunctos egypti: etiam si
sancta essent corpora quo arguebat dicens.
Quid maius aut sanctius corpore potest esse
dominico quod iuxta consuetudinem gentium
ceterarum humo conditum est. Hec iuxta per
suasio: multorum insitum. euellit errorem.
et repositis in terra cadaueribus domino gratias
pro bono magisterio retulerunt. Metuens ergo
consuetudinem sanctus dicta: ne in se quoque etiam
circa se labentem errorem celerent ualedicens
monachis qui commanebant ad amicum intu
us habitaculum repedauit. Post menses autem
paucos: cum meditaretur incommodum senilia
membra turbasset uocatis ad se duobus
fratribus quos ibidem ante quindecim annos: mo
do in uallo se iunctos instituerat
quasi canem senem obprimat ministrare. Ego
quidem filioli: secundum eloquia scripturarum:

patrum gradior uiam. Iam enim me dominus in
uitat. iam cupio uidere celestia. Sed uos
o uiscera mea admoneo: ne tantum tempus la
borem repente perdatis. hodie uos religio
sum studium arripuisse arbitramini:
et cepte uoluntatis fortitudo subcres
cat. Varias demonum nostis insidias.
Vidistis eorum impetus feroces et uires effe
minatas ihesum suspirate. Crudelitatem
nominis eius uiris figite mentibus et acerta fi
de uniuersi demones fugabuntur. Memento
te etiam admonicionum mearum et incerte con
dicionis uitam. cotidie aucupite uitaeta
te et celeste uobis premium sine cunctamine
tribuet. Scismaticorum quoque et heret
icorum uenena uitate meum circa eos hodium
sectamini quia xpi sunt inimici. Scitis ipsi
quod nullus michi nec pacificus quidem sermo cum
eis. aliquando fuerit. ipsi praua eorum uolun
tatem pergunt contra xpm bellum. In
hoc autem magis estote solliciti: ut domini pre
cepta seruetis: et post mortem uitam quique suo
rum qui amicos et notos in eterna uos reci
piant tabernacula. Hec cogitate. hec sapi
te. hec uenite: et si qua ubi mihi cura. Si qua
patris memoria est. Si michi uicarium re
pensatis affectum: nullus ad egyptum meos
perferat. reliquias ne uano corpus honore
seruet. Nec irrupati ut nostis in meritis
etiam circa me seruent obsequia. huius
enim regis gratia maxime huc sum regressus. Vos
ergo humo tegite uos patris opertum cor
pusculum. et illud quoque seruis uiri custodi
te mandatum ut nemo preter uos tam dilectio
nem locum tumuli nouerit. Confido in do
mino quia necessario resurrectionis tempore:
hoc corpusculum resiliet incorruptum.
Vestimentorum autem meorum sit ista diuisio.
Melotem et pallium tritum cui supiacco atha
nasio episcopo date. quod michi ipsum nouum ipse
detulerat. Sarapion episcopus aliam accipiat
melotem. Vos cilicium habetote uestimen
tum et ualete uiscera mea. Antonius enim migrat:
et iam non erit in presenti seculo uobiscum. Nec
dum uerbo finierat: et osculantibus se disci

pulis

(c) Real Academia de la Historia

extendens paululū pedes. mortē letus
aspex̄. Ita ut ex hylaritate uult⁹ eius
scōꝝ angloꝝ qui ad ꝑferendā aīam ei⁹
descenderāt ꝑsencia nosceret̄. hos intuēs
tāq̄ amicos uidet̄ aīam exalauit. ⁊ ad
dīo ē patrib⁹. scđm ordinē ū sepultura.
S eruauer̄ mandata discipli et inuolutū
corp⁹ ut ꝑceꝑat humo opiētes. ⁊ nemo
interim usq; ad hanc diem. ꝑter eos
qui sepelier̄. ū sit cōditū nouit. dena
ri⁹ āt antonij benedicti. q̄ tritum pal
liū cū melote impio meruerat accipe.
antoniū in antonij munib⁹ amplecti
t̄. et tāq̄ magna hereditate ditat⁹ le
tant̄ ꝑ uestimētū recordat̄ imaginē
scītatis. hic antonij uite īmius fuit.
ista ꝑncipia meritoꝝ. Que lic; patiore
ut ꝑdixi sermone narrauerī. Tam ex
his potestis ad ūtere. qualit̄ hō dī apu
encia ad senectutē usq; ꝑuenit. Q̄d oī
sēp dubitacōe caleata. nec langori q̄dq̄.
nec etati aliquo cesserit. Magis āt equa
litatē ꝑposita tenens. nec uestimētū muta
uit. nec pedes lauit. nec eschā sectat⁹
ē molliorē. Oculoꝝ quoq; aciem ⁊ nume
rū dencū lic; paululū obtrītē uidentur
ad tria. necnō ⁊ pedū incessu totius etiā
corporis firmitatē ita cōtra ꝑus nature
meritoꝝ grā custodiuit ut lauatoꝝ cor
poꝝ que balneis atq; delicijs cōfouē
tur. ilarior ei⁹ caro uidet̄. hoc etiā fīs
q̄d ꝑ oīs ꝑuincias amore ei⁹ famaq; uo
litauit. q̄d nec libroꝝ disseminatoꝝ ordo
luculēta. nec mūdane sapiencie dispu
tacio. nec nobilitas genꝰ. nec opū in
finita cōgestio cōmēdauit cui oīmū ho
ro ē ad scribendū. n̄. r̄ q̄. cui⁹ hoc donū
ē. q̄ deuotos ei⁹ amos erga sua ꝑuidēs
magestatē. hōiem pene alio orbe secla
tū ⁊ int̄ tantas positū solitudines āfri
ce. spanie. gallie. italie. illirico. ipi e
tiā que urbiū capd̄ ē rome. ut in exor
dio ꝑmiserat demōstrauit. Creatoris ē
ista benignitas que famlos suos licet
nolentes nobilitare cōsueuit. Ut ūm

possibilis. nec extra humanā eē natūm
scōꝝ doceatur exemplis. et ad bē uite
imitatōnē ex fructu laboris obtinꝰ q̄q;
impellatur. Hunc itaq; fīs libīū. lege
dū magnope curate. ut agnita fideli in
ta sublimiū monachoꝝ sciāt q̄d salua
tor nr̄ dn̄s ihs xps glorificātes se glo
rificat et seruiētib⁹ sibimet nō tantū
regna celoꝝ. s; etiā hic in ipis monciū
secretis late cupiētib⁹ fame tribuet nobili
tatē. Scilic; necessariū fuerit ⁊ gentib⁹
legite. ut uel ipi sic agnoscāt q̄ dn̄s
nr̄ ihs xps nō solū ē dīs dī fili⁹. s; e
tiā his qui eū sollicite colūt ⁊ in eum
fideliē credūt. hanc dedit potestatē.
ut demones q̄s illi deos eē arbitrāt̄.
conculcēt atq; deiciant. Deceptores
scilic; hōiun et tocī⁹ corrupcionis arti
fices. Igit̄ bīs antoni⁹ sexto decimo ka
lendas februarij recessit ⁊ scl̄o ⁊ uiuit
semp cū dō in scl̄a scl̄oꝝ. amen.

Ut et ipi fru
de initoꝝ et
ꝑuocētur q
Si aut̄

Comemoratio iheronimi de eptafio scē paule.

Si cuncta mī corporis mēbra uer
terent̄ in linguā. ⁊ oīs artus
humana uoce resonarēt. nichil dignū
scē ac uenerabilis paule ūtutib⁹ dicerem.
N obilis genere. s; multo nobilior scītate.
P otēs q̄ndam diuicijs. s; nūc x̄ pauptate
insignior. Grātoꝝ stirps soboles scipi
onū. pauli heres. cui⁹ uocabulū trait.
mescie papirie matris affricam ueta ⁊ ger
mana ꝑferens. rome ꝑtulit bellehem
⁊ auro tecta fulgencia informis luti ui
litate mutauit. Nō merem q̄d talē ami
sim⁹. s; grās agim⁹ q̄d habuim⁹ īm
mo habem⁹. Deo eī uiuūt oīa et q̄cq̄d
reuert̄ ad dn̄m in familie numō con
putat̄. Quāq̄ amissio illi⁹ celestis dom⁹
habitacio sit. que q̄mdiū in corpore fu
it ꝑegrinata ē a dn̄o ⁊ uoce semp flebi
li querebat̄ dicēs. heu m̄ q̄ ꝑegrinacio
mā ꝑlongata ē. habitaui cū habitātib⁹
cedār multū ꝑegrinata ē aīa mā. Nec
mirū si planxerit se ūsari in tenebris.

(c) Real Academia de la Historia

H oc enim cedar: interpretatur. cum mundus in ma
ligno positus sit. Et sicut tenebre illius. ita et
lumen eius. Luxque in tenebris lucet: et tenebre
eam non comprehenderunt. Unde et illud crebrius in
ferebat. Advena sum et peregrina sicut omnes pa
tres mei. Et iterum. Cupio dissolui et esse cum Christo.
Q uociens autem infirmitate corpusculi que incre
dibili abstinentia et duplicatis contraxerat
ieiuniis: versabatur hoc in ore volvebat.
S ubicio corpus meum et in servitutem redigo.
ne aliis predicans: ipsa reproba inveniar. Et
bonum est vinum non bibere: et carnem non mandu
care. Et humiliavi in ieiunio animam meam.
et totum lectum meum versasti in infirmitate eius.
versatus sum in miseria. Dum mihi confringitur
spina. Atque inter dolorum aculeos quos mira
paciencia sustinebat. quasi apertos sibi celos
aspiceret. loquebatur. Quis dabit mihi pennas
sicut columbe et volabo et requiescam. Testor
Ihesum et sanctos angelos eius. ipsumque proprie angelum.
qui custos fuit et comes admirabilis femi
ne. Me nichil ingratiam nichil more lau
dantium: sed quicquid dicturus sum: pro testimonio
dicere. et minus eius esse meritis quam totus orbis ca
nit. Sacerdotes mirantur: virginum chori desi
derant. Monachorum et pauperum turba deplan
git. Vult lector breviter eius scire virtutes? omnes
suos pauperes pauperior ipsa dimisit. Nec
mirum de proximis et famulicia quam in utroque
sexu de servis et ancillis in fratres sororesque mu
tavit. Ista pietate. cum eustochium virginem et
devotam Christi filiam meam consolatione libellus hic
conditur. Paula nobili genere. sola fide et gratia
divitem reliquerat. Carpam igitur narrando or
dinem alii altius repetant et a cunabulis eius ipsis
que ut ita dicam crepundiis matrem blesillam
et rogatum proferant patrem quorum altera scipio
num gracchorumque proles est. alter per omnem gre
ciam usque hodie et stematibus et divitiis ac
nobilitate agamemnonis fertur sanguinem
trahere qui decennali troiam obsidione delevit.
N os nichil laudabimus. nisi quod proprium est et de pu
rissimo sancte mentis fonte profertur. Quamquam
dominus atque salvator in evangelio doceat apostolos
sciscitantes: quid sit redditurus sit qui omnia sua

pro nomine eius dimiserit centuplum in presenciarum
recepturus et in futuro vitam eternam. ex quo in
telligimus non laudis esse possidere divitias:
sed propter Christum eas contempnere. Non tumere ad honores. sed
pro domini fide eos parvi pendere. Vere quod polli
citus est servis suis et ancillis salvator red
didit. In presentia namque unius urbis contemp
sit gloriam. toto orbis opinione celebratur. Cum
rome habitaret. nullus extra romam noverat
latentem in bethlehem et barbara et romana terra
miratur. Cuius enim gentis homines ad sancta loca non
venerunt? quis autem in sanctis locis preter paulam. quod
plus inter omnes miraretur invenit. Et sicut inter
multas gemmas preciosissima gemma micat.
et iubar solis: parvos igniculos stellarum ob
ruit et obscurat. ita cunctorum virtutes et poten
tiam: sua humilitate superavit. Minimaque
fuit inter homines: ut omnium maior esset. et
quanto se plus deiciebat: tanto magis a Christo sub
levabatur. latebat et non latebat: fugiendo gloriam.
gloriam merebatur: que virtutes quasi umbra sequitur:
et appetitores sui deserens. ad petit contemp
tores. Sed quid ago narrandi ordine pretermittens
dum in singulis teneor. non servo precepta
dicendi. Tali igitur stirpe generata iunctaque vi
ro toxotio qui enee et iuliorum altissimum
sanguinem trahit. Unde etiam Christi virgo filia eius
eustochium iulia nuncupatur. Et ipse iulius a
magno dimissum nomen iulo. Et hec dicimus
non quod habentibus grandia sint sed quod contemnen
tibus mirabilia. Seculi homines suspiciunt
eos. qui his pollent privilegiis. Nos lauda
mus qui pro salvatore ista despexerint. Et mirum
in modum quos habentes parvipendimus. si ha
bere noluerint predicamus. His inquam orta
maioribus: et fecunditate hac pudicicia pro
bata. primum viro deinde propinquis et totius
urbis testimonio: cum quinque liberos edidit
sed blesillam super cuius morte consolatus sum. eam rome
P aulinam que sanctum et admirabilem virum et propo
siti et rerum suarum pamachium reliquit heredem.
ad quem super obitu eius parvum libellum edidimus.
eustochiumque nunc in sanctis locis virginitatis
et ecclesie monile preciosum est. Rufinamque inma
turo funere pium matris animum consternavit.

et toxotium

(c) Real Academia de la Historia

et toxocium post quem parere desiuit. ut intelligeres eam non diu seruire uoluisse officio coniugali. sed mariti desiderio qui mares obtabat: liberos obedisse. Postquam uir mortuus est ita eum planxit. ut prope ipsa moreretur. Ita se conuertit ad domini seruitutem ut mortem eius obtasse uideretur. Quid ergo referam ample et nobilis domus et quondam oppulentissime: omnes pene diuitias in pauperes erogatas. Quid in cunctos clementissimum animum et bonitatem etiam in eos quos numquam uiderat euagantem. Quis inopum moriens non illius uestimentis obuolutus est. Quis clinicorum non eius facultatibus sustentatus est. Quos curiosissime tota urbe perquirens dampnum putabat. si quispiam debilis et esuriens cibo sustentaretur alterius. Spoliabat filios suos. et inter obiurgantes propinquos. maiorem se eis hereditatem christi misericordiam dimittere loquebatur. Nec diu potuit excelsi apud seculum generis. et nobilissime familie uisitationes et frequentiam sustinere. Merebat honore suo. et ora laudantium declinare hac fugere festinabat. Cumque orientis et occidentis episcopos ob quasdam ecclesiarum dissensiones romam imperiales littere contraxissent: uidet admirabiles uiros christi que pontifices paulinum antiochene urbis episcopum. epiphanium salamine cypri que nunc constancia dicitur. quorum epifanium etiam hospitem habuit. Paulinum in aliam manentem domum: quasi proprium humanitate possedit. Quorum accensa uirtutibus per momenta patriam deserere cogitabat. Non domus. non liberorum. non familie. non possessionum. non alicuius rei. que ad seculum pertinet memor sola si dici potest. et incomitata ad herenum antoniorum atque paulorum pergere gestiebat. Tandemque exacta hyemme aperto mari redeuntibus ad ecclesias suas episcopis. ipsa uoto cum eis et desiderio nauigabat. Quid ultra differo. descendit ad portum. fratre cognatis adfinibus et quod his maius est liberis prosequentibus. et clementissimam matrem uincere pietati cupientibus.

clinice .i. paraliticos

Iam carbasa tendebantur. et remorum ductu nauis in altum protrahebatur. Paruus toxocius supplices manus tendebat in litore. Rufina iam nobilis. ut suas expectaret nuptias tacens fletibus obsecrabat. Et tamen illa sic ostendebat ad celum oculos. pietatem in filios pietate in deum superans nesciebat se matrem: ut christi probaret ancillam. Torquebantur uiscera et quasi a suis membris distraherentur cum dolore pugnabat. In eo cunctis admirabilior. quod magnam uinceret caritatem. inter hostium manus et captiuitatem duram necessitatem. Nichil crudelius est quam parentes a liberis separare. hoc contra ius nature plena fides paciebatur immo gaudens animus adpetebat. et amorem filiorum maiore in deum amore contempnens in sola eustochio que et propositi et nauigationis eius comes erat quiescebat. Sulcabat interim nauis mare. et cunctis qui cum ea uehebantur litora respicientibus illa uersos tendebat oculos ne uideret quod sine tormento uidere non poterat. Fateor nulla sic amabit filios. quibus antequam proficisceretur cuncta largita est. Exheredans se in terram ut hereditatem inueniret in celo. Delata ad insulas pontias quam clarissime quondam feminarum sub domiciano principe pro confessione nominis christiani flauie domitille nobilitauit exilium. uidensque cellulas in quibus illa longum martirium duxerat. sumptis alis iherosolimam sancta loca uidere cupiebat. Tardi ei erant uenti et omnis pigra uelocitas. inter scillam et caripdim adriatico se credens pelago quasi per stagnum uenit mothonem. Ibique refocillato paululum corpusculo et sali tabentes artus in litore ponens per maleas et citeras sparsas per ecclesias cicladas et crebris freta concita terris. post rodum et liciam tandem uidit ciprum. ubi sancti et uenerabilis epiphanii pedibus prouoluta decem ab eo diebus retenta est. non ad refectionem ut ille arbitra-

(c) Real Academia de la Historia

batur sed in opus dei ut rebus probatum est.
Nam omnia regionis illius lustrans monas-
teria, prout habere potuerat refrigeria sum-
ptuum fratribus dereliquit quos amor sancti uiri
de toto illuc orbe conduxerat. Inde breui cur-
su transfretauit seleuciam de quo ascendens
antiochiam sancti confessoris paulini modicum
caritate detenta. media hyeme calente ardore
fidei femina nobilis. que prius eunuchorum ma-
nibus portabatur. asello sedens profecta est.
Omitto sirie celes et fenicis iter. neque enim ode-
poricum eius disposui scribere. ea tantum no-
minabo loca que sacris uoluminibus continen-
tur. Berito romana colonia et antiqua
urbe sydone derelicta. in sarepte litore he-
lie est ingressa turriculam in qua adorato do-
mino saluatore. per arenas tyri in quibus
paulus genua fixerat. peruenit ad acoe que
nunc ptholomays dicitur. Et per campos
mageddo iosie necis conscios intrauit terram
philistim. Mirata ruinas dor urbis condam
potentissime et uersa uice stratonis turrem
ab herode rege iudee in honorem cesaris
augusti cesaream nuncupatam. In qua cor-
nelii domum xpisti uidit ecclesiam et philippi e-
diculas. et cubiculum quattuor uirginum prophetarum
de inde antipatrida semirutum opidulum quod
patris ex nomine herodes uocauerat. Et lid-
dam uersam in diospholim dorcadis atque e-
nee resurrectione ac sanitatem inclitam. haut pro-
cul ab arimathia uiculum ioseph qui dominum
sepeliuit. et nouem urbem quondam sacerdotum nunc
tumulos occisorum ioppen fugientis portum ione
et ut aliquid perstringam de fabulis poetarum
religatae ad saxum andromede expectatricem.
Repetitoque itinere nicopolim que prius emmaus
uocabatur apud quam in fractione panis cog-
nitus est dominus. cleophe domum in ecclesiam
dedicauit. Atque inde proficiscens ascendit betho-
ron inferiorem et superiorem urbes a salomone
conditas. et uaria postea bellorum tempestate de-
letas. Ad dexteram aspiciens aialon et gaba-
on. ubi ihesus filius naue contra quinque reges
dimicans. soli imperauit et lune et gabaoni-
tas ob dolum et insidias federis impetrati in

aquarios lignariosque damnauerat. In gabaa
urbe usque ad solum diruta paululum subsis-
tit. Recordata peccati eius et concubine in frusta
diuise et tribus beniamin in trecentos uiros
propter paulum apostolum reseruatos. Quid diu mo-
ror. Ad leuam mausuleo elene derelicto que
adiabenorum regina in famis tempore sustentabat
Ingressa est ihosolimam urbem trinomiam
uocitata iebus salem. ihierusalem que ab helio pos-
tea adriano de ruinis et cineribus ciuitatis
in heliam suscitata est. Cumque proconsul pale-
stine qui familiam eius optime nouerat. pre-
missis apparitoribus iussisset parari pretorium.
Elegit humilem cellulam et cuncta loca
tanto ardore hac studio circuiuit. Ut nisi ad
reliquas festinaret. a primis non posset abduci.
Prostrataque ante crucem quasi pendentem dominum
cerneret adorabat. Ingressa sepulcrum resur-
rectionis. osculabatur lapidem quem ab ostio
sepulcri amouerat angelus et ipsum corporis lo-
cum in quo dominus iacuerat quasi sitiens de-
sideratas aquas fidei ore lambebat. Quid ibi la-
crimarum. quantum gemituum. quid doloris effude-
rit. testis est cuncta ihierosolima. testis ipse
dominus quem rogabat. Inde egrediens ascendit
syon. que in arcem uel speculam uertitur. hanc
urbem condam expugnauit et edificauit que
a dauid expugnata scribitur. ve tibi ciuitas
ariel idest leo dei. condam fortissima quam
expugnauit dauid. De ea que hedificata est
dicitur. fundamenta eius in montibus sanctis.
Diligit dominus portas syon. super omnia taber-
nacula iacob. Non eas portas quas hodie
cernimus in fauillam et cinerem dissolutas. sed
portas quibus inferi non preualent. et per quas
credencium ad xpistum ingreditur multitu-
do. Ostendebatur illi columpna ecclesie porti-
cum sustinens. infecta cruore domini. ad quam
uinctus dicitur flagellatus. Monstrabatur
locus. ubi super centum uiginti animas spiritus
sanctus descendit. ut ioelis uaticinium comple-
retur. Dehinc facultatula sua pauperibus atque
conseruis pecunia distributa perrexit
bethleem. et in dextra parte itineris stetit
ad sepulcrum rachel. in quo beniamin

(c) Real Academia de la Historia

no ut mater uocauerat benoni. hoc est
filius doloris mi. sz ut pater prophetauit
in spu filiu dextere peperit. Atq inde
specu saluatoris introiens postqua uidit
sacrum uirginis diuersoriu et stabulu
in quo agnouit bos possessore suu. et asin
presepe dni sui. ut impleret illd qd in eo
dem propheta scriptu est. Btus qui seminat
sup aquas. ubi bos. et asinus calcabit. Me
audiente iurabat cernere se fidei oculo in
fante pannis inuolutu uagiente in prese
pe. dnm magos adorantes. stellam fulgente
desup matre uirgine nutriciu sedulum.
pastores nocte uenientes. ut uideret uerbu
qd factum erat. Etiam tunc euangliste
iohis principiu dedicarent. In principio
erat uerbum. et uerbu caro factum est.
Paruulos interfectos. herodem seuiente.
Joseph et mariam fugientes in egipto.
mixtisq gaudio lacrimis loquebatur.
Salue bethleem domus panis. in qua
natus est ille panis qui de celo descendit.
Salue eufrata regio uberrima. atq fertilis. cui
fertilitas ds est. De te quondam micheas
uaticinatus e. Et tu bethleem domus
eufrata. no minima es in milib iuda.
ex te m egredietur qui sit princeps in
isrl. et egressus eius ab inicio a diebus
eternitatis. propterea dabis eos usq ad
temp parientis pariet. et reliqe fratrum
eius conuertentur ad filios isrl. In te enim
natus est princeps. qui ante luciferu ge
nitus est. Cuius de patre natiuitas omne
excedit etatem. Et tamdiu in te dauiti
ca generis origo remansit. donec uirgo
pareret. et reliquie ppli credentes in xpm
conuerterent ad filios isrl. et libere pdicarent.
Uob oportebat primum loqi uerbum di. sz
qm repellitis et in dignos uos iudicatis
eterne uite. conuertimur ad gentes. Dixe
rat eni dns. no ueni nisi ad oues pdi
tas domus isrl. Eo eo tpre iacob sup
eo uerba completa sunt. No deficiet
princeps ex iuda et dux de femorib eius
donec ueniat cui repositum est. et ipse.

erit expectatio gencium. Bene ds iura
bat bene uota faciebat dicens. Si intro
iero in tabnaclm domus mee. si ascen
dero in lectum strati mi. si dedo sop
num oculis mis. et palphebris mis
dormitatone. donec inueniã locum do
mino tabnaclm do iacob. Et statim
qd desideret exposuit. atq oculis prophe
talib quem nos uenisse iam credim
ille uenturum esse cernebant. Ecce
audiuimus eum in eufrata inuenim
eum in campis silue. Zop quippe sermo
ebrayicus est. ut te docente didici no
mariam matrem dni. hoc e sz ipsum
significat. Unde loquitur. Confitentes in
troibimus in tabernaclo ei. adorabim
in loco ubi steterunt pedes ei. Et ego
misera atq peccatrix digna sum iudi
cata presepe deosculari in quo dns
paruulus uagit. orare in spelunca in
qua uirgo puerpa dnm fudit infante.
Hec reqes mea. quia dni mi patria est. hic
abitabo qm saluator elegit eam. paraui
lucernam xpo mo. Anima mea illi uiuet
et semen mm seruiet ipi. Haut pcl inde
descendit ad turrem ader. idest gregis.
iuxta quam iacob pauit greges suos.
et pastores nocte uigilantes audire meru
erunt. Gla in excelsis do. et in terra pax
hominib bone uoluntatis. Dumq seruat
oues. inuenerunt agnum di puro et mundis
simo uellere qd in hesitate toci terre cele
ti rore conplutum e. et cuius sanguis tu
lit pcca mundi. et exterminatore egipti lit
fugauit in postib. Statimq concito gra
du cepit p uiam uetere pgere. que ducit
gazam ad potenciam ul diuicias di. et ta
cita secum uoluere. quomodo eunuc ezi
ops gencium pplos pfigurans mutauerit
pellem suam. Et dum uetus relegit instru
mentu. fonte reperit euanglij atq inde
ad dexteram transijt ab assur uenit escol
que in botrum uertitur. Unde et in testi
monium terre fertilissime. et in tipum
eius qui dicit. torcular calcaui solus et gen

et regem meum
meis

(c) Real Academia de la Historia

tibus uir nō fuit maiorum . exploratores
botrū mire magnitudinis portauerint
Hec post longum spacium intrauit sar
re cellulam . uidens ysaac in cunabula
7 uestigia quercus abraham . sub qua
uidit diem xpi 7 letatus est. Atq; inde
consurgens ascendit ebron . hec est ca
riatarba . idest opidum uirorum quatuor.
abraham ysaac 7 iacob . 7 adam magni
quem ibi conditum iuxta librum ihu
ebrei autumant. Licet plerique caleph qr
tum putent cui ex latere memoria de
monstratur. Noluit pgere ad ciuitat sepher
idest uicum litterarum quia contempnens
occidentem litteram repperat spm uiuifici
tem. Magisq; mirabatur superiores 7 infe
riores aquas . quas gotoniehl filius ieph
nezer pro australi 7 arida possessione
susceperat. Et quarum ductu siccos pris in
strumenti agros faciebat irriguos. ut
redemptionem ueterum pctorum in aquis
babtismi repperirent. Altero die orto iā
sole . stetit in supercilio cafar baruca idest
uilla benedictionis quem usq; ad locum
abraham dnm psecutus est. unde lati
despiciens solitudinē 7 terrā quondā
sodome 7 gomorre . adame 7 seboym
contēplata est. bethsami uineas in engi
di 7 segor uitulam conspernantē . que
prius uale uocabatur . 7 in zoharam . i.
paruulam suo sermone translata est.
Recordabatur spelunce loth . 7 uersa in
lacrimas uirgines socias āmonebat . caue
dum esse uinū in quo est luxuria . cui
opus moabite sunt 7 āmonite. Diu
heret in meridie ubi sponsa cuban
tem repperit sponsum 7 ioseph in ebri
atus ē cum fribus suis. Reuertar ihe
solimam 7 p tecuam atq; amos rutilā
tem montis oliueti rupem aspiciam . de
quo saluator ascendit ad patrem . in q
p annos singlos uacca rufa in holocau
tum dno cremabatur 7 cui cinis expi
abat ppl'm isrl'. In quo iuxta ezechi
el cherubin de templo transmigrans

ecclesiam dni fundauerit. Ingressa
sepulcrum lazari marie 7 marthe . ui
dit ospicium 7 bethfage uillam sacer
dotalium . maxillarum 7 locum in quo
pullus lasciuiens gentium dni frena
suscep . apl'orumq; strata uestibus mollia
terga pbuit ad sedendum . rectoq; itinere
descendebat gericho. Cogitās illum de
euangelio uulneratum 7 sacerdotibus ac
leuitis mentis feritate pretereuntibus . cle
mencia samarite idest custodis q semi
necem suo imposito iumēto ad stabulū
ecclie reportauit. Et locum adomin
quod interpretatur sanguinum . quia mul
tus in eo sanguis crebris latronum infū
debatur incursibus 7 arborem morum za
chei . idest bona penitentie opa quibus
cruenta dudum et noxia rapinis pccā
calcabat. Excelsumq; dnm de excelso uir
tutum intuebatur. et iuxta uiam cecorum
loca . qui receptis luminibus utriusq; ppli
credentis in dnm sacramēta pmiserant.
Ingressa ihericho . uidit urbem quam funda
uit ahel in abiram pmogenito suo . 7 cuius
portas posuit in segor nouissimo filiorum.
Intuita ē castra galgale . 7 aceruum pputi
orum . et secūde circumcisionis misterium . 7 duo
decim lapides qui de iordanis illuc trans
lati alueo . xii . aplorum fundamēta firmauer.
Et fontem quondam legis amarissimum
et sterilem quē uerus heliseus sua condiuit
sapientia . 7 in dulcedinē ubertatemq; cōuertit.
Uix nox transierat feruentissimo estu . uenit
ad iordanem stetit in ripa fluminis . 7 orto
sole solis iusticie . recordata est quomodo in me
dio amnis alueo sicca sacerdotes posuerint
uestigia. Et ad helie atq; helisei imperium sta
tibus ex utraq; parte aquis iter unda pbue
rit. Pollutasq; diluuio aquas 7 toti hominum
humanum genus infectione maculatas suo dns
emundauerit babtismate. Longum ē si uelim
de ualle achor dicere . idest tumulus turbarum.
in qua furtum et auaricia condēpnata ē.
Et de bethel domo dei in qua sup nudā
humum . nudus 7 paup dormiuit iacob.

(c) Real Academia de la Historia

Et posito super caput lapide. qui in zacharia
septem oculos habere describitur. Et in isa
ya lapis dicitur angularis. Uidit scalam ad
ad celum usque tendentem. in qua dominus desuper
innitebatur. ascendentibus porrigens manum.
et negligentes de sublimi precipitans. Sepulcra
quoque in monte efraym ihesu filii naue. et
eleazari filii aaron sacerdotis e regione
uenerata est. quorum alter conditus est in tamp
nathsare. a septentrionali parte montis ga
has alter conditus est. in gabaa filii finees. Sa
tisque mirata est quod distributor possessio
num sibi montana et aspera delegisset. Quid
narrem silo in quo altare dirutum. hodi
eque monstratur. et raptum sabinarum a romulo
tribus beniamitica precucurrit. Transiuit sicem
non ut plerique; non ut plerique errantes legunt sichar. que nunc
neapolis appellatur. et ex latere montis garri
zim extructam circa puteum iacob in
trauit ecclesiam. super quo dominus residens
siciensque et esuriens samaritane fide
saciatus est. Que quinque maritorum sapheorum? uolu
minum uiris. et sexto quem se habere iacta
bat errore dosithei derelicto. uerum mes
siam. et uerum repperit saluatorem. Atque in
de diuertens. uidit duodecim patriarcha
rum sepulcra. et sebasten idest samariam. que
in honorem augusti ab herode greco ser
mone augusta est nominata. Ibi siti
sunt heliseus et abdias prophete. et quo ma
ior inter natos mulierum non fuerit iohannes
baptista. ubi multis intremuit mirabilibus
namque cernebat demones uariis rugire
cruciatibus. et ante sepulcra sanctorum ululare
homines luporum uocibus. latrare canum.
fremere leonum. sibilare serpentium. mu
gire taurorum. alios rotare caput. et poster
gum terga uertice tangere. Suspensisque
pede feminis. uestes non defluere in faciem.
Miserabatur hominum et per singulos effu
sis lacrimis christi clementiam deprecabatur.
et sic erat inualida ascendit pedibus montem.
in cuius duabus speluncis persecutionis et
famis tempore abdias centum prophetas aluit
pane et aqua. cito itinere percucurrit. na

zareth nutriculam domini canaan et caphar
naum signorum eius familiares lacum thi
beriadis nauigatione domini sanctificatum. et
solitudinem in qua multa populorum milia
paucis saturata sunt panibus. et de reli
quiis uescentium repleti sunt cophini du
odecim. Ascendebat montem thabor in quo
transfiguratus est dominus. aspiciebat per
montes ermon et ermonim. et campos
latissimos galilee. in quibus sisara et omnis
eius exercitus barach uincente prostratus
est. Torrens cison mediam planiciem
diuidebat. et oppidum. iuxta naym
in quo uidue suscitatus est filius mon
strabatur. Dies me prius quam sermo
deficiet si uoluero cuncta percurrere. que
paula uenerabilis peragrata est. Tran fide incredibili
sibo ad egiptum et inter socoth. atque
apud fontem samsom. quem de molari
maxille dente subsistam paulumper
et arencia ora colluam ut refocillatus
uideam morasthi. Sepulcrum quondam
michee prophete nunc ecclesiam. et ex late
derelinquam correos. et getheos mare
idumeam et lachis. et per arenas molis
simas pergentium uestigia sub
trahentes latamque heremi uastita
tem. ueniam ad egipti fluuium gion
qui interpretatur turbidus. et quinque egip
ti transeam ciuitates que locuntur
lingua cananthida. et terram gethsen
et campos thanneos. in quibus fecit deus
mirabilia. et urbem noho que postea
uersa est in alexandriam. et oppidum domini.
Nitriam in quo purissima uirtutum
nitro sordes lauantur cotidie plurimorum.
Que cum uidisset occurrentes sibi sanctum et
uenerabilem episcopum ysidoro confessorem. et tur
bas innumerabiles monachorum. e quibus
multos sacerdotalis et leuiticus subli
mabat gradus letabatur quidem ad
gliam domini. sed se indignam tanto ho
nore fatebatur. Quid ego narrem mac
charios. arsetes sarapianos. et reliqua
columpnarum christi nomina. cuius non

(c) Real Academia de la Historia

intrabit cellulam? quorum non pedibus advoluta est? et per singulos sanctos Christum se videre credebat, et quicquid in illos contulerat in dominum contulisse letabatur. Mirus ardor et vix in femina credibilis fortitudo. Oblita sexus et fragilitatis corporee inter tot milia monachorum cum puellis suis habitare cupiebat. Et forsitam cunctis eam suscipientibus impetrasset, nisi maius sanctorum locorum traxisset desiderium. atque propter ferventissimos estus de Pelusio Maiumam navigatione perveniens tanta velocitate reversa est ut avem putares. Nec multo post in sancta Bethleem mansura perpetuo angusto per triennium mansit hospicio, donec instrueret cellulas ac monasteria, ac diversorium peregrinorum iuxta viam conderet, quia Maria et Ioseph hospitium non invenerant.

Hucusque iter eius descriptum sit, quod multis virginibus et filia comitante peragravit. Nunc virtutis latiusque describatur que ipsius propria est. In qua exponenda deo iudice ac teste profiteor me nichil addere, nichil in maius extollere more laudantium, sed ne res credat fidem multa retrahere, ne apud tractatores et genuino me semper dente rodentes fingere putetur et cornicem Ysopi alienis coloribus adornare. Que prima christianorum virtus est, tanta se humilitate deiecit, ut qui eam vidisset et pro celebritate nominis videre gestisset, ipsam esse non crederet, sed ancillarum ultimam. Et cum frequentibus choris virginum cingeretur, et veste et voce et habitu et incessu omnium minima erat. Numquam post viri mortem usque ad diem dormitionis sue cum ullo comedit viro, quamvis eum sanctum et in pontificali sciret culmine positum. Balneas nisi periclitans non adiit. Mollia etiam in gravissima febre lectuli strata non habuit, sed super durissimam humum stratis ciliciis quiescebat. Si tamen illa quiescenda est que iugibus pene orationibus dies noctesque iungebat. Illud implens de psalterio: Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrimis stratum meum rigabo. In qua fontes crederes lacrimarum. Ita levia peccata plangebat, ut illam gravissimorum criminum crederes ream. Cumque a nobis crebro moneretur ut parceret oculis et eos servaret evangelice lectioni, aiebat: Turpanda est facies quam contra dei preceptum purpurisso et cerussa et stibio sepe depinxi. Affligendum corpus quod multis vacavit deliciis. Longus risus perpetuo compensandus est fletu. Mollia linteamina et sirica pretiosissima asperitate cilicii commutanda. Que viro et seculo placui, nunc Christo placere desidero. Si inter tales tantasque virtutes castitatem in illa voluero predicare, superfluus videar. In qua etiam cum secularis esset omnium Rome matronarum exemplum fuit. Que ita se gessit ut numquam de illa etiam maledicorum quisquam auderet famam confingere. Nichil animo eius clementius, nichil erga humiles blandius fuit. Non appetebat potentes, nec tamen superbo gloriolam querentem fastigio despiciebat.

Si pauperem videret sustentabat, si divitem ad benefaciendum cohortabatur. Liberalitas sola excedebat modum, et usuras tribuens versuram quoque sepe faciebat, ut nulli stipem postulantium denegaret. Fateor errorem meum: cum in largiendo esset profusior arguebam. Illa proferens de apostolo: Non ut aliis refrigium, vobis autem tribulatio, sed ex equalitate in hoc tempore ut vestra habundantia sit ad illorum inopiam, et illorum habundantia sit ad vestram inopiam. Et hoc de evangelio salvatoris: Qui habet duas tunicas det alteram non habenti. Et providendum esse quod libenter faciat semper facere non posse. Multaque huiuscemodi que illa mira verecundia et sermone parcissimo dissolvebat. Testem invocans dominum se pro illius nomine cuncta facere, et hoc habere voti, ut mendicans ipsa moreretur, ut unum nummum filie non dimitteret, et funere suo alieno sindone involveretur. Ad extremum inferebat: Ego si petiero multos inveniam qui michi tribuant. Iste mendicans si a me non acceperit, que ei possum

(c) Real Academia de la Historia

etiam de alieno retribuere. et mortuus si
fuerit a quo eius anima requiratur. Ego
cautiorem in re familiari esse cupiebam
sed illa ardentiori fide toto salvatori ani
mo iungebatur. et pauperem dominum paupere
spiritu sequebatur. Reddens ei quod acceperat
propter ipsum pauper effecta. Denique consecuta est
quod optabat. et in grandi ere alieno famili
am dereliquit. quod adhuc usque debens
non suis viribus sed Christi se fidet misericordia red
dituram. Solent plereque matronarum bu
cinatoribus suis dona conferre. et in paucos
largitate profusa. manum a ceteris retrahere
quo illa omnino carebat vicio. Ita enim
singulis suam pecuniam dividebat. ut
singulis necessarium erat. non ad luxuriam
sed ad necessitatem. Nemo ab ea pauperum
vacuus reversus est. Quod obtinebat non
ad divitiarum magnitudine: sed prudentia
dispensandi. Illud semper replicans. Beati
misericordes: quoniam ipsi misericordiam conseq
untur. Et sicut aqua extinguit ignem ita
elemosina helemosina peccata. Et facite vobis
amicos de iniquo mamona: qui vos
recipiant in eterna tabernacula. Et ecce omnia et date
munda. et verba danielis regem nabuchodo elemosi
nosor ammonentis ut helemosinis redi nam
meret peccata sua. Nolebat in his lapidibus
pecuniam effundere. qui cum terra et
seculo transituri sunt. sed in vivis lapidi
bus qui volvuntur super terram. de quibus
in apocalipsim iohannis. Civitas magni
regis extruitur. quos in saffirum et zma
ragdum et iaspidem et ceteros esse verten
dos scriptura commemorat. Verum hec possunt
sunt esse communia cum paucis. et scit
diabolus non in summo virtutum culmine
posita. unde loquitur ad dominum. Post amis
sam iob substantiam. post eversam domum.
post liberos interfectos corium pro corio: omnia
que habuerit homo dabit pro anima sua.
Sed extende manum tuam et tange ossa et
carnes eius nisi in facie benedixerit tibi.
Scimus plerosque dedisse helemosinam. sed de
proprio corpore nichil dedisse. porrexisse

egentibus manuum. sed carnis voluptate:
superatos. De albasse ea que foris erant
fuisse
et deintus plena ossibus mortuorum. At
vero paula talis tanteque continentie
fuit. ut pene mensuram excederet. et
debilitate corporis nimiis ieiuniis hac
labore contraheret: que exceptis festis
diebus vix oleum in cibo acciperet. ut
ex hoc uno extimaretur. quid de vino
et liquamine et piscibus et lacte ac
melle et ovis et reliquis que gustu sua
via sunt iudicaret. In quibus sumendis quidam
se abstinentissimos putant. et si his
ventrem ingurgitaverint: totam pu
diciciam suspicientur. Semper virtutes
sequitur invidia. feriuntque summos fulgura
montes. Nec mirum si hoc de hominibus
loquar cum etiam dominus noster fariseorum zelo
sit crucifixus. et omnes sancti emulos abue
rint. In paradiso quoque serpens fuerit
cuius invidia mors introivit in orbem
terrarum. Suscitaverat illi deus adad idu
meum qui eam colafizaret. ne se extol
leret. et quasi quodam stimulo carnis
sepius ammonebat. ne magnitudine
virtutum altius raperet. et aliarum viciis
feminarum se in excelso credere constitu
tam. Ego ayebam livori esse ceden
dum. et dandum insanie locum quod
fecisset iacob in fratre suo esau. et david in perti
nacissimo inimicorum saul. Quorum alter
mesopotamiam fugerit. alter allofilis
tradiderit: malens ostibus quam invi
dis subiacere. At illa iuste respondebat
hoc diceres si diabolus contra servos dei
et ancillas non ubique pugnaret. et ad
omnia loca fugientes precederet. si non
sanctorum locorum amore retineretur et beth
lem meam in alia repperire possem
parte terrarum. Cur enim non patiencia
livorem superem? cur non humilitate
frangam superbiam et percutienti maxil
lam alteram offeram malam. Dicente
paulo. vincite in bono malum. Nonne
apostoli gloriabantur. quando pro domino sunt passi

(c) Real Academia de la Historia

contumeliam. Nonne ipse saluator
humiliauit se formam serui accipiens
et factus obediens patri usque ad mortem
et mortem crucis. ut nos sua passione serua
ret. Iob nisi certasset et uicisset in prelio non
accepisset coronam iusticie. Nec audisset
a domino putas me aliter locutum: quam ut
appareres iustus. Beati dicuntur in euangelio
qui persecutionem paciuntur propter iusticiam. Se
cum sit consciencia: quod non propter peccata paciamur
et afflictio in seculo materia premiorum est. Si
quando [illegible] inimicorum usque ad uulnera
angustia perculsus: illud psalterii decantabat
Dum consisteret aduersum peccator obmutui et
silui a bonis. Et rursum. Ego autem quasi sur
dus non audiebam et quasi mutus non aperi
ens os suum. et factus sum quasi ho
mo non audiens nec habens in ore suo in
crepationes. In temptationibus deuteronomii
uerba uoluebat. Temptat uos dominus deus
uester ut sciat utrum diligatis dominum deum
uestrum de toto corde uestro. et de tota anima
uestra. In tribulationibus et angustiis. ysaye re
plicabat eloquia. Qui ablactati estis a
lacte qui abstracti ab ubere. tribulationem
super tribulationem expectate. spem super spem.
Adhuc pusillum propter maliciam labiorum
propter linguam malignam et scripture
testimonium: in consolatione suam disserebat
bat ablactatorum esse eorum qui ad uirilem
etatem peruenissent. Tribulationem super tri
bulationem sustinere. ut spem super spem
mererentur accipere. Paciencia probationem
probatio spem. spes autem non confundit.
Et quod si is qui foris est noster homo corrum
pitur: ille qui intus est renouetur. et
in presentiarum momentaneum et leue tri
bulationis nostre eterne glorie pondus opera
tur in nobis non aspicientibus que uidentur.
Que enim uidentur temporalia sunt. que autem non
uidentur eterna sunt. Nec longum forte
tempus. etiam si humane impacientie.
et anxium uideatur. cui dicit statim sequitur
auxilium dicentis. Tempore oportuno
exaudiui te. et in die salutis auxiliatus

[illegible]

…es qui tribulatio
…eciam operatur

sum tui. Nec dolosa labia. et linguas iniquas
esse metuendas cum domino adiutore lete
mur: et ipsum audire debeamus monentem.
per pacientiam uestram possidebitis animas
uestras. et non sunt condigne passiones huius
presentis seculi ad futuram gloriam que reue
labitur in nobis. Et alibi. Ut pacienter agamus.
in omnibus que accidunt nobis. Paciens enim
uir: multum prudens. qui autem pusilla
nimis est. uehementer insipiens. In lan
goribus et crebra infirmitate: dicebat. quando
do infirmor sum: tunc fortis sum. et
habemus thesaurum istum in uasis
fictilibus. donec mortale hoc induat in
mortalitatem. et corruptum hoc uestiat in
corruptionem. Et iterum. Sicut superhabun
dat passio christi in nobis. ita et per christum habun
dabit et consolacio. Ac deinde ut socii pas
sionum estis. ita et consolationis eritis.
In merore cantabat: quare tristis es anima
mea et quare conturbas me? spera in deum
quoniam confitebor illi salutare uultus mei et
deus meus. In preliis loquebatur. qui uult
uenire post me neget semetipsum et tollat
crucem suam et sequatur me. et iterum. qui
uult animam suam saluam facere perdet eam
et qui perdiderit animam suam propter me: saluam
eam faciet. Quando dispendia rei familia
ris. et euersio tocius patrimonii nunciaba
tur aiebat. quid enim prodest homini si totum
mundum lucretur et anime sue dampnum ha
buerit. aut quam dabit commutationem pro
anima sua. et nudus exiui de utero ma
tris mee nudus et redeam. Sicut domino pla
cuit ita factum est. sit nomen domini benedic
tum. et illud. Nolite diligere mundum ne
que ea que in mundo sunt. quoniam omne quod
in mundo est desiderium carnis est. et concu
piscentia oculorum. et superbia uite huius
que non est ex patre sed de mundo est. et
mundus transit et concupiscencia eius.
Scio et infirmitates grauissimas liberorum
et maxime toxocii sui quem diligebat
plurimum. Cumque illud uirtute complesset.
turbata sum et non sum locuta in hec

(c) Real Academia de la Historia

uerba prorupit. Qui amat filium aut filiam super me: non est me dignus. et orans ad dominum loquebatur: posside filios mortificatorum: qui pro te cotidie mortificant corpora sua. Noui susurronem quendam quod genus hominum perniciosissimum est. Quasi beniuolum nuntiasse: ut pre nimio feruore uirtutum quibusdam uideretur insana: et cerebrum illius dicerent confouendum. Cui illa respondit. Theatrum facti sumus mundo et angelis et hominibus. nos stulti propter christum. sed stultum dei sapientia est hominibus. unde et saluator loquitur ad patrem. Tu scis insipientiam meam. Quem in euangelio et propinqui quasi mentis inpotem ligare cupiebant. et aduersarii subsannabant dicentes. demonium habet: et samaritanus est. et in belzebub principe demoniorum eicit demonia. Sed nos audiamus apostolum cohortantem. hec gloria nostra testimonium conscientie nostre. quia in sanctitate et in sinceritate dei conuersati sumus in mundo. et dominum dicentem ad apostolos. Ideo mundus odit uos: quia non estis de mundo. amaret utique mundus quod suum erat. et ad ipsum dominum uerba uertebat. Tu nosti cordis abscondita. et hec omnia uenerunt super nos: et non sumus obliti tui. neque inique egimus in testamentum tuum: nec auersum est retro cor nostrum. Et propter te mortificati sumus tota die. reputati sumus ut oues occisionis. Sed dominus auxiliator meus: non timebo quid mihi faciat homo. Legi enim. Fili honora dominum et confortaberis. et preter eum: nullum timueris. His et talibus testimoniis quasi armatura christi. et aduersum omnia que uicia se perpetue instruebat. contra inuidiam seuientem et patienda iniurias. furorem grauidi corporis mitigabat. Denique usque ad diem mortis et huius patientia. et aliorum zelus omnibus patuit. qui suum rodit auctorem. et dum emulum ledere nititur. in semetipsum proprio furore bacchatur. Dicam et de ordine monasterii. quomodo sanctorum continentiam in suum uerteret lucrum.

Seminabat carnalia: ut meteret spiritalia. Dabat etiam ut celestia tolleret. breuia concedebat: ut pro his eterna mutaret. post uirorum monasterium quod uiris tradiderat gubernandum: plures uirgines quas e diuersis prouinciis congregauerat tam nobiles quam medii et infimi generis. in tres turmas monasteriaque diuisit. Itaque dumtaxat ut in opere et cibo separate. psalmis et orationibus iungerentur. post alleluia cantatum quo signo uocabantur ad collectam nulli residere licitum erat. sed prima uel inter primas ueniens ceterarum opperiebatur pudore et exemplo ad laborem eas prouocans non terrore. Mane. hora tertia. sexta. nona uespera. noctis medio. per ordinem psalterium canebant. Nec licebat cuiquam sororum ignorare psalmos. et non de scripturis sanctis quotidie aliquid discere. Die tantum dominico ad ecclesiam procedebant ex cuius habitabant latere. et unumquodque agmen matrem propriam sequebatur. Atque inde pariter reuertentes: instabant operi distributo. et uel sibi uel ceteris indumenta faciebant. Si qua erat nobilis non permittebatur de domo sua habere comitem. ne ueterum actuum memor et lasciuientis infantie errorem refricaret antiquum. et crebra confabulatione renouaret. Unus omnium habitus. linteamine ad tergendas solum manus utebantur. Uirorum tanta separatio: ut ab spadonibus quoque eas seiungeret. nec ulla se daret occasio lingue maledice que sanctos solita est carpere in solatium delinquendi. Si qua uel tardior ueniebat ad psalmos et in opere pigrior uariis eam modis adgrediebatur. Si erat iracunda: blandiciis. si patiens correptione: illud apostoli imitans. Quid uultis in uirga ueniam ad uos an in spiritu lenitatis et mansuetudinis. Excepto uictu atque uestitu: nullam habere quid patiebatur. Dicente paulo. habentes uictum atque uestitum: his contenti simus. Nec consuetudine plus habendi preberet locum auaricie que nullis expletur opibus. et quanto amplius habuerit. plus requirit. quam neque copia neque inopia minuitur. Iurgantes inter se sermone lenissimo federabat. lasciuientem

(c) Real Academia de la Historia

adulescentularum carnem crebris et duplicatis fran-
gebat ieiuniis. Males eas stomacho quam mente
egrotari dicens. Munditiam corporis atque uestitus
anime esse immunditiam. Et turpe uerbum atque lasciuum
numquam de ore uirginis proferendum. His signis
libidinosum animum ostendi et per exteriorem hominem
interioris hominis uicia demonstrari. Quam litigiosam
et garrulam ac pacis turbis prospiceret delectari et
sepius commonitam nolle corrigi: inter ultimas
et extra conuentum sororum ad fores triclinii orare
faciebat et separatum cibum capere. ut quam obiur-
gatio non correxerat: emendaret pudor. Furtum
quasi sacrilegium detestabatur. Et quod inter seculi homines
uel leue putatur uel nichil: hoc in monasteriis gra-
uissimum dicebat esse delictum. Quid memorem clemen-
tiam et sedulitatem in egrotantes quas miris obsequiis
et ministeriis confouebat. Cumque aliis languen-
tibus large preberet omnia et esum quoque exhiberet carnium
si quando ipsa egrotasset: sibi non indulgebat. Et in eo
inequalis uidebatur. quod in aliis clementiam in se duriciam
commutabat. Nulla iuuenum puellarum sano et
uegeto corpore tantum se dedidit continentie: quantum
ipsa fracto et senili debilitatoque corpusculo. Fa-
teor in hac re pertinacior fuit. ut sibi non parceret:
ut nulli cederet admonenti. Referam quod expertus sum.
Mense iulio feruentissimis estibus incidit in ardo-
rem febris. et post desperationem dei misericordia res-
pirasset et medici persuaderent ob refectionem corporis
uino opus esse paruo et tenui. ne aquam bibens
in ydropem uerteretur: ut ego clam beatum papam epipha-
nium rogarem. ut eam moneret immo compelleret ui-
num bibere. ut erat prudens et sollertis ingenii
statim sensit insidias. et subridens mihi esse quod ille
diceret intimauit. Quid plura? Cum beatus pontifex
post multa ortamenta egressus foras. quererem quid
egisset respondit. Tantum profeci ut seni ho-
mini pene persuaserit ne uinum bibam. Hec
refero non quod inconsiderate et ultra uires suscepta ho-
nera probem. Monente scriptura. Super te honus ne le-
uaueris. sed quod mentis ardorem et desiderium fidelis anime
etiam hac experientia probarem. uel persuadeantur dicentis. Si-
tiuit in te anima mea. quam multipliciter tibi et caro mea.
Difficile est modum tenere in omnibus. uere iuxta filo-
soforum sententiam reputatur quod nos una et breui
sententiola exprimere possumus. Ne quid nimis-

que in contemptu aliorum tantam habebat pa-
tientiam. In luctu mitis erat. et suorum morti-
bus frangebatur maxime liberorum. nam et in
uiri et in dormitione filiorum semper periclitata
est. Et cum os stomachumque signaret et ma-
tris dolorem crucis niteretur impressione
lenire: superabatur affectu et credulam mentem
parentis uiscera consternabant. Animoque uin-
cens: fragilitate corporis uincebatur. quod semel
eam langor arripiens longo tempore possidebat.
ut et nobis inquietudinem et sibi discrimen af-
ferret. In quo illa letabatur. et per momenta co-
memorans: miser ego homo quis me liberabit
de corpore mortis huius? Dicat prudens
lector per laudibus me uituperationem scribere.
Testor ihesum cui illa seruiuit. et ego seruire cupio.
me in utramque partem nichil fingere. sed quasi
xpianum de xpiana que sunt uera proferre.
id est historiam scribere. non panegericum. et illius
uicia aliorum esse uirtutes. uicia loquor secundum
animum meum et omnium sororum hac fratrum
desiderium qui illam diligimus et absentem
querimus. Ceterum illa impleuit cursum suum
fidemque seruauit et nunc fruitur corona ius-
ticie. Sequitur agnum quocumque uadit. Saturatur
que esuriuit et leta decantat. Sicut audiuimus
in ciuitate domini uirtutum: in ciuitate dei nostri.
O beata rerum commutatio. fleuit ut semper ride-
ret. Despexit lacus contritos: ut fontem
domini reperiret. uestita cilicio est: ut nunc
albis uestibus uteretur et diceret. Scidisti
saccum meum et induisti me leticia. Cine-
rem sicut panem manducauit. et potionem suam
cum fletu miscebat dicens. Fuerunt michi
lacrime mee panes die ac nocte: ut in eter-
num pane angelorum uesceretur et caneret.
Gustate et uidete quam suauis est dominus. et
eructauit cor meum uerbum bonum dico ego
opera mea regi. et ysaye. Immo dominum per ysaiam
in se cerneret uerba compleri. Ecce qui ser-
uiunt michi manducabunt. uos autem esuri-
etis. Ecce qui seruiunt michi bibent. uos autem
sicietis. Ecce qui seruiunt michi letabuntur.
uos autem confundemini. ecce qui seruiunt
michi exultabunt in gaudio. uos autem

(c) Real Academia de la Historia

clamabitis ob dolorem cordis et pre contri
tione spiritus ululabitis. Dixerat lacus ab ea sem
per fuisse contractos. ut fontem diu reperiret.
ut posset leta cantare. Sicut ceruus desiderat
ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad
te deus. quando ueniam et aparebo ante faciem dei.
Tangam ergo breuiter quomodo hereticorum cuno
sos deuitauerit lacus. et eos in instar habu
erit hernarum. Quidam ueterator callidus atque
ut sibi uidebatur doctus ac sciolus: me ne
sciente cepit ei proponere questiones et dicere.
Quid peccauit infans ut demone corripiatur?
In qua etate resurrecturi sumus in ipsa in qua
morimur: ergo nutricibus post resurrectionem
opus erit? Si in altera: nequaquam erit resur
rectio mortuorum. sed transformatio in alios.
Diuersitas quoque sexus maris hac femine erit
an non erit? Si erit sequitur et nuptie et concu
bitus et generatio. si non erit: sublata diuersita
te sexus eadem corpora non resurgunt. Adgra
uat enim terrena abitatio sensum multa
cogitantem. sed tenuia et spiritalia dicente apostolo.
Seminatur corpus animale: resurgit corpus spiritale.
Ex quibus omnibus probare cupiebat rationales
creaturas ob quedam uicia et antiqua peccata
in corpore esse dilapsas. et pro diuersitate hac
meritis peccatorum tali uel tali conditioni generari
uel corporum sanitate gaudere. et parentum di
uicijs hac nobilitate uel in morbidas car
nes. et domos inopum uenientes penas pristi
norum luerent delictorum et presenti seculo atque cor
poribus quasi carceri cluderentur. Quod cum
audissem et ad me retulisset: indicans homi
nem michique intelligens necessitas necessi
me uipe hac mortifere bestie resistendi.
De quibus psalmista commemorat dicens. Ne tra
das bestijs animam confitentem tibi. et increpa
domine bestias calami que scribentes iniquitatem.
locuntur contra dominum mendacium et eleuant
in excelsum os suum. conueni hominem oro
nibus eius quem decipere nitebatur breui inter
rogatione conclusi. utrum crederet futuram
resurrectionem mortuorum an non. Qui cum se
credere respondisset. Intuli eadem resur
gunt corpora an altera? cum dixisset eadem

sexu an mutato? Ad interrogata reticenti et instar colubri huc
atque illuc transferenti caput ne feriretur. Quia
inquam taces ego michi pro te respondebo. et
consequentia inferam. Si non resurgit mulier
ut mulier. neque masculus ut masculus.
non erit resurrectio mortuorum. Quia sexus mem
bra habet: membra totum corpus efficiunt. Si
autem sexus et membra non fuerint. ubi erit re
surrectio corporum. que sine sexu non consistit et
menbris. Porro si corporum non fuerit resurrec
tio. nequaquam erit resurrectio mortuorum. Sed
et de illo quod de nuptijs obicis si eadem men
bra fuerint sequi nuptias a saluatore solui
tur. Erratis scripturas nescientes neque uir
tutem dei. In resurrectione enim mortuorum: non
nubent neque nubentur sed erunt similes ange
lorum. ubi dicit non nubent neque nubentur: se
xuum diuersitas demonstratur. Nemo enim
de lapide et ligno dicit. non nubent neque nu
bentur. que naturam uiuendi non habent
de his qui possunt nubere: et Christi gratia hac
uirtute non nubant. quod si opposueris quomodo
ergo erimus similes angelorum cum inter an
gelos non sit masculus et femina. Breuiter
ausculta. non substantiam nobis angelorum sed con
uersationem et beatitudinem repromittit. Quomodo
et Iohannes baptista antequam decollaretur
angelus appellatus est. et omnes sancti ac uirgines
dei etiam in isto seculo uitam in se exprimunt
angelorum. Quando enim dicitur eritis similes
angelorum similitudo promittitur non natura muta
tur. Simulque responde quomodo illo interpre
tis. quod Thomas dominum resurgentis palpauit
manus. et uidit latus lancea uulneratum.
Et Petrus in litore stantem conspexerit dominum
et fauum mellis ac partem piscis assi
comedentem. Qui stabat profecto habebat pe
des. qui monstrauit latus uulneratum:
utique et uentrem et pectus habuit. sine quibus
non sunt latera uentri et pectori coherentia.
Qui locutus est lingua et palato ac den
tibus loquebatur. Sicut enim plectrum cordis
ita lingua illiditur dentibus et uocalem red
dit sonum. Cuius palpate sunt manus

(c) Real Academia de la Historia

consequenter et brachia habuit. Cum igitur omnia habuisse dicatur, necesse est ut totum corpus habuerit quod conficitur ex membris, non utique femineum sed virile, id est eiusdem sexus in quo mortuus est. Quod si obtenderis: ergo et nos post resurrectionem comedemus? et quomodo clausis ingressus est ianuis contra naturam pinguium et solidorum corporum? audies: Noli propter cibum resurrectionis fidem in calumpniam trahere. Nam et archisinagogi filie suscitate iussit cibum dari, et lazarus quatriduanus mortuus cum eo scribitur inisse convivium, ne resurrectio eorum fantasma esse putaretur. Sin autem clausis ianuis ingressus est, et ideo spiritale et aerium corpus niteris adprobare, ergo et antequam pateretur, quia contra naturam graviorum corporum super mare ambulavit, spiritale corpus habuit? et apostolus petrus qui et ipse super aquas pendulo incessit gradu, spiritale corpus habuisse credendus est? cum potentia magis et virtus ostendatur dei, quando fit aliquid contra naturam. Ut scias in signorum magnitudine non nature mutationem sed dei omnipotentiam demonstrari. Qui ambulabat fide, cepit infidelitate mergi, nisi eum manus domini sublevasset dicentis: Quare dubitasti modice fidei? Miror autem te obdurate fronte loqui et domino: Infer digitum tuum huc et tange manus meas, et porrige manum tuam et mitte in latus meum, et noli esse incredulus sed fidelis. Et alibi: Videte manus meas et pedes. Palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me habentem videtis. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et pedes. Vitam audis et carnem, pedes et manus, et globos michi stoicorum atque aeria quedam deliramenta confingis. Porro si queris cur infans demone corripiatur qui peccata non habuit, aut in qua etate resurrecturi sumus cum diversa etate moriamur, ingratis suscipies: O altitudo divitiarum sapientie et scientie dei, quam inscrutabilia sunt iudicia dei et investigabiles vie eius. Quis enim cognovit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Etatum autem diversitas non mutat corporum varietatem. Cum enim corpora nostra cotidie fluant et aut crescant aut decrescant, ergo tot erimus homines quot cotidie commutamur? Aut alius fui cum decem annorum essem, alius cum triginta, alius cum quinquaginta, alius cum quinquaginta, iam toto cano capite sum. Igitur iuxta ecclesiarum traditiones et apostoli pauli, illud est respondendum, quod in virum perfectum et in mensuram etatis plenitudinis christi resurrecturi sumus. In qua et adam conditum iudei autumant, et dominum salvatorem legimus surrexisse. Et multa alia que de utroque testamento in suffocatione heretica protuli. Ex quo die ita cepit hominem detestari et omnes qui eiusdem dogmatis erant, ut eos voce publica hostes domini proclamaret. Et hoc dixi non ut breviter heresim confutarem, cui multis voluminibus respondendum est, sed ut fidem tante femine ostenderem, que maluit inimicicias hominum subicere perpetuas, quam deum offensam ab amiciciis noxiis revocaret. Dicam ergo ut ceperam. Nichil ingenio eius docilius fuit. Tarda erat ad loquendum, velox ad audiendum, memor illius precepti: Audi israel et tace. Scripturas sanctas tenebat memoriter. Et cum amaret historiam et illud veritatis diceret fundamentum, magis sequebatur intelligentiam spiritalem. Et hoc culmine edificationem anime protegebat. Denique compulit me ut vetus et novum instrumentum cum filia me disserente perlegeret. Quod propter verecundiam negans, propter assiduitatem et crebras postulationes eius prestiti, ut docerem quod didiceram, non a me metipso, id est a presumptionis pessimo preceptore, sed ab inlustribus ecclesie viris. Sicubi estuabam et nescire me ingenue confitebar, nequaquam michi volebat adquiescere, sed iugi interrogatione cogebat, ut e multis variisque sententiis que michi videretur probabilior indicarem. Loquar et aliud quod forsitan emulis videatur incredulum. Hebream linguam quam ego ab adolescentia multo labore ac sudore ex parte didici et infatigabili meditatione non desero, ne ipse ab ea deserar, discere voluit et consecuta est, ita ut psalmos ebraice

(c) Real Academia de la Historia

caneret. et sermonem absque ulla latine lingue
proprietate resonaret. quod quidem usque hodie
in sancta fide eius custodio cernimus. que ita semper
adhesit matri. et eius obediuit imperiis. ut
numquam absque ea cubaret. Numquam pro-
cederet. numquam cibum caperet. ne unum quidem
nummum haberet potestatis sue. sed et pater-
nam et maternam substanciolam a ma-
tre distributam pauperibus letaretur. et pietatem
in parentes hereditatem maximam et diui-
tias possideret. Non debeo silentio preterire
quanto exultauit gaudio. quod paulam
neptem suam leta et toxocio genitam in
uoto et uirginitatis future repromissione con-
ceptam. audierit in cunis et crepitaculis.
balbuciente lingua alleluia cantare. auie et
amite nomina dimidiatis uerbis frangere.
In hoc solo patrie desiderium habuit filium.
nurum neptem. Renuntiantem seculo xpisto serui-
re cognosceret. quod impetrauit ex parte. Nam
neptis xpisti flammeo reseruatur. nurus eterne
se tradens pudicicie. socrus opera. fide et
helemosinis sequitur. et rome conatur
exprimere. quod iherosolimis illa compleuit. Quid
agimus anima. cur ad mortem eius ueni-
re formidas? Iam dudum prolixior liber
cuditur. dum timemus ad ultima peruenire
quasi tacentibus nobis et in laudibus illius oc-
cupatis. differri possit occubitus. Huc
usque prosperis nauigauimus uentis. et crispantia
maris equora labens carina sulcabit. Nunc
in scopulis incurrit oratio. et tumentibus fluc-
tuum montibus presens utrique monasterii
intentatur naufragium ita ut cogamur di-
cere. Preceptor. saluos nos fac perimus. et
illud. Exurge quare obdormis domine? Quis enim
possit siccis oculis paulam narrare morientem?
Incidit in grauissimam ualitudinem. immo quod
optabat inuenit. ut nos desereret. et domino
plenius iungeretur. In quo langore eustochie
filie probata semper in matrem pietas. et magis
ab omnibus comprobata est. Ipsa assideret lectulo.
flabellum tenere. sustentare caput. puluil-
lum supponere. fricare pedes. manus sto-
machumque confouere. mollia strata componere.
aquam calidam temperare. mappulam apponere.
omnium ancillarum preuenire officia. et quicquid
alia fecisset de sua mercede putaret subtractum.
Quibus illa precibus. quibus lamentis et gemitu in-
ter iacentem matrem et in specu domini discur-
rerit ne priuaretur tanto contubernio. ne illa
absente uiueret. ut eodem feretro portaretur.
Sed o mortalium fragilitas. et caduca natura.
et nisi xpisti fides nos extollat ad celum et eterni-
tas anime promittatur cum bestiis ac iumentis
corporum una condicio. idem occubitus iusto et im-
pio. Bono et malo. mundo et immundo. Sacri-
ficanti et non sacrificanti. Sicut bonus. ita et qui
peccat. Sicut qui iurat. sic et his qui iuramen-
tum metuit. Similiter et homines et iumenta
in fauillam et cinerem dissoluentur. Quid
diu differo et dolorem meum in aliis inmo-
rando facio longiorem. Sentiebat pruden-
tissima feminarum adesse mortem. et fri-
gente alia parte corporis atque membrorum sola
anime teporem in sancto et sacro pectore palpi-
tare. Et nichilominus quasi ad suos pergeret
alienosque despiceret. illos uersiculos susurrabat.
Domine dilexi decorem domus tue. et locum ha-
bitationis glorie tue. Et quam dilecta taber-
nacula tua domine uirtutum. Concupiscit et
deficit anima mea in atria domini. Et elegi
abiectus esse in domo dei mei. magis quam
habitare in tabernaculis peccatorum. Cumque a me in-
terrogaretur cur taceret. cur nollet respondere
inclamanti. an doleret aliquid. greco sermo-
ne respondit nichil se habere molestie. sed
omnia quieta et tranquilla respicere. Post
hec obmutuit. et clausis oculis. quasi huma-
na despiceret usque ad expirationem anime. eosdem
repetebat uersiculos. Uix ut aure quod dicebat
exaudire possimus. digitumque ad os tenens cru-
cis signum pingebat. In labiis deficiebat spiritus.
et anhelabat in mortem. animaque erumpere gesti-
ens ipsum stridorem. quo mortalium uita finitur.
in laudes domini conuertebat. Aderant iherosoli-
marum et aliarum urbium sacerdotum inferiores
gradus. ac leuitarum innumerabilis multitu-
do omnium monasterium uirginum et mona-
chorum chori repleuerant. Statimque ut audiuit

(c) Real Academia de la Historia

sponsum uocantem. Surge ueni proxima
mea speciosa mea columba mea quia ecce
hyemps transiit pluuia abiit. Sibi leta
respondit. flores uisi sunt in terra. tempus
sectionis aduenit. et credo uidere bona domini
in terra uiuentium. et hinc non ululatus et
planctus ut inter seculi homines fieri solet
sed psalmorum linguis diuersis examina con
crepabant. Translataque episcoporum manibus et cer
uicem feretro subicientibus. cum alii pontifi
ces lampades cereosque preferrent. alii choros
psallentium ducerent in media ecclesia in spe
lunca saluatoris est posita. Tota ad funus eius
palestinorum urbium turba conuenit. quem
monachorum latentium in heremo cellula
sua tenuit. quam uirginum cubiculorum secre
ta tenuerunt. Sacrilegium putabat qui non
tali femine ultimum reddidisset officium.
Vidue et pauperes in exemplum dorcadis
uestes ab ea prebitas ostendebant. Omnis ino
pum multitudo matrem et nutriciam se perdi
disse clamabant. Quodque mirum sit nichil
pallor mutauerat in faciem. sed ita dignitas que
dam et grauitas ora compleuerat. ut eam puta
res non mortuam sed dormientem. Greco. latino
syroque sermone psalmi in ordinem persona
bant. Non solum triduo et donec subter ecclesiam
et iuxta speluncam domini conderetur. sed per omnem
ebdomadam cunctis qui aduenerant suum funus
et proprias credentibus lacrimas. Venerabilis
uirgo filia eius eustochium quasi ablacta su
per matrem suam abstrahi a parente non pote
rat. Deosculari oculos. herere uultui totum
corpus amplexari et se cum matre uelle sepe
liri. Testis est ihesus ne unum quidem nummum
ab ea filie derelictum. sed ut ante iam dixi de
relictum magnum es alienum. Et quod ita dif
ficilius est fratrum et sororum inmensam
multitudinem quos et sustentare arduum et
abicere impium est. Quid hac uirtute mirabilius fe
minam nobilissime familie magnis quon
dam opibus. tanta fide omnia dilargitam. ut
ad egestatem pene ultimam perueniret. Iactent
alii pecunias in corbanan dei eius congesta fu
nalibusque aureis dona pendentia. nemo plus

dedit pauperibus quam qui sibi nichil reliquit.
Nunc illa diuitiis fruitur. et his bonis que nec
oculus uidit. nec auris audiuit. nec in cor ho
minis ascenderunt. Nostram uicem dolemus. et
in uidere potius glorie eius uidebimur. si uolue
rimus diucius flere regnantem. Secura esto
eustochium magna hereditate ditata es. pars
tua dominus et quo magis gaudeas. mater tua
longo martirio coronata est. Non solum effusio
sanguinis in confessione reputatur: sed deuo
te quoque mentis seruitus cotidianum mar
tirium est. Illa corona de rosis et uiolis plecti
tur. ista de liliis. unde et in cantico scribitur
canticorum. fratruelis meus candidus et rubicun
dus et uincentibus tribuens. Mater magna tua audi
uit cum abraham. Exi de terra tua et cognatio
ne tua et ueni in terram quam monstrauero
tibi. et per ieremiam dominum precipientem. Fugite
de medio babilonis et saluate animas uestras
et usque ad diem mortis sue. non est reuersa
in caldeam nec ollas egipti ypsulentas car
nium desiderauit. sed choris comitata uirgi
neis ciuis est saluatoris effecta. et de paruulo
bethleem celestia regna conscendens: dixit
ad ueram noemi. populus tuus populus meus. et deus
tuus deus meus. Hunc tibi librum ad duas
lucubratiunculas. eodem quo tu sustines
dolore dictaui. Nam quotienscumque stilum
figere uolui et opus expletum promissum, to
ciens obriguerunt digiti. cecidit manus.
sensus elanguit. unde et inculta oratio
uotum scribentis. absque ulla elegantia. et
uerborum lepore testatur. Vale paula:
et cultoris tui ultimam senectutem orationibus
iuua. fides et opera tua: christo te sociant. presens
facilius quod postulas impetrabis. Exegi mo
numentum. ere perhennius quod nulla dex
truere possit uetustas. incidi elogium se
pulcri tui quod huic uolumini subdidi.
Vt quocumque noster sermo peruenerit te lauda
tam. te in bethlem conditam lector agnoscat.

Tituli sepulcri

Scipio quam genuit
paule. fuere parentes. Grachorum soboles aga
menonis inclita proles. Hoc iacet in tumu
lo paula dixisse priores. Eustochie generis

romane prima senatus, pauperem christi et beth
leemitica rura secuta est. Et in foribus speluncae.
Respicis angustum precisa rupe sepulcrum.
Hospitium paule est celestia regna tenentis.
Fratrem cognatos romam patriamque relinquens. Diuitias
sobolem bethlemitico conditur antro. ...
...omnique rei que deo dedere. Dormi
uit sancta et beata paula septimo kalendas febroa
rias tertia sabbati post solis occubitum. Sepul
ta est quinto kalendas earundem honorio au
gusto. sexto et aristeneto consulibus. Vixit in sancto
proposito rome annos quinque. Bethleem annos
uiginti. Omne uite sue tempus impleuit an
nos quinquaginta sex. mensibus octo. diebus
uiginti uno.

Incipit uita domine egiptie marie
translata de greco in latinum.

Fuit quidam senex in palestine
monasteriis. uita et uerbis gratia
decoratus. qui ex ipsis cunabulis.
monasticis nutritus est moribus. zosimas no
mine. Nullus enim estimet cognominatione
zosimam. qui inter dogmaticos detrahebatur.
ut putta hereticus. Nam hic alius. atque ille
alius. Multum enim inter utrosque fuit differen
tie. licet unum habuerint uocabulum. Hic enim
zosimas orthodoxus monasticam elegit uitam
in quibusdam palestine ut dictum est mo
nasteriis totam percurrens patrum conuersatio
nem. omnique orbi conuersatione abstinentie pre
cipuus repertus est. Simulque regulas sibi
traditas iuxta eorum certamina infans dum
esset conseruauit. Plura enim adinuenit
ex sua propria natura qualiter subditam
spiritui carnem faceret. Nam ita fertur cer
taminibus quod isdem senex tam insignis
esset ut plerique multociens in propinquis
monasteriis aliquando et in longinquis dege
ntibus ad eius occurrerent continentiam. et
ab eo inflamari atque erudiri festinarent.
Talis enim fuit senis uirtutis operatio. que
meditationem aliquando sacri uerbi non negle
xit. Reficiendo autem uel a refectione sur

gendo opera ab eius manibus non desisit.
Uidebat ergo hic zosimas quod ex ipsis ma
tris sinu in eodem traditus monasterio.
quinquaginta tres ibidem degisset annos.
monasticum cursum perficiens. Post hec
ut retulit. insidiabatur a quibusdam cogita
tionibus dicens intra se. Perfectus sum in
omnibus. aliena doctrina minime egeo. Puta
ne inuenitur quidam inter monachos qui
quam bonum tradere aut hedificare me
quod nescio. aut quod ego operatus non sim mona
stica opera. Non inueniri potest in deserto
philosofus uir. qui sensu uel opere me precel
lat. Hec secum agitans. pater quidam asti
tit ei. et ait ad eum. Zosima. bene quidem
in omnibus certatus es. obtime monasti
cum cursum perfecisti. Uerumtamen nullus
hominum habet perfectionem. Nam sunt alie
salutis uie. quas si uis adprehendere. exi de ter
ra tua. et de cognatione tua. et de domo patris tui.
ut habraham ille inter patriarchas opinatis
simus. et sequere me in quodam monasterio. iux
ta iordanem fluuium posito. E uestigio ergo
sene precipiente egressus monasterium. in quo
pusillus creuerat. Cumque peruenisset ad iordanem
sacrum flumen. deductus est uoce clamantis
illo in monasterio in quo deus iusserat eum
uenire manu atrii regias pulsauit. Mox
ut locutus est quidam monachus atrii regiam
custodiens. nuntiauit de eo abbati. Suscep
tus est ergo ab eo. conuersationem atque reu
erentiam eius aspiciens. humo prostratus
ut monachis consuetudo est. eum adorauit.
Facta oratione interrogatus ita abbas. Unde con
uenisti frater. et pro qua occasione ad pauperes
uenisti. Senex zosimas respondit. Unde
quidem dicere non michi uidetur esse neces
sarium. hedificationis autem causa uenio pater.
dudum enim signa magna atque laudabilia
per que possint anime deo adpropinquare.
Dixitque abbas. Deus frater. qui solus habet
in mortalitatem et humanitate fragile
curare noluit. ille te atque nos doceat suam
diuinam adimplere uoluntatem. et ea
agere que obtima sunt. Nam homo ho

(c) Real Academia de la Historia

inuicem edificare minime potest. Nisi enim unusquisque semper respiciendo et sobrietatem seruando. operando que bona sunt deum sibi principium faciat. suis bonis operibus sociando: tamquam christi karitas te uidere uirum senium paupertatem imitatur.

Commane nobiscum. si per hoc ad nos conuengere festinasti: simulque omnes sociabit christi dignitas id est pastor bonus qui tradidit animam suam pro nostra redemptione: uocabitque oues suas nominatim. Hec dum diceret: zosimas rursum humo faciem inclinauit. Orantesque pariter celebrata oratione dixerunt amen.

Dum autem in eodem monasterio habitaret: uidit illic patres uirtute et operibus coruscantes. domino seruientes. incessabiliter stantes per totam noctis uigiliam manibus operantes. et ex ore psalmos psallentes. Stultum uerbum ab eorum ore non procedebat. Secularium negocia et causarum cure ad eos minime pertinebant. Sed unum eis tantum erat arduum uotum. ut se ipsos mortuos facerent corpore: et possint curas seculares euadere.

Cibus uero eorum erat spiritalia eloquia. ministrabant autem corpori que necessaria sunt. panem tantum uel aquam. ut subsisteret deo referre gloriam per inuicem caritatem.

Hec diuina opera dum uideret zosimas: hedificatus est ualde. proficiens dilatatis diuicijs semper augendo cursum principium qua sibi cooperantem inuenerat diuinam potentiam. Plurimis autem transactis diebus. appropinquauit tempus dierum sanctorum geiuniorum. preparantes se purificationi dominice passionis. dei et saluatoris nostri. Janua autem monasterij nullo tempore patefiebat. sed semper clausa manebat ad diuinitatis operam. monachis quietam prestabat uitam. Nec licitum erat eam patefieri nisi forsitam quidam monachorum pro aliqua necessaria re aduenissent. Desertus enim erat locus: et non solum uiam transeuntibus. sed et propinquis incognitus. Ita talis regula ab initio in monasterio custodiebatur. et propterea deus zosimam adduxit in ipsum monasterium

Qualis autem illic erat consuetudo regule inicio expositionis dicamus.

Dominicorum dierum. prima ieiunij ebdomada omnes iuxta consuetudinem monachi uocabantur sancti dei misteria. secundum morem celebrare christianorum. et unusquisque eorum sacratissimum. atque uiuificans corpus domini suscipiebant. Paruumque sumentes cibum. congregabantur omnes ad orationem sollemni studio. Cum autem complessent orationem: flectentes genua se inuicem osculabantur.

Deinde omnes amplectentes et pacem dantes abbati: rogabant sibi ab eo orationem futuri certaminis eorum auxiliatricem fieri.

His que peractis: monasterij aperiebantur regie simulque psallentes egrediebantur dicencentes. Dominus illuminatio mea et salus mea: quem timebo? Dominus defensor uite mee: a quo trepidabo? Egredientes autem unum forsitam tantum uel duos custodes monasterio derelinquebant. Non quia intra reposita custodirent: quia nec erat quod a furibus raperetur. Sed ne oratorium sine celebratione sollempni preponerent. Singuli autem eorum secum deferebant. uite necessaria ut poterant. Aliquanti quidem panem paruum. ad fragilitatem corporis sustinendam. Alij autem caricas. alij uero dactilas. ceteri autem legumina aqua infusa. alij autem nichil: nisi tantum proprium corpus. et pallium quo uestiebatur. Fruebantur quotiens natura compellebat: erbis que in deserto nascebantur. Igitur regulam propriam sibi nouiter quisque eorum creabat. talemque habebant inmutabilem legem. ignorare alium quod alius operaretur certamen. Eo quod iordanem non deren linquentes seorsum ab inuicem longe discedentes a ciuitate et habitatione habitabant deserta. nullusque alio iungebatur. Sed si forsitan unus eorum alium ad se longe uenientem aspiceret: e uestigio discedens. propositi itineris uiam ad aliam se declinabat partem. Et ita solitariam peragebant uitam: semper psallendo et deo gratias referendo.

(c) Real Academia de la Historia

oportunum gustabat cibum. Sic omnes dies ieiunii complentes, remeabant ad monasterium dominico die precedente ebdomada resurrectionis domini et salvatoris nostri, quo die festa palmarum sancta celebrare consuevit ecclesia; referente unusquisque eorum proprii laboris fructum sueque conscientie, cognoscendo se ipsum que operatus sit, qualemque seminaverit fructum.

Nulli vero erat licitum interrogare proximum suum, quomodo vel qualiter presens certamen exercuerit. Et huiusmodi monasterio regula tradita fuerat, quod unusquisque eorum habitando desertum deo tantum in certaminis sui cursum demonstraret,

a nullo clarificari homine desiderans, nullam querens infructuosam vanam gloriam aut humanum favorem, sed spiritualia operando, carnalia atque terrena fugiendo, celestia obtinebat.

Nam de demonstratione hominum infructuosam operam et dampnosam semper adquirit.

Tunc vero Zosimas iuxta consuetam regulam monasterii pertransiens Iordanem, parvum secum detulit cibum ad sustentationem corporis et pannum quo induebatur. Et quidem regulam adimplebat pertransiens ad heremum, tempore his refectionibus erat necessarium pro natura. Soporem vero parum intra iacens faciebat modicum gustando sompnum. Ubi eum finis diei occupabat. Atque iterum diluculo iter suum faciebat incessabiliter augmentando cursum suum, habens desiderium pertransisse heremum, sperans aliquem patrem in deserto repperire, qui eum potuisset hedificare post eius desiderium. Currebat igitur securus obtinuam viam, ut ei promissum fuerat, festinanterque currebat. Viginti ergo dierum pagens iter, facta hora quasi sexta, paululum se abstinuit ab itineris labore. Elevatis autem oculis ad orientem, solebat enim statuto diei tempore, id est tertia, sexta et nona abstinere a sui cursu orationis causa. Elevans oculos ad superna et respiciens a dextris, vidit in quodam loco stare quasi umbraculum humani corporis. Stupefactus ac turbatus valde, existimabat fantasma esse quod videret. Et ter signaculum sibi redemptionis sancte crucis faciens, completa oratione vidit quendam in partem ambulantem meridianam, nudo nigroque corpore ex incendio solis exustum. Capilli capitis eius ut lana candida, atque parvi usque ad collum corporis descendentes. Hec dum videret Zosimas, admirans repletus est gaudio magno, et precipitus occurrere ad eandem partem qua illud videbatur. Inneffabili exultavit leticia, quoniam videbat quod per multorum annorum spacia minime respexerat humane nature speciem, neque alicuius animalis vel volucris figuram. Cogitabat itaque Zosimas quis qualis esset quem videret, existimans quod magnam vidisset personam. Dum enim illa vidisset Zosimam de longe ad se venientem, cepit cicius fugere in interiora deserti.

Zosimas vero contempnens senectutis debilitatem, fastidiumque itineris, concito eam gradu sequebatur. Illa magis amplius fugam petebat. Erat autem Zosime cursus velocior, et paulatim appropinquabat fugienti. Proximus autem ei factus, ut etiam vox potuisset audiri, cepit Zosimas vociferare talem emittens vocem cum lacrimis: Ut quid me fugis hominem senem et peccatorem, serve dei?

Sustine me quicumque sis, obtestor te per deum, a quo habes pretium tantis laboribus bonam spem eterne retributionis. Colloquere mecum dulcedinis ac suavitatis verba, et noli me derelinquere sine mutua collocutione, per eum qui desertum inhabitat. Hec Zosima cum lacrimis rogante, venerunt interque currentes in quodam loco. Qui locus ita videbatur quasi aliquando torrens curreret. Positio autem loci illius sic videbatur continguere eo prenominatum locum. Procedens ille qui fugiebat ante faciem Zosime descendit,

et rursum per aliam partem loci illius quasi torrens abscondit. Zosimas vero nimis fatigatus minime potuit cursu facere,

sed magis adstans ex una parte loci, augens suis lacrimis lacrimas et suis

(c) Real Academia de la Historia

flentibus fletus. rogabat ut edificationis sibi
impendi sermonem. Mox ille que prius fugam
petebat: talem emisit uocem. Abba zosi/
ma. quid me persequeris? Ignosce mihi per deum
te peto: quia minime possum faciem meam
conuertere ad te. eo quod sum mulier nuda.
Sed pallium quod tu indutus es porrige mihi:
ut possim corporis mei uerecundiam tegere.
ueniamque ad te. ut accipiam tuas orationes.
Tunc stupefactus atque turbatus: eo quod audisset
se uocari ex nomine. Sapientia autem reple/
tus: diuinaque refulgens gratia. intellexit quod non
eum nominatim uocare poterat: quem numquam
uiderat. neque audierat: nisi quod superna pro/
uidentia ei reuelauerat. Statimque expoli/
ans se pannum cum quo induebatur et uetus/
tissimum: iactabat illi auersa facie. Illa uero
sumens eum: cinxit se ut potuit. et cooperuit
partem necessariam corporis. Respiciensque ad
zosimam: ait ad eum. Quid tibi uisum fuit
abba. peccatricem mulierem uidere. aut quid que/
rens cognoscere uoluit tu imposuisti labores?
Ille uero genua flectens: obsecrabat ut bene/
dictionem ab ea perciperet. Illaque humo prostrata:
adorabat eum. Erat uero utrique in terra: uicissim
se adorantes et rogantes alterutrum. ut in/
cuius facie benedictionis. Nulla alia penitus au/
diebatur uox. nisi tantum: benedic me pater. Dum
diu in hoc persisteret: respondit mulier zosi/
me dicens. Abba zosima. tibi magis concessum est
benedicere atque orare: eo quod sacro presbiterii fungeris
officio. pluribusque annis sanctis adsistas altari/
bus: mente sanctis orationibus repletus. Hec audiens
zosimas: amplius territus. atque stupens ait. Certe
uideo o mater. quod omni spiritali sis gratia repleta:
quia nomen et officium presbiterii designasti in
me: quem numquam uidisti. Spiritalis enim gratia non
propter ordinem uel dignitatem tribuitur. sed magis
ex bonis operibus actibusque adquiritur. Unde per
deum te coniuro. ut prius a te benedictionem accipi/
am: tuaque oratione perfrui merear. Consenciens uero
sermonibus senis: mulier respondit. Benedictus dominus
deus redemptor animarum nostrarum: ipse tibi tribuat gau/
dia sempiterna. Zosimas autem respondit amen.
m Moxque erecti a terra: ait seni mulier. Rogo te

pater. quid ad me peccatricem coniugere festinas/
ti: aut quid me tam ab omni bono opere infi/
mam cernere uoluisti mulierem? Zosimas
respondit. Non hoc mea tantum uoluntas fuit:
sed diuine dispensationis munus. nos fecit
utrosque uidere. Respondit mulier. Sic asseris:
per diuinam dispensationem actum est. Rogo
te pater. ut in conuersationem xpistiani generis.
quomodo sint reges. uel pastores ecclesie enarres.
Zosimas uero respondit. Multifariam relinquens:
breui sermone narrem tibi mater. Quod xpistus
dominus ac redemptor noster: omni suo populo firmam pa/
cem concedere est dignatus. Sed rogo te. ut depre/
ceris dominum pro totius ecclesie stabilitate. simulque
pro meis peccatis. Responditque ad eum mulier. Oppor/
tunum est. et ualde necessarium. te abba zosi/
ma: qui habitu et uite sacerdotali ornaris offi/
cio. pro omnibus atque pro me peccatrice orare dominum: quia
in hoc uocatus es. Tamen propter preceptionem tuam
obedio cum omni uirtute. et orabo deum celi. hec
peccatrix. Et eleuans oculos suos ad orientem: manus
erexit ad celos. Cepitque silentio orare. ita ut
tantum labia mouerentur. et uox penitus non
m audiebatur. Unde zosimas: nullum uerbum orationis
potuit intelligere. Sed hoc sibi deum testem adhi/
bens dicebat. Quia dum prolixam mulier ora/
tionem faceret: uidit eam in loco in quo stabat
orans. a terra suspensam in aere: quasi unius cu/
biti mensuram. Qua uisione: magno compre/
hensus est timore. Et cadens in terra: cepit suda/
ribus inundari. et stuporibus comprehendi. admi/
rationibus erutari: nichil aliud dicere poterat.
nisi tantum: Kyrieleyson. Dum hec gererentur:
cepit senex magna cum dubietate ane/
lare. ne forsitan spiritus esset fantasie: fingendo
orationem. Moxque conuersa mulier: leuauit abba/
tem a terra. et ait ad eum. Abba. ut quid te
conturbant in tantum cogitationes tue. ut scan/
dalizatus sis in me? Existimas me immundum
esse spiritum. orationem simulantem? Satisfaciam
tibi domine. Peccatrix sum mulier. Tamen sanctum domini
nostri ihesu xpisti babtismum induta sum. et
non sum spiritus. sed magis terra et cinis. nullamque
habeo malignum spiritus operam. Et hec dicens:
signo redemptionis sancte crucis: frontem. oculos:

(c) Real Academia de la Historia

et peccatis sibi depinges. dixit. Deus omnipotens abba
zosima. eripiat nos ab iniquo atque maligno
antiquo illo hoste. qui adversatur humano
generi. et subveniat nobis. quoniam adversum nos in
pellit certamina. Audiens hec senex. proiciens
V se in terra. et comprehendens pedes eius. dicebat cum
lacrimis. Coniuro te per christum dominum et deum nostrum
qui nasci pro omnium hominum redemptione ex vir
gine dignatus est. propter quem carnes tuas ita
afflixisti. ne abscondas a servo tuo quis sis.
aut unde. aut quando. vel quomodo in ad habitandum
hanc heremum advenisti. Sed omnia mihi mi
nutius narrare digneris. ut manifesta
dei facias magna et mirabilia opera. quod sunt
abscondita sapientia. et thesaurus absconditus.
que mundus non est dignus agnoscere. Sa
pientia enim occulta. et thesaurus absconditus.
in utroque nulla est utilitas. Dicito igitur mihi
omnia. per deum omnipotentem te deprecor. quod non pro
humana vana gloria mea hoc fit. sed ut mihi
peccatori et in merito hedificationis causa. omnia pa
tefacias. Credo enim in christo. cui animam tuam ob
tulisti. quod ideo in hanc pervenisti heremum. ut
glorificentur per te opera dei. quod nullus nostrum prescru
tari potest abissum iudiciorum dei. Si enim deo meo
minime placuisset. et tu mihi quomodo fieres ma
nifesta. tuosque labores quos in hac pertulisti he
remo quomodo revelaret. neque te ipsam demons
trare mihi permitteret. vel me tantos pertulisse la
VI bores pateretur. Dum hec et his similia diceret
abbas zosimas. mulier a terra eum elevans.
dixit ad eum. Turpe quidem et omnino inverecundi
osum mihi videtur abba zosima enarrare tibi.
sed peto ut veniam concedas dicenti. Nudam
me vidisti corpore. notos tibi faciam actus meos.
ut scias tanti mihi operis opprobrium. Non gloriam
aliquam querens occultabam. non enim in presenti mea
opera habui gloriari. dum fuissem vas elec
tum diaboli. Scio enim quod si operum meorum
initium narrationis fecero. fugam petiturus
es. ac si quis fugit a serpente. ita nec pote
ris auribus percipere quanta vel qualia peregi
facinora. Tamen dicam omnia. nec tibi occultum
quicquam faciam. Sed deprecor te pater. ut inde
sinenter orare pro mea miseria debeas. ut tuis

intercessionibus merear invenire misericordiam
VII in illo gravaminis die. Tunc senex extensis ma
nibus. copiosas fundebat lacrimas. Mulier autem
cepit exclamare suam narrationem dicens.
Ego pater. patriam habui egyptum. Et dum mei
adhuc superessent parentes. duodecimo anno
delinquens eos. alexandriam perrexi civitatem.
Ubi qualiter ab initio. corpus meum tradiderim cor
ruptioni. qualiterve iugiter insaciabilis libi
dinis fluxum deservivit. enarrare minime
possum. Breviter autem tibi dicam abba. mee for
nicationis iniquitatem. Decem et septem et am
plius fere annis publico adstans loco. pes
simum mei corporis negocium exercebam. ten
dens volentibus irrecusabiliter carnis mee pu
dorem. repellens a me omne adquisitionis lu
crum. Unum tantum mihi erat lucrum. luxuriosam
adquirere vitam. Nam ludus de ebrietati
bus. in sompnietates mihi pro thesauro videbantur.
Multotiens enim oblatum mihi lucrum recusabam.
ut amplius adquirerem pessimi mei desiderii
amicos. Et hoc quasi locuples faciebam. Sed
egestatem pro diviciis reputabam. Unus
vero et magnus mihi ardor desiderii prodigiis et
conviviis. risibus ociosis insistere. et diebus
noctibusque pessimam corporalis nature iniu
riam irrogare. Huiusmodi enim obscenosis.
ac maculosis operibus turpiter mee iuventutis
VIII cursum faciebam. Estivo igitur tempore. contigit
me videre turbam plurimam virorum egyptiorum. libie
regionibus concurrentium contra mare. Interroga
vique quendam proxime mihi adstantem virum
ubi festinarent omnes. et quo illis esset itineris
cursus. Ille respondens ait mihi. In iherosolimam
omnes hii festinant ascendere. crucis redemptionem
ascensioneque post duos dies videre desiderantes.
Tunc respondi ego viro illi narranti mihi. Per
deum te coniuro frater. si malueris comitari. da
bunt mihi licentiam facere cursum. Ille respondens
ait. Si naulam dederis. expensasque habueris.
nullus eorum te prohibere potest. Dixique ad eum.
Vere frater naulam et expensam minime
habeo. Abscondam autem me in unam eorum na
viculam. et credo mihi nutrire me habent
etiam si noluerint. Nam corpus meum erit eis

(c) Real Academia de la Historia

per nauclea. Ideo autem cum ipsis comitari festinabam. Peto autem veniam abba, ut habuerim in ipsis ipse qualiter eis amicos pessime et sordidissime voluptatis. Ego quidem abba Zosima rogaveram te, ut non me imponeres meas et ineffabiles dicere vecordias, quia undique tremore concutior. Scit dominus quod polluuntur meis sermonibus non solum aures tue, sed etiam aer. Tunc Zosimas fortiter lacrimatus dixit. Loquere pro domino te coniuro soror mea. Loquere, ne pretermittas ceptam narrationem hedificationis. Illa vero cepit explanare dicens. Iuvenis ille quia a me interrogatus fuerat, quo turba illa pergeret, audiens turpes meos sermones, subridens habiit.
Ego vero velocius ad mare cursum faciens, vidi iuvenes ad litora maris adstantes numero decem, lusus et motionem vane iuventutis habentes, expectantes sociales suos navigantes. Nam plurimi iam in naviculam ascenderant. Ego autem impudenter subito immittens eorum adstitui dicens. Ducite et me ubicumque ubi ambulaturi estis, quia non ero vobis inutilis. Habeo videri. Ducentibus autem me simul cum eis in naviculam ascendi. Sustinentes autem me et comites eorum festinantes convenerunt. Tunc naucleatus eius funes ligatos solvi precepit et elevatis velis ex inde itineri navigatio fiebat initium. Tota enim in navigatione erat lusus, ebrietates, adulteria, ridicula, turpia verba, et alia similia que in lingua explanare minime potest, atque aures eius iste sermonibus aptare non paciantur. Quos in eadem navicula pessima locuta sum. A quibus malicie operibus nec terror maris, nec procellarum fluctus me corrigebat, aut emendabat. Ut non solum impudicos, sed etiam honestos ad miseriam invitarem. Et itaque amarum earum perdicio et lacus eorum erat mea crudelissima caro. Unde semper admirans stupesco, quomodo meas sustinuit mare iniquitates. Aut quomodo terra non aperuit os suum et vivam me infernus absorbuit. Sed ut video misericors deus meam sustinebat penitentiam, quia non delectatur super mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat penitentiam expectando. Sic enim cum summa festinatione contigimus Iherosolimam. Et quantos dies ante festivitatem sancte crucis in civitate fecimus, similia operata sum. Et ut verum dicam, preteritis deteriora faciebam, amplius insaniens in multorum interitum perditionem. Cum autem appropinquasset enim sancte crucis ascensionis festivitas, ego ut mihi consuetudo erat, lustrabam omnem civitatem animas innocentium venando. Videbam enim diluculo omnes ad ecclesiam concurrentes, et ego cum currentibus comitare volens, perveni simul cum eis usque ad regias atrii. Et cum appropinquasset hora divina in adorandi crucis ascensio, ego pellebar atque repellebar, et non permittebar ingredi cum turba.
Volens autem me iungere ad regias per quas in sancto templo ingressus est, per quas salubris sancte crucis ascensio monstrabatur, vix cum magno fletu vel labore appropinquabam.
Ego miserabilis quando limen regie pedibus calcabam, alii omnes facilius ingrediebantur; me autem divina quedam virtus prohibens vetabat ingredi regias. Sed iterato repellebar atque minabar in tantum ut sola in atriis adstans invenirer. Existimans igitur ne ex feminea debilitate hoc mihi contigeret, iterum cum aliis amplius repetendo ingressionem, cupiens introitum adipisci, laborabam manus et vana mihi fiebat festinatio. Dum quando pedem liminine ponerem, omnes alios templum intra suscipiebat, neminem impediente; me vero solam captivam nullo modo recipiebat. Sed tamquam militaris acies contra me consistens, ingredi non sinebat, sed iterata vice usque ad fores atrii repellebat. Dum hoc mihi frequenter contigeret, iam defecta viribus ac dissoluta membris, ita ut nec standi mihi virtus sufficeret, post postes in quodam angulo templi seorsum recessi tractans mecum unde hoc mihi evenisset, quod minime templum ingredi potuisse.
Tandem aliquando intellexi unde talis evenerit contrarietas ad adorandum me

lignum vivificationis sancte crucis. Salutis enim verbum patefecit cordis mei oculos. revelans michi ob sordem operum meorum ingressum templi non mereri. Tunc cepi miserabilis flere. pectusque manibus tundere. et ex alto cordis infinita dare suspiria: lacrimasque affluenter effundere.

Respiciens autem de loco in quo stabam: vidi seorsum formam imaginem vultum habentem sancte dei genitricis. Aloquamque de toto cordis affectu dixi. Sancta virgo: que deum verbum incarnatum genuisti. scio quod immerita sum tantis polluta viciis. et tantis miseriis repleta: respicere magnitudinem tuam non valeo.

Sed certa sum: quod ideo deus quem genuisti homo dignatus est fieri: ut peccatores vocaret ad penitentiam. Auxiliare ergo michi sancta dei genitrix. quia nullum habeo solacium: et precipe me regias sancte introire ecclesie. Obsecro te domina: ut cognoscere me facias videntibus cunctis sancte crucis venerabile lignum. in quo carne affixus est deus: quem tu sancta et immaculata genuisti virgo. qui suum pro totius mundi redemptionem effudit sanguinem. Iube michi domina: clausas regias patefieri. meumque adimplere desiderium: ad adorandum sanctissimum lignum crucis. Fideiussor me coram deo quem genuisti. quod denuo carnem istam sordidis et pessimis non maculabo operibus.

Sed mox ut me lignum sancte crucis adorare concesseris. renuntiabo seculo et omnibus que sunt seculi: et vadam ubi preceperis ac demonstraveris salutis viam: quia tu me fide duxisti. Hoc dum dicerem: satisfeci mentem meam. quod sancta dei genitrix pro me hec obtineret. Delinquens locum in quo orabam. commiscui me inter eos qui templum dei ingrediebantur. nullusque est repertus qui me foris repelleret. sed magis ut unde maris: ita me turba intus impellebat. Appropinquavi sancto loco. quem prius nec pedibus calcare potueram. Tunc ex nimio gaudio apprehendit me pavor dum me viderem locis adstare sanctis. ubi prius iniquitas mea me ingredi prohibebat. Iam absque ullo labore adoravi sanctum lignum crucis. et sensi odorem suavitatis: et merui videre omnia dei misteria. Et egrediens ad illam que me fide duxerat: festinabam. Coniungens igitur locum in quo promissionem fideiussionis sancte dei genitrici feceram: flectens genua. his cepi loqui sermonibus. Tu michi domina misericordia es: meaque peccata non repulisti. propterea merui videre gloriam dei: quam peccatores percipere non possunt.

Per te glorificatus deus. peccatorum recipiens penitentiam. Quid amplius queram. quoniam quod merui videre divina mirabilia. Appropinquavit o domina tempus in quo debeat mea suppleri promissio. Nunc ubi tibi placet dirige me: et demonstra michi penitentie salutis viam. Dum hec dicerem: audita est vox dicens. Si iordanem transieris: illic bonam invenies requiem. Ego dum talem audissem vocem: credens eam propter me fuisse dictam. cum lacrimis meam levavi vocem et ita dixi dei genitrici. Domina mea ne derelinquas me. neque deseras. sed iugiter custodias: ubi me iubes ire. Et hec dicens: egressa sum atrium templi. et videns me quidam prius vir: obtulit michi pro helemosina nummos tres dicens. Suscipe mater. Ex quibus nummis tres comparavi panes: quos mecum pro benedictione in via duxi. Interrogavique virum illum a quo panes emeram. ubi vel que esset via volentibus ad iordanem ambulare flumen. Qui ostendit michi portam civitatis. per quam iter ad iordanem faciunt. Et mox egrediens: inicium vie cum lacrimis faciebam. Erat autem quasi hora tercia: quando lignum sancte crucis adoravi. et ante solis occasum attingi oraculum sancti iohannis baptiste. super ripam iordanis fluminis positum. Mox faciem vel pedes ex ipsius aqua fluminis lavi. et sacrosanctis misteriis merui. in eodem sancti iohannis libere percipere monasterio. Ibique unius panis dimidium edens: bibensque aquam. iordanem collocavi. Alia vero die: ascendens naviculam. transfretavi iordanem. iterum deprecans. sanctam et immaculatam dei genitricem. ut ipsa michi viam salutis ostenderet. sicut ei placeret. Perveniensque in heremum: et ex illo tempore usque nunc: semper elongavi fugiens. habitans in deserto. Expectans dominum nostrum qui salvos facit convertentes ad se. Zozimas

(c) Real Academia de la Historia

aūt ait ad eam. Quot anni sūt dña mea
ex quo hāc habitas heremū? Respōditq;
mulier ad eū. Quadraginta anni sūt ut
existimo. ex quo scām egressa sum ciuitatem.
Dicit ei zosimas. Quē inueneris aut inuenis
cibum. ex quo hāc habitas heremū? Mulier
respōdit. Duos quidē et dimidiū panē mecū
ferebam: quando iordanē transieram. Qui p tēpe
quasi lapides duri facti fuerūt. et ex his modicū
comedendo: aliquos transegi annos. Dicit ad eam
zosimas. Et sic absq; labore tot annos paciēs
euasisti. uel subita confusionis mutatio non te
incussit labores? Respōditq; ad eū. Causam
nūc me interrogasti abba zosima: multum ha
bentē timorē. Nam si uoluero nūc pcta que
sustinui. atq; insidias cogitatōnum: timeo ne
rursum renouent. Zosimas dixit. Nichil deest
quas dña mea: quod nō michi patefacias. Semel te
suppliciter supplicaui: ut omnia michi minucius dicas
Illa respōdit. Crede michi abba zosima: quod decem
et septē annos in hoc desertum immansuetis
cogitatōnū uestigiis transegi. Carnalibus reluc
tans cogitationibus. dum recordabar assuetū
duiciarū: desiderabam carnes. uel pisces. quod an
tea in egipto comederā. Delectabar uini potu
insaciabiliter. Multo enī uino utebar: dū fuissē
in seclo. Delectabāt me nefaria cantica demo
num: que antea didicerā. Sz mox lacrimas fū
debam. ad memoriā illius quam michi fideiussricem
feceram: dum hāc ingrederer heremū. Et quasi
ante dei genitricis ad starem imaginē: ita eam
lacrimabiliter rogabā. ut amoueret pessimas ac
sordidissimas mentis mee cogitatōnes. Et dum
plurimas fūdem lacrimas: undiq; michi refulgēs
uidebā lumē: atq; laetitians circūdabar quasi
co radio. Rursus insidiabar a fornicatōnum
mearū cogitationibus. que quasi ignis. ita deuasta
bāt uiscera cordis mei. impellētes me ad pri
ciosa desideria. Dum uero talia tēptatōnū in certa
mina indesinenter insisteret. ad cōsueta ōronis
recurrebā arma. et me pciēs. eaq; lacrimis in
undās. nam me orabam succurrere fideiussricē ne post
modū ut puaricatrix dānatōnis eterne
luerē penas. Non aūt eleuabā faciem meā:
nisi tocius diei noctisq; cōsumatū fuiss; spaciū

et dulcissimi illius splendoris fuissē lumine
circūdata: qui totam illā cogitatōnē. tot
tēptatōnū insidias fugauit. Sicq; scē fideiu
tcis mee precta solacio: transegi decē et sep
tem annorū spacia. innumera euadēs pcta.
Ex illo tēpe actenus: auxiliatrix mea presto michi
inuenitur ubiq; et undiq; uigilās custodit me.
Dixit ad eam zosimas. Numquid eguisti ulterius
uictu ac uestimēto? Respondit illa. Uerum
ut dixerā: expassis manibus p decē et septem
annos. comedebam erbas. que in deserto inue
niebātur. Uestimēta aūt mea cum quibus iordanē
transgressa sum disrupta atq; putrefacta sūt.
Nam ualde a pruinis yemalium. uel estiuis
ardoribus tribulata sum. Ab illo enī tēpe usq;
nūc: diuina dei miseria eripuit corpus et aīam
meam a cūctis pctis. Et itaq; michi recordato quan
ta mala. quantaq; pcta. p diuinā euaserim
grām. magna leticia et spes crescit salutis.
Cibus. potusq; ac uestimētū. michi est uerbū dni. Quia
nō in solo pane uiuit homo. s; in omni ūbo
quod egreditur de ore dei. Nam dicit scriptura. Non
habentes uestimētū: induuntur petra. qui se
uestimentum spoliauerit iniquitatis. Hec audiēs
zosimas quod ex testimoniis diuinarū scripturarū
locuta est: ait ad eam. Psalmos o dña mea
uel aliquos scripture libros legebas? dixit ad eum.
Crede michi homo dei: ex quo nō uidi alium hominē.
ex eo quo transfretaui iordanē: nisi tantum tuā
presentiā. Sz nec bestiam. qualemcūq; aut aliud
animal. Litteras uero nūquam didici. neq; ali
quē legentē: aut psallentē audiui. s; ūbū
dei semper uiuens. ille omnem hominē docēs
scientiam; Ecce explanaui tibi mea opa. O pater
sicut antea rogaui: et nūc rogo te. atq; coniuro
p dnm uerbum incarnatum. inerrabiliter digna
re orare. p me peccatrice apd dm. Dū hec diceret
mulier: cōpleuit omnis sermones suos. Flec
tensq; uero senex genua mea: uocē cū lacri
mis eleuauit dicēs. Bndictus ds qui facit mira
bilia magna: quorū nō est numerus. Bndictus
es dne ds omnips. qui michi pcōri reuelasti oīa
bona. que dignatus es donare timētibus te.
Quod nūquā delictis quērentes te. Illa uero eleuās senē
attra dicebat. Hec omnia que audisti a me

(c) Real Academia de la Historia

homo dei. per saluatorem te coniuro christum dominum
nostrum. nulli ea loquaris. quousque me deus
de terra assumi iusserit. Nunc ergo uade cum pace
et futuro anno uentura uidebis me. et uideberis
a me dei tecum gratia comitante. Rogo autem
per dominum. ut sanctis ieiuniis futuro anno. mini-
me transeas iordanem. iuxta consuetudinem
monasterii. Audiens autem zosimas. quod et
sollempnem regulam monasterii enunciasset;
admirabatur nichil aliud dicens. nisi gloria
tibi deus. qui magna prestas diligentibus te. Illa
autem dixit ad eum. Habita ut dixi in monasterio.
et non egrediaris iuxta regulam. quia nec permit-
tetur tibi. Et sancte uespertina cene dominice. sume
sacro sanctum corpus et sanguinem domini nostri ihesu
christi in uas mundissimum. afferensque mihi. ex-
pecta me in illam partem iordanis iuxta
seculum. ut ibi me ueniente. suscipiam ui-
uificationis. ac redemptionis misteria. Quia
a die illa qua in oratorium sancti iohannis priusquam
transirem iordanem communicaui. usque nunc
minime sacri corporis. uel sanguinis domini nostri
ihesu christi percepi misterium. Sed me peccatricem depre-
cantem. o pater ne despicias michi queso. ut sacro-
sancta misteria. et per quem dominus suos discipulos illius
sacratissime cene fecit participes. offam deferas.
Abbatem iohannem. primum monasterii in quo habita-
re uideris. commone dicens. Cautus esto frater
mi. et sollicitus erga congregationem tuam. et quod
aliqua ibidem operantur. que necessaria sunt
emendari. Et hec dicens: adiecit. Ora pro me pater.
petiitque interiora deserti. Abbas autem zosimas
flectens genua sua. osculabatur terram. in qua
sancta pedibus steterat. et glorificans deum regressus
est plenus admiratione et spiritus leticie. collaudans et
benedicens dominum nostrum ihesum christum. Remeansque de
heremo. eo die ad ipsum coniunxit monasterium.
quo solitum fuerat remeare. Et totum quidem
annum siluit. nulli umquam aliquod uerbum dicens
de his que audierat. Elapso autem anni cir-
culo. superuenientibus diebus ieiunii. prima dominica
eorum post sollempnem orationem. alii omnes iuxta
regulam egredientes psallebant. Zosimas
autem legem febribus constringentibus egredi mo-
nasterium minime potuit. Sicque recordatus
est uerbi sancte mulieris que dixerat. eo quod
si egredi monasterium uolueris. minime
tibi licebit. Transactisque paruis diebus. confor-
tatus ex egritudine. degebat in monasterium
ad sacratissimum appropinquans diem cene dominice.
festinans preceptis sancte parere mulieris. tulit
secum in paruum calicem. sacramenta corporis et
sanguinis domini nostri ihesu christi. Sumensque etiam
paucas dactilas et caricas. et lentem aqua
infusam. Et facto uespere. peruenit ad ripam
iordanis fluminis. expectans presentiam sancte
mulieris. Que dum moras faceret. zosimas
respiciebat ad desertum expectans uidere.
quam cernere desiderabat. dicens intra semetipsum
forsan mea peccata prohibuerint eam uenire ad
me. aut certe precessit me in hunc locum. me
autem non inueniens remeauit. Hec dum sum-
mo cordis merore diceret. in celis oculos eleuans
dominum in his uerbis rogauit. Domine deus rex omnium
creaturarum. ne fraudes me iterum uidere eam
quam cernere desidero. neque uacuum me derelinquas.
Et his dicens. cepit intra se cogitans dicere. Quid
faciam si sancta uenerit mulier. eo quod nauicula
minime reperiatur. qualiter iordanem istum pos-
sit transire. ut ad me ueniat peccatorem. Ue
michi indigno. quoniam fraudatus sum tanti de-
siderii bonitate. Dum hec intra se tacitus diceret.
ecce mulier stansque in ripam fluminis. ui-
dit eam zosimas. et pre gaudio exultauit
glorificans deum. et cogitans qualiter mulier
transire possit iordanem. Respiciens uidit eam
facto signaculo sancte crucis. super aquas iorda-
nis pedibus ambulare. sibique occurrere festinan-
ter. Ille autem tanta uidens miracula. pronus
in terra adorare eam uolebat. Illa autem uocife-
rando. compescebat eum dicens. Benedic me pater.
Ille uero. tremefactus ait. Certe scio quod
ueritas numquam fallit. que sibi similes fieri
promisit. Quanta uirtus est eorum. qui ad se con-
fugiunt mundo corde. Gloria tibi christe deus noster
qui non fraudasti desiderio cordis mei. neque abs-
tulisti misericordiam tuam a me. Sed reuelasti
michi per hanc misericordiam tuam. quantum a me
distant salutis uie uel [illegible]ritatis.
Quo hec dicente. peciit ei [illegible]ulier sacra-

© Real Academia de la Historia

tissimum fidei sibi dicere simbolum. seu dominicam
orationem. Finitaque oratione: dedit seni
pacem. Sicque sacrosancta suscipere meruit mis
teria. Et tendens ad celos manus dixit. Nunc
dimittis famulam tuam domine. secundum verbum tu
um in pace. quia viderunt oculi mei salutare
tuum. Dixitque ad senem. Peto ut alio anno
meum adimplere facias desiderium. et nunc
quod perge in monasterio cum pace. Venturo
autem anno venies in locum. ubi prius tecum
collocuta sum. Sed omnibus modis coniuro te
per dominum: ut videas me qualiter deo placuerit.
Ille vero respondens ad eam ait. Deprecor te
ut comedas mecum quod in presenti rogo. quamvis
minus modicum gustare digneris. de hisque
mecum attuli. Illa vero tria grana lentis
infuse sumens: cum gratiarum actione percepit di
cens. Sufficiat nobis sancti spiritus gratia. ut conserva
re possimus. dei precepta immaculata. Addensque.
Ora pro me abba per dominum te coniuro. et memor
esto mei. Ille vero tactus dolore dicebat. Ora dominum
pro sanctis dei ecclesiis. vel christianam imperii incolu
mitate. atque pro me peccatore. Et invicem sibi
vale dicentes. signum sancte crucis faciens mu
lier. iordanis undas ut prius fecerat. pedibus calcavit.
Senex vero regrediens. reprehendebat seipsum. quod
nomen sancte mulieris minime requisisset.
Transacto quoque anno: ad heremum iuxta consue
tudinem zosimas properare studuit. Ambu
lansque consuetum dierum numerum: ad locum
pervenit mirabilem sperans aliqua signa sui
desiderii reperire. Vidensque nullum ad se veni
entem: cepit lacrimis faciem mundare dicens.
Revela mihi domine thesaurum tuum. quem sum
ti non possunt. quem hac heremo occultasti.
Demonstra mihi corporeum tuum angelum. quo hoc
seculum non est dignum. Dum hec diceret: perve
nit ad locum qui quasi torrens erat. velud
sole oriente. ubi corpus sancte mulieris iacebat
exanime. pedibus manibusque ita dispositis
sicut oportet disponi mortuos. respiciens in par
tibus orientis. Videns hec zosimas: cursu
gradu citato eius sanctissimos pedes lacrimis
cepit rigare. nullamque aliam partem corporis
vel tangere presumebat. Cepitque opportunos

psallere canticos. et orationem offerre sollempne.
secumque cogitabat dicens. Ego quod sepelire
volebam corpusculum sanctum. sed timeo ne sancte mu
lieri hoc displiceat. Hec eo cogitante: vidit
litteras iuxta caput eius in terra scriptas. con
tinentes ita. Sepeli abba zosima: in hunc
locum mariam. et redde terre pulverem suum
et ora pro me ad dominum. cuius precepto mense
aprilis. de hoc seculo adsumpta est. Repletus
autem senex gaudio magno. eo quod per scrip
turam cognoscere eius nomen potuit. certus
factus. quod postquam ad iordanem sancta dei percepit
misteria. mox in eodem loco. in quo vitam
finivit. Illudque desertum quod zosimas
per viginti dierum spacium vix ambulavit.
illa mulier sancta: in una pervenit hora. et ad
dominum migravit. Tunc zosimas intra se
metipsum dicebat. Tempus est adimplere
preceptum. sed quid faciam miserabilis igno
ro. qualiter terram fodere possim. non habeo
omnino. Cum hec diceret: vidit parvum iacens
lignum. quod accipiens: cepit quasi terram fo
dere. Erat autem durissima. et nullo modo fo
diebatur. Laborabat senex. perfusus sudori
bus. et suspirans ex intimo cordis affectu.
respiciensque vidit leonem magnum stantem
ad pedes eius. et osculantem vestigia eius. Quem
cum vidisset zosimas: tremefactus est. Recor
datus est autem sermonis marie quem dixerat
ei. quod numquam feram vidisset in eadem heremo.
Et consignans se venerabilis crucis signaculo:
credidit quod eum non noceret leo. propter vir
tutem sancti illius corporis. Leo autem cepit innuere
ad senem. ostendens se illi. Zosimas autem
ait ad eum. Sancta hec mulier. precepit ut
sepelirem suum corpus. Et ego sum senex.
et minime possum terram fodere. quia nec
habeo tale acutum ferramentum. Sed tu ad
sume hanc operam. et fode terram. ut possimus
sanctum sepelire corpus. Mox cepit leo pedibus
terram fodere. ad sufficiendam corporis depo
sitionem. Tunc deponens eam zosimas:
terra cooperuit adstante secum leone. Nu
dam ut antea fuerat. nisi panno rupto
quem ei zosimas iactaverat corporis

(c) Real Academia de la Historia

necessaria parte opta. discedentibus utrisque
leo ut agnus mansuetus desertum petiit.
Zosimas autem regressus est benedicens et hymnum
dicens deo. coniungens monasterium. omnia mona
chis narravit. Nichil eis abscondit de eis
que viderat et audierat. Qui audientes
lacrimati sunt. et glorificabant dominum celi. qui
tanta facit mirabilia magna. Qui cum ho
nore eiusdem anniversariam depositionem sancte
mulieris celebrare studebant. Abbas autem
iohannes repperit aliquos in suo monasterio
reprehensibiles. necesse habentes emendationem.
quibus ut verba sancte mulieris adimplerentur.
Habitavit abbas zosimas in eodem monas
terio. venerabilem ducens vitam per centum
annorum spatium. glorificans et collaudans deum
celi. qui se toto cordis desiderio querentibus
misericordie ianuam aperire dignatus est. et re
plere desiderium. Cui est honor et gloria
in secula seculorum. Amen.

Explicit vita domne marie egyptiace.
translata de greco in latinum.

Incipit vita sancti ambrosii episcopi.

Hortaris venerabilis pater auguste
ne. ut sicut beati viri. athana
sius episcopus. et heronimus presbiter.
stilo prosecuti sunt. vitam sanctorum
pauli et antonii. atque ylarionis.
in heremis positorum. sicut etiam
martini venerabilis episcopi turonensis ecclesie.
severus servus dei. sermone contexuit
etiam ego beati ambrosii episcopi medio
lanensis ecclesie meo prosequar stilo. Sed ego
ut meritis tantorum virorum qui muri ecclesie
sunt. et eloquentie fontes. ita etiam
sermone me imparem novi. Tamen quia ab
surdum esse opinor quod preceptis declinare.
ea que probatissimis viris qui illi ante
me adstiterunt. et maxime a sorore ipsius
venerabili marcellina didici. vel que ipse
vidi cum illi adstarem. vel que ab his au
divi. cum illum in diversis provinciis post
obitum ipsius se audisse narraverunt. vel
que ad illum scripta sunt. cum adhuc
obisse nesciret. Adiuvari orationibus tuis et

meritis tanti viri. Licet inculto sermo
ne. breviter strictimque describam. ut lecto
ris animum et si sermo offendit. tamen
brevitas ad legendum provocet. Nec verborum
fucis veritatem obducam. ne dum scriptor
elegantie pompam requirit. lector tantarum vir
tutum amittat scientiam. Que non magis
faleras verborum pompasque sermonum. quam vir
tutem rerum gratiamque spiritus sancti expectare con
veniat. Si quis novimus maiorem gratiorem
habere aquam brevi vena stillantem. fontem
cum fluit. quam profluentis fontis rivos.
quorum copiam sitis temperandi reprimere non
possunt. Ordeaceus panis dulcis soleat
esse. etiam his qui ceteris vicibus ferculorum
cotidianam convivii copias ructuare consueverunt.
Sed et ortorum amena manantibus herbe agrestes
placere consueverunt. Quamobrem obsecro vos omnes
in quorum manibus liber iste versabitur. ut
credatis vera esse que scripsimus. Nec me
quisquam putet studio amoris aliquid
quod fide careat posuisse. quandoquidem
melius sit penitus nichil dicere. quam
aliquid falsi proferre. cum sciamus nos
omnium sermonum nostrorum redituros esse
rationem. Nec dubitet si non ab omnibus
omnia tamen a diversis diversa scire. et ea cogni
ta nonnullis esse. que etiam eminus ipse
aut audire. aut videre potui. Unde a
die nativitatis eius narrandi inicium sum
mam. ut gratia utriusque fuerit ab cunabulis
agnoscatur.

Igitur posito in administratione prefecture
galliarum patre eius ambrosio. natus ambro
sius est. Qui infans in area pretorii in cu
na positus cum dormiret. aperto ore subito
examen apum adveniens. faciem eius atque
os compleret. ita ut ingrediendi in os.
egrediendique frequentaret vices. Quem pater
qui prope cum matre vel filia deambulabat.
ne abigerentur ab ancilla. que curam nutrien
di infantis susceperat prohibens. sollicita
enim erat ne infanti nocerent. Expectabat
tamen patrio affectu. quo fine illud mi
raculum clauderet. At ille post aliquantulum

© Real Academia de la Historia

evolantes in tanta aeris altitudine subvecte sunt, ut humanis oculis minime viderentur. Quo facto territus pater ait: Si vixerit infantulus iste, aliquid magni erit. Operabatur iam tunc dominus in servuli sui infantiam, ut impleretur quod scriptum est: Favum mellis sermones boni. Illud enim examen apum scriptorum ipsius nobis generabat favos, qui celestia dona annuntiarent et mentes hominum de terris ad celum erigeret. Postea vero cum adolevisset et esset in urbe Roma constitutus cum matre vidua et sorore que virginitatem fuerat iam professa, comite alia virgine, cuius virginis sorore Candida et ipsa eiusdem professionis, que nunc Cartagine degit iam anus, cum videret sacerdotum a domestica sorore vel matre manus osculari, et ipse offerebat ludens dexteram, dicens et sibi hoc ab ea fieri oportere, siquidem episcopum se futurum esse memoraret. Loquebatur enim in illo spiritus domini, qui illum ad sacerdotium nutriebat. Illa vero ut adolescentem et nescientem quid diceret respuebat. Sed postquam edoctus liberalibus disciplinis ex urbe egressus est, professusque in auditorio prefecture pretorii ita splendide causas peroravit, ut eligeretur a viro illustri Probo, tunc prefecto pretorii, ad consilium tribuendum. Post quod consularitatis suscepit insignia, ut Liger et Liguriam Emiliamque provinciam gubernaret. Venitque Mediolanum. Per idem tempus mortuo Auxentio Arriane perfidie episcopo, qui Dionisio beate memorie confessore in exilium destinato incubabat ecclesiam, cum populus ad seditionem surgeret in petendo episcopo, essetque illi cura sedande seditionis ne populus civitatis in periculum sui converteretur, perrexit ad ecclesiam. Ibique cum alloqueretur plebem, subito vox fertur infantis in populo sonuisse: Ambrosium episcopum. Itaque qui ante turbulentissime dissidebant, quia et Arriani et catholici sibi episcopum cupiebant superatis alteris ordinari, hunc unum mirabili et incredibili concordia consenserunt. Quo ille cognito egressus ecclesiam, tribunal sibi preparari fecit. Quippe mox futurus episcopus altiora conscendit. Tunc contra consuetudinem suam tormenta personis iussit adhiberi. Quod cum faceret, populus nichilominus clamabat: Peccatum tuum super nos. Sed non similiter tunc iste populus adclamavit, sicut populus Iudeorum. Illi enim vocibus suis sanguinem dominicum effuderunt dicentes: Sanguis huius super nos; isti vero catecuminum scientes, fideli voce remissionem illi omnium peccatorum per baptismatis gratiam promittebant. Tunc ille revertens domum filosophiam profiteri voluit, futurus vere filosophus Christi, qui contemptis secularibus pompis piscatorum secuturus esset vestigia, qui Christo populos congregaverunt non fucis verborum, sed simplici sermone et vera fidei ratione, missi sine pera et virga, etiam ipsos filosophos converterunt. Quod ubi ne faceret revocatus est, publicanas mulieres publice ad se ingredi fecit, et hoc tantum ut visis his populi intentio revocaretur. At vero populus magis magisque clamabat: Peccatum tuum super nos. At ille cum videret intentionem suam nichil posse proficere, fugam paravit. Egressusque media nocte civitatem, cum se Ticinum pergere putaret, mane ad portam civitatis Mediolanensis que Romana dicitur invenitur. Deus enim, qui ecclesie sue catholice murum parabat adversus inimicos et turrem David erigebat contra faciem Damasci, hoc est contra perfidiam hereticorum, fugam illi impedivit. Qui inventus cum custodiretur a populo, missa est relatio ad imperatorem Valentinianum, qui summo gaudio accepit quod iudices a se directi ad sacerdotium peterentur. Letabatur etiam Probus prefectus, quod verbum eius impleretur in Ambrosio. Dixerat enim ei proficiscenti, cum mandata ab eodem darentur, ut moris est: Vade, age non ut iudex, sed ut episcopus. Pendente itaque relatione, iterum fugam paravit, atque in possessione cuiusdam Leontii clarissimi viri aliquandiu delituit. Sed ubi [illegible] responsum est, ab eodem Leontio proditur. Preceptum enim erat vicario, ut insisteret rebus perficiendis. Qui innumera sibi cum vellet implere proposito, edicto commonuit omnes ut si vellent sibi consulere vel rebus suis proderent virum. Proditus itaque et adductus

mediolanium. Cum intelligeret circa se dei voluntatem: nec se diutius posse resistere: postulavit non se nisi a catholico episcopo debere baptizari. Sollicitam enim habebat perfidiam arrianorum. Baptizatus itaque fertur omnia officia ecclesiastica implesse atque octavo die episcopus ordinatus est. Summa gratia et leticia cunctorum. Igitur post annos aliquot ordinationis sue: ad urbem romam, id est ad proprium solum perrexit. Ibi sanctam puellam de qua supra memoravimus, cui manum offerre solitus erat: in domo propria cum germana sua, id est venerabili marcellina, sicut eas reliquerat: ita invenit iam sua et sororis matre defuncta.

Atque cum illa dexteram illius oscularetur: subridens ait. Ecce ut dicebam tibi: sacerdotis manum oscularis. Per idem tempus cum transtiberim apud quendam clarissimum virum invitatus: sacrificium in domo offerret: quedam balneatrix que paralitica in domo iacebat. Cum cognovisset ibidem esse domini sacerdotem. in sellulam se ad eandem domum ad quam ille invitatus advenerat portari fecit: atque orantis et imponentis manus vestimenta attigit.

Que cum ea oscularetur: statim sanitate recepta ambulare cepit. ut impleretur illud dominicum dictum ad apostolos. Et maiora his facietis: credentes in nomine meo. Quo tantum signum sanctitatis ut mirabile fuit: ita etiam nec occultum. Nam ego hoc in eandem regionem post annos plurimos: sanctis viris referentibus. positus in urbe cognovi. Sirmium cum ad ordinandum episcopum anemium perrexisset: ibique dum iustine tunc temporis regine multitudine quo adunata de ecclesia pelleretur: ut non ab ipso. sed ab hereticis arrianis in ea de ecclesia episcopus ordinaretur. Cumque constitutus in tribunali nichil curans eorum que a muliere excitabantur: una de virginibus arrianorum impudentior ceteris tribunal ascendit. et apprehenso vestimento sacerdotis: cum illud attrahere vellet: ad partem mulierum ut ab ipsis cesus ecclesia pelleretur: audivit ut ipse solitus erat referre. Et si ego indignus tanto sacerdocio sum: tamen te non convenit in quemcumque sacerdotem manum mittere,

Unde deberet vereri dei iudicium. pro tam temerario commisso: celerius te eripe. Quod dictum exitus confirmavit. Nam alio die: mortuam ad sepulcrum deduxit ipse. Pro contumelia ipse rependit gratiam. Sed hoc factum: non levem adversariis incussit metum. Pacemque magnam ecclesie catholice: in ordinando episcopo tribuit.

Ordinato itaque catholico sacerdote: mediolanium revertitur. Ibique iustine supradicte regine innumeras insidias sustinuit. Que mulier munera. vel honores promittens: adversus sanctum virum oblatos populos excitabat. Sed infirmorum animi talibus promissis decipiebantur. Promittebat enim tribunatus et diversas dignitates his qui illum de ecclesia raptum: ad exilium perduxissent.

Quod cum multi conarentur: sed deo protegente perficere non valerent: unus infelicior ceteris: nomine euthimius. in tantum furorem excitatus est: ut iuxta ecclesiam sibi domum collocaret. atque in eadem currum constitueret. quo facilius raptum et suppositum carpento ad exilium deduceret. Sed iniquitas eius in verticem ipsius descendit. Post annum enim eundem. quo illum rapere se arbitrabatur: in eodem carpento impositus de eadem domo: ipse ad exilium destinatus est. Reputans sibi iusto iudicio dei in se esse conversum: ut in eo carpento dirigeretur ad exilium: quod ipse paraverat sacerdoti. Cui non minimum solacium sacerdos prebuit. donando ei sumptus. vel alia que erant necessaria. Sed hec confessio hominis. nec mulieris furorem: nec vesanorum arrianorum dementiam pressit. Maiore etenim accensi dementia: basilicam porcianam ingredi nitebantur.

Exercitus etiam armatus ad custodiendas fores ecclesie est destinatus. ut nemo auderet catholicam ecclesiam ingredi. Sed dominus qui per eam ex adversariis suis triumphos ecclesie donare consuevit. ad ecclesie sue munimentum: militum corda convertit. Ut adversis scutis ecclesie fores servarent: nec egredi inde dimitterent. Sed ingredi ecclesiam plebem catholicam: minime prohiberent. Nec hoc satis erat missis militibus: nisi etiam pro catholica fide cum plebe

(c) Real Academia de la Historia

partem adclamaret. Hoc in tempore primum antifone, hymni, et vigilie in ecclesia mediolanensi celebrari ceperunt. Cuius celebritatis devotio usque in hodiernum non solum in eadem ecclesia, verum et per omnes pene provincias occidentis maneret.

Per idem tempus sancti martires Gervasius et Protasius se sacerdoti revelaverunt. Erant enim in basilica positi, in qua sunt hodie corpora Naboris et Felicis martirum. Protasii vero et Gervasii martirum ut nomina etiam sepulcra incognita erant, in tantum ut super eorum sepulcra ambularent omnes qui vellent ad cancellos pervenire. Quibus sanctorum Naboris et Felicis martirum ab iniuria sepulcra defendebantur. Sed ubi sanctorum martirum corpora sunt levata et in lectis posita, sanate egritudines perdocentur. Cecus etiam Severus nomine, qui nunc in eadem basilica que dicitur ambrosiana, qua martirum corpora sunt translata, religiosus deservit, sed ut vestem martirum attigit, statim lumen recepit. Obsessa etiam corpora ab spiritibus inmundis curata, summa cum gratia domum repetebant. Sed his beneficiis martirum in quantum crescebat fides ecclesie catholice, in tantum arrianorum perfidia minuebatur. Denique ex hoc tempore sedari cepit persecutio, que Iustine furore accendebatur. Tamen quamvis in palatio multitudo arrianorum cum Iustina constituta irridebat tantam dei gratiam, quam ecclesie sue catholice ihesus dominus meritis suorum martirum conferre dignatus est, venerabilemque virum Ambrosium narrabat pecunia comparasse homines, qui se vexari ab spiritibus inmundis mentirentur, atque ut ab illo sic et a martiribus se torqueri dicerent. Sed hoc iudaico ore loquebantur arriani, ut pares in hoc scilicet eorum. Illi enim de domino dicebant: quia in beelzebub principe demoniorum eicit demonia; isti de martiribus vel de domini sacerdote loquebantur, quod non dei gratia per ipsos operabatur, ut inmundi spiritus pellerentur, sed accepta pecunia se torqueri mentirentur. Clamabant enim demones: Scimus vos martires; sed arriani dicebant: Nescimus esse martires.

Iam hec et in evangelio legimus, ubi dicebant demones ad dominum ihesum: Scimus te quia sis filius dei. Sed iudei dicebant: Hunc autem unde sit nescimus. Sed non hic accipitur testimonium demonum, sed confessio. Unde miseriores arriani vel iudei, ut quod confitentur demones illi negent. Deus tamen qui gratiam ecclesie sue augere consuevit, non passus est diu insultari a perfidis sanctis suis. Unus autem ex multitudine subito arreptus demonio clamare cepit ita torqueri eos ut ipse torquebatur, qui negarent martires, vel qui non crederent in trinitatis unitatem quam docet Ambrosius. At illi hac voce confusi qui conviti debuerant, et dignam tali confessione agere penitentiam, in piscinam dimersum hominem necaverunt.

Perfidie homicidium adiungentes; deduxerat enim illos ad hunc finem summa necessitas.

Sanctus vero Ambrosius episcopus maioris humilitatis vir factus, donatam sibi a domino gratiam reservabat. Crescebatque cotidie fides coram deo et coram hominibus. Per idem tempus erat vir quidam de heresi arrianorum acerrimus nimium disputator et durus atque inconvertibilis ad fidem catholicam. Is constitutus in ecclesia tractante episcopo, vidit, ut ipse postmodum loquebatur, angelum ad aures episcopi tractantis loquentem, ut ad verbum angeli ipso episcopus nuntiare videretur. Quo viso conversus fidem quam prius expugnabat, ipse postea cepit defendere. Fuerunt etiam duo cubicularii tunc temporis Gratiani imperatoris de heresi arrianorum, qui tractanti episcopo questionem proposuerunt, de qua audiendum altera die ad basilicam porcianam se adfuturos esse promiserunt. Erat enim questio de incarnatione domini. Sed alio die miserandi homines superbia et timore completi, nec memores promissorum, contempnentes dominum in sacerdote ipsius, nec plebis expectantis considerantes iniuriam, inmemores etiam dictorum dominicorum: quia qui scandalizat unum de pusillis istis, oportet ut mola asinaria collo eius alligetur, et dimergatur in profundum maris. Conscendentes redam, quasi gestandi gratia, civitatem egressi sunt, expectante eos sacerdote vel plebe in ecclesia constituta.

Sed horum contumacie quis finis fuerit ordo

finis fuerit ordo

(c) Real Academia de la Historia

referre. Subito enim precipitati de reda animas amiserunt. Atque corpora eorum sepulture sunt tradita. Sanctus vero ambrosius cum ignoraret quid factum esset, nec diutius posset plebem tenere, ascendens tribunalia de ea questione que fuerat proposita sermonem adorsus est dicens. Debitum habeo soluendum: sed hesternos meos non invenio creditores. Et reliqua que in libro conscripta sunt de his qui de incarnatione titubant.

Occiso itaque gratiano imperatore, recipiendi corporis eius causa secundam a maximo legationem suscepit. Apud quem quam constanter egerit, qui voluerit agnoscere ipsius legationis epistolam ad valentinianum iuniorem datam cum legerit approbabit. Nobis enim alienum a promissione visum est hec illo inserere, ne ad iudicium epistole prolixitas fastidium legenti afferret. Ipsum vero maximum a communionis consortio segregavit, admonens ut effusi sanguinis domini sui, et quod esset gravius innocentis, ageret penitentiam, si sibi apud deum vellet esse consultum. Sed ille cum penitentiam declinat superbo spiritu, non solum futuram sed etiam presentem salutem amisit. Regnumque quod male arripuerat, feminieo quodam timore deposuit, ut procuratorem se rei publice non imperatorem fuisse confiteretur. Mortua vero iustina cum quidam aruspex innocentius nomine non tamen ope in causam maleficiorum a iudice torqueretur, aliud quam interrogabatur fateri cepit. Clamabat enim sibi maiora ab angelo tormenta adhiberi, eo qui custodiret ambrosium, quam temporibus iustine ad excitanda odia populorum in episcopum cacumen tecti ecclesie conscendens medio noctis silentio sacrificavit. Sed quanto intentius et sollicitius opera maligna exercebat, tanto magis amor populi circa fidem catholicam et domini sacerdotem convalescebat. Misisse etiam demones qui illum necarent fatebatur. Sed demones renuntiasse se minime non solum ad ipsum appropiare non posse, verum etiam nec ad fores domus in qua manebat episcopus, quod ignis insuperabilis sic omne illud hedificium commu-

niret ut etiam longe positi urerentur. Atque ita cessare artes suas quibus adversus domini sacerdotem se aliquid posse arbitrabantur. Alius etiam gladium ferens ad cubiculum eius usque pervenit ut interficeret sacerdotem. Sed cum allevasset manum districto gladio dextera obrigescente remansit. Tunc se missum a iustina postquam confessus est brachium quod cum iniquitate extenderet obriguerat confessione sanatum est. Per idem tempus cum vir illustris probus puerum suum notarium qui spiritu immundo gravius vexabatur direxisset ad episcopum: egressum urbem dimisit diabolus timens ad sanctum virum produci. Atque ita puer quamdiu mediolanum apud episcopum fuit nulla in ipso diaboli dominatio apparuit. Sed ubi egressus mediolanum est et prope urbem pervenit, eodem spiritu illum quem ante habuerat vexare cepit. Qui cum interrogaretur ab exorcistis cur quamdiu fuisset mediolanum non in illo apparuisset: confessus est diabolus timuisse ambrosium: et ideo recessisse in illo loco ubi ab illo recessisset donec rediret et. Quo redeunte vas quod deseruerat repetisset. Extincto itaque maximo posito theodosio imperatore mediolanum, ambrosio autem episcopo constituto aquileye, in partibus orientis in quodam castello a christianis viris synagoga iudeorum et lucus valentinianorum incendio concremata fuit. Propterea quod iudei et valentiniani insultarent monachis christianis. Valentinianorum enim heresis triginta deos colunt. Sed de huiusmodi facto comes orientis ad imperatorem relationem misit. Qua accepta imperator precepit ut synagoga ab episcopo loci illius reedificaretur in monachos vero vindicaretur. Sed huius precepti tenor cum ad aures pervenisset venerabilis viri ambrosii episcopi, direxit ad imperatorem epistolam quia ipse ad eum excurrere non poterat. per quam illum convenit ut id quod ab eodem statutum fuerat revocaret. Servaretque sibi ab illo audientiam: qui si dignus non esset ab illo audiri, dignus etiam non esset qui pro

(c) Real Academia de la Historia

illo exaudiretur. vel cum suas preces. suamque notam committeret. Paratum etiam se esse pro tali negocio mortem subire. dissimulationem sui prevaricatorem facere imperantem. qui tam iniusta contra ecclesiam precepisset. Postea vero cum mediolanum reversus fuisset. posito imperatore in ecclesia. de eadem causa tractavit ipse. In quo tractatu introduxit dominum personam loquentis imperatori. Ego te ex ultimo imperatorem feci. Ego tibi exercitum inimici tui tradidi. Ego tibi copias quas ille adversum te exercitu suo paraverat dedi. Ego inimicum tuum in potestate tua redegi. Ego de semine tuo super solium regni constitui. Ego te de inimico tuo triumphare sine labore feci. Et tu de me inimicis tuis donas triumphos. Cui descendenti de exedra imperator ait. Contra nos posuisti hodie episcope. At ille respondit non se contra ipsum. sed pro ipso locutum fuisse. Tunc imperator. Revera inquid duram preceperam contra episcopum de sinagoga reparanda. in monachis vero vindicandum. a comitibus qui in itinere aderant dicebatur. Quibus episcopus. Ego quidem nunc cum imperatore ago. Vobiscum enim in aliud est agendum. Atque ita obtinuit. ut illa que statuta fuerant revocarentur. Nec prius ad altare accedere voluit. quam fide sua imperator illud agere debere testaretur. Cui episcopus. Ergo ago fide tua. Respondit imperator. Age fide mea. Qua sponsione iterata. securus peragit sacerdos divina misteria. Hec autem sunt in epistola. quam ad germanam suam fecit. In qua tractatum inseruit quem eodem die habuerat de baculo nuceo quem a propheta Iheremia visus est describere.

Per idem tempus. causa thessalonicensis civitatis non minima successit tribulatio sacerdoti. Cum pene cepisset civitatem delere. Promiserat enim illi imperator se veniam daturum civibus supradicte civitatis. Sed agentibus occulte comitibus. cum imperatore ignorante sacerdote. usque in horam tertiam civitas est donata. atque in ea plurimi perempti innocentes. Quod factum ubi cognovit sacerdos. copiam imperatori ingrediendi ecclesiam denegavit. Nec prius iudicavit dignum cetu ecclesie vel sacramentorum communione. quam publicam ageret penitentiam. Cui imperator contra asserebat. David adulterium simul et omicidium perpetrasse. Cui illico respondit. Qui secutus es errantem. sequere corrigentem. Quod ubi audivit clementissimus imperator. ita suscepit animo. ut publicam penitentiam non abhorreret. Cuius correctionis profectus. secundam illi victoriam paravit. Per idem tempus. duo potentissimi et sapientissimi viri persarum. ad famam sacerdotis venere mediolanum. deferentes secum plurimas questiones ut ex his probarent sapientiam viri. Cum quo ab hora diei prima. usque ad horam fere tertiam noctis. per interpretem disputaverunt. Admirantesque discesserunt ab eo. Et ut se probarent. visi sunt non ob aliam causam venisse. nisi ut certo certius nosse virum. quem fama currente cognoverant.

Alia die vale facientes imperatori. profecti sunt ad urbem romam. illic volentes cognoscere potentiam illustrissimi viri probi. Qua cognita. ad propriam reversi sunt. Sed egresso theodosio de italia. et constantinopoli constituto. valentiniano augusto intra gallias constituto. directa legatio est sub nomine senatus a simaco tunc prefecto urbis. de repetenda ara victorie et sumptibus cerimoniarum. Sed ubi hoc comperit sacerdos. misso libello ad imperatorem. postulavit ut ad se relationis exemplaria pro dirigerentur. Quibus ipse pro partibus suis responsurus esset. Qua relatione accepta preclarissimum libellum conscribsit. ut contra nichil umquam auderet simacus. vir eloquentissimus respondere.

Sed postquam auguste memorie valentinianus in viennensi civitate que est galliarum nobilissima civitas vitam finivit. eugenius suscepit imperium. Qui ubi imperare cepit. non multo post petentibus tunc flabiano urbis prefecto et arbogaste comite. aram victorie et sumptus cerimoniarum. quod valentinianus auguste memorie adhuc in minoribus annis constitutus. petentibus denegaverat oblitus fidei sue concessit. Hoc ubi agnovit sacerdos. relicta civitate mediolanensi. ad quam ille festinus veniebat. ad bononiensem civitatem se migravit. atque inde faventiam usque pervenit. Ubi cum aliquantis degeret diebus. invi

(c) Real Academia de la Historia

xl

tatus a florentinis: ad tusciam usque perrexit. Declinans magis aspectum sacrilegi viri: quam formidans imperantis iniuriam. Illam epistolam ad illum dedit: in qua conveniret conscientiam ipsius: de quo pauca de multis interponenda duxit. Et si imperatoria potestas magna sit: tamen considera imperator: quantum sit maior deus. Corda humana videt: conscientiam interiorem interrogat. Novit omnia antequam fiant. Novit interna pectoris tui. Vos falli vos non patimini: et deum vultis fallere? Non cecidit in animum tuum quaeso: si illi augebant tamen praevaricantes: nomine tuum fuit providere summi et veri veneratione praevaricantes prohibere: et negare quod erat ad iniuriam sacre legis? Et tamen. Qui mihi gratis meis votibus et apud deum et apud homines teneor: aliter mihi non licere intellexi: aliud non oportere. nisi ut consulerem mihi: quia non potui tibi. In supradicta itaque civitate florentinorum. cum in domo clarissimi cuiusdam diceret: et quod est amplius christiani maneret. filius ipsius nomine pansophius. admodum parvulus cum spiritu immundo laboraret: frequenti oratione et impositione manuum sacerdotis ipsius sanatus est. Sed post aliquantos dies: subita infirmitate correptus. infantulus exalavit spiritum. Cuius mater valde religiosa et plena fide et timore dei: sublato illo de superiore domus parte: ad inferiorem descendit. atque in lectulo sacerdotis ipso absente composuit. Quem cum revertens. sacerdos in lectulo suo invenisset: erat enim illo in tempore cum puer corpore iactatus fuisset: in lectulo. extra domum positus sacerdos. Qui revertens domum: miseratus matrem et fidem ipsius contemplatus: Heliseo similis super corpus infantis se ipsum composuit. atque orando meruit vivum reddere matri: quem mortuum invenerat. Ad quem etiam infantulum libellum conscribsit. ut quod per etatis infantiam scire non poterat: legendo cognosceret. Verumtamen factum scriptis suis non commemoravit: sed quo affectu declinaverit commemorare: non est nostrum iudicare. In eadem etiam civitate: basilicam constituit: in qua deposuit reliquias martyrum vitalis et agricole: quorum corpora in bononiensi civitate levaverat. Posita enim erant corpora martyrum inter corpora iudeorum. Nec erat cognitum populo christiano: nisi se sancti martyres sacerdoti ipsius ecclesie revelassent. Que cum deponerentur sub altario quod in eadem ecclesia constitutum est: magna illic plebi sancte leticia atque exultatione fuit pena demonum confitentium martyrum merita. Per idem tempus arbogastes comes adversus gentem suam. hoc est francorum bellum paravit: atque pugnando non parvam multitudinem cruoris manu fudit cum residuis vero: pacem firmavit. Sed cum in convivio a regibus gentis sue interrogaretur. utrum nosset ambrosium: et respondisset se nosse virum et diligi ab eo: et frequenter cum illo convivari solitum: audivit ab eis. Ideo vincis comes: quia ab illo viro diligeris. qui dicit soli stet: et stat. Quod ideo posui. ut cuius fama fuerit vir sanctus. etiam barbare gentes. legentes agnoscerent. Nam et nos referente iuvene quodam arbogastis admodum religioso cognovimus. qui tunc interfuit. erat enim iuvenis in tempore quo hec illi loquebatur: unus minister. Profectus itaque sacerdos de tuscie partibus. mediolanum reversus iam inde egresso eugenio contra theodosium. ibique christiani imperatoris prestolabatur adventum. Securus de dei potentia quod non tradet credentem in se. hominibus iniustis: ne relinquat virgam peccatorum super sortem iustorum. ne extendant iusti ad iniquitatem manus suas.

Promiserant enim arbogastes tunc comes: et flavianus prefectus mediolanum egredientes. cum victores se reversi fuissent: stabulum esse facturos in ecclesia mediolanensi: et clericos sub armis probaturos. Sed miserandi homines cum demonibus suis male crediti sunt: et aperuerunt os suum in blasfemiam apud deum. spem sibi victorie ademerunt. Causa autem commotionis hec fuit. quia munera imperatoris qui se sacrilegio contaminaverat ab ecclesia respuebantur. Nec orandi illi cum ecclesia societas tribuebatur. Sed dominus qui ecclesiam suam tueri consuevit: de celo iaculatus est iudicium: atque omnem victoriam ad religiosum imperatorem theudosium transtulit. Extincto itaque eugenio satellitibusque eius

(c) Real Academia de la Historia

cum scripta accepit imperatoris. non
... alia cura maior fuit: quam ut plus inter-
ueniret. quos reos inueniat. Obsecrauit
primo scriptis imperatorem: misso diacono.
Postea uero quam directus est: iohannes tunc
tribunus et notarius qui nunc prefectus est ad tui-
cionem eorum qui ad ecclesiam confugerant.
etiam ipse aquileiam perrexit precaturus
pro eis. quibus facile uenia impetrata est.
quia se christianus imperator prouolutus ad pedes
sacerdotis testabatur meritis et orationibus
eius se esse saluatum. Reuertens itaque de ur-
be aquileiensi ... uno die precessit imperatorem.
nec diu clementissime memorie theodosius
imperator susceptis filiis et ecclesia traditis
sacerdoti: dum in hac luce fuit. Post cuius
obitum. sacerdos fere triennium superuixit.
Quo in tempore. sancti nazarii martiris corpus
quod erat in orto positum extra ciuitatem.
leuatum ad basilicam apostolorum que est in ro-
mana transtulit. Uidimus enim in sepulcro
in quo iacebat corpus martiris: quod quando
sit passus usque in hodiernum diem scire non
possumus: sanguinem martiris ita recentem
quasi eadem die fuisset effusum. Caput etiam
ipsius quod ab impiis fuerat abscisum: ita
integrum. atque incorruptum: cum capillis
capitis atque barba. ut nobis uideretur eodem
tempore quo leuabatur: lotum atque compositum in se-
pulcro. Et quid mirum? quando quidem dominus dixit
in euangelio ante predixit: quod capillus de capite
eorum non periret. Et tanto odore repleti su-
mus: ut omnium aromatum uinceret suauita-
tem. Quo leuato corpore martiris. et in lectica
composito: itaum ... ad sanctum ... martirem
qui in eodem orto positus est cum sancto sacerdote
ad orationem pereximus: quem numquam tamen illum
ante orasse in eodem loco cognouimus. Sed
hoc erat signum reuelati martiris. si sanctus sacerdos
ad locum quo numquam antea fuerat: ad orationem
isset. Cognouimus tamen a custodibus loci illius
quod a parentibus traditum illis fuisset non discedere
a loco illo per generationem et generationem ...
... thesauri magni in eodem loco positi
essent. ... thesauri magni: quos non erugo

neque tinea exterminat. neque fures effodiunt
et furantur: quia custos eorum christus est. et locus eorum
aula celestis. quibus uiuere christus fuit. et mori
lucrum. Translato itaque corpore martiris ad basi-
licam apostolorum: ubi reliquie sanctorum omnium deuotio-
ne deposite fuerant. cum tractaret episcopus: qui-
dam de populo repletus spiritu inmundo clamare
cepit se torqueri ab ambrosio. Et ille con-
uersus ait. Obmutesce diabole. quia non te tor-
quet ambrosius: sed fides sanctorum et inuidia tua.
quia illuc uides homines ascendere: unde
tu eiectus es. Nam ambrosius nescit inflari.
Quo dicto. ille qui clamabat obmutuit.
prostratusque in terram est: nec amplius uocem
umquam obstrepere ausus. Per idem tempus cum
consulatus sui imperator honorius in urbe
mediolanensi ubi cauea ferarum exiberet mune-
ri ipso illico concurrente: data copia est in-
imicis qui directi fuerant ab stilicone comi-
te potestate eusebii prefecti. ut cresconius
quidam de ecclesia raperetur. Qui cum confugisset
ad altare ... sanctus episcopus cum clericis quam inter-
aderant defendendum circumdedit. Sed mul-
titudo maurorum que duces duos habebat.
de perfidia ... preualuit ausus pau-
cos. atque ablato cresconio. exultantes ad
amphiteatrum reuersi sunt. ecclesie luctum non
modicum relinquentes. Nam sacerdos prostratus
ante altare domini factum tandiu fleuit.
sed inter cum reuertissent et renuntiassent his
a quibus fuerant destinati milites: dimissi
leopardi saltu celeri ad eundem locum in quo
sederunt qui de ecclesia triumphabant ascen-
dentes: grauiter laniatos reliquerunt. Quod
ubi uidit. tunc stilico comes. penitentia
motus est: ita ut per multos dies satisfaceret
sacerdoti. et illesum quidem illum quem ablatus
fuerat conseruauit. Sed quia grauissimo
crimine erat reus: et aliter emendari non
poterat ad exilium destinaret. non multo
post indulgentia prosequente. Per idem
tempus cum ad palacium pergeret: eumque pro
ploco officii nostri sequeremur. teudulo tunc
notario quam postea summa cum gratia uitam me-
sem terit ecclesiam: cum casu quidam pede

lapsus

lapsus

© Real Academia de la Historia

lapsus esset. atque prostratus iaceret in terra. alio ridente factum. conversus ad eum sacerdos ait. Et tu qui stas. vide ne cadas. Quo dicto. statim qui alienum lapsum riserat. suum esse doluit. Per idem tempus Fritigil quedam regina marcomannorum. cum a quodam xpiano viro qui ad eam forte ex italie partibus advenerat. referente sibi audiret famam viri. in xpo credidit. cuius illum servum esse cognoverat. Missisque muneribus ad ecclesiam per legatos postulavit. ut a scriptis ipsius qualiter crederet informaretur. Ad quam ille preclaram epistolam fecit in modum catacismi. in qua etiam admonuit. ut suaderet viro romanis pacem servare. Qua epistola accepta. mulier persuasit viro. ut se cum populo suo romanis traderet. Intantum non carsit in fide. ut ipsa mediolanum advenerit. Et dum urbem intrasset; plurimum doluit. quod sanctum sacerdotem ad quem festinaverat. minime repperisset. Iam enim de hac luce migraverat. Temporibus vero graciani uel retro tractam cum ad pretorium macedonii. tunc magistri officiorum. pro quodam intercedendum pergeret. atque ex precepto supradicti viri fores invenisset clausas. nec copiam ingrediendi adeptus fuisset. ait. Et tu quidem venies ad ecclesiam. et non clausis ianuis. non invenies quo ingrediaris. Quod et factum est. Mortuo graciano confugiens enim macedonius ad ecclesiam. patentibus ianuis. aditum reperire non potuit. Ipse autem venerabilis ambrosius episcopus. erat vir magne abstinentie. et multarum vigiliarum et laborum. cotidiano ieiunio maceratus corpus. Cui prandendi numquam consuetudo fuit. nisi die sabbato et dominico. vel cum natalicia celeberrimorum martirum essent. Orandi erat assiduitas magna die ac nocte. nec operam declinabat scribendi propria manu libros. nisi cum aliqua infirmitate corporis detineretur. Erat enim sollicitudo in illum omnium ecclesiarum. Intervenendi etiam magna assiduitas. et constantia in rebus etiam divinis implendis fortissimus. Intantum ut quod solus implere solitus erat circa baptizandos. quinque postea episcopi tempore quo decessit. vix implerent. Sollicitus etiam pauperibus et captivis nimium. Nam tempore quo episcopus ordinatus est. aurum omne atque argentum quod habere potuit. ecclesie vel pauperibus contulit. Predia etiam que habebat. reservato usu fructu germane sue donavit ecclesie. nichil sibi quod hic suum diceret derelinquens. ut nudus atque expeditus miles. xpm dominum sequeretur. Qui nimirum pro nobis pauper factus est. ut nos eius inopia ditaret. Erat etiam gaudens cum gaudentibus. et flens cum flentibus. Siquidem quociens cumque illi aliquis ob percipiendam penitentiam lapsus suos confessus fuisset; ita flebat ut et illum flere compelleret. Videbatur enim sibi cum iacente iacere. Causas etiam criminum quas illi confitebantur. nulli nisi deo soli apud quem intercedebat loquebatur. Bonum posteris relinquens exemplum sacerdotibus. ut intercessores apud deum sint magis quam accusatores apud homines. Nam et secundum apostolum circa huiusmodi hominem confirmanda caritas est. quia ipse sui accusator est. nec expectat accusatorem. Sed preveniat ut confessione sua abluat ipse delictum. nec habeat adversarius quod criminetur. Ideoque scriptura dicit. Iustus in principio sermonis sui accusator est. Vocem enim eripit adversario. et quasi dentes quosdam parat s ad predam criminationis infestae. peccatorum suorum confessione confringit. dans honorem deo. cui nuda sunt omnia. et qui vult vitam magis peccatoris quam mortem. Nam et ipsi penitenti non sufficit sola confessio. nisi subsequatur emendatio. scilicet ut penitentes penitenda non faciant. Humiliet etiam animam suam sicut david. Qui cum peccatum audivit a propheta dimissum esse peccatum tuum. humilior factus est in emendatione. ita ut cinerem sicut panem manducaret. et potum suum cum fletu misceret. Flebat etiam amarissime. quociens cumque nunciatum illi fuisset; de cuiuscumque obitu sacerdotis. intantum ut nos illum consolari videremur. ignorantes pium affectum viri. nec quare ille flere intelligentes. Quibus ille hanc

responsum reddebat. non se flere quod recessisset qui fuerat mortuus nunciatus, sed quod se precesserat; vel quod difficile est inveniri virum qui summo sacerdocio dignus habeatur.

Ipse autem de morte sua nobis ante predixit, quod usque pascha nobiscum futurus esset. Quod quidem meruit domino obsecrando, quo maturius liberaretur. Ingemiscebat enim vehementer cum videret radicem omnium malorum avariciam. Que neque copia neque inopia minui potest, magis magisque crescere in hominibus et maxime in his qui in potestatibus essent constituti, ita ut interveniendi illi apud illos gravissimus labor esset, quod omnia precio distrahebantur. Que res omne malum primum invexit Italie. Et exinde omnia vertuntur in peius. Et quid dicam in huiusmodi personis?

Ita rabiem suam exercent, quod solent aut filiorum aut propinquorum causa pretendere ad excusandas excusationes in peccatis. Unde quidem plerosque cepit etiam celebrare sacerdotes et levitas, quibus porcio dominus est, ut illam etiam sibi asperat. Et ve misero mihi, quod nec in fine mundi provocamur ut tam gravis iugo servitutis liberare velimus, quod demergit usque ad profundum inferni. Ut faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis, qui nos recipiant in eterna tabernacula. Attamen beatus ille qui quandoque conversus disruptis vinclis atque proiecto iugo eiusdem dominationis tenebit et allidet parvulos suos ad petram. Hoc est omnes intentiones eius allidet ad Christum, qui secundum apostolum petra est. Que eos ad se allisos interimit ipsa inviolabilis permanens, nec reum faciens eum qui ad se alliserit nequissimi interioris deterioris partus, sed innocentem, ita ut securus possit dicere: porcio mea dominus. Quod cum nichil in seculo est, illi vere porcio est Christus. Et quod contempserit parva, multa percipiet, insuper et vitam eternam possidebit. Ante paucos vero dies quam lectulo detineretur, beatissimus sacerdos cum quadragesimum tercium psalmum dictaret, me excipiente et vidente, subito in modum scuti brevis ignis caput eius cooperuit, atque paulatim per os ipsius tamquam in domum suam habitator ingressus est.

Post quod factus est facies eius tamquam nix. Postea vero reversus est vultus eius ad speciem suam. Quod cum fieret stupore percussus obrigui, nec potui scribere que ab illo dicebantur, nisi postea quam visio ipsa transivit. Dicebat enim interpretans testimonium scripture divine, quod ego optime retinebam.

Nam scribendi vel dictandi ipso die finem fecit.

Ego vero id quod a me visum fuerat honorabili Castro diachono sub cuius cura degebam statim retuli. At ille repletus gratia Spiritus sancti adventum me in illo vidisse edocuit ex lectione actuum apostolorum.

Si quidem ipsum psalmum explere non potuit.

Superioribus autem diebus cum Stiliconis tunc comitis servus qui demonio laboraverat in Ambrosiana basilica iam sanus maneret, commendatus a domino suo (ferebat enim quod libenter ab eodem haberetur) faciebat falsas epistolas tribunatus, in tantum ut teneretur omnes qui administrandum pergebant. Sed ubi ad personam servi sui pervenit comes Stilico, ipse in servo noluit vindicare. Homines etiam qui detenti fuerant interventu sacerdotis dimisit. De ipso vero sacerdote questus est.

Quem vir sanctus cum de ecclesia Ambrosiana egrederetur requiri fecit atque perduci. Quem cum interrogasset ut deprehendisset auctorem tanti flagicii ait:

Oportet illum tradi Sathane in interitum carnis, ne talia in posterum audeat committere.

Quem eodem momento cum adhuc sermo esset in ore sacerdotis, spiritus inmundus assumptum discerpere cepit. Quo viso non minimo timore repleti fuimus et admiratione. Multos etiam diebus ipsis imponente illo manum etiam imperante ab spiritibus inmundis vidimus esse purgatos.

Per idem tempus inventus quidam ex tribuno qui ita pedum dolore tenebatur, ut raro in publico videretur, cum ad altare accessisset ut sacramenta perciperet, calcatusque casu a sacerdote exclamasset, audivit: Vade et amodo salvus eris. Nec se amplius doluisse pedes tempore quo sanctus sacerdos de hac luce migravit, cum lacrimis testabatur. Sed post hos dies ordinato sacerdote ecclesie ticinensi incidit in infirmitatem. Qui cum pluribus diebus detineretur in lectulo, comes Stilico dixisse fertur quod tanto viro recedente a corpore imminet malum Italie. Unde convocatis ad se nobili-

Real Academia de la Historia

bus uiris illius ciuitatis. quos diligi a sco
sacerdote cognouerat. Partim interimi
nati illis. partim blando sermone psua
sit ut pgeret ad scm sacerdotem. suade
rentq; illi ut sibi uiuendi peteret a dno
comeatum. Quod ille ubi ab illis audi
uit. ita respondit. Non ita int uos uixi.
ut pudeat me uiue. Nec timeo mori.
qr bonum dnm habemus. Per idem temps
cum extrema parte porticus in qua sacer
dos iacebat. in uno positi castus. polemius.
uenerius. et felix. tunc diachones secu trac
tarent. uoce ita compssa ut uix inuice se au
dirent qui post obitum ipsius eps ordinand
esset. atq; cum de nomine loquerent sci si
pliciani tamqm int esset tractatui. cum
longe positus ab ipsis iaceret. adprobans ex
clamauit ter dicens senex. s; bonus erat si
plicianus eni maturus. Qua uoce audita.
expauescentes fugerunt. Defuncto aut eo.
non alius illi successit in sacerdocio. nisi his
que ille bonu senem trina uoce signa
uerat. Cui simpliciano. uenerius quam
sup memoratimus successor fuit. Felix uero
nunc usq; bononiensem regit ecclam. Castus
aut ut polemius nutriti ab ambrosio. bone
actionis fructus in ecclia mediolanensi dia
chonii funguntur officio. In eodem tam
loco quo iacebat. sicut referente sco bassia
no epo laudicensis ecclie. qui ab eode au
dierat didicimus. cu oraret una cu sup
dicto sacerdote uiderat dnm ihm adue
nisse ad se et arridente sibi. Nec multo post
dies. a nobis ablatus est. S; eo tpr quo a nob mi
grauit ad dnm. ab hora circiter undecima
usq; ad illa hora qua emisit spm. expansis
manibus in modu crucis orauit. Nos uero labia
illius moueri uidebamus. uoce aut non audie
bamus. Honoratus aut sacdos ecclie uercellen
sis. cu in supiore domus se ad quiete composu
isset; tercio uoce uocantis se audiuit. dice
tisq; sibi. Surge festina. qr iam est recessurus.
Qui descendens. obtulit ei scm dni corpus. Quo
accepto. ubi emisit spm. Bonu uiaticu
secum ferens. ut in uirtute esce illius
anima uehior angelorum consorcio. quorum
uita uixit in terris. et elie societate letet.
Quia ut helias nunqm regibus. uel ullis
potestatibus. ita et iste p dei timore loqui
nunqm ueritus est. Ante lucana hora
defunctus est. atq; ad ecclam maiore corpus
ipsius portatum e. Ibiq; eade fuit nocte
qua uigilauimus in pascha. que pluri
mi infantes babtizati. cu a fonte ueni
rent. uiderunt ita ut aliqui sedentem
in cathedra in tribunali dicerent. alii uero
ascendentem suis parentibus digito osten
derent. S; illi uidere non potuerunt. qa
mundatos oclos nup non habebant. Plu
rimi aut stella sup caput eius se uidisse
narrabant. S; lucescente die dnica. cum
corpus eius pactis sacrimis diuinis. de ecclia
leuaret. portatum ad ecclam ambrosi
anam ubi positus est. ita ibi demonum
turba clamaret se ab illo torqueri. ut
eiulatus illorum ferre non posset. Que gra sa
cerdotis. non solum in illo loco. ueru etia
in plurimis puinciis usq; in hodiernu
manet diem. Iactabant etia turbe uiroru
ac mulieru oraria. uel simincia sua. ut
corpus scm aliquatenus ab ipsis contingeret.
Erat eni exequiarum turba innumerabilis.
tocius dignitatis. tociusq; sexus. omniumq;
pene etatum. non solum xpianorum. sed
et iudeorum et paganorum. maior tam ordo pce
debat eorum qui fuerant babtizati. Eadem
tam qua obiit die. sicut textus epistole lo
quit. que a successore ipsius uenerabili
uiro simpliciano suscepta est de parti
bus orientis. ad ipsum tamqm adhuc nob
cum uiuente directam. que nunc usq;
hodie mediolani habet. in monasterio
cuiusdam sci apparuit. orans cu illis. et im
ponens illis manum. Habebat aut die
que epistola directa est. Qua lecta. inue
nimus die esse. qua ille defunctus est. Iuxta
tuscia etia in ciuitate florentina. ubi
nunc scs cenobius eps est. qr pmiserat se
petentibus illis sepius illos uisitaturu ee
frequent ad altare quod est in ecclia

(c) Real Academia de la Historia

ambrosiana. que ab ipso constituta est
usus orare. Ipso uero sancto sacerdote cenobio
referente didicimus. in eadem etiam domo
in qua declinans eugenium mansit tempore
quo rigida anfus. supradictam ciuitatem
obsidebat. Cum iam de se penitus desperassent
uiri ciuitatis ipsius. per uisum cuidam appa
ruit. et promisit altera die salutem illis ad
futuram. Quo referente ciuium animi sunt
refecti. Nam altera die adueniente stili
cone tunc comite cum exercitu. facta est de
hostibus uictoria. Hec pansophia religio
sa femina matre pueri pansophii. refe
rente cognouimus. Mascezili etiam despran
te de salute sua. uel exercitus quem ducebat
contra gildonem baculum tenens manu. in
uisu noctis apparuit. atque cum prouolutus esset
ad pedes sancti uiri mascezil. percuciens terram
senes. baculo quo regebat tercio. hac
enim illi specie apparuerat. hic hic. hic.
signans locum. deditque intellectum uiro.
quem uisitatione dignum fuerat arbitratus.
ut agnosceret se in ipso loco in quo sanctum
domini uiderat sacerdotem die tercia uictoriam
adepturum. atque ita securus bellum inga
uit et consumauit. Nos tamen mediola
ni positi. ipso mascezele referente cogno
uimus. Nam et in hac prouincia. in qua nunc
positi scribimus plurimis. hoc ipsum reuela
uit sacerdotibus. quibus etiam referentibus securius
ante nobis cognita. huic libro adiungere ar
bitrati sumus. Sisinnium etiam et alexandrum mar
tyrum. qui nostris temporibus post obitum
sancti ambrosii in anagnia persequentibus gen
tilibus uiris. martyrii coronam adepti sunt.
Cum reliquias mediolanis summa cum deuotione
susciperemus. adueniente quodam ceco. referente
cognouimus. qui eos die tacto loculo in quo
sanctorum reliquie portabantur. lumen recepit. Re
ferebat tamen eo quod per uisum noctis uidis
set nauem appropinquantem littori. in qua erat
multitudo albatorum uirorum. quibus descenden
tibus a nauem. cum unum de turba deprecaretur.
ut diceret quinam essent uiri. audierit ambro
sium cum consortes. Explicit uita sancti ambrosii episcopi.

Incipit obitus beatissimi ysidori yspa
lensis episcopi feliciter a redempto
clerico recensitus.

Visum est michi. ut tue sanctitati breuiter
exponerem. qualiter bone recordationis
dominus meus isidorus yspalensis
ecclesie metropolitanus episcopus penitenti
am accepit. suamque confessionem
erga deum uel homines habuit. uel quomodo
de hoc seculo ad celum migrauit; fideli pre
notationis mee stilo. tue dilectioni no
tescere. Que res me primum compulit. per hac
sollicitudine quam ex amore in eum offertis.
uestre caritati suggerere. Deinde quia uera
supprimere nequeo. et quod de eo parua de
multis colligere potui. te orante dicere cogor.
Dum finem suum nescio sorte iam prospiceret. et fa
tigatum corpus egritudine assidua subtraheret
anime natura perderet. tanta elemosi
na cotidianis diebus per sex pene menses
seu amplius plusquam erat solitus pauperibus
ab eo est erogata. Ut a mane sole usque in
uesperum ministris illis in accipiendum ma
neret substantiam. Post hec uulnere
percussus est. ita ut dum febris in corpo
re conualesceret. et cibum reiceret. debili
tatus stomacus ad penitentiam conualuit.
atque suos coepiscopos. iohannem scilicet et
eparcium beatissimos mox ad se fecit
presentari. Et dum a cellula sua ad basili
cam sancti uincencii martyris adduceretur. cuncta
agmina pauperum. clericorum. religiosorum
omnium cunctarumque huius ciuitatis plebium
cum uocibus et magno ululatu eum suscepe
runt. Ut si ferreum possideret quispiam
pectus. solueret mox in lacrimis et lamento
totus. Et dum in predicti martyris basilica. iux
ta altaris cancellum in medio poneretur
choro. mulierum turbas longius stare pre
cepit. ut in accipiendo penitentiam. ui
rorum tantum non illarum circa eum cerneret
presentia. Et dum a predictis sacerdotibus ab
uno cilicium. ab altero super se mitti cinem
neret cinerem. expandens manus ad ce

(c) Real Academia de la Historia

lum ita orsus est dicens. Tu deus qui
nosti corda hominum. et publicano longe
posito. dum pectus percuteret suum dimitti
peccata dignatus es. qui lazarum dormien
tem de monumento post resolutionem carnis.
die quarta dignatus es resuscitare. et
ut abrahe patriarche filius eum reciperet
uoluisti. suscipe in hac hora confessio
nem meam. et peccata que innumerabiliter contraxi.
ab oculis differ tuis. Non reminiscaris ma
la mea. et iuuentutis delicta ne memine
ris. Tu domine non posuisti penitentiam iustis
qui non peccauerunt tibi. sed michi peccatori qui peccaui
super numerum arene maris. Non inue
niat in me hostis antiquus quod puniat.
Tu scis quia postquam infelix ad honus istud
peruenit quam ad honorem in hanc sanctam ecclesiam
indigne perueni. peccare numquam finiui.
sed ut inique agerem laboraui. Et quia tu
dixisti in quacumque hora peccator se a uiis
suis conuerterit. omnes iniquitates suas tra
deres obliuioni. huius precepti memor sum
tui. Clamo utique cum spe et fiducia ad te.
cuius oculos aspicere non sum dignus pre multitu
dine peccatorum que conuersant in me. Accepto
domine et suscipe orationem meam. et michi peccatori
dona ueniam postulatam. Quod si celi non sunt
mundi in conspectu tuo. quanto magis ego
homo qui bibi quasi aquas iniquitatem.
et suppli ut claustra pectori. his ergo consu
matis. corpus et sanguinem domini cum profunde
gemitu cordis indignum se iudicans. ab ipsis
suscepit pontificibus. Deinde secundo sacer
dotum. et quicumque de clero erant. cunctorum
rumque plebium ueniam petebat dicens. De
precor uos sanctissimi domini mei sacerdotes. sed et
congregationem fratrum et populi. ut pro me infe
lice et pleno omni sorde peccati. ad dominum uestra
porrigatur oratio. Ut qui meo merito eius non sum
dignus impetrare clementiam. intercessu uestro
merear consequi meorum delictorum ueniam. Di
mittite michi obsecro indigno. quod unumquem
quemque commisi uestrum. Si quem contempsi odio.
si quem segregaui impie caritatis consorcio. si
quem maculaui consilio. si quem lesi irasce

ceno. Dimittite ... nunc petenti. immo
et penitenti. Et dum magna uoce omnes
pro eo indulgentiam cum lacrimis postulas
sent. et unusquisque debiti sui uincula uel cyro
grafa condonasset. circumstantes iterum a
monuit dicens. Sanctissimi domini mei episcopi. et
omnes qui adsunt. rogo et obsecro. ut cari
tatem inuicem uobis exibeatis. non reddentes ma
lum pro malo. nec uetitis esse susurro in
populo. Non inueniat in uos hostis anti
quus quod puniat. Non repperiat a uobis
relictum lupus rapax quem auferat. sed po
cius ereptam ab ore lupi ouem pastor
suis humeris congaudens reportet ad hanc
aulam. Igitur post hanc confessionem uel orationem
residuam egenis et pauperibus mox dari ius
sit pecuniam. Cui tamen fideli sit dubium.
ut non statim dimissis omnibus facinoribus
adsociaretur cetibus angelorum. Interea se
ab omnibus osculari studuit dicens. Si ex
toto corde dimiseritis ea que in uos
aduersa uel praua usque actenus intuli.
dimittet uobis creator omnipotens omnia delicta
uestra. Ita ut sacri fontis unda quam hodie
deuotus est populus percepturus. sit uobis in remis
sione peccatorum. et hoc osculum inter me et
uos maneat in testimonium futurorum.
Completis his omnibus. ad cellulam reductus
est. et post diem confessionis uel penitentie
quartum pastoralis regiminis curam. finem
suum consumauit in pace amen et ...
Sub die pridie nonas aprilis. luna. xviiii.
era. dc. lxx. iiii.

Incipit uita uel memoratio mirabiliorum
que deus pro bono obsequii famulatu sanctissi
mi fructuosi episcopi ad corroborandam
fidem credentium statuit ad salutem.

Postquam antiquas mundi te
nebras superne uirtutis no
ua irradiauit claritas.
et a sede romana prima sancte
ecclesie cathedra. fidei catho
lice dogmatum fulgurans.
rutilauit immensitas. atque

(c) Real Academia de la Historia

ex Egypto orientali provincia excellentissima sacre religionis primicerent exempla, et huius occidue plage exigue pluceret extremitas, perspicue claritatis egregias divina pietas duas illuminavit lucernas, Ysidorum reverentissimum scilicet virum Hispalensem episcopum, atque beatissimum Fructuosum ab infancia immaculatum et iustum. Ille autem oris nitore clarens insignis industrie sofiste artis indeptus, principaliter dogmata recuperavit Romanorum. Hic vero in sacratissimo religionis proposito spiritus sancti flamma succensus, ita in cunctis spiritalibus exercitatus omnibusque operibus sanctis perfectus eminuit, ut ad patrum se facile coequeret antiquorum merita Thebeorum. Ille active vite industria universam extrinsecus erudivit Hispaniam; hic autem contemplative vite preclara vibrante fulgore micans intima cordium illuminavit archana. Ille egregio rutilans eloquio in libris claruit hedificationis; hic autem culmine virtutum coruscans, exemplum reliquit sancte religionis, innocuo gressu secutus est vestigia pergentis domini nostri et salvatoris. Cuius tantum ineffabilia sunt virtutum eius prodigia, quod nostra nuncupare non valet ineptia. Que tamen fideli narratione cognovi, pauca de principio vite eius et fine disserendo perstringam. Hic vero beatus ex clarissima regali progenie exortus, sublimissimi culminis atque ducis exercitus Hispanie proles, dum adhuc puerulus sub parentibus degeret, contigit ut quodam tempore pater eius eum secum habens, inter montium convallia Bergidensis territorii gregum suorum requireret rationes. Pater autem suus greges describebat et pastorum rationes discuciebat; hic vero puerulus inspirante domino pro hedificatione monasterii apta loca pensabat, et intra semet ipsum retinens, nemini manifestabat. Post decessum vero parentum abiecto seculari habitu, tonsoque capite cum religionis initia suscepisset, tradidit se erudiendum spiritalibus disciplinis sanctissimo viro Conancio episcopo. Cumque aliquanto tempore sub illius degeret regimine, pue-

nit ut quodam die possessionem ecclesie ingrederentur illius pergentes pueruli, et cum ei ad manendum hospicium prepararent, quidam de suptoribus scole tempore adveniens interrogavit dicens: Quis hoc occupavit habitaculum? Responderunt: Fructuosus. Statim insana temeritate fruntis iussit eius sarcinolum foras proici et sibi ibidem preparari. Quod ille paciens tolerans siluit. Cum enim intempeste noctis silentio omnes quiescerent, subito idem hospicium ab ira furoris domini veniens ignis succendit. Cum intus eodem habitaculo [illegible] ut adsolet minime haberetur. Recto videlicet iudicio domini, ut idem habitaculum quod typo superbie turgidus usurpaverat, orante sancto adolescente, cum ingenti periculi perturbatione atque iniuria et iactura tribulatione desereret. Post hec revertens ad locum illum solitudinis super memoratum, et devotionem quam dudum parvulus elegerat iam perfectus implevit. Illam construens cenobium Complutense iuxta divina precepta nichil sibi reservans omnes [illegible] facultates suas ibidem conferens eum locupletissime ditavit. Et tam ex familia sua quam et conversis diversis Hispanie partibus sedule concurrentibus, cum agmine monachorum affluentissime complevit. Sed sicut scriptum est, quia semper sanctitatem emulatio insequitur et contra bonitatem pugnat malicia, ita eo mundus vir iniquus sororis eius maritus antiqui hostis stimulis instigatus, coram rege prostratus surripuit animum eius, ut cuiusdam pars hereditatis a sancto monasterio auferretur, illi quasi pro exercenda publica expeditione conferretur. Quod cum huic beatissimo compertum est, statim tulit ecclesie vela et sic nudavit altaria et ciliciis induit ea, atque scripsit et direxit illi epistolam confusionis et increpationis diversique comminationis. Se quoque contulit in ieiuniis, vigiliis et lacrimis atque prolixitate orationis. Cum ita ageret, statim ipse sanctorum emulus et boni operis adversarius ultione divina percussus, citius vitam finivit. Sicque factum est, ut qui oblationes sanctorum querebat auferre, ipse crudeliter de hoc seculo absque liberis discederet et facultates suas alienis relinquens. Ipse secum solam portionem

(c) Real Academia de la Historia

portaret. Hic vero sanctissimus confirmans cunctum regularem ordinem constituit cenobii patre cum ingenti districtionis rigore. Et quia rumor gloriose sanctitatis eius cunctas pagrauerat regiones. cum ex multitudine diversorum occurrentium crebram pateretur inquietudinem. humanam fugiens laudem atque favorem. egrediebatur a congregatione et nudus vestigiis penetrabat loca nemorosa atque densissima aspera et fragosa. Per speluncas et rupes triplicans ieiuniis. et multiplicatis vigiliis et orationibus vacans. Contigit enim ut dum quodam tempore in cuiusdam rupis gradibus melotem ex caprinis pellibus indutus eminus oraret. adveniens quidam arcistis venationibus insidians. et eum cum vidisset supremum rupis gradum in oratione prostratum. existimans in rupe esse venationem. tendens arcum. et cum librasset ictum ut dimitteret sagittam. providentia divina sollicitus. erexit manus cum oratione ad celum. Ille vero intelligens quod homo esset retinuit ictum. Post hec ostendens se ei. et hec cuncta referens. ipse vero beatissimus rogavit eum ut nemini hoc manifestaret. Post hec denique in vastissima et arta atque procul a seculo remota solitudine in excelsorum montium finibus extruens monasterium rufianense. et erga sanctum altarium se in angusto et parvulo retrusit ergastulo. Cumque ibidem aliquanto tempore quievisset. egressa est omnis congregatio conplutensis cenobii. multitudo monachorum previolenti venientes eiecerunt eum de eodem claustro. et ad pristinum reduxerunt locum. Demum itaque egrediens in bergidensis territorii et gallecie provincie confinibus hedificavit monasterium visuniense. Atque postmodum ex altera parte gallicie in ora maris construit monasterium peonense. Et dum multa illi intentio esset navigandi in mare. in longinquo ponti pelago. non grandem repperit insulam. Ubi dum cepisset cum christi iuvamine fundare monasterium. egredientes autem ad eam naviclam per quam transfretaverant per negligentiam in errore naute solutam reliquerunt. Et domnum intente cum discipulis suis sub quadam rupe laboraret. ut aquam dulcem produceret. expleto autem opere cum transmeare voluissent. impulsu igitur inimici. volutantibusque procellis. vident ipsam naviclam in longinquo maris freto inter undas proiectam. Et cum omnes eius discipuli facta sibi difficultatis desperatione se gravi merore deprimerent. ipse vero oratione facta. se in tam longo maris pelago solus proiecit. Illi autem duplo luctu et eiulatu amarissime perstrepebant. et illius periculum formidantes. et suum interitum deplorantes. Et cum iam prumia longinquitate ab oculis eorum absconderetur. et in integra ruerent desperatione. post multa vero horarum spacia procul intuentes. vident ipsam naviclam paulisper appropinquare. Postquam vicinius adplicuit. cernunt eum in ea sedentem. et cum gaudio remeantem. Quem cum summa leticia suscipientes retransfretaverunt cum exultatione. Ad eandemque denuo regredientes insulam. in qua eum incipientem sancti operis principium. invidus atque iniquus impedire dudum temptaverat inimicus. Promissum cum iuvamine construit monasterium. solitoque exercicio eum dedicans strenue reliquid munitum. Rumore eximie sanctitatis eius crebrescente. multe [illegible] ac nobiles persone [illegible] etiam de palatio servientium regis relinquentes adeunt sacratissimam eius confugerunt disciplinam. Ex quibus plerique ad pontificale ducente domino conscenderunt honorem. Inter quos unus sanctissime intelligentie precia ineptus nomine teudiscus. opitulante domino atque sepe dicti beatissimi suffragante presidio in abditissima solitudine in locum qui nuncupatur castroleonis egregium hedificavit monasterium. et in ipso permansit usque ad finis sue terminum. Igitur prefatus beatissimus fructuosus sese domino nimium ab ineunti etate carum exibuit. Post hec denique contemptis illecebris mundialibus. omnem eximii sui patrimonii copiam ecclesiis sanctis libentissime atque pauperibus erogavit. De hinc ad heremi prendens loca. monasteria plurima fundavit. in quibus multas animas monachorum per bonam conversationem et sanctam

(c) Real Academia de la Historia

disciplinam eruditur. Ipse vero dum in ibi
cenobiali ritu. cunctis commorantibus mo
dum recte vite constituisset; et aliquandiu
illic deguisset; devitans frequentes ipsi con
cursus. abditissima heremi loca petit. ac
frondosis secretisque nemoribus: ita se occul
tare studuit. ut nunc altissimis locis. nunc den
sissimis silvis: nunc etiam rupibusque solis
ibicibus pervie sunt latebrando latitans:
ut non humanis: sed divinis oculis cerneretur.
Sed dum opitulante domino. idem vir sanctus incom
prehensibilem heremiticam pageret vitam.
eumque multi diligentes crebrissima visi
tatione requirerent: et non repperissent. idem
vir nigras parvasque aves quas usitato
nomine vulgus graculas vocitant
mansuetas in monasterio habuisse perhibetur
que prehendentes volatum per diversas partes
silvarum eo usque volitantes perquirebant: quo
usque repertum cunctis inquirentibus eius sanctis
latebras suis garrulis vocibus proderent: atque
omnibus propalarent. Tunc deinde universi ad
eundem virum cum gaudio magno properabant.
Denique hic supradictus vir multis miraculorum si
gnis crebre effulsit: et miro virtutum opere
adnitente divino adminiculo sepissime
coruscavit. Ex quibus sacris virtutibus
opitulante deo iam nunc aliquid fari in
cipiamus. Quadam namque die ut fertur
venatorum turbe cum canibus damulam perse
quebantur. Iam quidem multo spacio victa
bestiola cum undique campis late patentibus
mortem imminere sibi cerneret. ita ut pe
ne iam ab ipsis canibus comprehenderetur: se
usque eorum morsibus discerperetur. Idem quoque vir
dei iter suum incognita venantium causa
pergebat. Ipsa nimirum bestiola. dum iam nullum
usquam sibi conspiceret adesse perfugium: mox
ut virum dei vidit. ilico sibi ab eo defensio
nem poposcit: ac protinus percipienda vite
suffragia incunctanter sub eiusdem viri dei
amphibalum ingressa est. Quam ille statim
ab omni impiorum hominum persecutione defen
dit. Mox etiam canes procul abigi iussit.
atque monasterium eam secum sua sponte

venientem perduxit. Que ut dicitur tantum in
illa die mansueta effecta est. ut ubicumque
ille abiret. eam nullus de eius vestigiis disiungere
valeret. Sed si vel paululum ab ea recederet:
numquam balare aut vocibus strepere cessaret:
quousque eum denuo revideret. Nimirum tante
erat mansuetudinis. ut veniens frequenter
in lectulum ad pedes eius recubaret. Quam ille
in silva contigua monasterio: sepe dimitti
iussit. Illa vero non immemor tanti beneficii
gratia: silvasque eam nutrierat contempnebat. et
ad liberatoris sui presentiam ocius recurrebat.
In tantum scilicet. ut si ille aliquem cuique profectus fuisset;
locum: suis eum vestigiis quousque reperiret.
per longum nimis spacium persequeretur. Cumque diu
tissime hoc ageret. cepit in loco eodem tante
virtutis longe lateque fama crebrescere. Sed;
quia antiquus hostis unde bonos cernit
enitescere ad gloriam: inde perversos primum
etiam rapit ad penam. Quidam namque iuve
nis vesanie spiritu inflatus. immo potius invidie
igne succensus: desistente sanctissimo viro
ipsam bestiunculam morsibus canum inter
emit. Sed cum post aliquos dies sanctissimus
vir ad monasterium fuisset regressus. solli
cite requisivit quonam cause esset. cur caprea
sua ei solito more tunc minime occurreret.
Cui protinus dictum est: quia dum in pascuis sil
varum fuisset ingressa: veniens puer ille in
teremit eam. Qui mox genua sua summo
cum dolore in conspectu domini flectens: semet
ipsum pavimento prostravit. Sed nutu dei ilico in
ferre non distulit supplicium presens: divine
maiestatis severissima ultio. Ipse ille iu
venis gravi febrium langore statim correptus
mox ab eo flagitare per internuncios cepit.
ut pro se domino supplicaret. ne iuxta suam
pessimam temeritatem: divina perculsus ul
tione. crudeli exitu vitam finiret. At ille
statim ad eum profectus dominum imploravit misericordiam.
ac manum suam super eum posuit. Et ilico egro
to ipsi non solum corporis salutem pristinam red
didit: verum etiam simul et anime eius infir
mitates: sacra oratione curavit. Aliud quoque
summe paciencie miraculum. narrante quodam

(c) Real Academia de la Historia

fideli uiro comperimus. qui nobis retulit supra
nominatum uirum almum. Quadam die cum
ceteris comitibus sui itineris per loca que urbi
etanie contigua sunt pergeret. atque prouincie
lusitanie. eximiam urbem emeritam. ob desi-
derium egregie uirginis eolalie peteret. qua-
tenus inibi sacra uota mentis sue. sacra-
tissimus persolueret cordis sui affectibus. ut
fusis in conspectu domini dulcifluis precibus. percep-
tisque a domino ihesu christo largiflua pietate pos-
tulationis. affectibus ad insulam usque que in terri-
torio gaditano sita est perueniens. annuente
domino perueniret. Sed ut supra diximus. dum in ceteris
me partibus uie sue carperet iter. accidit ut
cuncti qui collegio beatissimi uiri iter agebant.
paululum precederent. Ipse uero subsistens in abdi-
to nemorum siluarumque densarum secretissimo
loco paulisper orationi incubuit. Qui dum humo
prostratus iaceret. antiquus hostis omnium bonorum
semper inuidus. quendam rusticum ac plebeium
uirum. confestim ad locum quo uir domini orabat.
furibundus perduxit. Qui dum uirum domini eminus
uidisset. eumque singularem uili habitu et calcea-
tis nudisque pedibus inter fruteta conspexisset.
ut sese habet rustica mens. eum ex uilitate
cultus contempnens ad eundem uirum temeritate
insanie fretus propius accessit. eumque fugiti-
uum existimans percontationibus uerbis. conuiciando
lacessiuit. Ac nichil cunctatus. idem rusticus pe-
tulanter multis contumeliis uerborum eum obiur-
gauit. Sed dum uir domini respondens tranquilla mente
diceret plane fugitiuus non sum. et ille e contra-
rio fugitiuum omnibus modis esse proberet. et eo
usque instinctu diaboli irritatus est. ut eum uecte
quem gestabat manibus ictu uerberaret. Quod
cum uir domini patienter sustineret. et ille percutere
non desineret. mox ei signum crucis fecit. statim
eum demon intra allisit. atque ante pedes
sancti uiri resupinum corruere fecit. et eo usque
debaccando laniauit. quo usque eum in proprio
sanguine inuolutum. crudeliter discerpens cru-
entaret. Sed uir domini sanctis precibus orauit. et pristi-
ne eum sanitati absque ulla difficultate
restituit. Ista uero non prisca. sed moderna.
non uetera sed nouella. non uanis quibus-
libet fabulis facta. sed miracula ueritatis in-
dicio declarata narrante uenerabili uiro
benenato presbitero. que admodum gesta sunt
ueraciter comperimus. Et ob hoc huius in paginole
seriem breuiter sicut ad nos prolata sunt adno-
tari omnium cum ueritatis studio peracuimus.
Denique iam dictus fidelissimus uir retulit di-
cens. Dum de prouincia lusitanie cum sanctissimo
uiro fructuoso ad prouincie beticam pergerem.
et imbriferi aeres immensas ac iuges
pluuias ut pote hyemis tempore pene multos
dies indesinenter exhiberent. et ex multitudi-
ne imbrium. nimium flumina excreuis-
sent. accidit die quadam puerulum cum
caballo. qui codices ipsius uiri domini gestabat
dum transmeare cum ceteris collegis suis nititur
in amnis fluenta profundissima cecidisse.
et diutissime barathro gurgitum cum ipsis libris
dimersum fuisse. Tandem uero suffragante deo
a limfarum discrimine ereptus. crepidine
aluei madefactus. licet pergere tamen me-
ruit incolumis. Idem autem uir paulo post
eos pede proprio ut ei semper mos erat absque
uehiculi iuuamine peruenit. Cumque ad suos
peruenisset comites. dictum est illi. quod omnes
codices sui in aquam cecidissent. Ille uero
in nullo penitus commotus sereno uultu
hilarique facie. absque aliqua mesticia eos de
marsupiis. et sibimet presentari precepit.
Sed ita eos reperit siccos. ut illos fluuialis
licor nullo modo contigisset. neque madidus
humor. uel tenuiter fedare potuisset. Aliud
quoque mirabile factum quod a supradicto uiro re-
ferente cognoui silentio occultare non de-
beo. Quadam die ipse beatissimus fructuosus de-
uotionis impulsu gratia. de ciuitate hispalensi
ad basilicam sancti geruntii nauigio profectus est.
Et dum ibidem desiderii sui uota adiuuante domino
deuotus persoluisset. et uespere facto die tum re-
dire unde uenerat disposuisset. naute ipsi qui
per longa spacia pelagi nauem gubernauerant.
fessi labore nauigii. non solum quod uires ad
gubernandam nauem non habere se dixerunt. uerum etiam
quod diei pars extrema iam superesset. ceperunt queri-
moniari. Quibus ille ait. deprecor uos ut accipi-

(c) Real Academia de la Historia

atis paululum cibi refectionem. et quia lassi
estis uel pusillulum quiescatis: dum et ego of
ficii mei impleo cursum. Illa et hoc quaeso.
ut remos huius nauis tollatis: et sic paulu
lum dormiatis. Quibus statim obedientibus. et
iuxta preceptum remos nauicule auferentibus.
uel etiam obdormientibus: illico sanctissimus uir
orans et officium sacrum cum suis fratribus persol
gens nullo homine nauem contingente. sed
dei sola manu gubernante. ad altiorem amnis
ripam celeriter transmeauit. Illi autem uero subito
expergefacti: super uacuas eidem uiro infere
bant querelas dicentes. Transfretemus iam.
quia in noctis tenebras. non bene possumus
nauigare. Quibus ille ait. Nolite o filioli
uos fatigare. quia absque uestro labore dominus nos
ubi desiderabamus iam perduxit. Qui cum surrexi
ssent atque se in alteram partem fluminis esse
conspexissent: obstupefacti turbatique mirabantur: quid nam fecissent ds. Nam et alio retulit
quod omnibus modis uerum esse adfirmauit dicens.
Quadam dominica die. dum imbres procellosi in
extimabiliter essent. idem sanctissimus uir de ciuitate
ispalensi: ad insulam que sita est in territo
rio gaditano pergebat. Quem dum nisi ciues
prefate ciuitatis. uel etiam antistes ipsius urbis
obnixe deuote retinere uellent: ut quia dominicus
dies erat. uel certe quia aerum non esset tempestas
si non amplius saltem usque post missam
inibi sustinere annueret: quibus ille taliter
respondisse fertur. Nolite obsecro me reti
nere: quia dominus direxit uiam meam. Sed si pro
mea iniuria satagitis: et aliquid pro ista
pluuia formidatis. certissime sciatis: quia
hodie amplius pluuia quam usque ad secundam
diei horam non erit. Quod ita gestum omnes
uiderunt qui presentes fuerunt. Nam postquam ille hora
secunda nauem conscendit: statim pluuia de
sistit. Et usque quartum diem quandiu ad locum
quo tendebat perueneret non pluit. sed tribus diebus
iuxta quod prouidebat. nulla tranquillitas fuit. Unde
conicere possumus quia tandiu minime pluit
quandiu sanctus uir nauigans locum destinatum
peruenerit. Cumque prefatam suffragante domino
gaditanam ingressus fuisset insulam ex alia
parte quasi sol oriens illuminatus ispa
niam hedificauit. Sanctum opere domini monaste
rium solitaque cenobiali ritu regulari cum
instruxit exercitii rudimenta. Denique in ab
dita uastaque et a mundana habitatione
remota solitudine. perpetuum et mire mag
nitudinis egregium fundauit cum dei iuuami
ne cenobium. Quod quod ab ora maris nouem mi
libus distet ei nomen edidit nono. Sicut a religio
so uiro iuliano presbitero. qui in eodem cenobio
adoleuit ex paruulo fideli relatione cogno
ui breuiter intimabo. Tanti gloriosissimi et incom
parabilis uiri rutilo fulgore radians exemplum
meritorum: ita ardore fidei accendit animos plurimorum:
ut cateruatim undique concurrentes agmen conuer
sorum: immensus fieret chorus. Nisi duces exer
citus prouincie illius. uel circumsepti undique confi
nibus regi clamassent: ut aliquatenus prohiberet.
Quia si fas fuerit permissionis. non esset qui in ex
peditione publica proficisceretur. innumerabiles
se debuit congregare exercitus monachorum. Ita
ut non solum uirorum: sed etiam animi inflammarentur
feminarum. Et cum in eodem sancte congregationis loco:
accedendi aditus non esset mulierum: ordinem referam
quemadmodum facta est congregatio puellarum. Que
dam uirgo sacratissima nomine Benedicta:
claro genere exorta. atque ex gardingo regis spon
sa: ardore fidei et flamma ardoris sancte religionis
accensa: suis occulte fugiens parentibus sola in
gressa est. diuersa heremi loca: et sic per inuia et
ignota errando deserta. tandem duce domino ad
propinquauit ad sanctum cenobii congregationem.
Non audens presumere: sed procul in deserto persis
tens suggessit per internuntios sanctissimo dei uiro
ut ouem errantem de luporum faucibus liberaret
et uiam salutis diriget. et animam quie
tem diuinis spiritalibus disciplinis instrueret. Qualiter
hoc a domino qui ouem portatam humeris suis re
portauit reciperet. Ille uero hec audiens. imme
nsas omnipotenti domino retulit gratias. et iussit
ei in eadem deserti siluam. paruam facere man
siunculam. Et ut prefatus uir referebat: quia
de senioribus nullus ad eam adpropinquare
audebat: sed ex nobis paruulis unusquisque uice
sua illi litteras ostendebat: et substantiam

(c) Real Academia de la Historia

ministrabat. Ita cum multa comminatione suggessit, ut numquam illi cibus aliquis portaretur, nisi cum bissimus uir. licet medium noctis reficeret, et ab eo sanctificatum illi dirigeret.

Hec nempe spiritalibus studiis diligenter inchoata. Cumque eius fama per diuersam terram fuisset laudabiliter propalata, tantus desiderii amor inflammauit certas diuersorum filias, et undique alacriter confluerent eximia cateruarum catuia. ita ut intra breui temporis spacia octogenarius in congregatione numerus sanctarum uirginum compleretur. Quibus in alia solitudine more solito construxit monasterium. Tanta itaque in utroque sexu almifica florebat sanctitas, atque eximia crescebat fama perfectionum, ut uiri cum filiis suis ad sanctam se conuerterent congregationem monachorum. Matronas uero eorum cum filiabus suis, sanctoque se sociarent consorcio puellarum. Sponsus uero sepe dicte uirginis domne benedicte cum dolore et merore ingenti flebiliter aduersus eam immissus perfida laboris inuidia inimici, suggessit regi. Sicque de presentia regis leuauit iudicem, qui inter eos examinaret iudicii ueritatem comite nomine angelate. Qui ueniens ad monasterium uirginum, regia preuentus auctoritate, compulsus uero prepositus uirginum, ut prefatam uirginem de congregatione se cernens presentaret, qualiter sponso suo responderet. Que cum uiolenter fuisset egressa, ita oculis celum intendens recitando inter se insistebat, ut faciem illius minime uideret. Cumque ille aduersus eam asseueret, ita per gratiam domini spiritu sancto repleta eum paucis adduxit uerbis, ut inter ei quod diceret non haberet. Tunc ille iudex dixit. Dimitte eam domino seruire, et quere tibi aliam uxorem. Post hec eadem sanctissimam uirginem iussit diuina pietas intra breuis temporis spacium de hoc seculo migrare, ita factum est per ineffabilem domini electionem, ut que in seculi conuersatione cunctarum sacrarum uirginum illarum precesserat chorum, precederet. et in seculi conuocatione ad supernam gloriam regni celorum. Per eum qui uiuit et regnat in secula seculorum amen. Bissimus uero fructuosus cumque exemplo suo excellentissime sanctitudinis coruscante, splendiflua claritate cuncta illuminasset ispaniam, atque per singulas eiusdem sacrarum regionum congregationes monachorum ad instar innocentis cordis sui perfectorum erudisset agmina disciplorum, ita ut usque hodie nuperrime conuertentes per ordinem priorum discedentium sanctorum inuicem suscipientes illius antiqua quasi hodierna floreant exempla, et usque in fine mundi fructus operis eius gignantur, et gloriosa semper innouetur memoria, atque in regno celorum gregis ipsius multiplicentur cotidie agmina copiosa. Postquam autem cuncta sancti operis sui deuotione suffragante superne uirtutis opitulatione, ad summam perduxit perfectionem, succendit eum immensus sancti desiderii ardor, ut partem occupans orientis, nouam arriperet peregrinationem. Cumque hec cum paucis electis discipulis suis clam pertractasset, et nauem sibi ad subuectionem preparasset, qua omni predestinatione ascendens transfretaret ad orientem, ab uno proditore detectus disciplo egressionis aditum non ualuit impetrare.

Quo multa cum hec agerentur, peruenit ad regis temporibus illius auditum. Formidans igitur rex et omnes prudentes illi familiariter adsistentes, ne talis lux ispaniam desereret, iussit eum sine aliqua molestie perturbatione comprehendi, et ad se usque perducere. Cum autem eum perduxissent, atque cum nimia formidine illum custodirent, nocte igitur ut fertur habitaculi hostia in quo manebat, missis extrinsecus cathenatis, et seris diuersisque duris obseratis claustris, ipsique ibi insuper custodes permanebant. Cumque intempeste noctis silentio expergiscerentur claustra procul abiecta, ostiaque patefacta cernebant. Ille uero per sanctas ecclesias orans securus, pietatem domini deprecabatur.

Post hec uidelicet licet inuitus contra uoluntatem suam languoris merore depressus peruicit resistendo, in sede metropolitana dono dei ordinatus est pontifex. Tanto igitur suscepto honore pristinam non deposuit conuersionem, sed in eodem habitu in eodemque solito abstinentie rigore persistens, residuum uite sue tempus in helemosinarum dispensatione, atque monasteriorum consu

(c) Real Academia de la Historia

mavit hedificatione. Iterum intra cacarensem urbem et dumiense cenobium in cacumine modici montis proprium hedificavit monasterium: ubi suum sanctum humatum est corpus. Tanta illi fuit intentio in sanctarum ecclesiarum hedificatione. sicut viro dei cassiano abbati eius primo discipulo cognovi relatione: ut cum ante multo tempore suum precognovisset sanctum imminere obitum. et cum multa illi essent cepta operatio hedificationum. appropinquante scilicet vite presentis occasu. non solum diurno tempore sine intermissione operabatur: sed etiam nocturnis horis lampadibus accensis. in eodem opere perseverabat. ne de hoc seculo discedens opus sanctum relinqueret imperfectum. Sicque ope divina adiutus: cuncta que fideliter ceperat: diligenter consummavit. et fideliter dedicavit. Finis quippe termino appropinquante. febre corripitur. Et cum per aliquos dies. in febrium teneretur: quadam die supputans tempus. a quo illi finis suus dudum presagatus invenit ipsum instare diem quo de hoc seculo erat migraturus: nuntiavit adstantibus. Cunctis autem flentibus solus ille exultabat. quia procul dubio sciebat quod ad celestem sempiternam gloriam properabat. Interrogantibus eum si timeret mortem: respondit. Non timeo plane. Scio enim quia et si recedo: ad presentiam domini mei ambulo. Post hec iussit se ad ecclesiam deportari. Et cum iam omnia domus sue ordinata haberet: unum vernulum suum nomine decentium. qui illi bene a parvulo servierat: residuum habebat. iussit eum vocari. Et imponens ei manum: ordinavit eum abbatem in proprium dumio monasterium. Sicque denique accepta legitime penitentia: non est regressus de ecclesia. nisi ibi ante sanctum prostratus iacuit altarium. diem illum et noctis perpessus spacium. Ante exurgente enim lucis crepusculo: expandens manus ad orationem suum immaculatum et sanctum in manibus domini tradidit spiritum. Qui sanctos suos coronat pro bona confessione. Ad sacratissimum sancti corporis eius sepulcrum. euntibus cunctis: pervenerant signa virtutum. Nam et infirmi ibi sanantur. et demones efugantur. vel queque

merens eius [illegible] postulaverit auxilium: tantum plenum a domino petitionis sue consequitur fructum. Prestante domino nostro ihesu christo. qui cum deo patre et sancto spiritu vivit et regnat in secula se-c-u-l-o-r-u-m. a-m-e-n.

Incipit obitus vel miracula sanctorum episcoporum emeretensium. s. pauli et fidelis.

Omittentes faleratas verborum pompas. et pretermittentes garrulas facundie spumas nunc etiam ea que omnimodis vera sunt: simplicibus simpliciter vera citeque narramus. Nam si ea que luce clariora esse noscuntur: obscuris sermonibus involvere voluerimus. audientium animos non instruimus: sed fatigamus. Quia cum multorum imperitorum minus intelligit sensus. fatigatur auditus. Et ideo sicut superius polliciti sumus. simpliciter sanctorum patrum olim gesta miracula sicuti relatu multorum ad nos prolata sunt intimamus. Referunt multi. sanctum virum nomine paulum: natione grecum. arte medicum. de orientis partibus in emeretensem urbem advenisse. Qui cum multo tempore ibidem degens. sanctitate et virtutibus multis polleret. et humilitate atque benignitate cunctos superaret ei a domino collatum est. ut predicte civitatis promereretur pontificatum. At ubi eligente deo ordinatus est episcopus omnis statim deus conturbationum procellas que eandem ecclesiam tempore predecessoris sui conturbaverant: abstulit. et nimiam tranquillitatem ecclesie sue eius precibus condonavit. Qui dum pacifice ac benigne favente deo cunctis civibus suis preesset. et cunctorum affectibus dulcifluum sacri pectoris sui exiberet affectum: contigit cuiusdam primarii civitatis ex genere senatorum. nobilissimi viri egitalle matronam: que ipsa illustri stegmate progenita. nobilem trahebat prosapiam. Que cum nupta in utero concepisset: ipse infantulus in ventre mortuus est. Cui dum multa medici diversa adhiberent et nullum remedium medele sentiret. sed

quas illi contulerat. post obitum suum
supradicte ecclesie delinqueret. Sin alias.
haberet liberum arbitrium. quicquid uoluisset
de prefatis rebus decernere uel iudicare. Hoc
sane decretum uir sanctus reuelante sibi spiritu
sancto promulgauit presciens gratia presciis. non
de futuris eiusdem uiri. malorum inuidias ho
minum prauorum. qui eum canino amore cir
cumquaque in postmodum oblatrarent. atque
inuidie facibus succensi. mordaciter lania
rent. Interim dum auspice deo constituisset
eum antistitem ita adstare. et deseruiret cupi
ebat. sicut diachonatus tempore ministrare consue
uerat. Ita ut gerens sibi casullam more
ministri coram eo adsistens. seruicium omne
persolueret. Quem ille id agere prohibuit. et ut iam
deinceps auctoritatem pontificatus sui con
stanter tenere admonuit. atque ut fratrum suorum
potius curam ageret imperauit. Ipse uero sanctissi
mus senex. mox delinquens atrium. et omnia pri
uilegia honoris sui. sese ad basilicam sancte
eolalie in cellulam uilissimam contulit. Qui
dum aliquandiu ibidem positus a seculi huius procel
lis absolutus. et in mista quiete constitutus in
cilicio et cinere cubans pro totius mundi piaculis
dominum deprecaretur. migrauit e corpore. Post
cuius discessum. quidam pestiferi homines. ut
ita id quod uir dei predixerat. uerbis mali
gnis contra beatissimum fidelem episcopum mussitare
ceperunt. ut eum de loco quo constitutus fuerat
pro quacumque occasione pelleret. Quod cum ille
perpendisset. et se una cum rebus suis ab eorum in
sectatione separare uoluisset. comperto illi quod
ille sublatis de iure ecclesie prediis suis se
ab eis separaret illis omnino nichil remaneret
plus minimi haberet. quam sponte pedibus eius
prostrauerunt. ac ne eos desereret. multis precibus
flagitauerunt. Quibus ille non usquequaque
repugnans. prebuit assensum. ut et curam
regiminis gereret. et in postmodum omne pa
trimonium suum ecclesie delinqueret. Quod ita
factum est. ut eo tempore tantum ecclesia illa locu
pletata est. ut illa in ispanie finibus nul
la ecclesia esset opulentior. Atque ita domino co
operante confirmatum est in eum cunctorum pura

et sincera dilectio. intantum ut omnes uno
eodemque animo. amore inmense caritatis
fraglantes. erga eum inmenso igni sancti ar
doris estuarent. et unum cor et labium cum eo effec
ti nullo penitus modo ab alterna dilectione
discidio inter cussente discreparet. Quoniam
tante uatis memorauimus nomen operepretium
nobis uidetur esse perspicuum. de eius multis quibus cre
bro effulsit uirtutibus. quandam exiguam parti
culam memorie tradere. Quodam igitur dominico
die dum in atrium cum multis filiis ecclesie
resideret. ut mos est archidiachonus cum omni
clero in albis ab ecclesia uenientes. coram eo
adstiterunt. Moxque ille consurgens. diacho
nibus ex more turibula gestantibus. atque
ante eum precedentibus. cum uniuersis qui aderant
ad ecclesiam perrexit. Qualiter deo iubente
missarum sollempnia celebraret. At ubi uni
uersi cum eodem de atrio paululum fere decem
graduum processerunt foras. Illico ab imis
fundamentis omnis repente amplissimi atrii
fabrica ruit. et neminem ibi oppressit deo iubente.
Ex qua re pensandum est. cuius meriti iste uir
fuerit. qui ita apud dominum suis precibus obtinue
rit. ut prius non daretur antiquo hosti potes
tas tante fabrice perpetrare ruinam. quam ipse
cunctos foris eductos. integro numero deo
miserante saluaret. Sed ut in tanto periculo
nullus periret. ob maxime merita sanctissime
uirginis eolalie fuisse prestitum. nullus
ambigat. Cum uero sollicite requirens inue
nisset. quod nemo periret in nullo penitus
animum suum contristauit. sed magis
gratias domino egit sacrificium deo letus obtulit
diemque ipsum iocunde domino cum omnibus suis
potitus est. Post non multum uero temporis inter
uallum sedis diructe. fabricam restaurauit.
ac pulcrius deo opitulante patrauit. Ita
nimirum ipsius edificii spacia longe lateque
altis culminibus erigens. preciosaque atria
columpnarum ornatibus suspendens ac pauimen
tum omne uel parietes cunctos nitidis pa
rietibus uestiens miranda desuper tecta
contexuit. Tum deinde mire dispositio
nis modum. basilicam sanctissime uirginis

© Real Academia de la Historia

colalie restauratis in medio. In ipso sacratissimo templo. celsa turrium fastigia sublimi produxit in arce. Hic namque uir beatus in corpore positus. crebro cum sanctorum cetibus in choro ecclesie stans: et psallens uisus fuisse perhibetur. Et alia multa narrantur. que sicut bene propter prolixitatem sui ne fastidium legentibus prebeant desiuimus. Die quadam puerum famulantem suum ad locum quo caspiana uocabulum est: quod ab emerita urbe milibus sedecim distat direxit. ac precepit eum sub omni festinatione reuerti.
Qui cum fuisset. et eodem die reuerti non occurrisset; ibidem mansit. Cui in ipso noctis initio iam dormienti: uisum fuit gallos cantasse. Statimque expergefactus caballum suum ascendit. atque festinus properans: ante medium noctis ante portam ipsius ciuitatis que appellatur porta pontis peruenit. Qui dum diutissime residens cerneret. quia ante horam oportunam consurrexisset; et quia quamuis clamasset uociferando nullus ei portam aperiret. uisum est ei ut caballo suo pabulum erbe paululum daret: quousque aliquis forsitan portam reseraret. Et ecce subito in tempeste noctis eleuans oculos suos uidit eminus globum igneum. ab ecclesia sancte eulalie que ab urbe fere miliario distat. per pontem. atque ad basilicam sancte leucricie peruenientem. Quem cum tacitus contemplaret. quidnam esset. nec mora et ecce multitudo sanctorum quibus illud lumen preibat uenientes per pontem. ad portam usque peruenerunt. Cum quibus etiam gradiebatur sanctissimus fidelis. At ubi uentum est ad portam. uidens supradictus puer a... candidatorum agmina: ipsum etiam sanctum fidelem clamide niuea indutum. in medio eorum properantem cernens obstupuit: et exterritus ac tremebundus. pre timore factus est uelut mortuus. Illi uero claustris portarum: diuinitus reseratis ... mox ingressi sunt ciuitatem. Quibus ingressis: ille consurgens atque uolens. post eos ingredi nullatenus potuit. quia portam ita clausam: sicut prius inuenit. Qua cum primo diluculo aperta peruenisset ad atrium: protinus eum uir sanctus interrogauit. qua hora de predicto loco egressus fuisset. Cui ille et horam in qua surrexerat. et moram quam ad portam fecerat enarrauit. Quem cum uir dei interrogasset. si aliquid non uidisset. et ille uidisse se fateretur hunc admonuit. ut quousque ipse sanctus in corpore esset. nulli referret. ne ei ad in mane periculum pertineret.
Alia quoque uice similiter eum quidam religiosus. cum multitudine sanctorum quadam nocte de ecclesia sancte eolalie egredientem. et per basilicas martirum euntem uidit. Sed in crastinum agens multis statim indicauit. Postremo ad uirum dei ueniens: et ei quod uiderat retulit. Cui ille ait. Hoc quod uidisti: iam alicui dixisti an non? Qui statim respondens simpliciter professus se dixisse. ad hec ille dixit. Indulgeat tibi deus frater: non recte fecisti. Scio utique quia tibi in futuro iudicio. non reputabitur ad culpam. Interim iube communicare. et da nobis osculum ualefacturus: quia moriturus es. Tamen et domui tue sub omni festinatione dispone. aut si desideras remedium penitentie percipe.
Qui mox accepta penitentia. dispositaque domo sua ualefaciens cunctis: sequenti nocte migrauit e corpore. Cuidam uiro religioso iterum intente ad officium ecclesiasticum recurrenti: quadam nocte dum in lecto suo in tempeste noctis sopore depressus iaceret: uisum est quod signum ad matutinum dedissent. Qui statim consurgens omni festinatione ad ecclesiam ne ei tempus sacri officii preteriret: occurrit. Cursuque rapidissimo properans: anelabundus illuc peruenit. At ubi ingressus ecclesiam sancte marie que sanctam ihrlm nunc usque uocatur: audiuit uoces miro modo modulationis canentium. Respiciensque ad chorum: uidit stantem multitudinem sanctorum. Qui nimio pauore concussus: atque in tremore uersus. sese

in angulum

(c) Real Academia de la Historia

in angulum basilice silenter contulit.
atq; tacite contẽplans: sollicite abscul
tans. audiuit cõsueto ordine omẽ ab
eis officiũ ẽẽ cõpletum. Quo expleto:
paulo adhuc ante gallorum cantũ cum
laudibus peruener ad ecclã scẽ marie.
Ad basiliculã scĩ iohis. in qua babtiste
rium est que minimũ contigua ante fate
basilice pariete tantum interposito utraq;
unius tecti tegmine coniunguntur. Expletisq;
laudibus. ceperunt ad inuicem dicere. Ecce
continuo hora est ut signũ dari debeat.
ob hoc prius necesse est: ut id quod destina
ti sumus ordinemus. Cumq; hoc dixissent:
apparuerunt in cõspectu eorum ethiopes teter
rimiq; terribiles. quorum statura uidebatur
ẽẽ gigantea. nigredo quoque nimis teterrima: ita
ut ex ipso eorum tetro intuitu. nimiumq; a
tro uultu palam cernenti daretur intelli
gi. ipsos procul dubio tartareos ẽẽ ministros.
Qui iam etiam romphea acutissimas. suis
gestabant in manibus. Quibus mox sci di
xerunt. Sub omni celeritate pergentes ad atriũ.
ingredimini cellam in qua scs fidelis eps
iacet. et percutite eum uulnere graui in corpore.
ut anima eius quantocius egrediens e corporali ca
tena. uideatur ad dnm nrm ihm xpm. ad
preparatam sibi possit peruenire coronã. Qui
ilico iussis obtemperantes ambulauerunt.
sed eum minime percucientes. reuersi sunt di
centes. In cellam eius minime ingredi
possumus. quia nõ dormit sed; in terram pros
tratus iacet et orat. Insuper tanto timiama
tis suauissimo odore cella ipsa redolet. ut
uigor tante fraglantie incensi qui ab eo
oblatus est dño: nos illic penitus intrare nõ
sinat. Quibus denuo preceperunt dicentes. Ite
et percutite eũ. quia iussio dñi adimplenda
est. Qui cũ fuissent nec intrare potuis
sent: reuertentes iterum dixerunt. Oratio eius
nos omnino prohibet ingredi. Quibus illi di
xerunt. Uacat oratio: quando uenit uocatio.
Sed ite et implete preceptũ dñi. quod semel
datũ est. nequaquam rescendi potest. At
ubi tercio fuerunt: permittente dño ingressi
sunt. Tam forti scilicet manu: crude
li eum percusserunt. ut uocem quam emisit
cũ dolore graui simulq; et gemitu: hic
qui in ecclia stabat. religioso clare au
diuit. Facto uero diluculo: ad scm
epm accessit. et cuncta que uiderat
queq; etiã audierat ei intimauit.
Cui ille ait. Scio fili mi scio. et in nullo
modo latet. Cumq; hoc dixisset et inminen
ti egritudine artubus iam fatescentibus
se totum repente dissolui sensisset: ad ba
silicam scissime uirginis eolalie se deferri
precepit. Sua ibidem in primis multis lacri
marum satisfationibus defleuit delicta. Deinde
multis captiuis et egenis: multa largitus ẽ
stipem. Ad ultimum redditis cirografis:
cunctorum debita relaxauit. Sed dum omnibus
reddidisset; cautio cuiusdam uidue remanse
rat: que necdum fuerat reddita. quam
illa uidua expectaret ut ei redderet. Sed
quemadmodum mulierula pre turbe densi
tate qua circumseptus erat. ut accederet
nõ habebat. Que cũ per singulos dies ueni
ret. et locum minime repperisset: et nimi
um mestifficata mente arriperet. nichilq;
agens merore afflicta ad suum ospicium
remearet: ei quadam nocte scissimi cipa
nus et laurentius martires in uisu adstiterunt
dicentes. Nostis quare locũ nõ inuenis?
At illa respondit. Nescio. Et illi inquiunt. Quia
per reliquas basilicas fratrũ nrorum ceterorum
nrum frequenter cõcursis. ad nos uenire
cõtempnis. Que statim surgens: ad eorum
basilicas cucurrit. orationem cum lacrimis
fudit. pro negligentia retro acti temporis ue
niam implorauit. Atq; inde ab basilicã
scẽ eolalie mox rediit. in ipsa celeritate
locum repperit cirografum suum absq;
ulla difficultate recepit. Deo et scis eius
inmensas grates retulit. pro quod nõ so
lum locum paratum inuenire meruit
ingrediendi. uerũ etiam ita scis di dis
ponentibus gestum est: ut qua ideo ingres
sa est scs eps cautionẽ ipsam manu propria
tenens. prestolaret cui reformare deberet.

© Real Academia de la Historia

datq; ita factum est. ut illo benigne reddente. atq; illa cum gaudio que diu desideraverat recipiente. paulo post uir scs. precedentibus sanctorum cetibus. expectantibusq; angelicis choris. ad etherea regna tripudiando migrauit. Celestibusq; falangiis consertus. cum exultatione perhenni perpetim conglobari. in sidereis mansionibus ihu dno precipiente meruerit. Corpusculum vero eius. iuxta corpus sanctissimi predecessoris sui. uno eodemq; sarcofago traditum. ueluti in uno lectulo honorifice est tumulatum.

Incipit doctrina mandatorum duodecim sci athanasii episcopi ad anthiocum.

Dux aliquis nomine anthiocus ueniens ad scm atanasium epm. in graui 7 insanabili inualitudine constitutus. rogans eum ut oraret pro eo. ut sanaretur. et de cetero domino deseruiret. remitteretq; omnibus peccatis suis. Et mox pro eo orauit scs eps. Ipsa nocte curauit eum diuina gratia 7 sanus effectus est. Et ecce alia die ueniens ad episcopum deferens secum omnem substantiam suam quam habebat in pecuniis auri 7 argenti. 7 posuit ea ante pedes epi. 7 rogauit eum ut erogaret ea pauperibus 7 necessariis. quod et mox fecit. Ille uero eadem hora dedit ei scemata monachi ipse scs. Tunc dixit ad scm epm. Oportuerat quidem me post scm lauacrum manere inmaculatum 7 seruare integritatem babtismatis. Sed quia stulticia mea multa in me est. rogo dne sanctitatem tuam. iube me docere. et commonere. 7 instruere. ut ex hec a qualibus causis. uel quibus spiritibus. aut quali ope me debeam continere uel agere. Tunc scs eps sedens docebat eum in spu sco. 7 tradens ei singula mandata salutis. Et primo quidem docere eum dicens. Oportet ergo eum qui adhanc uirtutem penitentie uenire desiderat. ut possit ab uniuersis peccatis suis pristinis. remittente dno liberari. hic primum mandatum dedit ei de fide. Primum credere te oportet fideliter in unum dm omnipotentem. factorem celi 7 terre. Omnium uisibilium 7 inuisibilium conditorem. Et in unum dnm nrm ihm xpm filium dei. per quem omnia facta sunt. que sunt in celis. et que in terra. Et in spu sco qui procedens ex patre 7 filio. unificauit omnia. Qui est cum patre et filio adorandus 7 glorificandus. Unus deus omnia capiens. ipse autem a nullo penitus capitur. Et qui omnia potest. inpossibile autem ei nichil est. Si ergo ita credidis ex toto corde tuo. 7 ex tota anima tua. 7 ex totis precordiis tuis. 7 timueris eum. mox audiet te. et adiuuabit te. Et si ita credidis. accipies ab eo auxilium contra inimicum. 7 habebis uictoriam 7 salutem in secula seculorum amen.

De simplicitate. ii.

Exurgens orauit eps. Et iterum post orationem dixit. Habe simplicitatem. 7 esto sine malicia sicut paruulus qui nescit malum. Primo autem nulli detrahas. neq; libenter audias detrahentem. Nam 7 tu qui audis. non eris innocens a peccato. Malus autem spus. compellit detrahere. Instabilis est demonum detractio. 7 numquam permittit hominem esse pacificum. Sed semper reddit eum litigiosum. Recede ergo ab eo. 7 uiuis dno in secula seculorum amen.

De ueritate. iii.

Surrexit 7 orauit eps. Et iterum post orationem dixit ad eum. Audi tertium mandatum. Ueritatem ama. 7 omnis ueritas ex ore tuo procedat. ut spus qui inte habitat uerax inueniatur. 7 numquam ex eo mendacium sit exortum. Quoniam qui acceperunt spm ueritatis. 7 hunc mendacem reddiderunt. maculauerunt xpi mandatum. 7 facti sunt debitores 7 corruptores spus sci. Nam si custodieris ueritatem. possidebis uitam eternam. Iuramentum uero iuste aut iniuste. quantum potueris fuge. Et ipsa ueritas introducet te in uitam eternam in secula seculorum amen.

De castitate. iiii.

Et iterum post orationem dixit eps. Audi quartum mandatum. Custodi quantum potes castitatem. Et ne ascendat in cor tuum de specie mulieris. aut de malicia aliqua. aut quod simile huius. Si ergo hec cogitaueris. peccatum magnum operaueris. Unde ergo recede a cogitationibus

(c) Real Academia de la Historia

talibus. Ubi autem habitat puritas. aut castitas: ibi non debet habitare iniquitas. Hec autem emendabitur per frequentes et puras orationes. Si hec feceris: uiues deo in secula seculorum. amen.

De longanimitate. v.

Et iterum post orationem: sanctus dixit episcopus ad eum. Longanimis esto et sensatus: et omni malicie dominaberis. Si autem magnanimis fueris: spiritus qui habitat in te: mundus erit. et non intenebrabitur a malo spiritu. sed semper clarus erit. et suffert omnia cum leticia. Sin autem ad singula quis animositate fuerit iracundus: mox eum spiritus sanctus dereliquit. quoniam delicatus est et subtilis. Si cepit homo angustiari a malis actibus et a malis spiritibus non habens locum mundum secundum quod uult: a ministratione recedit. et fugit de habitaculo suo: et remanet uas uacuum. et a spiritu malo repletur. Utique autem spiritus non possunt capere unius hominis uas. Sicut quis accipiens paruum absintium. et mittit eum in uas mellis plenum. mox amarum efficitur: et ad nichilum proficit. Si autem non fuerit commixtum absintium: dulce permanet mel. et utilis erit domino suo. Uides ergo quoniam magnanimitas dulcior est super mel: et suauis et utilis apud xpistum inuenitur et in ea habitat spiritus sanctus. Audi ergo et considera opera iracundie et animositatis. quoniam seruos dei obcessare facit a iusticia. fideles autem et perfectos uiros nocere non potest: quia uirtus dei est cum ipsis. Facit autem uagos. et erraneos et dubios corde. Cum autem uidit homines tales: mox ingreditur in corda ipsorum. et statim incipit talis irasci. et amaricari aut propter res aliquas seculares. aut propter cibos aliquos. aut propter uerbum aliquod uacuum sit [illegible]. Interdum et inter amicos. aut pro dando aut pro accepto: aut propter huiusmodi similia stulta et uacua negocia erumpit. Hec autem omnia: uere stulticia est apud homines dei. Magnanimitas uero magna est et fortis: habens uirtutem fortem. et sedentem in altitudine magnam. Hilarem. gaudentem: glorificantem deum et in omni tempore: nullam habentem amaritudinem. Permanentem in homine cum omni mansuetudine et quiete. Hec autem magnanimitas habitat in eis: qui integram possident fidem. Animositas autem primum quidem stulta et leuis est. Exinde stulticia nascitur. Ex stulticia: amaritudo. Ex amaritudine gignitur animositas. Ex animositate: inseritur ira. Ex ira uero: fit memoria malicie. Et tunc ex istis omnibus: congregatur anima: et parit peccatum insanabile. Ubi autem isti omnes spiritus habitant in unum uas: ibi non cupit spiritus sanctus habitare cum talibus. Postmodum recedens a tali homine: et ingrediens ubi est mansuetudo et requies. Et postmodum repletus spiritibus inmundis et pessimis. fit instabilis in omnibus actibus suis. occupatur et scinditur huc atque illuc: ab ipsis inmundis spiritibus. Ecce nunc cognoscas quod eueniat per animositatem. Recede ergo ab ea. et indue te magnanimitatem: et inuenieris a domino dilectus in caritate. Uide ergo ne obliuiscaris mandatum istud. Et tunc poteris si hoc mandatum seruaueris: reliqua custodire mandata. Confortare ergo et magnanimis esto: et uiues in omnibus et uiues deo in secula seculorum. amen.

De singulorum supradictorum operatione. vi.

Et iterum orans episcopus et residens dixit ad eum. Audi et sertum mandatum in eo quod precepi tibi ut custodires. In primum mandatum: fidem tuam cum timore et continencia si retines an non. Respondens ego aio. Etiam domine. Dicit ei episcopus. Nunc ergo uolo tibi manifestare uirtutes earum: ut scias unaqueque uirtus qualem habet operationem. Duplices enim sunt operationes earum: super iustum et iniustum. Tu uero crede iusto. Iniusto uero ne credideris aliquid. Iustus autem: uiam habet rectam. Iniustus uero peruersam. Nam duo angeli sunt cum homine. Unus iusticie: alius prauitatis. Nam iusticie angelus: [blandus] delicatus est et uerecundus: quietus et mansuetus. Quando enim in cor tuum ascendit angelus iste: sanum

© Real Academia de la Historia

loquitur tecum de iusticia et castitate. de
cotidiana sufficientia. de omni opere bono.
de uita spiritali. Hec omnia quando in cor tuum
ascenderit: agnosce quia angelus iusticie
tecum est. Isti crede et fac opera eius semper te
ne eum tecum in tuis operibus bonis. Uide
ergo modo opera angeli maligni. Primo
iracundus est et amarus. atque stultus.
opera eius maligna: euertunt seruos dei. Quan
do ergo iste talis in cor tuum ascenderit: mox
dinosces eum ex operibus eius. Tunc dixit ei
antiochus. Quomodo domine intelligam eum
non possum cognoscere: nisi fuero doctus
ad singula. Dixit ei episcopus. Audi quod sigillatim
et esto intelligens. Scias quod quando tibi ani
mositas aut amaritudo insederit: quia
ipse est intus. Deinde concupiscentia actorum
malorum et desiderium escarum. ebrietas uino
et crapula: et uariarum deliciarum. Post hec
autem subsequitur concupiscentia mulierum.
Deinde auaritia et rapina unde delicietur.
habundet superbia multa. Leuitas et
uanitas. et quanta istis similia sunt
et proxima. Hec ergo omnia cum in cor
tuum ascenderint: cognosce quia intus
est angelus malus. Tu ergo sciens opera eius
recede ab eo. nichil illi credas. quia opera
eius pessima sunt: et ledunt animam ser
ui dei. Habens ergo utrorumque angelorum no
ticiam intellige eam: et crede angelo
iusticie. A malo autem angelo recede: quia
suggestio eius pessima est. Ut semper
boni angeli operibus credas. et faciens ea ui
uas deo: quia ipsi est gloria in secula seculorum. amen.

De timore dei et bonis operibus. vii.

Iterum complens orationem episcopus dixit ei.
Audi et septimum mandatum. Primo
omnium time dominum et custodi mandata
eius: et esto potens in omni actu tuo. ut actus
tui non diiudicentur ab alio. Timens
autem dominum: dominaberis diabolo. quia non
est in eum uirtus. non est ei timor.
In quo autem gloriosa uirtus consistit: illum
time in omni opere tuo. Omnis ergo habens
uirtutem et timorem habet. Qui autem
uirtutem non habet: ab omnibus contemp
nitur et calcatur. Time plane opera
diaboli. quia pessima sunt: et fuge ab eis.
ne aliquando facias ea. Duplex enim est
timor domini. Sic autem quando uolueris
opera diaboli facere: time dominum et non facias
ea: quia timor domini potentior est: et ma
gnus et gloriosus. Time ergo eum et custodi
mandata eius. qui autem uidetur quasi timere
dominum et non custodit mandata eius. serpens
decipit: et suadet. Tu ergo time dominum et
custodi mandata eius: et uiues deo in secula
seculorum amen. De continentia. viii.

Completa oratione: iterum dicit episcopus. Audi
et octauum mandatum: de continentia
Scito quia omnis continentia duplex est.
Est enim a quibus se debet homo continere: et
quibus non debet. A malis operibus contine
re: et noli facere ea. Bona autem semper operare
et noli continere ab eis. Tunc dixit antio
chus. Rogo te sancte pater: omnia in minuta
tim discerne. quoniam numquam audiui talia
salutaria uerba: que muniunt corda ho
minum contra diabolica temptamenta. quod
ego ignorans in multis nunc usque deliqui.
Ideo notarium iussi meum ipsam saluta
rem doctrinam scribere. Dixit ei episcopus. Conti
ne te ab omni re mala et pessima. Primo
ab ebrietate: quod est iniquitas. A deli
ciis pessimis. a cibis multis et delica
tis. A multitudine diuiciarum. ab exal
tatione et excelsorum uerborum sapientia
uana: a superbia et mendatio: et detrac
tione: atque non fingere proximum. aut
maliciam retinere in corde: aut blas
femare aliquem: neque in toto audias
blasfemantem. Ecce ista omnia pessi
ma sunt: et aduersaria in uita homi
num. Ergo ab his omnibus oportet con
tinere famulum dei. Qui autem non conti
nuerit ab his: non potest uiuere deo.
Audi modo sequentia eorum. a quibus omnino
debet se cauere seruus dei. Idest furtum.
mendacium: fraudem. falsum testi
monium: auariciam. concupiscentiam

(c) Real Academia de la Historia

malam suasionem. vanam gloriam. vanitatem. et que his similia sunt. Contine ergo te ab his omnibus. ut vivas deo. et scriberis cum eis qui se continuerint ab his que audisti in secula seculorum amen. Audi nunc a quibus non debes continere. Ante omnia fidem et timorem domini. atque Christi caritatem. et proximi unitatem. veritatem et sufferentiam habe. Statum omnium graciarum nichil melius in vita hominum. Ista qui custodierit. et non se continuerit ab eis. beatus erit in vita sua. Audi nunc iterum que sequuntur. viduis et orfanis ministrare. infirmos visitare. servos dei de necessitatibus liberare. Susceptorem esse peregrinorum. omnibus hominibus te humiliare. seniores venerari. cum ieiuniis vigilare. psalmodie officium sine desidia celebrare. In omni servicio domini sine fastidio perdurare. Justiciam servare. fraternitatem continere. infirmum sufferre. magnanimem esse. malicie memoriam non habere. tristem consolari. trepidantes in fide non cito abicere. sed iterum convertere. Peccantes corripere. errantes corrigere. debitores non tribulare. necessariis secundum virtutem porrigere. Omnem cupiditatem. lasciviam. contentionem. litem. atque multiloquium. stuprum. corruptionis. sive fastum superbie. vel elationis. atque cuncta flagicia contagionis. Hec omnia funditus a te abscide. In istis ergo conversare. et in his similibus. Et omnis qui ista mandata custodierit. et in his fuerint conversati. vivent deo in secula seculorum. amen.

De dubietate. viiii.

Et iterum orans. dicit ei episcopus. Audi nunc et nonum mandatum. Aufer a te metipso dubietatem. ut in nullo dubites petere a deo in oratione aliquid dicens. Quomodo a deo petere audeo. cum tantum peccavi. Neque cogites hec in corde tuo. sed magis convertere ad dominum. et precare eum indubitanter. et mox scies viscera misericordie eius. quia non te delinquet. sed mox prestabit tibi peticionem cordis tui. Non autem memor est malicie sicut homo. sed extendit viscera misericordie sue super eum. Tu tamen emunda cor tuum ab omni vanitate seculi huius. et pete ab eo. et accipies omnia si quid ab eo indubitanter petieris. Qui dubii fuerint corde. nichil accipient quod petierint. Qui vero dubii fuerint in deo. nichil accipient penitus. Cum autem quis indubius fuerit. et fide petierit. accipiet omnia virtutum. Dubius virtute et in modice fidei. nisi penituerit non salvabitur. Munda ergo cor tuum ab omni dubitatione. et crede deo cum omni fiducia. et omnia que petieris. accipies. Si autem cum petieris aliquid. et tarde acceperis. ne tristeris. quia non cito es consecutus. Forte hoc fit propter aliquam temptationem et peccatum aliquod quod ignoras. tantum ne cesses repetendo. et accipies peticionem tuam. Nam et ipsa dubietas filia est diaboli. et nimium ledit servos dei. Contempne igitur et dampnare dubietatem in omni negocio tuo. Induere autem fortem fidem et potentem. Nam et fides omnia promittit et prestat. Vide ergo quoniam fides a summo est domino. et habet fortitudinem magnam. Nam dubietas terrenus spiritus est. procedens a diabolo non habens virtutem. Tu autem servi fidei que habet virtutem. et vives deo. Et omnis qui ita crediderint. vivent deo in secula seculorum amen.

De concupiscentia bona et mala. x.

Et iterum completa oratione dixit episcopus. Audi et decimum mandatum. Aufer a te metipso omnem concupiscentiam malam et pessimam. et indue te desiderium bonum et optimum. Indutus vero concupiscentiam bonam. mox superabis concupiscentiam malam. Silvestris enim est.

(c) Real Academia de la Historia

et si inuenerit in ea seruum dei et sensu
tus non fuerit: expendit ab ea et ma
xime si fuerit obligatus in hoc seculo.
Et cum expenderit eam: tradet eam filie
mortis. Audi nunc in quibus operibus
mortificet concupiscentia seruos dei.
Ante omnia immittit in illis desiderium
mulierum: et multitudine diuiciarum.
Amorem pecuniarum. escas uarias: ebri
etates et diuersas carnales delicias: et gloriam
apud homines uanam. Omnes autem carnales
delicie: stultitia reputantur apud spirituales.
Ipse concupiscentie pessime: mortificant
seruos dei. Nam concupiscentia pessi
ma: ipsa est filia diaboli. Recedentes ergo
ab ea: uiuent deo. Si autem seruieris
concupiscentie bone et subditus fueris
illi: poteris male concupiscentie dominari
et quomodo uolueris conculcabis eam.
Audi ergo et opera concupiscentie bone:
et operare ea cum omni iusticia et ueritate.
Idest abeto deficium timoris dei: fidei et
humilitatis. Nichilque possidendo uolun
tate nec non et uoluntariam paupertatem et
omnino obliuionem totius mundi amare. hec
custodi et his similia: et uiues deo. Et omnes
qui seruauerint conscientie bone fidem
uiuent deo in secula seculorum amen. Et iterum dicit
episcopus. Quando enim uiderit diabolus. quia tibi
per se nocere non ualet. idest persuasio
nes aut malas cogitationes: tunc ad
ducit et alios monachos negligentes.
et per illos tibi offert uerba suasionis.
Hoc est per carnali requie et per desiderio pos
sidendi rerum temporalium. Tu autem cum
uideris eos quicquid tibi locuntur et scandali
zant te et conturbant te: scias inimici
esse consilia. Et ne subito incipias intra te
cogitare et dicere. Ego de tali genere ortus. isti
rustico et de talibus parentibus rusticanus
nato. habeo ad pedes perdere: quia in assi
due fecit iniuriam. Audi frater magis ma
gisque non solum proposito tuo: sed omnibus
fratribus esto subditus. Memento domini tui
uerba. Si quis te percusserit in dexteram
maxillam: tu prebe illi et alteram. Ne pri
mum uelis surgere a pedibus eius. ac si
iniuste condempnauit: nisi facta oratione
pro te et completa: omnes fratres responde
rint amen. Ut perfectam humilitatem
habeas: et uiuas deo in secula seculorum amen.

De tristicia. xi.

Iterum orauit episcopus: dicit ad eum. Audi man
datum undecimum. Aufer a te tristiciam.
Nam ipsa dubietatis et animositatis est
soror. Si quidem tristicia omnium malorum
spirituum est pessimior: et ledet seruos dei
et conteret. et iterum allidet et conteret.
Interdum autem dubius si uellet agere quamque
et non potuerit: tristatur. quia non ei eue
nit quod uoluit. Similiter et animositas
si adheserit homini: et animo habuerit
aliquid de actu malo. et egerit illud
tristatur. Hec tristicia est: que saluat et
subleuat. Utraque actus: conturbant spiritum.
Dubietas quidem quia non egit quod uoluit: et
animositas. Utraque uero contristant spiritum
sanctum: et animositas et tristicia. Sed noli tri
bulare spiritum sanctum: qui habitat in te. Ne
quando recedat a te spiritus sanctus qui datus est
in carne ista: quia non fert carnalem
tristiciam et animositatem. Indue ergo
leticiam semper: que habet gratiam semper
apud deum suscepta est enim a domino. Omnis
ergo ilaritas: bona operatur semper et bona
cogitat. Et contempnit uanam tristiciam.
Nam tristatus semper malignatur: et contristat
spiritum sanctum sibi donatum. Iniquitatem operatur
non interpellans dominum pro suis peccatis. Tristis
autem uiri oratio: non habet uirtutem ascen
dere ante conspectum domini: quia tristicia
sedet in corde illius conmixta cum oratione:
et ideo impeditur: et non ascendit ad dominum.
Sicut enim acetum et uinum mixtum pariter
non habent bonum saporem: ita tristicia
ubi fuerit spiritui sancto: infirmam
reddit orationem. Munda ergo
a tristicia cor tuum: et uiues deo in secula
seculorum amen.

De timore mortis et inferni atque iudicii. xii.

Iterum orauit dicit episcopus. Uade et esto sine

datus et firmiter ex toto corde tuo con uertere ad dominum. Et ne timueris diabolum quoniam non habet ullam uirtutem contra seruos dei. Dominus autem uictoriam dat seruis suis. Ne timueris ergo diabolum quoniam effugiet a te. neque minas eius timueris.

Defectus enim est sicut mortui nerui. et non potest nocere seruum dei. qui ex toto corde se tradidit deo. Diabolus enim luctari potest. allidere non potest. Si ergo restiteris ei. uictus et confusus refugit a te. Qui autem uacui sunt. timent diabolum. quasi uirtutem habentem. Audi ergo. Tu magis time dominum omnipotentem. qui potest saluare et perdere. Similiter et mortem ne timeas. neque expauescas. Naturalis enim est mors. Sed time peccatum. et custodi te a tribus membrorum corporis tui. Id est oculorum. auris auditus. Ne quando suscipias uerba pessima et nociua. Sed magis habe semper in cogitatu tuo. et recordare nouissimum diem. quo momento ueniet mors. Et tunc non est penitere.

Recordare nulla hora angustie. quando ueniet ille angelus festinus animam excipere.

Tunc magna turbatio anime. Tunc recordatio peccatorum. tunc clamat et non exauditur. qui dum ualuit non clamauit. Tunc ueniet amarus exactor. qui donum non accipit. nec inducias donat. Sed ducitur peccator flagellandus ad inferna. Quid faciemus o amice. nulla longissima uia sine uiatico. sine sumptu. Que nobis subuentura est penitentia. quam agere in hac uita contempsimus. Conscribe in pectore tuo nouissimum exitum uite. et ipsum librum memo de tuo semper lege et meditare. quando ueniet filius dei in gloriam suam cum sanctis angelis suis. Veniet autem et non silebit. quando ueniet dominus iudicare uiuos et mortuos. Memento karissime et illum igneum fluuium uermem non morientem. sed semper uiuentem. infernorum tenebras exteriores. caminum inextinguibilem. amarum fletum. et stridorem dentium. orridissimum illum penarum tartarum.

Omnia autem nuda et manifesta adstabunt tribunali illi iudicio. Tunc quando tuba tauca et tribulis bucinat. et suscitat a seculo dormientes. Tunc deputabuntur qui bona fecerunt in resurrectionem uite. qui autem mala. in resurrectionem iudicii. Memento uisionem sanctissimi danielis prophete. quomodo tibi ante oculos ponit iudicii diem. Uidebam inquid tronos positos. et uetustus dierum sedebat. et uestimenta candida sicut nix. et capillus eius sicut lana munda. Rote eius ignis ardens. Fluuius igneus exsurgebat ante eum. Milia milium. et decies milia milium adstabant ante eum.

Et sedit iudicare. et libri aperti sunt. Tunc mala et bona. manifestantur absconsa.

Et manifesta erunt negocia. uerba et cogitationes. et actus singulorum. tunc omnia manifestantur angelis. et hominibus reuelantur.

Et sicut ut dictum est. omnia manifesta atque detecta adstabunt eius metuendo iudicio. Ve autem illis. qui dominum obliti sunt.

Ve hominum illi. qui retrorsum conuersi sunt. Ve illis qui cum diabolo sibi mansionem preparauerunt. Ubi nulla uox auditur alia. nisi gemitus. Ubi nulla requies. nisi ignis. ubi nullum refrigerium. nisi flamma.

Ubi postea lux numquam uidebitur. nisi tenebre per infinita secula. Uide ergo frater. ne uelis gratis hoc paruum tempus expendere. et inmensas eius miserias defraudare [?]. Et quoniam desideras post mortem portas inferi non intrare. si in multitudine dierum tuorum in potestatem habens. recte agere neglexeris. Memento igitur semper illum tribulem iudicii diem. et considera quoniam potes excusare factori tuo christo. quod ipse uenturus est iudex uiuorum et mortuorum. Qui cum ipso est gloria et patri et spiritu sancto in secula seculorum amen. Et finis duodecimum mandatum dicitur.

Ecce habes ista mandata. nunc quoque in ipsis ambula. et os audientes te docere. Ut reliquos dies uite sue in ipsis mandatis ambulent diligenter. Confidentes quia non solum accipient remissionem peccatorum. uerumtamen hereditatem capient regni celorum. Et nos oramus ut uos omnes mereamini ingredi ibi per gratiam domini nostri ihesu christi.

Cui est honor et gloria et patri et spiritu sancto in secula seculorum amen.

© Real Academia de la Historia

Hinc sequitur uita ipsius antiochi abbatis.

Hec igitur audiens antiochus et
scribens ea in libro cordis sui
festinus perrexit ad monasterium
cenobii. Cogitans inter semet
ipsum et dicens. Si solus esse
uoluero: incipio exaltari. Sed
magis tradam memetipsum ad obedientiam.
et considerans uitam et conuersationem seculorum.
ut possim ego per gratiam christi perficere in fi
nem quod et factum est. Ingressus uero in ce
nobio: non se putabat inter homines con
uersari. sed quasi cum angelis morari.
Et imperata sibi cum omni desiderio: et gaudio
adimplebat. Omnem antiquam dignitatem.
seculique uanitatem ita contempsit: ut apud
eum nichil reputaretur. Et nichil aliud co
gitabat: nisi mandata et doctrinam sancti episcopi
habens in se omnem humilitatem. caritatem
fratrum. Aspiciens semper ad eternam spem.
et promissa domini ihesu christi. Uidentes autem eum
fratres: edificabantur eo quod uidebant uirum
aliquando diuitem et gloriosum. et uitam multam
habentem: et in deliciis nutritum. Nunc
uero non se putabat hominem aliquando
fuisse liberum. aut honore fulgentem. sed pro
humilitate se ad omne opus uilissimum decli
nantem. Et glorificabant dominum qui amplius
prestat seruis suis quam petunt. Uidens autem ini
micus tantam eius disciplinam et gratiam: non
sustulit uetusta uerbera. sed aspersit uene
na. ut potuit artis sue temptauit nocere
homini dei. Nam intuens abbas et omnis con
gregatio monachorum tantam fidem eius et
humilitatem: licet inuitum atque merentem
et flentem. ordinauerunt eum prepositum abba
tis. atque dispensatorem stipendiorum monas
terii. Qui dum per summam hobedientie hu
militatem. hoc peragendum suscepisset. et pro
utilitate monasterii sepe ad ciuitatem
pergeret: inuenit in ciuitate amicum suum
quendam diachonem nomine pistuum.
Quociens cumque ad ciuitatem perueniebat:

apud ipsum manebat. Erat enim filia su
pradicto diachono. qua suasa quidam lec
tor nomine alexander: eius diripuit casti
tatem. Quam uidens grauidam uerens
lector ne proderetur: docuit eam ut crimen
quod egerat: imponeret antiocho. Et hoc
post dies quadraginta partus adulterii
eius reuelatum est episcopo. a patre eius diachono
memoratam puellam. mox iussit exhiberi
cum multis terroribus et minis interrogabat eam
ut confiteretur: quis istud crimen adulterii
perpetrasset. Que respondens dixit. Quia an
tiochus monachus uadens frequenter et ue
niens ad nos: dum maneret hoc facinus
perpetrauit. Quod auditum credidit episcopus
et omnis qui aderant. Et mox mittens ad
monasterium cum furore et multa iniuria
hominem dei perduci iussit ad ciuitatem.
Et quante erant persone: tot sententie.
Alii eum uerbis iniuriabant. alii ei in faciem
spuebant: alii diuulsi cum propriis manibus
lacerabant. Ipse autem adstabat ante episcopum.
Et interrogatus ut confiteretur: respondit. Si
dixero ueritatem: ueritas mea non credetur
contra illius mendacium. Adstante uero cunc
to clero et populo: exclamans puella dixit ad
eum. Quid habes dicere criminator: ne
gare non potes quod fecisti. De te natus
est infans iste quare opus proprium con
fundens prefiteri. Tunc suspirans antiochus
seruus dei amare dixit. Date mihi ipsum in
fantem. ut uideam si quod dicit ita est: utrum
ex me sit generatus an non. Et nunc proba
tis domino reuelante. Et accipiens infantem
in manibus suis: et aspiciens in celum dixit
ad infantem. Adiuro te per dominum ihesum christum
ut dicas mihi infantule: si ex me fuisti ge
neratus. Tunc per gratiam christi cum magna uo
ce infans clamauit dicens. Absit a te ser
ue dei. Nam tu de hac causa: mundus es
ante deum. Hoc autem scandalum lector ale
xander generauit. Tunc puella uidens
probamenta non per hominem fieri. sed per deum:
mox cecidit ante pedes eius et expirauit.
Nam et episcopus pro eo quod male crediderat: ue

(c) Real Academia de la Historia

niam postulabat ab eo. Lector aut alexā/
der. uidens nō longe a ciuitate. & recludēs
se in paruulā cellulam. indutus sacco ho/
mitus ferro. usq; ad diem obitus sui cū
omi planctu et gemitu egit sibi dignā
penitentiā p pctō. Et ecce reuertente antio/
cho de ciuitate ad monasterium. qdā iuue/
nis occurrit ei in uiam. et puolutus ad pe/
des eius rogabat dicēs. Ignosce m serue di.
quia credens illi puelle impudēte. expui
in faciem tuam. Tunc homo di antiochus
dic ei. Pro mea causa noli plorare. Sed
magis plora & ieiuna & penitere p tuni/
ca qm furatus es. miserrime mulieri ui/
due. Et cum tu haberes quinq; tunicas
quas mutares. illi que unā habuit fu/
ratus es. Tunc iuuenis cōfusus & miratus
quod ei manifestauit rem. qm p nocte
furto fecerat. & mox tremens pexit et
detulit quinq; tunicas quas habebat. et
illam furatam. totas sex tunicas tradidit
mulieri. & rogauit eam ut pariter pcede/
rent ad pedes antiochi. Qui mox uidens
utrosq; pstratos pedibus suis. & illum iuue/
nem penitentē ex corde. extendēs manum
suā eleuauit eum de tra & suscepit eum
i osculo sco. Tunc dix ad eum iuuenis ille.
Si iubes dne uolo ieiunare mltos dies. qa
multum peccaui. Dic ei antiochus. Dum
non comederis. quid es acturus. Ille res/
pondit. Amicos meos uidebo. & pcurabo
negocia mea. Et cum uespe factum fuit.
resumam. Tunc dic ei antiochus. Hoc nō
est ieiunium. Si aut ieiunas & detrahe/
ris alicui. aut si fraudem fecis alicui
aut si ad uespam cenam uolueris facere
preciosam. uel si cepis inebriari. aut si
concupieris turpia opari. quid prodest
escaz ieiuniū. Animis uero malis deliciis
saciari. Sz erit pfectum ieiuniū. ut cus/
todias cor tuum ab omi uibo malo. & ab
auditu malo aures tuas. et nulli malū
reddas p malo. In uespum ueniēs. nichil
aliud comedas. nisi panē et aqm. Et illos
cibos quos spauisti. dabis uiduis & orfa/
nis. atq; paupibus. et sic humiliare
ut illis pficiat humilitas tua. & exora/
bunt iuste apd dnm. et scriberis i celis.
Hec g audiēs iuuenis ille. mox omnia
que habuit. paupibus erogauit. et se/
cutus est eum. Atq; ingressus est cū eo
monasterium in omi continentia. & cū
omi fletu & gemitu complens anni
unius tempus. cū pace quieuit in dno.
Post tres aut annos cū abbas ipius mo/
nasterij migraret ad dnm. et ad uisitatio/
nem eius uenisset eps. rogauit ut post
eius transitum memoratū scissimum an/
tiochum ordinaret abbatem. Similiter et
omis chorus fratrum depcabat. Et cū
fleret et contradiceret antiochus. tam inuitus
et necessitate cōpulsus. abbas ordinatus ē.
Cui memoratus cōmendās omē fraternitatē.
quieuit in pace. Et ecce post duos annos
cū pesset monasterio memoratus duo pu/
sillanimes fratres. nocte de monasterio
recesserunt. Et sic canis ad uomitum
suum reuertens. p diuersa uagantes deli/
ciis & uoluptatibus secularibus deuacabāt.
Post quoz abscessum. lugebat. et tribulabat.
et die noctuq; p eis dnm depcabat. Ecce
una die cum adstarent hora nona oronis et
psallerent. figens aut genua beatissimus
antiochus inflatus ē in spu mentis excessu &
mltis horis tacuit. cū uident frs eum
uide aliqm uisionem. cōpleta orōnis ca/
none recesserunt. Et circa horā solis occa/
sus. surrexit glificans dnm & dicēs. Gloria
t. Et iterum glia t amator omnium dne
omps ihu. Tunc audientes frs. roga/
bant eum ut nō eis absconderet. quā
uiderat uisionē. Qui complēs orōnē.
dixit ad eos. Susceptus sum in campo
ab anglo nescio quo. qui ostendit m
pastorem pascentes oues multas. Erant
ipse oues ualde & in mltis deliciis cōsti/
tute. Ipse pastor letabat sup grege suū.
Et dix m angls. Uides pastorem istū. Et
ego dixi. Uideo dne. Qui dixit m. Iste
angls delicias est decipit et suadet

(c) Real Academia de la Historia

animas servorum dei. et evertit animos et
corda eorum a bono cogitatu. ut obliviscantur
militiam suam. et devotionem suam. ne
christo vivant cui se a parva infantia de-
voverunt. Et egrediuntur de mandato dei.
et vagantur in deliciis. et diversis seculi vanita-
tibus. Seducuntur ab angelo isto perditionis
in mortem eternam. Et iterum perspexi pau-
lulum in alio loco. Et ostendit mihi pastorem
visione terribilem quasi silvestrem. et ma-
nu baculum habentem. nodosum et durum
et flagellum cohercens iniustitie. Aspectus
autem eius pessimus. et amarus. ita ut ego videns
eum timerem. Veniens autem ipse pastor. furatus
est oves de grege primi pastoris. et tradidit
eas in locum angustum et asperum. et precipi-
osum etiam spinis et tribulis plenum. ita ut
non possent eruere se ab spinis et tribulis.
Et tribulabantur et cedebantur. et huc atque illuc
minabantur ab eo. Videns ergo eas ita cedi et tribu-
lari. contristatus sum et dolui super eas. Et dixi
ad angelum. Domine quis est iste pastor non ha-
bens viscera misericordie super oves istas. Et di-
xit mihi. Iste angelus est penitentie. qui acci-
piens servos dei errantes a deo suo. et egre-
dientes de loco suo. vagantes secundum deside-
rium suum per diversa. propter carnales delicias.
Nunc iste angelus prius tribulat ut digni sint
per diversas et varias tribulationes. et malas in-
firmitates. Et multas paciuntur iniurias ab in-
dignis. et a filiis assidue dampna sustinent.
et nichil proficiunt in seculo. Et tunc ascendet eis in corde
que reliquerunt. id est vitam celestem. Et post multas
tribulationes suscipiet eos angelus penitentie. et re-
vertentur in locum suum. et corripiet eos de reliquo in bonam
disciplinam. Et tunc ascendet eis in corde opera sua ma-
la. que operati sunt in seculo. Et incipient gloriam dare deo.
quia iustus iudex est. qui omnia iuste gubernat. et digne
passi sunt secundum actum suum. Et dixit mihi. Omnis actus
carnalis delicie sunt. omnia quecumque libenter facit.
Nam et animosus quando libet irascitur. delectatus est
apud se. Et monachus ebriosus. et his similibus quecumque
propria fecit voluntate. delectantur. Sed male isti. quia
omnes actus nocivi sunt famulis dei. Sunt autem et alia
delicia salutaria. fruuntur omnes operantibus bona.

Id est continentia. mansuetudo. obedientia.
et bone vigilie. In omnibus his deliciis. immor-
talitas adquiritur. et possidetur vita eterna in secula
seculorum amen. Hec omnia ostendit mihi angelus. et revo-
cavit me in locum meum. Venite ergo fratres mei. et
glorificemus deum omnipotentem. qui ita pius est et mise-
ricors. et paciens super malicia hominum. et revo-
cat a peccato ad vitam eternam. Et non post multum
tempus illi duo qui fugerant de monasterio. inciderunt
ambo in tribulationibus et tormentis. et doloribus ma-
gnis. Siquidem unus. natum est in latere vulnus.
et proiectus in cenodochio per duos menses tribus
vicibus precisus a medicis sanari non potuit.
Alter vero comprehensus in civitate honustus ferro. inclusus
in carcere. et quoartatus compede. in locum feti-
dissimum et obscurum custodiebatur. Sed oratio sanc-
tissimi antiochi. pervenit ad dominum. Et post duos
menses. propicius dominus solvit vincula eius. Et egrediens
noctem de carcere. venit in cenodochio ad eum
in doloribus positum. qui suis pedibus ambulare
non poterat. suis eum humeris baiulans. quia ipse eum
primitus suaserat ut egrederentur. postea ad monas-
terium reportavit. Et cum viro dei notarius nunciasset.
immensas omnipotenti deo retulit gratias. Et oratione facta
pro eis. suscepit eos ad pacem cum gaudio. Et mox
ingressus est vulneratus ille. statim post orationem
sanus factus est. Et postmodum utrique qui vocabantur
fratres. ita cum omni humilitate ceperunt penitentiam. plus
quam egerant foras monasterium. Ut omnis fraternitas
eorum afflictionem luctum et lacrimas mirarentur.
Et tribus annis plenis. agentes dignam penitentiam.
placuerunt oculis domini salvatoris. et ita ad dominum
migraverunt. Cui est honor et gloria in secula seculorum amen.
Et iterum alia vice cum sederet memoratus vir an-
tiochus. et librum mandatorum legeret quem ei sanctus atana-
sius episcopus preceperat. quando primitus eum instituit mona-
chum. et delectatus est in eis. cum voce legebat libenter.
Unus autem ex fratribus diligenter auscultans. et perpensans verba
mandatorum. dixit ad eum. Domine mandata hec mirabi-
lia sunt et magna. et possunt letificare corda ho-
minum custodientium ea. Sed nescio domine si possint
servari mandata ista. quia dura satis sunt et diffi-
cillima. Tunc turbulenter intendens in eum vir beatus
dixit. O effeminate et mollis. et dissolute. et te-
pide. Ignoras gloriam et magnitudinem dei. quam

magnus et mirabilis: fortis et potens est. Nam omne mandatum per dispensationem hominis fabricavit et dedit illi potestatem ut omnibus dominaretur quecumque in celo sunt et in terra: nec non et volatilibus in aera. Si ergo omnium istorum dominus est et dominator: quomodo istorum mandatorum non potest dominari?

Dic mihi. david superavit golia hominem fortem gigantem armatum et pugnatorem. Puto quia non propria virtute. sed suo quidem proposito et fide plena ex corde perfectus. dominus adiuvabit eum. et ipse est operatus victoriam per ipsum quia eius confidavit plenam fide et devotione. et de uno lapide totum trucidavit allofilum.

Nunc revertamur karissimi mei et ad sanctum stephanum primicerium omnium nostrum quantos lapides a iudeis suscepit. non potuit mori: nisi ipse dominum precatus est ut eius spiritum susciperet. Quod autem virtutes virorum enumeramus? Dic mihi hic in medium sanctissimam iudit virorum omnium fortiorem. que non virtute propria. sed dei auxilio allidit fortissimum olofernem. Et non cogitavit apud se fragilitatem femineam. aut non dixit ex tanti viri bellatores sunt in civitate. Et cum sint potentes et usum habentes preliandi: non audent egredi civitatem. et ego vas fragile quomodo vado super innumerabilem armatum exercitum. nichil horum iudit penitus reputavit. Sed ex tota fide et integro corde prostravit se in oratione. Et ita fide armata processit. et non illa abstulit caput olofernis. sed ille omnipotens cui se ex fide animo dedicavit. et ita caput adversarii deportavit. discedat igitur omnis ignavia. Deus autem non querit virtutem. nisi per indubitatam animam et fidelem.

Dic mihi rogo te. qualem virtutem habuit latro iam suspensus in cruce: nisi ex toto credidit. et pro omnium meruit paradisum possidere. Aut qualem virtutem habuit mulier illa. que unxit dominum: et lacrimis pedes eius rigavit. et salva facta est ex integra fide. Illo tamen dicere de fide et certamine. Tecle. agne. eufimie. eugenie. et simulium omnium innumerabilium feminarum. Que omnes venture sunt in die illo. et accepture sunt coronas sempiternas a iusto iudice christo. Nam pusillanimes et dubii corde. quos tereret modo diabolus et qui dicunt non possumus: postea videt feminas et infantes in gloria et illi deputantur in penam perpetuam. Ergo potest omnis homo custodire mandata ista. qui se ex toto corde voluerit. ut servatur deo. Qui autem dubii corde sunt et infideles. illis dura videntur ista mandata.

Vos ergo dubii. timorosi. et infideles. confidite ex toto corde in domino auxiliatore. et mox cognoscetis quia nichil est facilius. et levius. nec securius. quam sunt deo soli in milicia ista. et esse in monachum christo. Et non servire mamone. quia violenti ingrediuntur in regno celorum. Qui autem inquisierit inveniet. et qui ex toto corde petit accipiet. et pulsanti aperietur. Satis autem miser est ille et vanus. et vacuus homo. qui non vult letari in seculo et in futuro postmodum gaudere cum christo. Ergo nos fratres in hoc parvo tempore dum tempus est curramus ad dominum salvatorem nostrum. quia apud eum est fons vite. et radix bonitatis. Ipsi gloria in secula seculorum amen.

Incipit vita sancti ac gloriosissimi marcialis episcopi aquitaniorum primi patroni lemovicensium qui obiit nonas kalendas iulias. X. I.

Predicante domino nostro ihesu christo apud iudeam in tribu beniamin. confluebat ad eum multa turba iudeorum deferens ei que necessaria erant ad manducandum et bibendum. simulque audire desiderans que ad animarum pertinent salutem. In cuius medio venit ad eum ex supradicta tribu. vir quidam nobilissimus iudeorum nomine marcellus. cum uxore sua nomine elisabeth et filio unico marciale quindecim annorum etatis. Audientes autem predicantem dominum et dicentem penitentiam agite: appropinquabit enim regnum celorum. et nisi renatus ex aqua et spiritu. non potest introire in regnum dei. Multaque et alia salubria vite precepta compuncti corde ceperunt efflagitare eius inmensam clementiam. ut sicut ipse predicabat inberet eos fonte baptismatis.

(c) Real Academia de la Historia

L. iii. regenerat. Tunc iubente domino babtiza-
ti sunt a beato petro apostolo marcellus
scilicet cum sua uxore elisabeth. et geni-
trice in dolis marcialis eorum filius. Ma-
theus quoque et ioseph. qui postea dominum
sepelivit. multique alii virorum quos lon-
gum est revoluere. ne in immensum
L. iiii. series recensita tendere videatur. Recedenti-
bus vero omnibus ad propria. bone spei mar-
cialis non est reversus ad paternam domum.
sed totum se domino commendans. et eius discipula-
tui iugiter inherens. sociavit se apostolo
petro. qui ei prima affinitate consangui-
nitatis iungebatur. eiusque instinctu domini
L. v. ac magistri sui in omnibus obsecundare
curabat salutaribus preceptis. Post mul-
tum vero temporis cum suscitavit dominus qua-
triduanum lazarum in bethania. ibi
sanctissimus marcialis cum domino interfuit.
Consumata vero saluberrima domini nostri
ihesu christi predicatione. quando cum disci-
pulis corporaliter cenavit. ac misteria eis
corporis et sanguinis sui in panis ac vi-
ni sacramento contradidit. pedesque eorum
ab ipsis surgens dapibus lavit. et linteo de-
tersit. iste sanctissimus vir marcialis ad ser-
viendum fuit deputatus cum cleopha ac mul-
tis aliis discipulis. ut eaque tali apparatu
necessaria erant ipsi suppleret. cibi vide-
licet et potus copiam. et aquam ac lintea-
mina ad discipulorum pedes abluendos et de-
L. vi. tergendos. Post sacram quoque ac venerabi-
lem resurrectionem. quando ipse dominus ihesus christus
non in enigmate. sed in eo habitu et forma
quam pro hominibus assumpsit apparere di-
gnatus est discipulis suis et dixit eis. Pax
vobis. Illi vero turbati estimaverunt se spiritum
videre donec domini iussu palpandas ma-
nus ac pedes viderent. et ipse coram eis partem
piscis assi. et favum comedit mellis. Sanctis-
simus marcialis sicut et alii discipuli partem
L. vii. reliquiarum a domino accipere meruit. Cum vero
apostoli secundum quod sibi a domino fuerat imperatum
in galileam videndi dominum causa properarent.
et in montem ubi ipse iusserat. beatus mar-
cialis ut porte nullo alio vel ad monu-
mentum recedens loco post sacre babtismatis
perceptionem. sed cum beato petro qui specialiter
amore consanguinitatis ei iunctus fue-
rat. secutus et pervenit. ac potestatem predicandi
evangelium. ab ipso domino sicut ceteri discipuli
suscepit dicente domino. Data est michi omnis
potestas in celo et in terra. euntes docete omnes
baptizantes eos in nomine patris et fi-
lii et spiritus sancti. Quando enim ianuis clausis
ad discipulos salvator intravit. ubi non erat
cum eis thomas. beatus marcialis aderat.
ac potestatem ligandi et solvendi sicut
ceteri apostoli accepit. dicente ad eos domino.
Accipite spiritum sanctum. quorum remiseritis pec-
cata remittuntur eis. et quorum retinueri-
L. viii. tis retenta sunt. Cumque sicut luchas evan-
gelista refert eduxisset discipulos foras dominus
bethaniam. ac elevatis manibus ferretur
in celum et benediceret eis. memoratus vir mar-
cialis a domino benedici meruit. et cum ipsis
in ieiuniis et orationibus persistit cotidie. in-
trans cum illis et exiens. laudans dominum et
benedicens dominum. quo usque die decimo as-
censionis christi ad patrem. spiritum sanctum in igneis
linguis super se venientem vidit. et cum
aliis omnibus edoctus lingua invicibili
resurrectionis christi extitit testis. Deinde post
perceptionem sancti spiritus beati apostoli in fide corrobo-
rati. passim per regiones dispersi. unusquisque
provinciam ac regionem quam saluberrima pre-
dicatione divini seminis illustraret ele-
git. Tunc beatus petrus apostolorum princeps. et mar-
cialis eius propinquus antiochiam pervenerunt.
cum multis aliis discipulis predicantes pu-
blice evangelium regni celorum ac predicantes
debere agi penitentiam omnium peccatorum. Predi-
cantibus vero illis tantam gratiam eis contu-
lit dominus. ut innumerabiles populos ad christum
converterent. et facti christiani multis constru-
erent locis quibus non erant basilicas. Or-
dinaverunt episcopos ac presbiteros cum diacho-
nibus. ac perfectis omnibus ecclesiis quas cons-
truxerunt. monuerunt eos. ut audita a se
salutaria precepta ad memoriam revoca-

(c) Real Academia de la Historia

rent. ac mẽte deuota ꝑcurẽt illi soli
inherere a quo redẽpti ẽent ꝓciosa un
da sanguinis. ac designati fonte bab
tismatis. Interea his rite peractis beatus petrus
romã ꝑgens. secũ abire rogauit
sc̃m martialem. ut quorũ unũ erat sc̃i
tatis studium. ac dilectõnis insigne me
ritum: eorũ etiam fieret commune remu
nerationis ꝓmiũ. Pergentibus uero eis comita
ti sũt eos q̃dã e discipulis ab antiochia int̃ eos
fuer̃ ulpinianus. ⁊ austeclinianus. et multi
alij. Ingressi itaq: romã: recepti sũt i hospitio
a marcello cõsule romanorũ. et habitauerũt
i domo eius mltis diebus. ꝑdicãtes publice
saluberrima uite ꝓcepta. ac denũtiãtes se a
dño xp̃o missos ut relicto errore simlacroru
uerũ dm̃ in tribus ꝑsonis existẽtẽ unũ cognoscẽnt.
et cognitũ colerent. ac eius se seruos fateret̃.
qui cruce suspẽsus ꝓ eos mercatus ẽ cruore.
Cõmorantibus aut̃ eis illic: apparuit dñs bto
petro aplõ. ⁊ monuit eum ut dirigeret
btm̃ martialem ad ꝑdicãdum prouincijs
galliarũ. ut ꝑp̃ls qui a diabolo tenebatur
captiuus: tandẽ audiẽs ẽtne uite p̃mia.
deserẽs ꝓfanũ errorem x̃o se mancipandũ
traheret seruicio. atq: ad uerã religiõis
fidem a supsticioso conũteret̃ errore. Tũc
beatus petrus accersito bt̃o uiro martiali.
ꝑ ordinẽ narrauit ei om̃a que s̃ a dño
fuerãt impata. Quo audito sc̃issimus
martialis grauit̃ cepit flere. q: timebat
longinq̃m regionẽ. ⁊ homines dm̃ igno
rantes. ⁊ ũitatem prius nescientes. Quẽ
bt̃s petrus: blande cõsolatus est dicẽs. O frat̃
sc̃issime noli contristari. q: dñs semper
erit tecũ. Sic ip̃e nb̃ pollicitus est dicẽs.
Ecce ego uobiscum sũ omĩbus diebus usq: ad cõ
summatõnẽ sc̃li. ꝓcepit etiam nob̃ post
resurrectõnẽ suam dicens. Euntes in uni
uersum mundũ: ꝑdicate euangelium
omi creature. Q̃ crediderit ⁊ babtizatus
fuerit. saluus erit. Qui uero nõ credide
rit condempnabit̃. Quod btissime fr̃
utrisq: nob̃ expedit conseruare. ut pre
cepti dñici nõ simus inmemores.

Quare age o uir ꝑstantissime. ⁊ mis
adquiesce consilijs. ut nr̃o particeps effi
ciaris cõsortio. Accinge lumbos tuos
⁊ absq: retractatione aliq̃ quã totius
festinare ne differas. ut ꝑplm q̃ demo
nijs noscit̃ deseruire. ad uerã ⁊ inte
gram diuini cultus religionẽ facias
ꝑuenire. ut amoto errore gentiliũ:
xp̃m ualeant cõfiteri. Est namq:
quedam ciuitas in ꝓuicia galliarũ:
ꝓfano uacans errori: nomine lemo
uica. Hanc t̃ xp̃c cõmdat. ut tua pre
dicatõne ab ip̃o submoueatur errore.
Et quia t̃ longa restat uia: ne cũcteris
mĩs parere sermonibus. E quibus corone
tue magnum adsumas brauiũ. Su
me tecum duos ꝓsbiteros. q̃ ⁊ comita
tui tuo insistãt. et t̃ obsequiũ ꝓbeant
⁊ corone ꝓmiũ nõ amittant. in tanta
age. ut si tibi gladiator occurrerit: ꝓ
nomine dñi ꝑcuciendo colla submittas.
Et qui te ꝑcusserit in dexterã maxillam:
ꝓbe illi ⁊ aliam. Et qui te expoliauerit
tunica: dimitte ei ⁊ palliũ. Tantũ equo
animo esto. Nec mora sc̃issimus uir
martialis adiunctis secum duobus ꝓsbit̃is
alpiniano atq: austriclimiano iter iuta
qđ ei fuerat ꝑ beatũ petrũ a dño iniũc
tum arripuit. Et cum cepta itin̄is ma
turitate uiã conficẽrent: contigit ut bt̃s
austriclinianus unus e comitibus migraret
e sc̃lo. Quo uiso btissimus martialis uelo
cissimo gressu romã nõ interpidus repe
dauit. ⁊ nunciauit beato petro om̃a que
sibi in uia acciderant. Quem ille ꝑcunc
tatus. dix̃ ad eum. Quã tocius ꝑpera sump
to baculo meo in manu tua. Cũq: ad lo
cum ꝑueñs. quo fratrẽ exanimẽ reliq̃s
ti. tange ex ip̃o defuncti cadauer. Et ego
dño fundens orõnem. statim uelut a
sõpno expgiscet̃. ⁊ continuo comitatui
tuo inherebit. Cuius ũbis credulus beatus
martialis. sũpto baculo in manu sua:
ꝑuenit ad corpus. Quo tacto membra
que calore sanguinis fuerãt induata:

(c) Real Academia de la Historia

exemplo redivivam reddidit. Et lucem quam amiserat moriendo: ipsis cepit luminibus intueri. Quod ideo factum quis ambigat: nisi ut beati petri fides clarescerit imparatis: et beatissimus marcialis hiis incitaretur exemplis: quibus coronatus est et meritis.

Igitur beatus marcialis cum disciplis suis premisso tam magno itineris spacio predicans ubique seminarium verbi dei. Ingressus itaque lemovicinum: venit ad tullum castellum: et ibi receptus est in hospicio a barnulfo divite: et mansit ibi duobus mensibus.

In quibus diebus: non cessavit a predicatione divina: sed semper semen verbi dei omnibus ad se venientibus adnunciare studuit. Multus vero populus audiens tam salubria monita: et videns miracula que dominus per servum suum operabatur cotidie ad eum confluebat cupiens tam predicatione illius instrui: quam et miraculis venerari. Prefatus autem dives arnulfus: habebat unicam filiam: que a demonio cotidie vexabatur. Et ubi ingressus est beatus marcialis domum: exclamavit demon dicens. Scio egressurum me de ista puella: quia angeli qui tecum sunt me graviter torquent: sed adiuro te per crucifixum quem predicas ne me in abissum mittas.

Tunc beatus marcialis dixit ad eum. Per ipsum crucifixum te adiuro: ut exeas de corpore istius puelle: et amplius non introeas in eam: sed vade ad locum desertum. ubi neque avis volat neque habitatio hominum est. Ad hanc vocem evomuit puella spiritum in mundum: et quasi mortua facta est. Tunc beatus marcialis tenens manum eius: erexit eam et reddidit patri incolumem. Sanctitas enim et benignitas ac magna humilitas erat in eo: et oratio sicut dominus precepit dicens. Orate omni hora. Nichil enim umquam alios agere docuit: quod ipse prius non fecit: et opere impleverit. Aliud quoque non minus miraculum per eum operatus est dominus in eodem loco: quod pretereundum non est. Princeps namque ipsius castelli nomine nerva: consanguineus erat: neronis imperatoris. Contigit autem ut filius eius suffocatus fuisset a diabolo qui et mortuus est. Venientes igitur parentes adolescentis. pater scilicet et mater eius: et omnes qui aderant prociderunt se ad pedes beati marcialis cum lacrimis dicentes. Homo dei adiuva nos. Corpus autem adolescentis proiecerunt ante eum cum planctu et magno eiulatu. Et cum ad hoc spectaculum plurimi convenirent populi: sic beatus marcialis locutus est. Omnes nos tam christiani quam etiam pagani: deprecemur dominum: ut resuscitare eum dignetur. Ipse vero et duo discipuli eius: et pauci christiani qui ibi aderant: dominum exorabant: ut eum resuscitari iuberet. Sicque beatus marcialis dominum cepit exorare dicens. Deprecor te domine sancte per unicum filium tuum: et per beatum petrum quorum iussu ad istam longinquam veni regionem: ut resuscites hunc adolescentem: ut te istum resuscitante: isti per me in te credant. Tunc cum fiducia tenens manum eius dixit. In nomine domini nostri ihesu christi quem iudei crucifixerunt: et tercia die resurrexit a mortuis: surge et sta super pedes tuos: et dic populo que vidisti in inferno. Qui statim surrexit atque ad pedes beati viri se prosternens cepit clamare dicens. Baptiza me homo dei et consigna me signo fidei per quod salvus esse valeam: quia nemo aliter esse potest salvus: nisi fuerit baptizatus. Et adiecit dicens.

Duo angeli ad me venerunt cum magno impetu dicentes: quod precibus beati marcialis suscitandus essem. Infernus nullam habet mensuram: ibi est fletus et amaritudo. Ibi sunt tenebre: mugitus et planctus: angustia magna. frigus et ignis magnus et orribilis: numquam deficiens. morsus serpentium et fetor intolerabilis: et putredo atque miseria: et vermis qui non moritur. Ibi sunt carcerarii infernales. qui animas quas rapiunt: diversis flagellis cruciant. Cumque hec et his similia diceret: cunctus populus clamare cepit. Non est alius deus: nisi quem predicat iste homo. Babtizatus autem in eodem castello hominibus utriusque sexus: tria milia sexaginta.

Multa quoque munera beato viro obtulerunt: que omnia iussit dari pauperibus. Post hec habiit ad

(c) Real Academia de la Historia

similitudines idolorum: et confregit cuncta
sculptilia simulacrorum: et in nichilum re
degit. Deinde omnibus ibi feliciter peractis: ve
nit cum suis discipulis beatus antistes ad
aggedunum vicum in quo pagani multa
sculptilia idolorum colebant: diabolico errore de
cepti. In quem ingressus: cepit predicare evan
gelium dicens. Nemo potest intrare in regnum
dei: nisi renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto in re
missione peccatorum. Cumque hec et his similia pre
dicaret: advenientes sacerdotes idolorum:
percutiebant graviter beatum marcialem: et eos
qui cum ipso erant. Vir autem domini cum discipulis
suis: benedicebant dominum. quod pro nomine eius:
digni essent talia pati. Recordatus est enim
sanctus marcialis admonitionis beati petri apostoli:
que dixerat ei. Siquis te percusserit in dexteram
maxillam: prebe ei et alteram. Et si tibi gladia
tor occurrerit: collum submittas. Cumque gra
viter cederetur beatissimus marcialis: expansis ma
nibus: sic orabat ad dominum. Tu es refugium meum
domine a tribulatione que circumdedit nos: erue
a persequentibus nos. Confestim itaque hii qui eos
percutiebant: ceci facti sunt: trahentesque se ma
nu ad manum venerunt ad ydolum mer
curii. Et cum secundum morem consulerent:
nullum dedit responsum illis: eo quod ab
angelis dei esset religatus igneis cathenis.
Exeuntes autem ad alium idolum quod erat
in alio loco dixerunt ei. Deus noster iratus est
nobis unde nec vult nobis dare responsum:
et ideo venimus ad te ut indices nobis quid
agere debeamus. Quibus ille respondit.
Deus vester non potest vobis dare responsum: quia ab
angelis dei religatus est. Tunc venerunt
sacerdotes qui percutiendo beatum marcialem
ceci fuerant facti prostraverunt se ad pedes
sanctorum: penitentiam postulantes. Beatus vero
pontifex restituens illis visum: iussit eos
ire ad statuam iovis cum omni populo: et coram
omnibus dixit. Adiuro te demon inique qui
in hac statua habitas: per dominum nostrum ihesum
christum ut exeas de illa: et coram omni populo
eam confringas. Cuius iussa perficiens confre
git eam: et facta est quasi pulvis. Babti
zati sunt autem in eodem vico in nomine domini
hominum utriusque sexus: duo milia sexcenti.
Audiens autem hoc miraculum paraliticus quidam
qui iacebat in grabato: deferri se fecit
ad hominem dei. Erat enim ex magno genere
hominum: et dives multum auri et argenti
et possessionum. Cumque preces ante beatum virum
funderet: tenens manum eius: et facta oratione
cum omnibus qui ibidem aderant dixit.
In nomine domini nostri ihesu christi quem iudei
crucifixerunt: sta supra pedes tuos. Qui
statim sanus factus est et glorificabat dominum.
Obtulit etiam beato viro munera: sed ipse
noluit ea accipere: sed omnia pauperibus iussit
dare. Commorante autem beato marciale in eodem
loco: apparuit ei dominus in visu et dixit. Ne ti
meas descendere ad urbem lemovicam. quia
ibi te glorificabo: et semper ero tecum. Tunc beatus
pontifex marcialis: convocavit fratres omnes qui
fuerant babtizati: et indicavit eis quid dominus
dixerat ei. Et commendans eos domino: cum discipulis suis per
rexit ad urbem. Ingressi autem civitatem: re
cepti sunt in hospicio a nobilissima matro
na: nomine susanna. que habebat unicam
filiam. nomine valeriam. Sequenti vero
die cepit beatus marcialis: publice predicare
dominum. In domo autem susanne: erat homo
freneticus cathenis constrictus: quem nemo au
debat solvere. Audiens autem beata susanna
multa signa et innumera miracula per
beatum virum fieri: deprecata est eum: ut
istum quoque sicut alios sanaret infirmum.
Tunc dixit beatus pontifex. Si credideris: videbis
gloriam dei. Et facto signo crucis super eum:
confracta est cathena: et sanus factus est homo.
Quod videns venerabilis susanna: procidit
ad pedes eius. postulans ut babtizaretur.
Tunc beatus marcialis babtizavit eam cum uni
ca filia sua valeria: et orans pro eis dominum.
replete sunt ambe spiritu sancto. Babtizati sunt
quoque omnes qui in domo eius erant tam inge
nui quam vernaculi: numero sexcenti. Tunc
perrexit beatus marcialis cum discipulis suis
ad teatrum: predicare evangelium dei regni.
Quod sacerdotes idolorum indigne ferentes:

(c) Real Academia de la Historia

grauiter eos flagellis cesos: misit in car-
cerem. Sequenti uero die circa horam
diei terciam: orauit beatus marcialis
ad dominum dicens. Domine ihesu christe indeficiens
lux: da nobis lumen quod luceat nobiscum
metuum. ne gaudeant filii tenebrarum
qui nos in hoc obscurissimo carcere: propter
nomen tuum retruserunt. Cum hoc dixisset
continuo lux magna refulsit in carcere:
quasi si adesset ibi splendor solis. Et cate-
ne catthene confracte sunt: et hostia
apta sunt: et omnes qui ibidem aderant: pro-
iecerunt se ad pedes beati uiri: rogantes ut
babtizarentur. Terremotus etiam factus est
magnus in ciuitate: et fulgura et tonitrua
sonuerunt: ita ut omnes pagani fugerent ad
templa ydolorum ibidem se saluare cupientes. Sacerdotes
uero qui percusserant sanctos dei: fulgure necati
sunt. Condoluerat enim dominus: in pune ta-
lia seruos suos pati. Tunc omnes unanimiter
inter terrore percussi: properuerunt ad carce-
rem: et educentes inde sanctos dei prouoluti
sunt ad pedes beati marcialis et clamabant
dicentes. Si istos suscitaueris sanctissime
confessor christi in nomine dei tui qui mortui sunt:
omnes pariter credemus in eum. Beatus igitur
marcialis: expansis manibus in celum dixit.
Domine qui dixisti si habueritis fidem sicut
granum sinapis: diceretis huic monti transi
hinc et transibit fides nostra talis est: ut in-
beas eos resuscitari per manus angelorum
tuorum. Hec dicens: perrexit ad corpora mor-
tuorum: et ait. In nomine domini nostri ihesu christi
quem iudei crucifixerunt: et tercia die resur-
rexit a mortuis: surgite et dicite populo
huic: quid illi expediat agere. Tunc
surgentes prostrati sunt ad pedes sanctorum dicen-
tes. Peccauimus in uos: nescientes quid agere
deberemus. Hec dicentes omnis populus cum sa-
cerdotibus aurehano scilicet et andrea
qui fuerant resuscitati: una uoce clama-
re ceperunt et dicere. Non est alius deus in
celo et in terra: nisi quem predicat iste homo.
Sequenti itaque die: iussit beatus marcialis
conuenire omnem populum a minimo usque

ad maximum: et babtizauit eos in nomine pa-
tris et filii et spiritus sancti: in remissione peccatorum
numero uiginti duo milia. Deinde cum
omni populo uenit ad templum ydolorum in quo
erat statua iouis. mercurii: diane: et
ueneris. Confractisque ydolis: dedicauit
ibi ecclesiam in honore sancti stephani protho-
martiris. Beata autem susanna derelinquens
hoc erumpnale seculum: suscepta ab angelis
scilicet migrauit ad christum. Sepulta uero
est et condita aromatibus a beato marciale:
cum magna ueneratione. Multa etiam dona
et innumera beneficia contulit beato uiro
auri uidelicet et argenti. possessionum uinearum
ac terrarum copiam. Seruorum etiam dedit multitudinem.
ut quando beatus uir ipse ab hoc seculo ad christum
esset transiturus: in loco sepulture ipsi per ea di-
gna exhiberentur seruicia. Post cuius discessum
nobilissima filia illius ualeria habiens ad sanctum
marcialem: uoto se constringens domino: promisit
permansuram se uirginem. Quod uotum im-
plere gestiens cotidie ad predicationem beati uiri
pergebat: et uerba salutis audiens: ut bona
terra retinebat: et centuplicatum fructum ex se
christo reddebat. Erat enim repleta spiritu sancto:
permanens die ac nocte: in orationibus in uigiliis:
in ieiuniis: et in omnibus bonis operibus se proba-
bilem deo exhibebat: ut corde et corpore uirgo
permaneret. Audiens autem quod sponsus suus
stephanus ueniret ad urbem lemouicum.
et sciens grauiter eum ferre quod uotum domino fece-
rat uirginem se permansuram: omnes diuicias
suas cepit pauperibus erogare. Audierat
enim predicantem uirum marcialem et di-
centem. quia dominus noster ihesus christus cum eum
quidam iuuenis interrogaret. quid fa-
ciendo uitam eternam possideret: Respon-
derit illi. Precepta nosti. non occides. non
furtum facies. non falsum testimonium dices.
Et illo respondente hec omnia se custodisse
a iuuentute sua: dixisse illi dominum. Ut
si uellet perfectus esse: omnia que habebat
uendens distribueret: et daret pauperibus:
et adquirens thesaurum in celo sequeretur
illum. Quam predicationem gloriosissima

uirgo

© Real Academia de la Historia

uirgo ualeria audiēs: ⁊ ad illā ꝑfec
tionē ꝑuenire desiderans ad quā cõte
mpnēs uiuentis uenire distulerat:
omīa quecumq; ꝑciosa in tesauris habe
re poterat aurū uidelicet ⁊ argentū
ac multiplicia uestimentoꝝ lapidesq; ꝑcio
sos pauperib; distribuit. Possessiões enī
⁊ mancipia. ac uernaclos: iā cū uene
rabili matre scō martiali cõcesserat: ut
post eı⁹ discessum inibi scā illi⁹ tumu
larent membra.

Q ue post quā gesta sūt ingrediēs stepha
nus denominate uirginis dux: tenēs
principatū a flumine rodani usq; ad ma
re oceanū: ⁊ totā regionē citra ligerim
omēmq; aqtaniā ⁊ uuasconiā atq; gotoꝝ.
gentē regendi habēs potestatē usq; ad
mõtes pireneos lemouicā ciuitatē: sponsā
suā denominatā ad se uenire pcepit.
Ex cui⁹ collo

ac multoꝝ testimonio cū didicisset: ac p
certo pbasset: nō eam sociaturā coniugio:
frendens nimis. nō eā diuti⁹ passus est
secū confabulari: sed furore repleti⁹ ext
ciuitatē ductā capitalē iussit subire
sententiā. Cumq; duceret ad decolla
tionē: dixit ad tirannū. Stulte hac noc
te morieris: ea que pparasti cui⁹ erūt:
⁊ expansis manib⁹ in celū: sic orauit.
Dñe tibi cõmdo aĩam meā. Propt hoc enī
pgo ad decollationē: qa dilexi te. Circū
da finẽ tuā dñe glã tua: ⁊ mitte in
auxiliū meū multitudinē angloꝝ tuoꝝ:
ne ualeat adpropinquare diabol⁹ anĩe finĩe
tue egredienti de corpore. Propt hoc ⁊ enī
nō nubsi terreno sposo: ne tuis nuptiis re
clusa ac tuo talamo priuata fide pmis
sionis mee amitterē. Iccirco igitur du
cor ad decollationē: qa malo mori: quā
a tua fide separari. Hec ea dicente

dita ē uox de sursum dicēs. Noli timē
ualeria: qa expectāt te angli ut recipi
ant te in claritate: que nullo fine clau
ditur. Ad hac uocē leta effecta ē glosa ugo:
⁊ eleuatis in celū oclis dixit. Dñe in ma
nus tuas cõmdo spm meū. Hec effata: ultro
collū extendēs. uno ictu lanistę trūcata
ē. Cui⁹ aĩam de corpore egressā: fulgidā
instar solis uiderūt omēs tam xrani quā paga
ni cū hymnidico cõcentu angloꝝ: in ig
neo globo deferri in celū. psallentib⁹ inte
rim anglis. ⁊ dicentib⁹. Bta es ualeria
mr xpi: qa custodisti mādata dñi. eris
uirgo pmanēs in cõspectu eı⁹. in splēdo
re lucis: q nō nouit t'minū. Hec audiēs
armiger stephani q eam decollauerat:
cū summa festinatiõe pgēs ad dñm
suū: exposuit ei omīa que uidat queq;
audierat. Et dicta cõplens: ad ultimā
sententiā replicauit quā bta ugo pgēs
ad decollationē illi dixerat: qd ipa nocte
moreret. Qd dictum stati ptulit. ab an
glo pcussus. cecidit ad pedes ducis: ⁊ mor
tuus ē. Timor aūt ⁊ tremor magn⁹ in
uasit ducē ⁊ cunctū exercitū eı⁹: ⁊ indut⁹
cilicio rogabat ad se uenire btm mar
cialē. Et cū in psentia eı⁹ uenisset: psters
nēs se ad pedes eı⁹ cum magno fletu ce
pit dicere ad eū. Peccaui o uir scissime
fundens sangnē iustū: sed depcor te ut
resuscites armigerū meū ⁊ me facias
crede in dñm tuū. Ad quē btis marcial
dixit. Si ex toto corde credidis: dñs re
suscitabit eū. Tūc uocās ad se omēm
pplm ... talit eos ad loqt. Omēs pa
rit depcemī ... dñm. ut iubeat resusci
tari hūc hominē. Et facto silēcio dix.

Dñe ds omīps q fuisti cū patre ⁊ spu scō:
⁊ uenisti in mundū ut homines q erāt
in tenebris uenirēt ad lumē ūitatis: de
pcam magnā glām tuā ut resuscites
hūc hominē: qtin⁹ omēs gens te cognoscat:
... in omēs homines manifestet.
Cumq; hec dixisset: abijt ad corp⁹ ⁊ tenens
manū defuncti dixit. Resuscitet te dñs

(c) Real Academia de la Historia

omnes que iudei crucifixerunt. et tertia die
resurrexit a mortuis: in nunc ipsi sta
super pedes tuos. Et ilico surgens: provolutus
pedibus eius dixit. Peccavi o felicissime confe
ssor Christi: occidens sanguinem iustum: sed da michi
obsecro babtismum penitentie. Stephanus
etiam dux videns hoc signum: procidens ad
pedes eius. deprecabatur indulgentiam et remis
sionem pro commisso facinore. Beatus autem pon
tifex indicens ei penitentiam pro interfectione
virginis et martiris: babtizavit eum et omnes co
mites eius ac duces cunctumque exercitum:
et omnem populum utriusque sexus numero
quindecim milia. Prefectus vero dux: multa
munera auri et argenti dedit beato pontifi
ci: ut fabricaret ex inde ecclesias in ho
nore dei. Predia etiam ingentia et non
parva beneficia: cum vineis et verna
clis quantum cumque habuit in provincia
lemovicensi sanctissimo confessori tradidit:
ut faceret ex inde nobilitatem ecclesiarum quas
et fabricaret et suppleret omnem indigen
tiam clericorum: qui in ipsis deo essent servi
turi. Post hec iussit ospitale pauperum fieri
prefatus dux: in quo omni die instituit trecen
tos pauperes alendos in elemosina beate
martiris et virginis valerie. Aliud quoque constitu
it ospitale pauperum: pro se et pro beato viro mar
ciale: in quo decrevit omni die pauperum colli
gi turbam: ac refici nummo serventi. De
precatus est etiam beatum marcialem: ut post egre
ssionem anime eius de corpore: tumulus sepul
ture illi iuxta sepulcrum beati viri poneretur.
Super tumulum vero gloriose virginis et martiris va
lerie: iussit fabricari ecclesiam: ubi etiam
multa dona contulit ad honorandam ipsam do
mum. Interea vero imperator mittens litte
ras veredarias ad stephanum principem galli
arum: iussit ut pergeret italiam cum quatuor legi
onibus preliatorum ad serviendum sibi ser men
sibus. Sicque precepit ut pergeret ditari facul
tatibus: ut nullus aliquid indigeret aut raperet.
Et alterique sentiens proposuit decretum: ut siquis
aliquid raperet: capitalem subiret sententiam.
Dux autem stephanus congregato exercitu: cum tali
constrictione secundum quod ei fuerat impera
tum: italiam perrexit. Postquam servicium impera
toris peregisset: accepta licentia remeandi:
dixit ad omnem exercitum suum. Omnes pari
ter romam pergamus ad beatum petrum principem
apostolorum: postulantes benedictionem ab eo. similiterque
ut remissionem peccatorum ab ipso valeamus con
sequi. Cunctus autem exercitus eius a beato mar
ciali fuerat babtizatus: et placuit hic ser
mo omnibus. Ingredientes vero romam: in
venerunt apostolum in loco qui dicitur vaticanus:
docentem multas turbas populorum. Quem videns
dux et omnis eius exercitus cum magna humi
litate discalciatis pedibus et in cilicio ve
nerunt proieceruntque se ad pedes eius. Tunc beatus
petrus videns tam preclaram generationem dixit.
Unde huc advenistis? Respondens dux dixit.
De provinciis galliarum huc advenimus: sumusque
verbo fidei a beato marciali illuminati.
Apostolus ait. Quomodo estis illuminati? Dux
dixit. Evangelio dei sumus edocti: et in remis
sione peccatorum babtizati. Quo audito beatus pe
trus: gratias agens benedixit dominum dicens. Sis domine
deprecor eius adiutor et consolator: quia puer meus
habuit in regione longinqua: et obedi
vit iussioni tue: et est in magna tribula
tione. Propter nomen enim tuum ferro fuit con
strictus: et in carcere missus: insuper et flagellis
gravitur cesus. Da ei domine benedictionem et
gratiam tuam: que permaneat cum eo in sempi
ternum. Tunc conversus ad ducem: interrogavit eum
dicens. Quomodo conversatur apud vos ille sanctissimus
vir? Respondit ei dux. Multos mortuos
apud nos in nomine domini resuscitavit: et quicquid
a deo postulat celeriter consequitur. Hec di
cens stephanus prostravit se in terram ante pedes
beati petri apostoli: postulans indulgentiam et
absolutionem pro beate valerie virginis inter
fectione. Tunc beatus apostolus intuens in eum: et
cernens fontem lacrimarum ac humilem vultum:
absolvit eum a vinculis delictorum. Post ab
solutionem vero: obtulit dux beato apostolo au
ri libras ducentas. quas a nerone impera
tore dono acceperat. Beatus vero petrus precepit
duci. ut memoratum aurum sancto marciali

(c) Real Academia de la Historia

deferret: quatenus ex inde ecclesias construere deberet vel etiam pauperibus erogaret. Accepta autem benedictione dux stephanus a beato petro: cum omni exercitu cepit ad propria remeare. Cumque provincias galliarum ingrederetur: sic ad locutus est omnem exercitum suum. Audite me comites et commilitones: et omnes exercitus qui mecum estis. Nullus vestrum ad propria debet reverti: quousque veniamus omnes ad patronum nostrum beatum marcialem. qua eius intercessione dedit nobis dominus prosperum iter. Hec dicens: cepti itineris carpebant viam. Et cum iter facerent: contigit ut devenirent ad quoddam regale palatium vocabulo longetiacum. Fixerunt autem papiliones omnes principes et comites ex diversis regionibus coadunati. super vigennam fluvium: estuantes autem calore solis: ibant ad fluvium ardorem pariter sudoremque vitare cupientes.

Inter quos hildebertus. filius arcadii comitis pictavensis: veniens ad locum qui dicitur gaffricum: a diabolo suffocatus interiit. Cumque omnis exercitus pergeret ad requirendum eum: nequaquam reperunt. Tunc archadius pater eius cum omni exercitu suo nimia acerbitate merroris affectus: lacrimas vero ad beatum marcialem cum magna humilitatis veneratione. Morabatur tunc temporis beatus marcialis lemovicam: predicans assidue verbum dei omnibus qui ex diversis partibus et regionibus confluebant: verba salutis audire cupientes. Conveniant autem tunc ad eum multe turbe gotorum et uuasconum: quando archadius comes pro filio rogaturus advenit: cupientes ab eo babtizari. ac sacramentis vere fidei participes fieri. Beatus vero pontifex: videns archadium scissa veste venientem ad se: dixit ei. Fili archadi noli lugere et noli flere: quoniam anima filii tui ab angelo sancto est recepta. Cumque archadius et omnis populus provolvisset se ante pedes hominis dei. cum magno fletu: cepit flere beatus pontifex. Omnis enim cum archadio deprecati sunt famulum dei: ut pergeret ad locum ubi adolescens fuerat captus: ac detinebatur in fluvio mersus.

Tunc cum omni populo sanctissimus pontifex marcialis perrexit ad locum. discalciatis pedibus et indutus cilicio. Orantibus vero omnibus dixit beatus marcialis. Adiuro vos demones nequissimi. qui in hac fovea latitatis ad decipiendum genus humanum: ut corpus adolescentis quem iniqua presumptione occidistis: ad ripam istius fluminis proiciatis: ut nos videre possint omnes qui huc convenerunt populi. Cumque hoc dixisset: statim corpus proiectum est ad ripam fluminis: quasi sex stadia in siccum. Visi sunt autem demones in porcorum similitudines. Tunc omnis populus deprecatus est pontificem: ut iuberet exire demones de flumine: atque parere in ea forma qua eos videre posset. Et beatus marcialis sic locutus est. Vos precipio angelis sathane qui profundiora istius gurgitis tenetis loca: ut in conspectu istius populi tali forma veniatis: qua vos cuncti populus videre possint. Ad hanc vocem: statim demones cum magno impetu ante pedes beatissimi marcialis venerunt. Erant autem quasi ethiopes nigriores fuligine: pedes eorum magni. oculi terribiles. capilli tota tegebant eorum corpora: atque per ora eorum et nares sulfureus emanabat ignis. Loquentes vero: columnam imitari videbantur voce. Quibus dixit beatus marcialis. Dicite in conspectu omnium: quibus nuncupemini vocabulis. Unus ex ipsis dixit. Ego vocor: mille artifex. Pontifex dixit. Quare ergo tu vocaris mille artifex? Demon respondit. Quia mille habeo artes: ad decipiendum genus humanum.

Tunc vocavit alium: et dixit ei. Tu vero quo nomine vocaris? Demon respondit. Neptunus. Quare neptunus vocaris? Respondit. Quia in hac fovea multos precipitavi homines: et dimersi in infernalibus penis. Sanctus pontifex dixit.

Ut quid gestatis cathenas igneas in manibus vestris? Demones dixerunt. Quia quando animas hominum decipimus: cum his cathenis eas ducimus ad magistrum nostrum. Sanctus marcialis dixit. Quomodo censetur magister vester? Demones dixerunt. Ryvaldus. Pontifex dixit. Quare vocatus est ryvaldus? Demones dixerunt. Quia semper iram desiderat: et cum ira et indignatione permanet. Tunc deprecati sunt pontificem demones dicentes. Deprecamur te domine: ne ultra loquaris nobiscum latino sermone sed ebrayca aut qualicumque volueris lingua. Sed et in hoc dep

(c) Real Academia de la Historia

[cam]mur tuam clementiam: ne nos mittas in abissum uel in mare oceanum. Tunc beatus martialis: ebraica lingua dixit. Adiuro uos per dominum nostrum ihesum christum quem iudei crucifixerunt: ut eatis in locum desertum ubi neque auis uolat: neque habitatio hominum est: et ibi sitis usque in diem iudicii. nullam ledentes creaturam. Ad hanc uocem per inanem aerem uolantes: nusquam comparuerunt demones. Dux autem et omne uulgus cunctusque exercitus ex diuersis prouinciis coadunatus atque ad hoc spectaculum congregatus: prociderunt se ad pedes sancti antistitis. rogantes cum lacrimis ut animam quam nequissimi hostes subdole a corpore exire cogerant. reuerti in corpore iuberet: ne antiquus hostis salutem in hoc insultans gauderet. Beatissimus autem pontifex martialis: commotus pro eorum lacrimis dixit. Omnis pariter deprecemini dominum. ut animam quam a corpore exire iussit: reuerti in proprio faciat habitaculo. Et tenens manum eius dixit. hyldeberte: in nomine domini nostri ihesu christi surge. Qui statim surrexit: et omnibus dominum glorificantibus uiuus apparuit. Hoc cernentes dux et omnis populus ceperunt glorificare dominum in id quod factum fuerat benedicentes nomen eius. qui se colentibus omnia tribuit: nullumque uacuum sui muneris esse permittit. Post hec uocauit beatus martialis hildebertum: qui fuerat resuscitatus et dixit ei.

Dic nobis quomodo a demonibus captus fuisti. Respondit. Cum fatigatus ardore solis. ex sudore. corpus meum abluerem: continuo demones in foueam precipitantes suffocauerunt me. Cumque catenis igneis me constringere uoluissent: continuo adstans angelus domini abstraxit me de eorum manibus dicens. Non adhuc erit in uestra potestate. Cumque ad orientem pergere cepissemus: duo cunei demonum contra nos uenientes: unus ante nos pergebat: et alius retro sagittas igneas iaciebat. At ego cum pauore perterritus fuissem: dixit mihi angelus. Ne timeas quia dominus defensor est tuus: et ipse me in adiutorium tuum uenire iussit. Hec dicens angelus domini: sonora uoce ac dulcimoda modulatione cepit domino canere dicens. Benedic anima mea domino: et omnia que intra me sunt nomini sancto eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: et redimit de inferno uitam tuam. Ista canendo peruenimus ad ignem purgatorium et cepi intra me mei ipsum cogitare ipsum esse infernum: quem te premonendum omnibus o sanctissime pastor audieram predicare. Nequaquam iste est ut tu putas infernus: sed est ignis purgatorius.

Nam omnis peccator: quia omnes post quam babtizati ad perpetrandum facinus post ea redeunt: et conuersi denuo per elemosinarum largitatem et lacrimarum flumina denuo babtizati. penitentiam pro commissis egerint facinoribus: sola gratuita miseratione dei liberati: non suo merito salui facti. sed ipsius qui omnes homines uult saluos fieri. et neminem ex omnibus quos redemit a suo segregari ouili: abstracti ab infernali igne: mundantur in hoc quod uides purgatorio igne. Sed tu ante babtismum diuersis criminibus implicari commeruisti. Et lubricus ac uanus eras: sed post quam ablutus sacro fonte babtismatis a sancto presule. martiale fuisti: non ualde criminalibus peccatis implicatus fuisti: sed crapula et uerbis ociosis nimium deditus. isto merebis igne purgari. Subiunxit quoque adolescens exponens qualis esset purgatorius ignis. Iste purgatorii ignis fluuius est: et pons super positus in quo me ducens angelus domini ac statuens illuc adprehensa manu mea dixit. hic stabis quousque ab omnibus peccatis emundatus migraturus celestis regni esse particeps. His expletis: ad portam uenimus paradisi: iuxta quam etiam multitudinem repperimus demonum congregatam. Tunc dixerunt: ad angelum ductorem mei iniqui. Si deus iustus iudex est: hic homo noster erit: quia cuius opera fecit: eius dignus est filius apellari. Cumque hoc dicerent: audita est uox de celo dicens. Reuertatur anima pueri huius in uiscera eius: et uiuat annos uiginti sex.

Tunc aio ad angelum qui me ducebat. Obsecro domine nolo reuerti ad seculum: quia scio ualde illud labile. et timeo ne per fragilitatis mee consuetudinem tam leuiter queam huc redire.

Dixitque mihi angelus. Non erit ut tu uis: sed sic ille iubet: qui orbem toto solo continens pugillo regit et statum tuum equo libramine

pensans gubnat. Angls aūt dni q me
ducebat incredibil erat pulcritudinis:
7 humanā excedēs naturā aspectu sue
visionis. Et aio ego ad illū anglm. Indi
ca m queso dne qd meritū btissim doctor
nr martialis obtineat in celū. Respōdēs
m ait. Meritū in celis possidet magnū:
qa post qm in iuventute cepit dno servire.
7 bto petro adherere. nō est reūs ad pat
nam domū: s; ūgo pmanēs sine cōcupis
centia feminar ē: 7 ēē delibat. Ideoq: opor
tet ut sic a cōcupiscētia carnali nōscit
alien. ita a dolore mortis fiat extrane.
Angli eni sūt ei a dno deputati duodeci:
q semp cū eo gradiētes nō pmittūt eum
fatigari. nō esurire. nō sitire. s; ab omi
malo eū servātes: ab omi pr'ssa reddunt
cōtagione doloris extraneū. Dixitq: m ite
rum. Ego sum angls q iussu di custodivi
iob. de diaboli tēptationib. 7 eruēs ab omb
calamitatib: hereditati pmitte dno pēnis
vite repmissionib. Rursumq: dix m.
Tu revertere in corpore: s; cave ne ult flagi
tios 7 lubric existas qd ante fuisti: 7 ne
timeas huc igne quē paulo ante valde
formidasti. Nō eas igit post cōcupiscētias
tuas: qa vidisti q̄nta se ūitate conati s
exercere demones contra te. Ds aūt vider
q homines cupiēs salvos fieri. 7 nemine
vult ex his qs redemit pire. s; omis ab
iniqtatib confusos vivificare: tuā nolu
it pire aīam p qua suū pciosū fudit
sanguine. Hoc audiēs pōtifex. 7 stephan
dux cū omi coadunato pplo. dnō gr̄as agen
tes: grar ei laudes p collocatis bñficiis:
rediderūt eiusq: nom̄ glosum qd ē bndictū in scla
glificaverit. Tūc venietēs ad basilicā bti
stephi pro mris xi: cū magna pcū me
lodia obtulit btissim pōtifex martialis
sacrificiū deo celebrās missar sollēpnia.
Adolescēs vero q fuerat resuscitat: totondit
capd suū pmittēs nunq. se recessurū a
scō viro: s; sep ei in omi obseqla famla
turū. Tenuit namq: monita angli sibi
pdicta. 7 semp cū di famlo pmasit inde

sinent illi adherens: vinū nō bibēs. 7 car
nem nō comedes. indumētis pedū non ē
usus. s; solūmodo pane 7 aq fuit content
in cibo. ac cilicio in indumēto. Erat enim
dedit in assiduis orōnib. infreqntiorib
ieiuniis. ac in cōtinuis bonor opū ex
hibitionib. Omīa etiā que a parentib acci
piebat. paupib 7 indigentib distribuēs:
nichil sibi incrastinū reservabat. Archadi
aūt pat ei copiosa dona cōtulit servientib
basilice sci stephi: ex qb 7 suplementū ha
berēt victs 7 penuriā sublevarēt vestitus.
Per hildebti vero exēplum: multi prius tenū
tiantes voluntatib: caduca fragil scli post
ponētes gaudia: soli dō placere cupientes:
a pstinis vite erroib conusi. ipi se mācipa
tu comitētes ab imis ad spa remeantes
cōtēbant. cū ipso regnare cupiētes. qui
pmanēs qd est: nichil nō ēē hab; pmanēs
indeficiens.

His ita gestis misit stephn dux nuntios
ad omem tram maritimā: 7 ad omēs gnt
que dicioni ei subiacebāt: ut omīa templa
ac idola que colere videbant: minutatī
cōfringent. ac igni cremarēt. 7 soli dō omi
potēti vacarent. ipiq: servire studeant. Si
qs aūt hoc decretū contēpnens violare
psūpsisset: reum se maiestatis ipi pculdu
bio dinosceret ēē futurū. Accepta aūt bn
dictione ipe 7 omēs ppls ei a gloriosissimo
psule martiale: reūsi s unusqsq: cū gau
dio a ppa bndicētes dnm. Habebat aūt
iste dux sic iā dixim pncipatū a fluvio ro
dani usq: ad mare oceanū. possidēs oēm
citra ligeri regionē. omēmq: aqtaniā. seu
vasconū 7 gotor gentē. rex tn nō voca
bat qa nemo sibi alt hoc nn vndicabat.
nisi solūm nero q romani impii pncipa
tum tenebat. Omem itaq: tram que iuris
illi pceptioni subierat dm colere pcepit:
ac omīa fana et idolor delubra igne cre
mari iussit. Religiōis ptea sic a magist
didicerat insigne gerebat ornamtū. qrta
feria vinū nō bibēs 7 carnē nō comedēs.
De omib etiā sibi allatis delectabilib alimti:

(c) Real Academia de la Historia

nichil prius ore contingebat. ante quam deci
ma pars eorum pauperibus dispertiretur. Erat enim
deditus in elemosinis. et in omnibus uite etiam
pro possibilitate anelans religiosis operibus. In iu
dicio sedens. nullius personam pro munere accipie
bat: sed semper pauperum et peregrinorum uiduarum
et orfanorum inopiam sollicite releuare cura
bat: non inmemor illius sententie quam psalmo
grafus cecinit. Beati qui custodiunt iudicium: et
faciunt iusticiam in omni tempore. Si quem autem ia
num uidisset, aliquo indigentem: ex suis facul
tatibus ditatum. et ex erario publico remune
ratum: alimenti et indumenti penuria faciebat
indigentem. Sacerdotibus et omnibus dei ministris
debitam exhibebat reuerentiam: quatuor uicibus per
quatuor tempora. omni anno ad beatum pergens mar
cialem: cum omnibus sibi subiectis populis tribusque
diebus in ieiuniis et orationibus in ecclesia beati ste
phani permanens. salutis uerba audiens. in cinere
et cilicio uenire solitus erat: et cum gaudio ad
propria remeabat. Christo etiam cotidie sedulum
exhibebat officium: et infidelium paganorum men
tes diabolo subditas: ad christum reuocabat serui
tium. Erat enim prudentissimus ingenio. pater
patrum ianorum: ac ferocissimus persecutor paganorum.
Denique ex eo tempore quo sacri babtismatis meruit
regnationem: cum femina non fuit pollutus.
tenens castitatem mentis et corporis usque in diem
obitus sui. Sed ista interim omnia tenentes: ad
ea unde paululum digressi sumus. reuertamur:
miraculorum signa que christi gratia dignata est per beatum
presulem marcialem ipso adhuc uiuente operari
referamus.

In burdegala ciuitate: erat quidam comes no
mine sigibertus: qui grauiter a morbo paralisi
torquebatur. audiens autem quod stephanus omnia
templa ydolorum precepisset subuerti. et ecclesias lon
ge lateque christo domino construi: uocauit ad se
coniugem suam nomine bndictam: et dixit ei. Cur
non pergis dulcissima coniux. ad hominem
dei cuius orationibus non solum omnia fugantur in
firmitatum. et dolorum genera: uerum etiam ipsi
mortui ab inferis reuocati postea uiuunt.
Dii nostri non possunt hoc facere. Unde audi consi
lium meum et accipe auri libras uiginti
quinque. argentumque sufficiens. et perge ad ho
minem dei forsitan proficietur michi. Quod ut au
diuit uenerabilis bndicta: cum summa uelocí
tate accipiens que sibi fuerant imperata: perue
nire studuit ad hominem dei. Et ueniens in
conspectu eius dixit. Scio domine non te latere peti
cionem meam: quia ut audio conscientiam homi
num euidenter intelligis. Beatissimus marcialis
dixit ei. Scio certe peticionem tuam quia ser an
ni sunt quod paralisi laborat uir tuus. Bndic
ta dixit. Ita est domine ut tu asseris: nullius mem
brorum corporis potestatem habet: nisi solum
modo lingue. Unde te o pastor bone cum fi
ducia deprecatura expetii: sciens pro certo quia
omnes ab humanis corporibus depellis languo
res. ac mortuos sicut in nostra regione audi
uimus ab inferis reuocas ad superos: possis
etiam et hunc uirum meum a suorum sanare dolore
membrorum. Quapropter deprecor te ne fides illius et
mea frustretur: sed tuo iussu in colomitati res
tituatur: cum omni domo sua ad te ueniat sacro
babtismate purificandus. Tunc beatus pontifex
marcialis: cernens sinceram fidem eius et deuotio
nem dixit ei. Quoniam hanc uideo esse fidem tuam et ui
ri tui. pergens ad domum tuam pone baculum
meum super uirum tuum. et stati sanabitur. Aurum
autem et argentum quod matrona bndicta ei de
tulerat: accipere noluit. memor semper illius
sententie quam dominus ei sepe dixerat: gratis
accepistis gratis date. In ciuitate autem bur
degala: colebantur diuersa idola demonum:
per diuersa templa paganorum. Erant enim consecra
ta templa in honorem iouis. mercurii. dia
ne. et ueneris. et erat illic templum dei ignoti.
Ignotum autem deum dicebant: quia quando esset uen
turus nesciebant. hoc tamen sciebant: quod regnum
eius non esset finiendum: sed in secula seculorum perman
surum. Igitur sacerdos qui pontificatum te[...]
cunctos sacerdotes idolorum in predicta urbe uo
cabulo sigebertus: cum ad cremanda tura ad
templum uenisset iouis cum omni populo ciuita
tis: locutus est ad eum demon cui illud fanum
consecratum erat. Scias quia egressuri sumus
ab hac urbe propter quendam ebreum hominem ultra
marinas partes huc aduentatum: qui omnia

(c) Real Academia de la Historia

nĩa dextrum precipiens mēma . unū dm iub;
coli q̄ celū condidit ⁊ trām . Sacd̄os dixit.
Et q̄s ē iste ebre. Demon dix. Marcial' uo
cat'. Sacd̄os dix ad iouē. Ut q̄d uos eū ti
metis: q̄s deos eē credimus. Demō respōdit.
Quia amic' ē dī omīpotētis: ⁊ sēp cū illo p̄gūt
angli a dn̄o deputati duodeci ad sui custo
diā. Post q̄m eni de antiochia cū p̄ncipe
apl'oꝝ uenit. uinū nō bibit nisi in holo
caustū dn̄i. carnē nō comedit. lineū non
induit. balneis nō est usꝰ. Uerba ociosa
aut risum mouētia. nō solum nō loq̄t:
s; nec audire cupit. Sēp eni in ore ei' lau
des dī omīpotentis resonāt: ⁊ q̄cq̄d dn̄m su
um postulat: absq; ulla tarditate cōseq
tur. Sacd̄os iterū dix ad iouē. Dn̄a nr̄a
bndicta: cū magno gaudio ab ip̄o uersa
ē in pace. Demon dix. Nō sit illa bndicta:
at semp maledicta. Sacd̄os dix. Ego cū
om̄i pp̄lo huiꝰ ciuitatis: iussō sū ei obuiā
uenire. Appropinq̄nte aūt matrona bndic
ta: ac ingredienti ciuitatē: preterit̄ ora
eā seniores pp̄li: ⁊ dixert̄ ei om̄ia uerba
que ab ioue audierāt. Tūc uocauit ad se no
bilis bndicta p̄mū idoloꝝ pōtificē: ⁊ p̄ce
pit ei ut p̄geret p om̄ia tēpla idoloꝝ: ⁊ im
mutatā ea cōfringeret excepto deo ignoto.
Babtizata ā eni fuerat ueñabil' bndicta: a
sc̄issimo p̄sule martiali: cū om̄ib' se comi
tantib' eq̄tib' duob' milib' octingētis. In
troiens aūt ciuitatē: cōuocauit ad se cūc
tum suū exercitū ranoꝝ ⁊ dix ei. Obse
cremꝰ rogo dei clementiā: ut uirtā p̄mis
sum electi sui marcial': dn̄m mīn in colo
mitati restituere digneť. Hec dicēs p̄ueni
ad lectū ei': ⁊ inposito sup eū baclō btīssi
mi antistitis marcial': mēbra que contr
[...] neruoꝝ ac uiciosa febriū opagine
[...] sauciata: extēplo efficiunť ac si nū
quā fuisset [...] p̄uata. Tūc ip̄e
p̄fatꝰ comes sigibtus cū mīti apparatu ⁊
cū mīto pp̄lo ad btm̄ p̄ueni marcialē: ac
ab ip̄o sacri babtismatis accip̄e meruit
regñationē. cū om̄ib' suis sequacib'. copi
osa p̄cium ⁊ graꝝ exenia illi referens

p collatis sibi diuinit' celestib' beneficijs.
Multis post ea felicit' uix dieb' p̄manēs in
dī seruitio deuot' ac mōritis sibi saluberri
mis cultor existēs assiduus.

Replicem' aliud miraclm a dn̄o p btm̄ p̄su
lē marcialē in eadē ciuitate opatū. Cū eni
gētib' hominū p̄ctis in solentr denomina
ta ciuitas ignis incēdio iā cōsumāda ex
maret: ac pene sui intētū āssura minari
uidet̄: accipiēs religiosa bndicta baclm s̄
ad uiri sui uoluntatē restituēdā a scō an
tistite acomodatū. cont' ignē obposuit ⁊
dix. Ds ranoꝝ quē p̄dicat btīssim' marcial':
erue nos ab immineti p̄clō ⁊ ostēde tuā s̄r
nos clemītiā q̄ om̄ib' te credētib' ante quā
inuocabis p̄misisti te adfuturū. Ad hanc
uocē magni mīti bndicte. ita sopitū ē in
cendiū: ut uestigia ignis nullo modo
apparerent.

Cum hec agerent' amonitꝰ ē btīssim' cō
fessor x̄ marcial'. p̄gere sup garonnā
fluuiū in loco q̄ dicit' mauritania ubi
mlt' undiq; cōueniebāt pp̄ls cupiēs fre
q̄nti sibi exortatiōe plenius instrui miste
rijs fidi: cuiꝰ mltiplici ostēsione signoꝝ
ac sepi ssima exibitiōe miracłoꝝ saluber
rima spei etne iā olim p̄cepat rudim̄ta.
Uidēs aūt cōfessor x̄ marcialis mltum pplm
deo credere paratū: māsit ibi trib' mēsib'.
Erāt p̄terea noue demoniaci a parētib'
ex burdegala ciuitate cathenis cōstric
ti: atq; illuc recupādi gr̄a deducti:
q̄ ante cōspectū uiri dei uenientes p̄iecti
s̄ in trām iacebāt uelut mortui. Ex
pulerat nempe obsessores eoꝝ demones
btīs marcialis a sup̄dicta burdegala ur
be: ac p̄terea irati: istos inuadētes nimia
in eoꝝ corporib' crassabant' insania. Pa
rentes uero illoꝝ. cū ante p̄sentiā uiri
dei eos cathenis cōstrictos statuissent:
ceperūt cū lacrimis rogare. ut pietatē q̄
om̄ib; impendē solitꝰ erat: illoꝝ q̄q;
uexatos a demonijs curādo nō abnega
ret. Tūc facta orōne cū om̄i pp̄lo: btīs
antistes huiuscemodi ad dn̄m fudit orōnē.

(c) Real Academia de la Historia

Domine qui dixisti nobis servis tuis hoc genus in nullo
alio posse eici. nisi in oratione et ieiunio. tuam
immensam deprecamur clementiam. ut vis sub pote-
ntia tua isti infandi demones a corporibus istorum
pellantur plasmatum et famuli tui incolomitati
restituti. nomen sanctum tuum indefessa precis laude
benedicant. Ita enim iacebant exanimes facti. ut
cuncti ipsis mortuos eos crederent. Sanctus vero
presul facta oratione. extensis manibus super eos di-
xit. In nomine domini nostri ihesu christi quem iudei cruci-
fixerunt. precipio vobis infelicissimi demones.
ut egrediamini a corporibus istorum hominum.
nec in eis nullam habeatis ulterius introeundi
licentiam. sed nullam ledentes creaturam. eatis in
abissum cruciandi usque in diem iudicii. Ad hanc
vocem. per ora eorum cum sanguine egressi. nusquam
comparuerunt.

Hic preterundum non videtur aliud miraculum. quod
in eadem civitate a domino per venerabilem pontifi-
cem constat operatum. Sigibertus comes burdegalen-
sis urbis. audiens beatissimum virum mauritaniam
commorantem. ac copiosa plurimorum genera christo cotidie
suis exortationibus adquirentem. cum magno mi-
litum exercitu. ac frequenti ciborum et potus appa-
ratu. ad eum venire cupiebat. simulque doctri-
na vere institutionis quam olim ab ipso didi-
cerat. recreari desiderans. Pergentes autem iussu
illius ministri piscandi gratia. intraverunt mare
cum navibus ac diversis retibus multorum generum con-
gruis capiendis piscibus. Cumque multa secum de-
ferens piscium genera. obvia cuperent invisere
litora. subito tempestas exorta in mari. ipsis
interitum et navibus cepit minari naufragium.
Longe quippe a terra positi. vix trecentorum stadiorum a-
tigerant metam. Stabant autem omnes ipsius prefati con-
sulis. cum venerabili benedicta secus huius mari.
expectantes tam metuendum periculum. quod sibi
celitus videbant immissum. Cumque iam iamque
mergi cepissent homines cum navibus. extendens
venerabilis benedicta manus in celum. exclamavit
dicens. Deus marcialis. deus quem a beato marciali au-
divimus. libera servientes tibi. de tam ingenti
periculo mortis. Continuo divinitus sedata tem-
pestate. cum omnibus piscibus et navibus nec non re-
tibus. ad litus pervenerunt maris incolumes. Quod

videntes cuncti qui aderant congregati. ceperunt glo-
rificare dominum. qui tam innumera servis suis
prestat beneficia. ut ei etiam ubi corporaliter non
sunt. tamen a fidelibus invocati dicto citius eta-
diuvant atque deprecantium vota illic celeriter
deferunt. cui quoque vivunt in secula seculorum amen.

Post hec beatus marcialis a mauritania reversus.
lemovicum solum repedavit. Stephanus autem
dux iusserat fabricari ecclesiam super beate va-
lerie virginis sepulcrum. in qua etiam multa
munera contulit. que in sequenti enumerabimus.
Cum beatus marcialis basilicam cum decentissime de-
dicasset consecrasset. perrexit ad quendam vicum voca-
bulo ansiacum. in quo erat idolum iovis sta-
tutum. quod pagani multum venerabantur. In quo
loco iacebat multitudo magna languentium.
diversis oppressa infirmitatibus. Cumque ibi preveni-
sset sanctissimus pontifex marcialis ad predictum vicum.
ceperunt deprecari illum ipsius loci incole. ut ipsum
idolum iuberet loqui. quia audierant ab ipso ca-
tenis se constrictum igneis. a comitantibus beatum
marcialem angelis. Tunc beatus marcialis subri-
dens dixit. Adiuro te demon iniquus. qui in hac
statua habitas. responsa dare deceptis omnibus
consuevisti. ut exeas ab illa in nomine domini
nostri ihesu christi. et confringes eam tali vultu et for-
ma. omnibus hic adstantibus appareas. qua
videri et cognosci ab ipsis possis. Ad cuius
vocem egressus de statua. cepit stare ante eos.
Erat enim quasi niger puerulus obscurior fu-
ligine. et capilli eius tetri et densissimi. usque
ad pedes. et per os illius ac nares pariterque oculos
ignis cum fetido ardore emanabat. Quem
intuens venerandus pontifex marcialis. conversus
ad populum dixit. Ecce videtis quem deum coleba-
tis. Perspicite quia nec sibi. nec vobis quicquam
iuvare potest. Tunc conversus ad demonem
dixit. Precipio tibi in nomine domini ut sicut iam dixi
exeas ab hac statua et confringas eam usque
ad pulverem. pergasque in locum desertum. nul-
lum ledens hominem. sed ibi permanens usque
in diem iudicii. Ad hanc vocem confractam sta-
tuam redegit in pulverem. et postea nusquam
comparuit. Beatissimus autem confessor christi mar-
cialis. congregari fecit ad se cunctos egrotos

(c) Real Academia de la Historia

ac diuersis infirmitatibus languentes. et facto signo crucis cunctos reddidit sanos. baptizatis omnibus qui ibi commanere uidebantur. Inde rursus insignis meritis sacerdos. ad propriam remeauit sedem. Tunc iussit fieri oratorium in possessione beate uirginis ualerie. In quo ad occidentem tumulariam sibi statuit sepulturam. et retro in alia cripta tumulum posuit stephani ducis. sicut cum ipse fuerat deprecatus.

In solario uero quod super sepulcrum illius medium est. altare in honore beati stephani protomartyris consanguineique sui consecrauit. totumque per girum laminis adfixit aureis. coronam in circuitu sex posuit aureas. cum totidem lampadibus aureis ad luminaria concinnanda.

Construit et aliud oratorium ante sepulcrum suum in honore beati petri apostoli ac magistri sui. totumque altare per circuitum uestiuit laminis aureis. Fecit et propiciatorium aureum super altare habens per quatuor angulos quattuor coronas aureas. Ante altare uero septem posuit lampadas ex auro purissimo. ut ibi mane et uespere oleum cremaretur. Iussit etiam fieri candelabra quinque ex auro et turibulum aureum unum ac crucem auream ex auro similiter fieri precepit. ad ornatum ecclesie ac officium altaris peragendum.

Quae postquam omnia gesta sunt. uocauit ad se egregius christi pontifex martialis stephanum ducem et dixit ei. Consecremus hanc domum in dei omnipotentis et sanctorum eius honore. ut ipse nobis egredientibus a corpore. pius retributor et magnificus occurrat remunerator.

Hoc audiens dux precepit per uniuersas regni sui prouincias. sufficientes tritici et habundans coaggregari uini. taurorum etiam pinguium. ac uaccarum et alterius ceterarumque carnium. innumeram coaggregari fecit multitudinem. In circuitu autem ciuitatis precepit construi umbracula innumera. ac tendi plurimarum specierum papiliones. taleque constituit preceptum. ut cuncti eius dominatui subiecti leti et alacres forent et exultantibus animis festiuitati dedicationis basilice interesse curarent. Omnibus autem diuitibus et pauperibus. ac peregrinis habundari iussit. que deesse uidebantur. Beatissimus uero pontifex martialis conuocato omni populo dixit ei. Estote parati in die crastinum. ut purificati corpore et mundo corde. mereamini dominum recipere cum angelis et sanctis suis. et ut egressuros a corpore ille suscipere dignetur. et cum eisdem angelis et sanctis secum perpetuo habitare permittat. Inter has tamen celebrante ipso beatissimo presule martiale missarum sollempnia. quidam iuuenis tiruncule ciuitatis. arbes nomine cum sua uxore terpina. arreptus a diabolo est. Non diu passus est beatissimus confessor christi hanc sustinere illos fatigationem. sed cum grauiter eos uexari uidisset. ad se uenire precepit et dixit demonibus. Cur in illos immundissimi demones ingredi ausi fuistis. Demones dixerunt. Quia inuenimus eos non obtemperantes tuis preceptis. quibus externo preceperas. ut usque hodie castos se et mundos custodirent.

Isti uero nichil horum egerunt. sed carnali immundicia ac turpi lasciuia. semetipsos commaculantes. totam hanc noctem duxerunt. hac occasione accepta. ingressi sumus in eos. Quod audiens populus cum duce. beatissimum uirum marcialem rogare ceperunt. ut eos qui uexabantur homines. a demonum liberaret insidiis. Tunc beatus martialis conuersus ad demones dixit. Adiuro uos per dominum nostrum ihesum christum ut exeatis ab istis hominibus. nec ulterius in eis ingrediendi licentiam habeatis. Qui iussa conplentes. illos quos inuaserant relinquentes abierunt.

Uir autem ille cum coniuge sani redditi. ceperunt glorificare dominum. Tantam autem gratiam contulit dominus beato uiro. ut in die consecrationis basilice quando pro se. et pro populo sacrificium immolaturus missarum sollempnia peragebat. tantam claritatem splendoris diuina pietas in eandem basilicam celitus emitteret. quod uix posset alter alterum sibi proximum uidere. Consecrata est autem eadem basilica sancti petri. nonas maii. temporibus neronis imperatoris. stephano duce. constanti ac exultanti animo interesse cupienti.

His rite peractis. constituit beatus martialis cum stephano duce sacerdotes in eadem basilica

(c) Real Academia de la Historia

qui cotidie ibidem deo officium peragerent et religiose viventes deo cui se devoverant militare studerent: Andream scilicet socium Aureliani quem ipse a mortuis suscitaverat, et Hildebertum filium Archadii comitis Pictavensis, qui similiter ab eo fuerat resuscitatus, cum aliis triginta sex clericis, qui assidue ibidem deo omnipotenti deservirent. Dux vero Stephanus ex suo redditu alimoniam illis constituit et vestimentorum copiam, ut absque indigentia ac penuria alicuius rei secure viventes inibi conversarentur. Constituit etiam custodes ad ecclesiam et vasa custodienda consecrata duodecim, quibus etiam unde habere possent victum et vestitum necessaria tribuit. Hospitale quoque pauperum iussit fieri, in quo cotidie precepit fieri quingentos pauperes recreandos suscipi, et elemosinam victus unde haberent instituit. Die autem tercia post dedicationem templi convocavit beatissimus pontifex Marcialis omnem populum qui fuerat congregatus a minimo usque ad maximum, et fecit illis exortatorium sermonem, protrahens illum de mane usque in horam octavam. Octava autem hora offerens sacrificium domino pro se et pro cuncto populo dedit eis hanc benedictionem dicens. Benedictio.

Omnipotens deus sua vos gratia protegat et ab omni malo defendat. Amen. Et qui pro eius honore ad dedicandum templum advenistis, faciat vos perseverare in operibus bonis. Amen. Et quandoque ipsius iussu de hoc seculo migraveritis, tam perfecti inveniamini ut cum gaudio sanctorum cetibus adgregari mereamini. Amen. Quod ipse prestare dignetur cuius regnum et imperium sine fine permanet in secula seculorum. Amen.

Dimisitque populum et abiit unusquisque in domum suam in pace. Preterea sacerdotes qui quondam flagellaverant beatum antistitem cum discipulis suis erant indesinenter adherentes illi devoti in ieiuniis, in vigiliis, in orationibus assiduis, et in omnibus bonorum exhibitionibus. Itaque cotidie usque ad vesperam ieiunantes nullum hominum cibum percipiebant preter panem et aquam. Benedicens itaque Aurelianum beatissimus Marcialis ordinavit eum ac prefecit post suum decessum urbi Lemovicensi episcopum. Andream vero presbiterum prefecit ecclesie in qua ipse sepultus est. Tantam autem gratiam inmensa Christi bonitas Aureliano contulit ut multa virtutum signa per eum exercerentur et orationibus eius multa languentium membra in columnitati restituerentur. Iste autem domnus Marcialis pergens ad predicandum seu ad ecclesias per totam Lemovicensem provinciam in locis quibus erant edificande, non equo vehebatur, non asino, non quolibet vehiculo, nec calciamenta propriis induebat pedibus, sed iuxta domini sententiam quam discipulis inculcare solebat ut pergentes de civitate in civitatem non sacculum secum tollerent neque peram, nudis incedens gressibus, imitator Christi et magistri sui Petri in omnibus que dominus illis precepit existere curabat. Si quando vero ad sanctam sedem suam sancti Stephani scilicet ecclesiam reverteretur cum hymnis et orationibus revertebatur omni tempore benedicens dominum et laus eius in ore permanens continuata. Sermonem quoque domini et magistri sui quod ipse discipulis dixerat, de omni verbo ocioso quod locuti fuissent homines rationem pro eo reddituros fore in die iudicii, sepissime omnibus predicabat, ac credendum et pertimescendum omnibus suadebat.

Constituit etiam tale decretum beatissimus presul Marcialis in omni Lemovicensium provincia atque aliorum circumiacentium finitima loca, ut omni anno quatuor succedentibus sibi vicissim temporibus ad ecclesiam in honore beati Stephani prothomartyris consecratam venirent, orationum munia delaturi et deprecationes votivas in cinere et cilicio cum oblationibus et luminariis vota offerenda. Sicque venientes ad locum quo venerabilis eius tegitur urna sepulcri, tribus diebus ibidem perseverantes commanerent, benedictione accepta ac predicatione, perfectis omnibus acceptis, simulque peccatorum remissione pro fide a sanctissimo presule impetrata, post triduum dierum venerabilia ieiunia, unusquisque reverteretur ad propria. Tantam autem gratiam illi dominus contulerat ut conscientias hominum pleniter agnosceret, ac omnibus ad communionem sacri corporis et sanguinis Christi venire cupientibus, postquam a diacono ex more clamatum fuisset ut si quis non possit communicare ab ecclesia exiret, ipse omnibus a quibus impulsarentur temptationibus patefaceret

(c) Real Academia de la Historia

ret: et quod quisque cogitationis vel in mundo pollutionis eadem nocte passus fuisset: predicaret: ac eucaristiam corporis et sanguinis xpi perciperet accipere dicens. Non debet quisque fidelium corpus xpi et sanguinem accipere: nisi mundus.

Erat enim gratia divina erudicione repletus. religione insignis. morum probitate pollens. miraculorum exhibitione admirabilis. Erat contemptor seculi et amator dei et proximi: et michi vivere xps erat et mori lucrum. Docebat unum deum in tribus personis existere: carnem ex virgine causa salutis humane sumpsisse: in ceterisque corporibus usque ad perfectam etatem pervenisse. Ortabatur ut virtutibus insisterent: et omnibus viciis et peccatis. omnes homines cum omni diligentia se abstinere procurarent. Dicebat bonam esse castitatem coniugalem. meliorem continentiam vidualem. optimam et angelice dignitati consimilem: integritatem virginalem.

Et ut hec predicatio a nullo posset contemni: magnitudo miraculorum cogebat que in xpi nomine faciebat. Reddebat enim ut sepe iam diximus cecis visum. surdis auditum. claudis gressum. mutis loquelam. ac mortuos revocabat ad vitam. Sunt et alia multa commemoratione digna que per eum xpi gratia cognoscuntur operata: que si litteris scriberentur a non credentibus apocrifa dicerentur. Ego vero aurelianus licet non omnia cognoverim. que antequam ab ipso sacri babtismatis unda regenerari meruerim plene didicerim: tamen postquam ab illo ab inferni claustris liberatus. superiori sui vite reddit quoque audire relatu ac videre potui. in silentio reticere minime curavi. Sed ac tenui de vita et de moribus et conversatione illius loquentes: nunc qualiter de hoc seculo ad desideratam pervenit gloriam breviter reducam stilum.

Anno quadragesimo post resurrectionem domini nostri ihu xpi. orans erat solito beatissimus marcialis. Et ecce apparuit ei dominus ihs cum indicibili splendore claritatis: et dixit ei. Pax tibi o fidelissime frater: qui obedisti voci mee: eris igitur mecum in claritate que nullo fine clauditur. hoc audiens beatissimus pontifex marcialis repletus gaudio magno dixit. Domine videns faciem tuam ita letus sum effectus: quasi a septuaginta fuerim suscitatus. Vox tua plena dulcedinis omnium vincit flagrantiam aromatum.

Deprecor domine immensam tuam clementiam: ut iubeas me recipi in claritate: quam mihi et omnibus te diligentibus promisisti. Et dominus ad eum. Quintodecimo die veniam ad te o karissime frater: et recipiam te cum angelis et martiribus ac virginibus et turba confessorum: et faciam te regni mei heredem. hoc audiens sanctissimus sacerdos: convocatis fratribus indicavit eis. diem obitus sui imminere. Similiterque retulit eis qualiter hoc ipsum a domino nostro cognovisset. Tunc mittens nuntios per universas regiones ac provintias quas ipse domino predicando adquisierat: omnes precepit adunari ut ultimum eis valefaceret utriusque scilicet ordinis. Similiterque benedictionem et peccatorum absolutionem: sicut a xpo acceperat eis daturus. Audientes autem universi populi quos ipse ab errore ad veram reduxerat viam: quique illum videre meruerunt: vel etiam relatu insignia conversationis eius gesta audire potuerant: cum eiulatu magno ad eum venire ceperunt. populus scilicet pictavensium ac petragoricensium et arvernorum seu vuasconum vel gotorum: cupientes salubria predicationis eius verba. ac benedictionis munia. antequam ab illis auferretur accipere. Itaque beatissimus antistes marcialis postquam a domino carnis ut diximus se cognovit absolvendum vinclis perseveravit instanti prece in afflictione positus. In ieiuniis assiduis. in continuis vigiliis: et intermissis orationibus. Statuto tempore noctis post modicam pausationem: qua scilicet paululum fessos recreabat artus: surgens ad orationem usque in oram secundam diei: precum et laudum domino reddebat vota.

Tunc deinde in ipsa ora secunda offerens sacrificium domino pro se et pro omnibus quos xpo adquisierat: postea predicabat assidue usque ad vesperum. hicque percipiebat incumbente iam nocte arduam sibi impositam victus alimoniam: panem scilicet et aquam. Appropinquante vero die obitus sui: rogantibus se omnibus qui ibidem aderant congregati: ut exortationis verba illis proferret antequam ab hoc seculo ad regnum transiret eternum: prodiit foras civitatem ad portam que dicitur calcineana. Ibique sermonem omnibus proposuit: qualiter deum colere deberent: trinum videlicet in personis: unum in essentia divinitatis.

(c) Real Academia de la Historia

Patrem scilicet ingenitum: filium a solo patre genitum: spiritum vero sanctum a patre filioque procedentem. Narrabat et babtismum, ieiunium, temptationem quam a diablo ferre voluit. Intimabat eis doctrinam quam ab ipso audierat: replicabat miracula que illum facere viderat. Et quomodo per omnes actiones verum deum verumque hominem se monstravit declarabat. Moralitatem quoque talem docebat: qualis in lege et prophetis scripta tenetur: et evangelicis atque apostolicis adprobatur institutis. Videlicet: ut deus diligeretur toto corde tota mente dicebat: et hoc unusquisque impenderet proximo: quod sibi vellet impendi ab illo. Ostendebat qualis esset humilitas: quia per humilitatem illuc pervenit. Unde angelus superbiens cecidit. qui similem se esse voluit altissimo. Replicabat quomodo filius dei carnem ex virgine adsumens: humilis et pauper in mundo factus est: ut nos sua paupertate ditaret. Et humilitate celestia scandere doceret. Hec enim virtus idest humilitas dicebat congregatas virtutes conservat. Ammonuit etiam iuxta apostolicam doctrinam: ut ospitalitas minime ab hominibus oblivisceretur: quia per hanc multi probantur domino placuisse. etiam angelis hospicio receptis. Dicebat qualiter dominus post resurrectionem a duobus discipulis in emaus euntibus. in panis fractione est agnitus. ac ospitio susceptus. aperuit illis sensum intelligendi scripturas. In iudicium quoque veniens: hanc compensationem suis fidelibus repromisit: ut se in hospitum et peregrinorum habitu dicat fuisse susceptum: hac pro hoc parem remunerationem illis collaturum. Cohortatus est preterea ut caritatis opera cuncti amare studerent: quia caritas operit multitudinem peccatorum. Quia sine illa quoque aliquid boni facere non valet: quia hec est ut inquit tota lex pendet et prophete. Quia qui illam dereliquerit: reus et prevaricator legis adscribitur. Docuit etiam qualiter scie et caste vivere deberent: de omnibus operibus suis equissimo iudici rationem reddituros cognoscentes. Avariciam quoque omnimodis execrandam testatus est: precipiens divitibus non sperare in incerto divitiarum. sed in deo ponere spem suam. Semper ad memoriam illis reducere certabat: exemplum purpurati divitis et ulcerosi lazari. qui micas negando

non

panis: stillam promeruit recipere aque. His multa talia per totum diem cum disseruisset: urgente iam illum nimia infebre: dedit ipso hanc benedictionem dicens. Benedictio.

Omnipotens deus sua vos clementia benedicat: et sensum in vobis sapientie salutaris infundat. Amen. Catholice fidei documentis enutriat: et in bonis operibus perseverabiles reddat. Amen. Gressus vestros ad vitam dirigat: atque vobis pacis et caritatis ostendat. Amen. Cunque omnes respondissent amen: tantum conversus dixit ad eos. Benedicat vos dominus et custodiat vos: et misereatur vestri. Amen. Convertat dominus vultum suum super vos: et det vobis pacem. quod ipse prestare dignetur qui vos de limo terre formavit. et precioso sanguine redemit: cuius potestas permanet in secula seculorum. Amen. Conversus ad dominum dixit. Commendo tibi populum tuum quem glorioso redemisti domine sanguine: ut sit tibi populus peculiaris. et tu sis ei defensor: et custos indeficiens per infinita secula. Completa igitur benedictione similique predicatione: portari se in oratorium quod ipse in honore beati stephani protomartiris consanguineique sui construxerat. atque dedicaverat: fecitque ibi extensum suum in cilicio recubans et cinere: genibus flexis et capud manibusque in celum intentus orationibus muniri curavit huiusmodi fundens orationem domino. Tu domine qui dixisti michi ut tibi servientes uxorem non acciperem. sed tecum tibi vacarem: et paupertatem me propterea esse voluisti in terris. ut a te remunerarer in celis: scis quia indigens et peregrinus in laboribus et periculis hactenus sum conversatus. in loco quo me venire iussisti. ut fides mea non periret: et spes in te habita non confunderet.

Observavi primam et secundam ac terciam vigiliam: ut a te invitatus ad nuptias tecum epularer ac perpetuo gaudere possim. Dirige domine iter meum ad te: ut diabolus non intendat in me. sed lumine tuo obscurentur oculi eius: et obmutescat os eius ne ad me valeat adpropinquare: ut cursum meum ad te pergentem suo conamine perturbaret. Christe mihi pulsanti ianuam vite: et circunda me gloria tua ne de me presumat inimicus humani generis gaudere. Hec dicens ad ultimum huiusmodi ad dominum effudit vocem. In manus

(c) Real Academia de la Historia

tuas atque commendo spiritum meum. Cuncti autem ipsius
edui... pnicus congregati: fletibus ac sine cessa
tione excitabat ac gemitibus et lacrimarum singul
tibus discessum sibi pro amisso pastore ad futurum
premeserbat. Ipse autem omnibus flentibus: annuens
manu ut silerent dixit. Tacete. Nunquid non au
ditis quante ueniunt laudes de celo: certe dominus
uenit: sic premisit. Continuo lux magna re
fulsit in eodem loco: quasi septempliciter iubar
solis ibi resplenduisset: et uox audita est dicens.
Egredere benedicta anima de corpore: qua de longin
quis regionibus aduenisti. ac uoci mee obediens:
parentes et patriam deliquisti: et me secuta fuisti:
eris iugiter per longitudinem dierum mecum in clari
tate que nullo fine clauditur. Post hanc uocem
ab omnibus auditam: simul cum ipso splendore perre
xit in celum: uidentibus omnibus qui aderant ac dum gli
flentibus. Anglorum enim concentu: audita est iterum
dicens. Beatus est quem elegisti et adsumpsisti domine:
habitabit in tabernaculis tuis in secula seculorum.
Cumque dici ora incrastinum tertia aduenisset: re
ugit feretrum eius paraliticus quidam nullius mem
brorum suorum potestatem habens: et statim sanus
factus est. Quod uidentes cuncti qui aderant ipsi: glorifi
cauerunt deum: qui fidelibus suis tam ingens contulit
beneficium. ut carne soluti: in carne positos
saluent: ac male sanos sanitati restituant.
Cumque uero adsepeliendum corpus illius deferretur:
in ora egressionis. ad basilicam sancti stephani celi
apti s. uiamque omnibus aptione sua ostenderet
qua membra beatissimi antistitis tumulanda
deferri debuisset. Sepe enim illi pergentibus
apriebant: usque ad locum sepulture. Quantus
illic fletus. quam innumerus populorum luctus: quantus
clericorum et laicorum extitit gemitus. si mi
lle haberem linguas edicere non ualerem. Conuenie
bant preterea. ad exequias sepulture multi demo
niaci et ceci. ac diuersis morbis oppressi: qui
ad eum uidendum ex longinquis regionibus adue
nerant: licet illum minime audire potuisset.
Beatus autem alpinianus cum accepisset sudarium beatis
simi pontificis: tangebat infirmorum corpo
ra et ad eius inuocationem cunctos sanitati
restituebat. Nullus enim infirmus sudario beati
pontificis fuit tactus: qui non continuo reciperet
sanitatem.

Preter reliquos uero infirmos qui diuersis parti
bus adfuerunt: non debemus silentio tegere. hidro
picum quendam ex tolosana urbe aduectum: cum
tutte senonensium numero cum demoniacis qua
tuor sequenti die post obitum beatissimi antistitis
ad sepulcrum illius representatos. Quos uidens beatus
alpinianus: more solito accepto sudario sanctissi
mi martialis et in posito super eos: cunctos restitu
it: integre incolomitati. Multa uero et innu
mera per sanctissimum presulem post quam tumuli
meruit sepulturam: christi clementia operata est mi
racula: que si scriberentur multorum uoluminum con
prehenderent summam: ac per hoc ab infirmis in
tellectibus apocrifa dicerentur. Nos uero quantum
scire potuimus: silentio tegere nequiuimus. licet non
omnia adliquidum prosecuti fuimus: que de tam egregio
confessore dicenda fuerant. Sed forsitan cui ista
non sufficiunt: nec ampliora si scriberentur suf
ficerent uolumina. Adsit nobis ille de se loquen
tibus qui in urbe extitit pastor pius: ut orationibus
eius muniti: hereditatis eterne mereamur parti
cipes fieri. a—m—e—n.

Incipit uita sancti germani episcopi. Prologus

Omnino beatissimo et in
apostolico honore uenera
bili censurio pape const
tantius peccator. Ne in pri
ma cura est pudorem
conscientie humilis po
ssidere. cuius cancellos
si in aliquo transgredior
inuentus. magis cul
pa quam mea est. Itaque
uitam gestaque beatissimi germani episcopi ut ex par
te perstringam. fratris uiri sancti antistitis patien
tis fecit auctoritas. Cuius preceptioni si non
ut debui: ut potui tamen parui. Cumque obedi
entia mea ad beatitudinis uestre noticiam perue
nisset: ut iterato in temeritatem prorumperem:
preceptis iubendo ut paginala que adhuc secreti
uicina tenebat longius me auctore procederet.
Eumque ipse reatus mihi quodam modo accusator
et proditor. Manifesta enim commendatione ma
nebit. si uberi meorum abiectio. doctor offe

(c) Real Academia de la Historia

ratur auditum. Reiecto itaque pudoris vela
mine, obtemperans iussioni, transmisi vobis imper
fecte devotionis obsequium. Pro fiducia carita
tis deposcens, ut duplici me favore tueami
ni, quatenus et legentium examen evadam, et munus
teneam per intercessionem vitam domini mei
sancti Germani sensibus intimetis. Valete longum
domini, meique semper memores. ...

Incipit eiusdem alius.

Domno beatissimo et apostolico mihi et merito pa
trono Patienti pape Constantius peccator. Meri
to inter omnes virtutes obedientia vendicat princi
patum, que facit plerosque temptare quod neque
unt. Et ideo digni devotionis laude habendi
sunt, qui in consideratam sui possibilitatem iubentibus
obsecuntur. Itaque papa venerabilis domine et sanctissime vi
rorum vis illustrare virtutibus desertis profec
tum omnium exempla largiris. Impastis sepulti
me, ut vitam sancti Germani episcopi obumbratam silen
tio quibuscumque stilo vel presentibus vel posteris
traderem. Quod quidem audacter ingredior presum
ptionis reum esse me sentio. Sed date veniam.
Bene est ut etiam iudicium vestrum quandam culpa
respergat, qui tante materie narratorem dignum
debuistis eligere. Sed quia utrumque caritate pec
cavimus, domine et vos me putatis esse quod nescio
et ego auctoritatis vestre libens parui, orate
ut ministerium meum gratiam quam sui merito
non potest obtinere, vestra intercessione mereatur.

Item prefatio eiusdem.

Plerique adscribendorum sollicitudine materia pro
ducti sunt, dum per multiplices sensus locu
pletari credunt ingenia. Sed mihi inlustri
ssimi viri Germani antistitis vitam gesta
que vel ex aliqua parte dicturo incutitur per mi
raculorum numerositatem trepidatio. Et sicut solis
splendor humanis illatus obtutibus hebetat
oculorum aciem, lumine confundit ex lumine;
ita animum meum infirmitas oblato preconiorum
cumulo, que implere non potest, excipere
nescit. Sed rursus intra sedem pectoris mei
contentio altera confligit. Hinc resistit impo
ssibilitatis mee conscientie; illic memoriam
aliqua vel perfecti et religiosi contemplatio et
innumerabilium miraculorum exempla compe
llunt, que agnitioni vel profectui omnium im
pie per obductum silentium subtrahantur. Ideo
malui verecundiam meam negligere quam virtutes
divinas usquequaque oblivione veterascere. Excu
sat materia dictatorem, et cum verborum abiectio
displicuerit, sensus placebunt. Hec vero
me per valorem huiuscemodi ministerii iudi
candum. Tanta enim iam temporum fluxere curricula,
ut obscurata per silentium vix colligatur agnitio.
Et vere maluissem relatores tantorum bonorum
alios potius quam me fuisse, quia quicumque illi mei
fuerint digniores. Sed quia non contigit, me ma
malo quam neminem. Lectio I.

Igitur Germanus Altisidorensis oppidi in
digena fuit, parentibus splendidissimis procrea
tus, et ab ipsis infantie rudimentis studiis libe
ralibus eruditus. In quo doctrine collatio cum ingenii
ubertate consentiens eruditissimum duplicato bo
no, id est nature et industrie, reddiderunt. Ut
que in eum perfectio litterarum plena confluere
ret, post auditoria Gallicana intra urbem
Romam iuris scientiam plenitudini perfectionis
adiecit. Deinde tribunalia prefecture professione
advocationis ornavit. Actum denique multi
plici laudis luce resplendens, sublimem genere
divitiis moribus sortitur uxorem. Quem quidem
toge preconiis preeminentem protinus res publi
ca ad honorum presulatus insignia. Ducatus cul
men et regimen per provincias conferendo erudie
batur. Profecto occulto divinitatis iudicio,
ne quid perfectionis deesset apostolico pontifici mox
futuro. Parabatur eloquentia predicationibus, iu
ris doctrina iustitie, uxoris societas ad testimo
nium castitatis. Cum subito divina procedit auc
toritas quam consensus universitatis exequitur. Nam
clerici omnes cunctaque nobilitas, plebs urba
na vel rustica in unam venere sententiam.
Germanum episcopum omnium una vox postulabat.
Bellum indicitur potestati, cui subiectio facilis
fuit. Cum etiam ab his quos per se parauerat vin
ceretur. Sacerdotium suscepit invitus, coactus, addic
tus. Sed repente mutatur ex omnibus. Deserit mun
di miliciam, celestis autem sumitur. Seculi pompa
calcatur, humilitas conversationis eligitur. Uxor
in sororem mutatur ex coniuge. Substantia dis

Lectio II.

Lectio III.

(c) Real Academia de la Historia

lc̄o. iiii. pensatam in pauperes. Paupertas ambitur. Quam vero enarrari non potest, qua hostilitate vim sibi ipse conscieverit. Quas cruces queve supplicia corporis sui persecutor induxerit, breviter iuxta vim fidei universa perstringam. Ex ea die qua sacerdotium sumpsit initium, usque ad terminum vitae tanta obstinatione tabe corporis animam suam pavit, ut numquam panem frumenti, non vinum, non acetum, non oleum, non legumen, numquam vel sale ad usum

lc̄o. v. condiendi sapores acceperit. Sane dies resurrectionis vel nativitatis dominicae, potiones singulas sumebantur. In quibus vini sapor aquis nimis delavabatur, ut aceti austeritas solet largis permixtionibus temperari. In refectionibus primum cinerem prelibavit. Deinde panes ordeaceos sumpsit, quos tamen ipse excussit et moluit. Et cum hic cibus gravior ieiuniis videretur, numquam nisi vespere, interdum tamen in ebdomada media, plerumque die septimo ponebatur.

Induimentum cuculla et tunica una, indiscretis fuere temporibus. Nam neque hyeme accessit adiectio, neque estate levamen admissum est. Quod utrumque tamdiu usui fuit, nisi forte donatum est, donec attritione nimia solveretur. Cilicio semper interius inherente.

lc̄o. vi. Spacium vero lectuli sui, tabule dolatiles ambiebant, in vectos cineres usque ad summitatem marginis continentes, qui tamen cotidiana impressione densati in modum [illegible] duriciam deferebant. Stratum omne subiecto cilicio et superposito uno tantum sagulo fuit. Caput ab humeris per cervicem consuetum nulla sublevabat adiectio, ita prius prostrata per totam dampnabant membra. Numquam vestimentum et raro cingulum, raro calciamenta detrahebat. Redimitur loro semper et casulla sanctorum reliquias continente, iugis gemitur oratione persequens. Longum enim tempus somnum

lc̄o. vii. capere inter tormenta non poterat. Dicat quisque quod senserit; ceterum absolute de famulo beati germani inter tot cruces longum extitisse martirium.

O quam preclara dei nostri virtus et pietas, qui famulum suum in via veritatis fideliter gradientem duplici remuneratione donavit, ut presentium sibi quique fuerint decoquerentur errores, et celeriter defectum sanitas perhiberet.

Cumque peccatis preteritis forsitan tenebatur obnoxius, incipit veneratione esse iterum. Ospitalitatem peculiari observatione servavit. Omnibus enim sine ulla exceptione persone domum prebuit. Pedes vero

nibus suis lavit. Et communi tenuit pastor exhibuit. Dominice institutionis minister et custos. Semperque inter basilicam quod est difficillimum, inter frequentias ipsorum solitudinis vitam et heremum in seculi conversatione servavit. Qui duplicem vitam ad perfectum religionis instituens, in conspectu altisiodorensis oppidi imposito hicauna flumine monasterium collocavit, ut ad fidem catholicam ipsis et congregationibus monachorum ecclesiastica gratia repleret. Presertim cum tali pontifice vel magistro accedentibus miraculis fide succensa ferveret. Et ut ad temptamenta virtutum crescentibus virtutis veniatur, non presumptionis sed misericordie principium fuit. lc̄o. v.

Erat illo in tempore vir bonis moribus Ianuarius nomine, qui cum princeps presidialis militaret officii, exactos a provincialibus solidos ad iudicem deferebat. His cum visendi episcopi causa extrinsecus venisset, sacculum perdidit quem ferebat. Nulloque de circumstantibus inveniente, casu [illegible]is repperit qui vexari inimici infestatione consueverat. Tandemque in se reversus dampnum viator agnovit. Implet querimoniis civitatem, et a beatissimo sacerdote non aliter quam si ipse tradidisset pecuniam repetebat. Quem ille in dei nomine reformandi quasi vero debitor repromisit.

Et ad tunc die sabbati fuit, quam per totam urbem sollicitam indagatione perquirit. Et cum nichil indicii fuisset inventum, postero die is qui solidos requirebat lacrimans genua sacerdotis amplectitur, contestans appetiturum se suprime mortis occasionem, nisi pecunia publica fuisset inventa. Indicit episcopus patientiam, pollicetur securitatem. Nec mora post principium proderetur admissum, exhiberi secrete ad se unum ex his qui patiebantur precepit sortiri. His qui furti auctor fuerat presentatur. Quem cum districta examinatione discuteret, dicens fieri non posse ut admissum facinus lateret inimico per quem fieri prava consueverant, imperat ut veri fidem celeriter fateatur. Sed nequam spiritus ex malicia quod commiserat denegavit. Tunc vero pia commotio sacerdotis provisaque in plebe salutatione sollempni in oratione tota corporis strage prosternitur. Penitentiam inficientem precepit in ipso. Nec mora missa celebratur egreditur. Statimque infelix inimici et captivus parietem minister in sublime suspendit. Ecclesia ad eius clamorem completur plebs universa

(c) Real Academia de la Historia

turbatur. Et quasi flammis circumdatur: cum voce maxima nomen invocat sacerdotis: crimen quod commiserat confitetur. Tandemque vir beatissimus ex oratione consurgens accedit ad podium. et vocat exturbatorem: omnia discutit. universa cognoscens. Solidi de latebris proferuntur: clamor popularis attollitur. et uno ore germani meritum et divinitatis potentia predicatur. Eodemque miraculo et decepti pecuniam et obsessus recipit sospitatem. Plures quidem iam antea curaverat sed sexus notitiam secreti obumbratione suppressit. Hoc vero factum ideirco mirabile quia publicum fuit.

Quodam tempore conspiratione terribili. bello uno bellum quidam demones intulerunt. Quem cum multiplici infestatione temptatum: induti fidei loricam inexpugnabilem repperissent: conceptam machinam ad plebiscidium contulerunt. Nam primum parvuli. deinde maiores natu. repente tumefactis intrinsecus faucibus interibant. Ut irruente morte: egritudinis spatium: vix triduo tardaretur. Ita more fugientis gladii populus vastabatur. Nichil opis humana provisio conferebat. et pene sero plebs trepida ad divinum presidium per antistitem decurrit. Qui per manus oleum benedixit: cuius tactu ita intrinsecus tumefacta tabescebat infirmitas: ut statim meatus per vios. et anelitum et cibum deficientibus ministraret. Tantaque celeritate remedium celeste succurrit quanta pervenerat illata pernicies. quod in nullo malignorum spirituum contigisset. Unus de obsessis. dum a sancto viro purgatur evomuit. Omnesque in fugam versos. et oratione confessus est. Erat familiare beatissimo viro. alternis vicibus nunc etiam monasterium quasi ducem celestium militum visitare. ut certantibus studiis emulantes ad perfectionis gloriam provocaret.

Quadam vice occupatione detentus. cum admonasterium rogaretur: excusavit adventum. Nec multo post absolutis morarum nexibus. inspiratam fratribus suis presentiam deferebat: contigit ut omnia eadem in monasterio unus ex his quem pati consueverat vexaretur. Qui subito. cum summa voce proclamat. Germanus ad flumen est. sed sine navigio non potest transmeare. Dum alba fide dictis negatur. dum et nequam spiritus falleret: et illum non adesse quem excusaverat indicavit. Cumque in eadem vociferatione persisteret. missus unus ex fratribus. veridicum fuisse demonem nuntiavit. Navigium mittitur. transit sacerdos. et cum ea quam solebat gratulatione suscipitur. Incubuit suo more orationi: congregatio tota prosternitur. Et subito per inanem aerem. invisibilibus nexibus hostis religatus appenditur. Et id tantum morarum fuit. dum de oratione consurgitur. Nichilque aliud deprecatus est: quam ne vitium aliquod corporis debilitate discederet. Quo viri dicto feda relinquens vestigia: cum eo quo dignus erat fetore discessit.

Quodam tempore cum iter ageret hyeme. ac diem totam in ieiunio ac fatigatione durisset: commonetur ut cogitet vespera. quiesque succedet. Erat autem unius domicilium tectis iam pridem suis habitatore semirutis. quod etiam per incuriam vulgaria arbusta contexerant. Ut pene esset melius nocte sub nudi aeris algore durare: quam in illo periculo et errore succedere. Presertim cum duos senes ipsi habitantes. infestatione terribili hanc ipsam domum inhabitabilem prodidissent. Quod ubi vir beatissimus comperit horrentes ruinas quasi amenitates excepit: ibique inter multiplices quam condam fuerant mansiones: iuncta vix una est. que instar habet habitaculi. Illic leves sarcinule et paucissimi comites collocantur. quibus hyemis cenula fuit: ex ipso penitus abstinente. Deinde ad mediam iam noctem. cum unus ex clericis legendi suscepisset officium: ille ieiunio et fatigatione confectus. sopore opprimitur. Cum subito ante ora legentis adstitit umbra terribilis: et paulatim sub oculis intuentis erigitur.

Parietes igitur saxorum imbribus colliduntur. Tunc vero deterritus lector. presidium sacerdotis implorat. Qui statim prosiliens effigiem. terribilem imaginem intuetur. et premissa obsecratione nominis Christi imperat. ut quis esset quidve illic ageret fateretur. Qui protinus terribilica vanitate deposita: humili voce more supplicantis eloquitur. se vel comparem suum auctores criminum fuisse multorum. insepultos iacere et ob id inquietare homines. quia ipsi quieti esse non possent: rogare ut pro ipsis dominum precaretur. quatenus recepti requiem mererentur. Ad hec vir sanctus indoluit. imperatque ut locum hostenderet quo iaceret. Tunc vero cereo precedente. dux umbra progreditur et inter

difficultates

(c) Real Academia de la Historia

difficultates maximas ruinarum in tempesta nocte locum in quo proiecti fuerant intimauit. Ut uero mundo reddita est dies. circumiectos incolas inuitat ortatur. Ipse operis maturator adsistens. rudera tumulatione supiecta. ex tempore rastris auulsa purgantur. Inueniunt corpora fusa sine ordine. Ossa ferreis adhuc nexibus illigatis. ad legem sepulture. fossa dirigitur. membra eruta uinculis linteis ambiuntur. humus superiecta conponitur. Oratio intercessionis inpenditur. Obtinetur defunctis requies. Uiuentibus quies. Ita ut post eadem die. sine ullo terroris indicio. domum aliud frequentato habitatore floruit.

Neque illud omittendum uidetur. quod in eodem itinere. post dies aliquos noctis cecitate conpulsus. mediocrium personarum successit ospicio. Nam id maxime ambitum refugiens requirebat. Cumque in diuino opere solito pernoctaret officio. lux orta est nullis gallorum cantibus nuntiata. Cum eorum auium copia in his domibus non deesset causa noctis exploratur. Agnoscit in istu tempus iam esse quo istis taciturnitas. natale gallicantu dampnauisset. Ab omnibus exoratur. mercedem mansionis exsoluit. Acceptum enim triticum. benedictione condiuit. De pasto auicule. auditus habitantium usque ad molestiam frequentatis cantibus fatigabant. Ita ut uirtus diuina etiam in rebus minimis maxime preminet.

Eodem tempore ex brittanis legatio directa. gallicanis episcopis nuntiauit pelagianam peruersitatem in locis suis late populos occupasse. et quam primum fidei catholice debere succurri. Ob quam causam sinodus numerosa collecta est. Omniumque iudicio duo preclara religionis lumina. uniuersorum precibus ambiuntur. germanus ac lupus. apostolici sacerdotes terram corporibus. et celum meritis possidentes.

Et quanto laboriosior necessitas apparebat. tanto eam promptius auctores deuotissimi susceperunt. Celeritatem negotii fidei stimulis maturantes. Itaque oceanum mare. christo duce et auctore conscendunt. quod famulos suos inter discrimina. et tutos reddit et probatos.

Ac primum de sinu gallico flatibus lenibus in altum nauis protecta deducitur. donec ad equor medium peruenirent. Ubi porrectis in longum uisibus. nichil aliud quam celum uidetur et maria. Nec multo post occurrit in pelago religionis inimica uis demonum qui tales ac tantos uiros peruenire ad recipiendam populorum salutem liuidinis et iniquitatibus inuiderunt. Opponunt procellas. pericula concitant. Celum diemque nubium nocte subducunt. ac tenebrarum caligine maris atque aeris orrore congeminant. Uentorum furorem. uela non sustinent. Oceani moles. fragilis ciba uix tolerat. Cedebant ministria: uicta nautarum. ferebatur nauigium oratione non uiribus. Et casu dux ipse pontifex uel fractus corporis lassitudine sopore resolutus est. Tunc uero quasi repugnatore cessante tempestas excitata conualuit. etiam nauigium superfusis fluctibus ferebatur. Tunc beatus lupus. omnesque turbati. excitant seniorem elementis furientibus opponendum. qui periculi inmanitate constantior christum inuocat. Increpat oceanum. et procellis seuientibus causa religionis opponit. Statimque adsumpto oleo in nomine trinitatis. leui aspargimine fluctus seuientes oppressit. Collegam commonet ortatur uniuersos. oratio uno ore. et clamore funditur.

Adest diuinitas. fugantur inimici. Tranquillitas serena subsequitur. Uenti e contrario ad itineris ministeria reuertuntur. Nauigium famulatur unde prosequitur. Decursisque in mensis spaciis. breui optatis litoribus quiete potiuntur. Ibi conueniens ex diuersis partibus multitudo. excipit sacerdotes quos uenturos etiam uaticinio aduersa perceperat. Nuntiabant enim sinistri spiritus quod timebant. quos inperio sacerdotum ab obsessis corporibus detrudunt.

Et tempestatis ordinem. et pericula que intulerant fatebantur. uictosque se eorum meritis et inperio non negabant. Interea britanniarum insula. quam inter omnes est uel prima aut maxima. apostolici sacerdotes. raptim opinione predicatione uirtutibus impleuerunt. Et cum cotidie irruente frequentia stiparent diuini sermonis

(c) Real Academia de la Historia

non solum in ecclesiis, verum etiam per trivia, per rura, per devia fundebatur. Ut passim et fides catholica firmaretur et depravati viam correptionis agnoscerent. Erat illis apostolorum instar et gloria.

Auctoritas per conscientiam, doctrina per litteras, virtutes ex meritis accedebant. Fulget praeterea tantis auctoribus assertio veritatis. Itaque regionis universitas in eorum sententiam prompta transierat. Latebant abditi sinistre persuasionis auctores, et maligni spiritus gemebant perire sibi populos evadentes. Ad extremum diutina meditatione concepta, presumunt inire conflictum. Procedunt conspicui divitiis, veste fulgentes, circumdati adsentatione multorum, discriminisque subire aleam maluerunt, quam in populo quem subverterant pudorem taciturnitatis incurrere, ne viderentur se ipsi silentio dampnavisse. Illic plane immensa numerositas cum coniugibus ac liberis suis excitata convenerat. Aderat populus expectator futurus et iudex. Adstabant partes dispari conditione dissimiles. Hinc divina auctoritas, inde humana presumptio. Hinc fides, inde perfidia.

Inde Pelagius auctor, hinc Christus. Primo in loco beatissimi sacerdotes prebuerunt adversariis copiam disputandi, que sola nuditate verborum diu inaniter et aures occupavit et tempora. Deinde antistites venerandi torrentes eloquiorum suorum cum apostolicis et evangelicis tonitruis profuderunt. Miscebatur sermo proprius cum divino, et assertiones molestissimas lectionum testimonia sequebantur. Convincitur vanitas, perfidia confutatur. Populus arbiter vix manus continet, iudicium tamen clamore testatur.

Cum subito vir tribunicie potestatis cum coniuge procedit in medium, decem annorum filiam cecam sinibus ingerens sacerdotum. Quam illi offerri adversariis preceperunt. Sed cum constantia pueritie detriti iunguntur cum parentibus preces et curationem parvule a sacerdotibus deprecantur. Qui expectatione populi et inclinatos adversarios intuentes, orationem breviter fundunt. Ac deinde Germanus plenus Spiritu Sancto invocat Trinitatem, et protinus adherentem lateri suo capsulam sanctorum reliquias continentem collo avulsam manibus comprehendit, eamque in conspectu omnium puelle oculis applicavit. Quos statim evacuatos tenebris lumine veritatis implevit.

Exultant parentes miraculo, populus contremiscit.

Post quam diem ex animis hominum persuasio iniqua declarata est, ut vera sacerdotum doctrina sitientibus desideriis ut eis prestaretur orabant. Compressa itaque perversitate dampnabili eiusque auctoribus confutatis, animisque omnium fidei puritate compositis, sacerdotes beatum Albinum martyrem petierunt, acturi Deo per ipsum gratiam referentes. Unde dum redeunt, insidiator inimicus casualibus laqueis preparatis Germani pedem lapsus occasione contrivit, ignorans merita illius sicut beati Iob afflictione corporis propaganda.

Et dum aliquamdiu uno in loco infirmitatis necessitate constringitur, in vicinia qua manebat casuale exarsit incendium. Quod consumptis domibus que illic palustri arundine tegebantur, ad eum habitaculum in quo idem iacebat flabris stimulantibus ferebatur. Concursus omnium ad antistitem convolavit, ut elatus manibus periculum quod imminebat evaderet.

At ille omnibus increpatis moveri se fidei presumptione non passus est. Multitudo omnis desperatione perterrita obviam occurrit incendio. Sed ut Dei potentia manifestior appareret, quicquid custodire turba temptaverat, igne consumitur.

Quod vero infirmus iacens defendebat, reservatur.

Obstupuit sed vim expavescens flamma transilivit, ultra citraque deseviens. Inter globos flagrantis incendii incolume tabernaculum quod habitator inclusus servaverat emicuit. Exultat turba miraculo, victam se divinis virtutibus gratulatur.

Excubabat diebus ac noctibus ante tugurium pauperis turba sine numero, hii animas curare cupientes, hii corpora referri nequiunt, que Christus operabatur in famulo. Qui virtutes faciebat infirmus. Et cum debilitati sue nichil remedii pateretur adhiberi, quadam nocte candentem niveis vestibus videt sibi adsistere personam, que manu extensa iacentem videretur attollere, eumque consistere firmis vestigiis imperabat. Post quam horam ita fugatis doloribus recepit pristinam sanitatem, ut die reddito itineris laborem subiret intrepidus.

(c) Real Academia de la Historia

Interea saxones pictique bellum aduersum britannos iunctis uiribus susceperant. quos eadem necessitas in castra contraxerat. Et cum trepidi partes suas pene impares iudicarent: sanctorum antistitum auxilium petierunt. Qui promissum maturantes aduentum: tantum securitatis ac fiducie contulerunt: ut accessisse maximum crederetur exercitum. Itaque apostolicis ducibus christus militabat in castris. Aderant etiam quadragesime uenerabiles dies. quos religiosiores reddebat presentia sacerdotum. In tantum ut cotidianis predicationibus instituti: certatim ad babtismi gratiam conuolarent. Nam maxima deuocione exercitus multitudo. undam lauacri salutaris expetiit. Ecclesia ad diem resurrectionis dominice frondibus contexta componitur: et in uia in expeditione campestri instar ciuitatis aptatur. Madidus babtismate procedit exercitus: fides feruet in populo. Et contempto armorum presidio: diuinitatis expectatur auxilium. Interea hec institutio uel forma castrorum hostibus nuntiatur. Qui uictoriam quasi de inermi [exercitu presumentes] alacritate festinant. quorum tamen aduentum exploratione cognoscit. Cumque emensa sollempnitate paschali recens de lauacro pars maior exercitus arma capere et bellum temptare pararet: germanus ducem se prelii profitetur. Elegit expeditos circumiecta percurrit. e regione qua hostium sperabat aduentum: uallem circumdatam editis montibus intuetur. Quo in loco nouum componit exercitum ipse dux agminis. Et iam aderat ferox hostium multitudo quam adpropinquare intuebantur in insidiis constituti. Cum subito germanus signifer uniuersos admonet et predicat: ut uoci sue uno clamore responderent.

Securisque hostibus qui se insperatos adesse confidunt: alleluia tertio repetita sacerdotes exclamant. Sequitur una uox omnium: et elatum clamorem repercusso aere montium conclusa multiplicat. Hostile agmen terrore prosternitur: et super se non solum rupes circumdatas: uerum etiam ipsam celi machinam contremiscit. Trepidationique iniecte uix sufficere pedum pernicitas credebatur. Passim fugiunt: arma proiciunt. Gaudentes uel nuda corpora eripuisse discrimini. Plures etiam timore precipites flumen quod ensim uenientes transierunt deuorauit. Ultionem suam innocens exercitus intuetur: et uictorie prestitit ociosus admirator bellator ipse. Spolia colliguntur exposita: et celestis uictorie miles religiosus adipiscitur. Triumphant pontifices hostibus fusis sine sanguine. Triumphant uictores uictoria fide obtenta non uiribus composita. Itaque opulentissima insula securitate multiplici superatisque hostibus uel spiritalibus uel carne conspicuis. quippe qui fugassent pelagianistas et saxones reuerti cum totius merore regionis reditum moliuntur.

Tranquillam nauigationem merita ipsa et intercessio albini martyris parauerunt. Uestrosque antistites sanctorum desideriis felix carina restituit. Itaque reditum uenerabilium sacerdotum exultant gallie: gaudent ecclesie: demonia contremiscunt. Certe expectatio ipse ciuitatis beatum germanum uotis duplicibus ambiebat. Qui meritum et apud maiestatem diuinam et inter mundi potestates seruare consueuerat.

Tributaria functio preter solitum et necessitates innumere ciues suos quasi pupillos orbatos parentibus depresserat. Recepit presidium restitutum agnoscit causam. Merentibus congemiscit: et per quiete uel requie queritur remedia ciuitatis post maxima discrimina laboris terreni expeditionis ingreditur. Itaque gallias lustraturus contentus paruissimo comitatu et exigua euectione progreditur. Qui pretiosi largissimus tesauris christum ferebat in pectore. Operepretium puto mandare memorie etiam iter illius clarum fuisse uirtutibus. Necdum decto territorio sue ciuitatis excesserat. uia lenitur carpens erat. quia in inmitione iam uespera dies tempestiua claudebat. Cum subito comitatui suo. nudus pede. cuculla uacuus nimius expeditus uiator accessit. Cui etiam nuditate condoluit. qui dolose in hereris comitibus iungitur mansione. et inter in noctes occupatosque custodes qui non animalibus uigilabant: iumentum quo senior uehebatur fur nocturnus eripuit. Die reddito amissio euectionis agnoscitur. Et ut sacerdoti animal non deesset: unus ex clericis in pedite mutatur ex equite. Dumque iter agitur circumiecti comites intuentur beatum uirum extra morem contepti silentia uultus obumbratione uelante. Quo cum omnibus

assumpta

(c) Real Academia de la Historia

uideret. unus ex reliquis auctoritate accepta
causam leticie portat. At ille ingens pau
lum commorem. quod infelicis illius labor ir
ridendus est et dolendus quem mox uide
bitis exultantem. Cumque de lapsi anima
libus substitisset. paulo post eminus intue
tur. pedetemptim post se manu captum animal
deducentem. Qui breui adiungitur dum ille ac
celerat huic morantem. Statimque uestigiis pro
lutus. crimen quod commiserat confitetur. Et
ita totius noctis spacium irretitum se esse
retulit. ut longius prodire non posset. nec eua
dendi uiam aliam repperisset nisi adductum
animal reformaret. Ad hec uir beatissimus.
Si extrema die inquit. ut uideo tegmen tibi
dedissem. furandi necessitas non fuisset.
Quod deest accipe. reforma quod nostrum est. Ita con
fessor criminum pro pena commissi. non solum
ueniam ueruetiam premium cum benedictione
suscepit. Querebat uir deo plenus. secre
tum et oblectatione occulta cum uirtutibus
perderetur in quo uere euangelica sententia pro
babatur. ciuitatem super montem positam
latere non posse. Uisitabat suorum solatia.
externorum declinabat occursus sed obscurari
non poterat maiestatis luce circumdatus.
Nam uia omnis municipia. ciuitatesque se
se per terminos ei tramite porrigebat in ei occur
sum cum coniugibus et liberis suis conuolabant.
Perturmati plerique agmen. dum occurrentes
iungebantur. sequentibus coherebant.

Praetereundum silentium puto inprimis.
in ualentiensi loco absens quantas uir
tutes operatus sit. Erat illic presbiter senator
nomine. natalibus nobilis religione
nobilior. Coniux illi nectariola similis
sanctitate. Quos preteriens. pro studio antique ca
ritatis expetiit. Aduenienti parat mansio
nem. Quanto maior persona aderat. tanto
minor inpenditur apparatus. Matrona
autem stramen lectuli subdidit sacerdoti. quod
ille inscius ubi accubuit. Deductaque nocte.
cione ut psalmis. die reddito iter quod
agebat ingreditur. Illustratum ospitium.
familia tota gaudebat. Stratus reliquias
fidei matrona collegit et condidit. Accidit post
dies aliquos agrestibus quidam bene ingenuum
habens uxorem filios et parentes. possessio
fieret inuadentis inimici. suorumque omnium
fletibus non minus sancti germani absentia quam
infelicis captiuitas lugebatur. Et cum nichil re
medii posset adhiberi. presumit in uirtute matro
na uenerabilis stramen reconditum profert. quod furio
sus circumdatus colligatur. Quod spatio noctis unius
quasi ad positum uallatus incendio. inclamato
semper nomine sacerdotis. quod cum abesset presentia.
uirtute tamen non deerat diuino purgatur auxi
lio. Hec unquam postea in omni uite sue spatio.
pristini temptationis incurrit. Itaque arelatum
petens. ad lucdonensem urbem cura familiante
deductus est. ubi certantibus ipsi studiis indiscre
ta etas et sexus uno currit officio. Omnis bene
dictionem flagitat. Tactum requirunt. Et quod
superest. multitudo exultat se eum uidisse.
Diuerse infirmitates passim benedictione
sanantur. predicationibus ciuitas recreatur. Et licet
festinus abcessisset. sitientem populum doctrine fonti
bus irrigauit. Si itinera eius cuncta percurri
si uniuersa commemorem. parabit pluritas con
gesta fastidium. Sed dabit deus ueniam quod sciens
multa pretereo.

Itaque aduenientem beatissimum uirum urbs arelatensis.
religiosa gratulatione suscepit. Apostolicum
instar. in suo tempore sacerdotem suscipiens. illustra
batur in eo tempore ciuitas. hylario sacerdote in
timorata sanctitate precioso. Erat fide igneus torrens
celestis eloquii. et perceptionis diuine operari
indefessus. Quem uenerabilem sancti affectu ut pa
trem. Reuerentia ut apostolum sublimabat.
Auxiliaris etiam regebat tunc per gallias apicem
prefecture. Qui presentiam sacerdotis duplicata
gratulatione suscepit. quod et in signem uirtutibus
uirum desiderabat agnoscere et quod uxor eidem
longo iam tempore quartano tabescebat incommodo.
Ingreditur longissimo preter consuetudinem fa
miliatus occursu. simulque admiratione defi
gitur. Ita enim dignitas uultus sermonis
eruditio. predicationis auctoritas. stupentis
animum compleuerunt. ut merito famam eius mi
norem fuisse cognoscerent. Inuenit est rebus

Real Academia de la Historia

maior esse quam munus. Offert munera ingerit beneficia. Ambitque a beatissimo viro. ut dignaretur accipere quod querebat. Incommodum etiam confitetur uxoris. qua usitata illius passionis extincta est. ut rigor precedens et febris subsequens deleretur. Redditaque pristina sanitate. fidelis matrona remedium celeste suscepit. Que et corporis salubritate et anima credulitate convaluit. Acceptis itaque et voluntate beneficiis. oblatum levamen ipse detulit cum tali. licet in se maximum civibus et remedium referret et gaudium.

Iterum ex britanniis nuntiatur pelagianam perversitatem iterato paucis auctoribus dilatari. Rursusque ad beatissimum virum preces sacerdotum omnium deferuntur. ut causam dei quam prius obtinuerat tueretur. Quorum petitioni festinus occurrit. Dum et laboribus sustentatur. et christo se gratanter impendit. Cessit tandem invicta invidia. victa virtutibus. nec temptare ausa est quem dei amicum esse iam senserat.

Adiuncto itaque severo episcopo totius sanctitatis. navis christo auctore conscendit. ad itineris tranquillitatem elementa consentiunt. Navigium venti flatus vela prosecuntur. Interea sinistri spiritus per totam insulam germanum venire invitis vaticinationibus nuntiabant. In tantum ut elafius quidam regionis illius primus in occursum sanctorum sine ulla manifesta nuntii relatione properaverit. exhibens secum filium quem in ipso flore adolescentie debilitas dolenda dampnaverat. Erat enim arentibus nervis. et contracto poplite. cui per siccitatem usus vestigii negabatur. Hunc elafium provincia tota subsequitur. Veniunt sacerdotes. occurrit inscia multitudo. Confestim benedictio et sermonis divini doctrina profunditur. Recognoscit populum in ea qua reliquerat credulitate durantem. Intelligunt culpam esse paucorum. Inquirunt auctores inventosque condempnant. Cum subito elafius manibus advolvitur sacerdotum offerens filium. cuius necessitatem etas et debilitas. etiam sine precibus allegabant. Fit communis omnium dolor. precipue sacerdotum. qui conceptam misericordiam ad divinam clementiam contulerunt. Statimque adolescentem beatus germanus sedere compulit. Adtrectat poplitem debilitate curvatum et per tota infirmitatum spatia medicabilis dextera percurrit. Salubrem tactum sanitas festina subsequitur. Ariditas sucum. nervi officium receperunt. Et in conspectu omnium incolumis filius patri reformatur. Implentur populi admiratione miraculi. et in pectoribus omnium fides catholica cumulata formatur. Predicatio deinde ad plebem de pravitatis emendatione convertitur. omniumque sententia pravitatis auctores expulsi insula sacerdotibus adducuntur. ad mediterranea deferendi. ut regio absolutione et illi emendatione fruerentur. Quod in tantum salubriter factum est. ut in illis locis etiam nunc fides intemerata perduret. Itaque compositis omnibus beatissimi sacerdotes. ea qua venerant prosperitate redierunt. Vix dum domum de transmarina expeditione remeaverat. etiam legatio armoricani tractatus fatigatione beati antistitis ambiebat. Offensus enim superbe insolentia regionis vir magnificus etius qui tunc rem publicam gubernabat. gozari ferocissimo alanorum regi. loca illa inclinanda pro rebellionis presumptione permiserat. que ille captivitate barbarice cupiditatis inhiaverat. Itaque genti bellicosissime regique ydolorum ministro obicitur senex unus. sed tamen omnibus christi presidio maior et fortior. Nec mora festinus egreditur. quia imminebat bellicus apparatus. Iam progressa gens fuerat. totumque iter eques ferratus impleverat. et tamen sacerdos noster obvius ferebatur. donec ad regem ipsum qui subsequebatur accederet. Occurrit itinere iam progresso et armato duci. Inter suorum catervas opponitur. medioque interprete. primum precem supplicem fudit. Deinde increpavit differentem.

Ad extremum manu iniecta frenum habenas invadit. atque in eodem loco universum sistit exercitum. Ad hec ferocissimus rex admirationem pro iracundia deo imperante concepit. Stupet constantiam. veneratur reverentiam.

(c) Real Academia de la Historia

a uectoriatis p[ro]tinatia p[ro]mouet[ur]. ad parat[us] bel
licus armorumq[ue] comotio ad co[n]siliu[m] ciuilita
tem deposito timore descendit. Tractatum p[er]
alt[er] no[n] q[uo]d rex uoluerat, s[ed] q[uo]d sac[er]dos pe
cierat co[m]pleret[ur]. Ad stat[i]o[n]ius q[ui]etem. rex et
exercitusq[ue] recipit. Itaq[ue] pacis securitate[m] fidis
simam pollicetur. ea co[n]dit[i]o[n]e ut uenia
q[ua]m ip[s]e petierat ab imp[er]atore uel ab etio p[re]sta
retur. Interea p[er] intercessione[m] et meritu[m] sac[er]
dotis rex co[m]p[re]ssus e[st] et exercitus reuocat[ur]. Pro
uincia a uastat[i]o[n]e absoluit[ur]. eximit[ur] alia
petitur egredit[ur]. Cui id solum sufficeret ne
umq[ua]m labore uacuus q[ui]ete frueret[ur]. S[ed] ut
p[ro]ph[et]a ait. ambulabat de uirtute in uirtute[m].

Nam p[re]teriens ex co[n]suetudine pietatis
familiare[m] suu[m] senatore[m] p[re]sb[ite]r[u]m uisita
uit. A quo illi anno[rum] circit[er] uiginti muta
offertur puella. Cuius os. fronte[m]. uultumq[ue]
totu[m] olei adtrectat[i]o[n]e benedix[it]. Deinde
co[n]ditu[m] poculu[m] p[re]cepit afferri. in q[uo] tres parti
culas panis. manib[us] p[ro]p[r]iis co[m]minutas in
fudit. una[m]q[ue] in os puelle ip[s]e inseruit. imp[er]a
ns ut p[ri]usq[ua]m accip[er]et potione[m] b[e]n[e]dict[i]o[n]em
educeret. Qua[m] statim anteq[ua]m pane[m] sumeret
clara uoce postulauit. Ac deinde usus lo
quendi. natus ex mirabilib[us] in reliq[ua] ei
etate p[er]mansit. Deinde p[ro]fecturus solito
affectuosi[us] in amico uiruit. Os. fronte[m]. oc[u]l[o]s
osculatur. inheret amplexib[us] et huiusmodi
uerbis salutatur. Reliq[ui]do uale in et[er]num
karissime frat[er] uale. Vale anime mee
porcio. Tribuat d[eu]s. ut nos in die iudicii si
ne co[n]fusione uideam[us]. Ceteru[m] in hac luce
mutuo numq[ua]m fruemur aspectu. Erat
iter illi[us] comitatu p[o]p[u]lo solitariu[m] s[ed] occur
rentium agminib[us] co[n]stipatu[m]. In tantum
ut pene o[mn]es aggeres q[uo]s itinere suo illus
tratos reliq[ui]t. ubicumq[ue] aut orauit. aut
docuit oratorie cellule. et signa crucis
elata prefulgeant.

Territorium sane agustodonense[m]
dum p[re]teriret. adueniente multitudo
indiscrete etatis et sexus occurrit. Illic in
co[n]uentu om[n]i[um] p[ro]strati i[n] uiam parentes. fili
am in annis nubilib[us] obtulerunt. cui debi
litas penam seuissima[m] t[em]p[o]r[i]s accessione
generauerat. Ab ortu eni[m] natiuitatis sue ita
co[n]tractis neruis in palma[m] digiti curuaban
tur. ut crescentib[us] introrsu[m] nimie ungib[us].
ac d[e]lete carnis teneritudine. tot inciperet
uulnia e[ss]e q[uo]d digiti. Et nisi in sistentia eum
in ossa abjecta aliq[ua]ntenus p[re]stitissent. palma[m]
tota[m] interi[us] uulnia in mi[s]sa trasfoderent. Hui[us]
dextram adp[re]hensa[m]. du[m] adtractat sac[er]dos. tactu
salubritate b[e]n[e]dix[it]. adp[re]hensosq[ue] singillatim
digitos. cedentib[us] neruis. in usum flexibilem
reuocauit. Redditurq[ue] misterio man[us] q[ua]m infe
rebat sibi ip[s]a p[u]niciem. Id insup[er] pietatis ad
iungit[ur]. ut sci[s] manib[us] directis iam digitis.
excisis unguib[us] ad formam communis co[n]suetu
dinis ip[s]e conponeret.

Decursis itaq[ue] ciuitatib[us] gallicanis. du[m]
alpes italia[m] ingressurus erupat. casu
artifices ex mercenario domu[m] redeuntes
itineris co[n]uersat[i]o[n]e sociant[ur]. Q[ui] cum graua
ti [sunt] instis fascib[us] iuga nubib[us] inserta co[n]scen
dunt. torrente obuio tenebant[ur] q[uo]d in illis
p[re]ruptis p[re]cipitiis. neq[ue] animaliu[m] neq[ue] ho[m]i[nu]m
uestigia. fideliter herere patiunt[ur]. Erat ex
his uiatorib[us] unus. et claudus et senior. cui fa
ciem uir b[ea]tissimus humeris suis inter uas
tos gurgites deportauit. eumq[ue] ex o[r]natu
iterato tra[n]situ subjecta ceruice t[ra]nsposuit.
et cum studiosissime sui agnit[i]o[n]e[m] abjecto
ne uelaret. q[uo]s aut[em] q[ui]s e[ss]et. celari no[n] potuit.
mediolanum

Erat eni[m] dies s[an]c[t]or[um] sollepnitate uene[ra]
bilis. q[ui] in unu[m] plurimos collegerat sac[er]
dotes. Et dum missa sacris misteriis cele
bratur. altare incognitus. et in p[ri]uis ingre
ditur. Statimq[ue] un[us] e[st] p[o]p[u]lo captus innumeri.
cum ingenti uociferat[i]o[n]e p[ro]clamat. Cur
nos in italia g[er]mane p[er]sequeris. Sufficiat
t[ibi] q[uo]d nos e gallis exclusisti. Q[ui] d[e] nos et oceani
num mare tuis uirtutib[us] sup[er]asti. Q[ui] d[e] uni
uersa p[er]lustras. Cesse ut nos q[ui]eti esse po[s]
simus. Ad mirat[i]o et terror in p[o]p[u]lo. q[ui]s e[ss]et
g[er]manus. dum alt[er] alterum intuet[ur] inq[ui]ri
tur. Et licet habitu despicabilis uideret[ur].
uult[us] tam[en] dignitate cognoscit[ur]. Co[n]fessus
gradum aut ordine[m] no[n] negauit se e[ss]e ep[iscopu]m.

Omis scin di digna humilitate ueniant. Ero
rant ut furiosum q nom ei cofessus fuerat
uisitaret. Q in no psuptonis coturno: s obe
dientie studio: peept eriberti. motuq; inse
cretario. celeri absolutone purgatu: ad couen
tum ppli publicum reuocauit. Hoc pmu
signum uirtutis sue in italiam. p famulum
suum xps opatus est. Concurrebat ppli mltu
tuo bnedictone expetere sanitates opiens.
In cunctisq; cum pdicatone miraclis: 7 ani
mas curabat 7 corpora.

Egregius ergo urbem opulentissima.
dum iter semsim moris feliciu arripit.
occurrit paupes elemosina postulates. Con
sulit diachone: qntum esse insuptib; tres
tatum aureos esse respondit. Totosq; stati
pcepit erogari. Ad hec diachon inqt. Unde
uicturi hodie sum? Respodens ait. Pascet
dns paupes suos. Tu qd habes indigetibus
psta. Diachon quasi pudus. duos erogat
reseruat unum. Dumq; agitur iter cepti:
intuet post se eqtes coetus. q breui adiunct
statim desiliunt 7 obuoluti genib ei hui
modi pcem fundut. Dns nr uir expectabi
lis lexori. no loge ab hinc domiciliu fouet.
Q cum familia sua ita implicit duiso tene
tur incomodo. ut 7 ipa 7 suoz infirmitate
succumbat. Cui ad uos lacmas deportamus.
infirmu si dignum d'catis uisitare. Si uero
pcem nram occupatonis urae necessitas ui
cat: oronem intercessionis inpendite. Mere
atur bnedictone. si no meretur aspectum.
Ad hec uir btissimus repletur misacia 7 relic
to itenere. ea uia rectior iudicatur: que mer
cedem boni opis copatabat. Dixit recla
mantibus suis 7 desideratu petentib pstat
aduentum dicens. Nich in pus est. quam
dni pceptum implere. Tum illi cum exltatio
ne 7 gaudio ducentoz solidoz. mun qd tras
missum fuerat obtulerunt. Deinde couersus
ad diachone: accipe que traduntur. 7 intel
lige te fraude fecisse paupib. Nam si totu
qd dixeram indigentib cotulisses: remuna
tor nr solidos trecentos hodie reddi dissét.
Contremuit diachon secretu reatus sui in no
tuisse pontifici. Interea gratantes accelerat.
peruenit: 7 tamqm manifesta sanitas fuis
set ingressa. ita omium animi: sci rele
uantur aduentu. Votas pfert 7 ex ere
medina. Xpm pstrat exorat. suisq; lacmis
gaudia meratur alioz. Uisitantur dni.
uisitant 7 famli. ac sine ulla discretone
psone. tuguria ecurit cubilia uniusa plus
trat. Et interposito uni diei spatio: celestes
medicinas obtinuit. Ut egrediens die tria
domu totam reliqtit incolumitate gau
dentem. psequente eum dno dom quem i
lectulo inuenerat decumbetem. Precede
bat enim uenabile uiru fama laudabilis exiens
ut nuntiaret agnitio. Ferebatur iam p ora
rauennsiu pploz: 7 aduentus sui moras. per
hui accusabat affectus. Tamdiu expectatus
excipitur. p rouiderat qdem ut nocturno
ingressu secreta obscuritate tegeret. s desi
dantiu excubias uitare no potuit. Illic pe
trus tunc pontifex xpi ecclam apostolica
institutone retinebat. regebat etia roma
num impium.

Placida regina cum filio ualentiniа
no iuniore: q ita fidem catholica
diligebat. ut cu omib imparet di famli
sublimi humilitate seruirent. Q omis
uenerabile sacerdote: certantib studiis
p diuino amore suscipiunt. Ambiunt pn
cipes occurrunt patres. eccla omis cum
exultatone complectitur. Ad diuersorium
huius sacdotis. regina uenablis uas arge
teum amplissimu refertum cibis deli
catis: sine ulla carnis admixtione tras
misit. Qd susceptum ea ratone distribu
it ut cibos ministris suis daret: ipe uero
uendicauit argentu. Remittens loco
loco muneris. patinula igneam panem
ordeaceum cotinentem. Qd illa utrumq;
cum ingenti gratulatone coplexata est:
qd 7 argentum suum transiret ad pau
pes. Et illam escam bti uiri cu misterio
abiecto uasculi suscepiss. Nam 7 lignum
postea auro ambiit 7 pane mltis reme
diis 7 uirtutib reseruauit.

(c) Real Academia de la Historia

Quadam die cum plateam languidissimam turbis angustatam ingrederetur, carcerem refertum vinctis et supplicia et mortem expectantibus pertransiebat. Quo agnito transitum sacerdotis uno clamore coniunctis vocibus sustulerunt. Causam requirit, agnoscit. Custodes evocat. Subtrahuntur. Diverse enim palatii potestates miserorum turbam in ergastulo illius nocte damnaverant. Quo se verteret misericordia non habebat. Tamen ad notum confugit auxilium, et quod difficile erat ab hominibus impetrare, a maiestate deposcitur. Gressum divertit ad ecclesiam; curvus in oratione membra prosternit. Tunc vero dominus noster adstantibus populis gratiam quam famulo suo tribuerat ostendit. Clausure vinctis, sera constricta dissolvitur. Repagula ferrata dissiliunt. Divina pietas reserat quod meditatio crudelitatis arcaverat. Procedit ad libertatem turba de vinclis. Exibet vacua bona catenarum. Tenens nervus quibus antea tenebantur. Relinquitur carcer innocens aliquando, quia vacuus, et precedente pietate triumpho turba miserorum gremio ecclesie gaudentis infertur. Crescebat cotidie admiratio et fama pontificis. Occurrebant populi, sanabantur infirmi. Christus gratiam quam contulerat dilatabat. Adsidebant quoque obsidentes sex venerabiles sacerdotes qui non minus abstinentie sue cruces sine intermissione latione durissime quam virtutes assiduas mirabantur. Hii testes operum suorum multis fuere temporibus.

Volusiani cuiusdam filius, qui tunc patricii regis ulti ciocsli preerat, sue census igne febrium vexabatur. Et ita exurientis vaporis accessio adolescentis medullas corpusque consumpserat, ut desperatio conclamata sequeretur medica manus et promissa iam subtrahuntur. Luctusque solus parentibus reservatur. Ad beatum virum spes tarda convertitur. Parentes eum amicis omnibus et propinquis lacrimis genibus implicantur. Additur etiam intercessio sacerdotum cum quibus festinus exsurgit egrotantem. Euntibus occursus obvius fuit, adolescentem iam mortuum nuntiavit, nec erat causa qua se vir venerabilis fatigaret. Insistunt tamen antistites, supplicat multitudo ut ceptum misericordie impleret officium. Invenit corpus exanime et vite calore depulso mortis rigore iam frigidum. Depositaque pro anime requie oratione tremebant. Cum subito multitudinis luctus adtollitur. Inherent seniores suis manibus sacerdotes ut pro parentum orbitate et pro defuncti reditu domino supplicaret. Qui restitit, sed pudore confusus cessit tamen misericordie et caritatis imperio. Fideique arma concutiens pectus turbas eiecit. Mortuoque in oratione prostratus adiungitur. Rigat lacrimis terram, in celum alta gemitus porrigunt, vocat planctibus Christum. Interea movetur exanimis, et paulatim membris e mortuis vitalia redduntur officia. Oculi lucem querunt, micant digiti, lingua iam resonat. Interea movetur exanimis. Ille de oratione, iste de morte. Germanus manu allevat dormientem. Residet, respirat, reficitur, respicit. Paulatimque rigore excepto integram recepit sospitatem. Redditur parentibus filius, luctus vertitur in gaudium. Et uno clamore populorum virtus maiestatis adtollitur. Continuat virtutes Christus in famulo, et mox recipiendum in regem. Daole eunuchi tunc prepositi regalis cubiculi alumnus iam iuvenis liberaliter institutus huiusmodi demonio vexabatur. Quod per menstruum tempus redeuntibus increscentis lunaribus, captivos suos caduci allisione prosternit. Hic interventu regine vel parentum —— sancto viro presentatur et traditur. Quem diu examinatum purgare die eadem distulit, cum soleret furiosissimos demones prima manus impositione depellere. Ita enim miserandi iuvenis medullas interiora penetraverat, ut quasi vas proprium certis temporibus possideret. Recludi eum secum nocte precepit. Tunc vero ex interioribus latebris manifestus erupit, et quasi intus toruta compositus tempus indicat quod in habitante etate ceperat in nocentem. Itaque iussus egreditur purgatusque adolescens post diem palatio reformatur. Causam sane armoricane regionis que necessitate peregrinationis indixerat, obtenta venia et securitate perpetua

(c) Real Academia de la Historia

ad ꝓprium obtinuisse arbitrium: nisi batto
nis ꝑfidia mobilem et in disciplinatū po
pulum ad rebellione pristina reuocasset.
Quo facto et intercessio sacerdotis effectum nō ha
buit: et impialis credulitas iterata rebelli
onis intentio frustrata ē. Qui tamen ꝑ callidi
tate multiplici. breui penas ꝑfidie temeri
tatis exsoluit:.

Quadam die matutina sollēpnitate
ꝑfecta: dum cum epis sermo de re
ligione conferretur: tristissimam protulit men
cione ingens. Comendo uob frs karissimi
transitum meū. Videbam in ꝑ nocturnum
soporem a dño nro uiaticū ꝑegrinationis ac
cipe. Et cum causam ꝑfectionis inquirerem:
ne metuas inquid ad patriam nō ad ꝑegrinatio
nem te dirigo. Habebis quietē et requiem sempi
ternam. Diiudicabant intellectu alio sop
nium sacerdotes. Sed ille studiosius comendabat
extrema dicens. Bene noui quam patriam ds
famlis suis repmisit. Factum ē ut post dies
aliquos sequeretur incomodū quo ingrauesce
te ciuitas tota contremuit. Accelerabat tra
situm quem uocabat ad gliam. et fessum a labori
bus dns mutabat ad pmia. Regina deposito
imperii supercilio: occurrit pauperi. requirit infir
mum. tribuens quicquid ab ea beneficii postula
uit. Peculiariter sane petiit. quod illa in ui
ta concessit: ut gleba corporis sui terre patrie
redderet. Visitantium uero tanta fuit diebus
ac noctibus multitudo: quantum amisit admi
rari domus recepit. Tempus omne: cotidie psal
lentibus tenebatur. Septimo incomodi die
ad celos anima felix et beata transfertur. Heredi
tas deinde: relicta diuiditur. partē psumit
imperium: partē uendicant sacerdotes. Et quod
fieri de opibus solet: nascitur de exiguitate co
tentio. dum deest quod capiant soli benedic
tionis heredes. Capsulam cum scis: regina
suscepit. Cucullā cum interiore cilicio: petrū
eps usurpauit. Sex uero antistites. ut ali
quod mon primi ex successione scitatis accipet
disrumpe quod superfuerat maluerunt. Unus
palliū. cingulū alter accepit. Duo tunicā.
et duo sagum diuiserunt. Deinde: ad apparatum

tum defuncti feruens studia conferentium.
et inuicem accusantiū. cur paruo expensam
mortuo adibetur. Acolicus corpus aromatum constrictione
solidauit. Regina uestiuit. Quibus omnibus
rite ꝑfectis: expensis et euectionibus iter instru
it imperium. Ministerium ei copia largitione
prosequitur. Sacerdotes inpendunt religionis
obsequium: et in presenti ordine instituto se ipi
permittunt. Unumque agmen informat ad
gallias. dum pterit placentiam: uesa iam
nocte puenit. Ubi dum in ecclia corpus colla
tum fuisset: et uigilias scē deuotionis exolerent:.

Matrona uero quedam loci illius paraly
si dissoluta. ita ut nullum membrū
suo fungeretur officio: pario deposcit. ut
feretro corporis subderetur ibique usque ad lucē
detepta decubuit. Mature corpus ad tollitur:
surgit uiuificata matrona ꝑ mortuū. manu
tibusque ꝑpriis: corporis pedibus debitū reddit
obsequium. Excepit gallie patronū ꝓprium
maiore famlatu. Quippe ubi reuerentie
iungebantur affectus: omne hominū genus
diuerso occurrit officio. Alii uiam pruptis
depositis molliunt: et pontiū in nouatio
ne continuant. Alii expensas ingerunt:
alii psalmos intonant. alii colla suppo
nunt. Refulgebat repercussus solis radio
splendore sibi etiam ꝑ diē uendicans. lumi
num multitudo. tantoque ministrio caritatis
xpe redditur ciuitati. ubi sepultus corpore:
cotidianis miraculis uiuit in glia:.

Ergo dum publice ueniā ad te lector
exposco: primū quod solecismo et abiecto
ne uerborum aures tuas uulnero. Deinde
quod plurior pagina uidetur parare fastidiū:
sed nō pigeat recensere quod xpm pstare nō
piguit. Qui dum scos suos glificet: nos mu
tat ad eorum exemplum. Tamen dni testor cōs
cius futurorum me plura de dño nro germa
ni factis agnita et pbata tacuisse. ex quo
eū esse me fateor supremedū. quod mirabili
ter ad ꝑfectū omniū diuina ictus opata ē.
Et ideo in scribendum successu magis me
arbitror fuisse quam inpinimum:.

(c) Real Academia de la Historia

ẽs g̃man⁹ eps̃. p̃die kl̃as augustas de hoc
corpore migrauit ad dñm. Q̃ue uenabilem
die. oĩs ecclie p̃uincie gallicanis p̃dica
bili deuotõne suscipiũt ⁊ ueneratur. ut p̃
suffragia illi⁹ misericordiam dñi cõsequimur. am̃

Incipit liber possidii episcopi de uita sc̃i agustini epi̅scopi.

Inspirante rerũ omniũ factore ⁊ gubnatore d̃o mi memor ꝓpositi q̃d p̃ grãm saluatoris omnipotẽtie diuine trinitatis p̃ fidem seruire decreui. Et antea ĩ uita laycorũ ⁊ nunc ĩ officiũ ep̃atus studens. ⁊ qualicũq; ingenio accepto ⁊ sermone edificatõnis p̃deẽẽ sc̃e ac uere xp̃i dñi ecclie. de uita ⁊ morib⁹ predestinati ⁊ suo tp̃re p̃sentati sac̃dotis optimi agustini. q̃ in eodem uidi ab eo q̃ audiui minime reticere. Id enĩ etiã ante nos factum fuisse a religiosissimis sc̃e m̃ris ecclie catholice uiris legim⁹ ⁊ cõpim⁹. q̃ diuino afflati sp̃u sermone ꝓprio atq; stilo ⁊ aurib⁹ ⁊ oculis scire uolentium dicẽdo atq; scribendo similia studiosorũ noticie intulerũt. Q̃les q̃ntiq; uiri ex comuni dñica grã in reb⁹ humanis ⁊ uiuere ⁊ usq̃ in finẽ obit⁹ p̃seuerare meruerint. Ideo ipe quoq; dispẽsator ũ omnium minim⁹ fide nõ ficta. q̃ dñõ dñantiũ oĩb⁹ q; bonis seruiẽdũ ẽ ⁊ placẽdũ fidelib⁹. de p̃dicti uenablis uiri ex ortu ⁊ ꝓcessu ⁊ de uite fine. q̃ p̃ eum didici ⁊ exp̃t⁹ sum. q̃m plurimis ãnis ei⁹ inherens caritati. ut dñs donauerit explicãdũ suscepi. Uerũ summã q̃so magestatẽ. q̃ muni⁹ huiusmodi a me arreptũ ita geratur edificiorũ. ut nec p̃ris luminũ offendam ueritatẽ. nec bonorũ ecclie filiorũ ulla ex parte uidear fraudare claritatẽ. Nec

Falli

ad integram ea omnia insinuare q̃ idem b̃tissimus agustin⁹ in suis cõfessionũ libris de semetipso q̃lis an̄ p̃ceptam grãm fu erit q̃lisq; iam sũpta uiueret designauit. hoc enĩ facere uoluit. ut ait ap̃ls. Ne de se q̃s q̃m hominũ sup⁹ q̃m se eẽ nouat. aut de se auditũ fuisse credet ul̃ putaret. humilitatis sc̃e more ut jam e nichilo fallens. ⁊ laude nõ suam. s; sui dñi. de xp̃a liberatõne ac munẽ querẽs. ex his uidelicet q̃ iã p̃cepat. ⁊ fratrias p̃ces poscens. de his q̃ accipe cupiebat. Sacramentũ g̃ regis ut angelica auctoritate p̃latũ ẽ. bonũ ẽ abscõdere. Opa aut dñi reuelare ⁊ cõfiteri. honorificũ ẽ.

Ex p̃uincia g̃ affricana ciuitate agustensi de numero curialiũ. parẽtibus honestis ⁊ xp̃ianis p̃genit⁹ erat agustinus. alit⁹q; ⁊ nutritus eorũ cura ⁊ diligẽtia. in p̃sẽtiq; seclarib⁹ litt̃is erudit⁹. a p̃me omnib⁹ uidelicet disciplinis inbut⁹. q̃s libales uocãt. Nam ⁊ grammaticã p̃us in ciuitate ⁊ rethoricã in affrica. hec apud cartaginẽ postea docuit. Cõsequenti etiam tp̃re trãsmare. in urbe roma ⁊ apud mediolanũ ubi tũc imp̃atoris ualentiniani minoris comitat⁹ fuerat cõstitut⁹. ĩ qua urbe tunc ep̃atum administrabat. acceptissim⁹ d̃o ⁊ in obtimis uiris p̃clarissimus sac̃dos ambrosi⁹. hui⁹ interea ubi di p̃dicatoris frequentissim⁹ in ecclia disputatõnib⁹ adstans in p̃plõ intendebat suspẽs⁹ atq; affixus. Uerũ aliq̃ndo manicheorũ apud cartaginẽ adolescẽs fuerat errore seductus.

Et ideo ceteris suspẽsior aderat. ul̃ q̃d. ul̃ p̃ ipa. ul̃ cõtra ipam heresẽ diceretur. Et puenit clementia di liberatoris sui sac̃dotis cor p̃trac tandi. ut cõtra illũ errorẽ incedẽtes. legis soluerentur q̃stiones. atq; ita edoctus sensim atq; paulatĩ heresis illa miseratõne diuina ei⁹ ex animo pulsa ẽ. Protinusq; in fide catholica cõfirmat⁹. Proficiẽdi in religione eidẽ amoris ardor in̄natus ẽ. q̃ p̃pinquantib⁹ sc̃is pasce dieb⁹ salutis aq̃m p̃cip̃et. Et factũ ẽ diuina opitulatõne p̃stante. ut p̃ illũ tantũ ac talem antistitẽ ambrosiũ ⁊ doctrinã salutarẽ ecclie catholice. ⁊ diuina p̃cip̃et sacra

(c) Real Academia de la Historia

menta. Mox ex intimis cordis medullis: spem
omnem quam habebat in saeculo dereliquit. Iam non
uxorem. non filios carnis. non divitias. non hono
res saeculi quaerens. sed deo cum suis servire statuit
et in illo et ex illo pusillo grege esse studens. quem
dominus alloquitur dicens. Nolite timere pusil
lus grex: quoniam complacuit patri vestro dare vobis
regnum. Vendite que possidetis. et date ele
mosinam. Facite vobis sacculos non veterascentes
thesaurum non deficientem in celis. et cetera. Et
illud quod dicit iterum dominus. idem vir sanctus facere cupi
ens. Si vis esse perfectus. vende omnia que ha
bes et da pauperibus et habebis thesaurum in celo:
et veni sequere me. Super fidei fundamentum hedi
ficare cupiens: non ligna fenum et stipulam: sed
aurum argentum vel lapides pretiosos. Et erat
annis tunc natus triginta. sola superstite ma
tre sibique adherente: et de suscepto eius proposito
serviendi deo amplius quam de carnis nepotibus
exultante. Nam eius pater antea defunctus est. Re
nuntiavit etiam scolasticis quos rethor doce
bat. ut sibi magistrum alium provideret. eo quod
servire deo ipse decrevisset. Ac placuit ei percep
ta gratia. cum aliis civibus et amicis suis deo pari
ter servientibus ad Affricam et propriam domum agros
que remeare. Ad quos veniens et in quibus constitu
tus. ferme triennio et a se iam alienatis. cum his
qui eidem adherebant deo vacabat. ieiuniis.
orationibus. bonis operibus. in lege domini meditans die
ac nocte. Et de his que sibi deus cogitanti atque
oranti. intellecta revelabat. et presentes et ab
sentes: sermonibus ac libris docebat. Contigit
forte eodem tempore ut quidam ex his quos dicunt
agentes in rebus. apud Ipponem regium constitutus
bene christianus deumque timens. comperta eius bona
fama atque doctrina desideraret atque optaret
eum videre. Promittens se posse mundi hui
omnis contempnere cupiditates. atque illecebras. si ali
quando ex ore eius verbum dei audire meruisset.
Quod cum ad se fideli fuisset relatione delatum: li
berare animam cupiens ab huius vite periculis mor
te eterna: ad memoratam ultro atque confestim
venit civitatem et hominem visum allocutus est fre
quentius atque exhortatus est quantum deus donabat
ut quod deo voverat redderet. ac se ille factu
rum de die in diem pollicebatur. Nec tamen
in eius tunc hoc implevit presentia. Sed vaca
re utique et inane esse non potuit quod per tale
vas mundum in honore utile domino ad omne
opus bonum paratum in omni loco divina gere
bat providentia. Eodem itaque tempore in ecclesia Ippo
nensi catholica. Valerius sanctus episcopatum gerebat.
Qui cum flagitante ecclesiastica necessitate. de pro
videndo et ordinando presbytero civitati. plebem
dei alloquitur et exhortatur: iam scientes catho
lici. sancti Augustini propositum et doctrinam. manu
iniecta: quoniam idem in populo securus et ignarus
quid futurum esset adstabat. Solebat autem laycus
ut nobis dicebat ab his tantum ecclesiis que non ha
bebant episcopos. suam abstinere presentiam: eum
tenuerunt. et ut in talibus consuetudo est episcopo
ordinandum intulerunt. Omnibus id uno consensu
et desiderio fieri perficique petentibus magnoque
studio et clamore flagitantibus ubertim eo flente.
Nonnullis quidem lacrimas eius ut nobis ipse retu
lit tunc superbe interpretantibus et tamquam eum
consolantibus ac dicentibus quia et locus presbiterii
licet ipse maiori dignus esset appropinquaret tamen
episcopatui. cum ille homo dei ut nobis retulit.
maiore consideratione intelligeret atque gemeret:
quam multa et magna sue vite pericula de re
gimine et gubernatione ecclesie impendere iam:
ac provenire speraret. atque ideo fleret. et eorum ut
voluerunt completum est desiderium. Factusque pres
biter monasterium intra ecclesiam mox insti
tuit: et cum dei servis vivere cepit. secundum
modum et regulam sub sanctis apostolis constitutam.
Maxime ut nemo quicquam proprium in illa socie
tate haberet: sed eis essent omnia communia et
distribueretur unicuique sicut opus erat. Quod ia
ipse fecerat prior dum de transmarinis ad sua
remeasset. Sanctus vero Valerius ordinator eius ut
erat vir pius et deum timens exultabat et deo gratias
agebat: suas a domino fuisse exauditas preces.
quas frequentissime fudisse narrabat: ut sibi
divinitus homo concederetur talis qui posset verbo
dei et doctrina salubri ecclesiam dei hedifica
re. Cui rei se homo natura grecus minusque lati
na lingua et litteris instructus minus utile
providebat. Eidem presbitero potestatem dedit se

(c) Real Academia de la Historia

coram in ecclesia euangelium predicandi. ac frequentissime tractandi. contra usum quidem et consuetudinem affricanarum ecclesiarum. unde etiam nonnulli inde episcopi detrahebant. Sed ille uir uenerabilis ac prouidus in orientalibus ecclesiis id ex more sciens fieri. et certus utilitati ecclesie consulens obtrectantium non curabat linguas. Dum modo factitaretur a presbitero quod ab episcopo impleri minime posse cernebat. Unde accensa et ardens leuata super candelabrum lucerna omnibus que in domo erant lucebat. Et postea currente et uolante huiusmodi fama bono precedente exemplo.

Accepta ab episcopis potestate presbiteri nonnulli coram episcopis populis tractare ceperunt. Sane in illa tunc yponensi urbe manicheorum pestilentia quam plurimos uel ciues uel peregrinos et infecerat et penetrauerat. Seducente et decipiente eiusdem heresis quodam presbitero nomine fortunato ibidem conuersante atque manente. Interea yponenses ciues uel peregrini christiani tam catholici quam etiam donatiste adeunt presbiterum ac deposcunt ut illum manicheorum hominem presbiterum quem doctum credebant uideret et cum eodem de lege tractaret. Quod idem scriptum est. Paratus ad confessionem omni poscenti se rationem de fide et spe que in deo est. potensque exortari in doctrina sua et contradicentes redarguere minime renuit. Sed utrum etiam hoc fieri uellet ille sciscitatus est. At illi confestim ad ipsum fortunatum id detulerunt petentes. et exortantes ac flagitantes quod id minime recusaret.

Sane quoniam idem fortunatus iam apud cartaginem sanctum nouerat augustinum adhuc in eodem errore secum constitutum cum eodem congredi putabat. Uerumptamen suorum maxime instantia coactus. ac uerecundatus. promisit cominus id se esse facturum certaminque disputandi habiturum. Unde condicto loco et die conuenerunt in unum concurrentibus quam plurimis studiosis. turbisque curiosis. et apertis notariorum tabulis. disputatio et cepta primo et secundo finita est die. In qua ille manicheus preceptor. ut se gestorum continet fides. nec catholicam assertionem potuit euacuare. nec manicheorum sectam ueritate subnixam ualuit comprobare.

Sed responsione deficiens ultimam collaturum se cum suis maioribus ea que refellere non potuit professus est. Et si sibi forte satis minime fecissent suae anime consulturum. atque ita ab omnibus apud quos magnus et doctus uidebatur. nichil ualuisse in sue secte assertione iudicatus est. Qui ille confusione affectus et sequenti tempore de yponensi ciuitate profectus est. ac sic per memoratum dei hominem omnium cordibus uel qui aderant uel qui absentes erant illa que gesta sunt cognouerunt. error ille ablatus. catholica est intimata. ac retenta sincera religio. Et docebat ac predicabat ille priuatim. ac publice in domo et in ecclesia. salutis uerbum cum omni fiducia aduersus affricanas hereses. maximeque contra donatistas. manicheos. et paganos. libris confectis et repentinis sermonibus ineffabiliter admirantibus christianis. et collaudantibus. et hoc ipsum ubi poterant non tacentibus et diffamantibus. atque dei dono leuare in affrica ecclesia catholica exorsa est caput. Que multo tempore illis conualescentibus hereticis precipueque rebaptizanti donati parti maiore multitudine affricanorum seducta et oppressa iacebat. Et hos eius libros atque tractatus mirabili dei gratia procedentes ac profluentes instructos rationis copia atque sanctarum scripturarum auctoritate ipsi quoque heretici concurrentes cum catholicis ingenti ardore audiebant. Et quisquis ut uoluit et potuit. notarios adhibentes. ea que dicebantur excepta describentes. et inde iam per totum affrice corpus preclara doctrina. odorque suauissimus christi diffusus et manifestatus est. Gaudente quoque id comperto ecclesia dei transmarina. quoniam sicut dum patitur unum membrum compatiuntur omnia membra. ita glorificatur unum membrum congaudent omnia membra.

Ille uero beatus senex ualerius. ceteris ex hoc amplius exultans. et deo gratias agens de concesso sibi speciali beneficio. metuere cepit ut est humanus animus. ne ab alia ecclesia sacerdote priuata. ad episcopatum quereretur et sibi auferretur. Nam et id prouenisset nisi hoc idem episcopus cognito ad locum secretum eum transire curasset atque occultum a querentibus minime inueniri fecisset.

(c) Real Academia de la Historia

Unde amplius formidans idem venerabilis senex et sciens se corpore et etate infirmum, egit secretis litteris apud eum primatem episcopum cartaginensem allegans infirmitatem corporis sui etatisque gravitatem, et obsecrans ut ecclesie yponensi ordinaretur episcopus. Que sue cathedre non tam succederet, sed consacerdos accederet augustinus. Et quod rogavit et obtinuit, satagens scripto impetravit. Et postea petito ad visitandum adveniente ecclesiam yponensem tunc primate numidie megalio calamensi episcopo valerio antistite, episcopis qui forte tunc aderant et clericis omnibus yponensibus et universe plebi inopinatam cunctis suam insinuans voluntatem, omnibus audientibus gratulantibusque id fieri perficique ingenti desiderio clamantibus episcopatum suscipere contra morem ecclesie suo vivente episcopo presbiter recusabat. Dumque illi solere fieri ab omnibus suaderetur atque id ignaro transmarinis et affricanis ecclesiis exemplis probaretur, compulsus atque coactus succubuit et maioris loci ordinationem suscepit. Quod ipse postea et non debere ut vivo episcopo suo ordinaretur et dixit et scripsit, propter concilium universale vetitum quod iam ordinatus didicit; nec quod sibi factum esse doluit, aliis fieri voluit. Unde etiam sategit ut conciliis constitueretur episcoporum, ab ordinatoribus debere ordinandis vel ordinatis omnium statuta sacerdotum in notitiam esse deferendam. Atque ita factum est. Ut episcopus multo instantius ac ferventius maiore auctoritate, non adhuc in una tantum regione, sed ubicumque rogatus venisset, verbum salutis eterne alacriter ac granditer pullulante atque crescente domini ecclesia predicabat, paratus semper poscentibus reddere rationem de fide et spe que in deo est. Et eius dicta atque excepta maxime donatiste in eodem yponensi vel vicina manentes civitate ad eos episcopos deferebant. Que cum audissent et contra forte aliquid dicerent, aut a suis refellebantur, aut eadem responsa ad sanctum augustinum deferebant. Ea quae comperta patienter et ut scriptum est cum timore et tremore salutem hominum operabatur. Ostendens quam nec illi referre voluerint ac valuerint, quamque verum manifestumque sit quod ecclesie dei fides teneat ac doceat. Et hec diebus et noctibus ab eodem iugiter agebantur. Nam et epistolas privatas ad quosque eidem erroris episcopos eminentes, scilicet et laycos dedit ratione reddita, admonens atque exortans ut vel ab illa pravitate se corrigerent, vel ad disputationem venirent.

At illi causa diffidentie ne quidem umquam rescribere voluerunt, sed irati furiosa loquebantur, atque seductorem et deceptorem animarum augustinum esse et privatim et publice clamabant, et ut lupum occidendum esse in defensione gregis sui dicebant et tractabant. Omniaque peccata a deo indubitanter esse credendum posse dimitti hisque hoc facere ac perficere potuisset, nec deum timentes nec hominibus erubescentes.

Et ut eorum cause differentia cunctis innotesceret elaboravit, ut publicis gestis convicti non sunt ausi conferre. Habebant etiam idem donatiste per suas pene ecclesias inauditum hominum genus perversum ac violentum, velut sub professione continentium ambulans, qui circumcelliones dicebantur. Et erant ingenti numero et turbis per omnes pene affricanas regiones constituti. Qui malis imbuti doctoribus audacia superbie et temeritate illicita nec suis nec alienis aliquando parcebant, contra ius fasque in causis intercedentes hominibus; et nisi obedissent dampnis gravissimis et cedibus afficiebantur armati diversis telis, vacantes per agros villasque usque ad sanguinis effusionem accedere non metuentes. Sed dum verbum dei sedulo predicaretur et cum his qui oderunt pacem pacis ratio haberetur, illo loquente debellabantur gratis. Et cum adversus eorum dogmata veritas innotesceret, qui volebant et poterant sese inde vel eripiebant vel subducebant, et paci atque unitati ecclesie cum suis quibus poterant coherebant. Unde illi sui erroris minui congregationem videntes atque augmentis ecclesie invidentes, accensi exardescebant iras gravissimas et intolerabiles persecutiones unitati ecclesie compactis faciebant; ipsisque catholicis sacerdotibus et ministris aggressiones diurnas atque nocturnas direptionesque rerum omnium inferebant. Nam et multos dei servos cedibus debilitaverunt, aliquibus etiam

(c) Real Academia de la Historia

calce cum aceto in oculis miserunt. alios quoque occiderunt. Unde etiam suis idem donatiste rebaptizatores in odium veniebant. Proficiente porro doctrina divina. sub sancto et cum sancto augustino in monasterio deo servientes ecclesie yppone(n)si clerici ordinari ceperunt. Ac deinde innotescente et clarescente de die in diem ecclesie catholice predicationis veritate. sanctorumque servorum dei proposita continentia et paupertate profunda ex monasterio quod per illum memorabilem virum et esse et crescere ceperat. magno desiderio poscere atque accipere episcopos et clericos pax ecclesie atque unitas et cepit primo et postea consecuta est. Nam ferme decem quos ipse novi sanctos ac venerabiles viros continentes et doctos. beatissimus augustinus diversis ecclesiis. non nullis quoque eminentioribus rogatus dedit. Similiterque et illi ex illorum sanctorum proposito venientes. domini ecclesiis propagatis. et monasteria instituerunt. et studio crescente hedificationis verbi dei ceteris ecclesiis promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium prestiterunt. Unde per multos et in multis salubris. fidei. spei et karitatis. ecclesie innotescente doctrina. non solum per omnes affrice partes. verum etiam in transmarinis et libros editos atque in grecum sermonem translatos ab illo uno homine et per illum multis favente deo. cuncta innotescere meruerunt. Atque hinc ut scriptum est. Peccator videns irascebatur. dentibus suis frendebat et tabescebat. Servi autem tui ut dictum est. cum his qui oderant pacem erant pacifici et cum loquerentur debellabantur gratis ab eis. Aliquotiens vero etiam vias armati idem circumcelliones famulo dei augustino obsederunt. Dum forte rogatus ad visitandas. instruendas et exortandas catholicas plebes. quod ipse facere frequentissime solebat. et aliquando contigit illi ut sub centuriati acten perderent captionem. Evenit etiam dei quidem providentia et ductoris hominis errore. ut per aliam viam cum suis comitibus sacerdos quo tendebat venisset. atque per hunc quem postea cognovit errorem. manus impias evasisset. Et cum omnibus liberatori deo gratias egisset.

Et omnino suo more illi nec laycis. nec clericis pepercerunt. sicut publica contestantur gesta. Preterea silendum non est. quod ad laudem dei per illius tam egregii in ecclesia viri studium. domusque dei zelum adversum predictos rebaptizatores donatistas. gestum et perfectum est. Cum forte unus ex his quos de suo monasterio et clero episcopos ecclesie propagaret ad suam curam pertinentem calamensis ecclesie diocesim visitaret et que didicerat pro pace ecclesie contra illam heresim predicaret. factum est autem ut medio itinere eorum insidias incurrisset et persuasum cum omnibus illis comitantibus sublatis animalibus et rebus iniuriis et cede eum gravissima adfecisset. De qua re ne paucis amplius ecclesie profectibus impediretur. defensor ecclesie inter leges non siluit. Et propterea est crispinus qui hisdem donatistis in calamensi civitate et regione episcopus fuit. predicatur scilicet et multi temporis eruditus ad multam teneri auctaria publicis legibus contra hereticos constitutam. Qui resultans legibus presentatus cum apud proconsulem se negaret hereticum. oblata est necessitas ut illi recedente ecclesie defensore a catholico episcopo resisteretur. et conuinceretur eum esse hereticum quod se fuisse negaverat. quoniam si ab eodem dissimularetur. forte catholice episcopus ab ignorantibus hereticus crederetur. illo se quod erat negante atque ita ex hac desidia infirmis scandalum nasceretur. Et memorabili augustino antistite omnimodis instante ad controversiam ambo illi calamenses episcopi venerunt et de ipsa diversa communione tertio conflictu sese egerunt. Magna populorum christianorum multitudine cause exitum et apud cartaginem et per totam affricam expectante atque ille crispinus et proconsulari et libellari sententia pronunciatus hereticus. pro quo ille apud cognitorem catholice episcopus intercessit. ne auraria multa exigeretur. ut esset beneficium impetratum. Unde cum ingratus ad piissimum iudicem provocasset. et ab imperatore relatione dubium esset responsum solutum. et consequenter preceptum. nullo prorsus loco hereticos donatistas esse debere. et eos ad vim legum omnium contra hereticos latarum sibique teneri debere. Ex quo et iudex et officium et idem crispinus quod minime fuerit exactus precepti sunt denas auri libras fisci viribus inferre. sed protinus opera data est per catholicos episcopos. precipue per sancte memorie augustinum. ut illa omnium condempnatio principis dimitteretur indulgencia. Et

(c) Real Academia de la Historia

dño adiuuante pfectum ē q̄a diligētia ꝛ
sc̄o studio mirum creuit ecclia. ꝛ de his oi
bus p pace ecclie gestis augustino dn̄s ꝛ
hic palmā dedit. ꝛ apd se coronā iusticie
seruauit. ac magis magisq; iuuante xp̄o
de die ī diem augebat. ꝛ multiplicabatur
pacis unitas ecclie di fraternitas. ꝛ id maxi
me pactū ē post collatōnē. q̄ ab uniūsis
ep̄is catholicis apd cartaginē cū isdem
donatistarū ep̄is. postmodū facta ē. ad
iuuante gl̄iosissimo ꝛ religiosissimo honorio
imperatore. qui q̄d pficiendū etiā a suo la
tere tribunū ꝛ notariū marcellinū ad
affricam iudicē miserat. In qua cōtrouersia
illi omi modis cōfutati. atq; de errore a ca
tholicis cōuicti sentencia cognitoris nota
ti sunt. ꝛ post eoꝝ appellatōnē pyssimo
regi ī iniusti inter hereticos cōuersati s.
Ex qua ratōne solito amplius eoꝝ ep̄im cū
suis clericis ꝛ plebibus communicauer. ꝛ pacē
tenentes catholicā multas eoꝝ psecutōnes
usq; ad mēbroꝝ amputatōnes ꝛ interfectōnē p
tulerunt. Et totū illd bonū ut dixi p sem illū
hominē cōsentientibus nr̄is ep̄is. ꝛ parit sata
gentibus. ꝛ ceptū ꝛ pfectū ē. Porro at qm post
illā q̄ cū donatistis facta ē collatōnē. nō
defuerit q̄ diceret pmissos nō fuisse eosdē
ep̄os aut potestatē q̄ causā audiuit dicere
omia p suis partib. qm catholicē commun
onis cognitor sue fauebat ecclie. Licet hoc
deficientes ꝛ uicti ad excusatōnē iactarent
quamquidem ꝛ ante cōtrouersiā idem hetica ca
tholicē communionis eiudem eē nouerat. Et
cū ab eodē conuenirent. publicis gestis q̄d ad
collatōnē occurreret. ꝛ se facturos psecuti
sunt. potuiit utiq; suspectū eū habentes re
cusare congressū. tam omipotentis di pstitit
auxiliū. Et postea in cesariensi mauritanie
ciuitate cōstitut. uenabilis memorie aug
tinus q̄ eū uenire cū alys ei coepis sedis
aplice littere cōpulerunt. Ob iniungendas uide
licet alias ecclie necessitates. Hac g occa
sione puenit ut ꝛ iniuit eidem loci dona
tistarū ep̄im que sue secte perpuū in illa
collatōne habuer defensorē uideret. Et
cū eodē publice in ecclia ipso adstante di
uerse communionis. ex hoc ipo disputaret
ꝛ puocaret gestis ecclasticis. ut qd forte
sic dicebat psequi potuit in collatōne. ꝛ p
missus nō erat. in psenti sine alicui po
testatis phibitōne aut potencia securus
dicere minime dubitaret. ꝛ in sua ciui
tate suis omnib psentibus ciuibus fiducia
liter xp̄iam defendē communionē nō de
negaret. Ille nec hac ozone. nec suoꝝ pa
rentum ꝛ ciuium istaba[illegible] se ad ei reddi
turū communionē. etiā cū discimine pat
moniorꝝ. salutisq; sue tēporalis modo
catholicā suparet assertōnē. At ille apli
dicere illis gentibus nichil uoluit nisi tantū
iam gesta illa q̄ cōtinet apd cartaginē
int ep̄os cōfecta utrū uicerent an uicti
fuerint. ꝛ alio loco dum a notario ut res
pōderet amoneret att. Et cum reticeret
facta q; ei cunctis manifestata diffi
dentia ecclie di augusti ac firmantia
pueniret. Qsq;s g diligentiam ꝛ opam bti
simememorie agustini p ecclie di statu
to cognoscere plenius uoluerit. etiā illa
pcurrat gesta ꝛ inueniet. q̄ ut q̄lia ptu
lerit. qbus illū doctum eloqūte ꝛ pdictū
hominē pcurrunt. Portatusq; fuerit ut nō solū
p sue defēsionis parte q̄d uellet ꝛ dicet
ille. uerū etiā aly fris ꝛ conserui q̄ nob cū
tunc yppon̄esi ecclia cū eodē sc̄o uiro
uiuebant nob parit ad mēsam constitut
cum dixisset. adiūtis hodie in ecclia
meū sermonē. eiq; initiū ꝛ finē cōtra
māin cōsuetudinē pcessisse qm nō eā tum
natā explicui. qm pposueram. sz pendente re
liqueri. Cui respōdim. ita nos in tpe mi
ratos fuisse scimus ꝛ recognoscim. At ille.
Credo att forte aliquē erratē in ipso dn̄s p
nrām obliuionē ꝛ errorē doceri ꝛ curari
uoluerit. in cui manu sum nos ꝛ sermo
nes nr̄i. Nam cū pposite questionis latā
pertractarē ꝛ aliū sermonis excursū per
rexi. atq; ita nō cōclusa uel explicata q̄stio

(c) Real Academia de la Historia

ne disputationem terminavi. Magis adversus manicheorum errorem unde mihi dicere decreveram disputans: quam de his que asserere proposueram. Et post hec nisi fallor. eadem alia die vel post biduum: venit quidam Firmus nomine negociator. Et intra monasterium sedenti beato Augustino. coram nobis ad pedes genibus provolutus sese iactavit: lacrimas fundens et rogans ut pro suis peccatis sacerdos cum sanctis dominum deprecaretur: confitens quod manicheorum sectam secutus fuisset: et in eam quam plurimis annis vixisset. et propterea pecuniam inanitus ipsis manicheis. vel eis quos dicunt electos in cassum erogasse. Ac se in ecclesia dei misericordia fuisse eius tractatibus nuper correptum atque catholicum factum. Quod et ipse venerabilis Augustinus et nos qui tunc aderamus. ab eodem diligenter inquirentes. ex qua re potissimum illo tractatu satis sibi fuerit factum. Et referente nobis omnibus sermonis seriem cognoscentes profundum consilium dei pro salute animarum admirantes et stupentes glorificavimus sanctum eius nomen et benediximus. qui cum voluerit et unde voluerit. et quomodo voluerit. et per scientes et per nescientes salutem operatur animarum. Et ex eo ille homo proposito servorum dei adherens. negociatoris dimisit actionem: et proficiens in ecclesie membris: in alia regione ad presbiterii etiam munus dei voluntate quoque petitus et coactus accessit. Officium tenens atque custodiens propositi sanctitatem. et forte adhuc usque in rebus humanis vivat transmarine constitutus.

Apud Carthaginem quoque dum per quendam domus regie procuratorem nomine Ursum fidei catholice hominem ad quosdam manicheorum quos electos vel electas dicunt presentes pervenerunt. atque ad ecclesiam ab eodem deducerentur: et perducerentur ab episcopis ad tabulas auditi sunt. Inter quos etiam sancte memorie Augustinus fuit qui pre ceteris illam execrabilem sectam noverat: et eorum prodens huiusmodi dampnabiles blasfemias. ex locis librorum quos illi accipiunt manichei. usque ad confessionem earundem blasfemiarum eos perduxit. Et quam inter se illi nefario malo indigna et turpia facere consueverant: feminarum earum vel electarum proditione. illis ecclesiasticis gestis declaratum est. Atque ita pastorum diligentia dominico gregi augmentum accessit: et adversus fures atque latrones defensio competens procurata est. Cum quodam etiam Felice de numero eorum quos electos dicunt manichei publice in yponensi ecclesia notariis excipientibus disputavit: populo adstante. et post secundam vel tertiam collationem ille manicheus frustrata vanitate et errore ipsius secte ad nostram conversus est fidem. atque ecclesie sicut eadem relecta docere poterit scripta.

Preterea cum quodam etiam Pascentio comite domus regie arriano. qui per auctoritatem sue persone fisci vehementissimus exactor fidem catholicam atrociter ac iugiter oppugnabat: et quam plurimos sacerdotes dei simpliciori fide viventes. dicacitate et potestate exagitabat. interpositis honoratis et nobilibus viris apud Carthaginem ab illo provocatus coram contulit. Sed idem hereticus tabulas atque stilum quod magister noster et ante congressum et in congressu instantissime fieri volebat: ne adesset omni modo recusavit. Et dum hic propter negasset dicens quod legum metu publicarum periclitari talibus scriptis nollet. atque interpositis id placere Augustinus episcopus cum suis qui aderant sacerdotibus videret. ut absque illa scriptura privatim disputaretur. collationem suscepit predicens: id quod postmodum contigit. quod post solutum conventum esse cuique posse liberum forte dicere nulle scripture documento se dixisse quod forte non dixerit. vel non dixisse quod dixerit. Et miscuit cum eodem sermonem. atque asseruit quod crederet: et ab illo quod teneret audivit. Et vera ratione atque in auctoritate scripturarum prolata: docuit et ostendit nostre fidei firmamenta. Illius autem asserta: nulla veritate. nulla sanctarum scripturarum auctoritate suffulta docuit et frustravit. Et ut ad se invicem partes digressi sunt. ille magis magisque iratus et furens: mendatia multa pro sua falsa fide iactabat: victum esse a se ipso proclamans. multorum ore

© Real Academia de la Historia

laudantium augustinum. Quae cum minime lateret, coactus scribere ad ipsum pascentium ipse illi metu omissis omnium conferentium, in eis litteris quid eo inter partes dictum vel gestum fuerat fideliter intimavit; quod ea si negaret probanda, magnam testium habens copiam, clarissimos scilicet atque honorabiles qui tunc aderant viros. Atque ille ad duo ibi directa scripta unum vix reddidit rescriptum, in quo magis iniuriam facere quam sue secte rationem valuit declarare. Quod volentibus et valentibus legere comprobatur.

Contra ipsorum quoque arrianorum episcopum quendam maximinum, cum gotis ad africam venientem, apud ypponem quam plurimis volentibus et preclaris interpositis viris contulit. Et quid singuli asseruerunt partes scriptum est. Que si studiosi diligenter legere curaverint, procul dubio indagabunt vel quid callida et irrationabilis ad seducendum et decipiendum proferat, vel quid ecclesia catholica de divinitate teneat et predicet trinitate. Sed quoniam ille hereticus de yppone rediens ad cartaginem, de sua multa in collatione loquacitate victorem se de ipsa collatione discessisse iactavit et mentitus est, que utique non facile divine legis ignari examinari et iudicari possent, a venerabili augustino sequenti tempore stilo etiam illius totius collationis de singulis obiectis et responsis facta est recapitulatio; et quam nichil ille referre potuerit, nichilominus demonstratum est, additis supplementis que in tempore collationis angusto tunc inferri et scribi minime potuerunt. Idem enim egerat nequitia hominis, ut sua novissima prosecutione multo longissima totum quod remanserat diei spacium occuparet.

Adversus pelagianistas quoque novos nostrorum temporum hereticos et disputatores callidos, arte magis subtili et noxia scribentes, et ubicumque potuerunt publice et per domos loquentes, per annos ferme decem elaboravit, libros multa condens et edens, et in ecclesia populis ex eodem errore frequentissime disputans. Et quoniam idem perversi sedi apostolice per suam ambitionem eandem perfidiam persuadere conabantur, instantissime etiam conciliis africanis sanctorum episcoporum gestum est, ut sancto pape urbis et prius venerabili innocentio et postea sancto zosimo eius successori persuaderetur, quam illa secta a fide catholica et abominanda et dampnanda fuisset. At illi tante sedis antistites suis diversis temporibus eosdem notantes atque a membris ecclesie precidentes, datis litteris et ad africanas et orientis et occidentis partes ecclesias, eos anathematizandos et devitandos ab omnibus catholicis censuerunt. Et tale de illis ecclesie dei catholice prolatum iudicium etiam piissimus imperator honorius audiens ac sequens, suis legibus eos dampnatos inter hereticos eos haberi debere constituit. Unde non nulli ex eis ad sancte matris ecclesie gremium, unde resilierunt, redierunt, et adhuc alii redeunt, innotescente et prevalescente adversus illum detestabilem errorem recte fidei veritate. Et erat ille memorabilis vir precipuum dominici corporis membrum, circa universalis ecclesie utilitatem sollicitus semper ac pervigil. Et illi divinitus donatum est ut de suorum laborum fructu etiam in hac vita gaudere prevenisset, prius quidem in ypponensi ecclesie regione, cui maxime presidebat, unitate ac pace perfecta; deinde aliis in partibus affrica, sive per se ipsum sive per alios, et quos ipse dederat sacerdotes pullulasse et multiplicatam fuisse domini ecclesiam, pervidens illos etiam manicheos, donatistas, pelagianistas et paganos ex magna parte defecisse et ecclesie dei sociatos esse congaudens. Profectibus quoque et studiis favens erat cunctorum bonorum, omnium in disciplinatione pie tolerans fratrum, et gemens de iniquitatibus malorum, sive de eis qui intra ecclesiam sunt constituti, dominicis, ut dixi, lucris semper gaudens et dampnis merens.

Tanta autem ab eodem dictata et edita sunt, tantaque in ecclesia disputata et excepta atque emendata, vel adversus diversos hereticos, vel ex canonicis libris exposita ad hedificationem sanctorum ecclesie filiorum, ut ea omnia vix quisquam studiosorum perlegere et nosse sufficiat. Verumtamen ne veritatis verbi avidissimos in aliquo

(c) Real Academia de la Historia

fraudare uideamur: statui deo prestante in huius
opusculi fine. eorundem librorum tractatuum et epis
tolarum indiculum adiungere. Quo lecto qui ma
gis dei ueritatem quam temporales amant diuicias:
sibi unusquisque quod ualuerit ad legendum et ag
noscendum eligat. et id ad scribendum. uel de bi
bliotheca ypponensis ecclesie petat. ubi eme
datiora exemplaria forte potuerint inueni
ri. uel unde ualuerit inquirat. et inuenta descri
bat. et habeat. et petenti ad scribendum sine in
uidia etiam ipse tribuat. Secundum apostoli quoque sen
tentiam. Audet quisquam uestrum aduersus alterum
negotium habens. iudicari ab iniquis. et non
apud sanctos. An nescitis quia sancti mundum iudicabunt.
et in uobis iudicatur mundus. Indigni estis iudicio
rum minorum. Nescitis quia angelos iudicabimus?
Nedum secularia iudicia si habueritis inter uos:
eos qui contemptibiles sunt in ecclesia hos collocate.
Ad reuerentiam uobis loquor. Si non est inter uos quisquam
sapiens. qui possit inter fratrem suum iudicare: sed
frater cum fratre iudicatur: et hoc apud infideles. Interpel
latus ergo a christianis uel a cuiuscumque secte homi
nibus causas audiebat diligenter ac pie: cuiusdam
sententiam ante oculos habens dicentis. se malle
inter ignotos quam inter amicos causas audire.
Eo quod de ignotis pro quo arbitratu equitatis iudica
retur amicum posset adquirere. De amicis uero
unum esse contra quem sententia proferretur perditurus.
Et eas aliquando usque in horam refectionis. aliquando
autem tota die ieiunans. semper tamen noscebat.
intendens in eis christianorum momenta animorum.
quantum quisque uel in fide bonisque moribus proficeret.
uel ab his deficeret. Atque compertis rerum opportu
nitatibus: diuine legis ueritatem. partes docebat.
eademque illis inculcabat. et eis quo adipisce
rentur etiam uitam eternam docebat et admonebat.
Nichil aliud querens ab his quibus ob hoc uacabat
nisi tantum obedientiam et deuotionem christianam:
que et deo debetur et hominibus. Peccantes coram homi
nibus arguens: ut ceteri timorem haberent. Et
faceret hoc tamquam speculator a domino consti
tutus. domui israel predicans uerbum atque instans
opportune importune. arguens. exortans. in
crepans. in omni longanimitate et doctrina.
Precipueque operam dans. instruere eos qui essent
idonei et alios docere. Rogatus quoque a non
nullis in eorum temporalibus causis. epistolas ad di
uersos dictabat. Sed hanc suam a melioribus occupa
tionem tamquam angariam deputabat. suaue semper
habens de his que dei sunt. uel allocutionem. uel
collocutionem fraterne ac domestice familiari
tatis. Nouimus quoque eum a suis karissimis lit
terarum intercessum apud seculi potestates postula
tum non dedisse dicere cuidam sapientis seruan
dam esse sententiam. De quo scriptum est. Quod multa
sue fame contemplatione amicis non prestitisset
et illud nichilominus suum addens. quia plerumque po
testas que petit premit. Cum uero intercedendum
esse rogatus uidebat. tam id honeste agebat
ac temperate. ut non solum honerosus ac moles
tus non uideretur: uerum etiam mirabilis extitisset.
Nam dum exorta necessitate: suo more apud
quendam affrice uicarium macedonium nomine
pro supplicibus litteris interuenisset. atque ille paru
isset. hoc modo rescriptum misit.

Miro modo afficior sapientia tua. et in illis que
edidisti. et in his que interueniens pro sollicitis
mittere non grauaris. Nam et illa tantum habent
acuminis scientie sanctitatis. ut nichil supra sit. et hec
tantum uerecundie. ut nisi faciam quod mandas. cul
pam penes me remanere non in negotio esse
diiudicem. Domine merito uenerabilis et suscipiende pater.
Non enim. non enim ista que plerique homines istius
loci faciunt: sed quecumque uolueris sollicitus ex
torqueris. Sed quod tibi iudici tot curis obstricto
petibile uisum fuerit ad mones subseruien
te uerecundia que maxima difficultatum inter bonos
efficatia est. Proinde statim commendatis effec
tum desiderii tribui. Nam spem uiam ante pate
feceram. Sacerdotum concilia sacerdotum per diuersas prouincias
celebrata cum potuit frequentauit. Non in eis
que sua sunt. sed que ihesu christi querens. Ut uel fides
sancte ecclesie catholice inuiolata maneret. uel
non nulli sacerdotes et clerici. siue per fas siue per
nefas excommunicati. uel abigerentur. uel ab
soluerentur.

In ordinandis uero sacerdotibus et clericis. maiorem
christianorum consuetudinem sequendam arbitrabatur.
Vestes eius et calciamenta. uel lectualia. ex mo
derato et competenti habitu erant. nec nitida

in ordinando

(c) Real Academia de la Historia

nimium. nec abiecta plurimum. quia his plerumque
uel iactare se insolenter homines solent uel
abicere. Ex utroque non que ihesu christi sed que sua sunt
idem querentes. At iste ut dixi medium tenebat
neque in dexteram neque in sinistram declinans.
Mensa usus est frugali et parca. Que quidem inter
olera et legumina. etiam carnes aliquando propter
hospites uel quosque infirmiores. Semper autem
uinum habebat. quia nouerat et docebat ut apostolus di
cit. Quod omnis creatura dei bona sit. et nichil
abiciendum. quod cum gratiarum actione percipitur. Sancti
ficatur enim per uerbum dei et orationem. Et ut idem
augustinus in suis confessionum libris posuit di
cens. Non ego inmunditiam obsonii timeo. sed
inmunditiam cupiditatis. Scio noe omne car
nis genus quod cibo esset usui manducare permis
sum. Heliam cibo carnis refectum. Iohannem mi
rabili abstinentia preditum. animalibus
hoc est locustis in escam cedentibus non fuisse pollu
tum. Scio esau lenticule concupiscentia decep
tum. et dauid propter aque desiderium a se ipso repre
hensum. et regem nostrum non de carne. sed de pane
temptatum. Ideoque et populus in heremo. non quia carnem
desiderauit. sed quia esce desiderio aduersus dominum mur
murauit. meruit improbari. De uino autem su
mendo. apostoli extat sententia ad timotheum sc
ribentis. Noli usque adhuc aquam bibere. sed
uino modico utere. propter stomacum et frequentes
tuas infirmitates. Coclearibus tantum argenteis
utens. Ceterum uasa quibus mense inferebantur ci
bi testea uel lignea. uel marmorea fuerunt.
Non tantum necessitatis inopia. sed proposito uolun
tatis. Sed et hospitalitatem semper exhibuit. et in ip
sam mensam magis lectionem uel disputationem
quam epulationem. potationemque diligebat. Et
contra pestilentiam humane consuetudinis in
ea scriptum ita habebat. Quisquis amat dictis
absentum rodere uitam. hanc mensam indignam
nouerit esse sui. Et ideo omnem conuiuam
a superfluis et noxiis fabulis sese abstinere de
bere admonebat. Nam et quosdam suos famili
arissimos episcopos. illius scripture oblitos. et contra eam
loquentes. tam aspere aliquando reprehendit commotus.
ut diceret aut delendos illos de mensa uersus.
aut se de media refectione ad suum cubiculum

resurrecturum quod ego et alii qui in mensa interfuimus
experti sumus. Conpauperum uero semper me
mor erat. eisque inde erogabat unde et sibi. suis
que omnibus secum habitantibus. hoc est uel ex reddi
tibus possessionum ecclesie. uel etiam ex oblationibus
fidelium. Et dum forte ut assolet de possessionibus
ipsis inuidia clericis fieret. alloquebatur plebem dei
malle se ex collationibus magis plebis dei uiue
re. quam illarum possessionum. curam uel gubernationem
pati. Et paratum se esse illis cedere. et eo modo omnes
dei seruos et ministros uiuere. quo in ueteri testamen
to leguntur altario dei seruientes. eodem conparticipes.
Sed numquam id laici suscipere uoluerunt. Domus
ecclesie curam omnemque substantiam ad uices ualentio
ribus clericis delegabat et credebat. Numquam clauem
numquam anulum in manu habens. sed ab hisdem
domus prepositis. cuncta et accepta et erogata
notabantur. Que anno conpleto eidem recitabantur.
quo sciretur quantum acceptum. quantumque dispensa
tum fuerit. uel quod dispensandum remansisset. Et
in multis titulis magis illius prepositi domus fidem
sequens. quam probatum manifestumque agnosceret.
Domum. agrum. seu uillam numquam emere uoluit.
Verum si forte ecclesie a quoquam sponte tale aliquid
uel donaretur. uel institutio legati dimitteretur.
non respuebat sed suscipi iubebat. Nam et alias he
reditates recusasse nouimus. non quia pauperibus in
utiles esse potuissent. sed quia iustum et equum
esse uidebat. ut a mortuorum uel filiis uel parentibus.
uel affinibus magis possiderentur. quibus ea defici
entes dimittere noluerunt.

Quidam etiam ex honoratis ypponensium.
apud cartaginem uiuens ecclesie ypponensi pos
sessionem dare uoluit. et confectas tabulas sibi
usu fructum detempto eidem sancte memorie
augustino misit. cuius ille oblationem libenter
accepit. Congratulans ei quod eterne sue memor
esset salutis. Verum post aliquot annos nobis
forte cum eodem in commune constitutis ecce ille
donator litteras per suum filium mittens. rogauit
ut ille donationis tabule suo redderentur filio.
pauperibus uero erogandos direxit solidos centum.
Quo ille sanctus cognito. ingemuit hominem uel fixisse
ad donationem. uel eum de bono opere peni
tuisse. Et quanta potuit deo suggerente cordis

mensa usus frugali et parca

(c) Real Academia de la Historia

eius cum dolore animi ex eadem reflagitatione dixit nullius scilicet increpatione: et tabulas quas ille sponte miserat, nec desideratas, nec actas, confestim reddidit. Pecuniamque illam respuit. atque rescriptis eum increpauit. sic oportuit satisfacere: ne cum tam graui delicto de seculo exiret. Frequentius quoque dicebat magis securius et tutius ecclesiam legata a defunctis dimissa debere suscipere: quam hereditates forte sollicitas et dampnosas. ipsaque legata magis offerenda esse quam exigenda. Commendata uero ipse quoque non suscipiebat. sed uolentes suscipere clericos non prohibebat. In his quoque que ecclesia habebat et possidebat. intentus amore uel implicatus non erat. sed maioribus magis et spiritalibus suspensus et inherens rebus. aliquando se ipsum ad illa temporalia: ab eternorum cogitatione relaxabat et deponebat. Quibus ille dispositis et ordinatis. tamquam a rebus mordacibus et molestis: animi recursum ad interiora mentis et superiora faciebat. quo uel de inueniendis diuinis rebus cogitaret. uel de iam inuentis aliquid dictaret. aut certe ex iam dictatis atque transcriptis. aliquid emendaret. Et id agebat in die laborans et in nocte lucubrans et erat tamquam illa religiosissima maria. typum gestans superne ecclesie. de qua scriptum est. quod sederet ad pedes domini atque intenta eius uerbum audiret. De qua soror conquesta. quod ab eadem circa multum ministerium occupata: meliorem partem audiuit martha elegit maria que non auferetur ab ea. Nam fabricarum nouarum numquam studium habuit. deuitans in eis implicationem sui animi. quem semper liberum habere uolebat: ab omni molestia temporali. non tamen in illa uolentes et hedificantes prohibebat. nisi tantum inmoderatos. Interea dum ecclesie pecunia deficeret: hoc ipsum ipse populo christiano denuntiabat: non se habere quod indigentibus erogaret. Nam et de uasis dominicis propter captiuos et quam plurimos indigentes frangi et conflari iubebat: et indigentibus dispensari. Quod non commemorassem: nisi contra carnalem sensum quorundam fieri peruiderem. Et hoc ipsum etiam uenerabilis memorie ambrosius in talibus

necessitatibus indubitanter esse faciendum: et dixit et scripsit. Sed et de neglecto a fidelibus gazophilatio et secretario unde altari necessaria inferrentur: aliquando in ecclesia loquens admonebat. Quod etiam loquens beatissimum ambrosium se presente in ecclesia tractauisse. nobis aliquando retulerat. Cum ipso semper clerici una etiam domo ac mensa. sumptibusque communibus alebantur et uestiebantur. Et nequisquam facili iuratione etiam ad periurium declinasset: et in ecclesia populo predicabat. et suos instituebat ne quis iuraret. nec ad mensam quidem. Quod si prolapsus fuisset: unam de statutis perderet potionem. numerus enim erat suis secum commorantibus et conuiuantibus poculorum prefixus. In disciplinationes quoque et transgressiones suorum a regula recta et honesta: arguebat et tolerabat: quantum decebat et oportebat in talibus. Precipue docens. ne cuiusquam cor declinaret in uerba maligna. ad excusandas excusationes in peccatis. Et dum quisque offert munus suum ad altare. et ibi recordatus fuerit quod frater suus habet aliquid aduersus illum: relinquendum esse munus ad altare. atque eundum quo fratri reconcilietur: et tunc ueniendum et munus ad altare offerendum. Si uero ipse aduersus fratrem suum aliquid haberet corripere eum deberet in parte. et si eum audisset lucratus fuisset fratrem suum. Si minus adhibendum esse unum aut duos. Quod si et ipsos contempneret: ecclesiam adhibendam. Si uero et huic non obediret: esset illi ut ethnicus et publicanus. Et illud addens ut fratri peccanti et ueniam petenti: non septies. sed septuagies septies delictum relaxaretur: sicut quisque a domino cotidie sibi petit relaxari. Feminarum intra domum eius nulla umquam conuersata est. nulla mansit nec quidem germana soror. que uidua deo seruiens multo tempore: usque in diem obitus sui preposita ancillarum dei uixit. sed nec fratris sui filie. que pariter deo seruiebant. quas personas sororum episcoporum concilia in exceptis posuerunt. Dicebat uero quia et si de sorore et neptibus secum commorantibus. nulla mala posset nasci suspicio: tamen quia ille persone sine aliis necessa

(c) Real Academia de la Historia

triis secumque manentibus feminis esse non posset. Et quod ad eas etiam aliae a foris intraret de his posse offendiculum aut scandalum infirmioribus nasci. Et illos qui cum episcopo vel quolibet clerico forte maneret ex illis omnibus feminarum personis esse una cum commorantibus aut advenientibus aut temptationibus humanis pure aut certe malis hominum suspitionibus pessime diffamari. Ob hoc ergo dicebat numquam debere feminas cum servis dei etiam castissimis una manere in domo, ne ut dictum est aliquod scandalum aut offendiculum tali exemplo poneretur infirmis. Et si forte ab aliquibus ut videretur vel salutaretur rogabatur, numquam sine clericis et testibus ad eam intrabat, vel solus cum solis umquam est locutus, nec si secretorum aliquid interesset. In visitationibus vero modum tenebat ab apostolis diffinitum, ut non nisi pupillos et viduas in tribulationibus constitutos visitaret. Et si forte ab egrotantibus ob hoc peteretur ut pro eis in presenti dominum rogaret eisque manum inponeret, sine mora pergebat. Feminarum autem monasteria non nisi urgentibus necessitatibus visitabat.

Servandum quoque in vita et moribus hominis dei referebat quod ex instituto sancte memorie Ambrosii episcopi compererat, ut uxorem cuiquam numquam posceret, neque militari volentem ad hoc commendaret, neque in sua patria petitum iret ad convivium. De singulis rebus prestans causas scilicet, ne dum inter se coniugati iurgassent, ei maledicerent per quem coniuncti essent. Sed plane ad hoc sibi iam consentientes petitum interesse sacerdotem ut vel eorum iam facta placita firmarentur vel benedicerentur. Et ne militie commendatus ac male agens eius culpa suffragatori crederetur. Et ne per frequentiam in propriis conviviorum constitutus temperantie amitteretur modus. Indicavit quoque nobis se predicte beate memorie viri in ultimo vite constituti audisse sapientissimum ac piissimum responsum, et multum laudabat ac predicabat. Nam cum ille venerabilis ultima iaceret egritudine, et a fidelibus honoratis lecto eius adstantibus et videntibus eum de seculo ad dominum migraturum, et ob hoc merentibus tanti ac talis antistitis ecclesiam posse privari verbi et sacramenti dei dispensatione, rogaretur cum lacrimis ut sibi a domino vite impetraret commeatum, eum illis dixisse: Non sic vixi ut pudeat me inter vos vivere; sed nec mori timeo, quia bonum dominum habemus. Et in his noster Augustinus senex elimata ac librata admirabatur et laudabat verba. Ideo enim dixisse intelligendum esse: nec mori timeo quia bonum dominum habemus, ne crederetur presidens de suis purgatissimis moribus premisisse: Non sic vixi ut me pudeat inter vos vivere. Hoc enim dixerat ad illud quod homines de homine nosse poterant.

Nam ad examen equitatis divine de bono se domino magis confidere, cui etiam in oratione cotidiana dominica dicebat: Dimitte nobis debita nostra. Cuiusdam quoque episcopi et familiarissimi sui amici in extremis vite de talibus frequentissime referebat dictum, atque cum visitandum iam morti propinquantem visitasset, et ille manus gestu se de seculo exiturum significaret, atque a se illi esset responsum adhuc eum ecclesie esse necessarium, vivere posse illum, ne putaret huius vite teneri cupiditate, respondisse: Si numquam bene; si aliquando, quare non modo? Et talem sententiam mirabatur et laudabat hominem protulisse deum quidem timentem, verumptamen in villa natum et nutritum, sed non multa lectionis eruditum scientia, contra illum scilicet sensum. Ergo tanti episcopi de quo sanctus in epistola sua quam de mortalitate scripsit martir Ciprianus ita retulit diachonus: Cum quidam de collegis et sacerdotibus nostris infirmitate defessus et de appropinquante morte sollicitus cum commeatum sibi precaretur, adstitit deprecanti etiam pene morienti iuvenis honore et magestate venerabilis, statura excelsus et clarus aspectu, et quem adsistentem sibi vix posset humanus aspectus oculis carnalibus intueri, nisi quod talem, quo ille non sine quadam animi et vocis indignatione infremuit et dixit:

Pati timetis, exire non vultis, quid faciam vobis?

Ante proximum vero diem obitus sui a se dictatos

(c) Real Academia de la Historia

et editos recensuit libros. Sive eos quos primo tempore sue conversionis, sive laycus, sive quos presbyter, sive quos episcopus dictaverat; et quecumque in his recognovit aliter quam sese debet ecclesiastica regula a se fuisse dictata et scripta, cum adhuc ecclesiasticum usum minus sciret minusque sapuisset, a semetipso et reprehensa et correpta sunt. Unde etiam duo conscripsit volumina, quorum est titulus de recensione librorum. Preereptos etiam sibi quosdam libros ante diligentiorem emendationem a nonnullis fratribus conquerebatur, licet eos postmodum emendasset. Inperfecta etiam quedam librorum suorum preventus morte dereliquit. Isque prodesse omnibus volens, et valentibus multa librorum legere et non valentibus, ex utroque divino testamento veteri et novo premissa prefatione precepta divina ad vite regulam pertinentia excerpsit, atque ex his unum codicem fecit, ut qui vellet legeret, atque in eo vel quam obediens deo inobediensque esset agnosceret; et hoc opus voluit Speculum appellari. Verum brevi tempore consequenti divina voluntate et potestate provenit ut manus ingens diversis telis armata et bellis exercitata inmanium hostium Vandalorum et Alanorum commixtam secum habens Gothorum gentem aliarumque diversarum personas ex Yspanie partibus transmarinis navibus Affrice influxisset et irruisset, universaque per loca Mauritaniarum etiam ad alias nostras transiens provincias et regiones omni seviens atrocitate et crudelitate cuncta que potuit expoliatione, cedibus diversisque tormentis, incendiis aliisque innumerabilibus et infandis malis depopulata est, nullo sexui, nulli parcens etati, nec ipsis dei sacerdotibus vel ministris, nec ipsis ecclesiarum ornamentis seu instrumentis vel hedificiis. Et hanc ferocissimam hostium grassationem et vastationem ille dei homo et factam fuisse et fieri non ut ceteri hominum sentiebat et cogitabat, sed altius et profundius ea considerans, et in his animarum precipue vel pericula vel mortes previdens solito amplius, quoniam ut scriptum est, qui apponit scientiam apponit dolorem, et cor intelligens tinea est ossibus, fuerunt ei lacrime panes die ac nocte, amarissimamque et lugubrem pre ceteris sue senectutis iam pene extremam degebat ac tolerabat vitam.

Videbat enim ille homo civitates excidio perditas, pariterque cum hedificiis villarum habitatores alios hostili nece extinctos, alios effugatos atque dispersos, ecclesias sacerdotibus vel ministris destitutas, virginesque sacras et quosque continentes ubique dissipatas; et in his alios tormentis defecisse, alios gladio interemptos esse, alios in captivitate perdita animi et corporis integritate ac fide malo more et duro hostibus deservire, hymnos dei et laudes de ecclesiis deperisse. Edificia ecclesiarum quam plurimis locis ignibus concremata, sollempnia que deo debebantur de propriis locis defecisse sacrificia, sacramenta divina vel non queri vel querentibus qui tradat non facile repperiri; in ipsis montium silvis, cavernis petrarum et speluncis confugientes vel ad quaslibet munitiones alios fuisse expugnatos et interfectos, alios ita necessariis sustentaculis evolutos atque privatos ut fame contabescerent; ipsosque ecclesiarum prepositos et clericos, qui forte dei beneficio vel eos non incurrerunt vel incurrentes evaserunt, rebus omnibus spoliatos atque nudatos egentissimos mendicare, nec eis omnibus ad omnia quibus fulciendi essent subvenire posse; vix tres superstites ex innumerabilibus ecclesiis, id est Cartaginensem, Yponensem et Cirtensem, que dei beneficio excise non sunt, et earum permanent civitates et divino et humano fulte presidio; licet post eius obitum urbs Yponensis incolis destituta ab hostibus fuit concremata. Et se inter hec mala cuiusdam sapientis sententia consolabatur dicens: Non erit magnus magnum putans quod cadunt ligna et lapides, et moriuntur mortales. Hec ergo omnia ille ut erat alte sapiens cotidie ubertim plangebat. Accrevitque meroribus et lamentis eius ut etiam ad huc in suo statu consistentem ad eandem Yponensium regionum civitatem ab hisdem hostibus venirent obsidendam, quoniam in eius tunc fuerat defensione constitutus comes quidem Bonifacius cum Gothorum federatorum exercitu. Quam urbem ferme quatuordecim mensibus obsederunt. Nam et litus illi marinum interclusere. Quo etiam ipsi nos de vicino cum aliis tribus episcopis confugeramus, in eademque omni eius obsidionis tempore fuimus. Unde nobiscum sepissime conloquebamur, et dei tremenda iudicia

(c) Real Academia de la Historia

p̄ oc̄lis n̄ris posita ꝯtidabam' dicentes. Iustus
es dn̄e. ⁊ rectum iudiciū tuū. Pariterq; dole
tes et gementes et flentes. orabamus misericor
dum patrem ⁊ dn̄m omnis ꝯsolationis. ut
in eadē nos tribulatiōe sublevare dignaret̄. et forte
puenit ut una cū eodē ad mensā ꝯstituti ⁊ in
de fabulantes nob̄ diceret. Nouitis me hoc
tpr̄e n̄re calamitatis id dn̄m rogare. ut hanc
ciuitatē ab hostib' circūdatā liberare digne
tur. aut si aliqđ ei uidet̄ suos seruos ad p̄
ferendā ei uoluntatē fortes faciat. aut certe
ut sese de hoc sc̄lo ad se accipiat. Ht ille
dicens. nosq; instruens deinceps cū eodē et
nob̄ ⁊ n̄ris omnib' ⁊ ipsis q̄ in eadē fuer̄ ciui
tate a summo dō simulit̄ petebam'. ⁊ ecce tcio
illi' obsidionis mēse decubuit febrib'. ⁊ illa
ultima exercitabat' egritudine. nec suis sane
dn̄s famlin. fructus sue p̄cis fraudauit.
Nam ⁊ sibi ipsi ⁊ eidem ciuitati. qđ lacrimosis
deposcet p̄cib' in tpr̄e impetrauit. Noui q̄q;
eundem ⁊ p̄sbiterū ⁊ ep̄um p̄ q̄busdā mer
guminis patientib' ut oraret rogatū eūq;
in orōne lacrimas fundentē dn̄m rogasse. ⁊
demones ab hoīb' recessisse.
Idemq; ad egritatem. eūq; lecto uacantem
quedā cū suo egroto uenisse. ut eidē ma
num inponet quo sanus eē posset. eū
respondisse. Si aliqđ in his posset sibi hoc
utiq; p̄mittus p̄stitisset. Et illū dixisse.
uisitatū se fuisse. sibiq; p̄ sompniū dictū
esse. Vade ad agustinū ep̄um ut eidem
man' inponat ⁊ saluus erit. Quod dū
ꝯpisset. facere nō distulit ⁊ illū infirmū
ꝯtinuo dn̄s sanū ab eodē discedē fecit.
Preterea reticēdū minime ē qđ memora
ti inpendent hostes a sc̄o uiro n̄ro ep̄o
zabensis eccl̄ie honorato litteris fuisse
ꝯsultū. utrū nā illis aduētantib' er ec
clesijs ep̄is ul̄ clericis. recedendū eet. ne
ne eiq; rescriptis insinuasse. qđ magis
ab illis romanis euersorib' esset metuēdū.
Quā ei epistolā huic scripture inseri uolui.
ē eni sacerdotū di ⁊ ministroꝝ moribus ualde

Sc̄o fr̄i ⁊ coep̄o Ep̄la utilis ⁊ necessaria.
honorato. agustin' in dn̄o salutē.

xxvi

Karitatis tue misso exemplo epl̄e qđ fr̄i
qđ uel dn̄o n̄ro coep̄o ꝯscripsisti. putabam
me honore caruisse. qđ m̄ in posuisti.
Queredo ꝯsiliū. qđ in his periclis q̄ tpr̄a
n̄ra irruer̄ facere debeatis. quamuis eni
epistolā illā breuit̄ scripseri. mich' me tn̄
ptermisse arbitror. qđ ⁊ respōdēti dicere.
⁊ querēti audire sufficeret. quando quidem
dixi nec eos eē phibendos q̄ ad loca si pos
sunt munita migrare desiderant. ⁊ minis
terij n̄ri uincla quib' nos caritas xp̄i al
ligat. nec desertam' ecclias q̄b' seruire de
bemus. nō eē rūpenda. Ista quippe s̄ uer
ba q̄ in illa epl̄a posui. Restat ergo in quā
ut nos quoꝝ ministeriū quantulecumq; ple
bi di ubi sum' manēti. ita necessariū ē ut
sine hoc eam nō oporteat manere. dicam'
dn̄o. esto nob̄ in dm̄ ptectorē ⁊ in locū mu
nitū. Si hoc ꝯsiliū ppterea nō sufficit ut
scribis. ne ꝯtra preceptum dn̄i ul̄ exemplū fa
cere nitam'. ubi fugiendū esse de ciuitate
in ciuitatē monet. Recolim' eni uerba di
centis. Cum aut̄ psequetur uos in ciuitate
ista. fugite in aliam. Quis aut̄ credat ita
hoc dn̄m fieri uoluisse. ut necessario mi
nistio sine quo uiuere nequint. deserant
greges. quos suo sanguine ꝯparauit. Nu
qđ hoc fecit ipse qn̄ portantib' parētib' in
egiptū paruulus fugit. q̄ nec dū ecclias
ꝯgregauerat q̄s ab eo desertas fuisse dica
mus. Nūqđ qn̄ ap̄ls paulus ne illū ꝯ
phenderet inimicus p̄ fenestrā sub sporta
submissus est. et effugit man' ei'. deserta
ē que ibi erat eccl̄ia. necessario ministio
et nō ab alijs fr̄ib' ibidē ꝯstitutis qđ
oportebat impletū ē. eis quidem uolentib'
hoc apl̄s fecerat. Ut se ipm̄ seruaret eccl̄ie
que ipsē psecutor ille querebat. faciat g
serui xp̄i ministri uerba ⁊ sacramēta ei'.
qđ precepit siue pmisit. Fugiat omnino de
ciuitate in ciuitatē. qn̄ eoꝝ quisqua speci
aliter a psecutorib' querit̄. ⁊ ab alijs q̄
nō ita requirunt' nō deserat̄ eccl̄ia. s; pre
beant cibaria ꝯseruis suis. qđ aliter ui
uere nō posse nouerit. Cum aūt omium

(c) Real Academia de la Historia

uerit eorum et clericorum et laicorum est commune periculum,
hi qui aliis indigent non deserantur ab his quibus
indigent. Aut igitur ad loca munita omnes tran-
seant: aut qui habent necessitatem remanendi,
non relinquantur ab eis, per quos illorum est ecclesiastica
supplenda necessitas. Ut aut pariter uiuant,
aut pariter sufferant quod eos pater familias uo-
let perpeti. Quod si contigerit ut siue alii minus
alii maius, siue omnes aequaliter patiantur, appa-
ret illis scilicet qui cum se possent talibus malis
eripere fugiendo, ne aliorum necessitatem dese-
rerent, manere maluerunt. Hic maxime
probatur illa caritas, quam iohannes apostolus commendat
dicens: Sicut christus pro nobis animam suam posuit:
sic et nos debemus animas pro fratribus ponere.
Nam qui fugiunt, uel suis deuincti necessitatibus
fugere non possunt, si comprehensi patiantur,
pro se ipsis non pro fratribus utique patiuntur. Qui propter-
ea uero patiuntur quia fratres qui eis ad christianam
salutem indigebant, deserere noluerunt, sine
dubio animas suas pro fratribus ponunt. Unde
illud quod episcopum quendam dixisse audiuimus,
si dominus nobis imperauit fugam in eis persecutioni-
bus ubi potest fructus esse martyrii, quanto
magis debemus fugere steriles passiones,
quando est barbaricus et hostilis incursus. Uerum
est inquam et acceptabile: sed his quos ecclesias-
tici officii non tenet uincla. Nam qui clades
hostiles ideo non fugit cum possit effugere,
ne deserat ministerium christi, sine quo non
possunt homines uel uiuere uel fieri christi-
ani: maiorem caritatis inuenit fructum
quam qui non propter fratres sed propter semetipsum
fugiens, atque comprehensus non negat christum
suscepitque martyrium. Quid est ergo quod in epistola
tua priore posuisti? Dicis enim: Si in ecclesiis
persistendum est: quid simus uel nobis uel populo profu-
turi non uideo, nisi ut ante oculos nostros ui-
ri cadant, feminae constuprentur, incendantur
ecclesiae, nos ipsi tormentis deficiamus cum de
nobis quaeritur quod non habemus. Potens est quidem
deus audire preces familiae suae et haec quae
formidantur auertere. Nec ideo tamen propter ista
quae incerta sunt, debet esse nostri officii
certa desertio, sine quo est plebi certa perni-
cies, non in rebus uitae huius sed alterius quae in-
comparabiliter diligentius sollicitiusque curanda
est. Nam si certa essent ista mala quae timen-
tur ne in locis in quibus sumus forte contin-
gant: prius inde fugerent omnes propter quos sibi
manendum est, et nos a manendi necessitate
liberos redderent. Nullus enim quisquam est qui dicat
ministros manere oportere, ubi non fuerint
quibus necesse sit ministrari. Ita quidem
sancti episcopi de spania profugerunt, prius plebibus
partim in fuga lapsis, partim peremptis,
partim in obsidione consumptis, partim capti-
uitate dispersis. Sed multo plures illic mane-
ntibus propter quos manerent, sub eorundem
periculorum densitate manserunt. Et si aliqui
deseruerunt plebes suas, hoc est quod dicimus
fieri non debere. Neque enim tales docti aucto-
ritate diuina, sed humano uel terrore de-
cepti uel timore sunt uicti. Cur enim si-
bi putant indifferenter obtemperandum esse
praecepto, ubi legunt de ciuitate in ciuita-
tem fugiendum esse: et mercenarium non ex-
horrent, qui uidet lupum uenientem et fugit,
quoniam non est ei cura de ouibus. Cur non istas
duas dominicas utrasque sententias, unam igitur
ubi fugas sinitur, alteram quae arguitur,
Sic intellegere student ubi attingunt ut inter
se intellegantur non esse contrariae, sicut non sunt.
Et hoc quomodo repperitur nisi adtendatur
quod iam superius disputaui. Tunc de locis
in quibus sumus imminente persecutione fugi-
endum esse christi ministris, quando ubi aut
plebs christi non fuerit cui ministretur, aut
potest impleri ab aliis necessarium ministeri-
um quibus eadem causa fugiendi sicut in spor-
ta submissus quod supra memoraui fugit
apostolus cum a persecutore ipse proprie quaereretur.
Aliis utique necessitatem similem non habentibus
a quibus illic ministerium peragitur, absit
ut desererent ecclesiae. Sic fugit beatus athana-
sius alexandrinus episcopus cum specialiter adprehen-
dere constantius cuperet imperator: nequaquam
a ceteris ministris deserta plebe catho-
lica quae in alexandria manebat. Cum
autem plebs manet et ministri fugiunt.

© Real Academia de la Historia

ministeriumque subtrahit: quid erit nisi mercennariorum illa fuga damnabilis? quibus non est cura de ovibus. Venit enim lupus non homo sed diabolus qui plerumque fideles apostatas esse persuasit, quibus cotidianum ministerium dominici corporis defuit. Et peribit in tua conscientia, sed ignorantia, frater propter quem Christus mortuus est.

Quod autem ad eos adtinet qui in hac re non falluntur errore sed formidine superantur: quare non potius contra suum timorem domino adiuvante atque miserante fortiter dimicant, ne mala sine comparatione graviora que multo amplius sunt tremenda contingant? Fit hoc ubi caritas dei flagrat, non mundi cupiditas fumat. Karitas enim dicit: Quis infirmatur et ego non infirmor? Quis scandalizatur et ego non uror? Sed caritas ex deo est. Oremus ergo ut ab illo nobis donetur. Et per hanc magis timeamus ne oves Christi spiritali nequitie gladio in corde, quam ne ferro corpore trucidentur, ubi quandocumque quocumque mortis genere morituri sunt. Magis timeamus ne sensu interiore corrupto pereat castitas fidei, quam ne feminae violenter constuprentur in carne, quia violentia non violatur pudicitia si mente servetur, quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis sua turpiter carne non utitur, sed sine consensione tolerat quod alius operatur. Magis timeamus ne lapides vivi extinguantur deserentibus nobis, quam ne lapides et ligna terrenorum hedificiorum incendantur presentibus nobis. Magis timeamus ne membra corporis Christi destituta spiritali victu necentur, quam ne membra nostri corporis oppressa hostili impetu torqueantur. Non quia ista non sunt vitanda cum possunt, sed quia potius ferenda sunt quando vitari sine impietate non possunt. Nisi forte quisquam contendit non esse ministrum impium qui tunc subtrahit ministerium pietatis necessarium quando magis est necessarium. An non cogitamus cum ad istorum periculorum perveniuntur extrema, nec est potestas ulla fugiendi, quantus in ecclesia fieri soleat ab utroque sexu atque ab omni etate concursus, aliis babtismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam penitentie ipsius actionem, omnibus consolationem et sacramentorum ipsorum confectionem et erogationem. Ubi si ministri desint, quantum exitium sequitur eos qui de isto seculo non regenerati exeunt vel ligati. Quantus est etiam luctus fidelium suorum qui eos secum in vite eterne requie non habebunt. Quantus denique gemitus omnium, et quorundam quanta blasfemia de absentia ministeriorum et ministrorum. Vide quid faciat malorum temporalium timor, et quanta in eo sit adquisitio malorum eternorum. Si autem ministri adsint, pro viribus quas eis dominus subministrat omnibus subvenitur. Alii babtizantur, alii reconciliantur, nulli dominici corporis communione fraudantur. Omnes consolantur, hedificantur, exortantur ut deum rogent qui potens est omnia que timentur avertere; parati ad utrumque ut si non potest ab eis calix iste transire, fiat voluntas eius qui mali aliquid non potest velle. Certe iam vides quod te scripseras non videre, quantum boni consequatur populus christianus si in presentibus malis non eis desit presentia ministrorum Christi, quorum vides etiam quantum absentia obsit, dum sua querunt, non que Ihesu Christi, nec habent illam de qua dictum est: Non querit que sua sunt; nec imitantur eum qui dixit: Non querens quod mihi utile est sed quod multis ut salvi fiant. Qui etiam persecutoris principis illius insidias non fugisset nisi se aliis quibus necessarius erat servare voluisset. Propter quod ait: Compellor autem e duobus concupiscentiam habens dissolvi et esse cum Christo. Multo enim magis optimum, manere in carne necessarium propter vos. Hic fortasse quis dicat ideo debere fugere dei ministros, ut a talibus imminentibus malis se pro utilitatibus ecclesie temporibus tranquillioribus servent. Recte hoc fieret a quibusdam quando non desunt alii per quos suppleatur ecclesiasticum ministerium ne ab omnibus deseratur, quod fecisse Athanasium supradiximus. Nam quantum necessarium fuerit ecclesie quantumque profuerit quod vir ille permansit in carne, catholica fides novit, que adversus arrianos hereticos ore illius et amore defensa est. Sed quando est commune periculum magisque timendum est ne quisquam id faciere

(c) Real Academia de la Historia

credatur non consulendi uoluntate sed timore moriendi. Magisque fugiendi obsit exemplo quam uiuendi prosit officio, nulla ratione faciendum est. Denique sanctus dauid ne se committeret periculis preliorum et fortassis extingueret sicut ibi dictum est lucernam israel, a suis hoc potentibus suscepit, non ipse presumpsit. Alioquin multos imitatores fecisset ignauie, qui eum crederent hoc fecisse non consideratione utilitatis aliorum, sed sue perturbatione formidinis.

Occurrit autem alia questio quam contempnere non debemus. Si enim hec utilitas negligenda non est, ut aliqui ministri propterea fugiant imminente aliqua uastitate ut seruentur qui ministrent eis quos post illam cladem residuos potuerint inuenire: quid fiet ubi omnes uidentur interituri nisi aliqui fugiant?

Quid enim si hactenus seuiat illa persecutio ut solos ministros ecclesie persequatur? Quid dicemus? An relinquenda est a ministris fugientibus ecclesia, ne a morientibus miserabilius relinquatur? Sed si layci non queruntur ad mortem, possunt occultare quomodo episcopos et clericos suos sicut ille adiuuerit in cuius potestate sunt omnia, qui potest et non fugientes per mirabilem conseruare potentiam. Sed ideo querimus quid nos facere debeamus, ne in omnibus expectando diuina miracula temptare dominum iudicemur.

Non quidem talis est ista tempestas quando laycorum et clericorum est commune periculum. Sicut in naui una commune periculum est mercatorum atque nautarum.

Verum absit ut tanti pendenda sit nauis hec nostra, ut debeant eam naute et maxime gubernator periclitantem deserere, etiam si in scapham transiliendo uel etiam natando possunt effugere. Quibus enim metuimus ne nostra desertione pereant, non temporalem mortem, que quandoque uentura est, sed etiam que potest si non caueatur uenire, et potest si caueatur etiam non uenire. Metuimus autem in commune periculum uite huius, cur existimemus ubicumque fuerit hostilis incursus omnes clericos et non etiam omnes laycos esse morituros, ut simul finiant hanc uitam, cui sunt clerici necessarii? Aut cur non speremus sicut aliquos laycos sic

etiam clericos remansuros a quibus eis necessarium ministerium ualeat exhiberi. Quamquam o si inter dei ministros inde sit disceptatio, qui eorum maneant ne fuga omnium, et qui eorum fugiant ne morte omnium deseratur ecclesia. Tale quippe certamen erit inter eos ut utrique ferueant caritate, utrique placeant caritati. Que disceptatio si aliter non potuerit terminari, quantum mihi uidetur, qui maneant et qui fugiant sorte eligendi sunt. Qui enim dixerint se potius fugere debere, aut timidi uidebuntur quia imminens malum sustinere non ualuerunt, aut arrogantes quia se magis quam seruandi essent necessarios ecclesie iudicarent. Deinde fortassis hii qui meliores sunt eligant pro fratribus animas ponere, et hii seruabuntur fugiendo quorum est minus utilis uita quia minus consulendi et gubernandi peritia. Qui tamen si pie sapiunt contradicent eis quos uident et uiuere potius oportere et magis mori uelle quam fugere. Ideo sicut scriptum est, contradictiones et assertiones inter potentes definit. Melior est enim deus in huiusmodi ambiguitatibus quam homines iudicat, siue dignetur ad passionis fructum uocare meliores et parcere infirmis, siue istos facere ad mala perferenda fortiores et his uitam subtrahere quorum non potest ecclesia tantum quantum illorum uita prodesse. Res quidem fit minus usitata si fiat ista sortitio, sed si facta fuerit, quis eam reprehendere audebit? Quis non eam nisi imperitus aut inuidus congrua predicatione laudauit? Quod si non facere placet, cuius facti non occurrit exemplum, nullius fuga faciat ut ecclesie ministerium ac debitum, maxime in tantis periculis necessarium ac debitum, desit. Nemo accipiat personam suam, ut si aliqua gratia uideatur excellere, ideo se dicat uitare et ob hoc fugam esse digniorem. Quisquis enim hoc putat, nimium sibi placet; quisquis enim hoc dicit, omnibus displicet. Sunt sane qui arbitrantur episcopos et clericos non fugientes in talibus periculis sed manentes facere ut plebes decipiant, cum ideo non fugiunt quia manere suos prepositos cernunt. Sed facile est hanc reprehensionem uel inuidiam deuitare alloquendo easdem

(c) Real Academia de la Historia

plebes atque dicendo: Non vos decipiat quod de loco isto non fugimus; non enim propter nos, sed propter vos potius hic manemus, quaecumque saluti vestrae quae in Christo est novimus necessaria. Si ergo fugere voluerimus, ut nos ab istis quibus tenemur vinculis solvatis; quod tunc puto esse dicendum, quando vere videtur inutile esse ad loca tutiora migrare. Quo audito, si vel omnes vel aliqui dixerint: In illius potestate sumus cuius iram nullus quocumque vadit evacuabit, et cuius misericordia ubicumque sit potest inveniri, qui nusquam vult ire, sive certis necessitatibus impeditus, sive laborare nolens ad incerta suffugia, et non ad finienda sed mutanda pericula; procul dubio isti deserendi non sunt ministerio christiano. Si autem hoc audito abire maluerint, nec illis manendum est qui propter illos manebant, quia ibi iam non sunt propter quos manere adhuc debeant. Quicumque igitur isto modo fugit, ut ecclesiae necessarium ministerium illo fugiente non desit, facit quod Dominus praecepit sive permisit. Qui autem sic fugit ut gregi Christi ea quibus spiritaliter vivit alimenta subtrahantur, mercenarius ille est qui videt lupum venientem et fugit, quoniam non est ei cura de ovibus. Haec tibi quae a me consuluisti, frater dilectissime, quia existimavi veritate et certa caritate rescripsi; + melius tamen quod his periculis faciamus invenire non possum quam orationes ad Dominum Deum nostrum ut misereatur nostri. Quod ipsi scilicet ecclesias non desereret, dono Dei prudentes et sancti viri et velle et facere meruerunt, et inter detrectantium a suo proposito intentione minime defecerunt.

+ sive meliorem si inveneris sequentiam sententiam non perscripsi

Sane ille sanctus vir in vita sua prolixa pro utilitate ac felicitate sanctae ecclesiae divinitus condonata (nam vixit annis septuaginta sex, in clericatu autem vel episcopatu annis ferme quadraginta) dicere nobis inter familiaria colloquia consueverat, post perceptum baptismum etiam laudatos christianos et sacerdotes absque digna et competenti paenitentia exire de corpore non debere. Quod et ipse fecit ultima qua defunctus est aegritudine. Nam sibi iusserat psalmos davidicos qui sunt de paenitentia paucissimos scribi ipsosque quaterniones iacens in lecto contra parietem positos in diebus suae infirmitatis intuebatur et legebat et uberrime ac iugiter flebat. Et ne intentio eius a quoquam impediretur, ante dies ferme decem quam exiret de corpore a nobis postulavit praesentibus, ne quis ad eum ingrederetur nisi his tantum horis quibus medici ad inspiciendum eum intrabant vel cum ei refectio inferretur. Et ita observatum et factum est, et omni illo tempore orationi vacabat. Atque verbo Dei usque ad ipsam suam extremam aegritudinem impraetermisse alacriter et fortiter sana mente sanoque consilio in ecclesia praedicabat. Membris omnibus sui corporis incolumis, integro aspectu atque auditu, et ut scriptum est nobis videntibus et orantibus, dormivit in pace cum patribus suis, enutritus in bona senectute. Et nobis coram pro eius commendanda corporis depositione sacrificium Deo oblatum et sepultus est. Testamentum nullum fecit, quia unde faceret pauper Dei non habuit. Ecclesiae bibliothecam omnesque codices diligenter posteris custodiendos semper iubebat. Si quid vero ecclesia vel in sumptibus vel in ornamentis habuit, fideli presbytero qui sub eodem domus ecclesiae curam gerebat dimisit. Nec suos consanguineos vel in proposito vel extra constitutos in sua vita et morte vulgi more tractavit. Quibus dum adhuc superesset, id si opus fuit quod et ceteris erogavit, non ut divitias haberent, sed ut aut non aut minus egerent. Clerum sufficientissimum et monasteria virorum ac mulierum continentibus cum suis praepositis plena ecclesia dimisit, una cum bibliothecis libros et tractatus vel suos vel aliorum sanctorum habentibus, in quibus dono Dei qualis quantusque in ecclesia fuerit noscitur, et in his semper vivere a fidelibus invenitur. Iuxta quod etiam saecularium quidam poeta suis iussit quo sibi tumulum mortuo in aggere publico locaret programmate finxit dicens: Vivere post obitum vatem vis nosse viator? quod legis ecce loquor, vox tua nempe mea est. In suis quidem scriptis ille Deo acceptus et carus sacerdos quantum luce veritatis videre conceditur, recte ac sane fide spe et caritate catholicae ecclesiae vixisse manifestatur, atque eundem

(c) Real Academia de la Historia

de diuinis scientem. legentes proficiant.
Sed ego arbitror plus ex eo proficere potuisse:
qui eum et loquentem in ecclesia presentem au
dire et uidere potuerunt: et eius presertim inter
homines conuersationem non ignorauerit.
Erat enim non solum eruditus scriba in regno
celorum de thesauro suo proferens noua et
uetera: et unus negotiator qui inuenta
preciosam margaritam. que habebat uendi
tis comparauit. uerum etiam ex his ad quos
scriptum est. sic loquimini et sic facite. Et de
quibus saluator dicit. Qui fecerit et docuerit
sic homines: hic magnus uocabitur in
regno celorum.

Peto autem impendi uestram caritatem. qui hanc
scripturam legeritis ut mecum omnipoten
ti deo gratias agatis. dominumque benedicatis. qui in
tribuit intellectum. ut hec in noticiam et pre
sentium et absentium. presentis temporis et futuri
hominum et uellem deferre et ualuissem me
cum. ac pro me oretis. Ut illius quondam uiri
cum quo ferme annis quadraginta di co
ne absque amara ulla descensione familia
riter ac dulciter uixi: et in hoc seculo emula
tor et imitator existam: et in futuro omnipo
tentis dei promissis. cum eodem fruar. Amen.

beatus agustinus ... decem et octo libros ... omnium titulos in ... in uita ... in sermoni ... no

In festiuitate sancti egidii sermo.

Sicut quodam modo deus sapiens a dexteris: diabolus deci
piens a sinistris homo compositus ex anima et cor
pore: existens in medio. Caro enim que est
terrena: concupiscit aduersus animam. que est spiritualis.
et anima aduersus carnem. Caro adgrauat
animam. trahitque eam ad terrenam uolup
tatem. Anima subleuat carnem ad celesti
um cupiditatem. Unde paulus. Cupio
dissolui et cetera. Unde anima et corpus sibi
in uicem aduersantur. Et ita homo constat
ex duobus contrariis. Cui dominus ait. Decli
na a malo et fac bonum. Item considera quis
es. ubi es. quod est stipendium peccati scilicet mors.
Age penitentiam et cetera. Item da elemosinam et cetera. Item
custodi decem precepta legis. et ita eris iustus.
Uel si uis esse perfectus. uade uende omnia que ha
bes et cetera. Quia facilius est camelum per foramen acus
transire et cetera. Item considera ne sis in illis
quibus dicet. Ite maledicti et cetera. Sed sis in illis
quibus dicet. Uenite benedicti et cetera. Melior est
enim dies una in atriis domini. idest in eterna
beatitudine super milia et cetera. Ibi enim est gaudi
um quod nec oculus uidit et cetera. Contra hoc labo
rat diabolus: ut ait beatus agustinus. inmittens
hominum securitatem preueniendi tribus modis.
Primo: ut dimittat confessionem quia iuuen
nis est et satis penitebit. Secundo: quia alii gra
uius peccauerunt illo: et diu uixerunt. tandemque
salui fuerunt. Tercio: dicit ei peccata. quia ma
gna est dei clementia et misericordia et indulgebit
tibi peccata tua. Misericordia enim domini plena est
terra. Item dicit diabolus. Habe curam de uehiculo
tuo idest de corpore. Bonum enim castrum ser
uat. qui se ipsum seruat. et iterum. Comedamus
et bibamus: cras enim moriemur. Item. Pone
merum et talos perat qui crastina curat.
Mors aurem uellens. uiuite ait. uenio. Rur
sus ait diabolus. Quocumque eas. non solus ibis.
Noli dimittere presentia pro futuris. certa pro
incertis. Homo ergo stans in medio quandoque
uergit se ad dexteram quandoque ad sinis
tram. Unde si inueniatur ad sinistris.
ibit in infernum. si uero a dextris in para
disum. Dicit enim ueritas. Ubi te inuenero:
ibi te iudicabo. Sanctus siquidem egidius sinis
tram deuitans: dexteram elegit. Diabolicas
enim deceptiones respuens. preceptum dominicum
custodiuit. Fuit siquidem natione grecus
athenis nobilissimis parentibus ortus.
regiaque stirpe progenitus et ditissimis. Nomen
patris theodorus. nomen matris fuit pelagia.
A tenera autem etate litterali inseruiens
doctrine cum esset docilis. spiritusque sciencie
gratia inspiratus. suos summos doctores.
in breui exsuperauit. Futura quoque diuina

© Real Academia de la Historia

eum comitante. modestis moribus ornatus
caritatis igne fuit succensus. Cum enim
quadam die ad ecclesiam iret: cuidam infirmo
in platea iacenti ac elemosinam a transeun
tibus petenti. pietate commotus. tunicam
prebuit extractam. licet adhuc sub peda
gogi custodia teneretur. Indutus tunica
egrotus. sanus fuit illico effectus. Puer egi
dius interrogatus domi a parentibus quid de
tunica fecisset; dixit quendam sibi ignotum eam
illi abstulisse. Parentes quidem tenere eum
diligentes. cum esset eorum unicus filius. ei de
facili illius rei ueniam concesserunt. Quibus pa
ulo post mortuis. patrimonii sui christum fe
cit heredem. Erogauit quod omnia sua pa
uperibus. ut celeste regnum lucraretur. Rediens
autem ab ecclesia quadam die cuidam percusso a
serpente. uenenoque tumenti obuiauit. Quem
sibi pro restituenda sanitate supplicantem.
sanauit. Dixitque illi. ut deo qui eum sana
uerat redderet gratias. Quadam insuper dominica
die dum missa celebraretur. quendam
demoniacum. clamantem ac ululantem libera
uit. Omnibus etiam egrotis ad se uenientibus
oratione sua. sanitatem corporis et anime confe
rebat. Cum uero tot tantisque miraculis
polleret. ut uanam gloriam posset deuitare pro
posuit transfretare. heremumque ubi solus ser
uiret domino captare. Veniens igitur solus
ad litus maris: quandam nauem in mare pe
riclitantem a longe prospexit. Breui oratione cum
flexis genibus facta. nauis a tempestate
fuit liberata. et ad litus quam citius appulsa.
Videntes naute eum adhuc orantem: noue
runt se orationem eius a naufragio liberatos
Quibus prostratis ad pedes eius. cumque interro
garentur quis esset. aut quo uellet ire: res
pondit se esse grecum. ac uelle ire romam.
Gauisi autem promiserunt ei se eum uecturos
ac in necessariis ei prouisuros. dicentes. se
de partibus illis esse. adque ille pergere uole
bat. Ascendentes igitur nauem. quatuor diebus to
tidemque noctibus ad quandam insulam uenerunt
Ubi a naue descendentes. ut a pluribus quererent
in arena uestigia hominis cernentes. secuti

sunt ea. donec quendam paruulum hominem
in loco occulto inuenerunt. Quem uidens sanctus
egidius eumque seruum dei agnoscens. quesiuit ab
eo qualiter quantoque tempore ibi uixisset. Qui
respondit se duodecim annis ibi penitentiam egis
se. crudisque herbarum radicibus tantum uixisse.
Quod audiens sanctus egidius: facta primitus oratione
amplexus est eum. Postea ambo a se inuicem
orationum suffragia petierunt. Transactis tribus
diebus: a se inuicem recesserunt. Sanctusque egidius
cum sociis nauim repetens. paucis diebus
ad optatum scilicet massiliam portum deuenit.
Ubi audiens nomen cesarii arelatensis episcopi bone
fame. adiit arelatum. Ibique a quadam
uidua ospitatus. dum cena pararetur au
diens gemitum infirmantis. quesiuit quid
esset. audiensque ab ospita filiam suam per trien
nium febre laborasse. matremque medicis
nichil ei ualentibus plurima prestitisse: sua oratio
ne eam sanauit. Multis quidem premiis sibi
promissis a matre: si filiam curasset de quibus
ipse non curabat. Quod factum cum peruenisset ad
aures cesarii episcopi qui iam per spiritum sanctum eius
eiusque nouerat aduentum. misit pro eo
aurelium archidiaconum. Cum uenisset
sanctus egidius ad episcopum benigne susceptus
est ab eo. Precibusque eius fecit ibi moram per bien
nium. Postea uolens soli deo seruire: atque
solitariam ducere uitam. recessit inde la
tenter. Transiensque rodanum. iuxta ripam
gaurdonis fluuii. latibulum querens. inue
nit ibi quendam heremitam. nomine uere
demium in occulto loco cuiusdam rupis mo
rantem. ad quem iter asperum et anfractusque
uiarum difficilis erat ascensus. Sanctitatem uere
demii intelligens sanctus egidius. secum aliquanto
tempore permansit. eorumque precibus omnis infirmi
ad se uenientes sanabantur. Oratione etiam sancti
egidii: sterilitas illius terre fuit sanata. Qua
dam die absente ueredemio attulerunt ei
quendam egrotum. omni ualitudine corporis
destitutum. Cui cum nollet manum inpo
nere dicens. non suis sed ueredemii meritis
infirmos curari. dixerunt quod infirmum attu
lerant se non inde recessuros: nisi sanato

(c) Real Academia de la Historia

egroto. Nam ille qui sterilitatem terre sanauit et infirmum poterat curare. precibus quoque eorum uictus. sanauit egrotum sua oratione. Et hec fuit causa. quare postea tam cito recessit a ueredemio. ne scilicet ei detrahere uideretur. et ut laudes ipsi deuitaret. Relicto itaque ueredemio latenter. peruenit ad quendam locum haut longe a cursu rodani fluuii in mare. nomine septimania a feris tantum frequentatum propter densitatem uepium et arborum.

Vidensque ibi quoddam antrum ad cuius introitum perlucidus fonticulus oriebatur. ita reddidit gratias deo ac si regiam aulam inuenisset. Oransque ibi pro salute fratrum tantum erbarum radicibus et aqua uixit per triennium. excepto quod deus ei quandam ceruam preparauit. que statutis horis illum suo lacte reficiebat. Contigit autem quod uenatores flauii regis. uidentes eam pleniorem omnibus aliis quas umquam uiderant. discopulatis canibus. relictisque aliis eam persecuti fuerunt. Que latratu cursuque canum diu fatigata ad suum tandem refugit alumpnum contra solitum morem dans maximum ululatum.

Quem audiens beatus egidius. uidensque eam linguam emittere iliaque pulsare condoluit ei. Factaque breui oratione. fecit ei signum ut quiesceret. At illa supprimens ululatum. ad pedes eius se proiecit. Canes quoque per iactum lapidis non audentes accedere dantes maximos ululatus. ad dominos suos redierunt. Cum quibus nocte superueniente domum fuerunt reuersi. Eodem modo sequenti die et tertia fecerunt. Quod cum audisset a uenatoribus flauius rex. sciens hoc miraculose contigisse. sequenti die cum episcopo et uenatoribus ceruam adiuit. Que solito more. ad alumpnum refugit.

Venatores autem non ualentes accedere propter uepium densitudinem. secuntes fructecta uiam fecerunt. Et tunc unus dirigens sagittam. ut ceruam foras mitteret. sanctum egidium grauiter uulnerauit.

Videntes uero uenatores uirum sanctum. non audentes accedere. ad regem redierunt. Quo audito rex cum episcopo sanctum egidium adiuit. Prostratique ambo ad pedes eius ab eo ueniam pecierunt. querentes quis eum uulnerasset. Dicebat etiam ei quod faceret eum a medicis curari. Ille faciens orationem pro uenia eorum. dixit quod medicus suo uulneri corporalem medicinam nullatenus exiberet. Memor namque illius dicti. Nam uirtus in infirmitate perficitur. rogauit dominum ut in uita sua uulnus minime sanaretur. Postmissa autem colloquia rex cum episcopo aliisque recedit ad propria. Multociens tamen postea eum adiens causa consulendi eum. et colloquendi secum. ei plurima dare uolebat. Que omnia ipse respuens consuluit ei. ut de illis cenobium construeret. In quo fratribus deo seruientibus in necessariis prouideret. Hoc totum concessit rex. si ipse pater fieret eorum. Victus itaque sanctus egidius regis precibus. ostendit ei locum in quo duas ecclesias construxit. Vnam in honore beati petri omniumque apostolorum. Alteram in honore sancti priuati. In qua ille solus die ac nocte orabat. Die ieiuniis et doctrine fratrum. nocte uigiliis insistendo. ita carnem suam macerauit. quod uita ipsius presenti multo minor a quolibet sciente possit iudicari. In correptione siquidem fratrum ita erat moderatus. quod ab omnibus obnixe diligebatur. et quasi pater gratis uenerabatur. Audiens autem rex carolus tantam famam beati egidii. misit ad eum ut ad se uenire dignaretur. Ipse precibus caroli obtemperans post instructionem fratrum. domusque dispositionem. acceptis necessariis in uia iter arripuit. Cum autem uenisset aurelianis. ingressus ecclesiam sancte crucis. a quodam obsesso corpore demonem expulit clamantem ac dicentem.

Sancte egidi permitte me exire. Multa enim patior propter te. cum tua uita nostris legibus sit contraria.

Veniens tandem ad carolum. per aliquot dies precibus eius coactus. moratus est secum. Rogatus siquidem ab illo ut oraret dominum pro eo. sequenti dominica prima. dum faceret orationem ad dominum in canone pro carolo. descendens angelus de celo. posuit cedulam super altare. in qua erat scriptum peccatum caroli. et quod dimissum erat ei. oratione egidii. Erat etiam inscriptum. quod omne peccatum quodcumque fecerit homo. licet illud uerecundetur manifestare. si bono animo oret sanctum egidium. ac desistat ab illo. ueniam a domino impetrabit. Videns rex carolus peccatum quod nemini

(c) Real Academia de la Historia

confessus fuerat scriptum in certa. sibique di
missum. gavisus est nimium. gratias agens deo
et beato egidio. Et ita novit illud esse verum quod
audierat de eo. Accepta tandem licentia a re
ge. sanctus egidius ad monasterium remeavit. Tunc
illud esse destruendum. ac desolandum fratribus prophe
tavit. Unde properans romam. a domino papa
impetravit privilegium. ut numquam laico
illius monasterium subderetur. In recessu quoque
dedit ei apostolicus duo hostia. in quibus yma
gines petri et pauli erant sculpta. Cum
autem ipse in tiberim fluvium ea faceret projici: in
sanus ab omnibus videbatur. Rediens ille ro
mam veniensque cabione filium cuiusdam prin
cipis mortuum resuscitavit. Reversus ad mo
nasterium audivit dici quod duo pulcherrima
hostia mirabiliter sculpta. in maris litore
fuerant reperta. Quod audiens gratias agens deo
fecit ea in introitu monasterii poni. ut ibi
honorifice appareret. et ut esset signum
privilegii sibi dati. Presciens vero sanctus egidius denique
diem sui finis. illum suis fratribus predixit.
Predictaque die instructo conventu monacho
rum: ad celum emisit spiritum. Porro quidam
circumstantium cetus angelorum animam suam
ferentium audierunt. Nos ergo fratres. sanctum egidium
exoremus. ut ipse intercedat pro peccatis nostris ad
dominum ihesum christum. Qui cum patre et spiritu sancto.

Incipit vita vel obitus beati hieronimi:

Vita vel obitus
beati hieroni
mi presbiteri. compo
sita a sebastiano
monacho sanctissimi
benedicti. eodem
die nathale sancte so
fie martyris. pridie kalendas
octubris:

Plerosque ni
mirum illus
trium virorum non
ambigo nosse: quo
natus. quibusque doc
toribus eruditus sit litteris. quo vero quievit
sanctus hieronimus loco. Verumtamen quibus non
vacat. vel legere plurima minime valet
hoc si voluerint legant opus. compendiosa bre
vitate poterunt scire. Beatus igitur hieroni
mus genere nobili ortus. patre vero euse
bio nomine: oppido stridoni quod a gottis ever
sum est dalmatie quondam pannonieque confini
um fuit. Cognue scilicet eusebio generatus
est patre. eusebius namque aditce. romane vero
dicitur pius. hieronimus quoque colitur latine
omnino sacra intelligitur lex. Iure ergo hie
ronimus. idest sacra lex: de pio gignitur patre ut
ob studiosum eius laborem ex ebreorum scriptis. absque
omni scrupulositate: alma pateflieret lex.
que humano generi sua austeritate re
mota: pium. ac sacrum. misericordemque pa
trem nuntiaret venturum. Qui dum inter pu
ericiam adolescenciamque incederet medius.
instinctu tactus celesti. a finibus cum cunctis
censu paterno relicto. ut perfectus evangelii
imitator quivisset existere. Ingressus navim
aura flante secunda: ad limina sublimium
apostolorum petri et pauli: divina dispensante cle
mentia: romam properans adiit urbem. In qua
videlicet litteris grecis ac latinis a prime
eruditus. christi veste suscipiens: presbiter quoque
cardinalis ibidem est ordinatus. Nam ut in
expugnabilem sue ecclesie dominus murum contra
perfidos dementesque hereticos erigeret. huic
viro in litterarum studiis plerique attingere
fuere. Donatus nempe artigraphus: romanis
eum imbuens elementis. liberaliumque suffi
cienter sapore replens. magister extitit il
li. sicut ipse in cronica sua meminit dicens. Vic
torinus rector et donatus grammaticus preceptor
meus: rome insignes habentur. Gregorium na
zanzenum: ut idem in tercio explanationum
ysaye libro refert. didascalum fuisse suum
testatur. Nam cum in predicto propheta ad eum
venisset locum quo de seraphim quidam
debuisset exponere intulit dicens. de hac vi
sione ante annos circiter triginta cum esset
et per eloquentissimum gregorium nazanzenum
preceptorem meum: tunc eiusdem urbis episcopum
sanctarum scripturarum studiis erudirer: scio
me brevem dictasse subitumque tractatum

(c) Real Academia de la Historia

ut experimentum caperé in senioli mei: et
annicis inventibus obedirem. Quod vero de huius
viri eleganti industria: quam erga latinos
ac grecos. hebreos. et arabicos caldeosque in dis
cendo elementorum apices habuit: prestantius dici
potest quam ipse ad pamachium et occeanum
missa prestitere verba dicentis. dum essem
iuvenis. miro discendi ferebar ardore. nec
iuxta quorundam presumptionem ipse me do
cui: apollinarem audivi antiochie frequenter. et
colui. Tunc cum me in scripturis sanctis
erudiret: iam canis spargebat caput. et
magistrum potius quam discipulum decere-
bat. Perrexi tamen alexandriam: audivi didi
mum. in multis ei gratias ago: quod nescivi
didici. Putabant me homines finem fe
cisse discendi: rursum iherosolime. et beth
leem. quo labore. quo precio. barraninam hebre
um nocturnum habui preceptorem: timebat enim iudeos. et michi
alterum exhibebat nichodemum. Hec itaque co
tulit. ut qui scire cupiunt. nosse queant sic per do
ri. quo natus loco. quibus ve tantus vir ma
gistris fuerit informatus. Commorante itaque
iheronimo rome: mentis corporisque virginita
tem et delictorum penitenciam custodiens: fidelibus
predicabat. multaque iuxta septuaginta librorum
volumina: atque psalterium emendavit. apos
tolice presidente. liberio sedi pontifice. ea per
dubio tempestate: romanum imperium per constancium
augustum arriana heresis maculabat. Ideo ad
ergo predictus vir. occasione quam obtinuerat
semper accepta. ut supra dictum est: relicta domo
parentibus. sororibus. cognatis. et inclita ac
gloriosissima urbe petri. solo corporis intui
tu quoque in itinere valuere esse utilia. cum
bibliotheca quam sibi summo studio in prefata
confecerat roma conferens: iherosolimam propter
regna celorum iuvenis militaturus advenit.
Cumque aliquantis peractis morando diebus cog
novisset: quod absque dampno anime valuisset
vivere cautius: et persepe dominico ut prudens ani
ma vellet esse contiguus quod ab iherosolimis
sex milibus separatur contra meridianam plagam
accedens ad eiusdem urbis pontificem cirillum no
mine precipit ut in parrochia qua bethleem

fuerat sita: locum sibi habitandi tribue
ret. Cui nimirum quod devote poposcerat. dig
ne concessum est. Data itaque enim habitandi
licencia: bethleem adiuvantibus vicinis
viris catholicis: construxit monasterium in
quo substituta ab apostolis regulam degens. ce
pit quod olim initium cupierat. cum fratribus
habitare. et cum eusebio cremonensi nobili
viro. cuius postulatione ex greco sermone
quandam epistolam transtulit in latinum. in qua
sciendum est hanc matutinam que nunc
observatur in occiduis maxime regionibus
canonica functione monasterio primitus
institutam. Ubi predictus vir ociosus
non fuisse credendus est: qui tantum nobis in trans
latione divine scripture prestitit. ut ad
hebreorum fontem pene non egeamus accedere
quando nos facundie sue. multa cognoscitur
ubertate saciasse. Plurimis libris copiosis
epistolis: fecit beatos quibus scribere dominus per
tante dignatus est. Inter cetera profecto
studiorum suorum opuscula a beato petro su
mens exordium: usque in semetipsum de viris
illustribus scripsit. Imitatus tranquillum
grecumque apollonium: ubi de se ita refert
post cathalogum plurimorum. me quoque in
calce voluminis quasi abortivum et mi
nimum omnium christianorum posui. Qui in necesse
se fuit usque ad quartum decimum annum theodo
sii principis: que scripserim breviter ad no
tare. Innumeris preterea iste libris apostolorum
prophetarumque constructionibus editis in mobi
lem catholice matris ecclesie: contra profanorum ia
cula consummavit. Omnes veteris testamenti
libros ex hebreorum scilicet codicibus in latinum
convertit. Danielem quoque prophetam caldaico
stilo locutum. et iob iustum arabico in ro
manam linguam utrumque auctore perfecta in
terpretatione mutavit. Matheum nichilo
minus ex hebreo: fecit esse romanum
Epistolam quoque suam ad paulinum ex senatore
presbiterum. mirifici destinavit. docens quem
ad modum scripturas divinas: adhibita
cura pageret. Ubi breviter virtutem uni
cuiusque libri. veteris et novi testamenti: in

Real Academia de la Historia

rabiliter indicauit. Mirabiliter plenus ho
nestē doctus. ac dulcis parata copia sermonū
ad quācumque partem uertit ingeniū. aut
unde cumque interrogatus fuisset. paratum
haberet et competens sine aliqua dilatione
responsum. Modo humilibus suauiter blanditur.
modo superborum colla constringit. modo derogato
ribus suis uicem necessaria mordacitate res
tituens. Modo uirginitatem predicans. modo
matrimonia casta defendens. Modo uirtutū
certamina gloriosa collaudans. modo lapsus in
clericis atque monachis prauitatis accusans.
Sed tamen ubicumque se locus attulit. gentiliū
exempla dulcissima uarietate permiscuit.
Sed ut nō erat sue uoluntatis sed ut ita dicam
grauissime necessitati ut probaret ea que a
sanctis prophetis ante secula prophetata sunt. tam gre
corum quā latinorum et aliorum gentiū litteris
contineri. Verum totum explicans. totum
enodans. et per diuersa disputationū genera
disertus semper et equalis incedens. Tanta
namque utriusque lingue peritia fungebatur
ut quoscumque libros eolicos in manibus acci
peret. latine sine offensione transcurreret.
Iterumque latinos attico sermone relegeret
ut crederes hoc grece conscriptum quod os eius in of
fensa uelocitate fundebat. Vere dixerim
catholicam hominis istius scientiā sanā
doctrinam. quocumque conuersatus loco fuisset.
stabilis perstitit fidei firmitate. Nam certis
sime ignorantie in iudicum morbo langue
tes desipiunt qui eum deuiasse a catholica
ecclesia. idest beati petri fide. uel hereticum fuisse
arbitrantur. quod paule mandauerit caue queso
ne quando et de te dicat deus. uirgo israel cecidit
non est qui suscitet eam. Ubi terrenas lubricas
atque incautos. et quia deus iustus sit iudex. sub
tens iste dixerit doctor audenter loquor. cum
omnia possit deus. suscitare uirginem nō potest
post ruinam. ualet quidem liberare de pena
sed nō ualet coronare corruptā. Hoc procul dubio
iste dicendo. nō omnipotentiam abstulit deo.
sed iustum iudicem manifestans asseruit.
Nam nisi fallor qualia sanctus iheronimus paule
mandauit. perpe talia ad domitillam imperatoris

domiciam neptē amonitionis legimus uerba
Sed ipsa uerba qua de causa sunt illi prolata au
dire graciosum puto. Hec omnino uirgo nereū
et achilleū eunuchos cubicularios habuit
quos beatissimus apostolus petrus lucratus fuerat
christo. Isti dum uiderent dominam suam gemmis
ornari et purpureis uestibus atque auro textis
indui dixerunt ei. Quanto studio ornaris
in corpore ut filium consulis aureliani homi
nem mortalem maritū accipias. si tanto
in anima studio ornareris regem in morta
lem filiū dei adipisci poteras sponsū. qui etiam
te ipsam eternam faceret. et numquam tibi neque
ornamentis tuis. neque tuis gaudiis finē permi
teret. aut tinniū euenire. Respondens eis
domitilla et dixit. Que potest esse melior
caritas quam habere uirū. suscipere filios.
per quos posteritas dulcissima possit propa
gari. et tam generis dignitatem. quam
memoriā nō delere. Cui nereus respondit.
Melior est uirginitas. que quando de matris
tue utero exisiti tecum nata. tecum lac
tata. tecum semper fuit a carnis corruptio
nis aliena. que est et deo amabilis eiusque
angelis cara. Omnis perfecto quelibet perdiderit
uirgo huius reatum per penitenciā euadere
potest. ipsa uero integritatē adipisci ne
quaquam ualet. Omnis namque sanctitas cum
per aliquam uoluntatē aut necessitatē
amissa fuerit. uel queque perdita uirtus.
ad statum suum uel integritatē seu ad
suam gloriam per penitencie lacrimas recu
perari. ac reuocari potest. sola uirginitas
si semel perierit ad pristine integritatis
stabilitatem peruenire minime ualet.
Cumque nereus et achilleus hāc laudando
uirginitatē et alia proferendo dissererent
plurima. quibus eternā mereretur actibus
uitā. domitilla uirgo prudentissima dixit.
Utinam ad me olim ista dei sciencia perue
nisset et numquam ego suscepisse mortalis
hominis sponsionem. Nunc uero quia deus
uobis aperuit os ad lucrandā animam meam
quid de me facere uultis accelerate quā
tocius. Quod multa a sancto papa clemente

(c) Real Academia de la Historia

consecrata. aureliano sponso contempto. ab
hoc in pontiana exuliata insula. in terracinam adducta nolens ydolis sacrificare:
cum eufrosina et theodora sponsabus sulpicii et seruiliani. a luxurio fratre aureliani:
igne cremate. palmam susceperunt martirii.
Quas scs cesarius diachonus qui etiam postea et ipse a predicto luxurio est martirizatus in
sarcofago nouo simul condiens sepeliuit.
Hec ideo licet non fuerit hic tantum necesse
loqui: addidimus tamen quia pene quod nereus
prudentissime domitille dixerat. uirginitate de reatu perdita posse per penitenciam consequi ueniam nequaquam tamen ualeret fieri uirgo sicut fuerat prius. hoc scs iheronimus paule ad meliora studuit hortando
mandare cum omnia possit deus: suscitare
uirginem non potest post ruinam. Quod dicere
proprium non uelle. per quendam namque sapientem dicitur deo. Tu autem dominator uirtutis cum tranquillitate iudicas. et cum magna reuerentia disponis nos. subest enim tibi
cum uelle posse. ergo ubi non est uelle dicitur deest
posse. Deus quippe ut est immutabilis nature:
ita immutabilis est uoluntatis. et utique cum sit
uerax et iustus: non illum mendacium neque iniusticiam decet. Qua sic non ualet mentiri
quia est ueritas: ita quia iustus est. non potest. hoc
est nolens iniuste facere quicquam. Nam omnia
teste propheta quecumque uoluit dominus: fecit in celo
et in terra. omniaque eius iudicia iusta. Dum
igitur nitteremur ostendere: quod uolente fieri possit: quod uero illo nolente fieri non ualet. et ut
ueridico eximioque doctori. cui dum adui
ueret. in omni sciencia se comparare nemo
audebat. non usurparet uaniloquus detrahere quispiam. cepto ab ordine loquius sumus
digressi. Uerumptamen qualis quantusue uir
iste fuerit: solius sci agustini testimonio
qui uelit plenius cognoscere ualet. Nam cum
in libro primo quem contra errorem iuliani
manichei descripserat: qui nuptias sine dubitatione dicebat dampnari: quod uero ex eis nasceretur. ab omni esset liberum obligatione peccati. dum plurimos contra

huius pestiferi dogmata catholicos duxisset testes: ita intulit dicens. nec sanctum
iheronimum quia presbiter fuit contempnendo arbitreris. qui greco et latino insuper hebreo.
eruditus eloquio: ex occidentali transiens
ecclesia in locis sanctis atque in litteris sacris
usque ad decrepitam uixit etatem. cuius nobis
eloquium ab oriente in occidentem ad instar
solis lampas resplenduit. Omnes denique
qui ante illum aliquid ex utraque orbis parte.
de doctrina ecclesiastica scripserant: legit
nec aliam de hac re quam propositi tenuit promsitque sententiam. Qui exponeret ionam prophetam
apertissime dixit. quod etiam paruuli peccato
offensionis adeo tenerentur obnoxii. Set possibile est animo et longum de isto uiro eiusque
districte uite illiusque moribus retexere cuncta. Unius enim miraculi huius monasterii quondam presbiterorum simile. quod per succedentium
relationem memoriam nondum obliuio abstulit. et a religiosis uiris. qui celestis amore
patrie bethlem fuere: huc est delatum.
huic compendioso subdendo: necto sermoni.
Quadam namque die aduesperascente. cum
beatus iheronimus. una cum fratribus ut monachis
mos est ad sacratum lectionum audienda sedisset
precepta diuina: subito tribus claudicans quatuor
suspenso pede. ingens leo cenobii claustra
ingressus est. Quo utique fratres uiso: preteriti non
nulli in fugam sunt ut est fragilitatis humane conuersi. Scs uero iheronimus ueluti
aduentanti ospiti: intrepidus leonis aduentui obuiauit. Qui uidelicet dum sibi pariter
propinquasset: et quia loqui leo ut sue nature est
minime poterat: ut cumque ualuit predicto
patri lesi quem habebat pedis. obtulit plantam.
Uocatis tunc fratribus precepit ut diligenter lesum abluerent pedem. inquirentes cur ita
leo claudicans erat. Quod dum factum studiose fuisset: uulneratam assentibus inuenerunt plantam leonis. Cui igitur cum admodo
diligenter adhibita cura. de lesionis ictu
conualuit illico. Omni ergo beluyne feritatis deposita rabie. cepit inter eos ultro citroque quasi domesticum tranquille animal pa

Real Academia de la Historia

fieri iussit. Ubi praeunte domino seculi puersitate deuicta: positus est v. die kalendas octubris. Expleto etatis sue anno nonagesimo primo. imperii uero honorii duodecimo anno. imperante utique illo. cuius anni nec inchoantur. neque finientur. sed per infinita secula seculorum permanent. amen.

Incipit uita uel actus sanctissimi gregorii pape romeni

Gregorius urbe romulea a patre gordiano editus: non solum spectabili senatorum prosapia: uerum etiam religiosam originem duxit. Nam felix eiusdem apostolice sedis antistes: uir magne in christo et ecclesia glorie eius attauus fuit. Sed tamen hanc gregorius tante nobilitatis lineam moribus extulit. probis actibus decorauit. Denique ut post paululo claruit: non sine quodam magno presagio tale sortitus est nomen. Gregorius namque ex greco eloquio in latina lingua uigilantius sonat. Recte et enim bene uigilauit sibi: dum diuinis inherendo preceptis laudabiliter uixit. Vigilauit et fidelium populis: dum doctrine affluentis ingenio: quo tramite ad regna celorum scandere deberent patefecit. Disciplinis uero liberalibus. hoc est grammatica. rethorica. dialectica. ita a pueritia est institutus: ut quamuis eo tempore florerent adhuc rome studia litterarum: nulli in urbe ipsa putaretur esse secundus. Inerat ei in parua adhuc etate maturum iam studium adherere scilicet dictis maiorum. Et si quid dignum potuisset auditu percipere: non segniter obliuioni tradere: sed tenaci potius memorie commendare. Hauriebatque iam tunc stillando doctrine fluenta pectore: que post congruenti tempore mellito gutture ructuaret. Hic in annis adolescentie in quibus solet seculi etas uias ingredi. deo cepit deuotus existere: et ad superne uite patriam totis desideriis anelare. Sed dum diu longeque conuersationis gratiam differret: et postquam celesti est afflatus desiderio. seculari habitu contegi melius putaret. uelletque presenti mundo quasi specietenus. deseruire: ceperunt multa contra eum ex eiusdem mundi cura succrescere: ut in eo iam non specie. sed ut ipse asserit retineretur et mente. Tandem cum et parentum iam duorum obitu liberam disponendarum rerum suarum haberet facultatem: quod prius mente gestabat aperuit. Qui que iam in diuinis erat obtutibus: humanis etiam uisibus ostendit. Mox et enim cuncta que habere potuit: ad pietatis opus tribuens: ut christum pro nobis factum egenum: egens ipse sequeretur.

Sex quippe in sicilia monasteria construens: fratres illic seruituros deo adgregauit. Septimum uero intra urbis muros instituit in quo et ipse post modum regulari tramite in fratribus sibi sociatis fratribus sub abbatis imperio militauit. Quibus monasteriis tantum de redditibus prediorum delegauit: quantum possit illic commorantibus ad cotidianum uictum sufficere. Reliqua uero cum omni domus presidio uendidit. ac pauperibus erogauit. Nobilitatemque illam quam apud seculum uidebatur habere: totam ad nascendam superne gloriam dignitatis diuina gratia largiente conuertit. Et qui ante serico contectus ac gemmis micantibus solitus erat per urbem procedere: uilis post uili contectus tegmine ministrabat pauper ipse pauperibus. Et enim mutato repente seculi habitu: monasterium petiit. et ex huius mundi naufragio nudus euasit in quo tanta perfectionis gratia cepit conuersari: ut iam tunc in ipsis primordiis perfectorum possit numero deputari. Inerat namque ei tanta abstinentia in cibis. uigilie in orationibus. strenuitas in ieiuniis: ut infirmato stomacho uix consistere uel incedere posset. Sustinebat preterea assiduas corporis infirmitates. maximeque ea pulsabat molestia: quam greci medici sincopin

(c) Real Academia de la Historia

vocant. Cuius in commodis ita vitalium cruciabatur incisione ut crebris interceptus angustiis per singula pene horarum momenta ad exitum propinquaret. Qualis autem in monasterio fuerit, quamque laudabili studio vitam duxerit, ex ipsius possumus verbis colligere, quibus ipse in pontificatu iam positus cum Petro suo colloqueretur diachono flendo usus est dicens. Infelix quippe animus meus occupationis sue pulsatus vulnere meminit qualis aliquando in monasterio fuit, quomodo ei labentia cuncta subterant, quantum rebusque volvuntur eminebat, quod nulla nisi celestia cogitare consueverat. Quod etiam retentus corpore ipsa iam carnis claustra contemplatione transibat, quod mortem quoque que pene cunctis pena est, videlicet ut ingressum vite et laboris sui premium amabat. At nunc ex occasione cure pastoralis secularium hominum negotia patitur, et post tam pulchram quietis sue speciem terreni actus pulvere fedatur. Cumque se pro condescensione multorum ad exteriora sparserit, etiam cum interiora appetit, ad hec procul dubio minor redit. Perpendo itaque quod tolero, perpendo quod amisi. Cumque intueor illud quod perdidi, fit hoc gravius quod porto. Ecce enim nunc magni maris fluctibus quatior, atque in navi mentis tempestatis valide procellis illidor. Et cum priores vite recolo, quasi post tergum reductis oculis viso litore suspiro. Quodque adhuc est gravius dum inmensis fluctibus turbatus feror, vix iam portum valeo videre quem reliqui.

Hec autem ipse de se non perfectum iactando virtutum sed deflendo potius defectum referre consueverat, quem se semper pastoralem curam incurrisse metuebat. Sed quamvis talia de se ex magne humilitatis intentione dixerit, nos tamen credere decet, nichil eum monachilis perfectionis perdidisse occasione cure pastoralis. Immo potiore tunc supsisse profectum de labore conversionis multorum quam de propria quondam quiete conversationis habuerit.

qualiter Sed hic sanctus vir ad diachonatus officium et post ad pontificatus culmen ascenderit, subsequens declarabit sermo. Igitur cernens romanus pontifex, qui tunc ecclesie preerat, invitum gradibus Gregorium ad alta conscendere, eum abstractum a monasterio ecclesiastici ordinis officio sublimavit. Levitamque septimum ad suum adiutorium adscivit. Nec multo post pro responsis ecclesiasticis ad urbem Constantinopolim apocrisarium direxit. Nec tamen ille quamvis in terreno conversaretur palatio, vite celestis intermisit propositum. Secuti namque sunt eum nonnulli ex monasterio fratres sui germana devicti caritate. Quod divina factum dispensatione conspicitur, ut eorum scilicet exemplo ad orationis placidum litus quasi anchore fune restringeretur. Cum incessabili secularium rerum in pulsu fluctuaret, concussaque seculi actibus mentem ad eorum consortium velud ad tutissimi portus sinum confugiens, inter eos cotidie per studiose lectionis roboraret alloquium. Horum ergo consortium non solum a terrenis est munitus incursibus, verum etiam ad celestis vite exercicia magis magisque succensus. Tunc ab eisdem fratribus enixe rogatus maximeque a Leandro venerabili viro Spalensi episcopo, qui pro causis Wisegotorum legatus eo tempore Constantinopoli advenerat, compulsus est ut librum beati Iob multis involutum misteriis enodaret. Neque ille negare potuit opus quod sibi fraternus amor multis utile imponebat futurum. Sed eundem librum quomodo iuxta litteram intelligendus, qualiter quo sensu unicuique fidelium sit aptandus, per triginta quinque librorum seriem mirabili ratione perdocuit. In quibus ita de virtutibus vitiisque disseruit, ut non solum videatur eadem verba exponere, sed et formis modo aliquo visibilibus demonstrare. Unde non est dubium eum perfectione earum assecutum esse virtutum, quarum tam efficaciter intimare valuit affectus. Quod videlicet opus in regia quidem urbe apocrisarius inchoavit, Rome autem iam factus pontifex explevit. Qui cum adhuc esset in eadem urbe regia positus, nascentem ibi novam heresim de statu nostre resurrectionis cum ipso quo exorta est initio, iuvante se gratia catholice veritatis attrivit. Siquidem Eutycius eiusdem urbis episcopus

© Real Academia de la Historia

dogmatizabat corpus nostrum in illa resurrectionis gloria inpalpabile, uentis aereque subtilius esse futurum. Quod ille audiens et ratione ueritatis et exemplo dominice resurrectionis probauit hoc dogma orthodoxe fidei omnimodis esse contrarium. Catholica etenim fides habet quod corpus nostrum in illa inmortalitatis gloria sublimatum: subtile quidem sit per effectum spiritalis potentie: sed palpabile per ueritatem nature. Iuxta exemplum dominici corporis de quo a mortuis suscitato: dicit ipse discipulis. Palpate et uidete quia spiritus carnem et ossa non habet: sicut me uidetis habere. In cuius assertione fidei uenerabilis pater gregorius. in tantum contra nascentem heresim laborauit: tanta hanc instancia iuuante etiam piissimo imperatore tiberio constantino contriuit: ut nullus deinceps sit inuentus qui eius resuscitator existeret. Igitur postquam romam uenerabilis leuita regressus est aliquanto interiecto tempore: tanta inundatione tiberis fluuius alueum suum egressus est. tantumque excreuit ut eius unda per muros urbis influeret. atque in ea maximas regiones occuparet ita ut plura antiquarum edium menia eiceret. Qua etiam aquarum uiolentia. orrea ecclesie subuersa sunt. in quibus non nulla modiorum tritici milia perierunt. Tunc siquidem multitudo serpentium cum magno dracone in modum trabis ualidi per huius fluuij alueum in mare descendit. Sed suffocate bestie inter salsos maris turbidi fluctus nec mora litore electe sunt. Subsecuta est e uestigio clades: quam inguinariam uocant. Nam medio mense undecimo adueniens primum omnium iuxta illud quod in ezechiele legitur. A sanctuario meo incipite: pelagium papam perculit et absque mora extinxit. Quo defuncto tanta strages populi facta est. ut passim subtractis habitatoribus domus in urbe plurime uacue remanerent. Sed quia ecclesia dei sine rectore esse non poterat: beatum gregorium licet totis uiribus renitentem. plebs tamen omnis elegit. Quem ille apicem attencius fugere temptans. esse se indignum tali honore clamitabat. uidelicet metuens ne mundi gloriam quam prius abiecerat: ei sub ecclesiastici colore regiminis aliquo modo subripere posset. Unde factum est ut epistolam ad imperatorem mauricium dirigeret. Cuius filium ex lauacro sancto susceperat: adiurans et multa prece deposcens: ne umquam ad assensum populis preberet. ut se huius honoris gloria sublimaret. Sed prefectus urbis germanus nomine: ei nuntium anticipauit. comprehensumque ac disruptis epistolis consensum quem populus fecerat imperatori direxit. At ille gratias agens pro amicitia diachoni. eo quod locum deferendi ei honoris ut cupierat repperisset. Data illico preceptione ipsum institui precepit. Cumque in hoc restaret ut benediceretur. et lues populum deuastaret: uerbum ad plebem pro agenda penitencia hoc modo exorsus est.

Oportet fratres dilectissimi ut flagella dei que uentura debuimus: saltim presentia et experta timeamus. Conuersionis nobis aditum dolor aperiat: et cordis nostri duritiam ipsa quam patimur pena dissoluat. Ut enim propheta testante predictum est: peruenit gladius usque ad animam. Ecce etenim cuncta plebs celestis ire mucrone percutitur. et repentina singuli cede uastantur. Nec langor mortem preuenit: sed langoris moras ut cernitis mors ipsa preuenit. Percussus quisque ante rapitur quam ad lamenta penitentie conuertatur. Pensate ergo qualis ad conspectum districti iudicis perueniat: cui non uacat flere quod fecit. Habitatores quique non ex parte subtrahuntur. sed pariter corruunt. Domus uacue relinquuntur. filiorum funera parentes aspiciunt: et sui eos ad interitum heredes precedunt. Unusquisque igitur nostrum ad lamenta penitentie confugiat. Reuocemus ante oculos mentis quicquid errando commisimus: et quod nequiter egimus flendo puniamus. Preueniamus faciem dei in confessione: et sicut propheta ammonet. leuemus corda nostra cum manibus ad dominum. Ad dominum quippe cum manibus corda leuare est orationis nostre studium cum merito bone operationis erigere. Dat profecto dat tremori nostro fiduciam. qui per prophetam clamat. Nolo mortem peccatoris: sed ut conuertatur et uiuat. Nullus autem de iniquitatum suarum inmanitate

(c) Real Academia de la Historia

desperet. Uæternosas namque immunitatum
culpas: triduana penitentia abstersit. Et
conversus latro uite premia etiam in ipsa sen
tentia sue mortis emeruit. Mutemus igitur
corda: et presumamus nos iam percepisse quod
petimus. Citius ad pietatem iudex flectitur:
si a prauitate sua petitor corrigatur. Inmi
nente ergo tante animaduersionis gladio:
nos inportunis fletibus insistamus. Ecce nam
que quod ingrata esse hominibus inportuni
tas solet: iudici ueritatis placet. quia pius
et misericors deus: uult a se precibus exigi: qui
quantum meremur non uult irasci. Hinc enim
per psalmistam dicit. Inuoca me in die tribula
tionis: et eripiam te et honorificabis me. Ipse
ergo sibi testis est. quia inuocantibus se misereri
desideret. qui admonet ut inuocetur. Proinde
fratres karissimi contricto corde: et correctis
operibus ab ipso ferie quarte diluculo septiman
mensis letanie deuota ad lacrimas mente
ueniamus. Ut districtus iudex cum culpas
nostras nos punire considerat: ipse a sententia
proposite dampnationis parcat.

Quam exortatione beati gregorii ideo
huic opusculo inserendam putaui
mus. ut a quanta perfectione predicationis
initium sumpserit monstrarem. Igitur
dum magna multitudo sacerdotum. mona
chorum. diuersique sexus etatis. iuxta preceptio
nem beati gregorii constituta die domini inga
tata uenissent: in tantum lues ipsa diui
no iudicio deseuit: ut intra unius hore spa
tium. dum uoces plebs ad dominum supplica
tionis emitteret: octo ginta homines ad
terram corruentes spiritum exalarent. Sed non desti
tit sacerdos tanto populo predicare. ne ab oratione
cessarent: donec miseratione diuina pes
tis ipsa quiesceret. Cumque adhuc futurus antis
tes fuge latibula prepararet: capitur trahitur
et ad beati petri apostoli basilicam ducitur. ibique
ad pontificalis gratie officium consecratus papa ur
bis efficitur. Qui in tempore dum a iohanne
rauennatis urbis episcopo reprehensus fuisset cur a
pastorali officio delitiscendo se subducere
uir tam ydoneus uoluisset: hac occasione con

pulsus uolumen egregium quod pastoralis ap
pellatur composuit. in quo manifesta luce pate
fecit qualis ad ecclesie regimen ad summi. qua
liter ipsi rectores uiuere. qua discretione sin
gulas quasque audientium personas instruere:
quantaque consideratione propriam cotidie debeant
fragilitatem pensare. Sed et homelias euangeli
orum numero quadragita composuit. quas
in duobus codicibus equa sorte distinxit. Li
bros etiam dialogorum quatuor edidit. in quibus
rogatu petri diaconi sui. uirtutes sanctorum quos
in italia clariores nosse. uel audire poterat:
ad exemplum uiuentium posteris collegit. Ut sic
in libris expositionum suarum quibus sit uirtuti
bus insudandum edocuit: ita etiam de scriptis
sanctorum miraculis que uirtutum earundem sit
claritas ostenderet. Quam plura et alia quae
breuitatis studio cuncta singillatim edice
re omisi. Quod eo magis mirum est hec tanta
condere uolumina: potuisse: quod omni fere iu
uentutis sue tempore ut uerbis ipsius loquar.
crebris uiscerum doloribus cruciabatur. horis
momentisque omnibus fracta stomachi uirtu
te lasescebat. Lentis quidem. sed tamen conti
nuis febribus anelabat. Frequens eum
etiam gressuum dolor uehementer affligebat
Uerum inter hec dum sollicitus pensaret.
quia scriptura teste. omnis filius quem recipit flagel
latur: quo malis presentibus durius deprimebatur:
eo de eterna certius presumptione respirabat.
Fatigabat preterea de ordinandis urbis ui
giliis. ne ab hostibus caperetur continua sollici
tudine. Urebant quoque incessanter eius ani
mum: filiorum hinc inde discrimina nuntia
ta. Sed tamen ille inter totius italia deprehensus
incomoda numquam otio indulgebat. Cum
aut filiorum utilitatibus inseruiret: aut ali
quid dignum ecclesie scriberet. aut per contempla
tionis gratiam. celi secretis inter esset. Denique
cum de tota italia longobardorum gladios me
tuentes plurimi undique ad romanam urbem
confluerent: sollerter pro omnibus curam
gerebat. In tantum namque eius animum mi+ [+ uniuersis cum ibi pabulo corporis subsidia ministrabat]
sericordie amor deuixerat: ut non solum
horum quos presentes habebat necessitatibus occur

ueret: uerum etiam longe positis opem sue largitatis impenderet. Adeo etiam in monte Synai dei famulis constitutis: que erant oportuna transmitteret. Nam alii quidam pontifices construendis ordinandisque auro uel argento ecclesiis operam dabant. Hic autem totus erga animarum lucra uacabat. Et quicquid pecunias habere potuerat: sedulus dispergere et pauperibus erogare curabat. ut iusticia eius maneret in seculum seculi. et cornu eius exaltaretur in gloria: ita ut illud beati Iob ueraciter dicere possit. Auris audiens beatificauit me. et oculus uidens testimonium reddebat michi. quia liberassem pauperem uociferantem. et pupillum cui non erat adiutor. Benedictio perituri super me ueniebat. et cor uidue consolatus sum. Iusticia indutus sum. et uestiuit me sicut uestimento. et diademate iudicio meo. Oculus fui ceco. et pes claudo. pater eram pauperum. et causam quam nesciebam diligentissime inuestigabam. Conterebam molas iniqui: et de dentibus illius auferebam predam. Et paulo post. Si negaui inquit quod uolebant pauperibus. et oculos uidue expectare feci. Si comedi bucellam meam solus. et non comedit pupillus ex ea: quia ab infantia mea creuit mecum miseratio. et de utero matris egressa est mecum. Ad cuius pietatis et iusticie opus pertinet. quod anglorum gentes per predicatores quos illuc direxerat: dentibus antiqui hostis eripiens. eterne libertatis fecit esse participes. Et enim quia qui deo nostro fideliter adheret: semper ex eius largifluo munere ad potiora conscendit. Dum sanctus iste ardenti studio pro colligendis particulatim fidelium animabus satageret: donauit illi pius dominus ut totam partem conuerteret gentem. Cuius conuersionis ut perhibetur. diuinitus facta hec occasio fuit. Dum die quadam aduenientibus nuper mercatoribus multa uenalia in forum rome collocata fuisset: multique ad emendum hinc inde confluerent. Contigit et gregorium beatum ante scilicet quam pontificale decus haberet. cum ceteris aduenisse ac uidisse inter alia pueros uenales positos. lactei corporis ac uenusti uultus. capillos quoque precipui candoris habentes. Quos cum conspiceret: interrogauit de qua regione essent adlati. Dictum est quia de britania insula. cuius incole tali omnis decore niterent. Rursus interrogauit utrum insulani christiani essent: an paganorum erroribus implicati. dictumque est quod essent pagani. At ille ex intimo cordis longa trahens suspiria: heu pro dolor inquit quod tam lucidos uultus tenebrarum auctor possidet. Tantaque frontis species: mentem ab intus gaudiis uacuam gestat. Rursus ergo interrogauit: quod esset uocabulum gentis illius. Responsum est quod angli uocarentur. At ille. Bene inquit. Nam et angelicam habent faciem. et tales angelorum in celis decet esse coheredes. Quod habet inquit nomen ipsa prouintia. unde ipsi adlati sunt? Responsum est quod deiri uocarentur. ipsi prouinciales. At ille. Bene inquit deiri. de ira eruti. et ad misericordiam christi uocati. Rex autem prouintie illius quomodo uocatur? Responsum est quod elli uocaretur. At ille adludens ad nomen ait. Alleluia laudem dei creatoris illis in partibus oportet cantari. Accedensque ad pontificem romane et apostolice sedis: rogauit ut genti anglorum in britania aliquos uerbi ministros. per quos ad christum conuerteretur mitteret. Asserens et se ipsum in hoc opus domino cooperante perficiendum paratum esse. si tamen eidem apostolico pape hoc ut fieret placeret. Quod dum perficere non posset. quia et si pontifex concederet illi quod petierat uellet: non tamen ciues romani ut tam longe ab urbe secederet. potuerant permittere. Mox ut ipse pontificatus officio functus est: opus diu desideratum perfecit. Alios quidem predicatores mittens: sed ipse predicationem ut fructificaret suis exhortationibus ac precibus iuuans. Denique direxit ad eandem insulam seruos dei. Mellitum. augustinum. et iohannem. cum multis aliis dominum timentibus monachis. Qui intra breue temporis spatium. regem illum qui in capite insule morabatur: cum suo populo conuerterunt. Quibus omnipotens deus tantam faciendorum miraculorum gratiam contulit: ut uerbum fidei quod ore predicabant: signorum quoque efficatia confirmaret. Unde factum est ut paucis elabentibus annis: etiam cetere insule ipsius regis cum his qui erant

(c) Real Academia de la Historia

subiecti ad xpi dñi fidem accederet. De cuius gentis conuersione simul et miraculorum prodigiis que ibidem fiebant: ita btūs gregorius in libris moralibus scribit dicens. Ecce lingua britannie quę nichil aliud nouerat quam barbarum frendere: iam dudum in diuinis laudibus hebrea cepit uerba resonare. Et quondam tumidus iam substratus scis seruit oceanus. Eiusque barbaros motus quos terreni principes edomare ferro nequiuerant: hos pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus uerbis ligant. Et qui cateruas pugnantium infidelis nequaquam metuerat: iam nunc fidelis humilium linguas timet. Quia enim perceptis celestibus uerbis. clarescentibus quoque miraculis. uirtus ei diuine cognitionis infunditur: eiusdem diuinitatis potentia refrenatur error. Ut prauum genus metuat: ac totis desideriis ad eternitatis gratiam uenire concupiscat. Quod totum ut fieret: ita eidem bto gregorio gratia diuina concessit: ut merito sub anglorum gente debet apostolus appellari. Quia et si aliis non est apostolus: tamen illis est. Nam signaculum apostolatus eius: ipsi sunt in dño. Jam uero utrum aliquibus uir iste — — tanti meriti miraculis claruerit superfluo queritur quod luce clarius constat. quod his qui uirtutum signa suis meritis ualuit: aliis quoque xpo largiente adquirere. si exigisset opportunitas: facilius poterat hec etiam ipse promereri. Hec breuiter de uita uel actibus beati gregorii dicta sufficiant. ceterum quamdiu mundi huius orbitas uoluitur: eiusdem laudabile meritum semper accipiet incrementum. Quia ipsi sine dubio gloria adscribitur: uel quod anglorum ecclesia noua semper sobole fecundatur uel quod illius doctrinis multi pro premio elongati: ad xpi clementiam reuertuntur. Vel quod bonis quoque suasionibus inflamati: celestem patriam desideranter inquirunt. Qui btīssimus pontifex postquam sedem romane et apostolice ecclesie annis .xiii. mensibus .vi. et diebus .x. gloriosissime rexit. ex hac luce subtractus. usque etiam regni celestis sedem: feliciter translatus est. Sepultus uero est in ecclesia bti petri apostoli eidemque secretarii. die .iiii. iduum marciarum. Regnante in perpetuo d.n.i.x.

scorum pedib

Prefatio in translatione sci emiliani presbiteri a fredinando ipsius monasterii monacho edita.

Sacri corporis bti emiliani translatione scripturus. orationibus illius imprimis me iuuari deposco. Plurius namque lator. si res presumptuosa de nouo eudere antiquitus ab aliis omissa. Est et enim ueto nimis mirandum: materiam tam copiosam et honestam. tamque necessariam. ab illis intactam remansisse. quippe qui ut presentes ipsi melius scribere possent. Preterea cum quis audiat per tam longa retro labentia secula. illuc scm et gloriosum coruscasse miraculis. nunc autem se gaudeat hic insignia corporis cernere: non facile ex scriptis animaduertit. nisi et in ueritate fama subministret. Hoc autem opus tibi dedicans alba iohannes. ea qua fide scriptorum et uiuaci fama adhuc referente cognoui in unum compilans secutus transmittere curaui. Librum etiam miraculorum hic imperfectum in fine conectens. locum deinceps scribere uolentibus relinquens aptum. existimans ob hoc me illis maiorem scribendi animum prestare: cum de nouo aliquid per scm effulserit glorio

Incipit translatio bti emiliani. Lectio .i. — Se-

Scitur sanctus strenuissimi garsie regis cantabriensium filius. uir armis strenuus. fide catholicus. postquam in regnum successit paternum. actus uiriliter imitans patrios. impetus maurorum ne solito more deseuiret in fines xpianorum. multani manu desudans. instanter compescere cepit. Quem ds ultorem xpiane fidei deuotum in sudore exercitus sui ex alto prospiciens. non solum sobolem eidem in multiplice generatione crescere fecit: uerum etiam eidem prosperos successus feliciter concessit. A pireneis iugis usque ad castrum naiare quod in terre medio continetur. fidei reddidit xpiane. Stratam etiam sci iacobi quam timore sarracenorum peregrina alaue pegni iam declinauerant: absque retardationis obstaculo libere currere fecit. Tu. Lectio .ii. —

Real Academia de la Historia

Qui dum sepissime de inimicis fidei triu
phum reportaret. igne tactus supni am
oris diuinū cultum intra fines regni sui
amplificare decreuit. Quem & ipsū dū sal
ua catholica fide in ecclia di diuersum in se
ipsm cōspiceret. prudens princeps meliora lege
laborabat: donec ad apicem monastice religi
onis puenit. Erat quippe tunc tempōris ordo mona
ticus rarus. atque preciosus. Cuius religionis
dum quondam btissimū emilianū sectpodā
uerissime reperiret. ei ecclesiam suppliciter frequn
tabat. Et plerumque diebus quadragesime de
uotus accedens. totus se bto emiliano cōmittens
plura in muneribus. plura in possessionibus cō
ferens: patronū in ipso sategit accumulare bono

A nimus autem ei maiora Lectio iii. res
attemptaret facere. si situs loci eius uolu
tati nō repugnaret. Est enim faux in ascensu
mōtis curueta sita. uersus septentrionē. fere
quantum iactus lapidis ampla. a meridiano
arduum ascendentibus prebens iter. reliquis quoque
partibus ingentibus interclusa. breuissimū ha
bens fontem & rupim passim antrosā que se
tumendo lumbum aliquantulū in medio
facere uidetur. In hoc loco btus emilianus sibi
ecclesiam cōstruxerat. Ad transitu autem ei licet
ob miraculorum insignia que sibi frequenter fiebant
populoso frequentaretur accessu. situs tamen loci
arduus & strictus. omniumque necessariorum eue
ctione pene indigens. nō modicā habitantibus molestiā

A nno autem incarna Lectio iiii. inferebat.
tionis dnice. millesimo tricesimo. cuidā
religiosissimo uiro. in uisione e reuelatū. sa
crum corpus bti emiliani de sepulcro debere
leuari. & in preciosiori cultu iam palā a populis sup
plici ueneratiōe. Nec enim tegi sub modio. que lux
erat yspanie. sed in pratulo omnibus sup candela
brum lucere. Qui ut moris e fragilitatis hu
mane. tante rei dubius. nocte dieque orōni
deditus. orat plenissime a dno certificari.
Adeptō g quod optauerat: & uisione bene certi
ficatus. misterium quod uiderat: fratribus per ordine
pandit. Letificati omnes in menso gaudio sa
lubri tamen decernunt cōsilio: hoc nō debe
nec audere fieri absque assensu & ammineulo rega

lis: &c

Cuiusque regis auribus esset intimatū. mag Lectio v.
no exhilaratus gaudio: rem effectui se mā
cipare libentissime pollicetur. Die statuit. archa
Artificibus interim archā gemmis in tertiā
parari precepit. atque edictum nō solum per ui
cinas. sed & per remotas partes exijt. ut quicumque
sacre translationis particeps uellet fieri: ad
prefixam diem conuenirent. Concurrūt undique
populi permixti sexus utriusque transmeatur.
Aduocans autem serenissimus rex. iulianū aucem
sem. Munium alauensem. Mantium oscē
sem. & Santium naiarensem uenerabiles pō
tifices. magno optimatum suorum cōstipatus
cuneo. et ipse aduenit. Lectio vi. tractus

A scendentibus illis una cum populorum turbis
ad ecclesiam. breuissimus campus repperitur.
in quo epitaphium scriptum cernitur. hoc
in loco humana sub specie. btus emilianus luc
tatus e cum diabolo: sicut iacob cum angelo.
Lectores lectitant. populus in ammiratiōe cōuer
titur. Paulatimque ultra progredientes: ecclesiam
cōfessoris attingunt. Ualuasque ecclie intrā
tes. genua flectunt. pectora tundunt. lacri
mas fundunt. Et crucis signaculo se muni
entes. prostrati humi adorant. Fit interea po
pulorum concursus. aspicientium foramē serpē
tis aliunde nō per hostium spelunce egressi.
egressionis sue uestigia mirabiliter relinqn
tis. Fit & concursus intrantium cellam. ubi
btus emilianus quadragesimas obseruauit. tractus

M irabatur rex: mirabat Lectio vii.
& populus. quod tam humilis locus. tā im
menso ditaretur thesauro. Quidam autem altius
suspirantes: paulū aplm dicentem. habemus
thesaurū istum in uasis fictilibus animo reco
lebant. Tandem ab epis ieiunio indicto:
per triduū se maculis purificare nituntur. atque
ubi scificati sunt sacerdotes & leuite. manus
ad sarcofagum admouētes. lapides eruerunt
tamen: terram fodiunt. thesaurū latētem reue
lant. Mox sicut relatiōe fideli idem rex testa
tur. languentium multitudo. aridorum. claudorum.
diuersarumque infirmitatum: que causa span
de salutis inibi aduenerat. per btm emilia
nū est obtate saluti restituta. Lectio viii. tractus

Lectio .iiii.

Stupentibusque cunctis pre gaudio: voces ad sidera tollunt. Et summa cum reverentia artus cineresque reliquiarum colligentes in arcam argenteam recondunt. Archamque deducentes. et super altare locantes. instar israelitici populi. decantabat chorus alleluya. et unum in sancta mittitu deo applaudebat legitime alta laudes deo canendo. Rex autem plura monasterio conferens inter cetera ferrucium religiosum monachum in abbatem promovens eum regali auctoritate sancivit. Episcopi autem tercias ecclesiarum villarum sancti emiliani in dotem translationis sancto emiliano concedunt. Cunctique populus secundum possibilitatem uniuscuiusque sui alii aurum. alii argentum. alii lapides preciosos. et secundum illos usque ad pilos capparum. munera in domo domini offerre satagebant. His igitur omnibus rite peractis: unusquisque ad propria cum gaudio remeavit. Acta sunt hec prout apostolus in carnati verbi anno millesimo tricesimo. Quia non de loco ad locum. sed de loco in locum ut ita dicam facta fuit hec translatio. quasi quedam transmutatio caruit viribus translationis.

Rege autem sancio humanis rebus exempto. postquam strenuissimus garsias rex filius eius. calagurritam civitatem potenti virtute a sarracenis cepit. et gomessanum sancti emiliani abbatem. pontificali infula illum ibi decoravit. apud naiaram de spoliis inimicorum quod sibi deus contulerat: ecclesiam in honore beate marie fundare curavit. Quam cum mirifice perornaret. ad maiorem adhuc decoris titulum. corpora sanctorum quecumque existentium illuc deferre laborabat. Convocatis igitur ad hoc opus episcopis. Sanctio videlicet pampilonensi. et Garsia alavensi. nec non prefato gomessano naiare et castelle vetule simul episcopo. cum magna populorum turba. rex ad monasterium sancti emiliani superius accessit. Vigiliis et orationibus ex more peractis: quarto kalendas iunii incarnationis dominice anno millesimo quinquagesimo tercio. monasterii gundissalvo existente abbate. archam de altari levantes et super humeros suos ponentes: naiaram secum ferre gestiebant. Quanta autem erant gaudia ferentium: tanta erant lamenta monachorum remanentium. Illi gaudebant quod secum inspatum thesaurum ferebant: hii vero merebant quod patrem proprium et dominum amittebant. Sed deus qui merentium est consolator: aliter quam sperabatur disposuit. Nam cum viam carperent. et iam ovantes ad vallem usque mediam devenissent: subito archa quasi saxum immobile stetit. et a ferentibus moveri non potuit. Stupefacti omnes: ceperunt dominum sanctumque emiliani orare. Cumque genuflexiones. pectorum tunsiones. orationes darent in cassum: nec esset qui eis responderet adsum. spe iam frustrati naiarenses ad propria vacui sunt reversi. Fertur quod alia vice naiarenses similia acceptantes. ab ovacastrensibus male insecuti: eorum manibus per fugam vix sunt elapsi. Unde mos usque hodie inolevit. ut quotiens necessitas poposcerit: corpus beati emiliani extra ecclesiam non prius efferatur quam ovacastrenses conveniant. Rex autem necessitatem mutans in voluntatem. magistros operis venire faciens: eis ut sibi instar naiarensis aliam in honore beate virginis ecclesiam metiretur imperavit. Et precepit districte. ut ab opere non desisterent. donec totum perficeretur. et ibi sanctum corpus beati emiliani honorifice collocaret sufficienter ad huius servorum dei necessaria conferens: totum monasticum ministerium quod antea fiebat. superius regia auctoritate mutari mandavit inferius. Elapsis igitur quatuordecim annis ecclesia iam completa: et archa auri electrique miro opere fabricata. gemmisque preciosis per totum intexta. beati emiliani corpus ab abbate blasio ibi est reconditum. et in ecclesia ubi nunc veneratur est collocatum: anno incarnationis dominice. millesimo sexagesimo septimo. Fluxerunt autem a transitu beati viri. usque ad hanc translationem. anni ferme quingenti et tres. in quorum spatio multa eorum cum venere miracula. quod per negligentiam remanserunt inscripta. Ego autem et si non ut debui tamen ut potui istius veteris translationis novus enarrator ut promisi: in omnibus deinceps scribere volentibus ad honorem confessoris volu

493

Real Academia de la Historia

men agrediar miraculorum. laboris mei pre-
mium in futurum expectans. prestante domino.

Prefacio in libro miraculorum sancti emiliani presbiteri

Cogitanti mihi et exultanti. et confessoris x.
quia sic beati emiliani uita preualuit.
ita et eius translatio me per dei gratiam ferian-
dum habeat scriptorem. ecce flores mira-
culorum subito occurrunt. et iam quasi in
campo diuersis florum generibus referto po-
situs. cum omnes sint mirabiliter flagrantes
copia me facit inopem quos eorum potius
eligam ignorans. ac sic quasi quedam contentio
surgit in animo. Ero enim inops floribus
plenus. nisi beati emiliani materia miraculis co-
piosa. Que cum uniuersa opera dei sint mirabi-
lia. mirabiliora tamen uidentur que mirabili-
ter deus in sanctis suis operatur. et adeo flagrant. quod ui
sue uirtutis uisum cecis. mortuis uitam.
surdis auditum. claudis gressum. et omnis
effectus nature. nature contra naturam pote-
tialiter conferant. De tam mirabili igitur campo
si uacuus exiero. numquid stultus non fiam.
Et si uniuersa miracula patris nostri emiliani ca-
lamo comprehendere non possum. propterea ego
non aliqua scribam. Scribam certe et flores
qui prius occurrerint. non causando de tempore indi-
fferenter conscribendo decerpam. Hec ultra
iam iuuante deo ipsis floribus parcam. ut in
futurum mihi ab ipso paretur. Amen.

Incipit liber miraculorum beatissimi emiliani

Miraculum quod scio multi mecum fatentur
uerum esse. In fune corone desuper alta-
re confessoris pendentis. duo tintinnabula sunt
appensa. quo tempore. uel a quibus personis sint ap-
posita. penitus ignoro. quorum alterum per se pul-
satur. cum aliquis de fratrum cohorte est migra-
turus. Alterum cum de nouo pericula pressura-
rum monasterio aduersa emergunt. Cre-
das hoc non mechanica arte. sed diuina pot-
ius fieri uirtute. O mira pietas confessoris. qui ita
suos seruare studet tali presagio. ut de male
factis peniteant et resipiscant migraturi.
et precum orationibus et boni operis exhibitione a ma-
lis ingruentibus satagant liberari instantes
dampna per illa metus. prenosticat antea cetus.

clocam panis in fune pendenti bisante altare. corpore tangenti

Miles quidam arrepticius percussus corpore de finibus
Gallecie. diebus quadragesime ad sanctum

De quodam milite a demonio liberato. L. ii.

emilianum peruenit. Forte tunc temporis in-
mia aeris siccitas ingruebat. et populus ter-
re ut moris est ad postulandam pluuiam ibi conue-
nerat. Diluculo autem cum prefatus arrepti-
cius cum plebe ad audiendum missarum sol-
lempnia staret. subito adeo grauiter corruit.
ut cum eo magna pars templi corruisse
uideretur. Stupentibusque cunctis. tamen pro sa-
lute ipsius dominum scientes precantur emilia-
num. Infantes autem quia fuimus compassi illi-
us infirmitati. induimus ei aliquid pro caritate
induximus. Erat enim nudus. Quin etiam
rogauimus presbiterum. ut pro eo salutis sacrificia
deo et beato emiliano offerrent. et rogauimus
custodem altaris. ut ei cancellos aperiret. ut
introiret ad euangelia super caput eius reci- L. iii
tanda. Subsequenti autem die dum intra-
ret per cancellos ad altare sancti felicis. nunc
sancti petri dicti. antequam accederet ad altare.
respiciens retro. terribili uultu cepit cla-
mare. Ecce uenit. ecce uenit. Nonne uidetis
illum per ostium ecclesie intrantem. et ad me ue-
nientem. Nos autem qui astabamus accurrimus
per aquam benedictam. inimicus ipse perterritus
nimis aufugit. et se inter sacerdotem qui celebra-
bat intromisit. et de casula presbiteri. et de
aulea altaris faciem suam uelauit. Mox
post pusillum cepit dicere. deo gratias. deo gratias.
Ecce recedit. ecce recedit. Et sic per dei gratiam
meritis beatorum confessorum confessorum emiliani
et felicis a demonio est liberatus. Completis L. iiii
autem nouenis rogabamus eum ut resideret.
Dixit enim se non posse residere. quia sanum fide-
bat se esse. Ferebat enim se nobilem esse. et
cum cum sociis nocte in expeditione iret.
nocte arida ualde oppressus. de equitatura lap-
sus. cum ad quendam fontem ueniret. in me-
mor crucis insignitum fontem bibisse. et sic
a demone arreptus fuisse. Cumque septies
eum per diem uexaret. ad limina sancti iaco-
bi properaret. ibique cum totidem uicibus uexa- ut antea
tus est. Et sic salutis iam frustratus ma-

(c) Real Academia de la Historia

uiuit exulari quam inter suos ignominiose uiuere. hac de causa peragrans. & circuiens loca sanctorum famosissimorum huc usque deuenit. Nunc autem quia meritis sanctorum confessorum christi sanatum & liberatum ab infirmitate repatrio ad meos et si deinceps receptatus fuero: sciatis me huc reuersurum: sin autem huc non me uenturum. Et dicens omnibus ualete: letus ad propria remeauit.

De puero resuscitato.

l. v. Quidam de uilla nomine stella nauarre cum esset sterilis non habens filium. uouit beato emiliano. quod si eius precibus deus filium daret: nomen ei scilicet emiliani ei inponeret. & eum secum ad uisitandum sue ecclesie limina deferret. adepto gratia quod orauerat. & cum puer iam fere esset tredecim annorum mortuus est. Pater autem eius nimis tristis: tum de morte filii: tum de uoto quod uouerat minime impleto: cepit intra se meditari. ut quem uiuentem non potuit: saltem defunctum ad beatum emilianum deferret. Aduocatis itaque cognatis & uicinis: retulit quod in animo eius uoluebatur. Illi autem longinquitatem itineris. laborem uie: expensarum molem. societatis defectum. a proposito eum cessantes retrahere gestiebant. Ille autem instantius adquiescens. parat uectigal & que uie sunt necessaria: ut in crastinum mane [illegible]. Interea

l. vi. fiunt exequie. Subsequenti autem die dum ad feretrum accederent: ut funus pueri moueretur: puer eriges caput apparuit uiuus. & tristibus lamentantibusque dixit. Nolite flere: neque pauere. Nam ille qui fecit me patri meo me habere: cum non essem: ille me modo mortuum fecit reuiuiscere. Ego autem non inmemor uoti promissi. ut puer conualuit adduxi huc ad beatum emilianum aut ceruitis [?]. Inquirentibus autem nobis quod in illa uita acciderit. uel quod uiderit: sibi ferebat. Dum anima mea egressa fuit a corpore: statim susceptus sum a duobus fere ethiopibus qui ducebant me ad montana loca. & deambulantibus per loca nemorosa uia paulatim deficiebat et obscurabatur. Cum ecce quidam albis uestibus indutus: occurrit dicens nobis. Reuertimini: & reuertatur anima ista in corpore suo. quia hic est pro quo emilianus orauit. Et statim reuertentes per eandem uiam qua perueneram: apparui uiuus. Ego autem & alii monachi qui foris ad ianuam monasterii adstabant: audientes hec magnificauimus dominum & beatum emilianum. Et intromisimus referentes ad conuentum. ubi non mutato ordine uerborum: retulerunt ut supra inuisa. Conuentus autem applaudens manibus. pergens ad altare beati emiliani pulsatis campanis. & laus & gloria decantans: magnificauit dominum & sanctum confessorem pro tanto miraculo. patremque cum filio letum ad propria remisit.

De alio homine a debilitate manus sanato & a demone liberato.

l. vii. Galindo cognomine ferratura de uilla pazoges. cum suo nepote micho nomine possesso a demone: notia demonis inuasione huncam manum habente. & uigore brachii iam amisso: uenit ad me in sancto emiliano superiori residentem. cuius sacratissimum corpus ibi constat fore tumulatum. Cumque causam aduentus eius inquisissem & indicasset: precatur ut nepotis antefati infirmitati consulere oratione. Ego autem euangelicam pauli auctoritatem. Hoc genus non potest exire: nisi in oratione & ieiunio. Et adieci quod felicis memorie alba garsias meus predecessor incola loci. talibus infirmis solitus erat seruare quatuor nouenas. sanctorum scilicet emiliani. bartholomei apostoli & beate marie. & reuerende crucis. Quibus nouenis egroti exorcizata aqua loti aliaque ordeaceo potuque refecti. continuatis missis & orationibus uacantes de nocte in ecclesia excubabant. Infirmus autem hec omnia cum dei auxilio: se posse complere dixit. si ego missarum & orationum uellem subire honus. Et preces precibus accumulans: instabat ut pro deo petitioni eius condescenderem. Compassus eius dolori annui

l. viii. & pollicitis libenti animo operam dedi. Quadam autem die dum missam celebrarem & in canone uentum esset usque ad eleuationem eucaristie: infirmus autem staret post tergum ad scapulas post me: subito factus est sonus. quasi sonus fracture similis. Et quia nec loci nec temporis exigebat oportunitas inquirendum quod illud esset: consumato officio & egresso foras apud adstantibus. Quod sonus ille fuit. qui factus est in altari: Cumque adstantes & coadiutores misse responderent se nescire

© Real Academia de la Historia

in quo uocatur infirmus. Ille forsitan indicabit nobis. Qui accersito et interrogato respondit. A domine mi tantus dolor inuasit me. ut oculi mei replentur lacrimis. et brachium meum fractum crederem et propinquam morti me extimarem. Ad quem ego inquio. Ostende mihi manum et brachium. Quibus ostensis et porrectis. posui manum meam super manum eius et digitis meis pressi compaginem neruorum. In quo extemplo recepto uigore compagines neruorum brachii resolute sunt. et manus que erat prius unca et arida. absque ullo dolore extensa est. et ille cum dei misericordia et beati emiliani et aliorum sanctorum auxilio. a demonio est liberatus. Infirmus autem et qui aderamus. prout potuimus deo et beato emiliano gratias rependimus. et completis nouenis. in nathalicio domini meriti celebrato. sospes et incolumis ad patriam remeauit. De uitta in eadem sepulcro inuenta

Quedam mulier maria nomine. dominica die stupefacta uenit ad me orto iam sole. Quam cum uidissem mutata facie. quesiui cur sic ueniret. Et illa dixit. Modo mihi cubanti in lecto sed uigilanti. apparuerunt mihi beatus emilianus et beatus felix. uestibus albis induti. Cumque ego pauescerem et caput et faciem meam cooperirem. beatus emilianus reuelauit caput meum et faciem et dixit. Ne timeas neque formides. sed uade et dic dompno fredinando sancti emiliani superioris. ut uitta que in sepulcro meo iacet. ego feci eam euadam energumino per os uomere in speciis hominibus de domo. Illa autem referente hec. qui adstabamus misimus ad sepulcrum. et ita inuenimus sicut mulier dixerat. De lampade ante eius sepulcrum que diuinitus est accensa.

Quadam nocte in conticinio facta est subito clamor uocis a parte montis. Ad quam uocem uicinia omnis excitata. cum omnibus nostre domo ad cernendum quid essed occurrerunt. et ego cum quodam famulo remansi solus in domo. finem rei expectans et interlocutorium precepi ut uideret si arderet lampas. et intrauit et dixit quod non arderet. et dum pergeret ad ferendum lumen ignis. ego intraui in ecclesiam causa orationis. et uidi similiter quod extincta esset lampas. et dum aliquantisper moras faceret ille qui ad ferendum lumen perrexerat. ecce subito lampas accensa est. ita ut a cognin hominum non posset melius accendi uel meliorari. Et gratulor pro me uidere. quod ab antea aliis audiui. pro se uidisse. Ego autem testimonium perhibeo ueritati.

Nec pretereundum extimo. quod cum pluuia deesset. et feruor estatis. aridam terram redderet. messes arescerent. homines tarrate regionis. monasterio adiacentis. ad ecclesiam ubi nunc est corpus beatissimi emiliani conuenientes. et inde archam confessoris sanctissimi emiliani. et sui prepositi magistri beati felicis ferentes. ad ecclesiam superiorem ubi corpus eius. scilicet beati emiliani prius humatum fuit excubant. et si cum deuotione quam debent accedunt. extemplo cum pluuie habundantia. alacres ad sua recedunt. Hinc usque miracula que propriis oculis uidi. ego fredinandus licet indignus monachus subscripsi. deinceps scribere uolentibus. ut promissi locum relinquo aptum. De offerendis

Preclarum. famosissimum. beati emiliani. et nimis utile miraculum. de offerendis uulgaliter uotum sancti emiliani dictis. huic operi dignum duxi inserere. Ad quod de nouo a me sit scriptum. cum post beate memorie. braulium cesaraugustanum episcopum. almi confessoris scriptorem. hoc solummodo traditum litteris inueniatur. sed ut magnum et famosum in archiuis priuilegiorum et uoluminum repositum. Legendi copia lectoribus minime attributa. a multis penitus ignoratur. Regionum. locorum. uillarum. et quod secundum facultatem ut possibilitatem. unicuique sui unaqueque uilla super se debeat. panis. scilicet uini. piscis. argenti. casei. plumbi. ferri. lintei. sagi. arietum. boum ceterarumque rerum. et quisquis hec plenius nosse laborat. ad originale recurrat. ibique nominatim repperiet desiderata incunctanter. Ego autem his omnibus ne tedium lectori generem. supersedi. Quare tamen. quo ordine. qua ue necessitatis ratione. ut a quibusdam hec nunc celebrata sit deuotio. et a quibusdam hec collecta colligi. adduci offerri ea super altare. originale priuilegium lectoribus nunc aditu ut derogatum. de cetero uniuersa sub xpi nomine administret uerbo ad uerbum ut est sic exprimendo.

Sub nomine patris. nec non et eius pariter prolis sancti flaminis. in unius potentie deitatis.

(c) Real Academia de la Historia

Incipit origo devotionis quam ego comes
Fredinandus Gundisalviz universe Castelle
principatum tenens, unanimiter cum princi
pibus primariis omnis mee dominationis no
bilibus et ignobilibus ad memoriam nostre
posteritatis tradere curavi. ac perpetua stabili
tione cum eisdem in subiectis subscriptum
agens privilegium confirmavi. Nam in istis fe
re temporibus talia in terra apparuerunt signa.
quod furor domini venturus credebatur in ea. In
era nongentesima septuagesima secunda.
quarto decimo kalendas augusti. lumen solis die
sexta feria amittens lucendi virtutem. obscu
ratum constitit ab ora secunda in terciam. quarta
feria ydus octubris. colore eodem solis mutato
cognoverunt effectum pallidum. Signa mag
na facta sunt in celo vento affrico. porta
flamea aperta est in celo. et ibant stelle et commo
vebant se huc atque illuc. et maxime discu
rrebant contra vento affrico. et mirate sunt gen
tes de his signis. noctis media usque mane.
Et fumificus vapor magnam terre partem combussit.
Quo cum talia perterrita cernerem. ad domini mise
ricordiam petendam. cum tali devotione perpetra
vimus. Dum faveret deo nostra sublimitas
totius Castelle. vel aliquorum in eius circuitu fi
nium. obtineret consulatum. forte nostre christia
nitatis obsistentibus culpis. contigit bellicam
virtutem paulatim in minimum nostrorum. atque vigo
rem audacitatis parumper viribus augeri bar
barorum. Unde factum est. ut tempore Abderraman
regis sarracenorum. barbara eadem gens in
numerum congregans exercitum. in suorum confidens
numerositate militum vel peditum. christia
norum fines cunctis paratis armorum machi
nis processisset ad depopulandum. Cuius primum
devastationis impetum. ad legionense no
vimus pertingere regnum. Quo cognito prin
cipi Ranimiro. qui tunc temporis sceptrum illius
regni tenebat. quamvis robustum in hoste
animum haberet. consueverat. formidans tan
tam multitudinis copiam. auxilium nostrum. et
alabensium virorum ad usum gentiles hostes
in plurium convocavit. atque ut benignus dominus
suis fidelibus in tanto periculo positis. ob patro

cinia sanctorum ad conterendum hostem christi credu
litati et adiu sanctum celitus vivam inferret.
regiones et provincias totius regni sui qualita
tem et habundantiam rerum et fertilitatem posse
ssionum studiose disposuit. atque devotione
censuit ex eis venerande basilice beati iacobi apostoli
quem caput totius yspanie noverat. ut pa
triam a domino christo sibi commissam. tunc et semper
sua protectione tueretur spopondit. Eodem mo
do cum tam dignum devotum divulgata relatio
nostris auribus innotesceret. visum fuit nobis
et universitati nostrorum militum et rusticorum vel fore
cenobium sanctissimi emiliani simili oblatione ve
nerari debere. cuius reverentissimum corpus apud
confinium nostri consolatus. divina dispositione
tumulatum noveramus esse. cuiusque meritis et su
fragiis apud dominum obtentum propulsionem. civium tui
tionem. frugum ubertatem. patrie defensionem.
nostrarum peccatorum remissionem. procul dubio non diffidebamus
adesse. Quapropter quantitatem universe nostre
dominationis sicut sub posita se cernit divisio ad
sensum perveniunt legionensium rege. incipientes
a flumine carrionensium secundum facultates uniuscuiusque
territorii. curiose ordinavimus ac devoto
nis donatione ab eo cenobio prefati patroni
sub privilegii notatione. perhenniter solvere cen
suimus. pluresque undique adfines quamvis
non eorum formidine. sicuti nos tenerentur
tam ad protectionem sui et suorum operum. ut idem
sua sponte facerent. tanta exempli divulgatio
ne monuimus. Igitur taliter facta deo et sanctis eius
devotione. ipse prius legionensis princeps cum suis.
hostes adgressus est in certatione. ante quorum
conspectum celestes duo equites candidis. sedentes
equis. divina dispositione armati. visi sunt preces
bellum committere. Quos fidelibus domini bellatori
bus audacter sequentibus plurima de innume
ris pars angelico gladio. pluraque humano pe
lio corruit. Reliqua vero domini potentie resistere
non valens. in velocitate equorum fugam contra fi
nes suos arripuit. Cui residui qui in primo bello
non adfuimus. in ipsis extremis iam nostris finibus
egredienti occurrimus. pluribusque de illis ad usum
gladiis cesis. liberum sine perditionis. ac pontifi
ce capud sui erroris. cum omnibus tentoriis suscepimus.

quapropter

© Real Academia de la Historia

Sicq de ingenti hoste. diuino auxilio triun
phantes. ac cum uictoria. denique ad sua re
uertentes. deuotione dudum pollicitam. sic
priuilegij denotat ordo: perpetualiter ordina
uimus seruare. Et quia non equaliter cunc
tis manet facultas pecunie. iubemus ui
ginti domum unum argenteum. et quos eo am
plius per unum quemque uiginti domum argenteum.
habentes uero unum boue medium arge
teum. habentes aut nullum quartam in hac
deuotione reddere. ne ditiores parum
uideantur agere in offertione. ne paupe
res causentur oppressi in spontanea dona
tione. set mediocriter cuncti exigantur in
sua possessionum qualitate. Set quia magna
numerositas regionum. locorum et uillarum unum
quemque singillatim non sinit nos nominare. que
non sunt scripte tanquam scriptas huic dig
ne deuotioni percipimus ... et sedm
potentiam et qualitatem sui uenerabili ceno
bio almi emiliani censum cum alijs iubemus
reddere. Ordinatis ergo ac dispositis prefatis
regionibus tale statutum illis omnibus decreui
mus. ut in omni anno a pascha quadragesi
me. usque ad quinquagesimam a saione uni
cuique uille uel territorij. deuotionis fiat
inquisitio. et ab omnibus primatibus et maiori
bus cuiusque loci fiat congregatio. et ut per ma
nus eorumdem missis ad cenobium
sanctissimi emiliani fiat deductio. et super eius
altare deuote fiat offertio. Quod qui ne
glexerit sub consulari imperio terribiliter de
eo fiat constrictio. insuper in cauto sexaginta
solidos ad comitis partem reddat. et quod
retinuit tantum per tres annos duplicatum
monasterio soluat. Set quia longinquis temporibus
nostrorum successorum uolu[n]tates ab hac promissio
ne declinare formidamus. et deuiare decre
uimus ex consensu omnium nostrorum successorum
uiolatores huius priuilegij tali anathe
mate percutere. ut siquis nostri gradus supe
rioris uel inferioris. regum consulum. presbiterum
episcoporum. abbatum. militum. uel rusticorum. uiola
tor. in minutor. inuasor rebellis aut imi
tator extiterit. a communione sanctitatis

sit alienatus. et a corporis cruorisque christi
participatione semotus. atque hoc seculari
tempore miserie et abhominatione deditus
post— . — perpetua diuina ultione percussus in
extinguibiles penas eterni incendij cu
iusdam diuina proditore corruat luiturus amen.
Ego aut garsia sancionis rex tocius papilo
nensis regni assensum prebui tante deuo
tionis. et parte regni mei. que uicinior illi
monasterio est sicut supra notatum est. in illa de
uotione stabiliui. et cum subiectis meis deuo
to animo confirm[au]i. Innocentius papa ter
cius hanc donationem laudat et confirmat. Do
natur sancto emiliano. de flumine carrionensi
usque ad flumen argam. et de serra arlaboye.
usque ad mare bizchaye. presante domino nostro.

Incipit uita sancte pelagie confessoris

agnas domino gratias
referre debemus
qui non uult perire
peccatores in morte.
set omnis ad peni
tentiam conuerti
cupit. Audite
ergo miraculum
quod gestum est in
diebus n[ost]ris. Uisum est in peccatori iacobo.
scire uobis fratribus sanctis ut audiendo uel
legendo cre[da]tis. et animabus uestris consola
tionis auxilium adquiratis. Misericors enim
deus qui nullum hominem uult perire. in hac
mortalitate constituit in hoc seculo ut per sa
tisfactionem delicta doneentur. Quia in futuro
iustum iudicium erit quo recipiat unus
quisque secundum opera sua. Nunc ergo silentium
prebete. et intuemini cum omni diligentia cor
dis: quia relatio ista compunctione saluberrima
plena est. Uenerabilis antiocene ciuitatis
episcopus. pro quadam causa me uocauit ac sex
quosdam iuxta se commanentes episcopos. et conue
nerunt episcopi numero octo. Inter quos
fuit sanctus dei. nonnus nomine: episcopus meus. Uir
uenerabilis et equitatem tenax. qui preter in
comparabilem uitam. et castissima conuersatione ex
monacho in tabennensiorum monasterio

(c) Real Academia de la Historia

degens. nutu dei ordinatus est pontifex.

Conuenientibus ergo episcopis. iussit ciuitatis antistes. ut hospitium acciperent in basilica beati martiris iuliani. Vna uero sabbati de cendentes episcopi de metatis suis. ante fores basilice consederunt. cum supra me morato uenerabili nonno. Qui et enixius obsecrabant. ut ab eo uerbum hedificationis audirent. Qui mox aperiens labia sua. cepit per spiritum sanctum plaqui quecumque ad hedificationem audientium pertinebant. Et ecce cunctis nobis admirantibus et stupentibus de predicatione senis. ex inpruiso transibat quedam mima antiochene ciuitatis. quam uulgus ostrutham uocant. Sedens super asinum cum ingenti fantasmate ornamentorum. ut nichil aliud super eam uideret. nisi aurum et margaritas uel lapides preciosi. Cui etiam multitudo puerorum puellarumque precedebant et obsequebantur. quorum erat habitus ualde cultus. Erant enim uestibus preclaris induti. et torque et auro ceruices eorum circundate erant. Ex contemplatione igitur eius nullum sacietatis amorem. etiam amatores sui omnino capiebant. Nam quocumque pertransibat per uniuersum aerem. odore musci ceterorumque redolebat aromatum.

Quam uidentes episcopi nudo capite cum tanta pompa et inpudentia preterire. nec in honore dei et pontificum de asello descendere. quasi a peccato grauissimo facies suas auerterunt. Sanctus uero nonnus episcopus eam diucius et studiosius intuebatur. Postea uero quam preteriit. declinans faciem suam posuit super genua sua et lacrimis tam manuale quam tenebat in manibus. quam sinum suum omnem impleuit. Atque ex intimo corde trahens suspiria. dixit ad coepiscopos suos. Rogo uos dicite mihi si non estis delectati tanta pulcritudine huius mulieris. Ipsi uero tacuerunt. Ille autem iterum faciem suam super genua reclinans. ualidissime suspirabat. pectusque suum pectiens. omne cilicium quod erat indutus irrigauit. Deinde de scelo dixit episcopis. Uere non estis decore huius mulieris delectati. Illis autem nichil respondentibus ait ipse. Uere delectatus sum ego et eius mihi placuit pulcritudo. In ueritate namque dico uobis. quoniam hanc prelaturus est nobis deus. et constituet eam ante conspectum tremende sedis sue ut nos et nostrum sacerdocium iudicet. Nam quantas putatis scilicet hanc horas intra suum egisse cubiculum abluens et depingens se. ungentisque diuersis liniens. et ad speculum diligenter exornans. ut presenti seculo placeat. et hominibus desiderabilis appareat. Nec cuiquam suorum amatorum uelut turpis displiceat. qui hodie uidentur esse. et cras plerumque non comparent. Nos uero habentes eternum patrem in celis promittentem permanentem. et sponsum inmortalem donantem sibi bene seruientibus perhennes diuicias. que extimari nullatenus possunt. quas nec oculus uidit. nec auris audiuit. nec in cor hominis ascendit que preparauit deus diligentibus se. Et quid plura habentes promissionem certam. ut celestis sponsi faciem uideamus. quem cherubim non audet omnino conspicere. non nos ornamus nec detramus in mundicias animabus nostris insertas. Sed in ercia nostra cadentes iacemus elisi. qui pro ceterorum exemplo uirtutum tam mitte semper debeamus stare. His itaque incubuit super manum meam ex more. atque in hospicium confestim intrauimus. Statimque proruens super pauimentum. faciem suam percutiebat in terra. et solum omne rigabat dicens. Altissime deus ignosce mihi peccatori. quia unius diei ornatus meretricis. totius uite mee superauit industrie ornamentum. Quo uultu te conspiciam domine. uel quibus uerbis me coram tuis conspectibus excusabo. Nec enim potero abscondi ante te. qui secreta consideras. Ve mihi peccatori. quia sancto altario tuo indignus adsistens. nulla uitia uoluntate tuam mentis ornamenta exhibui. Sed tu domine miserator et misericors. qui creasti cuncta ex nichilo. qui me quoque in meritum formasti. et statuisti digne tibi seruire. ne me repellas a celesti tuo sacrario. Ne me confundat unius meretricis ornatus. ante conspectum tremende magestatis tue. quia illa se pro terrenis et caducis summo studio decorauit. Ego uero te inmortali domino placere promisi. et per meam negligentiam non impleui. Ego uero tam in celo

quam in terris destitutam me uideo et inuocem qua mandatorum tuorum non custodiui precepta. Illa uero quecumque promisit hominibus cum omni claritate perfecit. Non est ergo michi spes salutis in operibus meis. Sed anima mea in sola pietatis tue inmensitate suspensa est et in multitudine misericordie tue confidit ut saluam efficias eam. Hec autem illo crebrius dicente et fortiter eiulante dies illuscescebat dominicus. Post nocturnas ergo orationes ait ad me: Frater iacobe somnium uidi et ualde conturbor quod non queo quid sibi uelit omnino discernere. Et ait: Uidebam me ad cornu altaris assistere et columba tetro colore plena sordibus circumuolitabat me. Cuius fetorem sordidum non poteram sustinere. Illa uero persistebat circumuolans me donec oratio pontificis dimitteret cathecuminos. At ubi diachonus ex more cathecuminos discedere precepit: nusquam intra ecclesiam omnino comparuit. Post expletas uero missas fidelium subito ecce columba illa sordibus plena peruenit et mihi sic ante paululum aduolans astitit. Ego uero extendens manum apprehendi eam et inieci in cantaro quod ante atrium stabat ecclesie. Continuo in aquam omnes sordium squalores deposuit. atque exinde uelut nix munda confestim ascendens tantam altitudinem aeris petiit quatenus oculi mei perspicere non potuerint. Hec ergo cum michi sanctus nonnus episcopus retulisset: tenuit manum meam et ad ecclesiam cum aliis episcopis uenimus. Cumque salutassent episcopum ciuitatis ad agendas missas simul cum eodem processerunt. Post sancti euangelii lectionem precepit episcopus ciuitatis sancto nonno ut uerbum hedificationis populo predicaret. Qui consurgens cepit per dei gratiam que in eo erat ad hedificationem ecclesie copiosius predicare. Nichil in eadem oratione neque litterarum neque humane uentositatis doctrina resonabat. Sed repletus spiritu sancto corrigebat errantes. futurum iudicium memorans et labentes animo spe benigna confortans. Cuius monitis ita fuit populorum corda compuncta: ut pauimentum ecclesie lacrimis inundaret. Ex prouidentia itaque diuina contigit: ut illa meretrix de qua nobis hic sermo est tunc adesset. Erat namque cathecumina: et numquam ueniebat ad ecclesiam. peccatorum multitudine pergrauata. Sed tunc uoluntate dei adfuit et ita in domini amore compuncta est: ut miro modo ex oculis eius fluerent flumina lacrimarum. Que etiam duobus pueris suis precepit. ut sustinerent et agnoscerent ubi ospitaretur episcopus nonnus. Quod ita factum est. Subsecuti enim sunt nos et uiderunt ubi maneremus et nuntiauerunt domine sue. Que confestim misit per eosdem dipticia hec continentia. Sancto episcopo nonno discipulo christi: pelagia peccatrix discipula diaboli. Audiui comperto de deo tuo quem colis. quod inclinauit celos et descendit ad terras: non propter iustos. sed ut peccatores penitentie medicina saluaret. Et tantis ac talibus publicanis et impiis appropinquauit atque hic in quem cherubin ac seraphin non audent intendere: cum peccatoribus non dedignatus est commorari. Sic et tu pater uenerabilis predicas. Si uero huius domini probaris esse discipulus: ne me despicias. sed suscipe me saluari cupientem. Tunc sanctus nonnus taliter ad ista rescripsit. Quecumque ex deo uero manifesta es: ita est. Attamen moneo ut humilitatem meam omnino non temptes: quia sum homo peccator. Si autem ueritate saluari desideras: et me uidere deposcis. inter alios episcopos me uidebis. nam solum uidere non poteris. Cumque hec audisset: exurgens cursu citato. uenit ad basilicam ubi ospicium habebamus. Et premittens de suo nuntiauit aduentu. Sanctus uero nonnus hec audiens: rogauit ad se omnes episcopos conuenire. sub quorum presentia iussit eam ingredi. Que cum intrasset: prostrauit se super pauimentum. Et apprehendens pedes sancti nonni: uehementer eiulabat. capitique suo puluerem iaciens. fletu pedes eius rigabat. crine tergebat clamans et dicens. Miserere mihi domine peccatrici. imitare dominum et doctorem tuum christum: et effunde super me misericordias misericordie. Fac me christianam. Ego enim sum pelagia pelagus iniquitatis: exundans fluctibus peccatorum. Ego sum uorago et laqueus animarum. Ego sum perditionis abissus. Ego sum delectatio mortifera uoluptatum. Multos decepta: decepi. Et nunc cuncta per ordinem de tantis periculis malis penitens: obsecro babtizari. ut peccata mea remittantur mihi. et omnis anime mee sordes. atque inmunditie deleantur mihi. Credo namque quod per babtismum sanctificationis renata.

deceptoris mei diaboli manus effugiam. Episcopi
omnes qui aderant. nosque omnes clerici civitatis
cepimus admirari. videntes tam subitam con
versionem meretricis in fidem. tantasque lacrimas
quantas nemo nostrum unquam in aliquo vidisse
meminerat. Cui tamen sanctus Nonnus episcopus vix
a suis pedibus surgere persuasit dicens. Canones
continent. non debere meretricem ante babtizari:
nisi fideiussores dederit: ut se deinceps pra
vis actibus non involvat. Que cum accepisset
tale responsum: iterum se proiecit in terram et flens
atque eiulans clamabat dicens. Rationem red
des Deo de anima mea: et tibi reputabit pravorum mo
rum iniquitates: si me babtizare distuleris. Timeo
namque ne per moram hanc: ostis ille quem
volo effugere: suis me iterum laqueis irre
tiat. Ego enim fui iniqua et turpis. huius
vite muscipula. Rogo ergo te: si invenias
cum sanctis apud Deum petitionem: ne differas anime
mee salutem. Ne ferus ille singularis spa
cium fortasse reperiat. quo me illis malis
actibus: ut iam prius ita et nunc involvat.
Iudico queso. ut me hodie lavacro regenerati
onis mundam efficias: et oblationem pro me Domino
offeras. Hec audientes cuncti qui aderamus:
glorificavimus Deum videntes meretricem. tanto desi
derio salutari ardentem. Confestim igitur sanctus Nonnus
episcopus. me peccatorem ut potiorem diachonem suum dire
xit ad episcopum civitatis: ut ei cuncta que gesta
fuerant intimarem: et ut unam de suis dia
chonissis in presentia transmitteret. Qui cum venis
sem intimavi episcopo. universa que fuerant acta. Qui
magno repletus gaudio: ista mandavit episcopo
Nonno. Bene pater sanctissime: te manebat hoc
opus. Te decebat ecclesie: talem fructum adquire
re. Scimus quod sermo Domini est sic monentis. Si
feceritis indigno gloriosum et dignum ex indig
no: quasi os meum eris. Iussit quoque venire
mecum venerabilem romanam diachonissam.
Que cum venisset: repperit Pelagiam adhuc ia
centem ad pedes episcopi et amare deflentem. Quam
cum levaret: dixit. Surge filia: ut omnia in
te per exorcismum et babtismum divina misteria
compleantur. Que cum surrexisset: dixit episcopus.
Confitere cuncta peccata tua. Cui illa respondit.

Si diligenter conspiciam conscientiam meam: nec ves
tigium in me unquam operis boni repperiam. Peccata namque
mea numerum arene maris excedunt: et pondere gra
viora sunt. Confido tamen in Domino quod me miseratio eius ab
iniquitatum mearum ponderibus allevet: et cunctorum mihi cri
minum indulgentiam prestet. Et episcopus ad eam dixit. Quod est
nomen tuum? At illa respondit. A nativitate quidem
Pelagia nomen est michi. Universa vero civitas Antio
cena: Margaritam me vocabant: propter pompam orna
mentorum meorum. quibus me diabolus ad scelera exornabat. ut
conventiculum suum efficeret. Episcopus ergo. Pelagia in ipso
vocaris? Et illa. etiam domine. Tunc episcopus babtizavit
eam in nomine patris et filii et spiritus sancti. Tradiditque ei
communionem corporis et sanguinis domini Christi. nostri Iesu Christi.
in vitam eternam. Facta est autem mater eius in bab
tismo romana diachonissa. Tunc vero episcopus sanctus ait
ad me. Frater Iacobe letemur hodie cum angelis Dei.
propter huius puelle salutem: et oleum percipiamus et
vinum cum spirituali gaudio. Percipientibus ergo nobis
cibum: ecce diabolus apparuit quasi nudus. manus
habens super caput intextas. et ita vociferabatur dicens.
O violentia. O senectus mala. O quid patior ab hoc sene
decrepito? Non tibi sufficiebant triginta milia Sarrace
norum. quos michi violenter diripiens. Deo tuo per
babtismum obtulisti? Non tibi sufficiebat Eliopolis
civitas que quondam mea fuerat? Nam cuncti comma
nentes in ea me adorabant. quos a me abstrahens
et babtizans Deo tuo consecrasti? Non tibi sufficiebant
tante nationes quas mihi abstulisti: et divino cul
tui consecrasti? Insuper nunc et spem meam maxi
mam penes te abstulisti. Iam ultra non sustineo
machinationes tuas. Maledictus dies ille in quo
michi contrarius natus es. Nam flumina lacrimarum
tuarum velut torrens inundans. impegit domum
meam in ruinam: et spes mea funditus interiit. Hec omnia
et plurima similia diabolus vehementer vociferans: et
plurimis lamentis exagerans. ita ut ceteri episcopi cla
morem eius audirent. et ipsa venerabilis romana diacho
nissa: eiusque filia quam nuper de babtismo suscepe
rat Pelagia. Ad quam convertens se diabolus dicebat.
Quod est hoc malum quod fecisti domina mea Pelagia?
Et tu meum Iudam imitata es? Et ille quidem
gloria et honore coronatus: et in apostolatus constitutus
fastigio. Dominum Christum tradidit. Tu autem cum mecum
existeres. simile michi fecisti. Tunc mater eius

© Real Academia de la Historia

diachonissa: dixit ei. Signa te filia signo
xpi. et abrenuntia diabolo. Cum aut hoc fe
cisset. et inuocasset nomen dni nri ihu xpi.
nusquam diabolus omnino comparuit. Post
duos uero dies. cum dormiret pelagia cum
matre sua romana diachonissa: iterum uenit
diabolus et excitans eam dixit. Dna mea marga
rita: quid tibi umquam male feci? Nunquid non te
ex lapidibus preciosis ornaui uel margaritis?
Nunquid non auro et argento et cunctis diuiciis
repleui? Queso dic. quid est in quo te contristaue
rim. et ego protinus satisfaciam. tantum ne me
deseras. et ne me derelinquas. ut obprobrium
xpianis efficiar. Ancilla uero di hec audiens.
signauit se. et exsuflans diabolum dixit ad eum.
Abrenuntiaui tibi: abrenuntio diabole. Dns
meus ihs xps qui me liberauit de medio fau
cium tuorum. et induxit me in talamo suo
celesti. interdicat tibi. Et excitauit etiam
matrem suam. et dixit ei. Venerabilis mater
ora pro me quia sicut leo ita michi apparuit
diabolus. Que respondens. Ne timeas inquid
cum filia mea. nam modo umbram quoque tuam
formidat et refugit. Die aut tercia uoca
uit seruum suum prefata pelagia: qui preerat
omnibus suis. et dixit ei. Uade in domum et sub
diligenti noticia: describe uniuersa. Queque tam
in uestibus quam in auro et argento. uel ornamentis
sunt defer mihi. Abiit seruus. et fecit cuncta
que sibi fuerant imperata. Detulitque omnia
ad dnam suam. Que mox per matrem suam
supplicauit sco epo nonno dicens. Hec omnia
tuis manibus trado: hec itaque sunt diuicie
quibus me diabolus ob scelere mercedis loco de
cipiebat. has ergo dne. tuo committo scitatis
arbitrio. Michi namque sufficiunt: diuicie sponsi
sui dni mei ihu xpi. Conuocans aut uniuersos
seruos. et ancillas suas. manu misit eis. do
nans singulis certam pecunie quantitatem. et com
monens ut curarent sollicite etiam a presenti huius
seculi: se per ueram eruere libertatem. Scs uero
nonnus eps conuocans per nomen quendam idest dispen
satorem ecclesie. coram ipa tradidit ei uniuersam
substantiam eius dicens. Adiuro te per dnm. ut
nichil de hac substantia subtrahatur. nec quicquam

ex ea inferatur. non in domo ecclesie. non in epi
copii. Sed cuncta uiduis et orphanis ac paupe
ribus dis tribuantur: quia hec congregauit iniquitas. Ut que
male congregata sunt: bene ac salubriter eroge
tur. et diuicie peccatorum proficiant usibus pauperum.
Quod sine mora ita factum est. Ancilla uero di
pelagia: a die sui babtismatis de suis rebus
nichil penitus degustauit: sed pascebat eam mater
sua romana. In tantum ut nichil sibi de faci
norum suorum facultatibus reseruaret. Illucescente
aut die dnico quando mos est babtizatis uestes
albas exponere. consurgens pelagia de nocte.
exuit babtismatis uestibus. induit se tunica
et birrum cilicinum ignorantibus cunctis: et ex
illa nocte non est amplius ibidem uisa. Mater
uero eius spiritalis: ualde plangebat. et metuens
ne forte diabolus iterum eam suis laqueis irre
tisset. quam scs eps nonnus: consolabatur dicens.
Noli flere filia. sed pocius letare. cum filiis dei:
quia pelagia sicut maria obtimam partem elegit.
que non auferetur ab ea. Hoc aut uniuersa
ciuitas antiochena cognouit. et deo gratias egit.
Post paucos uero dies. eiusdem ciuitatis an
tistes cunctos epos qui fuerant conuocati. ad propria
dimittit post tres redoire precepit.
annos uotum uoui ierosolimam petere. et
sca loca dnice resurrectionis adorare. Cumque
memoratum patrem et epm nonnum peterem: ut
me illuc ire permitteret. ut erat clemens sine
mora concessit. et ait michi. Frater iacobe. cum
deo prestante ierosolimam perueneris. post scorum
ueneratione. diligenter require quendam mona
chum pelagium nomine. qui plurimum tem
pus solitariam uitam degit reclusus in cellula
et uisita eum. quia uere seruus di est. et integer
monachus. Episcopus aut dicebat de pelagia
ancilla di. sicut rei exitus docuit. nec mihi tamen
aliquid manifestius patefecit. Ueni itaque ad
loca sca. et adoraui mus resurrectionem beatam
et gloriosum lignum sce crucis. Sequenti uero
die requisiui quendam monachum pelagium. et
perueniens in montem oliueti. ubi dns nr orauit:
quia ibi memoratum monachum habitare asse
rebant. Uidi cellulam eius undique conclusam
paruam uero fenestram tantum habebat. Quam

(c) Real Academia de la Historia

cum pulsassem aperuit michi. Et cum uidisset
me: confestim agnouit. nec tamen michi mani
festauit. Ego uero non agnoui eam. Erant enim
oculi eius concaui per nimiam abstinentiam. et iunc
ture ossium eius dinumerabantur. facies quoque
eius emarcuerat. et rugis uelut ex aratra ui
debatur. Cumque poposcissem benedictionem:
benedixit mi. Et interrogauit dicens. habes
episcopum? Cui respondi. Etiam domine. pater Et
ait. Oret pro me quia apostolus dei est. Sed et tu domine
diachone ora pro me. Ego uero hec audiens: ue
hementer mirabar. tum de episcopo quam de me
quod diachonem me uocasset. facta autem hora tria
cepit deo sollempniter agere. Ego quoque iuxta
cellulam eius stans: et orans diu discessi mul
tum de uisione eius angelica letatus. Singula
etiam monasteria circuibam. ut uiderem patres
et fratres. ut ab eis benedictionem perciperem. Et
ubique magna domni pelagii fama in monas
teriis referebatur. Cum iterum ad eius cellu
lam peruenissem: et iuxta consuetudinem michi in
diceret: intrinsecus et alium diem. metuens ne
forte mortuus esset: et nemo cognosceret. Ter
cio die ueniens aperui fenestram: et uidi eum mor
tuum. Festinans itaque ueni iherosolimam. Tunc
uniuersa monasteria sibi inuicem nunciauerunt.
Conuenerunt etiam tam de iherico: quam de uni
uersa regione iordanis. Et congregata est multitu
do monachorum: in montem oliueti. Cumque
sanctum corpus eiecissent de cellula et posuissent
super scamnum: accessit iherosolimorum episcopus. una
cum sanctis patribus. ut ex more corpus ornarent.
Reperientes quod mulier esset: exclamauerunt
uoce magna dicentes. Gloria tibi deus. quia multos
habes sanctos absconditos super terram. Et quia tante
rei miraculum celari non potuit: congregata est
multitudo copiosa: nec non et plurima uirginum
monasteria. Et ita cum psalmis et laudibus
sanctum cadauer portatum est a beatissimis patribus.
et in locum mundissimum collocatum. ad laudem
et gloriam patris et filii et spiritus sancti.

Ego uero uniuersa hec nuntiaui antiochia
scissime matri eius romane diachonisse.
nec non et dompno meo nonno episcopo. Tunc uero
recordatus sum ipsam esse de qua mi memora
tus sanctus dixerat episcopus. Ut cum uenissem ad
loca sancta: inquirere pelagium monachum. Omnes
autem qui audierunt ista: pre gaudio lacrimauerunt
dicentes. Gloria in excelsis deo. et in terra pax
hominibus bone uoluntatis. Hec uita con
dam meretricis: ista fuit conuersatio desperata
te. Cum qua nos faciat deus inuenire mise
ricordiam in illa die. qui ipsi est honor et gloria.
uirtus et potestas in secula seculorum. Amen.

Incipit prefacio in ystoria translationis beati
felicis egregii xpi confessoris

Pastorali auctori
tate: et paterna
pietate: inpo
suisti michi gri
maldo blasi ab
ba ueneranda
congregationis in
monasterio sancti
emiliani confessoris xpi omnipo
tenti deo seruientis. ut quia deo
dignus braulio cesaraugustane
sedis episcopus. inseruit actibus beatissi
mi et prenominati emiliani bre
uissimo relatu felicem cursum et
agonem. atque triumphum. beati
felicis presbiteri contra antiquum hos
tem in bilibiensi castro feliciter
fore completum. eiusque exemplo eun
dem beatum emilianum. ad mundi
contemptum et ad superni regis seruicium esse ani
matum. doctrinaque perspicaci diligenter instruc
tum. ego quoque translationem sacratissimi cor
poris beati felicis quam per te. et per deuotam deo tibique
subditam congregationem dominus compleri uoluit.
litteris tradam ad hedificationem posterorum atque
noticiam opus quidem satis optabile. ni obsta
ret uicium mee ineloquentie atque inpericie.
Ergo fisus de clementissimi dei misericordia. cuius
munere ineffabili infantibus et indoctis atque
mutis brutis quoque animalibus docte loquen
di datur efficatia. agressus sum tuis iustis
simis preceptis parere. et posse meo parere.
periculosum nempe intellexi contempnere esse. nimisque
formidabile tam equissime preceptionis obstina

© Real Academia de la Historia

ter contraire. et non potius omni nisu. omnique
uigilantia obedire. Deum ergo benignum sup
pliciter inuoco. quo ualeam salua fide. sanoque
intellectu seriem huius relationis ad effectum
perducere. et quomodo sacra membra uiri dei
felicis presbiteri. a proprio tumulo sublata. et ad
locum in quo nunc ueneratur sint delata
fideli scripto elucidare. **Incipit textus translationis sacri corporis beati felicis confessoris christi.**

4\. Cum igitur gloriosus rex alde
fonsus. filius fredinandi re
gis strenuissimi apud yspa
niam arcem teneret imperii.
et undique resistentes sibi nu
merosis preliisque uictoriis
suo subiugasset dominatui. inter suos nobilissimos
frequentissimosque triumphos. etiam tholetum
urbem regiam. retinentem totius yspanie mo
narchiam. a spurcissima gente agarenorum diu
dum inpugnatam et expugnatam. et usque ad tempora
sui regni eorum turpissima uiolentia subactam
captiuatam. et oppressam. concedente misericordia domini
et uiriliter desudante manu militari pristine
libertati. nobilitatique restituit. religiosoque cul
tu christianitatis ampliauit. omnigena hones
tate decorauit. et insuper papa sedis apostolice
annuente. et eidem regie urbi antiquam archi
presulatus infulam reddente. cum acclamatione
totius cleri et populi archiepiscopum in ea ordinauit.

12\. Hoc itaque tempore quidam uenerabilis monachus bla
sius. uir bene religiosus. in monasterio sancti emili
anum situm ~~...~~ tritorum. honus
pastorale gerebat. quod ut possibile est humane
fragilitati. et quantum hominibus datum est cognos
cere. exemplo et uerbo decorabat. Hic itaque ab
bas prudens. reperiens in beati emiliani gestis.
uirum dei felicem presbiterum in castro bilibi
ensi migrasse ad dominum. et illic per multa curri
cula temporum esse reconditum. ardua et pene in
accessibili difficultate castri frequentem populorum
prohibente accessum in recessu intime mentis desi
derio estuabat. et quo ingenio uel labore prefati
famuli dei felicis presbiteri artus. de tam inhabi
tabili ac uili loco. ad ecclesiam sancti emiliani ipsius dis
cipuli transferre laborabat. ubi honorifice
reconditum ab omni populo ueneraretur. et ipse
et populus ipsius meritis et precibus tueretur. et ab omni
bus incursibus inimicorum uisibilium et inuisibi
lium eius optentu defenderetur. patrocinio
frueretur. presentia letificaretur. Cum uero suum iustum

3\. et laudabile desiderium cum fratribus retulisset.
et quod animo gereret palam exposuisset. una
nimiter omnes deo gratias referentes. in magna
exultationis uoce prorupuerunt. ac desiderium abba
tis iustum et bonum esse conclamauerunt. Abbas
igitur ut erat uir sollertissimus et nulla in
dustria iuste ac recte rationis indigens. intra
sui cordis archana. cepit diligenter considera
re. et sagaciter perpendere. quia licet cuncti. suum
desiderium laudarent. et ut ad effectum perdu
ceret. pari consensu ammonerent. tamen iudicauit
non posse iuste et sine inquietudine omnium compleri.
absque auctoritate et permissione regali. Accepto

4\. itaque hoc salubri consilio. et quibusdam fratribus bo
ni testimonii uiris sibi adiunctis. ad supra
nominatum aldefonsum regem perrexit. desideri
um quod animo retinebat aperuit. et ut eo annu
ente ac iuuante complere posset expetiit. Rex
uero erat enim plenissime adornatus omni
diuino et humano studio. mox ut laudabile de
siderium iustamque peticionem abbatis intellexit.
benignissime assensum prebuit. et ut membra beati
felicis presbiteri de castro bilibiensi. ad ecclesiam
beati emiliani illius discipuli honorifice transferre ut
cora adstante nobili multitudine optimatum
totius prouintie. publica auctoritate annuit. de
cuitque ipsi regi omnibusque in honestum uidebatur
ut tanti uiri corpus tam humili loco retineretur. et
tam uili tumulo tegeretur. Prefatus igitur abbas

5\. blasius adeptus ut optauerat effectum sui
desiderii ac peticionis. regressus est ad proprium mo
nasterium cum magno affectu exultationis. sed ut
mos est sclaris obstantibus atque omni ex parte in
pedientibus. plurimis ac diuersis curis ecclesiasti
cis. mundanisque occupationibus. quod magno uo
to sue mentis complendum diffinierat. supradictis
casibus accidentibus prelatione omnibus fratribus molesta
nimiumque tediosa. non satis iusta consideratione
ac deliberatione de die in diem prolongabat. et enim
ista transitorii interitus negligebat. quia res

Cum gloriosus Rex Aldefonsus filius Fredinandi regis apud Hispaniam ... memoratur ... [illegible]

omnes fratres nimia importunitate uexabat
et uehementi anxietate affligebat. Itaque 6
fratres prefati cenobii ac negligentia patris
sui coacti et accepto consilio salubri, eundem
abbatem communiter conuenerunt, et humili con
uenientique allocutione reuerenter adierunt. Pro
uideat pater karissime pietas tua et perspicax
industria, ne status huius sanctissimi cenobii
tibi diuina prouidentia commissi, dum in hoc
corpore moraris atque uitali spiritu frueris, ali
quam in parte uacilletur uel labefactetur aut
degradetur uel aliqua sui honestate fraude
tur, uel quod absit aliqua incuria dedecoretur
aut blasfemetur, sed semper tuo instanti studio
peruigilique labore, nobis omnibus tecum communiter la
borantibus augmentetur, prudentia diuina
atque inmutabili conuersatione nobilitetur et am
plificetur, ut domino tuo redeunte de longinqua
peregrinatione, uidelicet domino Ihesu summo uero
et bono pastore, non cum negligenti seruo in
exterioribus tenebris retrudaris, sed potius cum fide
libus seruis in gaudium domini tui intrare me
rearis. Non ergo moueat pietatem, bonitatem uel
patientiam tuam pastor uenerande nos
hec tibi temerario ausu retulisse, quia deo teste
quem solum uisorem et intellectorem humana
rum cogitationum scimus esse, quod omnis nostra
oratio de fonte procedit non ficte karitatis, carens
omnino execrabili nubilo falsitatis seu cal
liditatis. Si ergo iubet sanctitas tua ad publi
cum proferemus cur ista tibi retulimus. Iuben
te igitur abbate fratres ei tale responsum reddiderunt
cum magna honestate. Dudum te pater
opus te facturum nobis promiseras, de quo nos
ingenti gaudio letificaueras, nempe corpus beati
felicis presbiteri de loco in quo nunc negli
genter et inhoneste tenetur reconditum, te
ad nostrum monasterium translaturum disposue
ras, et hoc etiam benigno uoto proposueras, au
ribusque regalibus intimaueras, et ab eo iam
licentiam transferendi ut desideranter opta
ueras deuotissima permissione acceperas. Nunc
uero nescimus quo pacto rem tam optabilem
et nobis successoribusque nostris omnino utilem
paruipendendo negligis, nec ad effectum

perducere satagis, cum hoc foret perpetua
salus tue anime et fundatus desiderabi
tui pretio corporis, et insuper relinqueres nomi
nis memoriale expleto tue uite tempore, quod nul
la obliuio umquam possit obliterare. At fortas
se si ut cepisti perficere quantocius hoc opus neglexe
ris, eueniet quod timemus, tua concedetur alteri
celestis thesaurus nobis promissus, et nos ipso
frustrati frustra dolebimus. Quo circa roga
mus tuam misericordem pietatem communi obsecra
tione, ut quod proposuisti et etiam incepisti, nobis tecum
laborantibus coneris adimplere, remota omni
dilatione uel excusatione. Motus igitur abba
hac subita uenerabilium fratrum amonitione
et querimonia, spondet sub modestia et salu
bri testificatione se ocius completurum quod requi
rebat benigna et deo acceptabilis peticio ipsorum.
Hac itaque humili responsione patris cuncti 7
fratres letificati ualde, crebris studiosisque preci
bus exorabant dominum ut sua clementia eorum
non despiceret desiderium, sed dignaretur in bono
complere, concesso sibi prefati uiri dei felicis presbiteri
precioso corpore. Quorum uota fide pollentia
omnipotentis dei clementia ueloci effectu dig
nanter adimpleuit et postulata concessit. Iux
ta namque apostolicum preceptum in fide postulaue
runt et nichil hesitauerunt, et ideo quod petierunt
sine omni dilatione accipere meruerunt. Nunc
ergo fideli relatione referamus quomodo annu
ente miseratione domini translatum sit felicissi
mum beati felicis corpus. Quia ergo longum est ena
rrare, ne fastidium uideamur legentibus inge
rere, ad enarrandam beati felicis translationem
articulatim uertamus, et per ordinem ut est facta uere
et fideliter audientibus referamus. 8
Monachi cenobii beati emiliani in unum
congregati … dompnum abbatem blasium
adeuntes, ut sicut olim promiserat corpus beati fe
licis presbiteri tumulatum in castello bilibiensi trans
ferre curaret, humiliter orant, et his eum uerbis
alloquuntur: Cernis pater uenerande in parti
bus yspaniarum maxima bella et persecutiones
non modicas increuisse, et gentem super gentem sur
rexisse. Perpendat igitur tua pia sollertia, quia si
transferre sicut destinasti studueris beati felicis

© Real Academia de la Historia

presbiteri quiescentis in castro bilbiensi sacratis
sima membra: sine dubio scissimus nimis ipsi
et piissimus intercessionibus: dominus et pater totius
terre offensus et vehementer iratus. clementer repro
piabitur. et patrie nostre barbarorum persecutione
vehementer afflicte: pie ac benigne sine dila
tione miserebitur. Prudens igitur vir abbas blasius
intelligens consilium et admonitionem dei seruorum
esse iustam. bonam et sanam. et omnino ratio
nabilem: decreuit quod exposcebant complere.
absque aliqua retractatione. seu dilatione. In 9.
hoc itaque deo acceptabili facto: etiam non defu
it uera visio. In ecclesia enim beati emiliani
cuidam monacho quiescenti. apparuit in sop
nis quedam congregatio pulcherrima. decoris
et albis uestibus decorata. et ut mos est religioni
ecclesiastice ad processionem parata decentissime.
Ipsis igitur egressis. apparuerunt ante oculos eius ali
duo homines. uultu et habitu extranei velu
ti hospites. qui ad eum accesserunt. et hoc ei be
nignissimo ac reuerentissimo sermone dixe
runt. Cur tam morose et negligenter differ
tis deferre ad istam ecclesiam artus beati feli
cis? Hoc in ueritate dicitur uobis. quia si am
plius corpus illius transferre neglexeritis:
et corpore et patrocinio illius amplius carebitis.
Quibus ipse respondit. Domini mi homines tam precio
si et difficilis operis. non debetis si placet uobis im
ponere mihi: sed potius hoc decet uos intimare dom
no abbati. Res enim tam ardua ac diuina perti
net ad illius prudentissimam excellentiam et mag
nam perfecte intelligentiam. non ad meam humilem
et penitus indoctam insipientiam. hoc enim preci
pua et consilium illius salubre. ualet honestissi
me adimplere. non mea impossibilitas uel impe
ritia que funditus alicuius ingenii est ignara.
Qui protinus tale responsum reddiderunt. Ne igitur
sit uobis aliqua occasio excusationis. non pigeat
te uenire nobiscum. et certissime ostendemus tibi
sacratissimi tumuli beati felicis presbiteri locum.
Quos dum secutus fuisset. ad difficillimum et
perarduum ascensum bilbiensis castelli peruene
runt. cuius asperum introitum et cacumen altissimum
atque penitus inaccessibile sine aliqua tardi
tate ac labore: prospero et inoffenso gradu ascen

derunt. In cuius castri ualde eminenti cacumi
ne pariter constituti [illegible]: ostenderunt
prefato fratri locum sepulcri beati felicis presbiteri.
beati emiliani condam didascali. et diligenter desig 3
nauerunt ei caput sepulcri beati felicis confes
soris christi esse positum sub pariete altaris.
Hoc uiso ille frater a sompno surrexit. et sequenti
die congregatis fratribus in presentia domni blasii abbatis. 10
cuncta que uiderat per ordinem exposuit.
Ergo domnus abbas blasius. et totius fratrum conuen
tus. ut hoc audierunt unanimi uoto et consona
uoce dominum laudauerunt. gratias magnas retulerunt.
ac deuotis et obnixis precibus omnipotentis dei
clementiam flagitauerunt. ut donum sue
misericordie quod eis sua gratuita pietate dignatus
fuerat ostendere. dignaretur etiam ad desidera
bilem effectum perducere. Castrum autem bili
biense. quod retinebat ut supra retulimus. sancti
beati felicis membra. in ipso tempore erat sub lupi
egregii comitis. et strenuissimi militis. atque de
uoti deo famuli. dominio: regali donatiuo. et ideo
sine ipsius consensu et adiutorio: non poterat iuste
et honeste ad effectum perduci. obtabilis corporis
beati felicis translatio. Qui comes lupus habebat
coniugem theclam nomine. deo ut hominibus
potest esse notum: in omnibus operibus suis satis ac
ceptabilem. quibus domnus abbas blasius patienti
et humili prece. desiderium sui cordis intimauit.
et ut sui adiutores essent in hoc facto: humi
liter expostulauit. preuidendo facultatem intrandi.
intra claustra bilbiensis castelli. Qui ut erant
prudentissimi et sagacis ingenii. uera et prudenti
responsione sunt usi. nam unanimi concordia.
et una uoce tale responsum reddiderunt abbati
sacra membra beati felicis querenti de castro bili
biensi ad monasterium sancti emiliani sui condam dis
cipuli transferre cupienti. Intelligimus pater
dilectissime. desiderium tuum iustum et bonum esse.
sed non est nostre auctoritatis uel possibilitatis. ali
cui uiuenti hominum hanc licentiam tribuere. ut
claustra bilbiensis regalis castri. temere aut
uiolenter irrumpat. et felicissimum corpus sancti
felicis ad alium locum transferat. Hoc igitur deside
rium tui cordis. monitis nostris obtemperans. sa
lubribus regalibus intimare non differas auribus.

(c) Real Academia de la Historia

11 et si ab eo hoc poteritis impetrare. scito nos
omnibus modis tue pie petitioni libentissi
VI me fauere. Vir itaque prudentissimus abba bla
sius tam salubri accepto consilio. sine dila
tione regem aldefonsum adijt. et ut ante co
miti lupo intimauerat: ipsi regi uoluntatem sui
desiderij intimauit. Sed prudentissimus rex mox
ut audiuit: huiusmodi responsionem abbati reddidit
Michi uidetur pater ueniande nimis difficillimum
et graue. aliquod sanctissimi uiri corpus inquietare. ac
transferre. attamen ne uidear esse contrarius uris
iustis desiderijs. et sanctis operibus: pergite cum dei
omnipotentis benedictione. et si placet ipsi sancto felici
corpus eius secundum desiderium urm transferre. si autem
quod absit super hoc factum aliquod infortunium diui
nitus fuerit illatum: michi inde non imputetur
culpa. ego enim omnino iudico me ignarum et in
dignum esse re tam sanctissima. Igitur abba bla
sius letus ad monasterium beati emiliani est re
uersus. et communi ac salubri consilio accepto. cunc
tisque indicto triduano ieiunio. omnis intimo
cordis nisu exorabant dominum. ut suo gratuito
VII 12 dono. eorum complere dignaretur desiderium omni
patrie proficuum. Electis igitur ab abbate duode
cim fratribus. ad hoc sanctissimum opus idone
is ex omni congregatione. ordinatisque rebus
necessarijs. profecti sunt gratia dei preeunte ad castrum
sepe fatum bilibiense. Itaque concedente et permit
tente iussu lupi comitis. et sue domne digne uxoris
coniugis a custode castelli statim apertis porta
rum obstaculis. ascenderunt illius arduam rupem
et peruenerunt ad ecclesiam ipsius planiciem. in qua
diuina misteria. congrua ac deuota intentione
celebrauerunt. hisque rite peractis. cum timore
ac tremore. et cum magna precum supplicatio
ne: et cum satis digna deuotione. ad locum
sepulcri. per uisionem fratris. ut superius re
tulimus demonstrati accesserunt. Quod sepulcrum
in summitate rupis. ante altare ecclesie. in
eodem loco ___ fundate in orientali
parte erat constructum. et artificis arte facto
fornice. de suspenso pumice coopertum. Iuan...
XI rata itaque suspensi pumicis congerie. inue
nerunt ligneum sepulcrum. in quo erat
preciosum corpus beati felicis xpi egregij confes

soris. negligenter. et non ut decebat tam sanc
tissimi uiri conditum. omnino uilissimum re
tinens tam thesaurum magnum. omnium
thesaurorum purissimi obrizi preciosissimum.
erat quoque illud sepulcrum sicut in uisu fuerat fratri
demonstratum. parieti altaris satis proximum
atque contiguum. ablata igitur oppositione sacri tu
muli. non est passa pietas dei. fore occultum
meritum beati corporis in eo reconditi. nam statim
est ab eodem tumulo egressa suauissimi odo
ris fragrantia. odoribus omnium anteponenda aromatum
referebant denique illic adstantes cum magna
tribulis sacramenti testificatione. se nunquam
tam mire suauitatis odorem sensisse. qua usi
sunt detecto beati uiri corpore. Cum digna itaque
ueneratione. et cum debiti cultus exequtione.
sacra membra tractantes: et cum magne religio
nis honorificentia. de locello humilis tumuli
egerentes preciosissimis et mundissimis pallijs
diligentissime inuoluerunt: atque tripudiantes
de celesti thesauro. sibi a deo concedente concesso. cum
ingenti exultatione ad proprium beati emiliani monas
terium redierunt. Interea fama huius precla
IX 13 rissimi operis. citissimo uolatu. innotuit omnibus
circumiacentis regionis populis. beati felicis sacra
membra de castro bilibiensi sublata: et ad mo
nasterium uiri dei emiliani sui condam discipuli esse
translata. Ob quam rem multos inuasit stupor
nimius. multosque ad credendum seduxit incredu
litatis scrupulus. omnino quia pro impossibile uide
batur. omnibus hoc tam mirabile donum esse conces
sum presentibus: quod omnino est denegatum cunctis
predecessoribus. Multi sunt certe hoc opus perficere.
uidelicet beati felicis sanctissimi confessoris xpi sa
cratissimum corpus a proprio tumulo subtrahere: et
alia loca transferre. sed quod omnibus predecessoribus
occultum dei denegauit iudicium. hoc patenter
uidemus et intimo mentis affectu gaudemus. di
uinitus presentibus esse donatum. et de multis unum
proferamus in medium. omni ueritate et fideli
referentium relatione subnixum. Refert nam
X mor ueridice multorum assertione probatus. garsiam
alabensem episcopum. iussu regis garsie. gratia transfe
rendi corporis beati felicis presbiteri: ad eius tumulum
uenerabilem inconsulte et temerario ausu. absque

© Real Academia de la Historia

ulla diuina amonitione accessisse. ⁊ qa hoc
dapnabili psumptione. ⁊ nō aliquo diuino
instinctu facere psumpsit: mox ut sacratissi
mum sepulcrum sc̄issimi uiri ut illud apiret
pculsit sup̄na ira. terribili ultione. nō solum
eum a loco ueneranḍi tumuli repulit: sed
etiā deformi oris tortione dapnauit. ac tur
piter dehonestauit. ⁊ om̄s qui eum uiderunt
uerum esse hoc qd̄ de eo referim̄: testifica
ti sunt. Orta ḡ insup tempestate ingenti:
XI/15 om̄s comites epi tanto tiore sunt exterriti. ut
nullus eoꝝ crederet se posse piclm instantis
mortis euadere. ⁊ tam terribilē uindictam
seueritatis sup̄ne. Eps aut̄ pcussus his pla
gis. ⁊ cognita uirtute btīssimi felicis cōfes
soris ibi qescentis. pmissisq; magnis uotis.
cū suis omib; a loco sacratissimi tumuli ue
lociter recessit. nec ad eundē locū ulteri⁹ acce
dere psumpsit. in deformitate tam̄ sui oris
nō plene recepta sanitate omib; dieb; uite
XI/16 sue pmansit. Igitur hac de causa. usq; ad
hec tpr̄a. bti uiri sacratissimū sepulcrū pma
sit inuiolatū. s; ineffabilis grā ⁊ benignitas
omipotētis di. om̄ia iustissimo moderami
ne. ⁊ eq̄ssima lance disponētis. dignata mi
sericorditer uisitare locū retinētem felicia
mēbra bti emiliani detexit. ut supra fideli
ter retulim⁹ celesti reuelatione. ⁊ cōcessit eidē
sc̄issimo cenobio. sc̄issimū corp⁹ bti felicis p̄s
biteri sua gratuita ⁊ inenarrabili pietate.
Gaudere ḡ ⁊ exultare nos oportet dilectissi
mi. omni affectu deuoti animi. quos p̄cla
ro lumine mitoꝝ ⁊ ueneranda p̄sentia sacroꝝ
corporum. tantoꝝ patronoꝝ ē dignata sub
limiter honorare ⁊ decorare: quatin⁹ cū eis
dem patronis nr̄is. puenire mereamur ad
gaudia eterne btitudinis. P̄stante dn̄o nr̄o
ihu xp̄o. q̄ cū patre ⁊ sp̄u sc̄o uiuit ⁊ regnat
p om̄ia scl̄a scl̄oꝝ. Am̄. Facta fuit hec trās
latio: In era. m. c. xx. viiii. Incipiunt mira
cula bti felicis. De puero infirmo et curuo

Quodam dn̄ico die om̄i sanato.
ipso festiuitate bti martini turoni
ci epi celebrante: festo etiā bti patroni nr̄i
emiliani instante: quidam puerulus iulian⁹ no

mine. de uilla que uulgaliter uocat̄ corticos.
medio noctis tpr̄e. pcussus ē subita grauis
infirmitatis inualitudine. qua nimiū op
primēte tanta ē afflictus curuitate. ut penit⁹
uultū sursū nō posset erigere. Caput quoq; pe
dibus adherebat. nec ullum mēbrū corporis
officium sibi cōmissū adimplere ualebat. Pa
ter itaq; pueri ipsius. nimio dolore cordis p
hoc infortunio filij sui uehementer afflictus:
attam̄ de di misericordia nō diffisus. eundē filio
lum suū ad monasteriū btoꝝ cōfessoꝝ feli
cis ⁊ emiliani deportauit. ⁊ eorū uenerandis
altaribus moribundū obtulit. postulans
p̄cib; obnixis. ut eorū mitis. redderetur infe
lici puerulo optabile mun⁹ incolumitatis.
Stetit itaq; ipso die festiuo bti martini pater
cum miserrimo filiolo. sequenti uero die na
thalis bti emiliani. iacens ante altare cōtiguum
corpori bti felicis p̄sbr̄i. tante ē redditus sospita
ti. ut nō solum caput quo uellet erigeret. s;
etiam letus ⁊ agilis hac ⁊ illac nullo fulciēte.
s; se ipso ip̄us gressus regēte discurreret. hoc de
niq; factum ē corā omni ipsi multitudine. q̄
ad sollempnitatē bti emiliani undiq; cōfluxerat.
eodem die. ⁊ hoc diuina miseratione cōcessum
nō diffidimus: utroruq; btīssimoꝝ obtinētib;
gl̄iosis meritis ⁊ p̄cibus. De infirmo a febri

Quidam etiam de bti emiliani bus liberato.
monasterij fratrib;. iohīs nomine uir bone
cōuersationis atq; prudentie. custos ecclie. p anni
integrum cum tribus mensibus passus fuerat
grauissimū quartanarū febriū incomodū.
q̄ aplica amonitione. cū fide. ⁊ sine hesitatione.
⁊ cum bona humiliq; cōfidentia. ad bti felicis
cōfessoris xp̄i. merita obsecrans. supplici deuo
tarū p̄cum instantia. extingui in medullis
sui corporis. atrocium febriū incendia. p sc̄issimi
cōfessoris merita. Felix ḡ cōfessor. noxios ar
dores infelicis passionis a membris se suppli
citer postulantis benigna miseratione depu
lit. ⁊ intra breuissimi tpr̄is spatiū. p̄stine ac
meliorate sanitati restituit. quā pfecte recep
ta dn̄m omniū bonoꝝ largitorē. ac felicissimū
felicē. egregiū xp̄i cōfessorē. sūma cordis
deuotione benedixerit. De infirmo a defectione sanato.

Alius quidam adolescentulus de congregatione Garsia nomine laborabat inserrime totius sui corporis miserabili defectione. nec ab aliquo poterat aliquod remedium tam honerose infirmitatis percipere. sed ingravescente cotidie huius gravissime molestie invalitudine. intolerabili cruciatu cruciabatur. solumque exitum sue miserabilis vite anxia et nimium tremula prestolatione prestolabatur. et penitus de temporali vita diffisus. de exceptione sue anime assidua cordis contrictione et labiorum deprecatione dominum iugiter precabatur. Hic itaque aliquantulum recepto spiritu laudabilis fiducie ad venerabilem locum in quo beati Felicis presbiteri sepe memorandi felicia membra retinebantur. plenus viva fide presumpsit accedere postulans devote toto mentis affectu. ut piissimus confessor Felix sibi misereri. ac pene iam de salute sui corporis omnino desperanti succurrere dignaretur. et sua sancti intercessione ab infesto huius tam orribilis et intolerabilis egritudinis infortunio eripi mereretur. et pristine sanitati suis deo acceptabilibus precibus et meritis licet ipse hoc tanto beneficio esset ingratus. et omnimodis indignus redderetur. Non ergo distulit sanctus vir clementer exaudire iustas continuas humilesque preces sui pusilli supplicis. sed in brevissimo spatio temporis perfecte. depulsa infirmitate horrende ac nimium execrande defectionis: largitus est suo devoto servulo optatum donum expostulate sanitatis. Felix igitur adolescens recepto gratie salutis munere: nomen domini et merita magnifica sui piissimi ereptoris studuit gratanti devotione benedicere: et omnis actus suos cotidiana augmentatione ad meliora provehere. Hoc igitur speciali relatione de nostris presentis congregationis fratribus. mirabiliter factum vidimus et fideliter retulimus. ad nos omnes eidem cenobii fratres hoc idem cotidie generaliter experimur. in omnibus nostris necessitatibus corporalibus sive spiritualibus. nemo enim petente gratia divini muneris et omnium beneficiorum superni largitoris. vacuatur iusto desiderio effectu. neque frustratur dono sue petitionis quicumque devote effudit preces in nomine Christi ad merita utriusque nostri confessoris.

De ceca illuminata.

Quedam igitur mulier Oria dicta de vico qui vulgari lingua Balneus dicitur orta, cecitatem oculorum incurrerat. in qua per multorum temporum curricula permanens. omnino spem recuperandi visum amiserat. et enim a nemine mortalium huiusmodi remedium nec sperare nec accipere poterat. quo circa in infortunio in quo ceciderat miserabili tedio affecta merens. et obitus sui diem propinquare exoptans permanebat. Vir itaque illius duro casu cecitatis sue uxoris. immodica doloris anxietate afflictus. assidua cordis sui contrictione laborabat. et enim prolongatio presentis vite. utrique minime oblectabat. sed potius intolerabili amaritudine vehementer afficiebat. Eodem autem anno translationis sacratissimi corporis beati Felicis Christi confessoris. et longe lateque per universam regionem divulgatis atque a multis expertis miraculorum insignis ac crebris ab ipso infirmis collatis beneficiis. ac fama excitatus prefatus vir. cum sua miseranda coniuge. ad audita suffragia beati viri cum fiducia boni desiderii disposuit pergere. Quinto vero die post domini nostri Ihesu Christi natale: monasterium beati Emiliani intrant. loco sacre memorie beati Felicis presbiteri cum devotione qua poterant se representant. muneribus quamvis vilibus et exiguis tamen deo acceptabilibus ac preciosis de paupertatula sua eundem locum honorant. et ut sanctus sui misereri dignaretur plorant. quatinus sua piissima intercessione: importuna depulsa cecitate debitas referret gratias omnium creatori. nec non et laudes rependerent suo pio curatori. In hac itaque supplicatione biduo permanentes. et nulla intermissione ab ea cessantes. tercio die vir domini adest peticionibus se devote obnixeque petentium. atque inimica depulsa cecitate. perfecte reddidit. miserabili mulieri optatum visum oculorum per longa temporum spatia perditum. et que alieno ductu venerat. ad sancti Felicis merita venerabilia. proprio lumine gressus suos regente: gaudens et dominum suumque curatorem beatum Felicem benedicens. incolumis rediit ad propria.

De puella a debilitate manus sanata

Alia quedam puella nomine Anderecra. in vico qui vocatur

Real Academia de la Historia

putas incola. eodem anno translationis
bti felicis quadragesimali tpr̄e quadā sab
bati die ad occasum iam descēdēte. ꝛ omi
cetera turba ville ad officiū uespertinale cō
sueto uoto ꝓperante. iussis sui patris cogēti
bus. pistorie panum arti erat intēta. ad
frequētia ipsi ad ecclīam ꝓperantis inre
uerenti ꝛ temeraria ꝑsūptōne sequestrata
atq; separata. quā statim diuina ultio ē
in secuta. Deniq; subita uehementissimi
doloris grauedine irruente ē ꝑcussa. ꝛ in
sup una man᷒ ei ē funditus in curuata. ꝛ
omnino in utilis ad omē op᷒ reddita. Coge
te g᷑ dolore nimio. ꝛ infelici incuruate
manus intolerabili ꝛ incredibili in cōmo
do ad bti felicis ecclīam in mōte q̄ aucha
uocitur situm. miserabilis cōtracta puella
peruenit. ubi aliquātisp̄ morata. nimi᷒ dolor
aliquantulum qeuit. sȝ cōtracta manus in sue
debilitatis deformitate ꝑmāsit. Monita
itaq; a suis uenit ad suffragia bti felicis cō
fessoris in monastio sci emiliani. qui escentis
die sabbati ora uespertinali in initetib; in crā
tinum festiuis gaudijs ramoꝝ palmarū. Ibi
in loco oronibꝫ insistens cōtinuis ac ꝑ noctis
assiduis uigilijs. ꝑ meritū ꝛ intcessione bti
uiri ꝑstolabat᷑ misericordiam omibꝫ affluētem
clementissimi dni nō diffidens sue infirmitati
a dn̄o clemti miseratōnis respectu subueni
ri. Adueniēte g᷑ nocte cene dn̄i. ꝓpugil ante
sacram arā stans. ꝛ supplici deuotōne dm̄ ex
orans. ꝛ btm̄ cōfessorē felicem. ut sui mise
reretur expostulans. cogente nimia fatigatō
ne obdormiuit. sȝ statim expgē facta surrexit
manumq; suā olim cōtractam. nimio ardoris
incēdio cremari sensit. ac nimis tremebunda
omibꝫ circūstantib; q̄a ardorē cōtracte manus
ꝑ nimiā patiebat᷑ indicauit. Horū ergo mo
nitu ecclīam exiuit. cōtractam atq; cremātē
manū aqua lauit. q̄ statim ab ardore. ꝛ a con
tractōne man᷒ ē liberata. ꝛ ꝑstine sanitati de
integro reddita. Qd̄ cernētes omis ꝑsentes. dō
cum magna cordis leticia laudes decantauer.
grās egerunt. ꝛ nomī ei᷒ ꝑ omia secła bndictū
bndixerunt. meritaq; sci uiri dignis laudib;
extulerunt. Puella uero ex optata salute
recepta. ꝓlatis atq; incolonis. mirāte omi
ꝑsenti ꝑplō reuersa ē ad ꝓpa. De alia ce
ca illuminata.

Alia rursus mulier
nomine tota de uilla uocata petrosa
orta. q̄ in territorio qd̄ uulgari nuncupatōne
dicitur ulbere tinus ē sita. ꝑ spatia septē
annoꝝ funditꝰ ut ē notum patriotis omib;
lumen oculoꝝ ꝑdiderat. ꝛ angustiatōne sui nimis
cruciatus etiā logeue uetustatis senio. cōfecta
erat. ꝛ insup egestatis tedio omibꝫ iuuētibꝫ
in pretuno laborabat. qua miseria afflictō
ne omnino ꝑssa. ꝛ trita atq; cōtricta. de ꝓlo
gatōne sue uite. ꝛ mortis tarditate uehemē
ter dolebat. Hic deniq; mos omib; mortali
bus esse cognoscitur. ꝛ ideo ꝑ quēdam pru
dētem hoc satis uero intuitu cordis intelli
gētem dicitur. O mors quā dulcis es. amare
uiuentibꝫ. Audita g᷑ fama felicis patris nr̄i
miraculoꝝ fama. ad uenabile monasteriū
in quo scissima illi᷒ mēbra. a loco in quo ꝑmi
tus fuerunt tumulata sunt trāslata ꝛ cre
duntur recondita. a familiarib; suis ē deducta.
ꝛ sacratissimo loco ipi memorie ē oblata. Pas
perasceue ergo die in quo ecclīastica traditōne
festiuitas bti torquati celebrat᷑ ac ueneratur
ab uniusali xp̄iana plebe. in illa nocte sacīs
uigiliarū excubias deuota obseruatōne. ꝛ re
ligiosa intētione tenuit. die uero sequēti il
lucescente. missarū sollēpnijs cū cetera sup
ueniēte ad suffragia btoꝝ cōfessoꝝ xp̄i feli
cis ꝛ emiliani plebe interfuit. inter que fide
liter ad altare accessit. debitā reuerentiā pro
suo seruē ꝛ posse exibuit. orōne fide plenā
effudit. de pallijs eidem altaris oculos suos
diutina tenebrarū caligine obnubilatos
liniuit. ꝛ statim lumē diu ꝑditū recepit. grās
dō ꝛ scis egit. ꝛ ad ꝓpam patriam cum gau
dio ꝛ exultatōne redijt. De quodam fratre
sanato ab umi do
lore

Quidam frat᷑ de bti emi
liani cōgregatōne garsia nomine. cru
ciabatur magno sui humeri dolore. ꝛ tan
ta erat uis illi᷒ doloris. ut penit᷒ tolleret
a brachio omē op᷒ sue utilitatis. In ipā aut
trāslatōne corporis bti felicis aderat ꝑsens

(c) Real Academia de la Historia

cum ceteris fratribus. nimium de molestia sue
infirmitatis mestus et anxius. de recipienda
sanitate iam pene diffisus. Dompnus autem abba
blasius prudenti consilio usus. et nimia fide plenus.
ut eum respexit. et vehementer tribulari eum de in
commodo sui infortunii intellexit. mox de sacro
corpore beati felicis antequam suo loculo conderetur.
unam ex costis accepit. loco doloris ipsius humeri
apposuit. et hoc facto: sine ulla temporis mora omnis
infirmitas a fratris humero recessit. pristina sos
pitas redditur. et felix beatissimi ac misericordissimus
taliter duplex beneficium sibi famulantium et corporis
sui honorifice transferentium et studiose reconden
tium impendit. Letabatur denique frater de recepta
sanitate: gaudebat dompnus abba blasius cum omni
deo devota congregatione de tam aperte cognita beati
viri virtute. Attamen eadem infirmitas denuo
ad eundem fratrem occulto dei iudicio redit. sed
rursus ille cum fide ad medicum suum scilicet ad
beatum felicem recurrens absque omni dilatione sa
nitatem perfecte recepit. Denique nullus fidelium
graviter debet ferre se molestari gravi vel assi
dua infirmitate corporis. scriptum est enim divina
sapientia docente. Quem dominus diligit corripit. et
flagellat omnem filium quem recipit. Quem enim
dominus amat. illi pie flagella corporalia assiduat
ut corporaliter flagellando. ab eterne mortis fla
gello. misericordissima pietate eripiat. Qua
propter fratres dilectissimi in omni tempore dominum nostrum
benedicamus. et in omni tempore iustum iudicium
custodiamus. et veram iustitiam faciamus. et beatum feli
cem et ipsius meritis non inferiorem sanctum emilianum
amemus. laudemus. et puro mentis affectu ipsis
serviamus. hoc nempe facientes. cum eis ad eterna
gaudia perveniemus. De quodam paralitico sanato.

Quidam alius vir nobis funditus
et nomine et natione ignotus. tempore trans
lationis corporis beati felicis presbiteri venit ad
monasterium beati emiliani. qui omnino monstruo
sa tortione amborum suorum pedum erat debilis.
denique pedes ipsi penitus carebant effigie cor
poree ymaginis. nam contra omnem naturam hu
manam corporis utrorumque pedum illi anterior pars
erat posterior. et e contra posterior erat anterior
Qui supplici voto et humili devotione. ad suf
fragia beati felicis veniens. et altari ipsius memo
ria et corpore decorato se offerens sine omni
dilatione quod petiit est consecutus. et compositis
satis bene gressibus et naturaliter ut supra dixi
mus monstruosis pedibus cum decora honestate.
ad patrie habitationis locum est regressus cum
magna velocitate cunctis omnibus loco vene
randi altari adstantibus. Non solum autem ambu
lando. sed etiam exsiliendo a monasterio beati emili
festinavit recedere. et ita festinanter laboravit
abscedere. ut nulli fratrum monasterii fas
fuisset locum vel patriam ipsius paralitici a beato fe
lice sanato requirere. Attamen quod de eo diximus
vere factum esse creditur. presentibus enim et videntibus
idoneis testibus roboratur. quibus ipse non solum ambu
lando. sed etiam quod fortis ac robustus est exsiliendo. mo
re paralitici ad speciosam portam templi sedentis. petri
iussione et iohannis cooperatione sanati bases et
plantas suorum pedum esse sanatas. ac solidatas.
ostendebat. quibus omnibus dicebat. Nostis omnes me
de utero matris mee claudum natum fuisse. et usque ad hoc
tempus in illa claudicatione. et in pedum meorum mons
truosa deformitate mansisse. sed nunc per beati felicis
merita: videte me sanatum factum esse. et ideo omnes
ex corde omnis mecum dominum omnium bonorum largi
torem benedicite. ipsi gratias de omnibus beneficiis vobis
gratuite concessis ab eo reddite. et beatum felicem pro suis
magnis meritis laudate. honorificate. et debitum
venerationis officium impendite. ut sicut ego ab
ipso merui sanari a corporis mei debilitate: ita
vos mereamini sanari ab omni peccatorum vestrorum nu
merositate. His dictis. ad propria recessit incolumis.
prestante domino nostro ihesu christo. qui cum patre et s. s. v. et r.

Incipiunt capitula libri primi de vita et virtu
tibus sancti martini episcopi.

De sancti conversatione adolescentie et karitate. vel pa
tientia. atque humilitate. et quod ante babtismum
perfectionem tenuerit. ij
De clamide sua divisa et paupere vestito. ij
De babtismi gratia desiderio accepto et hostibus
fidei virtute superatis. iij
Ubi renuntiavit milicie. et sanctum ylarium expetiit.
et post modum admonitus parentes visitavit. et
quod in itinere insidias adversarii potenti fide supera
vit. et in mediolanum monasterium construxerit. et in

sidiantibus hereticis gallinariam insulam expetierit et ibi uenena superauerit. & iterum sanctum hilarium expecierit. & monasterio in pictauo constituto. & ibidem catecumino mortuo suscitato & postea babtismo conse-

V De seruo lupicini suscitato. IIII. crato.

De ordinatione episcopatus & perseuerantia humilitatis. uel amore secretius monasterio constituto. & qualiter exemplo et doctrine discipulos erudierit. VI.

Ubi locum nomine calitonum fraude inimici destructa ab errore liberauit VII.

Ubi gentilium turbas. cum uoluit stare fecit. & cum libuit abire permisit. VIII.

Ubi templum antiquissimum diruit. arborem pinum super se ruentem. signo crucis obposito in aliam partem prostrauit. & gentilium multitudinem uniuersam hoc miraculo conuerti fecit.

Ubi fano succenso. ignem domui imminentem fide repulit. Ubi ad ruedam fanum. angelorum presidia meruit. VIIII.

Ubi orationis uirtute percussorem superauit. X.

Ubi percussoris ferrum de manibus excussum non comparuit. Ubi paraliticum curauit. XI.

Ubi tedradii seruum a demonio liberauit. & ipsum tedradium a gentilitatis absoluit errore. XII

Ubi demoniaco furenti digitos in os intulit. & confestim purgauit. XIII.

Ubi ciuitatem de metu barbarorum liberauit XIIII

Ubi leprosum osculo purgauit. XV.

Ubi filia arborii epistole sue tactu sanata est. XVI.

Ubi benedicti paulini oculos. non solum exteriores. sed etiam interiores illuminauit. XVII.

Ubi ipse sanctus martinus per angelum curatus est.

Ubi in conuiuio imperatoris presbiterum pretulit imperatori & ipsi maximo predixit futura que impleta sunt

Quod angeli cum eo sepe locuti sunt. XVIII.

Ubi diabolus cornu cruentum in manu tenens. cellulam eius disrupit & clarum presbiterum temptare conatus est. & quod inuisibilem se ei formis diuersis ingerebat. etiam regio habitu & quod eo tempore etiam in aliis regionibus figmenta machinati sunt. XVIIII

Ubi ad eum benedictus seuerus. plena fide & karitate perrexit. & exponit perfectionem regionis illius. uel quibus exemplis eos ad timorem domini prouocauit. & aduersus omnes insidias patientiam adsumpserit. & caritate sua nullum repulerit. & animum celo semper intentum ab oratione nunquam laxauit. XX. Explicit capitula

LXXXVI

Incipit prefatio:

Plerique mortales studio & glorie seculari inaniter dediti. exinde perhennem ut putabant memoriam nominis sui quesierunt. si uitas clarissimorum uirorum stilo suo illustrasset. Que res utique non perhennem quidem. sed aliquantulum tamen concepte spei fructum adferebat. quia & sui memoriam licet in cassum propagabant. & propositis magnorum uirorum exemplis. non parua emulatio legentibus excitabatur. Sed tamen nichil ad beatam illam eternamque uitam. hec eorum cura pertinuit. Quid enim aut ipsis occasura cum seculo scriptorum suorum gloria profuit. aut quid posteritas emolumenti tulit. legendo hectorem pugnantem. aut socratem philosofantem. cum eos non solum imitari stulticia sit. sed non acerrime etiam impugnare dementia. Quippe qui humanam uitam presentibus tantum actibus extimantes. spes suas fabulis. animas autem sepulcris dederunt.

Siquidem ad solam hominum memoriam perpetuandos se crediderunt. cum hominis officium sit. perhennem potius uitam. quam perhennem memoriam querere. non scribendo aut pugnando. uel philosofando. sed pie sancte religioseque uiuendo. Qui quidem error humanis litteris traditus. in tantum ualuit. ut multos tamen emulos. uel inanis philosophie. uel stulte illius uirtutis inuenerit. Unde facturus mihi operepretium uideor. si uitam sanctissimi uiri exemplo aliis futuram perscripsero. Que utique ad ueram sapientiam & celestem miliciam diuinamque uirtutem legentes incitabitur. In quo ita nostri quoque rationem commodi ducimus. ut non inanem ab hominibus memoriam. sed eternum a deo premium expectemus. quia & si ipsi non ita uiximus. ut aliis exemplum esse possimus. dedimus tamen operam ne his lateret quis esset imitandus. Igitur sancti martini uitam scribere exordiar. atque qualis sit uel ante episcopatum. uel in episcopatu fuerit. quamuis nequaquam ad omnia illius potuerim peruenire. adeo ea in quibus ipse tantum sibi conscius fuit. nesciuntur. quia laudem ab hominibus non requirens. quantum in ipso fuit. omnes uirtutes suas latere uoluisset. quamquam etiam ex his que conperta nobis erant. plurima omi

(c) Real Academia de la Historia

sumus. q̄a sufficere credimus. si tātum ex
cellentioa notarētur. Simul ⁊ legentib9 cōsu
lendum fuit. ne qđ his pareret copia cōgel
ta fastidium. Obsecro aut̄ eos q̄ hec lecturi
sunt. ut fidem dictis adhibeant. neq; me
q̄cquam fabulosum. nisi cōptum ⁊ pbatum
scripsisse arbitrentur. alioqn tacē q̄ fal
sa dicere maluissem. Explicit prefatio.

Incipit liber de uita et uirtutibus sci martini episcopi et confessoris.

Igitur scs martinus sabbarie panoniarum
oppido oriundus fuit. sꝫ intra italiam ticini
altus ē. parētib9 scdm sc̄li dignitatē nō in
fimis gentilib9 tamē. Pater eius miles pⁱmū
post tribunus militum fuit. Ipse uero armatā
miliciā in adolescētia cōsecutus int̄ scolares
alas sub rege cōstantio p̄imum. deinde sub
iuliano cesare militauit. Nō tamē sponte q̄a
a p̄imis fere annis diuinā poci9 seruitute.
sacra illustris pueri inspirauit infantia.
Nam cum esset annorū decem. inuitis parē
tibus ad ecclīam cōfugit. seq; cathecuminū
fieri postulauit. Mox mirum in modū to
tus in dī ope cōuersus. cum esset annorū
duodecim heremum cōcupiuit. fecissetq;
uotis satis. si etatis infirmitas nō obstitisset.
Animus tamē eius. aut c̄ca monastia. aut c̄ca
ecclīam semp intentus. meditabat adhuc i
etate puerili. qđ postea deuotus impleuit.
Sꝫ cum edictum esset a regibus. ut ueteranoꝝ
filij. ad militiam scriberentur. pdente patre q̄
felicib9 ei9 actib9 inuidebat. cum esset annoꝝ
quindecim captus et cathenatus sacramentis mili
taribus implicatus ē. uno tantum seruo comi
te contentus. cui tamē uersa uice dn̄s seruie
bat. adeo ut plerumq; ei calciamenta ipse detra
heret. ipse detergeret. cibum una caperent. hic
tamen sepius ministraret. Triennium fere ante bap
tisma in armis fuit. integer tamē ab his ui
cijs quibus illud hominū genus implicari solet.
Multa illi c̄ca commilitones benignitas. mira
caritas. patientia uero atq; humilitas. ultra
humanū modum. Nam frugalitatē in eo
laudare nō ē necesse. qua ita usus ē. ut iam
illo tēpore nō miles sꝫ monachus putaretur.
Quibus rebus ita sibi omīs commilitones suos de
uinxerat. ut eum miro affectu uenerarētur.
Neq; dum tam regeneratus in xp̄o. agebat quē
dam bonis opib9 baptismatis candidatū. ad
sistere scilicet laborantib9. opem ferre miseris.
alere egenos. uestire nudos. nich sibi ex mi
licie stipendijs. pret uictum cotidianū reser
uabat. Iam tunc euangelij nō surdus auditor
de crastino nō cogitabat.

Quodam itaq; tp̄re. cum iam nich pter
arma ⁊ simplicē milicie uestem habe
ret. media hyeme que solito asperior inorrue
rat. adeo ut plerosq; uis algoris extingueret.
obuium habet in porta anbianensiū ciuitatis
paupem nudum. Qui cum ptereuntes ut sui
misererētur oraret. omnesq; miserum pteri
rent. intellexit uir dō plenus sibi illum alijs
misericordiam nō pstantib9 reseruari. Qđ tamē
ageret. nich pter clamidem qua indutus
erat habebat. Iam enim reliqua in opus si
mile cōsūpserat. Arrepto itaq; ferro quo acci
tus erat. mediam diuidit. partemq; ei paupi
tribuit. Reliqua rursus induitur. Interea
de circumstantib9 ridere nō nulli. q̄a deformis
esset. ⁊ truncatus habitu uideretur. Multi q̄
dem q̄bus erat mens sanior. altius gemere
ceperunt. qđ nich simile fecissent. cum utiq;
plus habentes. uestire pauperē sine sua nu
ditate potuissent. Nocte g̃ insecuta. cum se
se sopori dedisset. uidit xp̄m clamide sua qua
paupem texerat. parte uestitū. Intueri dili
gentissime dn̄m. uestemq; quam dederat iu
betur agnoscere. Mox ad angelorū circumstātiū
multitudinē. audiuit ihm̄ clara uoce
dicentem. Martin9 adhuc cathecuminꝰ hac
ueste me cōtexit. Uere memor dn̄s dictorū
suorum que ante pdixerat. quādiu fecistis
hec uni ex minimis istis m̄ fecistis. Se in paupe
rem pfessus ē fuisse uestitū. ⁊ ad cōfirmandū
tam boni opis testimoniū. in eodem se habitu
quem paup acceperat. ē dignatus ostendere.
Quo uiso uir btissimus. nō in gl̃iam ē elatus hu
manā. sꝫ bonitatē dī in suo ope cognoscens.

(c) Real Academia de la Historia

cum esset annorum duodecim ad babtismum convolavit. Nec statim militie renuntiavit. tribuni sui precibus evictus: cui contubernium familiare prestabat. Etenim transacto tribunatus sui tempore renuntiaturum se seculo pollicebatur. Qua martinus expectatione suspensus: per biennium fere postea quam est babtisma consecutus solo scilicet nomine militavit.

Interea irruentibus intra gallias barbaris. iulianus cesar coacto in unum exercitu apud uagionum civitate donativum cepit erogare militibus. Et ut est consuetudinis: singuli citabantur donec ad martinum ventum est. Tum vero oportunum tempus existimans quo peteret missionem. neque enim integrum sibi fore arbitrabatur. si donativum non militaturus acciperet. Actenus inquid ad cesarem militavi. patere ut nunc tibi militem deo. donativum tuum pugnaturus accipiat. Christi ego miles sum: pugnare mihi non licet. Tum vero adversus hanc vocem tyrannus infremuit dicens. eum metu pugne que postera die erat futura non religionis gratia detrectare militiam. At martinus intrepidus immo illato sibi terrore constantior. Si hoc inquid ignavie adscribitur. non fidei. crastina die ante aciem inermis adstabo. Et in nomine domini ihesu christi signo crucis non clipeo protectus. aut galea circundatus: hostium cuneos penetrabo securus. Retrudi ergo in custodia iubetur: facturus fidem dictis. ut inermis barbaris obiceretur. Postera die hostes legatos de pace miserunt: sua omnia seque dedentes.

Unde quis dubitet: hanc vere beati viri fuisse victoriam. cui prestitum sit ne inermis ad prelium mitteretur. Et quamvis pius dominus servare militem suum inter hostium licet gladios et tela potuisset. tamen ne vel alienis mortibus sancti violarentur obtutus. exemit pugne necessitatem. Neque enim aliam pro milite suo christus debuit prestare victoriam. quam ut subactis sine sanguine hostibus nemo moreretur.

Exinde relicta militia. sanctum hylarium pictavie episcopum civitatis cuius tunc in dei rebus expectata et cognita fides habebatur expetivit. et aliquamdiu apud eum commoratus est. Temptavit autem eum idem hylarius imposito diachonii officio sibi eum arctius implicare: et ministerio vincire divino. Sed cum sepissime restitisset: indignum se esse vociferans intellexit vir altioris ingenii hoc eum modo posse constringi. si id ei officii imponeret. in quo quidam locus iniurie videretur. Itaque exorcistam eum esse precepit.

Quam ille ordinationem ne despexisse: tamquam humiliorem videretur non repudiavit. Nec multo post admonitus per soporem ut patriam parentesque quos adhuc gentilitas detinebat. religiosa sollicitudine visitaret. ex voluntate sancti hylarii profectus est. Multisque ab eo obstrictus precibus et lacrimis ut rediret. Mestus ut ferunt peregrinationem illam adgressus est. contestatus fratribus multa se adversa passurum. quod postea probavit eventus. Ac primum inter alpes devia secutus: incidit in latrones. Cumque unus audacior securem levatam in caput eius librasset: ictum ferientis dextere sustinuit alter. Vinctis tamen post tergum manibus. uni servandus et spoliandus traditur. Qui cum eum ad remotiora duxisset loca. percontari ab eo cepit quis nam esset.

Respondit christianum se esse. Querebat etiam ab eo an timeret. Tunc vero constantissime profitetur. numquam se tam fuisse securum: quia sciret misericordiam domini maxime in temptationibus adfuturam. sed magis se illi dolere: quod christi misericordia ut pote latro vivens esset indignus. Ingressusque per evangelicam disputationem. verbum dei latroni predicavit. Quid longius morer. Latro credidit. prosecutusque martinum vie reddidit: orans ut pro se dominum deprecaretur. Idemque postea religiosam agens vitam visus est. ut hec que supra retulimus ab ipso audita dicantur. Igitur martinus inde egressus. cum mediolanum pretereret. diabolus in itinere humana specie adsumpta se ei obvium tulit: quo tenderet querens. Cumque id a martino responsum accepisset: se quo

(c) Real Academia de la Historia

dominus uocaret tenderet, ait ad eum. Quocumque ieris, uel quocumque temptaueris, diabolus tibi aduersabitur. Tunc ei prophetica uoce respondit dicens. Dominus mihi adiutor est et non timebo quid mihi faciat homo. Statimque e conspectu eius inimicus euanuit. Itaque ut animo ac mente conceperat, matrem gentilitatis absoluit errore, patre in malis perseuerante. Plures tamen suo saluauit exemplo. Deinde cum heresis arriana per totum orbem et maxime intra illiricum pullulasset, cum aduersus perfidiam sacerdotum solus pene acerrime pugnaret, multisque suppliciis esset affectus, nam et publice uirgis cesus est et ad extremum de ciuitate exire compulsus, italiam repetens. Cum intra gallias quoque discessu sancti ylarii quem ad exilium hereticorum uis coegerat turbatam ecclesiam comperisset, mediolani sibi monasterium constituit. Ibi quoque eum auxentius auctor et princeps arrianorum grauissime insectatus est. Multisque adfectum iniuriis de ciuitate exturbauit. Cedendum itaque tempori arbitratus, ad insulam cui gallinaria nomen est secessit, comite quodam presbitero magnarum uirtutum uiro. Hic aliquandiu radicibus uixit herbarum. Quo tempore elleborum uenenatum ut ferunt gramen in cibum sumpsit. Sed cum uim ueneni in se crassantis uicina iam morte sensisset, imminens periculum oratione depulit, statimque omnis dolor fugatus est. Nec multo post cum sancto ylario comperisset regis penitentia potestatem indultam redeundi, rome ei temptauit occurrere, profectusque est ad urbem.

Cum iam ylarius preterisset, ita eum est uestigiis prosecutus. Cumque ab eo gratissime fuisset susceptus, haud longe sibi ab oppido monasterium collocauit. Quo tempore se ei quidam cathecuminus iunxit, cupiens sanctissimi uiri institui disciplinis. Paucis quippe interpositis diebus languore correptus ui febrium laborabat. Ac tum martinus forte discesserat. Et cum per triduum defuisset, regressus exanime corpus inuenit. Ita subita mors fuerat, ut absque babtismate humanis rebus excederet. Corpus uero in medio positum tristi merentium fratrum frequentabatur officio, cum tunc martinus flens et eiulans occurrit. Tum uero tota spiritum sanctum mente concipiens, egredi cellulam in qua corpus iacebat ceteros iubet, ac foribus obseratis super exanimata defuncti fratris membra prosternitur. Et cum aliquandiu orationi incubuisset, sensissetque per spiritum domini adesse uirtutem, erectus paululum et in defuncti ora defixus, orationis sue ac misericordie domini intrepidus expectabat euentum. Vixque duarum fere horarum spatium intercesserat, uidet defunctum paulatim membris omnibus commoueri, et laxatis in usum uidendi palpitare luminibus. Tunc uero magna ad dominum uoce conuersus gratias agens cellulam clamore compleuerat. Quo audito qui pro foribus astiterant, statim irruunt. Mirum spectaculum, quod uidebant uiuere quem mortuum reliquissent. Ita redditus uite statim babtisma consecutus, plures postea uixit annos. Primusque apud nos martini uirtutum uel materia uel testimonium fuit. Idem tamen referebat solito se corpore exutum, ad tribunal iudicis ductum, deputandumque obscuris locis et uulgaribus turbis tristem excepisse sententiam. Tum per duos angelos iudici fuisse suggestum hunc esse pro quo martinus oraret. Ita per eosdem angelos se iussum reduci, et martino redditum uiteque pristine restitutum. Ab hoc primum tempore beati uiri nomen enituit, ut qui sanctus iam ab omnibus habebatur, potens etiam et uere apostolicus haberetur.

Nec multum post dum agrum lupicini cuiusdam honorati secundum seculum uiri preteriret, clamore et luctu turbe plangentis excipitur. Ad quam cum sollicitus astitisset et quis esset hic fletus inquireret, indicatur unum e familia seruulum laqueo sibi uitam extorsisse. Quo cognito, cellulam in qua corpus iacebat ingreditur. Exclusisque omnibus turbis, super stratus corpori aliquantisper orauit. Mox exanimis uultu marcescentibus oculis in ora illa defunctus erigitur. Lentoque conamine enisus adsurgere, adprehensa beati uiri dextera in pedes constitit, atque ita cum eo usque ad

(c) Real Academia de la Historia

uestibulum domus. turba omni inspectan

Sub eodem fere ——— te pressit. inde tempore ad episcopatum turonice ecclesie petebatur: Sed cum erui a monasterio non facile posset: rusticius quidam e ciuibus uxoris langore simulato ad genua illius prouolutus ut egrederetur obtinuit. Itaque dispositis iam in itinere ciuium turmis sub quadam custodia ad ciuitatem usque deducitur. Mirum in modum incredibilis multitudo non solum ex illo oppido sed etiam ex uicinis urbibus ad suffragia ferenda conuenerant. Una omnium uoluntas. eademque uota. eademque sententia. martinum episcopatu esse dignum: felicem fore tali ecclesie sacerdote. Pauci tamen non nullis ex episcopis qui ad constituendum antistitem fuerant euocati: impie repugnabant dicentes. scilicet contemptibilem esse personam indignum esse episcopatu: hominem uultu despicabilem. ueste sordidum crine deformem. Sed ita a populo sententie sanioris hec illorum irrisa dementia est: qui illustrem uirum dum uituperare cupiunt predicabant. Nec uero aliud his facere licuit. quam quod populus domino uolente cogebat. Inter episcopos tamen qui adfuerant: precipue defensor quidam nomine dicitur restitisse. Unde animaduersum est grauiter illum lectione prophetica tunc fuisse notatum. Nam cum fortuitu lector cui legendi eodem die officium erat: interclusus a populo defuisset: turbatisque ministris. dum expectatur qui non aderat: unus de circumstantibus sumpto psalterio quem primum uersum inuenit arripuit. Psalmus autem hic erat. Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos ut destruas inimicum et defensorem. Quo lecto clamor populi attollitur: pars aduersa confunditur. Atque ita habitum est diuino nutu psalmum hunc fuisse lectum. ut testimonium sui operis defensor audiret. quia ex ore infantium et lactentium in martino domino laude perfecta: et ostensus pariter et destructus est inimicus. Iam uero sumpto episcopatu. qualem se quantumque prestiterit: non est nostre facultatis euoluere. Idem enim constantissime perseuerabat qui prius fuerat. eadem in corde eius humilitas: eademque in uestitu eius uilitas erat. Atque ita plenus auctoritatis et gratie implebat episcopi dignitatem: ut non tamen propositum monachi uirtutemque desereret. Aliquandiu ergo adherenti ad ecclesiam cellula usus est. Dein cum inquietudinem frequentantium ferre non posset: duobus fere extra ciuitatem milibus monasterium sibi statuit.

Qui locus tam secretus et tam remotus erat: ut heremi solitudinem non desideraret. Ex uno enim latere precisa montis excelsa rupe ambiebatur. Reliquam planitiem: liger fluuius reducto paululum sinu clauserat. Una tantum eademque arta admodum uia adiri poterat. Ipse ex lignis contextam cellulam habebat. Multi quidem ex fratribus in eundem modum. plerique saxo superiecti montis cauato receptacula sibi fecerant. Discipuli uero octoginta erant: qui ad exemplum beati magistri instituebantur. Nemo ibi quicquam proprium habebat: sed omnia in medium conferebantur. Non emere aut uendere: ut plerisque monachis moris est: quicquam licebat. Ars ibi exceptis scriptoribus nulla habebatur. Cui tamen operi minor etas deputabatur. maiores orationi uacabant. Rarus cuiquam extra cellulam suam egressus nisi cum ad locum orationis conueniebant. Cibum una omnes post horam ieiunii accipiebant. Uinum nemo nouerat: nisi quem infirmitas coegisset.

Plerique camelorum setis uestiebantur. mollior ibi habitus pro crimine erat. Quod eo magis sit mirum necesse est quod multi inter eos nobiles habebantur. qui longe aliter educati: ad hanc se humilitatem et patientiam coegerant. Pluresque ex his postea episcopos uidimus. Que enim esset ciuitas aut ecclesia. que non sibi de martini monasterio cuperet sacerdotem.

Sed ut reliquas uir——tutes eius quas in episcopatu egit adgrediar. Erat haut longe ab oppido proximus monasterio locus. quem falsa hominum opinio uelut martiribus ibi consepultis sacrauerat. Nam et altare ibi a superioribus episcopis constitutum habebatur: Sed martinus non temere adhibens incertis fidem. ab hisque maiores natu erant

presbiteris uel clericis flagitabat: nomen sibi martiris. uel tempora passionis ostendi. Grandi se scrupulo permoueri quod nichil certi constans sibimet maiorum memoria tradidisset. Cum aliquandiu ergo a loco illo se abstinuisset: nec derogans religioni. quia incertus erat: nec auctoritatem suam uulgo accommodans. ne superstitio conualesceret: quadam die adhibitis paucis secum fratribus: ad locum pergit. Dein super ipsum sepulcrum adstans: orauit ad dominum ut quis esset uel cuius meriti sepultus ostenderet. Tum conuersus ad leuam: uidet prope adsistere umbram sordidam atrocem. Imperat nomen meritumque ut loqueretur. Nomen dicit de crimine confitetur. latronem se fuisse ob scelera percussum. uulgi errore celebratum. Sibi nichil cum martiribus esse commune: cum illos gloria se pena retineret. Mirumque in modum uocem loquentis: qui aderant audiebant. personam tamen non uidebant. Tum martinus quod uidisset exposuit: iussitque ex eo loco altare quod ibi fuerat submoueri: atque ita populum superstitionis illius absoluit errore.

Accidit autem insequenti tempore: dum iter ageret: ut gentilis cuiusdam corpus. quod ad sepulcrum cum superstitioso funere deferebatur obuium haberet. Conspicatusque eminus aduenientium turbam. quod nam id esset ignarus paululum stetit. Nam cum fere quingentorum passuum interuallum erat. ut difficile fuerit dinoscere quod uideret. Tamen quia rusticam manum cerneret et agente uento linteamina corpori superiecta uolitarent: profano sacrificiorum ritu agi credidit. Quia esset hec gallorum rusticis consuetudo. simulacra demonum candido tecta uelamine: misera per agros suos circumferre dementia. Eleuato ergo in aduersos signo crucis: imperat turbe non moueri loco. honusque deponere. Hic uero mirum in modum uideres miseros primum uelut saxa riguisse. Deinde: cum primo mouere se summo conamine niterentur: ultra accedere non ualentes. ridiculum in uertigine rotabantur. donec uicti corporis honus deponunt. Attoniti namque et semetipsos inuicem aspectantes: quod nam sibi accidisset taciti cogitabant. Sed cum beatus uir comperisset exequiarum esse illam frequentiam. non sacrorum: eleuata rursum manu dat eis habeundi et tollendi corporis potestatem. Ita eos et cum uoluit stare compulit: et cum libuit abire permisit.

Item dum in uico quodam templum antiquissimum diruisset: et arborem pinum que fano erat proxima esset adgressus excidere: tunc uero antistes loci illius ceteraque gentilium turba cepit obsistere. Et cum idem illi ut templum euerteretur imperante domino quieuissent: succidi arborem non patiebantur. Ille eos sedulo commonere: nichil esse religionis in stipite. deum potius cui ipse seruiebat ipsi sequerentur. Arborem illam excidi oportere: quia esset demoni dedicata. Tum unus ex his qui erat audatior ceteris: si habes inquid aliquam de deo tuo quem dicis te colere fiduciam: nos metipsi succidimus hanc arborem. tu ruentem excipe. Et si tecum est tuus ut dicis dominus: euades. Tum ille intrepide confisus in domino: facturum se pollicetur. Tunc uero ad istiusmodi conditionem. omnis illa gentilium turba conuenit. Facilemque arboris sue cepit habere iacturam. si inimicus sacrorum suorum casu illius obrueretur. Itaque cum una in parte pinus illa esset adcliuis: ut non esset dubium quam nam in partem succisa corrueret: eo loco uinctus statuitur pro arbitrio rusticorum. quo arborem esse casuram nemo dubitabat. Succidere igitur ipsi suam pinum cum ingenti gaudio leticiaque ceperunt. Aderat eminus turba mirantium. Iamque paulatim nutare pinus: et ruinam suam casura minitari. Pallebant eminus monachi et periculo iam proximo conterriti: spem omnem fidemque perdiderant. solam martini mortem expectantes. At ille confisus in domino intrepidusque opperiens: cum iam fragorem sui pinus concidens edidisset: iam cadenti. iam super se ruenti: eleuata obuia manu sig

(c) Real Academia de la Historia

num salutis oportunit. Tum uero turbinis modo uerso actam putares. diuisam in partem ruit. adeo rusticos qui tuto in loco steterant. pene prostrauerit. Tum uero in celum clamore sublato. gentiles stupuere miraculo. monachi flere pre gaudio. xpi nomen in commune ab omnibus predicatur. Satisque constitit eo die salutem illi uenisse regioni. Nam nemo fere ex inmani illa multitudine gentilium fuit. qui non impositione manus desiderata dominum ihesum xpistum relicto impietatis errore crediderit. Et uere ante martinum pauci admodum immo pene nulli in illis regionibus xpi nomen receperant. Quod adeo uirtutibus illius exemploque conualuit. ut iam ibi nullus locus sit. qui non aut ecclesiis frequentissimis aut monasteriis sit repletus. Nam ubi fana destruxerat. statim ibi aut ecclesias aut monasteria construebat.

Nec minorem sub idem fere tempus. eodem in opere uirtutem edidit. Nam cum in uico quodam fano antiquissimo et celeberrimo ignem inmisisset. in proximam immo adherentem domum agente uento flammarum globi ferebantur. Quod ubi martinus aduertit. rapido cursu tectum domus scandit. obuium se aduenientibus flammis inferens. Tum uero mirum in modum cerneres contra uim uenti ignem retorqueri. ut conpugnantium inter se elementorum quidam conflictus uideretur. Ita uirtute martini. ibi tantum est ignis operatus. ubi iussus est.

Item uico autem cui librasson nomen est. cum idem templum opulentissimum superstitione religionis uoluisset euertere. restitit ei multitudo gentilium. adeo ut non absque iniuria sit repulsus. Itaque secessit ad proxima loca. ibique per triduum cilicio tectus et cinere. ieiunans semper atque orans. precabatur ad dominum ut quia templum illud euertere humana manu non potuisset. uirtus illud diuina dirueret. Tum subito ei duo angeli hastati atque scutati. instar militie celestis se obtulerunt dicentes. missos se a domino. ut rusticam multitudinem fugarent. presidiumque martino ferrent. neque dum templum dirueretur obsisteret. Rediret ergo et opus ceptum deuotus impleret. Itaque regressus ad uicum inspectantibus gentilium turbis et quiescentibus dum prophanam edem usque ad fundamenta dirueret. aras omnes atque simulacra redegit in puluerem. Quo uiso rustici. cum se intelligerent diuino nutu obstupefactos. atque perterritos. ne episcopo repugnarent. omnes fere in ihesum dominum crediderunt. clamantes palam et confitentes deum martini colendum. ydola negligenda. que sibi adesse non possunt.

Quid etiam in pago eduorum gestum sit referam. Ubi dum templum idem euerteret. furens gentilium rusticorum in eum irruit multitudo. Cumque unus audacior ceteris. stricto eum gladio peteret. ille uero eiecto pallio. nudam ceruicem percussori prebuit. nec cunctatus ferire gentilis. Sed cum dexteram altius extulisset. resupinus corruit. Consternatusque diuino metu. ueniam precabatur.

Nec dissimile uie fuit illud cum eum ydola destruentem. cultro quidam ferire uoluisset. in ipso ictu ferientis ferrum ei de manibus excussum non comparuit. Plerumque autem contradicentibus sibi rusticis. ne eorum fana destrueret. ita predicatione sancta gentilium animos mitigabat. ut luce eis ueritatis ostensa. ipsi sua subuerterent templa. Curationum uero tam potens in eo gratia erat. ut nullus fere ad eum egrotus accesserit. qui non continuo receperit sanitatem. Quod uel ex consequenti liquebit exemplo.

Treueris puella quedam dira paralisis egritudine tenebatur. ita ut iam per multum tempus. nullo ad humanos usus corporis officio fungeretur. omni ex parte premortua. uix tenui spiritu palpitabat. Tristes ad solam funeris expectationem. adsistebant propinqui. Cum subito nuntiatur ad eum

(c) Real Academia de la Historia

tatem illam uenisse martinum. Quo ubi pater puelle cepit: currit exanimis pro filia rogaturus. Et forte martinus iam ecclesiam fuerat ingressus. ibi inspectante populo. multisque aliis episcopis presentibus. eiulans senex genua eius amplectitur dicens. Filia mea moritur misero genere langoris. et quod ipsa est morte crudelius: solo spiritu uiuit iam carne premortua. Rogo ut eas ad eam atque benedicas. Confido enim quod per te reddenda sit sanitati. Qua ille uoce confessus obstupuit. et refugit dicens. hoc sue non esse uirtutis. senem errare iudicio non se esse dignum. per quem dominus signum salutis ostenderet. Sed cum perstaret uehementius flens pater. et oraret ut exanimem uisitaret. Postremo a circumstantibus episcopis ire compulsus: descendit ad domum puelle. Ingens turba pro foribus expectat: quidnam dei seruus esset acturus. Ac primum quod erant illi familiaria in huiusmodi rebus arma comprehendens: solo prostratus orauit. Deinde egram intuens: dare sibi oleum postulans. Quod cum benedixisset: in os puelle uim sancti liquoris infundit: statimque ei uox reddita est. Tum paulatim singula contactu eius ceperunt membra uiuiscere: donec firmatis gressibus populo teste

Eodemque tempore surrexit.

Etetradii proconsularis uiri seruus demonio correptus. dolendo exitu cruciabatur. Rogatus ergo martinus ut ei manum imponeret. deduci eum ad se iubet. Sed nequam spiritus nullo proferri modo e cella in qua erat potuit. Ita in aduenientes rabidis dentibus seuiebat: ut nullus eum educere e loco quo detinebatur auderet.

Tum tetradius ad genua beati uiri aduoluitur: orans ut ad domum in qua demoniacus habebatur ipse descenderet. Tum uero martinus cepit negare se profani et gentilis domum adire non posse. Nam tetradius eodem tempore: adhuc gentilitatis errore detinebatur. Spondet ergo se: si de puero demon fuisset exactus: christianum esse.

Ita martinus inposita manu puero: inmundum ab eo spiritum eiecit. Quo uiso tetradius: dominum ihesum christum credidit. Statimque catecuminus factus: nec multo post babtizatus est. Semperque martinum salutis sue auctorem: miro coluit affectu.

Per idem tempus in eodem oppido ingressus patris familias cuiusdam domum. in limine ipso restitit dicens. Orribile in atrio domus demonium se uidere. Cui cum ut discederet imperaret: cocum patris familias qui in interiore parte edium morabatur arripuit. Seuire dentibus miser cepit. et obuios quosque laniare. Commota domus. familia turbata. populus in fugam uersus. martinus se furenti obiecit.

Ac primum stare eum imperat. Sed cum dentibus fremeret. hiantique ore morsum minaretur digitos ei martinus in os intulit. Si habes inquid aliquid potestatis: os deuora. Tum uero ac si candens ferrum faucibus accepisset: longe reductis dentibus: digitos beati uiri uitabat adtingere. Et cum fugere de obsesso corpore penis et cruciatibus cogeretur. nec tamen exire ei per os liceret. feda relinquens uestigia per fluxum uentris egressus est.

Interea cum de metu atque impetu barbarorum subita ciuitatem fama turbasset: demoniacum ad se exhiberi iubet. Imperat ut an uerus esset hic nuntius fateretur. Tunc confessus est sedecim fuisse demones: qui rumorem hunc per populum disseminassent. Ut hoc saltem metu ex illo martinus oppido fugaretur. Barbarosque nichominus inruptionem cogitare. Itaque cum hec inmundus spiritus media in ecclesia fateretur: a metu et turbatione presenti ciuitas liberata est.

Aput parisius uero. dum portam ciuitatis illius magnis secum turbis euntibus introiret: leprosum miserabili facie orrentibus cunctis osculatus est atque benedixit.

Statim ab omni malo emundatus: postero die ad ecclesiam ueniens nitenti cute: gratias pro sanitate quam receperat agebat. Nec hoc pretereundum est quod fimbrie uestimenti eius ciliciique detracte. crebras super infirmitates egere uirtutes.

Nam cum aut digitis illigate: aut collo indite sunt: per sepe ab egrotantibus morbos effugauerunt.

(c) Real Academia de la Historia

c

Ambrosius aut̄ uir p̄fec———
tori' sci admodum ⁊ fidelis ingenij.
cum filia ei' grauissimis quartane febribus
ureretur: epistolam martini que casu ad eū
delata fuerat. pectori puelle in ip̄o accessu
ardoris inseruit: statimq; fugata febris ē.
P̄rofectusq; ad martinū puellam ei p̄sentans.
ob uirtutum ei' testimoniū. q̄ p̄ absente uiꝰ
curata est obtulit. Nec ab alio eam quā mar
tino abitu uirginitatis imposito. passus ē consecrari.

Paulinus uero uir magni———
post modum futurus exempli. cum
oculū ei grauiter dolere cepisset. ⁊ iam
pupillam ei' grassior nubes superducta tex
isset: oculū ei martin' penicello contulit: p̄sti
namq; ei sanitatē sublato omi dolore reddi
Ipse aut̄ cum casu ——— dit.
quodam esset de cenaculo deuolutus. ⁊ p̄
confragosos scalle gradus decidens. multis
uulnerib' esset adfectus. cum exanimis ia
ceret in cellula. ⁊ immodicis dolorib' crucia
retur: nocte ei angl's uisus ē eluere uulnra
ei'. ⁊ salubri ungento contusi corporis mēbra
contingere. atq; ita postero die restitutus ē
sanitati: ut nich' umq̄m p̄tulisse incōmodi
putaretur. S; q'a longum ē ire p̄ singla: suffi
ciant hec ul' pauca de plurimis. Satisq; sit
nos ⁊ in excellentib' nō subtrahere ueritatem
⁊ in multis uitare fastidium. Atq; ut mi
nora tantis inseram quāuis ut ē mos etas
tyum q̄bus iam deprauata omia atq; cor
rupta sunt: ut pene peculiū sit adulationi
regie potestatis sacerdotalē nō cessisse cōstā

Cum ad imperatorē ——— tiam.
maximum ferocis ingenij uirum ⁊
bellatorum ciuilium uictoria elatum. plu
res ex diuersis partib' epi conuenissent. ⁊ feda
circa p̄ncipē omium adulatio notaretur.
seq; degeneri inconstantia regie clientele
sacerdotalis dignitas subdidisset: in solo
martino ap̄lica auctoritas p̄manebat.
Nam ⁊ si p̄ aliq̄bus supplicandū regi fuit:
imperauit poci' quam rogauit. Et a conuiuio
ei' frequenter rogatus abstinuit. dicens se
mēse eius participē esse nō posse: q̄ duos
imperatores unum regno. alterū uita expu
lisset. Postremo cum maxim' se nō sponte
suscepisse imperium adfirmaret: s; impositam
sibi a militib' diuino nutu regni necessitatē
armis defendisse ⁊ nō alienā ab eo dī uoluntatē
uideri: penes quē iam incredibili euentu uic
toria fuisset: nullumq; ex adūsariys nisi in
acie occubuisse. Tandem uictus ul' ratione
ul' p̄cibus: ad conuiuium uenit. Mirum in mo
dum gaudente rege: q'd id impetrasset. Cō
uiue aut̄ aderant ueluti ad diem festum
euocati: sūmi atq; illustres uiri. p̄refectus
idemq; cōsul. euodius uir quo nich' umq̄m
illo iusti' fuit. S; ⁊ comites duo sūma po
testate p̄diti frater regis ⁊ patruus. Medi'
inter hos martini p̄sbiter accubuerat. Ipe
aut̄ sellula iuxta regem posita cōsederat.
Ad medium fere conuiuium ut moris est:
pateram regi minister obtulit. Ille scō ad
modum ep̄o potius dari iubet. expectans
atq; ambiens. ut ab illi' dextera poculum
sumeret. S; martin' ubi ē bibit: pateram
p̄sbitero suo tradidit. Nullum scilicet exti
mans digniorem q̄ posset p̄or bibere. nec
integrum sibi fore: si aut regē ipm̄. aut
eos q̄ a rege erant primi p̄sbitero p̄tulisset.
Qd factum imperator. omnisq; q̄ tunc aderant.
ita admirati sunt. ut hoc ipm̄ eis in quo
contempti fuerant placeret. Celeberrimūq; p̄
ome palatium fuit fecisse martinū in
regis prandio: qd in infimorum iudicum
conuiuiis episcoporum nemo fecisset. Eidemq;
maximo longe ante p̄dixit futurum. ut si
ad italiam pergeret quo ire cupiebat. bel
lum ualentiniano imperatori inferens: sci
ret se p̄mo q̄dem impetu. futurū esse uic
torē. s; paruo post tpr̄e esse p̄iturum. Qd
q̄dem ita uidimus. Nam p̄mo aduentu ei'
ualentinian' in fugam u̅sus ē. Deinde p̄
annum fere resūptis uirib' captum intra
aq̄leie muros: maximum interfecit.

© Real Academia de la Historia

Constabat autem etiam angelos ab eo plerumque visos. ita ut conserto invicem apud eum sermone loquerentur.

Diabolum vero tam conspicabilem et tam subiectum oculis habebat. ut sive se in propria substantia contineret sive in diversas figuras spiritalis nequicie transtulisset qualibet ab eo sub ymagine videretur. Quod cum diabolus sciret se effugere non posse: conviciis eum frequenter urgebat. quia fallere non posset insidiis. Quodam autem tempore: cornu bovis cruentum in manu tenens. cum ingenti fremitu cellulam eius irrupit. cruentamque ostentans dexteram et admisso recente scelere: congaudebat. Ubi est inquid martine virtus tua? Unum de tuis: modo interfeci. Tunc ille convocatis fratribus: refert quod diabolus indicasset. Sollicitos esse precepit per cellulas singulorum. quis nam hoc casu fuisset affectus. Neminem quidem deesse de monachis: sed unum rusticum mercede conductum. ut vehiculo ligna defferret. isse ad silvam nuntiant. Iubet igitur aliquos ire obviam ei. ita ut longe a monasterio iam pene exanimis invenitur. Extremum tamen spiritum tenens. indicat fratribus causam mortis et vulneris. Iunctis scilicet bobus dum dissoluta arcius lora constringeret: bovem sibi excusso capite: inter inguina cornu defigisse. Nec multo post vitam reddidit. Videris quo iudicio domini. diabolo data fuerat hec potestas. In martino illud mirabile erat. quod non solum hoc quod supra retulimus: sed multa istiusmodi si quotiens accidisset longe antea previdebat. aut sibi nuntiata fratribus indicabat.

Frequenter autem diabolus dum mille nocendi artibus sanctum virum conaretur illudere: visibilem se ei formis diversis ingerebat. Nam interdum in iovis personam. plerumque mercurii. persepe etiam se veneris ac minerve: transfiguratum se vultibus offerebat. Adversus quem semper intrepidus. signo se crucis et orationis auxilio protegebat. Audiebantur plerumque convicia quibus illum turba demonum increpabat protervis vocibus. sed omnia vana et falsa cognoscens: non movebatur obiectus. Testabantur etiam aliqui ex fratribus audisse demonem protervis: martinum vocibus increpantem. Cur intra monasterium aliquos ex fratribus qui olim baptismum diversis erroribus perdidissent. conversos postea recepisset. exponentem crimina singulorum. Martinum diabolo repugnantem. respondisse constanter. Antiqua delicta: melioris vite conversatione purgari. Et per misericordiam domini absolvendos esse peccatis qui peccare desineret. Contradicente diabolo. non pertinere ad veniam criminosos. et semel lapsos. nullam a domino prestari clementiam. Tunc in hanc vocem. fertur exclamasse martinus. Si tu ipse o miserabilis ab hominum insectatione desisteres. et te factorum tuorum. vel hoc tempore cum dies iudicii in proximo est penitteres. ego tibi vere confisus in domino iesu christi misericordiam pollicerer. O quam sancta de domini pietate presumptio. in qua et si auctoritatem prestare non potuit: ostendit affectum. Et quia de diabolo eiusdemque artibus sermo se intulit. non habere videtur extrinsecus referre quod gestum est. quia et quedam in eo martini virtutum porcio est. et res digna miraculo. recte memorie mandabitur in exemplum cavendi: si quid deinceps usquam tale contigerit.

Clarus quidam nomine adolescens nobilissimus. mox presbiter nunc felici beatus excessu. cum relictis omnibus se ad martinum contulisset: brevi tempore ad summum fidei virtutumque omnium culmen enituit. Itaque cum haut longe sibi ab episcopi monasterio tabernaculum constituisset: multique apud eum fratres commorarentur: iuvenis quidam anatolius nomine. sub professione monachi venit ad eum humilitate atque innocentia mentitus accessit. habitavitque aliquandiu in commune cum ceteris. Dein procedente tempore: angelos apud se loqui solere dicebat. Cum fidem dictis nullus adhibet:

(c) Real Academia de la Historia

signis quibusdam plerosque cohortabatur. Postremo eo usque processit: ut inter se ac deum angelos discurrere prediceret. Iamque se unum ex prophetis haberi volebat. Clarus tamen nequaquam ad credendum cogi poterat. Ille etiam iram domini et presentes plagas, cur sanctum non crederet, comminari. Postremo in hanc vocem erupisse fertur. Ecce hac nocte vestem mihi dominus de celo dabit candidam qua indutus in medio vestrum deversabor. Idque vobis signum erit, in me dei esse virtutem, qui dei veste donatus sim. Tum vero grandis omnium ad hanc professionem expectatio fuit. Itaque ad mediam fere noctem fremitu insultantium commoveri omne monasterium a loco visum est. Cellulam autem qua idem adolescens detinebatur crebris cerneres micare luminibus, fremitusque in ea discurrentium et murmur quoddam multarum vocum audiebatur. Dein facto silentio egressus unum de fratribus Sabbatium nomine ad se vocavit. Tunicamque ei qua erat indutus ostendit. Obstupefactus ille convocat ceteros. Ipse etiam Clarus occurrit. Adhibitoque lumine vestem omnes diligenter inspiciunt. Erat autem summe mollicie, candore eximio, micante purpura, nec tamen cuius esset generis aut velleris poterat agnosci. Curiosis tamen oculis aut digitis adtrectata non aliud quam vestis videbatur. Interea Clarus fratres admonet orationi instare, ut manifestius eis dominus quod nam esset ostenderet. Itaque reliquum noctis hymnis psalmisque consumitur. Ut ubi illuxit dies: adprehensum dextera trahere ad Martinum volebat, bene conscius illudi illum diaboli arte non posse. Tum vero reniti ac reluctare miser cepit: interdictumque sibi esse dicebat ne se Martino ostenderet. Cumque invitum ire compellerent: inter trahentium manus vestis evanuit. Unde quis dubitet hanc etiam Martini fuisse virtutem, ut fantasiam suam diabolus cum erat Martini oculis ingerenda: dissimulare diucius aut tegere non posset.

Animadversum est etiam eodem fere tempore fuisse in Yspaniis iuvenem, qui cum sibi multis signis auctoritatem paravisset, eo usque elatus est: ut se Elyam profiteretur. Quod cum plerique temere credidissent: addidit ut se Christum esse diceret. In quo etiam adeo illusit: ut eum quidam episcopus Rufus nomine ut deum adoraret. Propter quod eum postea ab episcopatu degectum vidimus.

Plerique etiam nobis e fratribus retulerunt: eodem tempore in oriente quendam extitisse, qui se Iohannem esse iactaret. Ex quo conicere possumus istiusmodi pseudo prophetis existentibus, antichristi adventum imminere: qui iam in istis misterium iniquitatis operatur.

Nec enim pretereundum videtur: quanta Martinum sub hisdem diebus arte temptaverit inimicus. Quodam enim die premissa pre se et circumiectus ipse luce purpurea, quo facilius claritate adsumpti fulgoris illuderet: veste etiam regia indutus, diademate ex gemmis auroque redimitus, calceis auro illitis, sereno ore, leta facie, ut nichil minus quam diabolus putaretur: oranti in cellula adstitit. Cumque Martinus primo aspectu eius fuisset ebetatus: diu invicemque ambo silentium tenuerunt. Tum prior diabolus. Agnosce inquid Martine quem cernis: Christus ego sum. Descensurus ad terras prius me manifestare tibi volui. Ad hec cum Martinus taceret nec quicquam responsi referret: iterare ausus est diabolus professionis audaciam. Martine quid dubitas credere: cum videas Christus ego sum. Tum ille revelante sibi spiritu, ut intelligeret diabolum esse non dominum, non se inquid Ihesus dominus purpuratum et diademate renitentem venturum esse predixit. Ego Christum nisi in eo habitu formaque qua passus est, nisi crucis stigmata preferentem venire non credam. Ad hanc ille vocem: statim ut fumus evanuit. Et cellam tanto fetore complevit: ut indubia indicia relinqueret:

© Real Academia de la Historia

diabolum se fuisse. Hoc ita gestum ut supra retuli ex ipsius martini ore cognoui: neqs forte existimet fabulosum.

Nam cum olim audita [illegible] fide eius. uita atq; uirtutib' desiderio illi' exurearemus: gratam nb' ad eum uidendum pegrinatonem suscepim'. Simulq; q'a iam ardebat anim' uitam illi' scribere. partim ab ipso in quantum ille interrogari potuit sciscitati sumus. partim ab hisq' int' fuerant. ul' sciebant cognouim'. Qa qdem tpre credi no potest. qua me humilitate. qua benignitate suscepit. Congratulat' plurimum 7 gauisus in dno. qd tanti eet habitus a nob' quem pegrinatone suscepta expetissemus. Miserum me pene no audeo cofiteri: cum me sco conuiuio suo dignatus e adibere. Aquam manib' nris ipse obtulit. Ad uespam aut' ipse nob' pedes abluit. nec reniti aut cotraire costatia fuit. Ita auctoritate illi' oppssus sum. ut nefas putarem si no adquieuissem. Sermo aut' illius no alius apd nos fuit. qua mundi hui' illecebras 7 scli onera relinqnda ut dnm ihm liberi expeditiq; sequeremur. Prestantissimuq; nob' psentium tempoz. illustris uiri paulini cui' supra fecimus mentione exemplum ingerebat qui summis opib' abiectis xpm secutus solus pene his tpribus euanglici pcepta coplesset. Illum nob' sequendum: illum clamabat imitandum. Btmq; esse psens sclm tante fidei uirtutisq; documentum. cum scdm sententiam dni. diues 7 possidens mlta. uendendo omia 7 dando paupib' qd erat facto impossibile: possibile fecisset exemplo. Iam uero in ubis 7 in factis. quata grauitas. quata dignitas erat. qua alacer. qua efficax. quam in exoluendis scpturaru questionibus: pmptus 7 facilis. Et qa multos ad hanc partem incredulos scio. qppe quos uiderim me ipso etiam referente no credere. ihm testor spemq; commune. me ex nullius umqua ore tantum scientie. tantum ingenij tam boni et tam puri [illegible] sermonis audisse. Quamqua in martini uirtutib'. quatula e ista laudatio. nisi qd miru e hominem illiteratto. ne hanc qdem gram defuisse. Sed iam finem liber postulat. sermo claudendus e. Illo qd omnia que de martino fuerat dicenda. defecerunt. S; qa nos ut inertes poete extremo in ope nec legentes uicti materie materie mole succubimus. Nam 7 si facta illius explicari ubis ut cumq; potuerunt. interiore uitam illi' 7 cotidiana conuersatone 7 animu celo semp intentum: nulla umquam uere pfiteor. nulla explicat oratio. Illa scilicet pseuerantia 7 tepamentum in abstinentiam 7 in ieiunijs potentia. In uigilijs 7 oronibus. noctesq; ab eo pinde ac dies actas. nullu uacuum ab ope dei tps. quo uel otio indulserit ul' negotio. S; nec cibo aut somno qdem nisi in qntu nature [illegible] necessitas cogebat. Uere fateor: no si ipse ut aiunt ab inferis homerus emergeret: posset exponere. Adeo omnia maiora in martino sunt: quam ut uerbis concipi queant. Numqm ora ulla momentumq; pterijt: qd no aut oroni incumberet: aut insisteret lectioni. Quamqua inter legendum aut siqd aliud forte agebat: numqm anim' ab orone laxabat. Nimirum ut fabri ul' ferrarij moris e qui inter opandum p quodam laboris leuamine incudem suam feriunt: ita martinus etiam dum aliud agere uideretur: semp orabat. O uere btm in quo dolus no fuit. neminem iudicans. neminem dapnans. nulli malum p malo reddens. Tantam qppe adusus oms iniurias patientiam adsupserat: ut cum esset summus sacerdos in pune etiam ab infimus clericis lederetur. Nec pter id eos. aut a loco umqua amouerit: aut a sua quantum in ipso fuit caritate repulerit. Nemo umqua illum uidit iratum. nemo comotum. nemo merentem. nemo ridentem. Unus idemq; semp celestem quodammodo leticia uultu pferens: extra naturam hominis uidebat'

(c). Real Academia de la Historia

Numquam in illius ore nisi Christus, numquam in illius
corde nisi pietas, nisi pax, nisi misericordia inerat.
Plerumque etiam pro eorum qui obtrectatores illius
videbantur solebat flere peccatis, qui remotum
et quietum virum venenatis linguis et vipere-
o ore carpebant. Et vere non nullos experti su-
mus invidos virtutibus vitaeque eius, qui in illo ode-
rant quod in se non videbant et quod imitari non
valebant. O nefas dolendum et ingemiscen-
dum. Non alii fuere insectatores illius, licet
pauci admodum, non alii tamen quam episcopi fere-
bantur. Nec vero quemquam nominare neces-
se est, licet nos metipsos plerique circumlatrent.
Sufficiet ut siquis ex his haec legerit et agnoverit
erubescat. Nam si irascetur, de se dictum
ipse fatebitur, cum fortasse nos de aliis cense-
rimus. Non refugimus autem ut siqui huiusmodi
sunt nos quoque cum tali viro oderint. Illud
facile confido omnibus sanctis opusculum istud
gratum fore. De cetero siquis haec infideliter
legerit, ipse peccabit. Ego mihi conscius sum me
rerum fide et amore Christi impulsum ut scriberem
manifesta exposuisse, vera dixisse. Paratumque
ut spero habebit a Deo praemium, non quicumque le-
gerit, sed quicumque crediderit salvus erit, per
ipsum dominum nostrum Ihesum Christum, qui cum patre et
spiritu sancto vivit et regnat per omnia saecula saeculorum.

Incipit de transitu sancti Martini episcopi et confessoris.

Martinus igitur obitum suum (Lectio ii)
longe ante praescivit, dixitque
fratribus dissolutionem sui cor-
poris imminere. Interea
causa extitit qua Condaten-
sem dioecesim visitaret. Nam clericis inter se
ecclesiae illius discordantibus, pacem cupiens refor-
mare, licet finem dierum suorum non ignoraret,
proficisci tamen ob huiusmodi causam non recusa-
vit. Bonam hanc virtutum suarum consumma-
tionem existimans, si pacem ecclesiae redditam
reliquisset. Ita profectus cum suo illo ut semper
frequentissimo discipulorum sanctissimoque comita-
tu, mergos in flumine conspicatur piscium
praedam sequi et rapacem ingluviem assiduis
urgere capturis. Forma, inquit, haec daemonum
est. Insidiantur incautis, capiunt nescien-
tes, captos devorant, exsaturari non queunt
devoratis. Imperat deinde potenti virtu-
te verborum ut eum cui innatabant gurgitem
relinquentes aridas peterent desertasque regio-
nes. Eo nimirum circa aves illas usus imperio
quo daemones fugare consueverat. Ita gre-
ge facto omnes in unum illae volucres con-
gregatae, relicto flumine, montes silvasque
petierunt, non sine admiratione multorum qui
tantam in Martino viderent virtutem ut etiam
avibus imperaret. Aliquandiu ergo in vico
illo vel in ecclesia ad quam perrexerat commoratus,
pace inter clericos restituta, cum iam regre-
di ad monasterium cogitaret, viribus corporis
coepit repente destitui. Convocatisque disci-
pulis indicat se iam resolvi. Tum vero maeror
et luctus omnium, vox una plangentium fit:
Cur nos pater deseris, aut cui nos desolatos
relinquis? Invadent gregem tuum lupi ra-
paces, et quis eos a morsibus nostris percusso pastore
prohibebit? Scimus quidem desiderare te Christum,
sed salva tibi sunt tua praemia, nec dilata minuen-
tur. Nostri potius miserere quos deseris. Tunc
ille motus his fletibus, ut totus semper in domino
misericordiae visceribus affluebat, lacrimasse perhibe-
tur. Conversusque ad dominum hoc tantum flebili
voce respondit: Domine, si adhuc populo tuo sum
necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas
tua. Nimirum inter spem amoremque positus
dubitavit paene quod mallet, quia nec hos de-
serere nec a Christo volebat diutius separari.
Nihil tamen in voto suo ponens aut volunta-
ti relinquens, totum se domini arbitrio potes-
tatique committens. Nonne tibi his paucissimis
verbis dicere videatur: Gravis quidem est,
domine, corporeae pugna militiae, etiam satis
est quod adhuc usque certavi. Sed si adhuc in eo-
dem labore pro castris tuorum stare non praecipis,
non recuso, nec fatiscentem causabor aetatem.
Munia tua devotus implebo, sub signis tuis
quoad ipse iusseris militabo. Et quamvis

(c) Real Academia de la Historia

obtata sit remissio post laborem: est tamen animus victor annorum et cedere nescius senectuti. Ac si iam senescenti patris etati: bonum mihi est domine voluntas tua ut fiat. Hos vero pro quibus timeo ipse custodi. O virum ineffabilem. nec labore victum. nec morte vincendum. qui in nullam se partem pronior inclinaverit: nec mori timuerit. nec vivere recusavit. Itaque cum iam per aliquot dies vi febrium teneretur: non tamen a dei opere cessabat.
Pernox in orationibus et vigiliis fatiscentes artus spiritui servire cogebat. Nobili illo stratu suo in cinere et cilicio recubans. Et cum a discipulis rogaretur. ut saltem vilia sibi sineret stramenta supponi. non decet inquit filio christianum. nisi in cilicio et cinere mori. Ego si aliud vobis exemplum relinquo: ipse peccavi.
Oculis ac manibus in celum semper intentus: invictum ab oratione spiritum non relaxabat. Et cum iam a presbiteris qui tunc ad eum confluxerant rogaretur: ut fatigatum corpusculum lateris mutatione relevaret: Sinite inquit. sinite me fratres. celum potius respicere quam terram. et suo iam itinere iturus ad dominum spiritus dirigatur. Hec locutus diabolum videt prope adstare.
Quid hic inquid adstas cruenta bestia? Nichil in me funestum reperies. Abrahe me sinus recipiet. Cum hac ergo voce insisteret: divinis precibus spiritum celo reddidit. Testatique nobis sunt qui adfuerunt. iam in exanimi corpore glorificati hominis vidisse gloriam. Vultus luce clarior renitebat. cum membra cetera ne tenuis quidem macula fuscaret. in aliis etiam et in illo tantum artubus pudendis septennis quodam modo pueri gratia videbatur. Quis istum umquam cilicio tectum. quis cineribus crederet involutum. Ita vero purior lacte candidior. iam in quadam future resurrectionis gloria et natura demutate carnis ostensus est. Iam vero in obsequium funeris credi non potest: quanta hominum multitudo convenit. Tota obviam corpori civitas ruit. Cuncti ex agris atque vicis multique ex vicinis etiam urbibus adfuerunt.
O quantus luctus omnium. quanta precipue merentium lamenta monachorum. qui eo die fere ad duo milia convenisse dicuntur. Specialis Martini gloria. eius exemplo in dei servitutem stirps sancta fructificaverat. Agebat nimirum ante se pastor extinctus greges suos. sancte illius multitudinis pallidas turbas. agmina palliata. et aut emeritorum laborum senex. aut iuratos christi in sacramenta tyrones. Tum virginum chorus fletu abstinens pre pudore cum letandum potius illi esse sentiret: quem iam suo dominus gremio confoveret quam sancto dissimulabat gaudio quod dolebat. Sed quidem fides flere prohiberet: gemitum extorquet affectus. Et enim tam erat sancta de illius gloria exultatio: quam pia de morte confusio. Ignosceres flentibus. gratulareris gaudentibus. quia et pium est flere Martinum: et pium est gaudere Martino. dum unusquisque et sibi prestat ut doleat. et illi debeat ut gaudeat. Hoc igitur beati viri corpus usque ad locum sepulcri hymnis canora celestis turba prosequitur. Comparetur si placet secularis illa pompa. non dicam funeris sed triumphi. quod simile Martini exequiis conferatur. Ducant illi pre curribus suis vinctos post terga captivos. Martini corpus hii qui mundum ducatu illius vicerant prosecuntur. Illos confusis plausibus populorum honorat insania: Martino divinis plauditur psalmis. Martinus hymnis celestibus honoratur. Illi post triumphos suos in tartara seva truduntur: Martinus abrahe sinu letus excipitur. Martinus hic pauper et modicus celum dives ingreditur. Illinc nos ut spero custodiens: me scribentem respicit. et te legentem.
Regnante domino nostro ihesu christo. q. c. p. et s. s. v.

Incipit liber secundus de vita et virtutibus sancti Martini

Quo igitur tempore primo tum episcopi et conf. relictis scolis beato viro me iunxi: paucos post dies euntem ad ecclesiam sequebamur. Interim ei seminudus hiemis

mensib9 paup occurrit. orans sibi uestimentũ
dari. Tunc ille auersito archidiachono:
iussit algentem sine dilatõne uestiri. De
inde secretarium ingressus. cum solus ut
erat illi cõsuetudo resideret. hanc enĩ sibi
etiam in ecclia solitudinẽ pmissa clericis
libtate pstabat. Cum qdem in alio secreta
rio psbiteri sederent. ul salutatõnib9 uaca
tes. ul audiendis negocijs occupati: marti
num uero usque in eam orãm qua sollẽp
nia pplo agi. cõsuetudo deposceret. sua so
litudo celebat. Illut nõ ptereo. qđ in secre
tario sedens: numqᷓm cathedra usus ẽ. Iam
in ecclia. nemo umquã illum sedere cõspex.
Sic quẽdam nup teste dñ. nõ sine mõ pu
dore uidi. sublimi solio quasi regio tbuna
li. celsa sede residentẽ. Sedebat autẽ martin9
in sellula rusticana. ut ẽ in usibus seruulor.
quas nos rustici galli tripetias uos scolas
tici aut certe tu q de grecia uenis tpodias
nuncupatis. Ergo hoc secretum bti uiri
paup ille captatus. cum ei archidiaconus
dare tunicam distulisset: irrupit dissimu
latum se a clico. querẽs algere ɿ deplorãs.
Nec mora scs. paupe nõ uidente intra amphi
bulum sibi tunicam latenter eduxit: pau
pemq; contectum discedere iubet. Dein
paulo post archidiacon9 ingressus: admo
net p consuetudine expectare pplm illum
ad agenda sollẽpnia debere pcedere. Cui il
le respondens ait. Paupem prius de se aut
dicebat: oportere uestiri. sic ad ecclam nõ
posse pcedere: nisi uestem paup acciperet. Dia
conus uero nichil intelligens. qa extrinsecus
indutum amphibalo ueste nudum interi
us nõ uidebat. Postremo: paupem nõ cõpa
rere causatur. Michi inqđ uestis que pa
ta ẽ deferatur: paup nõ deerit uestiendus.
Arctatus demum clicus. necessitate cõpulso:
iamq; felle cõmoto. e pximis tabnis biger
rinam uestẽ breuẽq; atq; hyspidam. qnq;
cõparatam argenteis: rapit atq; ante mar
tini pedes: iratus exponit. En inqđ uestis:
s; paup nõ est hic. Ille nichil motus iubet
eum stare p foribus. secreto utiq; pcurãs
dum sibi uestem nudus imponeret totis
uiribus elaborans. ut possit occultum esse
qđ fecerat. S; quãdo in scis uiris latent ista
querentib9: uelint nolint. cuncta pdunt9.
Cum hac g9 ueste. oblaturus sacficium dñ
Quo qdem die. ɪɪ. ———— pcedit.
Mira dicturus sum. cum iam altari
um sic̃ est sollẽpne benediceret: globum ig
nis de capite illi9 uidimus emicare: ita ut
in sublime cõtendens. longius collo cri
ne flama pduceret. Hoc licet celeberri
mo factum die: in magna ppli multitudine
uiderimus. una tãtum de uirginib9 ɿ un9 de
psbiteris. tres tãtum uidere de monachis.
Ceteri cur nõ uiderint: nõ potest mi esse uio
Per idem fere temp9 ɪɪɪ. ———— eij:.
Euantius auunculs mis. uir licet
seculi negotijs occupatus: tamẽ admodũ xpia
nus. grauissima egritudine ɿ extremo mor
ti piclo cepisset urgeri: martinũ e uocauit.
Nec cunctatus ille pperauit. Prius tamẽ quã me
dium uie spatium uir btũs euolueret: uirtu
tem aduenientis sensit egrotus. Acceptaq;
cõtinuo sanitate: uenientib9 nob obuiã ipe
pcessit. Altera die redire cupientem: magna
pce detinuit. Cum interim uni e familia
puerum letali ictu serpens pculit: quẽ ia
exanimem ui uenenĩ ipe euantius suis hume
ris illatum ante pedes sci uiri. nichil illi
in possibile cõfisus exposuit. Iam se malum
serpentis p omĩa membra diffuderat. Cerne
res omnib9 uenis inflatam cutem ɿ ad utris
instar tensa uitalia. martinus porrecta ma
nu uniuẽsa pueri mẽbra pctans. digitum
ppe ipm uulnusculũ quo bestia uirus effu
derat fixit. Tum uero mira dicturus sum:
uidim9 uenenũ ex omĩ parte reuocatũ cucur
risse. Dein p illum uloris foramẽ exiguum
ita uirus stipasse cum sanguine. ut solet
ex ubib9 caprarum aut ouium. pastor ma
nu pssis lõga linea copiosi lactis effluere.

Real Academia de la Historia

p uer surrexit incolomis. Nos obstupefi
tanti rei miraculo: id qd̃ ipsa cogebat ũitas
fatebamur. nō esse sub celo q̄ martinū pos
Consequenti .iii. ——— sit imitari:
idem tp̃re iter cum eodem dum dio
ceses uisitat agebamus. Nos nescio qua
necessitate remorantib; aliquātulū ille p
cessérat. Interim per aggerem publicū
plena militantib; uiris: fiscalis r̃da ueni
ebat. S; ubi martinū in ueste r̃spida nig
& pendulo pallio circumtectum contigua de
latere iumenta uiderūt: paululum in par
tem alteram pauē facta hesecunt. Dein:
loris implicatis p̃terito illo q̊bus ut se
pe uidistis misera illa animalia cōglobā
tur: ordines miscuerunt. Dumq; egre ex
pediuntur: moram facē irritantib; p̄moti
iniuria milites p̃cipitantes saltib; se de
derunt: dein martinū flagris ac fustib; ur
gēre ceperunt. Cum q̄dem ille mutus & incre
dibili patientia p̃bens terga cedentib; maiorē
insaniā infelicib; commouerent. magis ex hoc
furentes. qd̃ ille quasi nō sentiens uerbera illa
ta contēpneret. Nos ilico consecuti. fede cruentum
atq; uniuersa corporis parte laniatum. Cum
exanimis in ira p̃cubuisset inuenim̃. Statīq;
eum asello suo inposuimus: ac locum cedis
illi execrantes: raptim abire ꝑrauim̃. Inte
rea illi regressi ad r̃dam suam furore satiato:
agi quo ire ceperant iumenta p̃cipiunt. Que
cum omnia solo fixa ac si enea signa riguissēt
tollentib; altius uocem magistris flagris
hinc atq; inde resonantib; nich̃ penitus mo
uebantur. Consurgunt deinde omis partē
in uerbera. cōsumunt gallicis malorum pena
mastigias. Tota rapitur silua. de proximo tra
uibus iumēta tunduntur. S; nich̃ penitus
seue manus agebant. Uno atq; eodē loco sta
bant fixa simulacra. Qd̃ agerent infelices
homines nesciebant. Nec iam dissimulare ul
tra poterant. qn quālibet brutis pecudibus
agnoscerent. diuino numine se teneri. tādem
ergo in se regressi: ceperunt querere: q̄s ille

in eodē loco.
esset. quem ante paululum cecidissent. Cū
p̃cunctantib; agnoscunt: ex itantib; marti
num a se tam crudeliter uerberatū. Tum ũ
apparuit omnibus causa manifesta: nec igno
rare iam poterant. qn ob illius uiri iniuriā
tenerentur. Igitur omis nos rapidis passib;
consecuntur: conscij facti ac merito pudore confu
si. flentes & puluere quo se ipsi fedauerāt capi
ta atq; ora conspsi ante martini se genua p̃uol
uunt. ueniā p̃cantes. & ut eos abire sineret po
stulantes. Satis se uel sola conscientia dedisse
penarum. satisq; intellexisse. quā eosdē ipsos
uiuos obsorbere tra potuiss; uel ipsi potius a
missis sensibus. in immobilē saxorū naturā ri
gescere debuissent: sic ad fixa locis q̊bus stete
rant iumenta uidissent. Orare se atq; obsecra
re. ut indulgeret sceleri ueniā: & copiā p̃staret
abeundi. Senserat etiam p̃usquā accurrerent
uir b̃ts illos teneri nobisq; id ante iam dixerat.
Ueniam tam clementer indulsit. eosdemq; abire
p̃misit: animalib; restitutis. .v. ———
Illud aut animaduerte sepe sulpici. martinū
t̃ dicere solitum nequaq̄m sibi in episcopatu
eam uirtutum grām subpetisse: quā p̃us se
habuisse meminisset. Qd̃ si uerū ē immo q̄a
uerum ē. conicere possumus quāta fuerūt
illa que monachus operatus ē. & que teste
nullo solus exercuit: cum tāta illum in epā
tu signa fecisse sub oculis hominū uiderim̃.
Multa q̄dem illius p̃us gesta innotuerunt
mundo. neq; potuere celari: s; innumerabi
lia esse dicuntur. Que dum iactantiā uitat
occultauit. nec in hominū noticiā passus ē
puenire. Qui p̃re q̄ humanā substantiā sup
gressus. uirtutis sue conscientia mūdi gl̃iam
calcans: celo teste frueretur. Qd̃ uerū esse.
uel ex his que cōpta nob̃ sunt: nec latere
potuerunt possum̃ estimare. Siq̄dem an
epatum. duos mortuos uite restituerit: qd̃
liber tuus plenī ē locutus. In episcopatu
uero qd̃ p̃termisse te miror: unū tātūmodo
suscitauerit. Cui rei ego testis sum. si tam
nich̃ de minus idoneo teste dubitatis.

Idipsum autem nobis qualiter gestum sit explicabo. Fuerat causa nescio qua carnotum oppidum petebamus. Interea dum uicum quendam habitantium multitudine frequentissimum praeterimus: obuiam in manus nobis turba processit. Et erat tota gentilium. Nam nemo in illo uico nouerat christianum. Uerum ad famam tanti uiri. campos omnis late patentes. confluentium multitudo contexerat. Sensit hic martinus operandum. et annuntiante sibi spiritu totus infremuit. Nec mortale sonans uerbum dei gentilibus praedicabat: saepius ingemiscens. cur tanta dominum saluatorem turba nesciret. Interea cum nos incredibilis circumdederat multitudo: mulier quedam cuius filius paulo ante defecerat. corpus exanime beato uiro protensis manibus coepit offerre dicens. Scimus quia amicus dei es. Restitue mihi filium meum: quia unicus mihi est. Iungebat se cetera multitudo: et matris precibus adclamabat. Tum martinus uidens pro expectantium salute: ut ipse postea referebat consequi se posse uirtutem defuncti corpus protensis manibus accepit. Et cum expectantibus cunctis genua flexisset: ubi consummata oratione surrexit: uiuificatum paruulum matri restituit. Tum uero multitudo omnis in caelum clamore sublato coepit christum dominum confiteri.

Postremo: cuncti cateruatim ad genua beati uiri ruere coeperunt: fideliter postulantes ut eos faceret christianos. Nec cunctatus in medio ut erat campo cunctos imposita uniuersis manu cathecuminos fecit. Cum quidem ad nos conuersus diceret. Non irrationabiliter in campo cathecuminos fieri: ubi solent martyres consecrari. Uicisti inquit postumianus galle uicisti: non utique me quia martini sum potius assertor et qui haec omnia de illo uiro et sciui semper et credidi: sed heremitas omnis anachoretasque uicisti. Nemo enim illorum sicut martinus hic uester ymo noster mortibus imperauit. Meritoque hunc iste sulpicius comparat apostolis et prophetis. quem per omnia illis esse consimilem fidei uirtus ac uirtutum opera testantur. Sed perge quaeso quamquam nichil magnificentius audire possimus: perge tamen galle quod etiam nunc de martino superest sermonis euoluere. Nam etiam minima illius et cotidiana animus festinat agnoscere: quia minima illius aliorum maximis maiora esse nulli dubium est. Ita faciam gallus inquit.

Uerum id quod dicturus sum: ipse non uidi. Prius enim gesta res est quam me illi uiro iungerem. Sed factum celebre est fidelium fratrum qui interfuerant sermone uulgatum. VI.

Eodem fere tempore: quo primum episcopus ordinatus est: fuit ei necessitas adire comitatum palatii. quorum ualentinianus tum maior regno potiebatur. Hic cum martinum ea petere cognouisset. que praestare nolebat: iussit eum palacii foribus arceri. Et enim ad inhumanum illius inmitem ac superbum uxor accesserat arriana. que totum illum a sancto uiro ne ei debitam reuerentiam praestaret auerterat. Itaque martinus ubi semel atque iterum superbum principem frustra adire temptauit: recurrit ad nota praesidia. cilicio obuoluitur. cinere conspergitur. cibo potuque abstinet. orationem diebus noctibusque continuat. Septimo uero die adstitit ei angelus. iubet eum ad palatium ire securum regias fores quamlibet clausas: sponte reserandas. imperatoris spiritum superbum emolliendum. Ille huiusmodi praesentis angeli confirmatus alloquio: et fretus auxilio: palatium petit. patent limina nullus obsistit. Postremo: usque ad regem nemine prohibente peruenit. Qui cum uenientem eminus uideret infrendens cur fuisset admissus. nequaquam adsurgere est dignatus adstanti: donec regiam sellam ignis operuit: ipsumque regem ea parte corporis qua sedebat. adflaret incendium. Itaque solio suo superbus excutitur: et martino inuitus adsurgit. multumque complexus quem spernere ante decreuerat: uirtutem sensisse diuinam. emendatior fatebatur. Nec expectatis martini precibus: prius omnia praestitit quam rogaretur. Colloquio illum. atque conuiuio frequenter adsciuit. Postremo: abeunti multa munera obtulit. que uir beatus ut semper paupertatis

(c) Real Academia de la Historia

tatis [illegible] custos [illegible] rege [illegible]. Et quia p[er] pala
ciu[m] semel ingressi sumus. licet diuisis
in palatio temporibus gesta conectam: nequa
quam enim p[re]termittendum uidetur. circa mar
tinu[m] admirata[m] reg[i]ne fidelis exemplum.

Maximus [illegible] gato. [illegible] VII
publ[icam] [illegible] gubernabat. uir omni uita et
merito p[re]dicandus. si ei aut diadema non legi
time tumultuante milit[e] impositum
repudiare [illegible] [illegible] uicisset
Sed magnum imperium. nec [illegible] potuit
[illegible]: nec sine p[er]iculo [illegible] hic marti[n]u[m]
sep[ius] [illegible] receptumque [illegible]
ue[ne]rabilit[er] honorabat. Totus [illegible] ser
mo. de p[re]sentib[us]. de [fut]uris. de fide [illegible] gl[or]ia
de eternitate s[an]c[t]o[rum]. Cum interim diebus [ac]
noctib[us] ab ore martini regina pendebat:
euangelico ille non inferior exemplo. pedes
s[an]c[t]i fletu rigabat. crine t[er]gebat. Martinus
[illegible] [nu]lla umqua[m] femina contigisset: uit[are]
[illegible] [illegible] in [illegible] p[re]cius seruitutem non po
terat euadere [illegible] illa opes regni non im
p[er]ii dignitatem. non diadema non purpura[m]
cogitab[at]. [illegible] diuelli a martini pedib[us] solo
p[ro]strata non poterat. Postremo a uiro suo
poposcit [illegible] martinum [illegible] compellunt.
ut ei remotis omnib[us] ministris. preberet sola
[illegible] [illegible] potuit [illegible] b[ea]t[u]s obstinati[us]
reluctari. Componuntur [illegible] regine ma
nibus apparatus: sell[am] [illegible] ipsa conseruit.
mensam admouet [illegible] manib[us] submi
nistrat. Cibum [illegible] ipsa [illegible] apponit.
Ipsa illo sedente [illegible] famula [illegible]
disciplinam. solo fixa consistit inmobilis:
p[er] omnia ministrantis modestiam [illegible]
[illegible] exhibens seruientis. Miscuit [illegible]
[illegible] ipsa porrexit. Finita cenula fra
gmenta panis ad sumpti [illegible] que [illegible]
[illegible] [illegible] illas reliquias imp[er]ialib[us] epul[is]
ante ponens. B[ea]ta mulier tante pietatis
affectu [illegible] comparanda. que uenit
a finibus terre ut [audiret] salomone[m]. Si ad eam
[illegible] [illegible] si fide[m] [illegible]

gu[n]tarum est conferenda. quod mihi licet separa
ta materi[e] magestate dixisse. Illa expetiit
audire sapientem: ista non tantum audisse
contenta. s[ed] [illegible] meruit seruire sapienti. Ad hec
postumian[us]. Iam dudum inquid [illegible] ille audiens
te loquentem. uehementer admiror regine fide[m].
Sed illud ubi est quod nulla umq[ua]m femina ferebat[ur]
p[ro]pius adstare martino. Ecce ista regina non
solu[m] [illegible] stitit: s[ed] etiam ministrauit. Et uere
[illegible] aliquantulu[m] seducant exemplo
q[ui] libe[n]ter feminis inseruiunt. Tum gallus.
Quo tu [illegible] non uides. quod solent docere gramma
tici. locum. t[em]p[u]s p[er]sonam. Propone enim tibi
ante oculos tuos. captum in palatio impera
toris [illegible] ambiri. regine fide cogi t[em]p[o]r[is] ne
cessitate constringi. ut clausos carcere libera
ret. exiliis datos restitueret. bona dempta
redideret. hec quanti putas constare [illegible]
deb[uisse] [illegible] ut p[ro] his omnib[us] non aliquantula deri
[illegible] [illegible] [illegible] Uerumtamen [illegible]
[illegible] [illegible] exempli male usuros esse aliqu[o]s
arbitraris. illi uero felices erunt si ab dis
ciplina exempli isti[us] uiri non recedant.
Uideant enim [illegible] a martino semel tantum [illegible]
uita iam septuagenario. non uidua libera.
nec u[m]q[ua]m [illegible] s[ed] sub [illegible]
uiro parit[er] supplicante regina ser[illegible]
[illegible] uit. hec edenti non cum epula[illegible]
discubuit [illegible] causa participare [illegible]
[illegible] s[ed] deferebat obsequium. Disce quid disci
plinam. S[er]uiat tibi matrona [illegible]
uiat non recumbat. Sic martha illa minis
trauit d[omi]no. nec tamen est adscita conuiuio. immo
p[re]lata est ministranti. que uerbum p[er]ci[pere] [illegible]
bat. Sed in martino ista regina [illegible] comple
uit. Et ministrauit ut martha. et audiuit
ut maria. Quo si [illegible] [illegible] exemple
p[er] omnia teneat [illegible] Talis causa sit. tal[is]
q[ue] p[er]sona [illegible] obsequium. tale p[ro]uiuium [illegible]
[illegible] omni[illegible] semel tantum. Preclare [illegible]
[illegible] [illegible] ut martini non [illegible]
[illegible] exemplum. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] audi[illegible]

Incipiunt capitula de uita uel uirtutibus sci ac beatissimi emiliani sacerdotis uel cofessoris xpi edita a beato braulione cesaraugustane sedis epis——..——co——.——po.

.i. De eius cōuersionis initio.
.ii. Vbi ad quēdam perrexit monachū in castro bilib.
.iii. Vbi uenit in loco q̄ nūc ei situm ē oratorium.
.iiii. Vbi heremum expetit.
.v. De dimmio epō q̄ ei ecclīam delegauit.
.vi. Vbi eū clīci p̄fato pōtifici incusauerunt.
.vii. Vbi diabls humana specie cū eodem luctatus ē.
.viii. De sanitario monacho struma habente sanato.
.viiii. De muliere paralitica nomine barbara.
.x. De alia quoq; muliere cloda.
.xi. De ancilla sicorij senatoris illuminata ab ipo.
.xii. De quodam diachono energumino sanato.
.xiii. De seruo tuenti cuidam energumino curato.
.xiiii. De seruo quoq; eugenij comitis energumino saluti reddito.
.xv. De nepotiano senatore & p̄seria eī cōiuge energuminis sanatis ab ipo.
.xvi. De maximo curialis filia energumina libata.
.xvii. De ..lone expulso a domo honorij senatoris parpalinensis.
.xviii. De diuina ... eum p̄tectōne.
.xviiii. De ligno qđ eius creuit orōne.
.xx. De manicis sue tunice & pallio pauperibus erogatis.
.xxi. De parum uini multitudine hoīm̄ saciata.
.xxii. De aduentantiū dapib; subito cū deessent allatis.
.xxiii. De expulsatōne demonū cur cum feminis habitaret.
.xxiiii. De eī caballo a latronibus sublato.
.xxv. Vbi de suo ei transitum reuelatum est.
.xxvi. De excidio cantabrie ab eo denuntiato.
.xxvii. De eī obitu et corporis depositione.
.xxviii. De duob; cecis ad eī tumulū illuminatis.
.xxviiii. De candela que diuinitus impleta ....
.xxx. De muliere quadā ceca & cloda ... loco ipī cōtinue ... facta & sanata.
.xxxi. De puella ... paruula q̄ ab ipī oratoriū ... ianuis delata statum ē reserata.

Incipit uita uel de uirtutibus sci ac beatissimi emiliani presbiteri & cofessoris. q̄ obijt pridie idus nouenbris.

Magna miraculorū apostolica puritatissimiq; uiri emiliani p̄sbiteri ... tris fere t̄poribus gesta: ut suadet ad narrandū rei nouitas: ita terret ipī narrationis inmensitas. Cuius enī queat studius. terrenis deditū reb; celestis uiri digne p̄mere act; q̄ p̄teritis seclis collatus. ut magnum sydus apparet fulgidus: p̄sentib; autē in imitabili uite p̄clarus. Neq; ut ego puto fontes tulliani ennarrent: & saturrienti eloquentie uenis. inpensissime redundaret copiamq; ... multiplicitas sententiarū densaret: cuncta poterant explicari q̄ uerborum mundi cōtemptu nō modo usq; ad corporis sui s; etiam secli excessum. xp̄s q̄ agit in umbra solus fuerit. sitq; p̄ eum catis̄mata operatus. Quo cum insp̄tio timor apponitur animo. cum in scientie nō copia s; inopia. Verborū autē sterilitas: nō ubertas. Neque enim mee inpertie sum peritus. Propellit tamē timorem p̄missionis xpī ueritas. Ita uidelicet p̄mittentis taliq; nos alloqo instruentis. Apri os tuum & ego adimplebo illud. Et illud Dns dabit u̇bum euangelizantib; uirtute multa. Et illud. Nō estis uos q̄ loq̄mini s; sps patris uri q̄ loquitur in uob; Huiuscemodi ... satis ... animus: repulso formidinis telo: exce ... qđ pauebat p̄ ... ingredi pede. Blandiens sibi de tua magna potentia

© Real Academia de la Historia

xpe qua quod dedisti iumento humanis uerbis
affari: potes conferre hominum uocibus congrue
tibus loqui. His additur quod arcem mentis mee
speique anchoram. quam maxime tenere
uidetur: nisi perceptione huius operis laborisque
mercede. non alias me adepturum: quo ui
tam meam iniquatissimam pollutamque qua
si nitro quodam possim eluere. Secundum quod
elegantissime. quidam ueterum patrum ait.
Hoc opus hoc etenim forsan me subtrahet ig
ni. Superest quod ultimum quia scedulis hec
uilibus malui tradere quam leto silentio
tegere: Ne ueritatis longinqua procedenti
um taciturnitas: derogare poterit fidem
Sed et ut pauca his qui eloquentiam suam in
tuntur ostentare respondeam: nouerintque
quod parui penditur detractorum scurrilitas:
quando humilibus paruisque xpianis eccle
siastico iure non obponitur sequenda uana
uerbositas: non humane inquetudinis le
uitas. Non denique ostentationis uentositas
sed sobria modestia ponderatque ueritatis
grauitas. Melius quidem ut uera minus
erudite: quam ut ficta narrentur eloquenter.
Quod in euangelio saluatoris perfacile intelligi
tur: que ipsius sermone simplici predicitur.
Dum ergo pro mea iam pericia in sugillatione
mitto uirorum minime prudentiam. sed leui
tatem mordacium inepto ductum. Nam
nec puto me succenseri posse: ob cuius operis
appetitum. honestos. prudentes.
maturosque uiros. nequaquam ignaros. in do
mo domini offerri debere: ut cuique uires mi
nistrant usque ad caprarum pilos: cum et ip
si hunc dicere uelint ut premisi. non solum
illis non deerit matheria: sed minime poterunt
explicare cuncta. Quam ob rem discipli
narum studium secularium si ex parte
attigi omnino hic seruare contempsi. ne in
telligentie difficultate minus eis aditus
facerem. et ex ihericontina lingua contur
barem israelitica castra. Dicturus igitur
ea que institui dicere uolo lectorem. audi
toremque monere: ut non hic uerborum auditum
sed religione plenum prebeat auditum. Sin
autem illud fecerit: iam hic discedat: ne moras
infructuosas extendat. Aut qui ea que secun
tur nosse desiderat: deuotius ad percipiendum
accedat. Atque hoc primum nouerit quedam
hic esse narrationis gesta. que nobis uel a quo
libet oppido debeant esse sequenda. Quedam
uero ita probatissimo uiro singulariter collata:
ut nequeant sine sui prauitie a quoquam imi
tationis contigi causa. Que tamen si nos ad imita
tione: debent efficere intentos in dei laude.
Nam generi generalia conueniunt precepta serua
re. Specialibus uero donis. illi tantum de
bent potiri: quibus omnipotens iussit conferri.
Hoc quidem censent iuris periti suorum principum
in beneficiis decreto preceptis. Ego autem non al
ti repetam: neque auorum et proauorum eius iuxta
rectores prosequar laudes. Cum iuxta eosdem
si ignobilibus ortus sit nathalibus: magis efferen
dus est laudibus. quod sui ignobilitatem generis:
morum dignitate ornauerit.
IGitur oratione beatissimi emiliani adiuuante
conatus nostros: a conuersionis eius principio
sumamus exordium. qualis extitit a uice
simo fere etatis sue anno. Venerabiles
namque ecclesiarum xpi sacerdotes: citonatus sed
purissimeque uite: sofronius. et geroncius presbiteri:
quibus non modicam fidem habet ecclesia: ubi
que ipsi uiderunt. fideli narratione narra
runt. Additur his probatissimus testibus testi
monium beate memorie religiosissime potamie
cuius nobilem ortum. nobilior uite: nobilita
uit cursus. Hos ergo quatuor de miraculis
in corpore gestis: habere elegi testes. Cum
plurorum pluriumque de huiusmodi re
testimonia que pene cuncta testatur
hispania. Nam illa que usu frequentata.
iam pene effecta sunt cotidiana: nobis ne
cessario sunt pretermissa. dum nequeunt
ut supradictum est comprehendi tota. Et siquis
ea nosse desiderat: melius utique credet
uisa. Ergo ut dicere ceperam: sic enim fuisse

© Real Academia de la Historia

primo die 1 Beatus Emilianus

conversatum atque conversatum, perfecti testes narrarunt. Futurus pastor hominum, erat pastor ovium; minabatque oves ad interna montium. Et ut mos esse solet pastorum, citharam vehebat secum, ne ad gregis custodiam torpor impediret, et mentem in otiosam inertiam exercitatione suspenderet. Cumque ad dispositum caelitus pervenisset locum, divinitus in eum irruit sopor. Et enim ille opifex mundorum cordium, consueto studio praebet artificii sui officium. Vertitque citharae materiam in litterarum structura, divinique opilionis in compunctione supernae contemplationis. Expergefactus, caelestem meditatur vitam. Relinquitque rura, tendit ad heremi loca.

iij Ubi ad quendam perrexit heremitam

2 Dictaverat ei fama esse castro Bilibiensi quendam heremitam nomine Felicem, virum sanctissimum, cui se non inmerito praebet disciplinae, qui tunc morabatur in castellum Bilibium. Arripiens iter pervenit ad eum, cui se famulatui cum subicit, perpetuum instituitur ab eo quo pacto inoffensum possit ad superum regnum dirigere cursum. Hoc credo nos facto instruens, neminem sine maiorum institutione recte ad beatam vitam tendere posse. Quod neque iste vir fecerit, neque Paulum Christus instruxerit, neque Samuelem ut faceret potentia divina permisit, cum hunc ad heremitam et Paulum ad Ananiam, atque Samuelem recurrere iussit ad Hely, quos tamen iam signis alloquioque animaverat suo.

iiij Ubi venit in loco quo nunc situm est eius oratorium

3 Postea quam ab eo est ad plenum vias vitae eruditus, ac disciplinae divinae affatim thesaurisque salutis ditatus, remeat ad sua, doctrinae gratia copiosus. Ac sic venit haud procul a villa Vergegio, ubi nunc eius habetur corpusculum gloriosum. Ibique non multo moratus tempore, videt impedimento sibi fore hominum ad se concurrentium multitudinem.

4 Celsiora — Ubi heremum expetiit Dircei — petiit, levesque per ardua gressus agebat spiritu perpetuus. Ut non solum corde sed etiam corpore ploratoris valle gradiens, de virtute in virtutem videtur Iacob quodammodo scalam conscendere hic. At ubi pervenit ad remotiora Dircei montis secreta, culminique eius quantum qualitas caeli silvaeque sinebat propinquus, collibus hospes effectus, consortio hominum privatus, angelorum solummodo fungebatur consolationibus, quadraginta ibi fere habitans annorum recursibus. 4

Quas ille ibi invisibiles, quasque pugnas visibiles, quas vario callidoque modo temptationes, quasque nebulonis antiquissimi ludificationes fuerit expertus, hi soli optime noverunt, qui ea in semetipsis experiri contendunt. Dum illic omnem affectum, illic omne desidium, illic omne meditamentum, illic denique omnem omnino dirigebat cursum, quo semel arripuerat irreparabile devotionis sanctae propositum. O ingens donum! O singularem virum! O praestantissimum animum, ita divinae contemplationi deditum, ut nichil sibi in eo vendicare videretur hoc seculum.

Quotiens ut conicio afflatus ardore divino, inter densissimas altissimasque silvas, verticesque collium excelsos, promontoriaque petentia caelum, voce delata aiebat ad Christum: Heu me quod peregrinatio mea prolongata est. Quotiens suspiriis ingemiscens clamitabat: Cupio dissolvi et esse cum Christo. Quotiens vehementissime visceribus commotis eiulabat: Quamdiu sum in hoc mundo, peregrinor a Domino.

6 Interea frigore quatiebatur, solitudine destituebatur, inclementi imbre inficiebatur, ventorum flamine verberabatur, et nimium rigoris, squalorem solitudinis, ingruentiam imbrium, austeritatem flaminum, amore Dei, contemplatione Christi, gratia Spiritus Sancti, non modo tolerabiliter, sed etiam libenterque suscipiebat. Sed quia civitas supra montem posita diu latere non potuit, eo usque fama sanctitatis eius percrebuit, ut in noticiam pene omnium perveniret.

v De Didimo episcopo qui ei ecclesiam delegavit

© Real Academia de la Historia

Didimus etiam qui tunc pontificatus gerebat in tyriassona ministerium: cum hoc quoque fuisset delatum: insequitur hominem ordini ecclesiastico volens inserere. eius quippe erat in diocesi. Durum illi primum videri. ac grave: refugere ac reniti: et quasi de celo tracta ad mundum. de quiete iam pene nacta: ad officia laboriosa. vitamque contemplativam: transferri in activam. Tamen tandemque coactus est obedire: Quapropter in ecclesia bergegii: presbiterii est functus officio. Tunc relictis quibus decim solent esse istius ordinis viri quidem homines temporis nostri: scilicet impendebat curam in hac in qua tam retractus fuerat vitam. In quo tam continuate preces. ebdomadarum inedia. iugis vigilia. discretio vera. spes certa. frugalitas magna. iusticia blanda. patientia solida. et ut breviter dicam: ab omni omnino re mala. persistebat indefesse parsimonia maxima. Sapientie etiam flores. ita de pratis decerpserat. ineffabilis divinitatis. ut is qui usque octavum memoretur commendaverat psalmum: incomparabiliter longeque prestantius preditus prudentia. astutiaque mundi vetustos ante iret philosophos. Nec inmerito sane: quia quod illis secularis industria: isti divinitus superna contulerat gratia. Vere ut omicio celicolis. antonio martinoque: vocatione. educatione. atque miraculis: per omnia similis. Sed ut multa preteream ecclesiastica studia. huic maxima erat industria: ut strenue sollerterque quam ocius posset iniquum de templo domini pellere mammona. Ecclesie christi substantiam: christi visceribus impendebat. Locupletem reddens ecclesiam: virtutibus non opibus. religione non redditibus. christianis: non rebus. Noverat christo non placituram temporalium rerum: sed fore pro hominibus se posse tenuem. VI.

Ubi eum clerici prefato pontifici incusaverunt.

Ob hanc rem: ut mos pessimorum solet esse clericorum, adsistunt quidam e clericis suis coram prefato episcopo: ad eum videlicet ob dampna rei familiaris lacerandum. Iurgantesque aiunt. patere ecclesie detrimenta. res susceptas: usquequaque imminutas. Iam dictus antistes fascibus accenditur: et invidia ob eius virtutes terebratur. Intuens in virum dei: vehementer invehitur. Cumque ut se habet animus vacuus die crapula esset ructatus: vir dei egregius. sanctitate munitus. patientia tutus. tranquillitate consueta persistebat inmotus.

Tunc a suscepto dudum ministerio relaxatus: ubi nunc vocatur eius oratorium: reliquum vite tempus peregit in nexium. Hactenus conversio atque conversatio eius. Et quamvis pulcriora fuerint illa carismata que latuerunt: que dominus constituit bella nova: et a paulo magis gentium. in fide et veritate habemus instituta: quam ista que variis virtutum donis. se in lucem protulerunt: hec ipsa pluriora sunt gesta. quam possint esse conscripta.

Tamen deinceps quibus idem signis effulserit gloriosus: ac si ignobili prosequamur stilo.

Per dominum nostrum ihesum christum filium tuum. qui cum.

Explicit liber primus. Incipit liber secundus.

VII. Ubi diabolus humana specie cum eodem luctatus est.

Accidit quadam die. Aut palestrite regis eterni. occurreret in via ostis generis humani. Talibusque eum verbis affatur. Si vis ut quod uterque possit. experiamur viribus: certamen aggrediamur. Nec dum hec dicendo compleverat: et eum visibili corporalique adtrectatione adiectat: diuque pene nutante vexabat. Atque ille more ut christus precibus efflagitavit: trepidum gressum opitulatione divina confirmavit: et prelio refugam deserto remque spiritum liquefactum in auras vertit.

Sicut hoc fortasse videtur incredibile: invisibilem nimirum spiritum esse adtrectabilem: salvo mistico intellectu aperit: quomodo iacob divine pagine narrant: cum angelo quamvis bono fuisse luctatum. Ego tamen hoc ut dixerim minori audacia. sathan temptasse servum. quam dominum. emulanum quam christum.

hominem quam dñi. creaturam q̄m creatorē.
De armentario monacho strumā haben[te]
.viii. Referum ut instituerā te sanato:- —
narrare: monachus q̄dam armētari⁹
nomine. duricia uentris tumoreq; afficit⁹:
medele causa ad eum deuenit deuotus.
Cui ut manuum ad strumā admouit: signūq;
crucis depinxerit: egritudo recessit. Recupa
taq; salute dñm benedixit .viiii. —
De muliere paralitica nomine barbara
Nomine aut̄ barbara: mulier quedā
a finibus amaye aducta: paralisi
morbo cōtracta. atq; uehemēter uexata: sa
luti dudum amisse: ei sči oroñe ē restaurata
.x. De alia quoq; muliere cloda:- — ta:-
Sed et alia de eodem territorio plaustro ad
uecta ac deportata: q̄m carens pedū
officijs: olim extiterat cloda: quadragesi
me diebus ab eo efflagitatur curanda.
Quam cum nollet dierum inuisere ob re
uerentiam: mos q̄ppe erat ei. his diebus
solum cellule esse contentum: nec quēq̄m
uidere solitum: nisi unum e suis q̄ ꝑpter
uite huius subsidium: ei paucissimum
ac uilem ministrabat cibum. Cumq; ut
dixi uidere eam cōtēpneret: illa
ardenter indulgi sibi saltem ei⁹ baculū
deosculari. Q̄d ut uir dī clementer admisit
illico direxit. Illa directum ut uidit: adora
uit osculata ē. firmatis solidatisq; plātis:
incolumis astitit. Ac muneri cōgratulata
diuino: leta ꝑtinus discurrit :- .xi. —
De ancilla sicorij senatoris illuminata
Sicorij quoq; senatoris ab ipso
ancilla. lumine ꝑ tempora longa
ꝑuata: postulat ab eo oculorū sibi restau
rari officia. Tunc uir dī uerbo tactuq; xr̄o
duce: sanitatem impetrat. ꝑtinus obsecr̄
impetrata. Receptisq; uisibus: formas rerū
luce lustrat clarissima:- .xii. — . —
De quodam diachono energumino sana
Quidam uero diachonij ministerio [to]
deiectus. a pacissimo demone ue
hemēter obsessus: ab alijs arrat⁹. ei⁹
sistitur uultib⁹ emundand⁹. Qui dū more
limphatico: amentia agerer̄ furijs
crassat⁹. increpat̄ a b̄tissimo uiro: ut
resiliat ab eo sp̄s inmund⁹. Hec mora
inobediens: discit obedire. Inuisibi
busq; penis afflictus: a subrepto suo do
micilio: efficitur alienus. Relictoq; ho
mine: sermone ꝑstrepit laudes dō :- .xiii.
De seruo tuenti cuidam energumino
Tuenti cuidam sybila curato:- —
nomine seruus. ab inpuris sp̄itib⁹
fuerat captus. ad uirum dī a suis ē adduc
tus. Quem ut uidit sciscitatur a quantis eēt
obsessus. Illi se esse indicauit q̄nque. Sin
guli quiq; suis se nominib⁹ ꝑdunt. Quibus
cum ih̄u xp̄i īperasset uirtute: ꝑtino om̄s.
cum ingenti tiore et strepitu discessere. Et
ille curatus ad sua remeauit ꝑspere :- .xv.
De seruo quoq; eugenij comitis energu[mino]
Sed et eugenij comitis [mino] [salutī red]
seruum a demone infectum. atq; [dito]:-
afflictum: cum diutina inuasione sibi
eum haberet mancipatū: incōparabili uir
tute diuine omīpotētie reddidit sanum. .xvi.
De nepotiano senatore. et ꝑseria eius
coniuge energuminis sanatis ab ipso:-
Nam q̄d de senatorib⁹ nepotiano et
ꝑseria dicam: nisi q̄d ita cōcreti cōiu
gio. cōcreti quoq; erant demonio. ut cor
pus effectum uxori uinclo: unus ab uno
crederetur incoli sp̄u. Geminaq; possessi
one ꝑfunctus: ius sibi uidebatur habere
peruersus. Quorū salus quam manifesta
extiterit: hic datur intelligi: q̄d sic ē ubiq;
ꝑmulgatum. Ut nisi succedentib⁹ seclis la
beretur ab animis. hinc sup̄ uacante uide
re: tur interi .. eo q̄d nemo sit cantabro
rum: qui hoc nō aut uidere: aut audire
potuerit. Sꝫ cum uentum esset ad urim
emulitanum: īperat hostem in mundum:
relinquere corpora hominū ꝑfatorum.
Cui nequaq̄m ualens ferre imperium: effec

© Real Academia de la Historia

tum: mancipat iussum. Utrique liberati:
laudem persona(n)t regi celorum. xvi.

De maximi curialis filia energumina

Item curialis filiam maximi liberata.
nomine columbam: demon inuaserat con
gressione dira. Membrorumque instabilitate
in curua: sistitur coram seruo dei. cum mag
na expectatione sananda. Cumque in frontis
illius lumen crucis impressisset uestigia: mox
depulso exturbatoque demone: nacta est salutis
medelam.

xvii **De demone expulso a domo honorati senatoris parpali uensis.**

Scelestissimumque spiritum seditionarium domus honorati sena
toris. demonem sustinebat. Qui eo usque monstru
osissime domui illius incubabat: ut fedissi
ma quedam turpissimaque cotidie inferebat
nec demoniacum quispiam sustinere pote
rat. Denique sepe dum domus cum causa co
niuii fuisset accubitaturus: ferculis eius animali
um ossa mortuorum et plerumque stercora infe
rebat spiritus impurus. Sepe uero nocturno tem
poris hominibus inquietis: uestimenta uirorum
hac mulierum subtrahens: ueluti quedam
uelamina feditatis: suspendebat e tectis.
Anxius nichominus et quod ageret honoratus nesciens:
inter angustias spiritus: releuat animum fide certa
tus. De istius uiri uirtutibus ac spe anima
tus: mittit ad eum arcessiendum diriges
subsidia uehiculorum. Uenerunt nuncii: implo
rant ut accedat. et qua ope posset demonem
pellat. Tandem fatigatus precibus: ad osten
dendam dei nostri uirtutem pedibus suis non
uehiculo est profectus. Atque ubi parpalines ue
nit: ubi enim res agebatur. Inuenit cuncta
ut ei fuerant ordine narrata. Sed et ipse ali
qua preterit inibi seditiosa. Indicit ie
iunium. Collegit ad se illic habitantium
ordinem presbiterorum. Tertia die expleto uoto
indicti ieiunii: salem et aquam commiscet
more ecclesiastico adspargere cepit. Tunc
ex intestino domus: prorupit inmundus et
eici ac disturbari e suis se uidens sedibus:
lapidum contra eum uertit ictus. Sed munitus ille inexpugnabili clipeo: permansit
tutus. Postremo in fugam uersus. flamasque
euomens: cum odore teterrimo proripit
ad heremum. Ac sic incole domus illius
gauisi sunt: eius oratione se fuisse saluatos.

xviii **De diuina circa eum protectione.**

Quid plura? Tanta illi uiro erat co
pia sanctitatis: tanta custodia diuine
uirtutis. tantumque imperium superne aucto
ritatis: ut cum multitudo concurreret ener
guminorum. non modo ne leui quidem uesti
gio. pateret pauidus: sed etiam concluderet
se cum illis omnibus solus: ubi eos erat per
diuinam gratiam curaturus. Sed et plerumque
cum lectulo membra dedisset: gestiebant
eum ignibus concremare. incensamque stipu
lam deportabant usque ad eius lectulum. Cum
illic applicantes: uim amittebat ardoris.
Identidem hoc ipsum molientes: pernoctabant
in cassum laborantes. Itaque ubi ille hoc
persentiebat: ad imperium illius amentes se
inuicem uinclis colligabant. eorumque manus
dabant salutis adiumentum: cum cor eorum
insania esset plenum. Nam illud reticere
non debeo: quod per se mundo patere iam uideo.

xix **De ligno quod eius creuit oratione.**

De ligno illo dico quod manus artificum
fabre factum deportauit. usque ad constru
endum oratorium. quod dimensis ceteris lignis.
illi operi coaptatum: extitit breuius. Quod dum
sensit: iubet artificibus equo animo sumere
cibos. Atque ille secedit ad oratorii oculos in
ploranteos. Cumque peculiari consuetoque more.
synaxium horas sexta complesset: intellexit quod
uoluerat esse impetratum. Rediens ad
mercennarios. nolite uos putare ait mercede
operis fuisse frustratos. Ponite lignum suo
in ordine. Qui eleuantes ponentesque iuxta prep
tum: repererunt plus ceteris esse lignum. cre
uisse etiam amplius palmo. Qui in hoc loco
facit signum: quod usque hodie claret in aptum.
Ac per hoc eius oratione. nec laborem manuum conducti
exhauriunt: nec operis mercede fraudatur

(c) Real Academia de la Historia

Lignum quoque ipsum remediabile deuotis:
usque in presens extitit egrotis. Tantisque uirtu
tibus celebratum habetur: ut pene cotidianum
obtinuerit languentibus prebende sanitatis usum.
Unde in inmensum sermo procedet. si uniuersa sig
na sanitatum. que inde collata patescunt. re
plicare uoluerim. Sed iam ex paucum indicio:
de liberalitate atque castitate eius pauca perstringe.

xv De manicis sue et pallio tunice paupe

D um quodam temporibus erogatis.
egentium ad eum conuenissent turbe:
poscentes consuetam subsidii stipem: ipse seu
deficiente. seu non occurrente: quod prerogari
deberet. ab ingenita non deficiens pietate:
precidens manicas sue tunice. cum pallio
quo utebatur: obtulit benignus. Tunc unus
ex cunctis importunior ut mos est mendi
cantium: ceteros alios preueniens accepit.
accepta induit. O alterum martinum: qui in
pauperem uestiuit christum. Nec inmerito unum
consecuta premium: qui unum habuere libe
ralitatis spiritum. Quod tamen ne importunitas no
tata ante tantum uirum esset inulta: reliqui
collegæ uidentes inuident. Quod unius presump
tioni indignantes. baculis suis armati
coniunguntur: cateruatimque in eum irruunt:
et ut quecumque inferebat passim corripiunt.
Quod plane in cautele sue ipse meruerat pestem.
Dicam et aliud quod mallem ita ut audirent
tenaces: ut non essent de crastino cogitantes.

xvi de paruo uini multitudo hominum

C ontigit conuenire saciata.
frequentiam populi: quando parum uel modo uini
esset uini. Sed quia inquirentes dominum non defi
ciunt omni bono: uix ut aiunt e sextario ex
statim saciata est ingens multitudo. Prestante
domino nostro ihesu christo. qui cum patre et spiritu sancto.

de aduenientium dapibus subito cum de

xvii M dius quodam uice essent adlatis.
alia accidisse fatentur. Ut apud homi
nem dei fama sanctitatis illius diuulgaretur. non de
erant cotidie aduenientium caterue. Iuxta
suo compulit oppido ospites moras innecti. et
karitatis intuitu semetipsos reficere. Cum
hoc minister eius ex euidenti cognouisset: nun
ciat nichil super esse quod possint prandere. At ille
mitti offensione ministrum obiurgat. modicique
fidei inclamat: et ut uictus necessaria prebeat.
christum implorat. Nec dum intentionem fini
erat. et ecce subito uehicula copiose onusta. ab
honorio senatore directa: ianuam intrant.
Dilectus dei: directa suscepit. et gratias creatori
exauditus persoluit. Inuitatis: sufficientes ci
bos apponit. Reliquum conseruari superuen
ientibus precepit. Ita enim inter officia huma
nitatis sueque continentie medius uersabatur.
Ut mense apposite nec ad oram quidem die
minus de hospitum conuiuio inueniretur.
Et rursus ita parsimonia artabatur: ut num
quam nisi sobrius mente et confectus corpo
re cerneretur. Sed et conuenientium reficiebat
corpora cibo et animas uerbo. Tam elegans
enim erat in comparationibus. et tam subtilis
in spiritalis uite suasionibus. ut quisquis ad eum
quolibet casu accederet meliorum delectatus
recederet. Cum numquam ipse. nec uita nec
lingua. a doctrina uacaret. Et ne in lon
ginquum traham: sic carne deuicta uicto
rie tulit palmam ut ei aquilo numquam deuic
tus accenderet ollam: nec nabuchodonosor
ignium ministrauerit pabula. xviii.

N de expulsione demonum cur cum fe
pi quoque desertores spiritus: minis habitaret.
cum conuicijs eum malicie sue calliditate
per inerguminos uellent lacessere. quia nichil
erat quod christi seruo possint obicere: solum
ei cur cum uirginibus christi cohabitaret in
tebantur exprobrare. Antiqua sua nimirum
arte eludens. quem quem opere non potest
deicere: saltem fama instat polluere. Et
cui non preualet conscientiam: infamat uitam.
Uidelicet irretitis suis illecebris. offerens
exempla consolationis dum esse bonum
neminem putant. et quem imitari in bonis de
beant: inuenire desperant. de se hoc pene
sue remedium arbitrantur. si nemo innocens

(c) Real Academia de la Historia

inveniatur. Et dapnationem suam multitudine parentum consolatur. Quod et repertor malorum prodesse potest. Infamia Christi servorum. Cum eis Dominus redemptorque suus pro gloriam ignobilitatem, pro infamiam bonam famam promittit regna celorum. Sed vir iste sanctus abstinentie et humanitati etiam in senectute deditus, utique habitabat cum sacris virginibus. Et cum esset ab octogesimo anno vite sue et deinceps, labore sancto dolore quoque constrictus omnia officia, ut pater poterat, ancillarum Dei ministerio suscipiebat blandus. Sed iam ut premisi, ita a nefandis incitamentis erat extraneus, ut ne vestigium quidem inhonesti motus in illa etate fuerit expertus. Nam quia in tanta processerat longevitate, eo pervenit necessitate, ut cum ydropis laboraret valitudine, ab eisdem sanctis feminis corpus suum lavari sinebat, et ipse ab omni illicito sensu alienus esset. Hoc certe illius est speciale beneficium quod paucis invenimus fuisse collatum. Et a nullo debeat expeti ne succedat periculum temeritati. Unusquisque enim in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat apud Deum. David enim dicit: Qua non ambulavi in magnis neque in mirabilibus super me. Ille quippe in mirabilibus super se ambulat, qui ea que divinitus illi non sunt collata agere temptat.

xxiiii De eius caballo a latronibus sublato.

Sed referam quod etiam latrones pertimescant et fures cautos efficiant. Simpronianus quidam et turibus nomine, instinctu diaboli et provocatione, venerunt causa latrocinandi ad hominis Dei habitationem. Et quamvis de isto scriptum est: Non accedent ad te mala et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Isti tamen pro suo flagello vel exemplo accedere sunt permissi, sed flagellare non sunt prohibiti. Pro nimio flagellum in se divinitus sensere correpti. Hi enim fures cum ad sancti hominis habitaculum pervenissent, animal quo vir usque ad basilicam solitus erat foris repertum furti abigunt, nec diu fraude letantur. Nam non post multum temporis venerunt singulis amissis oculis veniam petentes atque animal reducentes. Sed sanctus Dei caballum recepit, cur habuerit semetipsum reprehendit atque pro illo vendidit pretiumque eius pauperibus erogavit. Illis vero lumen nequaquam reddidit. Sed prout existimo discretionis instructus, ne forte non cessarent ab huiusmodi facinoribus nisi essent privati luminibus. Et cum simile quod agere vellet, cito perderet eos e latibulis et nota corporis et fama nominis. Nam quis putaverit hoc eum a Domino impetrare non potuisse, quem et vita functum sepe cecis sciat visum reddidisse? Sed et levius eis fuit in vita quam post vitam facti luere penam. Iuxta illud: Melius est cum uno oculo in regno celorum introire quam cum duobus in gehennam sortiri. xxv.

Ubi de suo ei transitu revelatum est.

Ante annum fere migrationis sue, centesimum vero vite, cum ei revelatum esset humanos se finiturum labores et omnipotentis percepturum sacratissimas promissiones, ad vitam convertitur districtiorem. Et qui iam ieiuniis vigiliisque defecaverat membra, denuo veteranus miles miliciam aggreditur novam. Ut finis esset prestantior quia apud Deum laudabilior semper habetur et melior. Dicente eo: Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit.

xxvi De excidio Cantabrie ab eo denuntiato.

Eodem igitur anno quadragesime temporis diebus revelatur ei etiam excidium Cantabrie. Unde nuntio misso iubet ad diem festum pasche senatum eius presto esse. Ad prestitutum conveniunt tempus. Narrat ille quod viderat. Sceleratorum cedes, furta, violentias, incesta, ceteraque vitia increpat. Penitentiam ut agant pro his omnibus predicat. Cumque omnes reverenter auditum preberent, nam erat omnibus venerabilis quasi unus de Domini nostri Ihesu Christi discipulus, abundan

© Real Academia de la Historia

eius quidam nomine per senectutem cum dixisset desipere. At ille denuntiat ei. rem per semet ipsum experiri: quod post probavit eventus. Nam gladio vindice leuvigildi est interceptus. Ceteros quoque cum non resipiscerent ab iniquis operibus: ira pendente divinitus. pari modo perurio dolo aggrediens: sanguine est ipsorum crassatus.

xxvii De eius obitu et corporis deportatio

Sane adpropinquante mortis necessitate: arcessivit sanctissimum asellum presbiterum. cum quo habebat collegium. In cuius presentia. felicissima illa anima. corpore soluta celo est reddita. Tum eius beatissimi studio. corpus eius deportatum: cum multo religiosorum obsequio. ubi et manet in suo oratorio.

Vale. Vale. emiliane beate: et mortalium carens labore: in societate piorum bono tuo potere. Hac relatoris tui braulionis inutilis: memor succurre intercessor. Ut per te inveniam veniam: qui mea nequeo effugere mala. Et hanc merear mercedem vicariam: ut cuius ex artum stilo virtutes. eius favore per pravorum meorum indulgentiam mee audiantur preces. Atque cum his quibus indignus cura pastorali presideo: dignus inveniar in extremo iudicio. Sentio me fine libelli urgeri. Sed quia diximus de viventis mirabilibus: cur taceamus de defuncti charismatibus? Duo vel tria adducam in medio miracula: ut ista que aliorum testimonio nobis sunt narrata. sub ad notatione testificata: effici possint credibiliora. xxviii

de duobus cecis ad eius tumulum illuminatis.

A tempore obitus huius sancti usque ad nostram memoriam. quot fuerunt ceci ad eius sepulcrum illuminati. quanti etiam inerguminum purgati. vel diversis egritudinibus laborantes curati: huic libello per multum est adiungere. Sed hoc solum dignum putavi scriptis tradi: quod ibidem post eius transitum duo orbi redditi sunt lumini.

xxviiii de candela que divinitus impleta est

Anno autem ex hoc preterito. ubi accensa cum sancti iuliani martiris festivitas immineret et oleum ad concinnanda luminaria deesset candela minime est accensa. Quam ad vigilias surgentes. tam plenam oleo: ardentemque repererunt: ut non solum usque mane officium luminis ministraret: sed etiam ex habundantia reliquiarum virtutis virtute pareret.

xxx de muliere quadam ceca et cloda que oleo ipsius candele inuncta facta est sanata.

Deportata scilicet ibi est quedam mulier nomine eufrasia. de loco bamonico cloda et ceca. fide tamen integra. in quantum ex hoc colligitur. erecta atque illustrata. Oculis pedibusque inuncta: statim propitia divinitate. lumen gressumque est consecuta. Credant illa que relatu testium sunt prolata: qui vident ista nostris temporibus acta. Denique et locus quo egit. et persona dudum infirma: et nunc

xxxi. de puella parvula que ad nota est sana: ipsius oratorium exanimis delata statim est resuscitata.

Sed et alia quedam iterum puella: annis circiter quatuor: de loco prato. quod non longe est ab eius oratorio infirmitate adprehensa deducta est ad vite extrema. Cuius parentes pietate permoti et timentes orbari: ineunt consilium ut ad memoriam beati viri debeat offerri. Quam tollentes in itinere visa est expirasse. fide tamen non deficiente: deferunt exanimem proiciunt ad altare: iam die vesperascente. Secedunt inde: relinquentes neminem. Post trium vero orarum spacium: visitant curiosi. merore que tabidi quid placuerit de ea efficere creatori. Repererunt vivam: quam reliquerant mortuam. Et non solum viventem: sed et ad altaris tunicam ludentem. Magnificant xpistum omnium conditorem: qui respexit eorum devotam contrictionem. Et alterum novissimis temporibus. nostraque etate helyseum cuius mortua ossa exanimata vivificant membra. Nisi quod illic fugientes timidi: hic autem deferentes proiciunt fiducia pleni. Et quidem in hoc considerandum. quod unus idemque veteris ac novi testamenti deus dominus noster ihesus xpistus

qui facit mirabilia solus. Tunc sub lege
timore pauidis. nec dum caritate firmatis
que foras mittit timorem: quia timor que
penam habet: abscondit spem dulcedinis
timidis se. Nunc aut sub gra fidei confide
tia fretis. pfecit sperantibus in se. Uirtus quide
que suscitat mortuos una. s; dispar hic
tpris: ita et differentium causa. Illi defe
rebant ut sepelirent: isti aut ut uiuere
reciperent. Hinc datur intelligi: quanta
illic sci uiri requie beatitudinis potiant.
quorum p memorias omps dns tam mira
operatur. Reddimus pmissum: superest
ut claudamus sermonis cursum. Panda
mus actiones graciarum xpo regi celoru:
cuius ope 7 inspiratione: 7 ceptum hoc op
usculum. et cernimus consumatum. Qui que
tribuit nob ad solatia psentium miseriarum
contemplatione uite scorum uirorum. Qui
uiuit cum deo patre. 7 spu sco unus. p oia
secula seculorum. Amen

**Dei uiro dnoque meo et germano froni
miano psbitero. Braulio in(merito) merito eps.**

Tempore pie recordationis Salutem: ...
nis dni mi et germani maioris
natu. communis. ac sce uite doctrineque in
stitutoris iohannis epi tam eius iussis. obe
diens preceptis intenderam iuxta fidem
noticie quam sub testificatione citonati
abbis uenerabilis. sofronii 7 geroncii. psbi
terorum. atque sce memorie potamie religio
se femine collectam no ambigebam uitam
unici patris patronique singularit xpo nris
temporib. electi beati emiliani psbiteri. ut
in scientie mee uires ualitudoque sinebat
stilo pstringere. S; quia plene inter ipa
initia molienti michi quod dicerem: neglige
cia administrantiu intercepta fuerat. ipa
sub notatione ei uirtutum 7 uariis dein
succedentib casib 7 rerum mutantiu tempes
tatibus occupatus. pre elapsum etiam a
uoluntate fuerat ut quamuis ipe cogeres
no ibi animum darem. Nunc aut nutu ut

quaternis

rer diuino: cum quendam codicem p hoc
quod animo occurrerat uellem inspicere iussi
ssemque pquirere ac reuoluerent intrues libror
noticia illa diu pdita: subito inuenta e no
quesita. Iam enim cessauerat intentio pquiren
tium: cum esset usquam inueniendi desperatio.
S; qa ut ait ppha. Inuentus sum a no querenti
bus me. no quidem studio accense lucerne: gau
dio tam inuente dragme: letatum e cor meu
7 exultauerunt interiora mea. Demumque no
sine superna dispensatione hoc ipm esse cre
dens armaui animum. Ut 7 obedientie
fructum caperem 7 tam crebre peticioni ure
parerem. Quo circa dictaui ut potui 7 plano aper
toque sermone. ut talib decet haberi. libellu
de eiusdem sci uita breuem conscripsi. ut possit
in misse ei celebritate quantocius legi 7 dno
mo destinatum misi. Et ipam epistolam
uram capiti ei pponere curaui. Iudicioque
tuo pbandum committens. ut ad singularem
cognitum si in aliquo displicuerit. aut eme
des aut repbes. Si uero placuerit. 7 ipe habeas
et cui uoluntas pmiserit dari concedas. atque
p me creatori uro. cui sunt omnia bona gra
tes rependas. Meum fuit obedire: tuum erit
si dignum pbaueris publicare. S; unu que
so. ut si corrigenda in eo aliqua censes: prius
emendetur quam pferatur. ne ante repheh
datur: quam quod delectet inueniat. Uolo aut
ut quia scissimus uir citonatus psbiter. atque
gerontius. adhuc in corpore degunt. omnia
que in eo conscripsi: ante ipi recognoscant. et
eorum discussione uentilata. si nec nominu
nec rerum me fefellit sententia habeant
confirmata. Sane illa que anno pterito a uob
ibidem diuinit operata didici. in fine libel
li istius. ut a uob accepi adieci. hymnu quoque
de festiuitate ipius sci ut iussisti iam iamb
senario metro compositum trasmisi. Sermo
nem aut de eodem die superfluum dictare pu
taui. cum nulla maior esse michi uideatur
exortatio: quam uirtutum ei narratio. Et ta
tam oram occupet: ut si hoc adiectum fuerit

(c) Real Academia de la Historia

audientium animos honeret. Qua propter obsecro, ut sint ista que feci, accepta tam tibi cuius mandatis parui quam ipsi cuius uirtutum amore excitati et ante facti uiri sunt uisa testificati, et non dissimilia cotidie uos experti, ut a me perstringi deberent estis imperati. Atque ego ut facerem que iusseratis sum accitatus mercedis percipiende cupiditate. De eadem quoque sollempnitate ut missa recitaretur, commune munere dilecto filio meo eugenio diachono. non putans a me diuersum, si eius lingua cuius in omnibus consiliis agitationibusque meis teneo animum ministret ob cuius beatissimi uiri honorem meum officium. Simulque considerans, ut qui in ceteris rebus utor participe, in his etiam mercedis fruar consorte. In columen beatitudinem uiuimus et mi memorem, xpi gratia custodire dignetur.

De basilica sci emiliani.

Quem meror quem culpa premit. quem denique uita
Sordida contristans. aut ualitudo quatit.
Huc festinus agat. deuoto pectore cursum.
Anxia deponens. prospera cuncta geret.
Certa salus egris. spes et tutela misellis.
Et pater et genitrix. emilianus adest.
Cuius ad imperium. dispulsus pectora demon.
Tenta diu linquit. cum retinere nequit.
Hic claudis gressus. et cecis lumina dantur.
Redit et incolumem. lepra repulsa cutem.
Uita redit functis. reparatur lingua loquelis.
Seruit ad obsequium. mox reparata salus
Hic sua signa deus. respectans crescere gaudet.
Et demon cernens. hic sua dampna gemit.
Quisquis peccator adest. fidenter poscere noris.
Impos namque redit. qui dubitanter adit.
Cumque precum munus. pro te profuderis intus.
Et gemitum toto. promseris ex animo.
Ergemini queso. precibus adiunge querelis.
Si culpis ueniam. promereare tuis. Amen.

Incipit prologus in uita sci nicholay episcopi.

Incipit prologus in uita sci nicholay episcopi

Sic omnis matheries. si ab imperito artifice constructa fuerit. non solum deformitatis. uerum etiam et ruine dampna patitur: ita scripturarum series si a uiro indocto prinptula uerbositate ordinata fuerit: non a uenusta tantum facundia: sed etiam ab intellectus corruet altitudine.

Quod ego iohannes indignus diachonus seruus sci ianuarii multa deuitans: et me sepius rogantis fratris athanasii rusticitatis obstaculum opponebam. Sed dum michi crebris precibus illud apicum ingereres: caritas omnia uincit: tandem aliquando assensum prebui. ut propter deuotionem quam tu erga sanctissimum dei famulum nicholaum a progenitoribus habere gaudebas: natiuitatem et uitam eius atque miracula que per eum dominus gessit: latinis explicare sermonibus. Uerum quia scio me penes liberalissimos magistros inefficacis esse sermonis: ideo deprecor omnes qui huius operis studiosi lectores accesserint: ut non facillimam prorumpant in clamationem et me indoctum. meque iudicare inertem incipiant. Dent rogo ueniam etati: dent et nature. Cum uero quartum percurrens lustrum. natura fragilior plus discere quam scribere aliquid appetebam. Sane ortum huius sci et uitam et laudem quam methodius patriarcha argolico stilo cuidam primicerio theodoro nomine se roganti de eo est prosecutus. sumatim breuiterque studuimus carpere. Cetera quoque miracula eius ex aliis doctoribus sumentes: magis sensum quam uerba protulimus. Sicubi forte displicet hec nostra narratio breuis: mittimus eum ad grecorum falerata commenta. que tanto largius de eo disserunt. quanto illi et ingenere et in sermone congruunt. Excessum uero eius qualiter e seculo abierit ideo non scripsimus. quia nusquam illum inuenire potuimus. Sed cur eius finis obstinatius inquiritur: cum tante uirtutum operationes indicent eum post uincula carnis. postque luteam domum liberum uolasse ad ethera. et in sede celesti cum xpo perhenniter triumphare. His ita premissis rogamus monache

(c) Real Academia de la Historia

di cunctam postulare congregationem. ut
fusis precibus pariter obtineatis a domino. qua
tinus michi imperito scribendi tribuat facul
tatem. Qui cum voluerit non tantum linguas
infantium facit disertas: sed et brutorum ani
malium ora resolvit in verba loquentium.
Tu deinde frater mi specialiter huius sancti patro
cinium petere non desistas: ut ea que de il
lo scribere presumimus. non humano sed divino
sint approbata iudicio. Et sicut multos ex eius
protectione gavisos legimus: ita nos meritis
illius ex antiquo hoste ereptos. et ab ini
micis tutos fore letemur. Explicit prologus

Incipit vita sancti nycholai episcopi.

Nycholaus
itaque ex illus
tri prosapia
ortus. civis
fuit patare
urbis que
una ex nobi
lissimis lycie
provincie ci
vitatibus. tam
condam fa
mosissima
rutilabat: quanto et preclaro frequentabatur
accessu. Modo vero peccatis exigentibus parvis
simi ad instar redacta oppidi: raro incolitur
habitatore. De qua quia se occasio prebuit. lic
et in exordio videamur facere digressionem:
tamen quia initiis eorum illos profuturum. aliquid
magni prodigii. sicut per susceptionis seriem
fama ad nos usque manavit. ad posteros
transmittere curamus. Est enim penes ur
bem eandem quidam locus campestris. qui ita
totus creberrimus discinditur rimis. sicut veri
indumentum. ex hiulcis meatibus per diem
fumum emittit teterrimum. per noctem vero
quasi ferrarii fornax ignivomam vaporat
flammam. Cuius natura dicitur esse. ut si quilibet
experientie causa manum prius adhibuerit
ardorem quidem sentit: sed nullam patitur

adustionem. O mira domini pietas: mira cle
mentia. Qui cum sit omnipotens cui nemo
audet dicere cur ita facis: non statim sce
lestos percutit. nec perdit in crimine: sed nunc
paterno blanditur affectu. nunc tyranni
cas intonat minas. crebris etiam et cla
ris exterritat signis. ut tandem de ma
le factis peniteant ne iusto —— iudicio
dignas persolvant vindictas. Sic sic coniunc
tis filiis dei cum filiabus hominum. contra eius
voluntatem coeuntibus: iussit noe archam
construere. cuius saltem formidine territi:
ab iniusta desisterent copulatione. Sed quia
nullomodo se averterunt: undique aqua
totus periit mundus. Gomorreos minurum
et sodomitas tanta sustinuit patientia: ut
descendere et videre dignaretur. utrum
opere an non suas compleverunt actiones. Cui
abraham obvians amici exegit collocu
tione: ut propter decem iustis non perderet univer
sos. Quid ergo? numquid veritas fefellit abra
ham? Absit. Sed nullo ibi nisi loth reperto
iusto. et hoc ipso de medio eorum ablato:
ceteros in sulfuris iudicavit examine. Et
merito ut qui odorem sue actionis longe
lateque dispserant: congruo demolirentur
fetore. Ecce nunc et infelices accole civitatis
predicte qui omnem secuti sunt luxuriam
omnibusque se subdiderunt illecebris: ad emen
dationem misericorditer signum tremende
vindicte acceperunt. De quibus datur intel
ligi. quod si ulla se penitudine redarguisset:
nequaquam orribili plecterentur exterm
inio. Heu heu peccatis iniqua: tales sunt
tue retributiones: talia tua dona. ut quos
male pellicis: male et perire facias. Veniet
veniet crede michi dies illa: quando et tu et
tuus auctor diabolus eterno dampnemini
incendio. Cuius similitudinem ignis prefate
urbis habet: qui ardet et non perustis exurit.
Hec compendiose digessisse: nulli sit onero
sum. Nunc ad ea que de sancto inchoavimus
accingamur.

(c) Real Academia de la Historia

Prefata uero urbe adhuc multa ple
bium generositate referta. parentes
eius inter ceteras potentium quanta
honorificentia celebrabantur. tanto super
ne patrie accensi desiderio. magis celestis
quam terrene dignitatis gloriam appetebant
Reuera enim cum essent nimium locupleta
ti. nullius honoris insignia. nulliusque summe
disponere moderamina. uoluerunt. sed omni
studio continentium se lege uincientes.
celibem uitam actitare satagebant. Et
mirum in modum cum in primeue iuuen
tutis flore hunc solum genuissent filium. cunc
tis se uoluptatibus abdicarunt. et inter suas
preces quas frequenter in domini templo funde
bant. hunc solum superstitem. hunc non
tantum diuitiarum. quantum et morum
flagitabant heredem. Quorum uota deus
ex alto prospectans. haud peticioni eorum
defuit. nimirum qualis futurus puer
esset. in ipso ut ita dicam primordio natiui
tatis eius monstrare dignatus est. Cui
uero cum matris adhuc lacte aleretur.
cepit bino in ebdomada die quarta scilicet
et sexta feria semel bibere mamas. et hac
uice contentus. tota die sic permanebat.
Quis rex immense deus. quis unquam morta
lium ex omnipotentiatus tui operibus audet
disputare. Quis non contremiscit mag
nificentiam tuam. qui uocas ea que non sunt
tamquam ea que sunt. Ecce noui zacha
rie natus. ecce alterius helisabeth filius
Ille teneris in membris permino in utero
matris spiritu sancto repletus est. hic fascia inuo
lutus quibus ualebat impensis eiusdem
spiritus sancti templum hedificabat. Ille de anu
parente Christum indicare prodidit. hic de iuuene
matre. Christum ab infantia est secutus. Absit
enim ut nos quamquam ineffabilis meriti
sit apud dominum uite sanctus. beato illum equiperemus
iohanni cum dominus dicit. Inter natos mulie
rum. non surrexit maior iohanne babtista.
Sed ut fragiles in quantum possumus uerbis
laudamus magnalia dei. Quis enim au
dit paruulum in die semel et non amplius
papillas matris bibere et facile credit.
Quis non obstupescit tanto perculsus auditu.
Sed si dominum in euangelio dicentem attendi
mus. pater meus usque modo operatur et ego operor.
Omnis abscedit incredulitas. omnisque sopi
tur contentio. Puerilibus igitur annis ut
patriarcha iacob simpliciter domi trans
actis. cepit bone indolis adolescens esse.
et non sicut illa etas assolet lasciuiam completus
est mundi. Sed nunc parentum comitatus
uestigia. nunc solus ecclesiarum terebat limi
na. et quod ibi de scripturis patulo aduertebat
auditu. non inmemor armariolo condebat
pectoris. Ubi autem utroque parente orbatus
est. semper illud euangelicum ante sue mentis
ducebat oculos. Nisi quis renuntiauerit omni
bus que possidet. non potest meus esse discipulus.
Et cum anelaret ad perficiendum quod pio uer
tebat in pectore. iuuenilem formido cepit
titillare mentem. ne fauoralis pelleret
aura. quod ipse pro Christo facere disponebat hec
secum. Ad deum uero cunctum desiderii
sui pandens uelamen deprecabatur. ut
ille qui habet omnium scientiam inspirare
dignaretur ei. quatinus de tantis sibi re
lictis opibus sic ordinaret. ut muta
laude humana conspectui complaceret di
uino. Talia eo cogitante. accidit ut quidam
conuicaneus ei nimium locuples ad tantam
ueniret inopiam. ut nec etiam necessaria
uite haberet. Quo plura ingruente ine
dia tres uirgines quas habebat filias.
quarum nuptias etiam ignobiles sper
nebant uiri. fornicari constituit. ut earum
saltem infami commercio infelicem ageret
uitam. Pro pudor. extemplo tanti fama
mali qua non aliud uelocius ullum mobi
litate uiget. totum orbem perculit. et multi
plici populos sermone replebat. Quod ubi sanctus
comperit. condoluit miserrimo hominum. atque
uirginum execrans stuprum. decreuit omnino

(c) Real Academia de la Historia

ex suis abundantiis: eorum supplere inopiam. ne puelle nobilibus orte natalibus lupanaris macularentur infamia. Sed cum nollet alium sui facti nisi xpistum habere contemplatorem. cepit implorare temporum uices. quod ita sic opararetur ut etiam eos quibus fiebat lateret. Expia nunc famule dei exime paupertatem patris: exime filiarum scortationem. Tellus tue mentis hactenus sed culta uomere duplum subito proueniat in fructum: ut ex uno famelici satietur ingluuies. et ex alio uirginum redimatur mercatus. Non occites serentes xpisti fruges: que carent zizaniis. Adipi thesaurum tuum ubi pietatis gaze resultant. nec paueas adulationis fomitem: quia non exurit flamma uiciorum diuicias quas adprobat xpistus. Non timet illa hedificatio ignem eternum: que fabricatur opifice summo. Rumpe moram omnis. opus perfice bonum: ut uideant immo sentiant homines. et glorificent patrem tuum qui in celis est. Acta ergo cuiusdam noctis hora: sumens non modicum aurum. ligansque in panno: perexit ad domum uiri. quam undique circumspiciens. per fenestram que competens uidebatur. clam intro proiecit. clamque discessit. O nouum iacob stropha. Ille commentatus est qualiter laban mercedem non amitteret. hic autem ut celestibus non priuaretur comodis. Ille in canalibus decorticatas ponebat uirgas ut uaria queque acciperet. hic ut helysei uaria oblectamenta quereret adipisci. edis intra claustra ligatum proiecit obrizum. hic est magister bone tuus non surdus auditor. qui iussis obtemperas tuis: duo impleuit precepta. et miseratus est hominum mendico. et opus sic peregit dextra: ut ignoraret sinistra. Mane itaque facto cum surrexisset homo. aurumque repperisset illud. diriguit primum actu. quanto gestiuit gaudio. quantasque deo gratias egit: siquis uelit ex obortis ei lacrimis quas magnitudo leticie fuderat aduertere potest. Tamen aliquantisper sciscitandus est uir iste.

de inopia sua et exultatione. Dic age inquio te homo cur tanto exultas gaudio et tripudio? Hactenus enim lugubrem tuum uultum ostendebas. nunc te hilarem cerno. Bene inquid letari me uides. quia deus clemens nescio per quem restituit uite mee subsidium. quo carere queam infamia: quam inuitus incurrebam. Cui ergo adscribis impensam et benignitatem? forsitam fidei tue prorsus illi. O temeraria lingua uiri. ante paululum tanti te ostendisti infidelitatis ut temptatus non gratias ageres. sed prostitutum esse decerneres templum spiritus sancti nunc te adstruis dignum hoc fuisse. Quale inquid templum dicis? uis scire quale? Audi uas electionis: quam clare commendet illud. Omnis ait qui caste uiuit: templum dei spiritus sancti sedes est. Si ita est immo quia ita est: quam ob rem tu filias tuas fornicari mandabas? Quia media opprimebar. Et cur non laborabas manibus tuis sicut apostoli fecerunt. qui non tantum pro se. sed etiam ut haberent unde tribuerent necessitatem patienti laborasse comprobantur? Nobilitas mea: renuebat quodlibet opus patrare. Infelix si te illustrem considerabas: cur puellas ex te genitas pomposo lenonum innutrito ignobilitati mandabas? Disce ergo miser disce. non tue fidei tribui que sententiam apostoli meruit dicentis. Qui templum dei uiolauerit disperdet illum deus. Sed large dei clementie qui non est passus diu contegi famuli sui lucernam sub modio: ne lux lateret intenebris: sed ut posita super candelabrum luceret omnibus qui sunt in domo domini. Tu ergo tantum reuoca filias. esto pronuba copule iuste: non leno contuitionis iniuste. Trade maritis quas prosternebas fornicatoribus. Letentur coniugio iusto: non deforment concubitu iniusto. Presto est crede mihi qui et dotem ministrat. ut omnis conubio stabili possis iungere. Celebratis ergo ex more primogenite filie sue nuptiis: cepit homo diligenter inquirere: quis esset qui inopie illius tantam prestitisset humanitatem. Cumque diu talia indagaret. nicholaus ihesu xpisti famulus haud multo post tempore quo primum

(c) Real Academia de la Historia

le peregit opus. O uirum omni prudentia imbutum. omnique instructum scientia. qui ut se utrumque testamentum suscepisse profiteretur non est contentus legis littera. sed annectit euangelicam gratiam quatinus duobus fluminibus uno ex meatu fluentibus arentis fidei ortulum bene irrigaret. ne ultra sentes falce pietatis messe. lolio infande uisionis letam ualerent atterere frugem. Ubi uero tertia est reddita dies. et homo prosiluit de stratu suo inuentique fului pondus metalli pro equale. tanto exultauit gaudio. ut si homeri seu maronis adesset facunda loquacitatis. in tantarum magnitudine laudum exprimenda puto succubuisset. Sed nos non nulla orationis eius prosequentes. cetera sagaci lectori. melius sub silentio ad intelligendum relinquere quam indagari elegimus. Orauit autem sic. Domine domine inquid. absque cuius nutu nec passer ad terram nec folium cadit arboris. deprecor ineffabilem clementiam tuam. ut tu qui omnia nosti. ostendere digneris mihi pauperculo. quis sit ille qui tanta bona erga me exhibere non desinit. Hoc autem ideo peto. non ut eum temerario ausu pollutis contingere queam manibus. sed ut sciam famulum tuum qui inter homines degens. angelicam habet conuersationem. et magnificem nomen tuum benedictum in secula. Talibus orabat dictis. talibusque se ortabatur sermonibus. Auferens somnum certe ab oculis suis. excubabat sollicitus uigilansque pernoctabat. Forsitan ostenderet mihi dominus seruum suum. Dixit et dictum opere cepit exercere. Interea paucis admodum euolutis diebus. ecce cultor pietatis aduenit nicholaus. et tertie uicis factum trino supplere cupiens numero. equale duobus iactauit talentum. Cuius sonitu excitatus homo. statim egressus iam uadentem. iamque fugientem. tali subsequebatur uoce. Siste gradum. teque aspectui ne subtrahe nostro. Olim te uidere desideraui. olim te cognoscere cupiui certe. Sic fatus ocior aduolat. spatioque correpto nicholaum agnouit per umbras. Mox humi prostratus osculari satagebat pedes eius. quod sanctus pio ut erat pectore prohibuit fieri. Sed breuiter allocutus exegit ab eo. ne cuique in quo uitalis caperet aura. nicholaum huius rei indicaret auctorem. Felix felicem imitatus est magistrum. qui non solum homines. sed etiam demones comprimebat. ne famam eius ferrent in populo. Ille autem ne ueris falsa miscerent. iste autem ne quolibet extolleretur rumusculo. indixit homini ut nullomodo panderet nomen eius. Hic omnibus uotis colendus. omnibus est preconiis extollendus. qui sciens duobus non posse placere dominis. unum elegit cuius honus leue est. cuius iuga ferre suaue est. cui tota deuotione colla submittens. ponderosam sarcinam mundi cum oblectatione sua proiecit. Noluit quoque seculi captare famam. ne secum contubernio pararetur. Committebat se deo assidue. qui dispensat et ordinat omnia. quando uult. et quomodo uult.

His ita transactis. mirrea metropolis ciuitas. orbata est suo antistite. Cuius obitum non mediocriter adiacentium parrochiarum condolentes episcopi. fuerat enim bene religiosus. conuenerunt in unum cum clericis cunctis. ut annuente domino ihesu prouiderent illi ecclesie secundum sanctos canones ydoneum presulem. Contione itaque facta inter erat quidam pontifex magne auctoritatis. ad cuius intuitum omnium pendebat sententia. ut quem ille uoce proderet. hunc procul dubio eligerent uniuersi. Hic ergo per omnia sequens apostolorum uestigia. cunctos ieiuniis et deuotissimis precibus ortatus est insistere quatinus ille qui mathiam induxit supplere numerum apostolorum. ipse solita clementia pandere dignaretur quem uellet fungi tanto sacerdotio. Tunc omnes quasi celesti commonerentur oraculo. sic conuersi ad dominum flagitabant ex intimis precordiis. ut pastor eternus utilissimum suarum ouium pastorem ostendere dignaretur. Illis itaque summa cum deuotione orantibus. uocem

(c) Real Academia de la Historia

112r

de celo audiuit dicentem sibi predictus pon
tifex. ut egrediens ante portam ecclesie sta
ret. et quem primum hora matutinali ueni
re conspiceret: ipsum consecrarent antistitem
adiungente etiam. quod nicholaus uocaretur.
Tunc presul ille ceteris coepiscopis hanc insinuans
reuelationem adiecit. Uos uero in oratione persisten
tibus: ego foris secus excubabo. Credo enim
quod non fraudemur promissione dei. Sic autem ual
uas basilice sancti callide obseruabat. Mi
rum in modum matutinali hora quasi a
deo iussus ante omnes se ingerebat nicholaus.
Cumque ad ecclesie ianuam propinquasset. iniecta
manu eum adprehendit episcopus. pronoque sciscitatus
citatus dicens. Quale nomen habes? Ille
columbina ut erat simplicitate inclinato
capite nicholaus inquid seruus uestre sanctitatis.
Cui protinus presul pellinis inuexis: eya fili ue
ni mecum. est illiquid secretum quod tibi in loquo
fari debeam. Mox introgressus. en fratres
proclamauit. uere ait dominus. quecumque petieri
tis in nomine meo: credite quia accipietis et
fiet uobis. Ecce inquam quod petiuimus accepimus.
En adest de quo nos flagitauit caritas. Quo
uiso ingentem omnes tulere clamorem ad si
dera. et certatim saluatoris laudabant mag
nalia. Et letabantur pro collega celitus colla
to sibi: clerici alludebant sicut bone pecudes.
Quod iuuenis moror? licet plurimum renitens
obsisteret plurimumque repugnauerit. intro
nizatus prioris sibi mos exigebat regionis illi
pontificalem accepit infulam. Mira prorsus
noua et stupenda sunt que narrantur: si
fas est antiquis pro omnia comparanda. Legimus
enim samueli prophete sanctos precepit spiritus. ut ad ysai
domum pergeret: unumque ex eius filiis pla
citum domino regem inungeret. Modo autem ita
quo ex intimo precantium affectu: uox de celo
iussit ut ante templi foribus excubaret: quatinus ibidem dignum deo et ecclesie sancte perfectum
figuret antistitem. Illi quamquam uideatur locu
tatum non regis predicitur nomine: hic et locus
et nomen presulis declaratur: Ille caput regi

um cornu rorauit olei: iste super nicholaum
uirtutem inuocauit spiritus sancti. Sed tamen et
rex et presul: uterque electus a domino. Unde nos
minime irridendi sumus: qui magnus au
si sumus componere parua. Hinc iam ad ea
que in episcopatu gessit: opitulante domino
uertatur stilus. Sed quia non opis est nostre cuncta
examussim digerere obnixius petimus ut
non superbe insolentie sed humili ignoscatur au
datie. Et quod balbutiendo uix paucissimus
explicamus uerbis: ob amorem sancti libenter

Pontificali igitur cathedra ——— amplexatus.
dra sublimatus: eandem morum graui
tatem quam prius eandemque sectaba
tur humilitatem. Creber in oratione peruigila
bat: corpus attenuabat ieiuniis. Mulierum
consortia licet ab ipso pueritie tempore exorruerit:
tamen ex hoc quasi quandam pestem fugiebat
In suscipiendis hominibus humilem. in loquen
do efficacem se prebebat. Alacer erat in exortando
seuerus in corripiendo. Uiduarum orpha
norum atque oppressorum sic negotia peruitabat
hac si propria essent. Rapinam exercitabatur
potentium. arguebat inuicem. et si quem
forte quolibet casu affectum cernebat. mira
biliter reficiebat. mirabiliter consolabatur.
Crescebat cotidie fama bonitatis eius. que
ubique laudem referebat nicholay. Hinc
potens. hinc inpotens illum nominabat.
Gaudebat populus cunctus: de tali patrono.
Letantur heroes de tanto pontifice. quem ita se
auctoritate et gratia plenum exhibebat: ut omni
um gereret curam. et episcopi dignitatem non ad
mitteret. Uerum tempus deficiet. quam et sermo
deerit: si de singulis eius meritis scribere
temptauero. Sed quod scire uoluerit qualem se
quantumque prestiterit: mordacem compunat
dentem. et de subiectis suis euidenter agno
scere ualeat. Cum igitur omnium charismatum
uirtute corroboraretur nicholaus. et nichil
sibi sed totum dei gratie tribueret: cepit ita coruscare miraculis: ut non tantum suis. sed etiam
alienis quibuslibet opressis angustiis: inuocato

c) Real Academia de la Historia

nomine eius statim sentirent levamen.
Quadam vero die cum quidam naute subita
maris tempestate periclitarentur, adeo ut pre-
sentem illis intentarent omnia mortem: ex-
templo dissolutis frigore membris clama-
bant. Nicholae famule dei si vera sunt que
de te audivimus: nunc nos in supremo peri-
culo constituti experiamur. quatinus eruti
sevientis a fluctibus maris. deo et tue libe-
rationi gratias agamus. Mira res. talia referen-
tibus. apparuit quidam in similitudine vi-
ri dicens eis. vocastis me enim: ecce adsum
Et cepit eos in rudentibus et antennis aliisque ad-
iuvare navis armamentis. Nec multo post.
omnis pelagi cecidit fragor: omnisque cessavit tem-
pestas. Tunc leti naute, pacata sulcantes equo-
ra: quantocius optatum subeunt portum
Egressi sciscitabantur: quo Nicholaus esset.
Cum autem indicatum fuisset eis in eccl[...] eve-
tigio ingressi mirabile dictu. quem numquam
viderant. sine indice cognoverunt. Mox
prostrati ad pedes eius ceperunt ei gratias agere
dicentes. qualiter de confinio mortis ip-
sius suffragante liberati essent. [...] quibus sanctus. non
mee inquit possibilitatis arbitremini esse
quod factum est. Solite dei esse misericordie quod
non propter me indignum famulum suum:
sed propter credulitatem vestre fidei vobis succur-
rere dignatus est. Discite ergo quantum
valeat apud deum fides pura. et peticio non
ficta. Propter peccata enim nostra cotidie flagel-
lamur. tamen si ex toto corde ad bonum
deum conversi fuerimus: viscera misericordie
sue pro nobis super nos commovet. et eripiet de im-
minentibus periculis. Ideo fratres non pigeat
vos benefacere. sectari humilitatem. libe-
ter pauperibus succurrere. Credite mee par-
vitati: quia ex quo homo in huius mundi
voraginem propter delicta sua deiectus est:
nullum bonum ei deus sic approbare legitur
sicut elemosinam. si tamen non ob mundi fiat
gloriam. His aliisque talibus instructi animi
vires humilitate spiritus habitus vilitate.

sermonis facundiam: atque magnitudinem
virtutis eius dicesserunt.

Quodam itaque tempore. cum eandem licie
regionem accolarum pro meritis sic
periculosa fames oppressisset. ut seges
egra victum omnem negaret. mox a provinci-
alibus ruricolis predicto famulo dei pro indi-
gentibus maxime periclitantibus: naves tri-
ticeis onuste mercibus in ore adriatici
portus adesse nuntiantur. Velox adve-
niens in medium nautis infit. Vos rogatum
accessi. ut huic populo tabe diuturne famis
laboranti consulentes: aliquantulum reme-
dii ex isto imperiali vehatis frumento. Sic
[...] et [...] sic aiunt sancto. Non audemus pater
tuis ob securitatem imperatoris: quia publica
taxatione angariati alexandriam premi-
mus: unde hoc triticum deferimus. pro im-
peratorum maxime in augustalia stipen-
dia recondendum. Quibus sanctus. Facite inquit
me. et nec amplius in attenuetur ipsis. pro
unamquamque navium centum ei prebete mo-
dios. et ego in nomine dei mei [...]
virtute. spondeo polliceor promitto quia nul-
lam diminutionem habebitis apud regium
exactorem. Tandem intuentes prefatus con-
victi ex singulis puppibus centum im-
metiuntur modios. et confestim vento sur-
gente secundo: alexandrinum [...] portumque
relinquunt: atque spiritu [...] maris volu-
cursu bizantium applicuerunt ad urbem.
Cum autem integram mensuram in qua ceperant
orie [...]: ministris imperatoris [...]
n[...]assent. ratus itaque omnis accepit ut pro-
[...] cuncta scitatum que facta
fuerunt eisdem narraverunt ministris. Qua
relatione perculsi: deum omnium rerum aucto-
rem cumulata [...] pro laude magnificaverunt.
Vir itaque domini accepto frumento. sic [...]
triam illud partiri studuit. sic unumquemque
noverit indigere. Mutandis rebus [...]
subvenit. Tanta enim omnipotentis dei largita-
te hoc ipsum pro [...] quod sanctus distribuit auct[...]

(c) Real Academia de la Historia

est: ut nō tantum eodem s; etiam altero
gracto pene anno ad uictum singulis suffi
ceret. Qui n̄ multi spe credula exinde sere
re nō dubitantes: nequaquā eos expectata
seges. uanis frustrata ē aristis. Sz uberib⁹
farsit redditibus. Porro nemini hoc incredi
bile uideatur quia saluatoris ē ita pmissio
dicentis. Si habueritis fidem ut granum
synapis dicetis monti transfert te & trāsfe
retur. et illud. Qui in me credit opa que ego
facio: & ipse faciet & maiora horum faciet.

Uere enim in eo credidit nicolaus. in cui⁹ opi
tulatione tale tantumq; ualuit facere mira
culum. Ex multis g̃ idolatriys. qbus olim p̄
fata regio fuerat dedita: maximā dementie
sue deuotionem erga nefandissime diane
simulacrum exibere studuit. adeo ut etiam
usq; ad illd̄ seculi dī tp̄s plerīq; rusticorum
execrabili deseruirent religioni. Unde irata
ipa diana: in spetie cuiusdam uetule rogauit
nautas ad scm̄ nicholaum euntes: ut amo
re dī & ipi⁹ nicholay qādam uas cum oleo
ad ecclām ei⁹ defferrent. & de oleo pariete
linirent. Uicti pcibus naute: uas illd̄ ac
ceperunt: s; statim apparuit eis qdam
similis nicholao. Qui interrogans eos que
nam esset mulier illa. cum ipi nescirent
ipse dixit eis. illam esse dianam. faciensq;
oleum sibi dari piecit in mare. Quo piec
to: cepit aqua cremari & ita disparuit il
le. Naute uero cognoscentes se a fraude
liberatos: cum uenissent ad scm̄ nicholaū
factum illi narrauerunt. Quo audito ipse
solitas laudes reddidit dō.

Item augustus pnceps milicie. scilicet
nepocianum. ursum & elioneum. cōtra
astiphalas sibi repugnantes & in obedi
entes: cum magno exercitu misit. Qui na
uigantes: puenerunt ad locum nomi
ne adrianum. tribus miliariys tantum a
metropoli remotum. Et exeuntes mili
tes a nauib⁹ ut uictum sibi emerent:
ceperūt qbusdam uim facere. Unde tant⁹
factus ē tumultus: qd̄ q̄ erant in metropo
lim clamorem audirent. hoc aut totū no
uit p spm̄ scm̄ btissimus nicholaus. Qui
currens ad pdictum locum adrianum: ce
pit duces & milites monere ne crudeli
ter cōtra pplm̄ agere uellent. Ipi qdem
humi pstrati: eum adorauerunt. Quos il
le amplectens. osculansq; cum gaudio.
quesiuit ab eis q̄ essent. et cui⁹ & unde ue
nirent. & quo irent. Ipi dicentes se esse
pacificos: ueritatem rei illi retulerunt. Ro
gauitq; eos scs̄ nicholaus: ut ecclīam in
gressi postq; cum eo epulantes bndictō
nem ab eo susciperent. Duces uero scitatē
uiri cognoscentes. preceperunt suis ut pacifice
se haberent. His factis uenerunt de ciuitate
qdam scō nicholao dicentes. qd̄ si ipse in ciui
tate esset. tres innocentes minime interfice
rentur. Quos datianus uidex. quamuis essent
innocentes: p accepta pecunia iusserat de
collari. toto pplo lugente magnoq; clamore
nicholaum epm̄ querente. Quo audiens ille
tristis effectus: cepit currere de loco ad locum
querens frequenter an adhuc uiuerent de
collandi. Ueniens tandem ad locum. uidēs
carnificem tenentem gladium: illosq; post
tergum ligatis manib⁹ flexisq; genib⁹ mor
tem expectare. abstulit gladium spiculatori
piecit in trām. Soluens quoq; uiros a uin
culys: duxit eos secum in ciuitatē. adytq;
custodium psidem. Qui uidens eum: pcidit
ad pedes ei⁹. S; ipse phibebat eum. dicens
se relaturum factum illd̄ cōstantino ipera
tori. qualit scilicet ille uoluerat interficere
innocentes. accepto pondere argenti. S; p
cibus pdictor̄ ducum: indulsit psidi tā⁹
innocentib⁹ liberatis. Cum comedisset du
ces accepta bndictōne a uiro scō: rogaue
runt eum ut p eis oraret. Oratione facta:
nauigantes statim uenerunt in frigiam.
Ibiq; pplo pacificato: cōstantinopolim redi
erunt. Audita pace ipator: duces ut pote
uictores gliose suscepit. eosq; magnos in

(c) Real Academia de la Historia

suo palatio constituit. Accusati tandem ab inuidis imperatori quod in mortem eius conspirassent. fecit eos sine audientia in carcere retrudi. Ubi cum audiret postea a prefecto. illos nefanda consilia machinari iussit eos gladio feriri. Quod audiens prefectus: precepit carcerario quod predictos duces in illa nocte ad mortem prepararet. Quod cum retulisset eis carcerarius condolens illis. ipsi plangentes. et flentes cum lacrimis et singultibus rogauerunt beatum nicholaum. ut liberaret eos a morte. sicut liberauerat coram eis predictos tres innocentes. Tunc apparens nicholaus imperatori de nocte in uisione. precepit ei ne duces innocentes permitteret occidi. Sin autem a christo grauiter puniretur. Excitatus imperator quesiuit ab eo quis nam esset. qui noctu palatium ingredi presumpsisset. Cui ille respondit se esse nicholaum. et postea disparuit

Sed eadem nocte apparuit prefecto. illum grauiter increpans de facto. Iubensque illi ut surgens uelociter innocentes duces. educeret a carcere. Sin autem caderet in infirmitatem consumptusque a uermibus moreretur. Quesitus a prefecto sanctus nicholaus quis esset. respondit se esse nicholaum seruum ihesu christi. Et ita abcessit. Iubens imperator uocari prefectum: narrauit ei quod uiderat et audierat. Eadem quoque narrauit ei prefectus. a se uisa et audita

Sequenti die eductis illis de carcere. aspiciens eos proteruo uultu imperator. quesiuit ab eis ubi artes magicas didicissent. ut hominem fantasiis ludificarent. Illi autem perterriti nullum ei dederunt responsum. inclinatis capitibus permanentes. Sed cum iterum interrogasset eos imperator: nepotianus respondit tremebundus. quod ipsi nullam penitus artem magicam nouissent. Item quesiuit ab eis imperator utrum nouissent aliquem hominem nomine nicholaum. Quod ipsi audientes nomen nicholai. ita pre magno gaudio flere ceperunt. quod circumstantes ad fletum commouerentur. Rogabant etiam sanctum nicholaum. ut eis auxiliaretur. ne iniuste perirent. Tunc dixit eis imperator. ne timerent. sed quis esset ille nicholaus sibi narrarent. Cum narrassent illi sanctitatem uiri et cuncta que audierant uel uiderant de eo. dixit imperator. ut tonsis capillis. mutatis uestibus ad agendum gratias deo uiroque sanctissimo properarent. et accipientes de thesauris suis dona ei portarent. scilicet auro radiantia et calicem totum aureum. et pateram auream preciosis lapidibus ornatam. Illumque deprecaretur ut intercederet pro eo ad dominum ihesum christum. Uenientes itaque cum muneribus ad sanctum uirum. in mensas grates ei cum lacrimis retulerunt. ac omnia que erant gesta. illi narrauerunt. Quos ille cum egisset gratias deo. remisit ad propria gaudentes.

De tribus scolaribus

Post hec tres scolares euntes ad scolas. a quodam carnifice ciuitatis. episcopi nicholai hospicium quesierunt. Quos cum accepisset carnifex propter pecuniam quam ferebant de nocte interfecit eos. Posuitque eos in quadam maxima cupa lignea. sub diuisis generibus carnium. Quod totum eadem nocte. per spiritum sancto beato nicholao fuit reuelatum. Qui mane ueniens ad domum carnificis. ac si emere uellet carnes. fecit sibi presentari plurima frusta carnium. donec peruenit ad scolares qui erant in fundo. ac illos facta oratione resuscitauit. faciensque eis sua reddi. carnificem de facto fortiter increpauit. Per penitentiam tamen de facto habuit ueniam. Cum tot et tantis miraculis polleret beatus nicholaus infirmatus est.

Tunc uenit ad eum quedam lunatica. que confestim fuit ab eo sanata. Fecitque ipse orationem ad dominum. ut mitteret ei angelos qui reciperent spiritum suum. Cum autem oraret prostratus in terra. uidit angelos ad se descendentes. Quibus uisis. incepit hunc psalmum. In te domine speraui non confundar in eternum in iusticia tua libera me et eripe me. Inclina ad me aurem tuam. accelera ut

(c) Real Academia de la Historia

eripias me. Esto michi in deum protectorem
et in locum refugii ut saluum me facias. et
propter nomen tuum dux michi eris et enutries
me. et educes de laqueo isto quem tu es protec
tor meus. In manus tuas commendo spiritum meum
redemisti me domine deus ueritatis. et dato os
culo duobus presbiteris qui aderant. scilicet
artemio. et ermas. et cuidam archidiacho
nomine nicholao: emisit spiritum ad celum
Corpus eius philipus. et philecton episcopi. cum duo
bus presbiteris et archidiacho nicholao: ho
norifice sepelierunt in ecclesia syon lugenti
bus undique uiris ac mulieribus. pueris ac
adolescentibus.

Quo sepulto: statim ex parte capitis ema
nauit olei fons: ex parte pedum aque
fons. Si autem ex oleo illo ungatur aliquis. uel
aliquantulum de aqua gustet: confestim
sanatur quacumque habeat infirmitate
ex illo tempore. usque in hodiernum diem. Et ita
quam plurima fiunt ibi miracula.

Tunc temporis getro et eufrosina uxor sua
non poterant habere filium uel filiam
Unde audientes miracula sancti nicholay: ut
daret eis filium: eum die ac nocte ora
bant. Dixitque getro uxori sue. quod ad beatum
nicholaum ire uolebat. Quod non prohibuit
illa. Cum uenisset ad monasterium: au
diuit sanctum nicholaum obisse. Unde flens
et dolens: exposuit canonicis causam sui
aduentus. Sed cum illi nullum darent
ei consilium: quesiuit ab illis aliquantulum de
uestibus sancti nicholay: ut eas reliquias in
terram suam portaret. Quibus datis. post
factam orationem ad tumulum sancti nicholay
confestim repatriauit. atque in honore beati
nicholay consilio uxoris sue quandam ec
clesiam dedicauit. Postea habuit filium
de uxore sua. Quem cum iam esset ado
lescens: furati sunt quidam. eumque ultra
mare portantes. cuidam imperatori uen
diderunt. Quadam die cum puer aureum
ciphum ante imperatorem teneret memor
sollempnitatis sancti nicholay que ea die fieri
debebat: cepit flere singultusque emittere.
Quem cum uidisset flentem imperator: percus
sit eum dicens. De cetero non faceret tale
quod coram eo. Tunc apparens puero sanctus ni
cholaus: tulit eum ad suum monasterium
ubi erat orans pater suus. Quem uidens
pater osculatus est eum: reddens gratias beato
nicholao. Et ita cum magno gaudio re
diit ad domum suam cum filio suo: oscu
lans mater. facta est quasi mortua pre gaudio.
Et ita congregatis clericis: maximam fece
runt sollempnitatem.

Audito hoc miraculo quidam ciuis: per
gens ad sanctum nicholaum. interfectus
fuit in uia ab hospite pro pecunia quam fere
bat: ac frustatim diuisus salsus fuit
cum aliis carnibus. Sed sanctus nicholaus ue
niens in similitudinem militis illum resus
citauit. putantem quod a sompno resurgeret.
Cum autem summo mane expediret se ab
hospite. miratus hospes petiit indulgen
tiam ab eo: dicens ei qualiter fecerat de
eo. Et ita ambo uenerunt ad monasteri
um sancti nicholay. Ubi et interfector assecutus
est ueniam: et meritis sancti nicholay gratiam.

Quidam lonbardus diues. et uxor
sua deum super omnia colentes. omnesque sanctos
uenerantes. sed maxime sanctum nicholaum
unicum habebant filium. Quem in sollemp
nitate beati nicholay domi relinquentes:
cum aliis seruis et ancillis ad matutinas
surrexerunt. Cum autem surgerent: narra
uit uxor uiro suo quoddam sompnium quod
uiderat. Uidebatur enim sibi quod quidam pa
pillam suam sibi auferret. ac sanguinem
illius biberet. Post perrexerunt ad matutinas.
Mane autem orto iam sole: cum ancille et ser
ui essent solliciti ad preparandum prandium
clericis: solusque puer domi remansisset.
uenit diabolus in similitudinem peregrini:
querens elemosinam a puero. Cui cum tra
deret puer: strangulatus est ab eo. In

(c) Real Academia de la Historia

uenientes eum parentes mortuum ma
ximum planctum fecerunt. Quem ablutu
et paratum ad thalamu portauerunt. Et
p anima ei clericis et aliis maximu conuiui
um fecerunt. Tunc ueniens scs nicholaus
in similitudine pegrini. receptusq; a pa
rentib; cum diceret se no posse int tanta
multitudine comedere: introimissus fu
it in thalamum ubi erat mortuus. Ubi
facta orone scs nicholaus. ressuscitans
mortuum: disparuit confestim. Parentes
uero omnisq; qui aderant in conuiuio: gauisi
sunt gaudio magno. Resuscitatus puer:
totu gestu qd fuerat omnibus narrauit.

Quidam diues unicum habens
filium: quem bts nicholaus ab infir
mitate sanauerat. fecit fieri ciphum ar
genteum: mirabilit sculptum: uoues
se laturum illum cum filio suo ad scm
nicholaum. Sz cum uidisset ciphum
adeo pulcrum: fecit fieri aliud. q no
fuit adeo pulcher. Quem cum ferret ad
scm nicholaum: ducens secum filium.
cum esset in naui fili uolens haurire
aquam cum argenteo cipho: cecidit in
mare. Pat uero nimium dolens et flens:
perrit ad ecclam bti nicholai. Ubi cum
orasset diu lacrimans: apparuit ei filius
suus cum meliore cipho que reliquerat
domi. Quem osculans: gratesq; referens
bto nicholao: gaudens cu filio rediit do
mum.

Item quidam iudeus acomo — mutuu
dauerat cuidam xpiano indigenti mul
tos numos: accepto iuramto ab eo p scm
nicholaum. Qui s cum nollet ei reddere
pecun: conuenit eum ante iudices. Sz cum
no haberet testes. et ille negaret: dix ei
iudeus qd de cetero no exigeret ab eo il
los. si iuraret sup altare sci nicholai.
Qd annuit ei xpianus. Accipiensq; bacu
lum concauum posuit intus in eo numos
quos debebat iudeo. Cum aut uellet iu
rare: tradidit baculum hebreo. facto sa
cramento recuperans baculum xpianus. cu
rediret domum: agrauatus sopno ob
dormiuit in uia. Forte quidam auriga cu
curru inde transiens: conterebrauit eu cu
rota cum no uideret illum. Simulit et
baculum in quo erant numi fregit. Ad
quoru sonitu rediens auriga. cum uide
ret mortuu: dedit clamorem magnum
ad que clamorem congregati xpiani et iudei
cur illud euenisset cognouerunt. illumq;
ad ecclam bti nicholai portauerunt.
Ubi pcib ipsi iudei qui numos recupera
uerat: resuscitauit eum bts nicholaus
Qua de causa iudeus cum tota sua familia:
suscepit babtismum.

Quidam tpe adhuc uiuente bto nicho
lao: aduenit quedam mulier de uico
q dicit cyparsus. ad scissima domu archa
ngli que uocatur croba: ubi erat scs dni
nicholaus. Hec attulit filium suum que
iniquissimus demon ita uexabat crudeli
ter: ut et uestimentu qd induebat den
tibus laceraret. Quem piecit ad pedes
sci nicholai: flens et dicens. Miserere
serue di huic misello filio meo: qa forti
ter uexatur a demonio. Pietate aut duc
tus scs di sup eum: apphendit manuu
ei. et insuflauit in ore illi. Staticq; diuina
uirtute et bti nicholai meritis: emun
datus e puer. et in mundo ab eo sps exiuit.
Sicq; ad ppa cum matre sua gaudes reuisa e.

Rursum alio tpe. altera mulier
de uico necapoleos. ab inmundo
spu: grauiter torquebatur. Quem assu
mens uir ei: adduxit ad monasterium
uiri di. ubi ipse tunc tpis morabatur:
et piecit eam ad pedes sci nicholai dices
Sce di succurre hui mulieri misere: qm
grauiter torquet a demone. Scs aut
dni nicholaus. mox ut orone fudit p
ea ad dnm: in mundu expulit ab ea
spm. Et sana effecta abiit in domum
suam glificans dnm et scam sion. Hoc eni

(c) Real Academia de la Historia

erat uocabulum monasterii beatissimi
nicholai iuxta scam ierusalem.

Venit quidam homo ad scam syon qui
appellabatur nicholaus de uico sumo
tempore ieiunii sci. Hic adduxit quendam in
firmum super animal sedentem ad scm ni
cholaum. ut saluti pristine eum redderet
totum ex siccatum corpore ab ea egritudine
que greco eloquio paralisis. latino uero disso
lutio membrorum dicitur. Quem in conspectu
uiri dei proiciens in terram: obsecrabat eum
dicens. Vir dei nicholae pro isto homine in
sello intercede. quatinus per tuas scas orationes
propicietur ei deus. Cuius infirmitati plurimum
condolens uir dei nicholaus. assumpto oleo
de dominica lampada perunxit eum. et
facta oratione pristine sanitati eum reddidit.
Benedictioneque percepta reuersus est ad domum
suam gratias agens et glorificans dominum.

Non multo post quidam energumi
nus de uico cendino cui nomen erat ti
mothe adductus est in monasterium sce sy
on ad scm nicholaum. Habebat enim
spiritum pessimum qui ita exagitabat caput
eius. ut hinc et inde per lapides tunderet.
Unde factum est ut creberrimis plagis caput
ipsius uulneratum existeret. ita ut eque sa
nies cum cruoribus perflueret. Sustentatus itaque
a tribus uiris. perductus est ut diximus in
scam syon ad scissimum nicholaum. Qui ue
etiam orabant. ut suis eum orationibus sanare
dignaretur dicentes. Nicholae serue dei
excelsi: conspice miseriam hominis huius. et
ora pro eo ad dominum. ut possit euadere et mise
ricordiam consequi. Quem scs nicholaus propriis
manibus consignans: ab omni egritudine li
berauit. et sanum et incolumen ad propria re
misit. gaudentem et benedicentem dominum qui hanc
gratiam contulerat confessori suo nicholao.

Alio quoque tempore quidam ambitor
habens ymaginem sci nicholai in suo
oratorio: quadam die tabulam cum omni
bus nummis illi commendauit. Cum esset sero
duo transeuntes. uidentes tabulam sine
custode: forulum cum nummis secum tulerunt.
Rediens ambitor cum non inueniret nummos:
minatus fuit ei uerbera: tamquam beato nicho
lao: nisi faceret nummos sibi reddi. Cum
autem predicti duo homines. nummos inter se uellent
diuidere: dixit alter eorum. quod nisi redde
rent omnes nummos insimul: ipse clamaret.
furtumque omnibus manifestaret. et ita ad locum
de quo eum sustulerant: forulum cum num
mis retulerunt. Letemur igitur karissimi
letemur in domino: et diem uenerabilem festum
sanctissimi nicholai. salubriter celebremus.
Quem si nos ille concorditer festiuos inspexe
rit. fauet credite in nostre deuocioni. Qui etiam
secundum nominis ethimologiam: nicholaus
enim colice uictoria populi resonat. imperium
ferocissimos repugnantium conterit. et
castra uincere iuuat hostilia. Omnis igitur
sexus omnisque condicio protectionis eius tuta
menta expetat imploret suffragia. querat
auxilia. nouit enim ut antea celesti pal
ma potitus misericorditer subuenire afflic
tis. liberare oppressos. et pestiferos soluere
neruos. Effundamus itaque aliquantulam
coram illo precem: ut in fine huius pagine pa
trociniis eius fruamur. Oramus te itaque sanctissi
me pater. ut humillimas nostre petitionis
uoces atendas. effectum conspicias: et consi
derato nostre condicionis figmento hostem
comprimas. expellas tirannidem. dissidentes
pacifices. tueatis presules. gubernes clericos.
abbates dirigas. foueas monachos. eosque
ex omni perturbatione insidiantium eripias.
a suggestione spirituum inmundorum custodi
as. et omnibus qui tua deuote sollempnia peragunt
celeste leuamen acceleres. quatinus fideli
ter ihesu christo domino seruire mereantur. qui cum
patre et spiritu sancto uiuit et regnat deus. per omnia secula.

Post quingentos et quinquaginta septem
annos ab obitu sci nicholai: barenses
mercatores. relicta naue cum sociis in li
tore. cum essent ipsi quadraginta bene mu

(c) Real Academia de la Historia

inti ad tumulum sci nicholai uenerunt. Ubi cum nō inuenirent nisi duos sacerdotes. duosq; alios custodes: ipso bto nicholao illis reuelante corpus suum: illō secum portauerunt. Q° audito ipsis ciuitatis scilicet mares & femine: uenientes usq; ad litꝰ planctum maximū dederunt. Cum esset naute portantes corpꝰ bti nicholai in medio maris: quedam auis consedit in malo. et postea in manu naute: & de manu ad loculum ubi erat corpꝰ sciꝰ. percussitq; eum cum rostro: acsi daret illi osculum. Quo facto abiit. Postea cum quidam eorum furati essent de reliquiis: tanta tempestas orta fuit in mari. quod a litore urbis patere: nauim nō poterat. nec audebant naute remouere Sed reuersis ad locum suum reliquiis: sedato mari gratiaq; aura sibi data: ad barensem litus peruenerunt. A quo nuntios barensi populo de facto miserunt. Q° audito barenses clerici cum omni populo ciuitatis: baiulantes cruces cum cereis: cum canticis & hymnis ad litus uenerunt. Similiter quidam abbas cum monachis suis litꝰ adiuit. Ubi multi a diuersis infirmitatibꝰ fuerunt sanati.

Cum autem ueniret barensis eps qui absens fuerat. uelletq; corpꝰ ad epalem sedem ferre facta e dissensio in populo: tanta quod ex duabꝰ partibꝰ duo iuuenes fuerunt interfecti. quos constat fuisse saluos. Postea composita pace: corpꝰ in loco sacro honorifice fuit positum Ubi postea construxerant monasterium plerū. Sca feria quadraginta septem a diuersis infirmitatibꝰ fuerunt sanati. Tercia feria primo octo. postea quatuordecim. Quarta feria uiginti octo. Quinta feria. duo ceci fuerunt illuminati. Sexta uenerunt epi cū clericis ad faciendum ibi orationem. Septima plures demoniaci fuerunt liberati. Qualiter autem omnia ista facta fuerunt: longum esset enumerare. Nos itaq; karissimi btm nicholaum in numeris miraculis decoratum exoremus. quatinus nos meritis suis exigentibꝰ: faciat peruenire ad regna celorum. Prestante dño nrō ihū xpō. q cu.

Incipit uita de uirtutibus sci massone episcopi.

Huic prefato almo uiro ad superna patriam transmigranti: prudentia diuine pietatis subrogatur: non impar omnium uirtutum. uir orthodoxus. cui nomen erat massona. Scilicet btꝰ bto. scs sco. pius pio. bonus benigno. atq; cunctis charismatibꝰ refulgens. rutilanti in meritis uirtutibꝰ sacerdotali ordine massona successit fideli. Predecessore namq; ad etrigeris ciuibus consorto in celis: successoris mane dulcedo eius in signe meriti cunctorum ciuium memoriam uiuit in terris. Ut omnibꝰ pro obitu tanti pontificis merori nō solum discuteretur: uerum etiam instar priscorum patrum helye condam et helysei duplicata paracliti sps gratia: pala cunctis cernentibꝰ sci fidelis antistitis in massona scm epm requieuisse uideret. Ut plebs sublato pastore: nō usquequaq; tederet afflicta languore: sed geminato gaudio congauderet. diuina tribuente miseratione. Dum illum sui pro salute premisit ad celos. et istum eximie uirtutis uirum: suscepit gratulanter in terris.

Denique scs massona antistes nobilibus ortus in hoc seclo origine: sed mitis uite extitit multo nobilior. Genere quidem gotus. sed mente promptissima erga dm pro quam deuotus atq; uiriliter altissimi uirtute fundatus. Moribꝰ scis ornatꝰ. habituq; magni decoris pulcrificatus. Karitatis humilitatisue ab ineunte

(c) Real Academia de la Historia

caritate refulgenti stola circumamictus. Balteo fidei fortiter circumcinctus. Prudentia scilicet et iustitia insignitus circumseptus. Dilectione summi dei et proximi mirifice decoratus. Dilectus namque deo et hominibus, caritate et gloria mirabilis. Amator fratrum, multum orans pro populo. Cuius nomen multis coruscando miraculis per omnem etiam patriam sonuit. Huius itaque temporibus morborum pestem, medieque inopiam ab urbe emeretensi vel omni lusitania eius precibus dominus procul abegit, meritisque sacrosancte eolalie virginis longius repulit. Tantamque salutem et omnium copiam deliciarum cuncto populo inpertire dignatus est, ut nullus umquam quamvis inops aliquid deesse habere videretur, aut qualibet necessitate fatigaretur. Sed quemadmodum opulenti, ita et inopes omnibus bonis habundarent. Et quodammodo instar celestis gaudii universus populus in terris tanti pontificis meritum congauderet. Omnibus inerat gaudium. Cunctis aderat pax. Nulli aberat felicitas. In omnium corda florebat perfecta karitas. In omnium sensus pollebat tranquilla iocunditas. Ita nimirum ut devicto antiquissimo hoste, ac superato veternoso dracone, nemo merore consternatus, nemo angustia affectus, nemo quolibet terrore perculsus, vel quolibet zelo aut invidia tactus, callidi anguis virulentis stimulis quateretur. Sed perfecta caritate repleti, cuncti deo ad invicem pii patris gratia iocundantes, inperterriti sine metu vel formidine omnium in dei laudibus persistebant constanter. Non solum autem in omnium fidelium archanis eius fraglabat in mensa caritatis, sed omnium iudeorum vel gentilium mentes miro dulcedinis sue affectu ad Christi gratiam pertrahebat. Quantus quis qualisque fuerit, inertia nostra ad singula explicare non valet. Sed quamvis maxima taceamus, extrema saltem e maximis memoremus.

Denique supradictus vir priusquam ordinaretur episcopus, in basilicam sanctissime virginis eolalie fertur cum summa diligentia advixisse, et ibidem irreprehensibiliter multis annis deo servisse. Postquam vero inspirante deo in omnium ore oculis et animo residens, sublatus inde ordinatus est episcopus. Statim in exordio episcopatus sui monasteria multa fundavit, prediis magnis locupletavit. Basilicas plures miro opere construxit, et multas ibidem deo animas consecravit. Deinde cenodoxium fabricavit, magnisque patrimoniis ditavit, constitutisque ministris vel medicis, peregrinorum et egrotantium usibus deservire precepit. Taleque preceptum dedit, ut cuncte urbis ambitum medici indesinenter percurrentes, quemcumque servum seu liberum christianum sive iudeum repperissent egrum, ulnis suis gestantes ad cenodoxium deferrent. Stratibus quoque lectuli nitide preparatis, eundem infirmum ibidem supponentes, cibos delicatos et nitidos eo usque preparantes, quousque cum deo egroto ipsi salutem pristinam reformarent. Et quamlibet a prediis cenodoxii collatis multis deliciarum copia pararetur, adhuc viro sancto parum esse videbatur. Sed his omnibus adiciens maiora precepit medicis, ut sagaci sollicitudine gererent curam, ut de omnibus exeniis ab universis actuariis ex omni patrimonio ecclesie in atrium illatis, medietatem acciperent, ut eisdem infirmis deferrent. Si quis vero de civibus urbis aut rusticis de ruralibus ad atrium ob necessitatem accessisset, liquorem vini, olei, vel mellis a dispensatoribus poposcisset, et vas parvulum in quo levaret exhibuisset, et eum vir sanctus vidisset, ut erat semper obtutu gratus, iocundo vultu, mox ipsum vasculum confringi, et ut maius deferret precipiebat. In helemosinis vero pauperum quantum largus extiterit, soli deo reservatum est

nosse. Tamen et de ipso quandam particu
lam enarremus. Tanta illi cura erat pro
omnium uita erumpnosa miserorum: ut ad basili
cam sanctissime eulalie. diachono uiro uene
rabili redempto nomine qui preerat: duo
milia solidos dederit. Ex quibus mox ut ali
quis urgente necessitate aduenirit: facta
cautione quantos uellet: absque aliqua mo
ra uel difficultate acciperet: suisque angus
tiis consuleret. Nec hoc silendum reor. quam
largifluus muneribus extiterit. Quippe quia ali
ene rei abstinentior. siue largior. nec acci
piendi. sed dandi magnanimitate inpolle
bat. auidior quidem dande rei. quam ad pe
tende. Potiorem dandi: quam accipiendi di
cerat fortunam. Multa largiebatur. nichil
que auferebat: et ultro cunctis concedebat.
Donabat multa: largiebatur plurima.
Ditabat munificencie uniuersos beneficiis
et munificentia magnus habebatur. Omnis ab
illo augebatur domus: ac diuiciis locuple
tabantur. Et non tantum fratribus et amicis:
quam ipsis seruulis ecclesie. se muneribus lar
gum ultra quam credi potest prebuerat. Ita
nimirum temporibus eius ditati sunt: ut in diem
sacratissimum pasce cum ad ecclesiam proce
deret: plurimi pueri clamides olosericas
induentes. coram eo quasi coram rege ince
derent. Et quod his temporibus nullus poterat:
nullus presumebat huiusmodi indumentis amicti.
ante eum debitum —. —— deferentes ob
sequium pergerent. Sed merito ei ab omnipo
tenti domino fuit tanti meriti donum collatum:
cuius cor in tanta opulentia et gloria transitorie
prosperitatis gaudio. numquam fuit turgidum
nec inflatum. Nimirum humilis animus
eius supra solidissimam petram fundatus. In
maculabili conscientia. cogitatione sincera
calliditatisque ignara. In prosperis humilis
in aduersis existebat uehementer fortissimus.
Nec prosperitate erigebatur. nullo detrimento.
uel augmento constantia eius mutabatur. Constans
erat in cunctis: et aduersus omnia patientissi
me paratus. Patiens nimium: et dolore fortis
simum. In cunctis aduersis constans. In omnibus
angustiis intrepidus perseuerabat. Uultum:
nec gaudio nec merore mutabat. Unus semper
uultus eius. una hilaritate decoratus cunctis oc
currebat. Semper idem unus uultus eius. nec um
quam rerum uarietate mutabatur. Non il
lum cunctis numquam elatio uirtutibus extulit.
sed in omnibus humilitatem sinceram. sincero
conseruabit sacratissimo cordis affectu.

Cumque in talibus diuino fauore uirtu
tibus polleret fama bona opinione
crescente ad sparsis: et operta luminis
a uero lumine condonata: multis in regio
nibus coruscauerunt. Unde accidit. ut ac
opinione seuissimi atque crudelissimi:
uuisegotorum leouigildi regis penetraret
auditum. Et sue inuidie dracho in ma
nissimus: bonis operibus semper emulus. sed
multis actionibus irritatus: eiusdem princi
pis animum uirus uipereum sauciaret.
et poculum uenenatum eius in uisceribus
transfunderet. Cuius et poculi letalis haustu
poti consilio diabolico armatus stimulan
te inuidia: supradicto sanctissimo uiro lega
tis intercurrentibus terque mandauit. ut re
licta fide catholica ad arrianam heresem
cum uniuersitate plebis commisse sibi di
uerteret. Cumque uir domini dictus constantis
sime responderet. bis. terque regredientibus
nuntiis regi mandaret: numquam se ue
ram fidem relinquere quam semel agnouis
set. ipsi insuper arriano regi exprobrauit ut
debuit. eumque a se perfidiam dignis increpa
tionibus repulit. Ad se itaque reuersis nuntiis:
cepit supradictus rex diuersis suasionibus
animum eius illicere. forsitan quacumque occasio
ne posset eum ad sue perditionis uolup
tatem incuruare. Ille uero suasiones
tantas callidas contempsit. dona et premia ue
luti purgamenta respuit. fidem catholicam
uiriliter professus uendicauit. nec tamen contra
perfidiam tacere malum sensisse uideretur.

Real Academia de la Historia

117r

Sed totis nisibus eius uesanie repugnans: clangore ueritatis personauit. Cumque se ille cerneret casso labore deficere: raptus in furore eum cepit multis pulsare terroribus. opinans minus posse concutere. quem blandimentis superare nequisset. Sed uir sanctus nec terroribus frangitur. nec blandimentis suadetur: sed forti congressione aduersus atrocissimum tyrannum dimicans. pro defensione iustitie persistebat inuictus. Comperto denique crudelissimus tyrannus. quod nec minis neque muneribus uiri dei animum a recta fide. ad sue perfidiam apostatare posset: ut erat totus uas ire. fomesque uitiorum. ac frutex dampnationis. cuius obsidebat pectus truculentior hostis. et captiuum in sua dicione tenebat callidissimus serpens. amara pro dulcibus. pro lenibus aspera obtulit cibis. pro salute medicamina mortifera.

Quendam scilicet uirum pestiferum arriane heresis prauitate per omnia uindicante. cui nomen erat Sunna. pro sediciosis simultatibus excitandis. et pro conturbatione sanctissimi uiri uel totius plebis: in eadem ciuitate episcopum arriane partis instituit. Virum denique dogmatis peruersi fautorem. hominem funestum et uultu teterrimum. cuius erat frons turbida. truces oculi. aspectu odibilis. motus horrendus. eratque mente sinister. moribus prauus. lingua mendax. verbis obscenus. forinsecus turgidus. intrinsecus uacuus. extrorsus elatus. introrsus inanis. foris inflatus. interius cunctis uirtutibus euacuatus. utrobique deformis. de bonis indigus. de pessimis opulentus. delictis obnoxius. et perpetuam ad mortem nimis ultroneus. Hic iam dictus perfidie auctor dum in urbem emeritensem adueniens. quasdam basilicas. cum omnibus earum priuilegiis. precipiente rege sublatas. ausu temerario de potestate prefati pontificis sibimet egrediens usurparet. Adductus pro donis funestis. arcioribus uinclis sauciatus: de eis procu-lis letalibus cepit contra dei famulum rabidos oblatrare sermones: et uerbis strepentibus comminantes. spurcissimas euomere uoces. Sed seruum probatissimum dei: nec contaminatio furciferi fregit. nec turbulenta ira pestiferi emolliuit. nec tempestas insanientis predictis deflexit. Sed ad instar muri fortissimi. inmobilis contra uniuersas procellas pro sancte fidei defensione permansit.

Cumque toto adnisu dei famulum uel omnes fideles. iam dictus infidelis ex questitiis orthodoxis exturbare uellet nec posset: fretus fauore regio. basilicam sanctissime uirginis eolalie passim aggredi nitebatur. ut eam sublatam de prefati episcopi potestate arriane heresi dedicaret. Cui cum Massona episcopus. uel uniuersus populus resisteret. ac uehementer obpugnaret. supradictus pseudo episcopus summa antefato principi. multa in accusationem sancti uiri scripsit. eique suggessit ut ipsa sacra basilica quam adire inpreuenerat. catholicorum potestate sublata. dicioni sue regio imperio traderetur. Ad hec ille talem fertur promulgasse sententiam. Ut residentibus in atrio ecclesie iudicibus utriusque episcopi ab eisdem adsumpti adessent. ipsisque coram positis utriusque partis. defensionem conflictu disputationum alterarent: alternisque aduersum se congressionibus dimicantes: de sacrarum scripturarum uoluminibus queque ab eis essent dicta. platis testimoniis astruerent uel roborarent. Et cuius pars triumphum brauii obtineret ipse nichilominus ecclesiam sancte eolalie sibimet uendicaret. Atubi huiuscemodi decretum crebescente rumore in auribus almi uiri massone personauit. ilico basilicam sancte uirginis eolalie prosperus petiit. tribusque diebus. totidemque noctibus parsimoniis et fletibus perseuerans. ante altare sub quo uenerabile corpusculum sacre uirginis et martiris situm est. pauimento prostratus incubuit. Tertio demum die ad atrium quod est fundatum intra menia ipsius repedauit. Tantaque cum alacritate et mentis constantia regressus est. ut nulli fidelium ambiguum uideretur illum in

(c) Real Academia de la Historia

eius pergere adiutorium qui dixit: Nolite precogitare quid loquamini. Sed quod datum vobis fuerit in illa hora illud loquimini. Non enim vos estis loquentes sed Spiritus Sanctus. Cumque pervenisset in urbem, ingressusque in atrium consedisset: vultus sui iocunditate cunctorum fidelium mesticiam abstulit. ac ne in aliquo de victoria eius hesitarent admonuit. Ipsumque nefandum arrianum episcopum simulque et iudices oxiens dulcissime persalutavit. Tandem arrianus episcopus una cum iudicibus septus ceteris populi: turgidusque fastu superbie ingressus est. Tum deinde residentibus episcopis, resederunt et iudices. illi quam maxime qui erant fautores arriane partis et impiissimi regis.

Cumque resedissent: sanctus Massona episcopus ut erat summe gravitatis summeque prudentie: diu multumque oculis celo intentis silentium tenuit. Cumque ille sileret, hereticorum summa episcopus prius loqui exorsus est. Cepitque nefanda oris strepentia, aspera, scabra et obscenosa, summo cum fragore producere verba. Sed cum vir Dei patienter, leniter suaviterque responderet et omnem veritatem insigniter demonstraret, atque ille contra petulantibus verbis ut pote per ora draconis insibilaret: cepere utique intelligere se virorum ingens habere certamen. Sed nulla ratione potuit moles arriane sapientie Dei Sanctoque Spiritui qui per os servuli sui Massone episcopi loquebatur resistere. Quid multa? omni ratione convictus, superatusque conticuit: ac pudore nimio confectus erubuit. Et non tantum ille, quantum mediatores perversi: qui eius partibus importune nitebantur ferre adminiculum. et non solum confusi erubuerunt: verumetiam audientes inextimabilis doctrine loquelam, mellifluo sermone de ore eius procedentem: mente consternati atque in stupore nimio conversi: cum multa admiratione quem expugnare paulo ante voluerant: collaudabant. Nam tantam gratiam in eo die eius labiis conferre dignatus est Dominus: ut numquam eum quisque prius viderit tam clarum: eloquio facundo. Et licet semper docuerit ore facundo: tunc tamen pre ceteris diebus eloquentior extitit. Tunc denique videbunt recti et letati sunt. et omnis iniquitas obturavit os suum. quin obstruxit Dominus os loquentium iniqua.

Convicti igitur fideles admirati sunt vehementer: quia quamvis virum hunc antea nossent eloquentissimum: numquam tamen eum tam scolasticos sermones, tam nitidos, tamque lucifluo eloquio reminiscebant fuisse locutum. Tunc pariter omnes orthodoxi, omnesque catholici prostratis superatisque hostibus: in laudibus adclamaverunt dicentes. Quis similis tibi in diis Domine: quis similis tibi: et non est secundum opera tua.

Deinde ad basilicam gloriose virginis Eolalie: una cum victore antistite Massona unanimiter perrexerunt. in Dei inmirum laudibus exultantes venerunt. inmensisque fragoribus iubilantes, sacratissimum templum eius introierunt: infinitas grates omnipotenti Domino retulerunt. qui sacre sue virginis templum in sublime erexerat famulos et ad nichilum suos redegerat inimicos.

Igitur supradictus heretice summa episcopus quamlibet omni ratione et veritate fuerit convictus: pertinaciter in perfidia fidem perduravit. nec poterat liberis gressibus ad portum properare salutis. Cuius cor lapideum instar pharaonis antiqui permittente Deo induraverat hostis. Post hec superatum se in omnibus videns: cepit magis magisque mente efferata adversus famulum Dei comminationes et adiecta commenta callidis machinare dispositionibus: atque contra militem Christi omni genere septus telorum, se ipsum precipue ad pugnaturus advehere. Ipsumque beatissimum virum Massonam episcopum in auribus principis Leovigildi arriani clam multis criminibus accusaret. Nichil sane calliditatisque versutiis prevaluit. Nichil virum Dei calamitosa nequitia nocuit. quem gratia redemptoris spiritalibus armis armavit.

Tandem spiritus nequam compulit sepe nominatum arrianorum regem: ut sanctum virum a propria sede removeret. suisque obtutibus presentare deberet. oculisque ministri compares cinnis

(c) Real Academia de la Historia

ei[us] preceptionis edictum implentes. atque ad
emeretensem urbem venientes: virum Dei
sub omni celeritate ad urbem tholetanam
in qua rex erat properare compellunt.

Hinc cum subito sanctissimus vir masso
na ep[iscopu]s. e gremio raptus ecclesie sancte
tolleretur: et in exilium quasi reus
ad exilium duceretur: omnium vox civi
um emeretensium. eiulatu magno. cum
intolerabilib[us] lacrimis perstrepebant tanti pa
storis abrogari sibi remedia: in mensis ge
mitib[us]. in mensisque ululatib[us] proclamabant.
His nimirum vocib[us] clamitantes. Cur ovile
tuum pie deseris pater? Cur gregem tuum
preteritum relinquis? Ne quesum[us] luporum
nos in faucib[us] mittas. Ne oves tue aeternis
nectareis floribus refecte: mordacib[us] lani
entur lupis. nullo procurante pontifice.
Tunc ille motus tot fletib[us]: ut semper in Domino
pietatis visceribus influebat lacrimasse perhi
betur. Deinde plurimis eos alloquens verbis
mira subtilitate consolari dignatus est.
Post hec valefaciens cunctis: comitante sibi
suffragio divino. profectus est tranquilla mente
constanti animo. hilari vultu. ut semper erat
solitus. Cumque pervenisset ad urbem tole
tanam. et atrocissimi tiranni conspectibus
adstitisset: plurimis eum rex lacessens
conviciis. multisque terroribus pulsans ad he
resem arrianam. omni ad nisu prave in
tentionis pertrahere cupiebat. Sed cum vir
Dei. omnia sibi illata contumelia patienter
toleraret. atque universa equanimiter ferret.
cepit tantum adversus ea que rabidus animus
oblatrabat: cum omni mansuetudine in
cunctanter respondere. Et omissis propriis
contumeliis pro iniuriis catholice fidei condo
lens. ipsi tiranno audacter respondere. Cui[us]
constantia. magis magisque permotus insa
nissimus rex: multomagis cepit rabido
ore rabidiorib[us] adversus Dei famulum infre
dere latratib[us]. Deinde ut tunicam sanctissi
me virginis eolalie ei presentaret: quam

in basilicam arriane pravitatis ibidem
in toleto haberi deberet: cepit minis ter
ribusque impellere. Ad hec vir Dei respondit.
Compertum tibi sit quia cor meum sordibus arria
ne superstitionis numquam maculabo. Tam
perversis doematib[us] mentem meam numquam
inquinabo. Tunicam domine mee eolalie sacri
legis hereticorum manib[us] polluendam: vel etiam
summis digitis contrectandam. numquam tra
dam. Neque a te recepta. quocumque tempore possideri
potest. Hec profanus tirannus audiens: in
furore vesanie versus: festinanter celeriterque
ad emeritensem urbem misit. qui ubique ipsam
sanctam tunicam sollicite requirerent: et tam in
thesaurum ecclesie sancte eolalie: quam etiam in
thesaurum ecclesie senioris que vocatur sancta
ihrlm sagaciter scrutantes: eo usque perquirerent.
quo usque repertam ad eum deferrent. Qui cum
venissent et ubique strenue requisissent mi
nime repererunt. ac sic vacui ad regem
suum redierunt. Quod cum ei renuntiarent.
acrius infrendere cum dentium stridore.
contra virum Dei diabolus cepit. Qui cum ei
obtutib[us] sisteretur: ait ad eum. Aut dic
ubi est quod requiro: aut si non dixeris. cognosce
te gravibus afficiendum esse iniuriis. Et
post in regionem longinquam in exilium proficis
ci. ubi multis erumpnis affectus omnibusque
necessitatibus intolerabiliter cruciatus: cru
deli morte deficies. Ad hec vir Domini talem
fertur dedisse responsum. Exilium michi mina
ris? Compertum tibi sit. quia minas tuas non per
timesco: et exilium nullatenus pavesco. Et
ideo rogo te ut si nosti aliquam regionem
ubi Deus non est: illuc me exilio tradi iubeas.
Cui ille ait. Et in quo loco Deus non est bioth[on]ate?
Et vir Dei respondit. Si nosti quia in omni loco
Deus est: cur michi exilium minaris? Nam
ubicumque me duxeris: novi quia non me
derelinquet pietas Domini. Sed et hoc certum habeo
quia quantum tu in me crudelius fueris de
bacatus: tantomagis me misericordia eius subse
quetur et consolabitur clementia eius. Ob cui[us]

(c) Real Academia de la Historia

constantiam maiori supplicio pessime mentis sue insanissimus tirannus uiperinus affectus felle et amaritudine nimia permotus ait ad eum. Aut presenta michi ipsam tunicam. quam fraudulenter subripuisti. aut si non presentaueris diuersis suppliciis faciam diuaricari membra tua. Cui miles dei ita imperterritus respondit. Iam dixi tibi semel et iterum. quia minas tuas non formido. Sed quicquid ualet mens tua peruersa amplius aduersum me excogitet. Ego tamen nec te pertimesco. nec metu territus id quod requiris presentabo. Sed hoc scito quia tunicam ipsam igne combussi pulueresque ex ea feci. et in liquorem aque permixtos bibi. et tactu manus sue contrectans stomacum suum dicebat. Euidenter cognosce quia in puluerem redacta bibi illam. Et ecce hic intus in uentre meo est. Numquam tibi illam reddo. Hoc autem ideo dicebat quia nullo sciente sibi eam isto modo plicatam infra sua indumenta linteis inuolutam circumplexerat. et ita eam deo solo conscio gestabat. Nam sic clauserat dominus oculos ipsius regis et omnium adsistentium ei. ut nullus intelligeret. quemadmodum ista prosequeretur uir dei. Dum hec et his similia loquerentur et esset multa celi serenitas. magestas diuina celitus fragore magno repente intonuit. ita ut tremebundus de throno suo leuuigildus rex in terram cum pauore procideret. Tunc uir dei cum exultatione magna constanter ait. Si regem. ecce regem quem timere oportet. non talem qualis tu es. Tum demum de spiritus nequam exemplo noxialibus uerbis. os sacrilegum tiranni cuius semper armatus reserauit. et istam protinus impietatis sue sententiam oblatrauit. Massonam moribus nostris semper contra nos infestum. et fidei nostre inimicum religionique contrarium. ocius a conspectibus nostris subtractum exilio relegari iubemus. Cumque huiuscemodi iniustus impiissimus rex malam sane sententiam contra insontem dedisset. quantocius ministri compares criminis eum a conspectibus eius abstraxerunt. Equumque ferocem ei ad sedendum parauerunt precipiente rege. ut eum ita precipitaret. ut cadens fractis ceruicibus crudeliter interiret. Tante scilicet ferocitatis equus erat. quod nullus sessor. pro eo quod iam multos per precipitia corruere fecerat ascendere presumebat. Cumque uir dei ut in eo ascenderet pararetur. rex crudelissimus per fenestram cenaculi palatii respiciens. expectabat ut ei uir sanctus de equo casurus ingens expectaculum preberet. Statimque in nomine domini edicto uexillo crucis. sanctissimus sacerdos ascendit equum ferocem. quem ei dominus uelut agnum mansuetissimum reddidit. Cepit namque cum omni mansuetudine et cautela itineris sui pergere uiam. qui paulo ante in menso flatu et fremitu. atque incessanti toci corporis metu. quasi despiciendo alium ferre recusabat. Cumque hoc miraculum omnes cernerent obitu preuidentes. ualde ad mirati sunt. Nam et ipse rex in magna conuersus est admiratione. Sed quid ceco prodesse poterat iubar splendidissimum solis. cuius archana oculos excecauerat seuissimus hostis. Igitur sanctus dei antistes massona. tribus tantummodo secum suis comitantibus pueris. ad locum destinatum peruenit. cum quibus eum mox homines peruersi [?] qui a rege missi fuerant exilio in monasterio relegarunt. Cui relegatio fuit summa sublimitas. contumelium perspicua felicitas. peregrinatio in mensa felicitas.

Post hec subrogatur ei pseudo sacerdos nepopis quidam nomine. atque in locum uiri dei in emeretensem urbem substituitur. homo namque profanus. seruus sane diaboli angelus sathane. preuntius antichristi. et hic erat aliene ciuitatis episcopus. Sed quantum uir dei crescebat uirtutibus copiosis. e contra ille fedabatur actibus nefandis. Cum iam per annos tres et eo amplius. beatam uitam. beatus de

119v

gerit uir mansiona. multisque inibi pollerent uirtutibus. omnia que ibidem suis usibus suo rumque famulorum habere poterat. necessaria pauperibus erogauit. Cumque pene nichil rema sisset quod largiri deberet. quedam uidua pau percula. que multis obsistebat erumpnis. ad eum stipem flagitans aduenit. Cum uero uir dei qui iam omnia in opus simile consumpse rat. magnopere inquireret. quod ei impertiret. et quia minime reperiret. cepit pueros qui cum eo erant deposcere. ut si aliquis eorum aliquid haberet. et fideliter presentaret. ut iam dicte mulier cule tribueret. Ex quibus unus nomine Sagattus quod peterat citius respondit dicens. Habeo quidem unum solidum. Sed si hunc dedero nichil omni no unde nobis uel euectunculle nostre in postmodum emamus. habebimus. Quem uir domini ut sine aliqua hesitatione integrum daret. nichilque sibi ex eo reseruaret precepit. Non ambigens do minum sibi ad futurum. qui illi omnia bona pri mus subministraret. Qui cum iussioni ei ob temperans. ipsum solidum mulieri dedisset. post pusillum ad eandem mulierem predictus Sa gattus cucurrit. eamque deprecatus est. ut quia non erat unde uictum sibi emeret. ei de ipso quod feneratuerat. saltim uel unum tremissem red deret. unde sue necessitati consuleret. Que sta tim unum absque mesticia reddidit. duos uero secum iocunda mente portauit. Nec mora et ecce subito ante fores monasterii repente sunt ducenti asini honusti stantes. qui missi cum diuersis almoniis ad eundem uirum a diuersis uiris catholicis fuerant. Quod cum uiro dei fuisset nuntiatum. et ab his qui uenerant esset oblatum. omnipotenti domino in mensas referens gratias. illico precepit accersiri Sagattum. Qui cum uenisset. ait ad eum uir domini. Quantum de disti mulieri elemosinam poscenti. At ille respondit. Sanctissime in primum tuum solidum quem habui integrum dedi. Sed quia urgebat necessitas. unum ab ea tremissem postea ac cepi. Et uir domini dixit. Indulgeat tibi dominus frater quia ambiguus extitisti. de miseratione domini

dispersisti. insuper et in multos pauperes paratum duo tremisses dedisti. ecce duo milia solidos et ducentos asinos honeratos multis alimen tis accepisti. Nam si tercium tremissem non abstulisses. procul dubio trecentos asellos ho nustos accepisses. Qui deinde gratias agens. atque gratiam benedictionis sue per gratiarum actione reddens. cunctos qui eum requisierant sacris eloquiis simul et epistolis refecit. Ille uero confestim pene cuncta que illi directa fuerant pauperibus erogauit.

Post aliquos uero dies. cum in basilicam ipsius monasterii gratia orationis intrasset. subito super altare eiusdem sancte basilice sa cratissima uirgo Eolalia in columbe specie niuei candoris apparuit. Cumque blande allo quens. ut pote piissima domina. fidelissimum consolari dignata est seruulum. Deinde ait ad eum. Ecce iam tempus est. ut ad tuam regre diens ciuitatem. pristinum mihi debeas exhibe seruicium. Et hec dicens. alacri uolatu ab oculis eius euanuit. Uir autem dei licet tante uisionis. tanteque consolationis gratia exilararet. flere tamen nimium cepit. quod quietem pauper tatis. et peregrinationis sue amittens. ad turbines et procellosas mundiales reuerteretur. Non illi quippe ambiguum erat. id quod audierat confes tim esse complendum. Tum deinde nulla interueniente mora. prefata gloriosa uirgo inui rias serui sui seuerissima uindicauit ultio ne. Qui flagris (uel flagellis) diu multumque utraque latera + uberauit dicens. Redde mihi seruum meum Nam si moram feceris ad reddendum. scitote acrioribus suppliciis excruciandum. Ita ni mirum flagellatus est miser. ut exper gefac tus cum fletu magno cunctis sibi adsisten tibus illatos ostenderet liuores. Et ideo cir co se clamitans fuisse flagellatum. quia sanctissi mo eius iniurias irrogasset. Nam quis ei ultra intulerit. nomen. habitum. uultusque ue nustatem singillatim pandit. et omnia mag nis cum eiulatibus manifestissime propala uit. Illico namque ueritus ne grauius dei iudi

+ Deinde nocte quadam recubanti in strato suo ipso reconcilitor (?) uirginis adstitit ei.

(c) Real Academia de la Historia

cio multaretur ut erat semper in omnibus rebus
simulator pessimus. ac dissimulator falla
cissimus post multa precepit. ut uir dei qui triu
tia fuerat a ciuitate sua remotus. rursus
accederet ad suam regendam ecclesiam. Quod dum
ea que postulabat insanissimus rex minus
annueret. scissimus uir massona sese per
mansurum ubi relegatus fuerat assereret
iterum iterumque oblatis precibus poposcit.
ut ad suam dignaretur redire ciuitatem
pietas quippe summi dei statim sincerum pectus
emolliuit. ac beniuolentia copiosa. uiam suo
famulo aperuit. Cum uero iam deo opitu
lante regrederetur. precibus muneribusque sibi
eum propicium crudelissimus rex nitebatur
efficere. quem fraude dudum relegauerat
dampnatione. Ille autem munera respuit. do
na abnuit. facinus perpetratum clementi ani
mo laxauit. Et iuxta sententiam domini debitum
culpas non retinuit set dimisit. De hinc cum
magno comitatu de loco quo relegatus fue
rat subrogatus urbem emeritensem regres
sus est. Cuius dum gressu nepopis qui eidem
fuerat subrogatus audisset. terrore diuino
subito exterritus. ad propriam urbem in qua an
tea fuerat episcopus fugere nitebatur. Prius tamen
quam abiret. argentum copiosum. et ornamen
tum insignia. et quicquid meliora uidit in eme
ritensem ecclesiam. plaustris plurimis honera
tis. per homines emeritensis ecclesie. clam noctur
no tempore ad suam ciuitatem fraudulenter mi
sit. Ipse uidelicet nepopis infeliciter ab omni
clero uel populo pulsus ab emerita. ad suam
ciuitatem festinus perexit. Ac ne eum uir
dei massona in sua ecclesia inuenisset. et cum
omni ignominia pelleret. quantocius egredi
festinauit. Cumque foras ipse cum paucis
fugeret. post ipsum cuncti ad eum pertine
tes urbem ignominiose egressi. dispersi.
conturbati. ac per diuersa palantes. ad propriam
tendebant ciuitatem. Cumque hec age
rentur. nutu dei meritisque sancte eolalie.
contigit eodem die subito sanctissimum massonam
cum infinita multitudine per ipsam uiam
regredi ad emeritam ciuitatem. per quam
plaustra rebus eius honusta pergebant. Cu
dum in ipso itinere haut procul ab urbe obui
asset uir sanctus. sciscitari precepit cuius essent ista
omnia uel plaustra. At illi cognoscentes propri
um dominum. gaudio magno repleti respon
derunt. Serui tui sumus domine. Quos ille
denuo quod in plaustris ferrent interroga
uit. Illi autem dixerunt. Res sancte eolalie et
tuas. quas hostilis predo nepopis predatur
est portamus. et ipsi infelices in captiuitatem
pergimus. separati a rebus uel filiis uel uxo
ribus nostris. et a patria in qua nati sumus
expulsi. Quod cum uir domini audisset. gaudio
magno repletus ait. Gracias tibi domine ihesu
bone refero. quam magna est multitudo
dulcedinis tue. qui tantam in omnibus pro tuis
licet indignus seruus curam gerere dig
natus es. ut et nos ab omnibus malis erep
tos prospere reduceres. et res tuas dicioni
inimicorum minime traderes. Et hec
dicens cunctos ad ciuitatem suam reuoca
ri precepit. Ac sic cum inmenso gaudio. ga
udentibus cunctis ad urbem peruenit. Et
sicut quispiam siciens in ardore caumatum
fluenta fontium concupiscit. sic ille ad ba
silicam sancte eolalie exultanti animo feruentique
spiritu ad intente deo peruenire meruit. Cumque
ibidem toto mentis affectu. desiderii sui
adcumulasset affectum. exultans in domino
exultantibus cunctis urbem ingressus est. Ita
mirum est ecclesia emeritensis exultans. sum
ma cum iocunditate suum gubernatorem
recepit. Gaudebant enim quod repperisset egro
tus medelam. solatium quod inuenisset oppressus.
alimentum quod non deesset egeno. Eo uitam
Reddita sunt a domino emeritensi ecclesie suffra
gia copiosa. Nam calamitatum penurias.
et crebras pestilentie clades. insolentesque
hostes urbis procellas sancti uiri presentia domino mi
serante suspendit. Quas in dubie remoto
pastore causa eius absentie pressit.

(c) Real Academia de la Historia

ficitur cum nõ ꝑdesset s; obesset. ut magis
ꝑderet quam regeret leouigildus ĩ yspaniã
nec aliquam de flagiciis uł facinoribus re
maneret. quod nõ ꝑprium sibi defenderet.
deserens usque quaque dominum. ymmo derelictus
ipse a deo regnum simul cum uita infeliciter
ꝑdidit. Grauissimoque morbo diuino iudicio cor
reptus. uitam fedissimã amisit. et mortem
sibi ꝑpetuam ad quisiuit. Crudeliterque corpo
re eius anima resoluta: ꝑpetuis penis de
tenta ꝑhennit exhibit mancipata tarta
ris: nõ inmerito tenetur religata piceis
semper bullientibus undis arsura.

Post cuius crudelissimã mortem uene
rabilis recaredus primus xpc filius eius.
uire ad ministrationem regni adeptus
est. meritoque ad culmen sibi debiti ꝑnci
patus euectus est ꝑcipuus meritis. legiti
me sollempniter pro regali culmen tribue
re dño ꝑmeruit. Hic denique ortodoxus
et ꝑ omnia catholicus. Qui patrem ꝑfidum
s; xpm sequens dñm ab arriane heresis
prauitate conuersus totamque uisigo
torum gentem mira predicatione ad ueri
fidem ꝑduxit. Erat enim religionis di
uine assertor. recte glie predicator. defen
sor omnimodis catholicam fidem. Sanctam
trinitatem in ebdomadam. unique uirtutis et sub
stantie ꝑdicans. atque in ꝑsonarum ꝑprietate
distinguens. in natura unum dm̃ adfir
mans. patrem ingenitum dicens. filium
ex patre genitum adstruens. spm̃ uero
scm̃ ex utroque ꝑcedere. His uidelicet uir
tutibus adornatus: cepit omnes quos deo ca
ros sentiebat diligere. Odire omnino
et execrare omnes quos deo agnoscebat esse
odibiles. atque hereticorum nefandae impie
tatis condẽpnauit errorem. Quo dum ista
ter fieret: et multa catholice ecclie fauente
deo tranquillitas redderetur. et arriane ca
lamitatis error. ab omnium pene men
tibus discuteretur: et cunctis simultatibus
pulsis. urbs emerita unã cum sco massona

epo ꝑ tante tranquillitatis grã congauderet.
et dño indesinenter grãs referret. rursus
antiquus hostis inuidia assueta incitatus re
ditiua dei famulo ꝑ suos ministros intu
lit ꝑnicia. Sunna namque gotus eps cuius
supra memoriam fecimus. irritatus a dia
bolo. quosdam gotorum nobiles genere:
opibusque ꝑquam ditissimos. e quibus etiam
nõ nulli inquibusdam ciuitatibus comites a
rege fuerant constituti: consilio diabolico ꝑsua
sit. quos de catholicorum agmine. a gre
mio catholice ecclie cum innumerabili
multitudine separauit. ꝑlis et contra fami
lium dei massonam epm̃. fraudulenta consi
lia qualiter eum interficeret commentauit. Tũ
deinde. ad eum pueros suos misit. et quasi
ex affectu caritatis. ad domum suam ꝑ
eosdem uenire rogauit. ut ibidem dm̃
dei crudelissima morte ꝑimeret. Qui cum
uenissent eique suggessissent. mox uir btõs
spũ dei repletus. consilium eorum intellexit
et statim ait. Ego illuc habire modo mini
me possum. quia ea que ꝑ utilitatibus eccli
e catholice disponere debeam. S; ... de
derit uenerit hic in atrium eccle uenire.
et quemadmodum uult ita me uidebit.
Hi uero qui missi fuerant redeuntes: ea que
audierant renuntiauerunt. Cumque hec
audisset: supradictos comites. cum quibus
scm̃ uirum interficere disponebat. ad domum
suam ꝑtinus asciuit. eisque ut ad atrium
unacum eo pergerent dixit. Ita tamen
cum eis prius diffiniuit. ut dum atrium
introirent: unus ex illis cui uuittericus
nomen erat: qui etiam post rex gotorum
fuit. exerto gladio ita btissimum uirum
uno ictu transuerberaret: ut scdo opus
nõ esset. Cum autem huiuscemodi consilio
iam dictum uuittericum informaret: ad
atrium sci epi. uno animo. eademque sen
tentia omnes simul perrexerunt. Qui cum
uenissent. et illico ingredi noluissent. ꝑhi
biti sunt. et ut paululum foribus exte

tarent ad

(c) Real Academia de la Historia

tarent ad momenti sunt. quo ad usque sanctum Massonam ad Claudium virum clarissimum ducem Emeritensis civitatis mitteret. ut eo presente se mutuis alternisque cernerent aspectibus. Idem vero Claudius nobilis genere ortus. Romanis fuit parentibus natus.

Existebat presens fide catholicus et religionis vinclis fortiter astrictus. In preliis strenuus. In timore Dei valde precipuus. in bellica studia eruditus. In causis bellicis nichilominus exercitatus. Cumque eidem nuntiatum fuisset. quia domus eius valde contigua erat. idem prior cum ingenti multitudine predicti viri preparatus adfuit. Denique cum vir illustris Claudius atrium introisset. prefatus illi qui supra memorati sunt. cum ingentibus catervis ipsi introierunt. ac deinde salutato viro sancto ex more consederunt. Cum diu multumque residentes ad invicem loquerentur. idem iam dictus Uittericus iuvenis fortissimus. stans post scapulam egregii viri Claudii ducis. ut pote iunior adhuc etate reddens obsequium seniori. immo domino suo. gladium quo erat accinctus toto nisu e vagina sua educere voluit. ut sanctum Massonam simulque et Claudium secundum quod diffinitum fuerat trucidaret.

Sed nutu Dei ita gladius in vagina astrictus est. ut putaret hunc clavis ferreis cum ea fuisse confixum. Cumque diu multumque ensem educere voluisset. et omnino non valuisset. ceperunt auctores huius pravi consilii tacite admirari. cur Uittericus quod fuerat pollicitus minime adimpleret. Cumque sibi alterutrum oculis intuentes. magis magisque ortabantur. ut tantum nefas et tam immane piaculum incunctanter patrare deberet. et predictos viros gladio animadverti nullatenus formidaret. Ad quorum ita crudelissimam exortationem. iterum atque iterum spatam suam e vagina totis viribus educere voluit. sed numquam potuit.

Cumque supradictus iuvenis cerneret. sensit divino munere gladium fuisse astrictum. ut quem semper suis usibus aptum habuerat. tunc minime educere potuisset. Et hinc in stupore nimio conversus expavit.

Auctores vero huius nefandi sceleris. ut viderunt concinnationes suas nequissimi consilii divino iudicio fuisse frustratas. ilico surrexerunt ac valefacientes ad domos suas cum amaritudine redierunt. Illisque recedentibus Uittericus cum eis minime rediit. sed statim tremebundus ad pedes sanctissimi viri Massone episcopi corruit. eique consilium predixit. Et quem antea occidere voluerat. nec gladium educere valuerat. sinceriter enarravit. Post hec cum lacrimis ait.

Confiteor pater sancte. quia tota intentione hoc malum perpetrare volui. sed non me permisit Deus. Et adiecit. Sed et aliud adversum te disposuerunt consilium.

Ut quia hic in atrium morte non prevaluerunt. saltem in die sancto pasche prevaleant. Hanc enim dispositionem habent. ut quem ex more in pascha hic celebraturus missam in ecclesia seniore. et post missam iuxta quod mos est ad basilicam sancte Eulalie psallendo cum omni catholico plebe profectus fueris. homines eorum ad portam civitatis cum multis plaustris honusta gladiis vehiculis dissimulata calliditate quasi frumenta deferant. parati sunt. Cumque vos inermes simpliciter processeritis. omnis eorum repente super vos irruat multitudo. Arreptisque gladiis et fustibus omnes pariter viros ac mulieres. senes vel parvulos. crudeli morte interimant. Ego vero infelix qui me in tantum facinus miscui. a te piissimo domino meo indulgentiam peto. et ut michi tuis precibus Dominus veniam tribuat deprecor. Omnia tamen que novi fideliter suggero et purissime manifesto. Ecce in manibus vestris sum. facite in me quod bonum et rectum videtur in oculis vestris. Ac ne forsitan me tua sanctitas fallacem aut illusorem existimet. non me permittas egredi

(c) Real Academia de la Historia

atrium. Sed in custodia qua iubes trade. donec omnia strenue perquiras ac certissime cognoscas. Et si mentiente me aliter reppereris ...tris. nolo uiuere.

Cum hec uir domnus Massona episcopus qui semper uirtute pietatis enituit audisset. eum ut nichil omnino metueret blande admonuit. Gratias omnipotenti deo egit. qui seruos suos de tantis liberauit periculis. Ac deinde ad claudium ducem misit eique omnia intimauit. Quod dum ille audisset. precepit ut causa paululum silentio tegeretur. ne forsitan cognoscentes proditum fuisse eorum consilium. fugam arriperent. Sed dum sagaciter inuestigarent manifeste reperit esse uerum quod fuerat nuntiatum. Cumque ea que exposuerant supradicti comites arriani perbuissent. ex more in occursum dispositi circumquaque multitudo in insidiis. repente super eos dux irruit claudius. Et alii ex eis capti sunt. alii uero qui gladiis opponi uoluerunt. a gladiis statim perierunt. Tunc demum ad domum sunna arriani episcopi cum ingenti multitudine claudius dux peruenit. Ipsumque simul hereticum episcopum nichil horum opinantem comprehendit. eumque arcte custodiendum sancto massone episcopo delegauit. Similique modo uniuersas collegas eius custodie mancipauit. Vuittericum uero qui hec omnia nefandorum consilia manifestauit. liberum abire precepit.

Omnia igitur que gesta fuerant gloriosissimo principi recaredo claudius dux intimauit. atque ut protinus confestim decreti sui sententiam ei preciperet. quid de hostibus domini ihesu christi fieri deberet. suggessit. Rex uero huiusmodi accepit suggestionem talem dedit sententiam ut cuncti omnibus patrimoniis uel honoribus priuati. exilio multis uinculis ferreis uel constricti ligarentur. Sunnam uero pseudo episcopum exortarentur conuerti ad fidem catholicam. Et si conuerteretur. tunc demum ei preciperent. ut penitentiam agere deberet. et lacrimarum satisfactione sua delicta defleret. Ut acta penitudine. cum eum iam cognosceret perfectum esse catholicum. eum postmodum in quacumque alia ciuitate ordinaret episcopum. Cumque ei [illegible] crebro dicerent ut penitentiam tantis piaculis ageret. et furorem domini quem delinquendo excitauerat. deflendo mitigaret. quod agere noluit. Sed protinuam non amittens tirannidem. hec respondit. Ego quid sit penitentia ignoro. Ob hoc compertum uobis sit. quia penitentia quid sit nescio et catholicus numquam ero. Sed aut ritu quo uixi. uiuam aut pro religione in qua nunc usque ab ineunte etate mea permansi. libentissime moriar. Cuius dum mentem obstinatam pertinaciamque in malis cernerent. hunc protinus de finibus yspanie ne alios pestifero morbo macularet. cum summo dedecore infeliciter repulerunt. atque in modicam nauiculam ignominiose imposuerunt. eique comminantes preceperunt. ut in quocumque loco uel gente. uel regione transmeare uellet. liberum haberet arbitrium. Qui cumque uero triste in yspania fuisset reptus. grauiori se agnosceret multandum sententia. Tum deinde nauigans. mauritanie regionis contigit litus. atque in eadem prouincia aliquandiu commoratus. multos perfidia impii dogmatis maculauit. Deinde. diuino protinus multatus iudicio. crudeli exitu uitam finiuit.

Basilicas quibus sanctus massona dudum iniuste caruerat. iuste cum omnibus priuilegiis recipere meruit. et omne patrimonium supradicti heretici. concedente clementissimo principe recaredo adeptus est. Ceteros uero uiros sceleratos quos supra meminimus. iuxta preceptum regis exilio relegarunt. Ex quibus unus uocitabatur uagrila de manibus eorum euadens. ad basilicam sancte eolalie ob remedium percipiendum confugit. Quod cum principi recaredo sepe dictus claudius intimasset hoc dixisse fertur. Inimicus summi dei miror cum qua facie atria eius sancta ingredi presump

(c) Real Academia de la Historia

serit. Ut quem actenus in saeuiendo frustra persecutus est: nunc ad eum percipiendi causa remedii confugium facit. Sed quia multe miserationes nouimus esse domini et nullum despicere quamuis delinquentem ad se conuertentem ambigimus. Ob hoc ita decernimus. ut ipse uagrila cum uxore et filiis et omni patrimonio suo perpetim sanctissime uirginis eolalie seruus deseruiat. Nam et hoc presenti decreto sancimus. ut sicut ultimi pueri ante equum dominorum suorum absque aliculu uel uehiculi uiuamine ambulare soliti sunt: ita ante caballum domini qui preest celle sancte eolalie ambulare debeat. et omne seruicium quod infimum consueuit peragere mancipium coram eo deposito caturno uel fastu: cum omni humilitate deseruiat. Accepta igitur sanctus masona auctoritate. cum illico de basilica egredi ad suum conspectum uenire precepit. Et ut semper pietatis uisceribus affluebat: eum blande ne aliquid iam deinceps formidaret admonuit. Sed ut iussioni principis obtemperans causa obedientie. de ecclesia sancte eolalie usque ad atrium quod est fundatum intra muros ciuitatis ante caballum redempti diachoni manibusque gestans ad atrium peruenisset: statim eum uir sanctus cum uxore et filiis et omnibus predictis absoluens liberum abire permisit. Hoc solum illi precepit. ut omnimodis catholicam fidem integram et inmaculatam cunctis diebus uite sue conseruaret.

Dum igitur tempestate apud galliarum eximiam urbem narbonam. huiuscemodi contra fidem catholicam: diabolus excitauit sedicionem. Cuius cause seriem enarrare perquam longum est. Nam si hoc per ordinem prosequi uoluerimus: tragediam magis quam ystoriam texi uidebitur. Sed breuiter summatimque exiguam particulam enarremus. Duo denique comites. incliti licet opibus. et nobilis genere: prorsus tamen mentibus et ignobiles moribus. granista uidelicet et uildigernus: una cum arrianorum episcopo nomine athaloco uel alii multi compares errorum suorum: grauiorem in eadem regione fecerunt turbationem. Nam resultantes aduersus fidem catholicam: infinitam multitudinem francorum in gallias introduxerunt. Quatinus et prauitatem arriane partis uindicarent: et si fieri potuisset: regnum uiro catholico recaredo preriperent. Interim per idem tempus innumerabilem clericorum religiosorum et omnium catholicorum interficientes multitudinem. inmensam fecerunt stragem. Quorum scilicet saluator noster ihesus dominus animas. omni auro obrizo puriores. omnique lapide precioso preciosiores. uelut holocaustomata suscipiens: cateruis martirum in celesti sacrario collocauit.

Post hec igitur nulla mora intercurrente. sublimis atque omnipotens deus. hostibus suis superno brachio repugnans: patribus excellentissimi recaredi principis sanguinem in nocuum ulciscens. cum presceali iudicio protinus de inimicis mirificam fecit ultionem. Denique prostratis consternatisque uniuersis fidei catholice inimicis: sanctus massona episcopus cum omni plebe sua psalmodie canticum exorsus: misticas laudes domino cecinit. atque ad aulam alme uirginis eolalie. cum omni plebe plaudentes manibus ymnizantesque uenerunt. Ac deinde paschalem sollempnitatem. omnis cum eo ciues iocundissime celebrantes: more processorum plateatum fragore magno iubilantes in laudem domini clamauerunt dicentes. Cantemus domino gloriose enim honorificatus est. Et iterum. Dextera tua domine magnificata est in uirtute: dextera manus tue confregit inimicos. et per multitudinem magestatis tue contriuisti aduersarios. Post hec remotis ab omni parte tempestatibus: copiosam dominus populo catholico largiri dignatus est pacem.

Sanctus itaque massona dum multis curriculis annorum ad minculante suffragio diuino emeritensem regeret ecclesiam: fessus iam nimia senectute. in

(c) Real Academia de la Historia

febrium correptus est. Cepitque viribus corporis totius repente destitui. Tunc deinde convocans archidiaconum suum nomine Eleuterium ait illi. Cognosce fili quia tempus resolutionis mee instat. Et ideo obsecro te atque admoneo. ut iam modo ita curam sancte ecclesie. totiusque sancte congregationis sollicite geras. ut me in omnibus securum reddas. Et michi liceat in loco secreto meditans anime mee priusquam habeam deflere delicta.

His auditis iam dictus archidiachonus ei non infirmitati. nec senectuti compassus est. non se desolari tanti patris solatio doluit. sed potius pro eius obitu gaudio magno gavisus est. protinus cor suum letitie transitorie potestatis inflavit. Ita nimirum. ut cum magno comitatu puerorum. superbus equo vehente. huc illucque gyraret. Post aliquantis autem diebus accidit ut sanctus Massona episcopus puerulis qui ei fidele exhibuerant servitium. libertatis cartulam conscriberet. et pro confirmanda eorum libertate. aliquam parvunculam peculiole tribueret. aut certe exiguas possessiunculas conferret. At ubi archidiachono iam dicto nuntiatum est. illico atrium petiit. quemadmodum se haberet sanctus episcopus sciscitavit. Cui cum dictum fuisset quia convalescente egritudine morti iam appropinquaret. statim supradictos puerulos arcessivit. et quicquid illis veraciter a sancto fuisset illatum episcopo requisivit. Quod cum illi veraciter dixissent. excitatus in furia cepit eis minas turbulenter protendere timoresque addicere. Videte quod accepistis bene conservate. Nam si michi omnia intemerata cum requiero non presentaveritis. scitote vos gravissimis suppliciis cum furore excruciandos. Et his dictis cum furore ad domum suam reversus est. Tunc deinde supradicti pueri cellulam in qua sanctus vir Massona episcopus eger in lectulo decubabat ingressi. amarissime coram eo flere ceperunt dicentes. Misericordiam nobis indignis pro tua pietate fecisti. quod utique nobis melius nobis conveneret si non fecisses. Ecce adhuc tu vivis. et tantas minas nobis protendunt. te defuncto quis nos de eorum queat liberare manibus. Hec et his similia multa coram eo lacrimabiliter affati sunt. At ille his auditis non facile credidit. sed prius ut sue gravitati conveniebat. utrum verum an falsum esset quod audierat. sagaciter requisivit. Cum autem conperisset verum esse quod audierat. lacrimatus est. Statimque se in sellula levari. et ad basilicam sanctissime Eolalie virginis cui semper devota mente servierat deferri precepit. Cumque ibidem sanctissimus senex pervenisset. coram altari sacro manus expandens. simulque venerabiles oculos cum lacrimis ad celum attollens. cum magno gemitu sese in terram prostravit. et preces suas diu multumque in conspectu domini fudit.

Completa vero oratione. clara voce cunctis audientibus ait. Gratias tibi refero domine. qui exaudisti me. Benedictus tu in secula seculorum. quia non amovisti deprecationem meam et misericordiam tuam a me. Et his dictis. ad episcopium redit. Ita nimirum redditus pristino vigori. ut putares hunc non egrum. non senem. sed redivivum sumpsisse vigorem. iuvenemque esse robustissimum. Qui cum ex more ad vespertinum officium vellet procedere. mirum in modum gaudentibus cunctis. Archidiachonus hec audiens reatu suo oppressus obstupuit. quod audiebat ad vesperum processurum. quem putaverat eodem die moriturum. Confusione igitur et pudore faciei opertus. secundum consuetudinem cum omni clero. voluit noluit. coram episcopo adstitit. eique mansum ex more obtulit.

Cui vir domini ait. Precedis me. Sic michi vivat anima tua. Quod ille audiens non intellexit plenius. sed ceteros diachones percontatus est. quod nam esset quod sanctus episcopus dixisset. precedis me. Illi vero ignorantes causam responderunt. Non pro alio tibi dictum est. nisi quia eum precedis ad ecclesiam. Cumque vespertinum cepissent implere officium

(c) Real Academia de la Historia

statim supradictus archidiachonus gravissimo
dolore ibidem in choro psallentium percussus: ad
domum suam cum gravi egritudine remeavit.
Quod dum genitrix eius sanctissima scilicet femina ag-
novisset: illico ad venerabilem virum cursu rapi-
dissimo perrexit. eumque deprecari cum lacrimis
et fletu magno cepit. ut pro filio eius oraret ad dominum
a quo hec ille hoc tantum respondit. Vade oravi. oravi.
Ex inde die tertia: archidiachonus obiit.

Sanctus vero massona episcopus plurimis quibus sup-
perstes fuit diebus: multam helemosinam
egenis impertivit. ac fidelibus famulis ma-
iora gratie sue beneficia conferens. largiora stipen-
dia munerum tribuere est dignatus. Dein
senex et nimium etate decrepitus dierumque
multorum ultimum inter verba orationis cum
pace efflavit spiritum.

Post hunc denique electus est sanctus vir sum-
me sanctitatis ac simplicitatis nomine
innocentius. Cuius meritum: nomi-
nis indicavit vocabulum. Innocens utique
et simplex. neminem iudicans. neminem
condempnans. nemini nocens. Innocuus sese
et pius cunctis vite sue temporibus exhibuit.
Qui eodem tempore quo ordinatus est. ut fertur in
ordine diachonorum ultimus habebatur.
Tante denique sanctitatis et compunctionis fuisse
perhibetur: ut quotiens pluvia deerat.
et estu nimio terram longa siccitas exurebat
collecti in unum cives urbis illius cum eodem
per basilicas sanctorum pedibus dominum exorantes per-
gebant. Repente vero quotiens cum eo
procedebant: pluvia celitus largiflua tribue-
batur. que plenissime terram saciare potuis-
set. Unde non dubium erat quod eius lacrime ex
tam humili simplicique mente edite: apud
omnipotentem dominum non solum hec verum etiam
potiora his obtinere potuissent.

Quo etiam defuncto: sacerdotii culmen
sanctus renovatus. cunctis virtutibus de-
coratus: non in merito promeruit. Vir
denique natione gotus: generoso stigmate
precatus. familie splendore conspicuus. Erat
enim procerus corpore. forma perspicuus. statura
decorus: obtutu gratus. venusto vultu. decorus
in facie. nimiumque admirabilis aspectu. Sed
quamvis extrorsus habitus sui esset gloria de-
coratus: introrsus pulcrior habebatur lumi-
ne sancti spiritus illustratus. Multis nimirum
artium disciplinis existebat eruditus: mul-
tisque virtutum variis generibus adornatus.
Erat enim egregius in omnibus operibus suis.
Castissimus iustissimus nimiumque acri inge-
nio. et in omnibus disciplinis ecclesiasticis
vehementer instructus: atque in divinis volu-
minibus per quam exercitatus. Hic dum multis
virtutibus choruscaret: sacra doctrina non nul-
los discipulos erudiens. sanctissimoque exemplo
vite sue instituens: prudentia videlicet sanc-
titate. patientia. mansuetudine. misericordia.
plurimos tales qualis ipse exstitit limen
iusticie: scilicet dogmatis predicatione effecit.
Cuius doctrina aeternus rutilat ac refulget
ecclesia: ut sol et luna. Dein cum plurimos
annos irreprehensibiliter rexisset ecclesiam:
angelicis cetibus copulaturus. omnibusque cele-
stibus superarum partium legionibus conive-
turus: inuabilit artubus resolutis. e cor-
pore egrediens. supernam aulam regni. cum christo
semper mansurus. et sine fine regnaturus
introire meruit.

Horum igitur supradictorum sanctorum corpora
in una eademque cellula haud procul ab
altario sanctissime virginis eolalie: hono-
rifice tumulata quiescunt. Ad quorum denique
veneranda sepulcra tantum christus cotidie pie-
tatis copiose confert gratiam: ut quacumque
fuerit quispiam egritudine convexatus: quo-
cumque etiam fuerit langore afflictus: sta-
tim ut divinum nomen illuc toto corde
deprecaverit: omnis a se morbos discussos. omnisque
maculas pulsas divinitus sentiens sanus
hilarisque ad cupitam per dei gratiam pervenit sa-
nitatem. Quantitatem scilicet miraculorum

(c) Real Academia de la Historia

obitumque simul inpoplit ut potuit sermo xpi multum enarrauit. Quod qualibet scolare nimio. periti set inperite displiceat. omissa pompa uerborum humiliter sentientes. credentesque nobilitati. et quandam emolumentum bone mercedis legentibus. audientibusque adcumulet.

Ego namque humillimus omnium a fastidiosis lectoribus peto. ut legant prius huius codicis opuscula. et postea despiciant ne uideantur non ex iudicio sed ex odio presumere et ignorata dampnare. Illud tamen manifestissime cognoscant me amore xpi. et dilectione sanctissime eulalie inpulsus ut scriberem manifesta retulisse. uera procul dubio ueraciter esse fuisse. Uni in trinitate semperque deo regnanti que perhenniter. gloria. honor. fortitudo. gratiarum actio. uirtus. potestas. laus. et benedictio. nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

Incipit uita sancti dominici siliensis.

Gloriosus xpi confessor beatus dominicus in regione hyspanie in territorio naiarensi uilla que cannas dicitur ex patre generoso ad modum et honesto iohanne nomine extitit procreatus. Cepit autem puer bone indolis ab infantia ultra uires etatis illius quodam presagio futurorum. dominum colere et timere. nec se uoluit ut illa etas assolet puerorum lasciuiis seu lusibus inplicare. sed parentum comitatus uestigia ecclesiam frequentabat. et que de diuinis scripturis ibidem intelligere poterat. tenaci memorie commendabat. ac pro suo modulo paruitatis opere adimplebat.

Puerilibus ergo annis domi simpliciter et innocenter transactis. postquam factus est adolescens. ex iussu parentum curam suscepit ouium pascendarum. futurus tandem multorum fidelium dux et pastor et sic ad instar moysi prophete et dauid patriarche idem sanctus uerus propheta futurus et nobilis patriarcha. prius ouium carnalium extitit pastor. inde ad regimen xpi paulo post ad sumendus. Relictis autem ouibus quibus per quadriennium intenderat nutriendis litteris sacris instruitur. et nutu spiritus sancti qui eum ab infantia inspirauerat. sic competenter in breui fuit eruditus. ut post paululum sacerdos fieri mereretur. Nouus uero xpi sacerdos. officium sacerdotale sic digne et laudabiliter studuit adimplere. ut ex inde carus deo et acceptus hominibus haberetur.

Enimuero dei seruus diuini amoris dulcedine debriatus sic ardenter cepit feruescere erga dominum. ut non contentus communi itinere aliorum. sic ad ardua conscendere cupiens. et per portam angustam ad palacium summi satagens introire spreto mundo ac suis furtim parentibus derelictis. ad deserti solitudinem conuolaret. Solus igitur dilecte solitudinis habitator uacauit ibidem soli deo assiduis orationibus et ieiuniis. ac contemplationis dulcedini indesinenter intentus carnem coegit seruire spiritui artissimis. ieiuniis continuis. uigiliis et creberrimis disciplinis. Sed non defuere sibi in heremo diaboli temptamenta. quinimo idem malignus spiritus bonorum operum emulator. eum multis temptationibus lacessiuit. sed ipsum uir domini uiriliter superauit. Porro quo temptationum genere. uel quomodo fuerit inpetitus aut quantis reuelationum gaudiis potitus fuerit in deserto. nulli notificare uoluit seruus dei. sed hoc solum pro certo didicimus. ut qui bonus illuc intrauerat. inde melior est egressus. Interea cogitare cepit uir domini ut in congregatione sub obedientia uiueret. quatinus et ab aliis adisceret qualiter deo posset melius

(c) Real Academia de la Historia

et perfectius deseruiret. et superiorum in
omnibus obediret preceptis amore illi
qui propter nos usque ad mortem fuit obe
diens deo patri.

Cum igitur anno et dimidio re
sedisset in heremo nobilis here
mita: relicto deserto in monaste
rio sancti emiliani sub regula benedicti
beatissimi suscepit habitum monacha
lem offerens semetipsum holocaustum
domino. medullatum per contemptum omnium
mundanorum. Beatus ergo dominicus iam
monachus nouus factus. sic per uite sancti
tatem curauit omnibus imitabile se
prebere de uirtute cotidie progrediens in
uirtutem: ut liquido clarescet uniuersis
quod ex sola emulatione uirtutum: deser
tum non deserti propositum requisisset. et lo
cum non animum ex desiderio meliorandi
de uite mutasset. non ex animi leuitate.
Sane cum abbas loci et monachi. sanctitatem ui
rum cernerent tot morum insigniis
pollere. et uitam eius tantis ornatam uir
tutibus uehementissime mirarentur:
probare suum opere cupierunt. utrum talis
esset interius idem sanctus. qualis exterius
apparebat. Communi igitur consilio decreuerunt.
ut sibi domum sancte marie de cannis que
pene destructa ex toto fuerat commenda
rent. ut per huiusmodi obedientiam sibi in
positam: in qua quodam molestie uidebatur
ad intuitum utrum uera an simulata
esset eius sanctitas probaretur. Veruntamen
dei seruus non in simulatione sed in uerita
te ambulans coram deo confestim: ut
audiuit abbatis imperium humiliter
obediuit. et ad domum predictam deue
niens. ut eam omnibus rebus exspolia
tam repperit grauiter ingemiscens.
totus ad implorandum dei auxilium lacri
mabiliter se conuertit.

Confisus autem beatus dominicus de diui
na bonitate: cepit labore manuum
suarum sibi et suis necessaria ministrare
et gaudebat quam plurimum quod in hoc antiquorum
patrum mereretur fieri imitator. Vite
quoque actiue licet pro necessitatibus quandoque
insisteret: contemplatiue tamen frequentissi
me incumbebat. et aliis bonis operibus sic ua
cabat. ut omnibus sue uacabat sancte forma fie
ret et exemplum. Audita itaque fama ope
rum uiri dei. que iam longe lateque fuerat
diuulgata: multi ad eum ceperunt conflue
re cateruatim. ac prebere illi donaria tam
largiter. tam habunde. ut infra biennium
tam ecclesia quam reliqua omnia essent infra
tum plurimi restaurata. Cum autem uenera
dus episcopus sancius nomine. sanctus uita rogatu
uiri dei ad locum illum uenisset pro illa ecclesia
consecranda: repertis ibidem matre et sorore
beati dominici que ad patrandum ipsi episcopi sole fue pro nouitate
rant euocate. egre sustinens quod dei seruus
mulieres secum permitteret habitare: dixit
ad illum. quod ipsorum amicicia propter hanc
rem parum esset de cetero duratura. Licet
uero dominicus unam matrem ex illis. et alteram
sororem suam: ac pro suo communo aduenisse
parando: humiliter cepit astruere. noluit
tamen assentire episcopus sed protinus ascenso mulo
[illegible] quippiam de sancto suspicatus: in
[illegible]andus recessit. Cumque paululum
processisset: repente diriguit mulus eius peni
tus [illegible] factus: ut nec punctus calcaribus
nec [illegible]tus uberibus. nec per [illegible] illam qua
cepit partem. nec per aliam posset aliquate
nus ultra ire. Intelligens autem episcopus hoc to
tum fieri nutu dei: ait sociis suis. Reuerta
mur cito ad uirum dei. quia pro eo quod in eum
[illegible] peccauimus talia contigerunt. Reuer
sus igitur presul suppliciter peciit a uiro dei uenia
super hoc sibi dari. et ea obtenta: in eodem
ti honore ecclesiam consecrauit. In ipso quoque
loco meritis sancti uiri. infra miracula sunt
patrata. et multi ad ipsius monita et exempla
a peccatis ad penitentiam sunt conuersi. nec non
pater et mater eius et fratres ad persuasione

(c) Real Academia de la Historia

Ipsi relicto seculo ad uitam monasticam conuolauit. Preterea abbas et monachi his omnibus intellectis. indignum et indecens iudicantes. ut homo tam sanctus degeret intra claustrum. eundem ad se uocatum de comuni consensu priorem monasterii prefecerunt. Qui multo uero magis ipse optaret esse subditus quam prelatus. mutus tantum in iunctam obedientiam. uerus obedientie filius suscepit humiliter. et nomen impositi officii sic complere studuit diligenter. ut uerbo pariter et exemplo cunctos intus et extra ad melius prouocaret. magis eis prodesse cupiens. quam preesse. et amari potius quam timeri. Quanto maior erat pre ceteris post abbatem. tanto apud deum et homines humilior ceteris apparebat. Eo tempore uir nobilis dominus garsias rex prouincie naiarensis. ad monasterium sancti emiliani deuenit. et iuxta prauam consuetudinem immo potius corruptelam. exegit de facultatibus domus subsidium sibi dari. Sed beatus dominicus auglacter eidem regi magna constantia contradixit multiplici astrucus ratione quod res monasterii a suis progenitoribus et aliis christi fidelibus ad seruicium seruorum dei erogatas non deberet minuere. sed potius augmentare. Quo audito rex iratus quam plurimum. incepit sibi minari. nunc de lingua amputanda. nunc de oculis eruendis. et ad ultimum cum iure iurando de morte corporis inferenda. At tamen dei filius in nullo perterritus. sed magnanimior inde. ait ad illum. Tu rex sicut dicis animam meam de corpore potes expellere. sed non postmodum ei inferre poteris aliquod nocumentum.

Tunc rex plenus furore abbati cenobii persuasit. ut illum a prioratu depositum. et de monasterio expulsum foras eiceret ad monasterium. Abbas autem qui ob conuersationem [illegible] inuidie iaculo fuerat titillatus. gratum habens quod sue inuidie nequitiam poterat sub regis imperio palliare. libenter annuit dicto regis. et transmittens ad quasdam tres cellulas dei seruum. ad colorandam suam fraudulentiam. eas sibi retinendas tradidit et regendas. Precepto itaque abbatis dei seruus deuote ibat obediens gaudens. a conspectu praui consilii. quoniam dignus est habitus pati opprobrium pro nomine ueritatis. Ad predictas autem cellulas humilis seruus dei sceleriter profectus. et iactans in domino cogitatum pro suis suorumque expensis cepit ualenter propriis manibus laborare. Uix uero ibi dimidium anni compleuerat. et ecce rex adfuit memoratus. exigens ab illo ut reuerentur facultates quas ipse a nullo receperat nec habebat. Tunc dei famulus dixit ei. Pecuniam quam non habeo tibi rex dare non possum. sed quia in tuo regno tranquille uiuere nequeo. queram alibi locum. ubi cura remota seculi. in pace ualeam domino famulari. Omnibus igitur dicto uale. non causa timoris ut potest qui semper ad martirium anhelabat. sed ut in pace seruiret domino. castellam intrauit. ac regem legionensium adiit. dominum uidelicet fredinandum. Hoc autem totum taliter dominus ordinauit. ut exiliensi monasterio fere in omnibus desolato. beatus dominicus preficeretur.

In diebus illis. licinianus quidam monachus monasterii in honore supradicti beati sebastiani fundati. uir quidem sanctus et bonus. tante ruine condolens loci sui incessanter cum lacrimis domino supplicabat. ut ad locum ipsum pastorem idoneum destinaret. qui destructum posset monasterium restaurare. Uno igitur tempore misericors rex celorum tranquillitati consuluit serui sui. et desolationi predicti loci compatiens. liciniani preces et gemitus exaudiuit. Legionensium igitur rex prefatus et tota eius curia ueneranda. beatum dominicum cuius iam sanctitatis famam audierat. magno cum gaudio susceperunt. nec non

(c) Real Academia de la Historia

et omnis illius provincie populi quam plurimi extiterunt. videntes virum velut thesaurum preciosissimum sibi divinitus destinatum. et pro omnia fore ydoneum ad predictum monasterium reparandum. Providente tiam ergo domino. procurante rege predicto. de consensu suorum principum et ipsi unanimiter consentientibus nichilominus omnibus monachis dicti monasterii et existentibus toto corde. episcopus diocesanus loci ipsius. beatum dominicum quamvis invitum munere beationis impenso. abbatem exiliensis cenobii ordinavit. Beatus autem dominicus ad regimen celle exiliensis assumptus exemplo vite sancte. ac predicationis doctrina cunctos cotidie in melius provocando. sic in melius invexit sua industria et labore domum sibi commissam. ad pristinum decorem reduxit ut non solum de perdita restauraret. sed et cuncta spiritualia ac temporalia felici melioratione ac prosperis successibus augmentaret.

Quis vero enumerare sufficiat mirandas magnalia et gloriosa opera sancti huius. quantis revelationibus letificatus fuerit adhuc vivens. Nam inter cetera que sibi fuere celitus revelata. illud mirabile et excellens. quod quadam nocte vidit in visu duos angelos. albis induttos. tres coronas splendidissimas deferentes et dicentes sibi. Unam ex istis coronis tibi dominus repromittit quia mundo relicto et omnibus pompis eius eum perfectissime es secutus. Secunda vero tibi concedit pro restaurata ecclesia virginis gloriose. et pro virginitate tua quam semper ad integram custodisti. Tercia siquidem ideo tibi datur. quia exiliense monasterium reparasti. et quia verbo pariter et exemplo ibidem multum domino populum adquisisti. Si igitur quod cepisti perseveranter compleveris has tres coronas tandem habebis in celis cum christo imperpetuum regnaturus. Alio quoque tempore longe a sua domo remotus. fugam sarracenorum servorum monasterii de nocte spiritu sancto revelante cognovit. et eos facto mane cum suis sociis. insequens duce eodem spiritu in spelunca latitantes invenit. Quadam etiam die duo pauperes vestes quas gerebant in sancti petri prope monasterium ab ecclesia condiderunt. et venientes ad sanctum virum. petierunt vestes misericorditer sibi dari. Qui fraude illorum per spiritum intellecta confestim misit pro vestibus eorum absconsis. et illas petentibus erogavit. deludens prudenter eorum versuciam simulatam. Pari modo de rusticis qui nocte ad furandum porros ortum eius intraverant. et dimissis porris cum suis ligonibus orti terram tota nocte effoderant. eidem sancto fuit divinitus revelatum.

Signis latum atque virtutibus beatus dominicus adhuc vivens in ista effulserit regione. non est mirarum virum persingula enarrare. Nam demones non solum de obsessis corporibus effugavit. sed et puellam quandam virginem. quam idem sanctus melusit. et quam diabolus in serpentis specie infestabat orando ab eius temptatione mirabiliter liberavit. Lumen quoque restituit multis cecis. surdos fecit audire. et plurimos mutos loqui. Claudos. mancos. ac energuminos frequenter curavit. epileticis multis subvenit. captivos quam plurimos fractis repagulis. ac ruptis compedibus liberos abire fecit. multos etiam naufragos a maris eripuit tempestate. a febribus et a lepra. et aliis diversis infirmitatibus plures sanavit. Serpentem quoque de ventre cuidam eripuit mulieris. et validam sui monasterii egestatem suis devotis precibus relevavit celeriter. Rusticus quidam qui spreta eius correptione ad diripiendum fruges monasterii reversus fuerat. irato eodem sancto devote orante morte corruit repentina. Talibus autem et aliis multis in

(c) Real Academia de la Historia

signis miraculorum uir domini magnifice
decoratus quanto maiori prerogatiua ceteros donorum
ros transcendebat. tanto humiliorem ac infe
riorem omnibus se reddebat. et de bono in me
lius semper proficiscens. quod perfecte incepit
studuit perfectissime consumare.

Beatus autem dominicus monasterio suo ele
ganter in temporalibus et spiritualibus resti
tuto. a cunctis eidem cenobii posse
ssionibus ampliatis. suoque conuentu tam
sanctitate quam numero augmentato. et omnibus
aliis rite actis graui infirmitate corporis
est correptus. Ingrauescente egritudine
autem intellexit uir domini instare terminum
uite sue. et die septimo ante suam mi
grationem. fratribus spiritu prophetico imperauit
ut expensas necessarias prepararent. quia
rex et regina. atque episcopus ad eum in proximo
uenire deberent. fratribus uero minime
intelligentibus uerbum eius. sequenti tercia fe
ria in qua erat uigilia sancte marie. uenit
ad locum episcopus memoratus. facto autem ma
ne sollempnitatis eiusdem. cum uir dei a fra
tribus requisisset. utrum necessaria sicut man
dauerat prepararent. et ipsi protinus respon
dissent. se penitus ignorare. cur eis talia
precepisset. presertim cum rex et regina nequa
quam illuc essent uenturi. cum quadam quasi in
dignatione ait ad illos. Cur taliter loquimi
ni fratres? Ego enim dico uobis. quod ipsi hac
nocte domum intrauerint. et ego a primo
pullorum cantu usque nunc sum cum eis
in ecclesia demoratus. et ab illis fui ad suum
conuiuium inuitatus. atque pro certo post
triduum letus et felix debeo una cum
illis. ad illorum conuiuium peruenire.

Tunc fratres auditis huiuscemodi
uerbis beati dominici. magno gaudio
sunt repleti. aptissime cognoscen
tes. quod de christo rege celesti. et de gloriosa maria
regina celorum dixisset. et quod expensas
predictas parari mandauerit pro sue neces
sitatibus sepulture. Celebrata denique sollemp
nitate uirginis gloriose. cum episcopus proponeret
recedere. uale diceret sancto et benedictionem
exposceret ab eodem uir domini ait illi. Con
gruum esset pater ut nobiscum hodie rema
neres. nos tua dulci presentia refoueres.
Cumque episcopus non intelligens uerbum eius se propter
urgentem necessitatem non posse remanere
assereret dei famulus leto ut erat uultu
ait ad illum. Vade cum dei benedictione. certo
tamen quod oportebit te in proximo huc redire
Illucescente autem die sequentis ferie conuoca
tis fratribus ait illis. Ite ad episcopum festinanter
et dicite ei. ut absque mora ad me uenire
dignetur. quia adsunt. qui me dignati sunt
inuitare. Vnus autem e fratribus qui adstabat
cum lacrimis ait illi. Illum adest iam tue
migrationis hora pater? Vere ait adest fra
ter. dicere. sed ab inuitatoribus meis inducias
impetraui. donec ueniat episcopus ad quem
misi. His dictis obticuit. et amplius licet im
portune interrogaretur noluit alicui respondere.

Diuinis autem officiis iuxta
regularem morem ipsum expletis. et
cunctis osculo pacis dato. ac percepto
dominico sacramento. cunctisque fratribus et aliis
multis qui conuenerant amare lugentibus
uenit episcopus memoratus. et uidens sanctum uirum
iam in extremis agentem lacrimans dixit
ei. O carissime pater gratias referimus deo.
quia ad locum pacis dignatus est te uocare. eterne
Nunc ergo te precamur. ut pro nobis adhuc in mun
di discrimine constitutis. sanctus apud dominum precibus
intercedas. Tunc uir dei manus ad celum et
oculos eleuauit. et rursum manus deponens
et eas collocans supra pectus. clausit oculos sop
no felici. et sic beato fine quiescens. spiritum celo de
dit. In ipsa uero exitus sui hora. quidam pue
ri qui adstabant. uiderunt super caput eius duas
coronas aureas prefulgentes in tantum. ut
ad splendorem illarum omnis lucerne apposi
te obscurari penitus uiderentur. quarum uideli
cet coronarum lumine pereunte. ipsa sancti ani
ma in celestibus ferebatur. Denique exequiis

(c) Real Academia de la Historia

sca uiri. ab episcopo et fratribus ipso qui conuenerat ueneratione decentissima celebratis. sacratissimum corpus eius intra claustrum fuit honorifice sepultum. ubi per annos aliquot requiescens multis miraculis coruscauit. Igitur gloriosus xpi confessor beatus dominicus presbiter et abbas. era millesima. centesima undecima. anno dominice incarnationis millesimo. lxxiii. tercio decimo kalendas ianuarii. die sexte ferie. plenus dierum pariter et uirtutum feliciter recessit e seculo. prestantissimus pro nobis intercessor existens apud dominum ihm xpm cum quo idem confessor gaudet perhenniter uiuit et regnat in celis per omnia secula seculorum. Amen.

Ante diem festum pasche. sciens ihs quia uenit hora eius ut transeat de hoc mundo ad patrem. cum dilexisset suos in finem dilexit eos. Intrauit autem satanas in iudam qui cognominabatur scarioth unum de duodecim. et abiit et locutus est cum principibus sacerdotum et magistratibus. quemadmodum illum traderet eis. Et gauisi sunt et pacti sunt pecuniam illi dare. et spopondit. Et querebat oportunitatem. ut traderet illum sine turbis. Prima autem azimorum. in qua necesse erat occidi pascha. misit petrum et iohannem dicens. Euntes parate nobis pascha. ut manducemus. At illi dixerunt. Ubi uis paremus. Et dixit ad eos. Ecce introeuntibus uobis in ciuitatem. occurret uobis homo. amphoram aque portans. Sequimini eum in domum in quam intrat. et dicetis patri familias domus. Dicit tibi magister. Ubi est diuersorium. ubi pascha cum discipulis meis manducem. Et ipse uobis ostendet cenaculum magnum stratum. et ibi parate. Euntes autem inuenerunt sicut dixit illis. et parauerunt pascha. Et cum facta fuisset hora. discubuit. et duodecim apostoli cum eo. Et ait illis. Desiderio desideraui hoc pascha manducare uobiscum. antequam patiar. Dico enim uobis. quia ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno dei. Cenantibus autem illis accepit ihs panem et benedixit ac fregit. deditque discipulis suis et ait. Accipite. et comedite. Hoc est corpus meum. quod pro uobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenauit. accepit gratias egit. et dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti. qui pro uobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Dico enim uobis. Non bibam amodo de hoc genimine uitis usque in diem illum. cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei. Ihs autem sciens quia omnia dedit ei pater in manus. et quia a deo exiuit. et ad deum uadit. surgit a cena. et ponit uestimenta sua. Et cum accepisset linteum. precinxit se. Deinde misit aquam in peluim et cepit lauare pedes discipulorum. et extergere linteo quo erat precinctus. Uenit ergo ad simonem petrum. et dicit ei petrus. Domine tu mihi lauas pedes. Respondit ihs. et dixit ei. Quod ego facio. tu nescis modo. Scies autem postea. Dicit ei petrus. Non lauabis mihi pedes in eternum. Respondit ei ihs. Si non lauero te. non habebis partem mecum. Dicit ei simon petrus. Domine non tantum pedes meos. sed etiam manus et caput. Dicit ei ihs. Qui lotus est non indiget ut lauet. sed est mundus totus. Et uos mundi estis. sed non omnes. Sciebat enim quisnam esset. qui traderet eum. Propterea dixit. non estis mundi omnes. Postquam ergo lauit pedes eorum. accepit uestimenta sua. Et cum recubuisset. iterum dixit eis. Scitis quid fecerim uobis. Uos uocatis me magister et domine. Et benedicitis. Sum etenim. Si ergo ego laui pedes uestros. dominus et magister uester. et uos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim reliqui uobis. ut quemadmodum ego feci uobis. ita et uos faciatis. Amen amen dico uobis. non est seruus maior domino suo. neque

(c) Real Academia de la Historia

apls maior eo qui misit illum. Si hec
scitis: beati eritis si feceritis ea. Non de omnib'
dico. Ego scio: quos elegerim. Sed ut im
pleatur scriptura qui manducat mecum panem.
leuabit contra me calcaneum suum. Cum
hec dixisset: turbatus e spiritu. 7 protestatus
e dicens. Amen dico uobis: quia unus ex
uobis tradet me. Filius quidem hominis ua
dit: sic scriptum e de eo. Ve aut homi
ni illi: per quem filius hominis tradetur. Bonum
erat ei: si natus non fuisset homo ille.
Aspiciebant ergo ad inuicem discipuli esi
tantes de quo diceret. Erat aut recum
bens unus ex discipulis eius in sinu ihu:
quem diligebat ihs. Innuit ergo huic
simon petrus 7 dicit ei. Itaque cum recu
buisset ille supra pectus ihu: dicit ei. Do
mine quis est? Respondit ihs. Ille e
cui ego intinctum panem porrexero. Et
cum intinxisset panem: dedit iude simo
nis scariothis. Et post bucellam intro
iuit in illum sathanas. Ait aut dns.
Simon ecce sathanas expetiuit uos:
ut cribraret sicut triticum. Ego aut roga
ui pro te: ut non deficiat fides tua. Et
tu aliquando conuersus. confirma fratres
tuos. Et ymno dicto: exierunt in montem
oliueti. Tunc dicit illis ihs. Omnes uos:
scandalum patiemini in me in ista
nocte. Scriptum e enim. Percutiam pas
torem: 7 dispergentur oues gregis. Post
quam aut resurrexero: precedam uos in
galileam. Respondens aut petrus ait illi.
Et si omnes scandalizati fuerint in te: ego
numquam scandalizabor. Ait illi ihs. Amen
dico tibi. quia in hac nocte antequam
gallus cantet: ter me negabis. Ait illi
petrus. Etiam si oportuerit me mori
pro te: non te negabo. Similiter 7 omnes
discipuli dixerunt. Tunc uenit ihs cum illis
in uillam: que dicitur gessemani: 7 dixit
discipulis suis. Sedete hic: donec uadam
illuc 7 orem. Et assumpto petro et

duobus filiis zebedei: cepit contristari 7
mestus esse. Tunc ait illis. Tristis e anima
mea ualde: tristis e usque ad mortem.
Sustinete hic: 7 uigilate mecum. Et
progressus pusillum: procidit in faciem
suam. orans 7 dicens. Pater mi: si po
ssibile e: transeat a me calix iste. Ve
rumtamen non sicut ego uolo: sed sicut tu uis.
Apparuit aut illi angelus de celo: confor
tans eum. Et factus in agonia prolixius
orabat. Et factus e sudor eius sicut gutte
sanguinis decurrentis in terram. Et cum
surrexisset ab oratione: uenit ad dis
cipulos suos. 7 inuenit illos dormien
tes pre tristicia: 7 ait petro sic. Non
potuistis una hora uigilare mecum?
Vigilate 7 orate: ne intretis in tempta
tionem. Spiritus quidem promptus: caro aut infir
ma. Iterum secundo abiit: 7 orauit di
cens. Pater mi: si non potest calix iste
transire nisi bibam illum: fiat uolun
tas tua. Et uenit iterum ad discipulos.
7 inuenit eos dormientes. Erant aut
oculi eorum grauati. Et relictis illis:
iterum abiit 7 orauit tercio: eundem
sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos
suos: 7 dicit illis. Dormite iam: 7 requies
cite. Ecce appropinquauit hora: 7 filius
hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite eamus
Ecce appropinquabit: qui me tra
det. Adhuc eo loquente: ecce iudas unus
de duodecim uenit 7 cum eo multa turba
cum gladiis 7 fustibus: missi a principibus
sacerdotum 7 senioribus populi. Qui aut tra
didit illum: dedit illis signum dicens.
Quemcumque osculatus fuero: ipse e. Tenete
eum. Et confestim accedens ad ihm:
dixit. Aue rabbi. Et osculatus e eum.
Dixitque illi ihs. Iuda osculo filium homi
nis tradis? Tunc ihs sciens omnia que
uentura erant super eum. processit 7 di
xit eis. Quem queritis? Responderunt
ei. Ihm nazarenum. Dicit eis ihs.

(c) Real Academia de la Historia

Ego sum. Stabat autem et iudas qui tradebat eum cum ipsis. Ut ergo dixit ego sum: abierunt retrorsum. et ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogauit eos: dicens. Quem queritis?

Illi autem dixerunt. Ihm nazarenum. Respondit ihs. Dixi uobis: quia ego sum. Si ergo me queritis: sinite hos abire. Ut impleretur sermo quem dixit. quia quos dedisti mihi: non perdidi ex ipsis quemquam. Simon ergo petrus habens gladium. eduxit eum et percussit pontificis seruum: et abscidit eius auriculam dexteram. Dixit ihs petro. Mitte gladium in uaginam. Omnis enim qui gladio operatur: gladio morietur. Calicem quem dedit mihi pater: non bibam? An putas quia non possum rogare patrem meum: et exhibebit mihi plusquam duodecim milia legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripture? quia sic oportet fieri. Et cum tetigisset auriculam eius: sanauit eam in illa hora. Dixit ihs turbis. Quasi ad latronem existis cum gladiis et fustibus? Cum cotidie ubicumque fuerim in templo. non extendistis manus in me. Sed hec est hora uestra: et potestas tenebrarum. Tunc discipuli omnes. relicto eo fugerunt. At illi tenentes ihm: duxerunt eum uinctum ad cayfan principem sacerdotum. qui erat pontifex anni illius. Erat autem cayphas qui consilium dedit iudeis: quia expedit unum hominem mori pro populo. Petrus autem sequebatur eum a longe: usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro: sedebat cum ministris. ut uideret finem rei. Principes autem sacerdotum et omne concilium. querebant falsum testimonium contra ihm ut eum morti traderent: et non inueniebant. Nouissime autem uenerunt duo falsi testes: et dixerunt. Hic dixit. possum destruere templum dei: et post triduum rehedificare illud. Et surgens princeps sacerdotum: ait illi. Nichil respondes ad ea que isti aduersum te testificantur? Ihs autem tacebat. Et princeps sacerdotum: ait illi. Adiuro te per deum uiuum: ut dicas nobis si tu es xps filius dei uiui. Dixit illi ihs. Tu dixisti. Uerumtamen dico uobis. Amodo uidebitis filium hominis sedentem a dextris uirtutis dei: et uenientem cum nubibus celi. Tunc princeps sacerdotum: scidit uestimenta sua dicens.

Blasphemauit. Quid adhuc egemus testibus?

Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid uobis uidetur? At illi respondentes: dixerunt.

Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius: et colaphis eum ceciderunt. Alii autem palmas in faciem ei dederunt: dicentes. Prophetiza nobis xpe. Quis est qui te percussit? Petrus uero: sedebat foras in atrio. Et accedens ei una ancilla dixit. Et tu cum ihu galileo eras. At ille negauit coram omnibus dicens. Nescio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam: uidit eum alia ancilla: et ait his qui ibi erant. Et hic erat cum ihu nazareno. Et iterum negauit cum iuramento: quia non noui hominem. Et post pusillum. accesserunt qui stabant: et dixerunt petro. Uere et tu ex illis es. Nam et loquela tua: manifestum te facit.

Tunc cepit detestari et iurare: quia non nouisset hominem. Et continuo: gallus cantauit. Et recordatus est petrus uerbi ihu quod dixerat priusquam gallus cantet. ter me negabis. Et egressus foras: fleuit amare.

Bernald. Securum habes homo ad deum accessum [ante patrem matrem ante filium.] habes enim filium. filius ostendit patri latus et uulnera. mater filio pectus et ubera. nullam enim patieris repulsam. ubi tot et tanta erunt laboris insignia. Bernardus. Licet peccaueris licet neglexeris, et prouocaueris patientiam dei. paratus est tamen misereri cum uolueris. et reuerti ad reuertentem. obliuisci et tegere peccata tua. et proicere in profundum maris. nec erit mora. inter confitentem et remittentem. inter gementem et gemitus exaudientem

(c) Real Academia de la Historia

127r

te. qui benign⁹ ꝛ misericors est.—
ꝛ insipientib⁹
Bernard⁹. Omnia oīb⁹ facta. sapiētib⁹. copiosissima
caritate debitorē se fecit. sinū mīe. oīb⁹
apuit. ut de plenitudine ei⁹. acciperāt
uniuersi. captiuus. redēptionē. eger
curatonē. tristis cōsolatonē. peccor ue
niā. iustus grā. angls leticiā. filii
dī. carnis substāciā. deinde tota trinitas
Bernard⁹. laudis grām. Non sic timēt hostes
uisibiles quālibet castroꝝ aciē ordi
natā. sicut aheree potestates marie uo
cabulū. patrociniū ꝛ exemplū fluūt et
pereūt sicut cera afacie ignis ubicūq; in
uenerīt hui⁹ nōis crebrā recordatonē.
deuotā inuocatonē sollicitā imi
tatonē. Bnard⁹. Ille sol⁹ ab ei⁹ laude
taceat. q̄ eā fidelit̄ ad uocatā. in nece
ssitatib⁹ sibi senserit defuisse. Greg⁹.
Qua sicut uis aīe uiuificat ꝛ mouet corp⁹.
sic uis diuina iplet q̄ creauit oīa. Et
alia īspirando uiuificat. aliis tribuit
ut uiuāt. aliis uero hoc solumodo p̄
stat ut sit. Cū paul⁹ dicat est enī fides
sperandaꝝ substācia reꝝ argumtū nō
aparētū. h ueracit̄ dr credi. qd̄ nō ua
let uideri. Nam credi iam nō potest
qd̄ uidi potest.
Greg⁹. Cogitato quātalibꝫ sit ī mūda mētē non
pollit cui humana rato nō ɔsentit. Te
ptato cui nō ɔsentit nō est peccm̄ s; ma
Greg⁹. tia exercēde uirtutis. Detracto ē blasfe
mia ꝛ suspiciosa rephēsio. ꝛ maloꝝ ospini
estimato. ꝛ oīs homo uenenata ꝛ absens
Greg⁹. de fratre locucio. Munꝰ enī nō accipit n
Aug⁹. ante discordia ab animo tollat. Sepe li
gū rectū credit̄ anteq̄m regle iūgat. s;
cū regle iūgit̄. p q̄nta tortitudine inui
mescit iuenit̄. Mansuet⁹ est q nō irritat
neq; irritat̄. Vera īnocēcia est q nec sibi
Aug⁹. nec alii nocet. Sicut enī mal⁹ obest boni
tas aliorū. sic bonis pdest iniq̄tas ipioꝝ.
Aug⁹. Vnusq̄sq; talē īdulgēciā accepit ē adeo. qua
lē ꝛ ipse dederit pximo suo. Si enī mē uis
Aug⁹.

penitēciā age pro peccato nō potes
Aug⁹. pccā te dimiserit nō tu illa. Necesse ē.
ho ut ī mag̃s iniq̄s ab iniq̄s recede
nō potes ab iniq̄tate recede. Omnis
Ysid. diuina pcussio. aut ē purgato uite p̄se
Ysid. tis. aut inicū pene sequētis. Origine
pccati luxuria humanū gen⁹ subdi
Ysid⁹. tur diabolo quā pccā mea. Misericordia
o paciendo aliene miserie. uocabulū sor
tita ē. Nullus aūt ī alio esse misericors
potest. q̄ praue uiuendo ī se misericors
nō ē. Venū sibi nequā ē [illegible] cui bonus
Ysid. ē? Terrena oīa seruando amittim⁹ largi
Ysid. endo seruam⁹. Dī seruiū sine īmissione
Ysid. lege. orare ꝛ opari. oportet. Sine hu
militate uit⁹ quelibꝫ ꝛ sine karitate. ī
meritū deputat̄. Corporal labor. dign
ē humilitatis. oīs. Nā labor sine hum
ilitate. uanitas ē. Melior ē subiecta
seruit⁹ q̄m elata libertas. Vita pat
sūma ꝛ ei⁹ nato ac utriusq; flamine sac.
Et multoꝝ ī iudiā gerit aut amat aut co
mitat. Maiori reuerēciā. pari ɔcor
diā. subditi disciplinā. sin castimoniā.
inimici paciencia. paupi pietatē opo
Et sa. Ve t̄ra cui⁹ rex ē puer. ꝛ cui⁹ p̄
ncipes mane comedunt. Est paruus
psalm⁹ dū ut⁹ obtulit alme. Sine
p. time. l. nisi. c. subueniat. aut. r. La
pis iacet ī terram tolle capd̄ ꝛ uolabit. q̄dā par
icū nato sit pars cū uerme tue nō
credā qd̄ sit plena grā. Vult adest te
stis q̄lis ē ītencio mētis. Vitrig̃lis er
is talia mūte geris. Jnuitū legit oīs
sectas uolūtas. Vib⁹ erunt nb̄ tua in
ssa sequitis. Dabit merces. dic rex q̄
cūta q̄ eres. Ante meū uultū. cū nil
remanebit multū. Judiciū meū tu
etabitis oīb⁹ equū. La nō ītelligit
iteratū qd̄ nescit ēē factū. Obtim⁹ ut
fieres spabā de meliore. Contigit ut
fieres de meliore bon⁹. Vne semel
ɔcredis macłis ī famia inigrat. old bine [illegible]

(c) Real Academia de la Historia